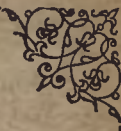

EDITIONUM COLLEGII HISTORICI ACADEMIAE LITTERARUM POLONICAE
Num. 80.

COLLECTANEA
EX
ARCHIVO COLLEGII HISTORICI

SERIES 2. TOMUS II.

ARCHIWUM
KOMISJI HISTORYCZNEJ

SERJA 2. TOM II (OGÓLNEGO ZBIORU T. XIV).

W KRAKOWIE
NAKŁADEM POLSKIEJ AKADEMJI UMIEJĘTNOŚCI
SKŁAD GŁÓWNY W KSIĘGARNIACH GEBETHNERA I WOLFFA
WARSZAWA — KRAKÓW — LUBLIN — ŁÓDŹ — POZNAŃ
WILNO — ZAKOPANE
1930.

COLLECTANEA

EX

ARCHIVO COLLEGII HISTORICI

SERIES 2. TOMUS II.

Hoc volumine continentur:

Instructiones de fontibus historiae medii aevi edendis, elaboratae a COLLEGIO HISTORICORUM Academiae litterarum et scientiarum Polonicae adiuvantibus SOCIETATIBUS DOCTIS Leopoli, Posnaniae, Varsoviae necnon Vilnae p. 1—40.

Ratio rerum publicarum et constitutio Summi imperii Confederationis Barensis, duo anecdota, edidit LADISLAUS KONOPCZYŃSKI p. 41—111.

Elenchus societatum Polonicarum liberorum fabrorum (franc-massons) eorumque membrorum a. 1738—1821, praemissa adumbratione historiae Francmassoneriae Polonicae et constitutionis Magni Orientis Populi Polonici, composuit STANISLAUS MAŁACHOWSKI-ŁEMPICKI p. 112—430.

Diarium Senatus regni Poloniae a. 1830—1831, edidit STEPHANUS POMARAŃSKI p. 431—629.

Addenda et Corrigenda pp. 408—410, 428, 630.

CRACOVIAE

SUMPTIBUS ACADEMIAE LITTERARUM ET SCIENTIARUM POLONICAE

1930.

ARCHIWUM KOMISJI HISTORYCZNEJ

SERJA 2. TOM II (OGÓLNEGO ZBIORU T. XIV).

Treść:

Instrukcja wydawnicza dla średniowiecznych źródeł historycznych, opracowała KOMISJA HISTORYCZNA Polskiej Akademji Umiejętności przy współudziale TOWARZYSTW NAUKOWYCH we Lwowie, Poznaniu, Warszawie i Wilnie str. 1—40.

Polityka i ustroj Generalności Konfederacji Barskiej, dwa nieznanne przyczynki, wydał WŁADYSŁAW KONOPCZYŃSKI str. 41—111.

Wykaz polskich łóź wolnomularskich oraz ich członków w latach 1738—1821, poprzedzony zarysem historii Wolnomularstwa Polskiego i ustroju Wielkiego Wschodu Narodowego Polskiego, podał STANISŁAW MAŁACHOWSKI-ŁEMPICKI str. 112—430.

Dziennik Senatu z roku 1830—1831, wydał STEFAN POMARAŃSKI str. 431—629.

Uzupełnienia i Sprostowania str. 408—410, 428, 630.

W KRAKOWIE

NAKŁADEM POLSKIEJ AKADEMJI UMIEJĘTNOŚCI

SKŁAD GŁÓWNY W KSIĘGARNI G. GEBETHNERA I WOLFFA

WARSZAWA — KRAKÓW — LUBLIN — ŁÓDŹ — POZNAŃ — WILNO — ZAKOPANE

1930.

5022.14

III

X-17866	S. 2.
5022/	(11) T. 2.

1930

30.000/-

Instrukcja wydawnicza dla średniowiecznych źródeł historycznych.

Opracowała

Komisja Historyczna Polskiej Akademii Umiejętności przy współdziale
Towarzystw Naukowych we Lwowie, Poznaniu, Warszawie i Wilnie.

UWAGI WSTĘPNE.

W naszej praktyce wydawniczej nie ma dotąd ustalonych zasad, zwłaszcza w zakresie źródeł średniowiecznych, jeśli bowiem chodzi o źródła późniejsze, od XVI w. począwszy, to przynajmniej dla niektórych ich rodzajów istnieje doskonała instrukcja ś. p. prof. Wincentego Zakrzewskiego p. t. »Jak należałoby wydawać zbiory listów i aktów historycznych z wieku XVI lub późniejszych«¹⁾. Natomiast dla źródeł wcześniejszych, średniowiecznych, nie posiadamy dotychczas takich wskazówek, to też w wydawnictwach tych źródeł panuje pod wielu względami niepewność i rozbieżność metod wydawniczych, gdyż każdy wydawca szukał sobie własnych dróg i każdy wprowadzał inne zasady²⁾. Uwagi krytyczne o tych metodach, stosowanych u nas w wydawnictwach dyplomatycznych i o polemice stąd wynikłej, podał Dr Władysław Semkowicz w zbiorowej rozprawie p. t. »Działalność naukowa Fr. Piekosińskiego«³⁾.

Potrzebę ujednostajnienia zasad wydawniczych odczuło już oddawna zagranicą i przez wydanie odpowiednich instrukcyj starano się wprowadzić pewien ład i ustalić porządek w tej dziedzinie. Wprawdzie nie osiągnięto dotąd porozumienia w kierunku uzgodnienia zasad wydawniczych w całym świecie naukowym (mimo nawoływań o to ze strony Girya, Krumbachera i in.), przecież jednak w praktyce ustalono cały szereg zasad, których przestrzegają najnowsze publikacje zagraniczne.

¹⁾ Rozprawy Akad. Umiej. Wydz. hist. filoz. VII (Kraków 1877). Dodatek str. I—XXX.

²⁾ Starał się te sprzeczne metody skoordynować prof. M. Handelsman w swej *Historyce Cz. I. Zasady metodologii historii* (Zamość 1921) 146—157, gdzie też podaje literaturę polską i zagraniczną tego przedmiotu.

³⁾ *Kwartalnik Historyczny* XXII (Lwów 1908) 188—219.

Ujednostajnienia metody wydawniczej dla polskich źródeł średniowiecznych i dostosowania jej do najlepszych wzorów praktyki zachodniej, domagają się nie tylko potrzeby naszej nauki ale także wzgląd na naukę zagraniczną, która sięgając do polskich wydawnictw źródłowych, spodziewać się w nich będzie porządku, ustalonego w duchu zasad, stosowanych na Zachodzie dla tego rodzaju wydawnictw. W tej myśli Komisja Historyczna Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie, przy współudziale Towarzystw Naukowych we Lwowie, Poznaniu, Warszawie i Wilnie, ogłasza niniejszą instrukcję wydawniczą. Ułożona ona jest na podstawie projektu, przedłożonego przez prof. Władysława Semkowicza a przedyskutowanego w wybranej w tym celu z łona tejże Komisji osobnej podkomisji a następnie w specjalnych komisjach wspomnianych Towarzystw Naukowych; po uwzględnieniu i uzgodnieniu przeważnej części ich cennych uwag, Komisja Historyczna na posiedzeniu swem dnia 17 grudnia 1924 r. przyjęła ustaloną przez podkomisję redakcję niniejszej instrukcji.

Cel instrukcji jest czysto praktyczny. Ogranicza się ona wyłącznie do techniki wydawniczej, t. j. do sposobu odtworzenia w druku tekstu źródła średniowiecznego (bez względu na jego rodzaj) i do redakcji aparatu naukowego, mającego ułatwić historykowi korzystanie z drukowanego tekstu bez potrzeby sięgania do rękopiśmiennego pierwowzoru. Nie zajmuje się przeto ta instrukcja innemi zagadnieniami z zakresu metody wydawniczej, jak sprawą gromadzenia materiałów źródłowych, badania ich autentyczności, analizy przekazów źródłowych i sposobu ustalania tekstu (restytucji, emendacji). Tu obowiązują ogólne, znane każdemu uczonemu zasady krytyki historycznej, w ramach której nie podobna krępować wydawcy jakimikolwiek szczegółowemi przepisami, podobnie jak zupełną swobodę trzeba mu pozostawić w doborze, zakresie i układzie materiału źródłowego, gdyż to zależy od charakteru i rodzaju wydawnictwa.

O jednym wszakże trzeba pamiętać: że źródło historyczne może interesować historyków a nawet niehistoryków z różnych punktów widzenia. Tak np. dokument może służyć jako źródło do historii politycznej, historii prawa i ustroju, stosunków gospodarczych i cywilizacyjnych, gdzie większą wagę przywiązuje się do samej treści jego wewnętrznej; ale np. krytyka dyplomatyczna niemniejszą wagę przykładą do zewnętrznej strony dyplomu, nawet do pewnych właściwości pisowni, która też może przedstawiać niejaki znaczenie dla filologii średniowiecznej i językoznawstwa, nie mówiąc o nieokreślonych jeszcze celach, w których i inni uczeni zechcą w przyszłości korzystać z wydawnictwa źródła średniowiecznego. Mając te różne potrzeby i zainteresowania na oku, instrukcja pragnie pogodzić czysto praktyczny wzgląd ułatwienia w korzystaniu z tekstu, z naukowym wymogiem zachowania i niezacierania oryginalnego charakteru źródła; stąd ten kompromisowy jej charakter.

Dla uniknięcia zaś szkodliwego szablonu, gdy chodzi tylko o ład pewien w dziedzinie techniki wydawniczej, niektóre przepisy podane są w formie norm, nie bezwzględnie obowiązujących, lecz raczej wskazówek i zaleceń o charakterze fakultatywnym, które licząc się z danymi warunkami i potrzebami, nie mają zamiaru krępować zbytnio indywidualności i upodobań wydawcy.

Przy układaniu niniejszych wskazówek starano się nawiązać przede wszystkim do własnej tradycji, uwzględniając to, co doświadczenie i praktyka najwybitniejszych naszych wydawców wniosła do skarbcza nauki polskiej. Równocześnie jednak wzięto pod uwagę ustalone już w nauce zachodniej zasady wydawnicze, już to podane w przedmowach i stosowane w praktyce najlepszych wydawnictw zagranicznych (np. przedmowa T. Sićkla do I tomu *Diplomatum in Monumenta Germaniae*, 1879 i 1884), już to zawarte w następujących nowszych instrukcjach ogólnych:

1) Redaktionsplan für das Urkundenbuch der Stadt und Landschaft Zürich, entworfen von Dr P. Schweizer und genehmigt durch die Commission. Zürich 1885.

2) Bestimmungen über die Herausgabe der Geschichtsquellen der Provinz Sachsen. Halle a. d. S. 1891.

3) Instruction pour la publication des textes historiques. Académie royale de Belgique. Bulletin de la Commission royale d'histoire, tome LXXXVI. IIe Bulletin. Bruxelles 1922.

4) Report on editing historical documents. Bulletin of the Institute of Historical Research. Vol. I. Numb. I. June 1923. London.

Ze względu na odrębny cel i charakter wydawnictw pomników normatywnych, prawnych i gospodarczych, zamieszczono niektóre wskazówki do wydawania takich źródeł w osobnym dodatku.

Ponieważ wydawca nie zawsze sam sporządza odpis i opis źródła, lecz posługuje się w tej pracy nieraz pomocą mniej lub więcej wprawnych kopiistów, którym daje odpowiednie wskazówki, instrukcja nie mając zamiaru krępować w tym względzie wydawców, jedynie tylko dla ułatwienia im tej rzeczy, podaje w osobnym dodatku wskazówki, jakichby się kopiści trzymać powinni, aby kopje ich odpowiadały jak najlepiej potrzebom wydawcy.

Dołącza się wreszcie kilka wzorów, objaśniających szereg przepisów niniejszej instrukcji.

ROZDZIAŁ PIERWSZY.

Odtworzenie tekstu źródłowego w druku.

A. PISOWNIA I INTERPUNKCJA.

I. Zasady ogólne.

1. Tekst drukowany winien ile możności jak najwierniej odtwarzać przekaz rękopiśmienny źródła. Od tej zasady istnieją dla pisowni i interpunkcji niżej wskazane wyjątki, uzasadnione potrzebą ułatwienia w czytaniu i zrozumieniu tekstu. Przepisy poniższe obejmują ze względu na jednolitość zasad wszystkie części przekazu: zarówno właściwy jego tekst, jak nadpisy oraz wszelkie zapiski marginesowe i dorsalne. Jeśli wydawnictwo średnio-wieczne obejmuje w jednym tomie i wiek XVI, zachować dlań należy te same zasady.

2. Skrócenia wszystkie należy z reguły rozwiązywać w całej pełni. Wyjątek stanowią:

a) Konwencjonalne skrócenia, jako to: etc. (et cetera), ss. (subscripti), mp. (manu propria), NB. (Nota Bene, tylko w rękopisach).

b) Powtarzające się często w danym źródle, zwłaszcza w rachunkach wyrazy techniczne, szczególnie w zakresie pieniędzy, miar i wag, np. den. (denarius), fer. (ferto), fl. (floreus), gr. (grossus), scot. (scotus), sol. (solidus); dla funta (libra) znak *℔*. Podobnie jeśli często się powtarza: ord. (ordinis).

c) Powtarzające się zwłaszcza w późniejszych źródłach wyrazy służące do oznaczenia dostojęstwa lub tytułu, np. Ill^{is} (Illustris), Ill^{mus} (Illustrissimus), M^{tas} (Maiestas), R^{us} (Reverendus), R^{mus} (Reverendissimus), S^{mus} (Sanctissimus), S^{tas} (Sanctitas), Ser^{mus} (Serenissimus), Ser^{tas} (Serenitas), V. P^{ti} (Vestrae Paternitatis). Wyrazy te można także skracać przez ściągnięcie (kontrakcję): M^{tas}, S^{tas}. Skrząc jednak te wyrazy, należy je podać w każdej jednostce wydawniczej pierwszy raz w pełnej formie. — Za pomocą siglów skraca się nadto: B. (Beatus), BB. (Beati), S. (Sanctus), SS. (Sancti). We wszystkich tych wypadkach, w razie częstego użycia większej ilości skrótów, należy ich wykaz objaśniający podać na początku wydawnictwa, bezpośrednio przed tekstem.

d) W datach należy pozostawić, zgodnie z pisownią przekazu, określenia rzymskiego kalendarza w formie skróconej: kal., non., id., jeżeli nie można być pewnym, w jakiej formie i w którym przypadku pisarz zamierzał ich użyć.

Imiona własne podane w przekazie źródłowym tylko początkowymi literami (siglami), należy w razie zupełnej pewności uzupełnić w tekście, zamieszczając uzupełnioną część w nawiasie np. W(ladislaus). Jeśliby jednak wydawca miał w tym względzie jakąkolwiek wątpliwość, pozostawi w tekście tę literę początkową, a przypuszczalne rozwiązanie imienia poda w przypisku do tekstu.

W razie, gdyby rozwiązanie nieregularnie skróconego wyrazu sprawiało dawcy trudności lub budziło wątpliwości, należy w tekście podać domniemaną lekcję, w przypisku zaś formę skrócenia w druku wiernie odtworzyć, zaznaczając przytem inne możliwe rozwiązania.

Silnie skrócone części wyrazów, zwłaszcza końcówki łacińskie gerundiów i participiów, których forma budzi wątpliwość, rozwiązuje się w nawiasach okrągłych, np. venden(dum) lub venden(di), reservan(do) lub reservan(tes).

Pisownię skróconych wyrazów należy w razie wątpliwości (np. gra = gratia lub gracia, lra = litera lub littera) zastosować do zasad ortograficznych danego pisarza albo też danej kancelarii, w braku zaś jakichkolwiek wskazówek, do praktyki odpowiedniego miejsca i czasu.

3. Wielkie litery. W użyciu liter wielkich stosować należy praktykę nowoczesną, bez względu na pojawianie się ich w źródłach wieków średnich, w których nie było w tej mierze żadnych ustalonych zasad. Pisze się przeto wielką literę:

a) Po kropce, rozpoczynając nowe zdanie; po dwukropku tylko wtedy, jeśli następuje po nim cudze zdanie (np. cytat biblijny lub tekst statutowy).

b) Imiona własne osób, nazwy topograficzne (miast a zarazem ulic, bram miejskich, a dalej wsi, rzek, jezior itd.) oraz nazwy narodów i państw. W złożonych nazwach państw imię pospolite pisze się małą literą (np. regnum Poloniae, magnus ducatus Lithuaniae). Te wyrazy pospolite piszą się jednak wielką literą, jeśli zastępują nazwy państw lub krajów (np. Regnum, Respublica, Corona w znaczeniu Polski, Magnus Ducatus w znaczeniu Litwy).

c) Przymiotniki łacińskie utworzone od imion własnych (np. episcopus Cracoviensis, grossorum Polonicalium).

d) Tytuły dostojnych osób, ale tylko w allokucjach np. R^{me} Pater, V. Regia M^{tas} (Vestra Regia Maiestas). Jeśli o nich mówi się w trzeciej osobie, tytuły te daje się małą literą.

e) Grupa wyrazów religijnych oraz związane z nimi przymiotniki, jak Deus, Deus Omnipotens, Dominus (w znaczeniu Deus), Beata (także Gloriosa, Sancta) Maria Virgo, Ecclesia w znaczeniu Kościoła powszechnego (ale także Ecclesia Orientalis), Sedes apostolica i t. p. Wszystkie sakramenta pisze się małą literą, dużą tylko Eucharistia, Corpus (Sanguis) Domini.

f) Nazwy niedziel, świąt i czasów kościelnych (np. dominica Letare, Ascensio Domini, dies Cinerum, Quadragesima, Adventus itd.).

g) Nazwy zakonów: Cistercienses, Fratres Minores, Fratres Predicatores, ale ordo S. Francisci.

Nazwy miesięcy i tygodni oraz określenia rzymskiego kalendarza (kalendae, idus, nonae) pisać należy małą literą. Małemi też literami rozpoczyna się w dokumentach formuły protokołu, jak formułę obwieszczającą, następującą bezpośrednio po intytulacji, np. Sigismundus... significamus... quomodo. Podobnie: Actum... praesentibus i t. p. (w rubryce świadków).

4. Cyfry winny być bez zmiany wzorowane na przekazie źródłowym. Należy więc zachować w druku cyfry rzymskie (duże lub małe), arabskie, słowami wyrażone, lub w połączeniu dwa a nawet trzy systemy powyższe, stosownie do tego, jak są podane w źródle. Cyfry rzymskie w datach zachowują nadpisane końcówki ablativu, np. M^oCCC^oT^o.

Wyjątek od powyższej zasady wprowadzić można w źródłach, w których cyfry występują zbyt często lub mieszają się różne systemy (np. w rachunkach), gdzie nagromadzenie cyfr rzymskich zacierałoby przejrzystość tekstu i utrudniało orjentację; tam te cyfry mogą być zastąpione arabskimi, z zaznaczeniem tego w przypisku na początku dotyczącego tekstu.

Ułamki podawać należy w cyfrach arabskich.

5) Interpunkcja ma być z pominięciem dawnej, zgoła nieustalonej, zmodernizowana, tak jednak, aby myśl pisarza nie została zmieniona. W razach wątpliwych należy zaznaczyć w przypisku do tekstu charakter interpunkcji. W dłuższych ustępach jednorodnej treści wyliczenia poszczególnych spraw, np. w przywilejach wyliczenia poszczególnych nadań zaczynające się zazwyczaj od słówka »item«, oddzielać należy średnikami, chyba że od »Item« rozpoczyna się osobne zdanie z podmiotem i orzeczeniem.

Tytułu urzędowego, stojącego bezpośrednio po imieniu, nie oddziela się od niego przecinkiem, np. Sigismundus rex Poloniae, Johannes palatinus Cracoviensis, Stanislaus et Johannes consules Cracovienses.

Innemi znakami interpunkcji, jak znakiem zapytania, wykrzyknikiem, cudzysłowem, o ile nie ma ich w przekazie źródłowym, należy szafować bardzo ostrożnie, aby nie zacierać oryginalnego charakteru źródła średniowiecznego, któremu znaki te były przeważnie obce. Jeśli w tekście źródła przytoczone jest obce zdanie, należy je zamieścić w cudzysłowie.

6. Rozdzielanie i łączenie wyrazów stosuje się do zasad nowoczesnych. Częstego więc, zwłaszcza we wcześniejszym średniowieczu naszym, łączenia przyimków z imionami pospolitemi nie należy uwzględniać, więc np. ineventum pisać in eventum. Wyjątkowo pisać utarte zrosty: extunc i exnunc, necnon, imprimis, econtra, christifideles.

II. Pisownia poszczególnych liter.

a) W oryginałach:

1. Odtwarzając w druku tekst łaciński źródła na podstawie oryginału, należy zachować w zasadzie ściśle wszelkie właściwości pisowni. Pisać zatem należy w ślad za pisarzem: nihil i nichil, legitime i legitime, condam i quondam, Johannes i Joannes, Jhesus Christus i Jesus Cristus. Natomiast *χpc* rozwiązywać na Christus, zaznaczając sposób skrócenia w przypisku; podobnie *spc* (Spiritus) i *epc* (episcopus). Dyftongę *ae* oddać należy wedle pisowni oryginału przez *ae*, *ē* lub *e*; podobnie zachować trzeba pisownię dyftongi *oe*; natomiast niema powodu odtwarzać w druku ligatur tych dyftong, gdyż mają one czysto graficzny charakter. Również litery *c* i *t* w zgłoskach *cia*, *tia*, *cio*, *tio* i t. p. zastosować należy do pisowni oryginału.

Od tej zasady istnieją następujące wyjątki, które jednak nie mają bezwzględnie zastosowania do imion i nazwisk osób oraz do nazw miejscowych, gdyż te oddawać należy w druku jak najwierniej, bez najmniejszej zmiany, wedle pisowni oryginału:

a) Zdwojenia spółgłosek na początku wyrazu (najczęściej F i L) nie uwzględnia się.

b) *j* oddawać należy przez *i* (jbi, ibj pisać ibi). Wyjątkowo przez *J* pisać imiona i nazwy miejscowe, np. Jacobus, Johannes, Jazdow, Jordanow itp.; tak samo *ij* i *y* przez *ii* (hijs lub hys pisać hiis, junij lub iuny pisać iunii. Natomiast zachować trzeba *y* tam, gdzie ono zastępuje dźwięk pojedynczego *i*, pisać zatem w ślad za oryginałem: ymmo, ydoneus, tytułus etc.

c) Nie uwzględnia się graficznej różnicy między długiem a krótkiem *s* i między długiem a krótkiem *z*, pisze się zawsze zwyczajne *s* i *z*.

d) Litery *v* i *u*, których w wiekach średnich używano alternatywnie, stosują się do swej fonetycznej wartości: dźwięk samogłoskowy należy wyrażać przez *u*, spółgłoskowy przez *v*. Zachowuje się natomiast *•w•* tam, gdzie zastępuje zgłoskę *vu* np. wlgariter, ewm.

2. Pisownia polskich tekstów, bądź pojedynczych wyrazów wplecionych w tekst łaciński, ma się stosować do oryginału tak wiernie, jak to tylko w druku jest możliwe, z zachowaniem łącznego i rozłącznego pisania wyrazów. Natomiast niema potrzeby zachowywać liter wielkich tam, gdzie użycie ich nie jest uzasadnione dzisiejszą pisownią. Niema też potrzeby umieszczać kropek nad *y*, nosówkę zaś oddawać należy tym samym znakiem co w oryginale, tylko przekreślenie litery oddać można zapomocą ogonka, nie zmieniając wszakże zasadniczej litery. Dla interpunkcji obowiązują powyższe przepisy dotyczące tekstów łacińskich (zob. wyżej pod I 5). O ile to tylko możliwe, należy tekst polski przed wydaniem oddać, choćby w korekcie, do przejrzania językoznawcy.

3. Przy wydawaniu tekstów ruskich najwłaściwszem byłoby użycie pisma Biblii Skoryny z Połocka z r. 1517/19 lub Statutu W. Ks. Litewskiego z r. 1588

wedle współczesnych, najstarszych wydań, co jednak na razie ze względów typograficznych nie jest wykonalne. Z używanych w wydawnictwach naukowych alfabetów ruskich, zarówno cyrylica jak i grażdanka nie posiadają wszystkich liter i znaków do oddania fonetyki języka ruskiego, dokumentowego i aktowego, używanego dawniej na ziemiach litewsko-ruskich. Wobec tego, że momentem rozstrzygającym przy transkrypcji rękopisów średniowiecznych i późniejszych powinien być nie kształt liter, więcej lub mniej podobny do liter rękopisu (wszak i dla średniowiecznego pisma gotyckiego używamy alfabetu łacińskiego), ale możliwie jak największa ścisłość w oddawaniu stale tym samym znakiem drukowanym tego samego znaku rękopiśmiennego, nie stoi na przeszkodzie, aby dla tekstów ruskich zastosować transkrypcję odpowiednio uzupełnionego alfabetu łacińskiego (*według wniosku Tow. Naukowego w Wilnie*).

Obowiązywać mają przy tem następujące zasady:

a) Pisownię tekstu oddać należy jak najwierniej, litera w literę, nie wyłączając znaków twardych i miękkich, które wprowadza się posiłkowo do alfabetu łacińskiego (zob. niżej pod d).

b) Skrócenia wszystkie rozwiązuje się, włączając litery nadpisane, t. zw. titły do pełnego brzmienia wyrazu i uzupełniając opuszczone przy nich litery. Natomiast nie uzupełnia się znaków twardych i miękkich tam, gdzie ich niema w przekazie źródłowym, czy to w samych wyrazach, czy też w tytułach.

c) Zachować należy ile możności łączne i rozłączne pisanie wyrazów (np. sowseju, perednami, czołom bitě).

d) Co się tyczy poszczególnych liter alfabetu ruskiego, podajemy poniżej tylko te, dla których mogłyby powstać wątpliwości, jakimi literami łacińskimi miałyby być oddane:

г = h, кг = kh

ѣ = e

з, с = z

и, ѣ, і, ї = i (oddaje się wszystko jednym znakiem ze względu na to, że nie można się dopatrzeć konsekwencji w używaniu tych znaków dla »i« lub »j«)

л = l (bez względu na wymawianie tego dźwięku l lub ł)

о, w = o

т м = t

у, ѣ, ѣ = u

х = ch

ш = szcz

ч = cz

ш = sz

ѣ = ѣ

ѣ = y

ѣ = ѣ

k = ě

ю = ju

ia, a = ja

ie, e = je.

e) Jeżeli wydawca zmienia w jakikolwiek sposób powyższy system używania liter, winien to w odpowiednim miejscu zaznaczyć.

f) W datacji należy pozostawić liczby ruskie ściśle wedle pierwotnego, rozwiązując je w przypisku tekstowym cyframi arabskimi.

g) Użycie liter wielkich ma się stosować do dzisiejszych prawideł pisowni.

h) O interpunkcji zob. powyższe zasady pod 1 5 (na str. 6).

4. Przy wydawaniu tekstów czeskich obowiązują naogół te same zasady, co dla tekstów polskich. Teksty niemieckie wydawać należy wedle zasad przyjętych w stanowiącym dział Monumenta Germaniae wydawnictwie Deutsche Chroniken (T. I str. 78, II str. 62, VI¹ str. CCCVI).

b) W kopjach:

Mając odtworzyć tekst łaciński przekazu źródłowego na podstawie kopji, trzeba uczynić różnicę między kopją średniowieczną a nowożytną. W kopjach średniowiecznych należy do pisowni zastosować powyższe przepisy, dotyczące się oryginałów; w kopjach zaś nowożytnych (bez względu na to, czy rękopiśmiennych czy drukowanych) pisownia, z wyjątkiem imion i nazw miejscowych (do których należy stosować przepisy dotyczące oryginałów), ulegnie modernizacji wedle ogólnych reguł filologicznych, chyba że niema wątpliwości, iż kopja zachowała ściśle pisownię oryginału, od którego bezpośrednio pochodzi.

2. W tekstach polskich, zaczerpniętych z kopij, należy zachować ściśle pisownię przekazów do połowy XVI w. wedle wskazań powyższych. Dla przekazów późniejszych należy, uwzględniając lokalne właściwości językowe, trzymać się zasad wyłożonych i stosowanych w wydawnictwie prof. Jana Łosia: Marcina Kromera Rozmowy dworzanina z mnichem (1551—1554) w Bibliotece pisarzy polskich Nr 70. Kraków, nakł. Pol. Akad. Umiej. 1915.

W tekstach obcych stosuje się powyższe przepisy, dotyczące oryginałów.

B. POSTAĆ ZEWNĘTRZNA I STRONA GRAFICZNA TEKSTU.

I. Zewnętrzna postać tekstu.

Zewnętrzna postać tekstu dochowanego w oryginalnym przekazie, szczególnie przy dokumentach, powinna być odpowiednio w druku uwydatniona.

1. Odstępy w tekście (*a linea*) stosują się ściśle do oryginału i z reguły nie wprowadza się ich dowolnie tam, gdzie ich niema w oryginale. Wyjątkowo rozpoczyna się *a linea* w transumptach część następująca po inserowanym

dokumencie (wydrukowanym na innym miejscu, pod datą). Podobnie oddziela się formuły wstępne i końcowe w t. zw. widymatach.

2. Formuły dokumentów, mające w oryginałach miejsca oddzielne (np. adresy w listach i mandatach, intytulacje w niektórych dokumentach XV w., formuły relacyjne oraz podpisy wystawcy, świadków i urzędników kancelaryjnych), winny być ile możliwości podane na tych miejscach, na których znajdują się w oryginałach.

II. Graficzna strona tekstu.

1. Części tekstu dokumentalnego, pisane pismem wydłużonym (np. inwokację), należy uwydatnić odpowiednim krojem druku lub odznaczyć ujęciem w dwie kreski pionowe: || ||.

2. Końce 2—3 pierwszych wierszów w dokumentach oryginalnych zaleca się zaznaczyć kreską pionową. Dla dokumentów do końca XIII w. zostawia się uznaniu wydawcy oznaczenie długości wierszy w całym dokumencie. Podobnie zaznaczyć należy w tekstach, zaczerpniętych z kodeksów oryginalnych, początek każdej nowej strony lub karty, a na marginesie lub w tekście podać jej liczbę.

3. Wyrazy, wypisane w oryginale majuskułą, mają być oddane w druku także majuskułą lub przynajmniej winna być na ten szczegół zwrócona uwaga w przypisku do tekstu.

4. Dwa punkty, które niekiedy zjawiają się w dokumentach w miejsce imienia przed tytułem, pozostawić należy bez uzupełniania ich w tekście, uwydatniając je jednak — dla odróżnienia od punktów oznaczających luki — tłustszym drukiem i objaśniając w przypisku rzeczowym, o ile zachodzi tego potrzeba.

5. W bullach papieskich oraz w innych dokumentach zawierających rotę, miejsce jej oznacza litera »R.«, miejsce Bene Valeté wykazują »B. V.«, monogramu: »M.«, znaku notarialnego: »Z. N.«, przyczem dewizę i inne napisy wraz z opisem tych znaków podać należy we wstępie do dokumentu (zob. niżej w rozdziale drugim, II, a, zd.). Podobnie też należy zaznaczyć chrismon (zapomocą większego »C.«) i krzyż (zapomocą znaku krzyża).

6. Każda zmiana ręki i atramentu w oryginalnym przekazie winna być zaznaczona w przypisku do tekstu i ile możliwości bliżej określona; w innych przekazach tylko wtedy, jeśli zachodzi tego potrzeba.

C. APARAT KRYTYCZNY DO TEKSTU.

I. Przypiski do tekstu.

1. Wszystkie uwagi krytyczne wydawcy, dotyczące postaci zewnętrznej i brzmienia tekstu źródłowego, mają być podane w przypiskach, umieszczo-

nych bezpośrednio pod tekstem na tej samej stronie, a drukowanych drobniejszym drukiem (nonpareillem). Ze względów estetycznych należy unikać w tekście zaznaczania wątpliwych lekcji pytajnikiem a niezwykłych form wykrzyknikiem lub słówkiem »sic«; wszelkie tego rodzaju uwagi trzeba przenieść do przypisków.

2. Odsyłacze do tych przypisków (bez półnawiasów), mają być zaczerpnięte z małego alfabetu w składzie łacińskim (nie wyłączając liter: j, q, v, w, x), po wyczerpaniu alfabetu należy go rozpocząć na nowo podwójnie: aa, bb itd. Jeśli przypisek odnosi się do większej ilości słów, całego zdania lub całego ustępu, oznaczyć należy tą samą literką pierwszy i ostatni wyraz owego miejsca, a w przypisku podać w ten sposób: a—a. W tekstach źródeł narracyjnych alfabet rozpoczyna się na nowo z każdą stroną druku, w dokumentalnych biegnie od początku do końca dokumentu, a na początku przypisków na każdej stronie podać należy wydatnym drukiem numer dotyczącego dokumentu.

3. Przypiski do tekstu powinny być możliwie jak najzwięźlejsze. Przy odmiankach tekstowych (zob. niżej pod V) należy poszczególne przekazy źródłowe oznaczać w skröceniach (np. or. = oryginał, kop. = kopja, tr. = transumpt). Skröcenia te podawać należy w przypisku po przytoczeniu uwagi czy odmianki (np. scriptum or., Heinricus kop. r.). Przy liczniejszych kopjach należy wyróżnić je numerami albo paru początkowymi literami imienia ich autora, miejsca przechowania lub ustaloną nazwą kodeksu, w razie częstszego powtarzania skröconą (np. Lib. alb. = Liber albus). Użyte przez wydawcę skröcenia, powtarzające się w całym wydawnictwie, mają być zestawione na jego początku, szczegółowe zaś podane we wstępach poprzedzających każdą pozycję wydawniczą przy wyliczeniu przekazów źródłowych.

4. Język, w jakim przypiski te będą zredagowane, stosuje się do języka ogólnej redakcji wydawnictwa (zob. niżej w rozdziale drugim str. 15).

II. Luki w tekście.

1. Jeśli w przekazie źródłowym znajduje się wolne miejsce, pozostawione świadomie przez pisarza, wydawca zachowuje taką lukę w druku, z zaznaczeniem w przypisku do tekstu odpowiedniej ilości liter albo też wyrazów. Jeżeli zaś w przekazie źródłowym jest luka, powstała wskutek uszkodzenia rękopisu, czy też wskutek innych przyczyn nieczytelności pisma (wyblaknięcie atramentu, poplamienie rękopisu), wydawca winien dążyć do uzupełnienia tekstu.

2. Luka, której żadną miarą w sposób pewny nie można uzupełnić, ma być w druku zaznaczona:

a) Jeśli jest w środku wyrazu, tylu w przybliżeniu punktami, ile brakuje liter.

b) Jeśli brakuje całego wyrazu lub więcej słów w tekście, lecz luka nie przenosi jednego wiersza, trzema punktami, gdy obejmuje więcej wierszy,

sześciu punktami. Tekst niedokończony (urwany) zaznacza się dwiema pauzami: — —.

W przypisku do tekstu winien wydawca określić rodzaj luki i podać w przybliżeniu ilość liter, wyrazów, wierszy, które ona obejmuje.

3. Skoro luka w tekście da się na podstawie innych przekazów źródłowych, znanych formularzy lub ze związku z całą pewnością uzupełnić, należy takie uzupełnienie zamieścić w klamrach kwadratowych [].

4. Oparte tylko na domyśle wydawcy przypuszczalne brzmienie tekstu nie może być umieszczone w tekście, tylko w przypisku do tegoż.

III. Błędy i korektury.

1. Oczywiste błędy ortograficzne pisarza, pochodzące z jego nieuwagi (*lapsus calami*), należy w tekście poprawić. Podobnie raz tylko drukuje się wyraz, wskutek nieuwagi przez pisarza powtórzony. Litera lub wyrazy, notorycznie z tego samego powodu opuszczone, należy uzupełnić w nawiasach okrągłych, np. solem(n)itate, Pyeschcow(asc)ala.

2. Wszelkie poprawki w tekście oryginalnym, dokonane ręką samego pisarza lub współczesnego korektora, mają być wciągnięte w tekst drukowany, brzmienie zaś pierwotne poprawionego tekstu, o ile da się odczytać, należy podać w przypisku, oraz wskazać, czyją ręką (pisarza lub inną) i w jaki sposób poprawki dokonano (na razurze, po przekreśleniu, skasowaniu przez punktowanie). W tekstach wszakże opartych na kopjach wypadnie podać pierwotne brzmienie poprawionych w ten sposób miejsc tylko wówczas, jeśli sens ich odbiega znacznie od poprawek, lub z innych względów ma jakiegokolwiek znaczenie.

3. Uzupełnienia i dopiski ponad wierszem, na marginesie lub na dołączonych kartach, poczynione przez samego pisarza lub współczesnego korektora, o ile należą bezpośrednio do tekstu, zwłaszcza jeśli mają do niego odsyłacze, winny być doń wciągnięte i objaśnione w przypisku do tekstu. Glossy i inne przypiski do tekstu, pochodzące od pisarza przekazu źródłowego, nie będą wciągnięte w tekst drukowany, ale mają być zamieszczone w przypisach tekstowych. Uwaga ta nie dotyczy glossowanych rękopisów biblijnych, prawniczych i innych; sposób wydania takich tekstów pozostawia się uznaniu wydawcy.

4. Poprawki w tekście oraz dopiski, nie pochodzące od pisarza lub współczesnego korektora, bez względu na to, czy są współczesne czy późniejsze, o ile dają coś realnego i godnego uwzględnienia, mają być pomieszczone w przypiskach do tekstu, z zaznaczeniem ile możliwości czasu ich pochodzenia, w tekście zaś ma być zachowane pierwotne jego brzmienie. Jeśli jednak dawny tekst został tak radykalnie usunięty, że już się nie da odczytać, na-

leży popsute miejsce podać w klamrze kątovej < >, w przypisku zaś podać przypuszczalne brzmienie tekstu pierwotnego.

IV. Interpolacje i zapożyczenia.

1. Interpolacje w dokumentach transumowanych i w sfałszowanych zamieszcza się w klamrach kątowych < > i objaśnia w przypisku.

2. Ustępy tekstu, przejęte dosłownie z innych źródeł, drukować należy *petitem*; miejsca zapożyczonego tekstu, które odchylają się od swego pierwowzoru, drukowane będą *petitem* rozstrzelonym. W przypisku wskazuje się źródło tego zapożyczenia z określeniem jego sposobu (dosłownie czy z opuszczeniami).

V. Odmianki tekstowe.

1. Jeśli za podstawę wydania służy oryginał, z reguły nie uwzględnia się odmian tekstowych jego kopij, rękopiśmiennych czy drukowanych. Od tej zasady stanowią wyjątek kopje a zwłaszcza transumpty wszelkich przywilejów, zwłaszcza nadawczych, i źródeł o znaczeniu prawnopublicznym (np. statuty) oraz edycje tychże, mające urzędowy charakter; w tym jednak razie odmianki tekstowe uwzględniać mają tylko zmiany w brzmieniu tekstu, nie uwzględniają zaś ortografii (z wyjątkiem jednak imion własnych i nazw miejscowych), ani notorycznych błędów pisarskich lub drukarskich.

2. Gdy dochowały się dwa lub więcej egzemplarze tego samego oryginału, z których jeden przyjęto za podstawę wydania, należy uzasadnić, dlaczego przyjęto ten a nie inny egzemplarz, warjanty zaś pozostałych egzemplarzy podać w przypiskach tekstowych. Miejsca, w których teksty od siebie odbiegają, drukowane będą w kolumnach obok siebie.

3. Odtwarzając tekst źródła na podstawie dwóch lub więcej jedno-brzmiących kopij (wedle ustalonych zasad o emendacji i restytucji tekstu, którymi instrukcja niniejsza się nie zajmuje), należy podawać w przypisach tekstowych jedynie odmianki kopij, stojących najbliżej oryginału, pomijając odmianki kopij drugo- i dalszorzędnych, od tamtych pochodzących, chyba że przemawiają za tem osobliwe względy (np. przy tekstach prawnych, mających znaczenie dla praktyki). Odmianki te nie uwzględniają oczywistych błędów kopisty, ortografję zaś tylko w imionach własnych osób i miejscowości oraz, o ile to możliwe, w tekstach niełacińskich.

4. Jeśli kopja dokumentu opuszcza dla skrócenia pewne części tekstu, np. formuły lub świadków, odsyłając słowami »ut supra« do innego poprzednio w całości przytoczonego dokumentu, należy tekst na tej podstawie odtworzony podać w nawiasach okrągłych, zaznaczając tę okoliczność w przypisku, gdzie także znaleźć się powinny owe słowa »ut supra«.

5. O ile dochował się koncept obok oryginału, należy wziąć za podstawę tekst oryginału, a w przypiskach do niego podać odmianki konceptu. Miejsca konceptu odbiegające od oryginału, drukowane będą w kolumnach obok siebie. Podobnie postąpić należy, jeżeli się zachował nie sam oryginał, tylko jego kopja.

6. Mając dwie lub więcej różniących się między sobą redakcyj tego samego tekstu, dochowanego w kopjach, należy je podać w kolumnach obok siebie.

7. Od powyższych przepisów tylko wyjątkowo może wydawca odstąpić z ważnych powodów, winien jednak wyraźnie to zaznaczyć i uzasadnić we wstępie ogólnym do wydawnictwa.

ROZDZIAŁ DRUGI.

Redakcja wydawnictwa.**UWAGI OGÓLNE.**

1. Wydawca zaopatruje odtworzony i aparatem krytycznym objaśniony tekst źródła w odpowiednie: I. Nagłówki; II. Objaśnienia dotyczące przekazu (przekazów) tudzież literatury wydawniczej źródła; III. Przypisy rzeczowe; IV. Wstęp i Indeksy. Forma redakcji i miejsce zamieszczenia tych pozycji zależą od rodzaju źródła; inne są w wydawnictwach źródeł narracyjnych, inne w zbiorach dyplomatów, aktów i listów.

2. Językiem, jakim posługuje się wydawca przy redakcji wydawnictwa jest z reguły język polski. Wydawnictwa jednak, mające szerszy interes naukowy dla zagranicy, mogą być opracowane w języku łacińskim.

3. Celem osiągnięcia jak największej przejrzystości w wydawnictwie, ma być wszystko, co pochodzi od wydawcy (także w nagłówkach i przypisach), drukowane kursywą, sam tekst zaś źródłowy antykwą. Odstąpienie od tego przepisu, nieobowiązującego wstępów do wydawnictwa i indeksów, może być usprawiedliwione jedynie brakiem odpowiednich czcionek¹⁾. Fałszywe dokumenty, o ile się je ogłasza, drukowane będą antykwą odmiennego typu niż autentyki. Pozatem nie jest pożądanem wprowadzanie zbyt wielu odmian druku. Wyrazy innojęzyczne w tekstach łacińskich uwydatnia się drukiem rozstrzelonym, co wszakże nie dotyczy imion osobowych i nazw miejscowych.

I. Nagłówki.

1. W zbiorach dyplomatów, aktów i korespondencji każda jednostka wydawnicza otrzymuje nagłówek, który się składa z bieżącego numeru, daty i miejsca wystawienia aktu oraz z krótkiego regestu.

2. Każda jednostka otrzymuje w zasadzie osobny numer, jaki jej przypada w porządku chronologicznym zbioru. Numer ten w cyfrze arabskiej ma

¹⁾ O użyciu petitu dla zapożyczonych miejsc tekstu zob. wyżej w rozdz. pierwszym C. IV 2 str. 13.

się znajdować u góry aktu w środku strony i być odznaczony tłustym drukiem. Falsyfikaty, o ile się je drukuje, znajdą miejsce również w porządku chronologicznym, pod datą, którą udają, i otrzymają bezpośrednio pod numerem odpowiednią adnotację (falsyfikat). Podobną uwagę mogą otrzymać dokumenty podejrzone. Dokumenty niedatowane, o ile chronologicznie nie dadzą się bliżej określić, zamieszczone będą pod ostatnim rokiem życia lub urzędu wystawcy; dokumenty chronologicznie określone w obrębie terminów *a quo* i *ad quem* — pod terminem *ad quem*; mające zaś tylko datę roczną, po wszystkich dokumentach danego roku, dokładniej datą określonych.

3. Poniżej numeru, po prawej stronie pozycji umieszczamy miejsce i datę wystawienia aktu. Nazwa miejsca otrzymuje dzisiejsze brzmienie, chyba że zaginęła lub nie da się pewnie zlokalizować, w którym to razie pozostawia się formę z dokumentu (drukiem tekstu). Jeśli miejsce nie jest w akcie podane, kładziemy litery B. m. (= Bez miejsca); gdy jednak można go się z całą pewnością domyślić, umieszczamy przypuszczalną nazwę w nawiasie okrągłym.

4. Zaraz po miejscu idzie data aktu, rozwiązana wedle dzisiejszej rachuby czasu a podająca dzień, miesiąc i rok w formie: *Kraków, 14 sierpnia 1835*. W braku któregośkolwiek z tych elementów chronologicznych podaje się tylko pozostałe, np. *Poznań, w lipcu 1415* lub *Wilno, 1432*. W razie zupełnego braku daty należy określić ją w przybliżeniu i podać w nawiasie. np. *(po 28 lipca a przed 19 grudnia 1421)*. Daty notorycznie błędne podać należy w formie poprawnej w nawiasie, w razie wątpliwości zaś zaopatrzyć je znakiem zapytania. Dwie datacje, o ile są w dokumencie, oddzielić należy kreską.

5. Regest dokumentu (aktu, listu) powinien być zwięzły i jasny. Rozpoczyna go z reguły imię i główny tytuł wystawcy w pierwszym przypadku, poczem następuje krótkie streszczenie, podające odbiorcę i przedmiot aktu z uwzględnieniem najistotniejszych momentów. Imiona własne osób i miejscowości otrzymują tutaj formę zmodernizowaną, ale w brzmieniu ówczesnem (np. Galhard de Carceribus, nie de Cahors, ale Jan z Lgoty a nie de Elgoth); nazwy miejscowe, o ile zaginęły lub nie dadzą się dziś odszukać, podaje się w brzmieniu oryginalnem (drukiem tekstu).

6. Każda stronica otrzymuje swoją numerację bieżącą u góry po zewnętrznej stronie tekstu, po wewnętrznej stronie umieszcza się numer bieżący aktu poprzedzony słówkiem Nr (bez kropki), w środku zaś strony datę (roku i możliwie dnia).

7. Pożądanem jest oznaczać także na marginesie każdej strony co piąty wiersz, zarówno tekstu jak i objaśnień, liczbowaniem arabskiem.

II. Objasnienia tyczące się przekazów i literatury.

Uwaga ogólna. Tekst każdego źródła winien być poprzedzony objaśnieniami wydawcy, tyczącami się przekazu (przekazów), na podstawie którego

odtworzony został tekst źródła tudzież literatury wydawniczej, poprzedzającej nowe wydawnictwo. W wydawnictwach źródeł narracyjnych, zbiorach zapisek i innych pokrewnych źródeł, objaśnienia te zamieszczone będą we wstępie na początku wydawnictwa. W dyplomatarjuszach, w zbiorach aktów i listów ogólne uwagi o zawartości zbadanych archiwów i bibliotek oraz o znajdujących się w nich rękopisach, z których zaczerpnięto większą ilość materiału, należy zamieścić we wstępie wydawnictwa, objaśnienia zaś dotyczące poszczególnych dokumentów (oryginałów, kopii) kładzie się po nagłówek a bezpośrednio przed tekstem. W uwagach tych pożądana jest jak największa zwięzłość i przejrzystość, który to cel można osiągnąć przez schematyczny podział treści.

a) Przekazy źródłowe.

1. Jeśli źródło wydane jest na podstawie oryginalnego przekazu, na czoło objaśnień wysuwa się jego opis. Tu podać należy przede wszystkim miejsce jego przechowania oraz sygnaturę rękopisu. Przy określaniu zbiorów rękopiśmiennych (archiwów, bibliotek, muzeów) należy unikać wprowadzania siglów, utrudniających korzystanie z wydawnictwa. Sigle użyte być mogą tylko tam, gdzie wydawnictwo w przeważnej części opiera się na materiale jednego zbioru, przyczem rozwiązanie ich podać należy we wstępie wydawnictwa bezpośrednio przed tekstem.

2. Z kolei następuje opis zewnętrzny oryginału, podający w poniższym porządku:

a) Określenie materiału rękopisu i jego jakości (pergamin czy papier, przy pergaminie określenie jego rodzaju i sposobu wyprawienia, przy papierze opis i wymiary filigranu). Jeśli dokument ma formę poszytu, podać tu należy ilość i sposób złożenia kart.

b) Wymiary dokumentu w cm. (z uwzględnieniem mniejszych od 1 cm. części w cyfrach dziesiętnych), podające szerokość (mierzoną wzdłuż górnego brzegu), wysokość (po lewym brzegu) i zakładki (po lewym brzegu, a w razie nierówności w najszerszym miejscu z zaznaczeniem tej okoliczności). Cyfry szerokości i wysokości oddzielić można znakiem mnożenia \times , cyfrę zaś dotyczącą zakładki od tamtych znakiem dodawania $+$ (np. $45 \times 25.5 + 6.5$).

c) Opis stanu zachowania dokumentu, zwłaszcza na przestrzeni tekstu, przyczem należy wystrzegać się przesadnej drobiazgowości.

d) Charakterystykę pisma, jeśli ono zasługuje na uwagę. Przy dawniejszych dokumentach należy dążyć do określenia ręki pisarza lub do wykrycia skryptorji, z której wyszedł dokument; podać tu można nadto opis innych elementów graficznych, inicjału, znaku notarialnego, podpisów własnoręcznych, gęstości pisma, podkreśleń tekstu, o ile te szczegóły zasługują na uwzględnienie; zaznaczyć należy zmiany i wahania ręki w piśmie oryginałów i wcześniejszych kopii

e) Opis pieczęci obejmujący: 1) właściciela pieczęci. 2) stan zachowania, 3) materiał (wosk, opłatek), 4) barwa wosku, 5) sposób przytwierdzenia do dokumentu (wyciśnięcie wprost na dokumencie lub przez papier, przywieszenie, opis wiązań, współczesnych woreczków lub puszek), 6) kształt i wymiar pieczęci w mm. (w razie nierównych osi wymiar obu osi), 7) opis wizerunku pieczęci (obrazu, herbu) sposobem heraldycznym, 8) napis otokowy, możliwie z zachowaniem lub określeniem typu liter, skrótów i znaków ozdobnych.

f) Zapiski dorsalne, rzucające światło na powstanie dokumentu (zapiski kancelaryjne) i na jego historję (zapiski archiwalne z podaniem czasu ich pochodzenia przynajmniej w przybliżeniu). Przy aktach publiczno-prawnych należy podawać wszystkie zapiski dorsalne, przy prywatno-prawnych tylko zapiski współczesne, z późniejszych zaś takie, które objaśniają lub uzupełniają treść dokumentu albo ważne są ze względu na jego losy (np. zapiski o oblatowaniu aktu). Natomiast długie nieraz, zwyczajne streszczenia aktu mogą być pominięte lub wystarczy o nich wspomnieć sumarycznie, odwołując się do ogólniejszych uwag we wstępie wydawnictwa, zwłaszcza jeśli się podaje historję archiwum. Co się tyczy porządku w przytaczaniu zapisek dorsalnych, podzielić je przedewszystkiem należy na dwie grupy: 1) zapiski kancelaryjne i 2) zapiski archiwalne; w obrębie zaś każdej z tych grup zachować porządek chronologiczny następstwa ścisły, lub w braku dat przybliżony. Sygnatury, o ile da się wykazać ich związek z zapiskami, należy podawać razem; inne, luźne sygnatury zestawić po zapiskach, możliwie także chronologicznie. Uwzględnić również należy znaki archiwalne, zaznaczając ich związek z zapiskami dorsalnemi lub z dochowanemi inwentarzami, o ile je zawierają.

3. O ile w kopjach znajdują się wzmianki o zaginionym oryginale lub opis nieistniejących, bądź zniszczonych pieczęci, należy je podać w tem miejscu (zob. niżej pod 10).

4. W razie braku oryginału należy okoliczność tę zaznaczyć na wstępie objaśnień wydawcy (np. *Oryginał nieznany*). Kopje, na których w tym razie oparł się wydawca w odtworzeniu tekstu, mają być zestawione i omówione

5. Wymienione być mają wszystkie dostępne wydawcy kopje bez względu na swoją wartość i stosunek do oryginału; oprócz więc kopij bezpośrednio pochodzących od oryginału, wymienić należy kopje drugo- i dalszorzędne, od tamtych pochodne.

6. Porządek w wymienieniu kopij, które mają być ponumerowane, wskazuje bądź istotna ich wartość, bądź porządek chronologiczny, zależnie od uznania wydawcy.

7. W omówieniu każdej kopji należy podać na czele miejsce jej przechowania, sygnaturę rękopisu, wreszcie, jeśli to jest poszyt lub kodeks, wskazać strony lub karty, które zajmuje kopja (np. str. 8—10 lub k. 21—27'). Dalej objaśnia wydawca czas pochodzenia kopji, stosunek jej do oryginału i do

innych kopij, przyczem przytacza wszystkie zapiski w kopji, rzucające światło na ten stosunek (np. ex originali, ex Libro privilegiorum pergameneo). Nagłówki, jakie kopje mają w kopjarzach, winny być przytoczone. Wydawca daje nadto odpowiednie wyjaśnienia o wartości każdej kopji zosobna, w razie zaś różnicy w dacie kopij, zaznacza tę okoliczność.

8. Jeżeli kopja zawarta jest w kopjarzu, który został we wstępie do wydawnictwa omówiony, niema potrzeby przy każdym dokumencie osobno powtarzać tych szczegółów.

9. O ile kopja została zużytkowana przy odtworzeniu tekstu i przytoczone są z niej odmianki tekstowe, należy w wymienieniu oznaczyć ją odpowiednim sigłem, zaczerpniętym bądź z imienia kopisty, bądź z miejsca pochodzenia lub obecnego przechowania kodeksu, bądź wreszcie z utartej nazwy kodeksu.

10. Jeśli tekst źródła nie jest znany ani z oryginału ani z kopij, należy poprzestać na dochowanych wzmiankach o istnieniu jego niegdyś w dawnych katalogach, inwentarzach lub sumariuszach, bądź w późniejszych przekazach źródłowych. Wzmianki te należy przytoczyć dosłownie.

b) Literatura wydawnicza źródła.

1. Literatura wydawnicza każdego źródła winna wyczerpywać, ile możliwości, wszystkie poprzednie wydawnictwa, zarówno te, które podały pełny tekst źródła, jak i te, które wydrukowały go tylko częściowo lub w formie regestu.

2. We wstępie wydawnictwa mają być zestawione w alfabetycznym wykazie skrótów dokładne tytuły tych wydawnictw, z podaniem wydawcy, miejsca i roku wydania. W wykazie tym wziąć należy za podstawę tytuły wydawnictw, nie zaś wydawców, których nazwiska podać można w wykazie na swoim miejscu z odesłaniem do tytułu wydawnictwa.

3. Przy każdym źródle zosobna wymienić należy wszystkie wydawnictwa dawniejsze, ponumerowane w następujących grupach:

a) Podobizna.

b) Wydanie:

α) pełne,

β) częściowe,

γ) tłumaczenie.

c) Regest.

W obrębie każdej z tych grup należy zachować porządek chronologiczny, z zaznaczeniem najlepszej edycji.

4. Tytuł wydawnictwa podaje się w skróceniu wedle wspomnianego wyżej pod 2 wykazu skrótów.

5. Wydawca zaznacza przy każdym wydawnictwie zosobna stosunek do oryginału, zachowanych lub nieistniejących kopij, wreszcie do innych wydawnictw (wskazując odpowiednimi numerami); jeśli zaś dotyczące źródło

ma inną datę w wydawnictwie niż podstawowy przekaz źródłowy lub wykazuje w innych szczegółach różnice, potrzeba tę okoliczność zaznaczyć.

6. Przy bullach i dokumentach drukowanych w wydawnictwach zagranicznych należy podać tylko najnowsze i najlepsze. zawsze jednak uwzględniając takie wydawnictwa, w których i poprzednie wydania są wymienione.

7. Inne dzieła (nie wydawnictwa), wzmiankujące tylko o danym źródle, należy przytoczyć w bibliografii tylko wtedy, jeśli wzmianka ta posłużyć może do historii tego źródła, lub zawiera uwagi krytyczne o charakterze i wartości źródła.

c) Uwagi wydawcy.

1. W uwadze należy wskazać podstawę wydania tekstu i sposób użytkowania przekazów źródłowych.

2. Wydawca może tu podać także swoje uwagi krytyczne, oparte bądźto na własnych spostrzeżeniach o autentyczności źródła, jego genezie lub chronologii, bądź na wynikach prac swoich poprzedników, wskazując przytem literaturę, która zawiera krytyczną ocenę źródła; jak największa jednak ostrożność i zwięzłość jest wskazana w tych uwagach, które ograniczyć się powinny wyłącznie do kwestyj krytyki formalnej.

III. Przypisy rzeczowe.

1. Przypisy rzeczowe umieszczone będą pod przypisami do tekstu. Celem odróżnienia od tychże. mają być drukowane odmiennym, nieco większym drukiem od tamtych (petitem, zob. wyżej w rozdziale pierwszym, C I i str. 10/11), a odsyłacze przypisów rzeczowych otrzymują cyfry arabskie (bez półnawiasów):

2. Przypisy rzeczowe zawierają:

a) Odsyłacze do innych powołanych w danym tekście źródeł, czyto pomieszczonych w tem samem, czy w innem wydawnictwie.

b) W razie potrzeby objaśnienia, dotyczące zdarzeń historycznych oraz ważniejszych osób, niedość wyraźnie w tekście źródła określonych (kiedy np. podają pominięty przy imieniu tytuł lub przeciwnie imię, pominięte przy tytule).

c) Rozwiązanie i ewentualne objaśnienie dat, dalej miar, wag, monet itp.

d) Objaśnienia treści w miejscach tekstu trudnych do zrozumienia lub zawierających sprzeczności.

e) Objaśnienie nazw topograficznych. Nazwy miejscowe, dające się utożsamić niewątpliwie z nazwami dzisiejszemi, przytacza się w brzmieniu obecnem. Położenie miejscowości określa się podaniem województwa lub ziemi, nadto powiatu i parafji, dla Korony wedle *»Źródeł dziejowych XVI w.«* wydanych przez A. Pawińskiego i A. Jabłonowskiego, wskazując przytem położenie i odległość względem najbliższej większej miejscowości oraz inne szczegóły geo-

graficzne (np. rzeki). W razie wątpliwości lub w braku danej miejscowości w tem wydawnictwie oraz dla Litwy, dla której niema dotąd analogicznego wydawnictwa, należy ją określić przy pomocy »Słownika geograficznego Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich« (1880—1902).

IV. Wstęp ogólny i indeksy.

Uwaga ogólna.

Każde wydawnictwo poprzedzać winien ogólny wstęp, należycie je objaśniający, przy końcu zaś musi ono nieodzownie posiadać odpowiednie indeksy.

a) *Wstęp ogólny.*

1. Nie narzucając porządku poniższych wskazań, zaleca się wydawcy określić i uzasadnić w nim przedewszystkiem przedmiot, cel zakres (chronologiczny, terytorjalny i rzeczowy) i przyjęty przez siebie układ wydawnictwa. Jeżeli podejmuje edycję tekstów w całości lub części dawniej już ogłoszonych, ma obowiązek podać dokładne wiadomości o wydaniach poprzednich, scharakteryzować ich wartość oraz określić stosunek do nich swego wydawnictwa. W szczególności przedstawia swoje poszukiwania i prace przygotowawcze, wskazując zbiory, z jakich zaczerpnął materiały. Jeśli ogłasza w całości lub w znacznej części zawartość jakiegoś zbioru archiwalnego, winien podać wyczerpująco jego opis i historję (np. w dyplomatarjuszu danej katedry lub klasztoru opis i losy ich archiwów, dotychczas wcale nieznanych lub niedokładnie znanych). Wzięte za podstawę wydania rękopisy (oryginalne lub kopjarjusze) muszą być z całą ścisłością opisane (format, materiał, objętość, wymiary, oprawa, pismo, właściwości pisowni, zawartość poszczególnych części ich, czas powstania i t. d.). o ile to już poprzednio nie zostało dokładnie zrobione. W dyplomatarjuszach poleca się nadto, o ile to jest możliwe, opracować dzieje kancelaryj lub skryptoryj, z których dokumenty wyszły, tudzież charakterystykę pisma poszczególnych pisarzy. W końcu przedstawi wydawca zasady, które w ramach niniejszej obowiązującej instrukcji przyjął w tych wypadkach, w których ona pozostawia mu swobodę.

2. Po wstępie należy zamieścić:

a) W dyplomatarjuszach wykaz chronologiczny dokumentów, z powtórzeniem datacyj i nagłówek oraz z zaznaczeniem na początku skrótem »Reg.« dokumentów podanych tylko w regeście.

b) Spis części cytowanych dzieł i wydawnictw.

c) Objaśnienie skrótów, używanych w wydawnictwie.

b) *Indeksy.*

1. Należy sporządzić do tekstu źródła (nie do uwag wydawcy) jeden alfabetyczny indeks zarówno imion i nazwisk osobowych, jako też nazw

miejsowych. W wydawnictwach wielotomowych każdy tom, o ile stanowi zamkniętą całość, powinien mieć własny indeks.

2. Z reguły należy umieszczać imiona i nazwiska w formie najbardziej utartej i rozpowszechnionej, nazwy zaś miejscowe w brzmieniu dzisiejszem, chyba że miejscowość zaginęła lub nie da się już dziś zlokalizować. Przy każdym jednak imieniu i nazwie trzeba podać wszystkie formy występujące w wydawnictwie w brzmieniu oryginalnem, które nadto znajdują właściwe miejsca w indeksie wedle porządku alfabetycznego, otrzymując odsyłacze do owej formy zasadniczej. Jeśli jest więcej osób jednego imienia, zestawić je należy porządkiem alfabetycznym urzędów, przyczem nazwy osób umieszcza się pod miejscem pochodzenia, dając pod imionami odsyłacze (np. Wincenty z Szamotuł zob. Szamotuły).

3. Pod nazwami miejscowymi umieścić należy związane z nimi urzędy i godności porządkiem alfabetycznym.

4. Po indeksie imiennym zamieszcza się indeks rzeczowy, zwłaszcza w wydawnictwach zabytków prawnych i gospodarczych. przyczem wyrazy obce (nie łacińskie) odznacza się odmiennym drukiem.

5. Przy cytowaniu należy przytoczyć:

a) W dyplomatarjuszach i pokrewnych wydawnictwach stronę, a o ile na jednej stronie jest więcej aktów, to i numer danego aktu.

b) Przy źródłach narracyjnych stronę wydawnictwa.

O ile na marginesach stron oznaczone są wiersze, należy je w indeksie podać obok liczby strony drobniejszym drukiem.

6. Po indeksach, przy końcu wydawnictwa, zamieszcza się w razie potrzeby wykaz omyłek druku.

Dodatki.

I.

Osobne przepisy dla źródeł prawnych i gospodarczych.

1. Wydając pomniki normatywne, sądowe, administracyjne, skarbowe i gospodarcze oraz traktaty, broszury prawne czy polityczne, tylko przy oryginalnych pomnikach normatywnych, ujętych w formę łacińskich dokumentów (w Koronie do r. 1506, na Litwie do r. 1569), należy ustalić pisownię tekstu według przeważających znamion oryginalnej pisowni; we wszystkich innych pomnikach należy wprowadzać pisownię jednolitą, tak jednak, aby — o ile chodzi o tekst polski — oddawała brzmienie (formę fonetyczną) tekstu, np. koždy, wszytki, miłościam. Nazwy osób i miejscowości (topograficzne), a także wyrazy sformułowane w odmiennym języku niż tekst główny pomnika, mają być zawsze podane literalnie, wiernie według brzmienia tekstu.

2. W razie rozporządzania kilku egzemplarzami jednego i tego samego tekstu, czy to w urzędowych (wiarygodnych), czy też w zwykłych odpisach, przysługuje wydawcy swoboda wybrać jeden z nich za podstawowy, ale za odpowiednim umotywowaniem we wstępie do wydawnictwa. Wszystkie odmianki o znaczeniu rzeczowym, onomastycznym, liczbowym (daty) oraz uzupełnienia, występujące w innym równorzędnym tekście, winien zaznaczyć w przypiskach u dołu wydanego tekstu podstawowego. W wypadku liczniejszych i znaczniejszych różnic należy części tekstów odmiennych umieszczać w kolumnach obok tekstu podstawowego

3. Wydawane w całości księgi sądowe, administracyjne, skarbowe i gospodarcze, w których powtarzają się te same formuły i wyrażenia techniczne, mogą zawierać skrócenia tych formuł i wyrażień, tak jednak, aby tych skrótów nie było za wiele, były łatwo domyslnie i niezbyt do siebie formą zbliżone.

4. Wyrażone w tych tekstach liczby bądź cyfrą rzymską, bądź arabską, czy też literami (wyrazami) lub w kombinacji cyfr i wyrazów, może wydawca — z wyjątkiem dat rocznych — dla oszczędności miejsca podać w liczbach arabskich. W tekstach rachunkowych (skarbowych, gospodarczych)

wolno jest wydawcy ująć tekst w zestawienie tabelaryczne, o ile nie spowoduje to szkody dla treści. Wszystkie skrócenia formuł i wyrażeń, rozwinięcie cyfr, ujęcie tekstu w schemat tabelaryczny, pochodzący od wydawcy, winny być przezeń zaznaczone we wstępie wydawnictwa i odpowiednio objaśnione.

5. Przytaczając rotę przysięgi w zapiskach sądowych, nie należy tekstu rotę zamieszczać w cudzysłowie (zob. wyżej w rozdziale pierwszym A I 5 str. 6).

6. Poszczególne artykuły tekstu normatywnego można dla przejrzystości i łatwiejszego cytowania oddzielić małemi odstępami lub rozbić na paragrafy i zaopatrzyć bieżącą numeracją, przyczem należy dokonaną zmianę zaznaczyć w przypisku.

7. Rozwiązanie dat w wydawnictwach ksiąg sądowych może być umieszczone w tekście, zaraz po dacie (w nawiasie kursywą).

8. Objaśnienie nazw topograficznych w takich wydawnictwach można przenieść do indeksu

II.

Wskazówki dla kopistów.

1. Do sporządzania kopij najlepiej użyć arkuszy papieru in folio, przeznaczając na zapisanie jedną tylko stronę karty i pozostawiając na niej mniej lub więcej (zależnie od potrzeby) szeroki margines u dołu i z boku tekstu. Margines dolny przeznaczony jest dla uwag kopisty, boczny dla wydawcy.

2. Każda odrębna jednostka wydawnicza (dokument, akt i t. p.) ma być odpisana na osobnym arkuszu (arkuszach) i posiadać u góry odpowiedni odstęp dla umieszczenia nagłówka, o ile wydawca nie da innego zlecenia. Na każdym takim akcie podać należy u góry sygnaturę rękopisu (np. Rps Bibl. Jagiell. Nr 52 str. 7—10).

3. Pismo kopij winno być zupełnie wyraźne i w każdej literze czytelne, przytem niezbyt wielkie ale i niezbyt drobne, aby uniknąć błędów drukarskich, które mimo najstaranniejszej korekty pozostają w tekście. jeśli odpis jest niedbały. Odstępy między wierszami powinny być dość duże (Nr 4 linjuszki).

4. Zaleca się przy kopjowaniu rękopis kłaść po lewej a kałamarz po prawej ręce. przepisany zaś tekst zakrywać zakładką, aby uniknąć powtórzeń lub opuszczeń.

5. Odpis powinien jak najwierniej oddawać tekst rękopisu. Kopista nie może w nim czynić samowolnie żadnych opuszczeń, zmian, poprawek i uzupełnień, do których nie upoważnił go wydawca.

6. Wszystkie skrócenia nie pozostawiające jakichkolwiek wątpliwości mają być przez kopistę rozwiązane w całej pełni, o ile wydawca nie dał mu w tym względzie odmiennych wskazówek (np. o zatrzymaniu pewnych siglów i skrótów w tytułach, jak M^{t-s} = Maiestas, R^{mus} = Reverendissimus i t. p.). Ortografię skróconych części wyrazów należy stosować do zwyczaju w danym

tekście (np. *gra* = *gracia* lub *gratia*, *lra* = *litera* lub *littera*, zależnie od tego, jak jest w innych miejscach tekstu); w braku jakichkolwiek wskazówek w tym kierunku należy tę okoliczność w przypisku zaznaczyć. Skrócenia, sprawiające kopiście trudność w rozwiązaniu, lub budzące choćby najmniejszą wątpliwość czy niepewność, winny być jak najwierniej na dolnym marginesie przerysowane.

7. Ortografię i interpunkcję rękopisu należy z reguły wiernie zachować; jeśli jednak wydawca kopistę do tego upoważni, może on zastosować w tym względzie przepisy niniejszej instrukcji (zob. wyżej rozdz. pierwszy A, str. 4 i nn.).

8. Początek każdej strony rękopisu winien kopista zaznaczyć w tekście, podając w odpowiednim miejscu w nawiasie stronę czy też kartę (kartę *verso* oznaczać apostrofem). Przy dokumentach ma zaznaczać końce pierwszych wierszów wedle wskazań niniejszej instrukcji (zob. wyżej rozdz. pierwszy B II 2, str. 10).

9. Zapiski znajdujące się na grzbiecie (*in dorso*) dokumentów oraz zapiski marginalne w rękopisach (*glossy*) przepisuje kopista na wyraźne polecenie wydawcy, w sposób i w porządku, jaki mu tenże wskaże.

10. Wszelkie odstępstwa (*a linea*) w tekście rękopisu winny być zachowane. Niezapisane strony, ich części lub niezapisane linje, mają być przez kopistę jako takie wyraźnie zaznaczone.

11. Wszelkie znaki graficzne i figury (roty, monogramy, paragrafy, znaki notarialne, podpisy własnoręczne) mają być w odpowiednich miejscach tekstu możliwie najwierniej przerysowane, a znaki wodne kart papierowych do światła przekalkowane i do kopji dołączone. Również inicjały, nagłówki (rubryki) i pismo wydłużone, winny być przez kopistę w przypiskach jako takie określone i dokładnie opisane.

12. Cyfry będą oddane ściśle w formie, w jakiej występują w rękopisie, nierozwiązane (np. *M^oC^oIII^o* lub *millesimo CCC^o quinto*) Cyfry arabskie, jeśli w ich oznaczeniu zachodzi wątpliwość (np. przy podobnych do siebie w pewnym okresie cyfrach: 5 i 7), winny być na marginesie przerysowane.

13. Zmiany i poprawki tekstu, dokonane ręką samego pisarza lub współczesnego korektora, winny być wciągnięte w tekst kopji, pierwotne zaś brzmienie tekstu o ile jest czytelne, ma być podane przez kopistę w przypisku, z zaznaczeniem sposobu dokonania zmiany (wyskrobanie, przekreślenie, skasowanie zapomocą kropek i t. p.). Jeżeli zmiany lub poprawki tekstu dokonane zostały ręką późniejszą, ma być w kopji zamieszczone pierwotne, oryginalne brzmienie tekstu rękopiśmiennego, poprawki zaś przeniesione do przypisków, z zaznaczeniem możliwie czasu ich pochodzenia. Jeśli poprawki i dopiski te pochodzą od kilku rąk, ma być w przypisku określony ich stosunek i poszczególne ręce wyraźnie scharakteryzowane. Notatki i dopiski na luźnych kartkach, wszytych lub wklejonych w rękopis, które jednak nie mają wyraźnie

zaznaczonego połączenia z tekstem, winny być osobno odpisane, z określeniem miejsca, gdzie się znajdują.

14. Każda zmiana ręki i atramentu winna być w przypisku przez kopistę w odpowiednim miejscu zaznaczona, a poszczególne ręce, ile możliwości, scharakteryzowane i pod względem wieku określone. W razie trudności w tym względzie winien kopista podać przerysowane wiernie próby pisma.

15. Każda inna zmiana formy czy układu w rękopisie (np. przejście z jedno- do dwuszpaltowego systemu) ma być przez kopistę także uwzględniona i w przypisku zaznaczona.

16. Luki w tekście, spowodowane uszkodzeniem pergaminu czy też papieru lub nieczytelnością pisma z jakiegokolwiek powodu, winny być przez kopistę pozostawione bez uzupełnień i to w rozciągłości, odpowiadającej mniej więcej ilości brakującego tekstu (liter. wierszy), a w przypisku ma być objaśniony powód i rodzaj luki.

17. W razie, jeśli kopista — z upoważnienia wydawcy — czyni jakiegokolwiek poprawki lub uzupełnienia w tekście, winien je w każdym razie wyraźnie w przypiskach zaznaczyć.

18. Do uwag w przypiskach zamieszczonych mają być użyte odsyłacze z małego alfabetu łacińskiego: a, b, c, w ten sposób, że na każdej stronie kopji rozpoczynają się one na nowo od a.

19. Kopista winien zawsze przepisany tekst skolacjonować ile możliwości z drugą osobą. W razie popełnienia jakiegokolwiek pomyłki ma cały wyraz przekreślić i na nowo go napisać.

20. Na żądanie wydawcy ma kopista opisać rękopis w myśl wskazówek niniejszej instrukcji (zob. wyżej w rozdziale drugim II. str. 16 i nn.).

Wzory.

U W A G A. Wzory poniższe dobrano z tekstów wydanych w podobiznach, aby czytelnik każdy szczegół mógł porównać i sprawdzić naocznie. Uwzględniono tu przedewszystkiem wydawnictwa St. Krzyżanowskiego: 1) Monumenta Poloniae palaeographica, zesz. 2. Kraków 1910; 2) Album palaeographicum. Kraków 1907 i 3) Specimina palaeographica, Kraków 1913.

NB. Podane niżej drukiem tłustym krótkie tytułiki poszczególnych pozycji nie mają służyć jako wzory, lecz jedynie dla objaśnienia czytelnika.

I. NAGŁÓWEK I OBJAŚNIENIA DOKUMENTU.

Akt unji horodelskiej 1413 r.

(Podobizna w książce »Polska i Litwa w dziejowym stosunku« Kraków 1914, oraz w rozprawie prof. Władysława Semkowicza »Braterstwo szlachty polskiej z bojarstwem litewskim w unji horodelskiej 1413 r.« Kraków 1914 r.; odbitka z powyższej książki).

49.

Horodło, 2 października 1413.

Rody szlachty polskiej przyjmują bojarów litewskich do wspólności swych herbów.

Or. Archiwum Radziwiłłów w Nieświeżu, dok. nr 176.

Dokument pergaminowy, dość dobrze zachowany, tylko parę małych dziurek po prawej stronie na tekście, pismo tu i ówdzie nieco wyblakłe, zresztą naogół wyraźne. Pergamin średniej grubości, 73 X 27 + 9 cm.

Przy dokumencie wisiała megdyś prawdopodobnie pieczęć królewska, po której pozostał ślad w dwóch okrągłych dziurkach na lewym skraju pergaminu, przeznaczonych do przewleczenia sznurów jedwabnych, a nadto wisiało na paskach pergaminowych 47 pieczęci szlacheckich w dwóch rzędach, z których 30 było w górnym a 17 w dolnym rzędzie. Dziś pozostało jeszcze 44

pieczęci, z tych jedna wytłuskana. Przed 70 laty istniała jeszcze jedna, zaginiona dziś pieczęć z herbem Janina, z której odlew sporządził B. Podczaszynski (dziś w zbiorze sfragistycznym Uniwersytetu Lwowskiego). Znalezione przy dokumencie, sztucznie (zapomocą nici) przymocowane dwie pieczęcie z XVI w., z herbami Korczak i Korybut, usunęliśmy w r. 1912 z upoważnienia archiwum. Pieczęcie są następujące: A. Rząd górny: 1. Pieczęć Mikołaja (Trąby) arcybiskupa gnieźnieńskiego, w czerw. wosku, okr., śr. 38 mm., wyobraża pod gotyckiem podniebieniem o trzech łukach i tyłuż wieżyczkach, postać biskupa in pontificalibus, siedzącą na niskim stolcu; prawą rękę trzyma on wzniesioną do błogosławieństwa, lewą dzierży pastorał, u podnóża tarcza, na której wyobrażona głowa ludzka; w otoku napis: ...[n]icolai * dei * gra * | archiepi * gnesnens. 2. Pieczęć Wojciecha (Fastrzębca) biskupa krakowskiego, w czerw. wos. okr., śr. 30 mm., wyobraża w tarczy herb Fastrzębiec (podkowa ocelami do góry zwrócona), nad tarczą popiersie biskupa z pastorałem w lewej, prawą ręką wzniesioną do błogosławieństwa; w otoku napis: s * alberti dei | gra epi crac. 3. Pieczęć wytłuskana. 4. Pieczęć Jadwigi z Leżenic, w ziel. wos., okr., śr. 22 mm., wyobraża w tarczy herb Leliwę; w otoku napis: + s + hēdwigis + de + lanzenicz. 5. Pieczęć nieznanego szlachcica, w brunat. wos., okr., śr. 23 mm., wyobraża w tarczy herb Poraj; napis otokowy zatarty. 6. Pieczęć Sędziwoja Ostroroga, w brunat. wos., okr., śr. 25 mm., wyobraża w obwódce, złożonej z czterech łuków, ukośnie pochyloną tarczę, w której herb Nałęcz, nad tarczą hełm, na którym dwa rogi łosiorowe; w otoku napis: + s * sand * d'ost | rorog palat. 7. Pieczęć Jana Kuropatwy z Grodziny albo z Łańcuchowa kasztelana zawichojskiego, w żółtym wos., okr., śr. 25 mm., wyobraża w obwódce złożonej z czterech łuków pochyloną ukośnie tarczę, a w niej herb Śreniarwę, nad tarczą ukoronowany hełm, na którym dwa rogi barwowe, ozdobione dzwoneczkami sokołami; w otoku napis: + s + iohannis + | de grodzin. 8. Pieczęć Marcina z Kalinowy kasztelana sieradzkiego, w zielonym wos., sześcioboczna, śr. 22/23 mm., wyobraża w tarczy ślady herbu Zareba; z zatartego napisu widoczne litery: [mar]tinvs [de cali]n[owa]. 9. Pieczęć Piotra Szafranca podkomorzego krakowskiego, w brunatnym wos., sześcioboczna, śr. 24/28 mm., wyobraża w owalno-podługłej obwódce ukośnie pochyloną tarczę, w której herb Starykoń, nad tarczą hełm ukoronowany a na hełmie głowa psa; w otoku napis: S * pētrj * | safranczyc. 10. Pieczęć Jana z Bogumiłowic kasztelana czchowskiego, w jasnoziel. wos., okrągła, śr. 24 mm., wyobraża w tarczy h. Potłukozę (ośli głowa z gwiazdką nad czołem); w otoku napis: + s iasconis s bogumilowic. 11. Pieczęć Dzierławka ze Skrzyńska, w zielonym wos., okr., śr. 21 mm., wyobraża w obwódce złożonej z trzech łuków tarczę, w której herb Łabędź; w otoku napis częściowo uszkodzony: + sigillvm | de[rs]lai de sc[ri]n. 12. Pieczęć Jana ze Szczekocin kasztelana lubelskiego, w jasnoziel. wos.,

okr., śr. 23 mm., wyobraża w tarczy herb Odrowąż; w otoku napis: + s × iohis × sccecoczinsky. 13. Piecz. Janusza z Toliszkowa kasztelana kaliskiego, w czarnym wos., okr., śr. 20 mm., wyobraża w tarczy herb Dryję (w prawo); w otoku napis: × s × ianusii: × de × tolescow. 14. Piecz. Stanisława z Klimontowa, w czarnym wos., okr., śr. 25 mm., wyobraża w tarczy h. Sulimę; w otoku napis: × stan × dmonthowhcz. 15. Piecz. Florjana z Korytnicy kasztelana wiślickiego, w czar. wos., okr., śr. 19 mm., wyobraża w tarczy herb Jelita; w otoku napis: × si × floriani × h × de coritnicza. 16. Piecz. Jakuba z Rogoźna, w czarnym wos., okr., śr. 22 mm., wyobraża w tarczy herb Awdaniec; w otoku napis: + s · iacobi · de · rocožno. 17. Piecz. Andrzeja z Lubrańca proboszcza włocławskiego, w czar. wos., okr., śr. 22 mm., wyobraża w tarczy herb Godziembę; w otoku napis: * s · andree · prepositi wladislaiensis. 18. Piecz. Piotra z Falkowa podsędką sandomierskiego, w czarnym wos., okr., śr. 25 mm., wyobraża w obwódce z trzech łuków złożonej tarczy, w której herb Doliwa (w prawo); w otoku napis: Petri | de fa | lcow. 19. Piecz. Mikołaja z (nazwa miejsca zatarta), w czarnym wos., okr., śr. 21 mm., wyobraża w tarczy herb Rolę (koło, z którego wychodzą trzy lemiesz w prawo); w otoku napis częściowo zatarty: + s nicolai *in. 20. Piecz. Klemensa Wątróbki ze Strzelec kasztelana sandomierskiego, w czarnym wos., okr., śr. 22 mm., wyobraża w tarczy herb Okszę (w lewo); w otoku napis: + s · cle · mentis · wantrobka · de' 21. Pieczęci tej brak. W zbiorze sfragistycznym Uniwersytetu Lwowskiego (po B. Podczaszyńskim) znajduje się odlew tej pieczęci, sporządzony w r. 1854 w Nieborowie, gdy ta pieczęć jeszcze istniała. Z odlewu i opisu jej widać, że była to pieczęć Macieja z Suchodolu, w ziel. wos., okr., śr. 18 mm., wyobrażała w tarczy h. Janinę; w otoku napis: + s · mathee · sv 22. Piecz. Mikołaja z Korabiewic, w ciemno-zielonym wos., okr., śr. 21 mm., wyobraża w obwódce z sześciu łuków złożonej tarczy, w której herb Szaerz; w otoku napis: + sigillum * nicolai de corabowyc. 23. Piecz. oderwana. 24. Piecz. Stanisława z Brzezia, w czarnym wos., okr., śr. 22 mm., wyobraża w tarczy herb Ciołek; w otoku napis: + s * staniſlai * de * brezcz. 25. Piecz. oderwana. 26. Piecz. Mikołaja z Taczowa, w czarnym wos., okr., śr. 21 mm., wyobraża w tarczy herb Powalę; w otoku napis: + sigillū nicolai de taczow. 27. Piecz. Dobka z Oleśnicy kasztelana wojnickiego, w czarnym wos., okr., śr. 20 mm., wyobraża w tarczy herb Dębno; w otoku napis: + s + dobconis de oleśhnicza. 28. Piecz. niewiadomego szlachcica, w brązowym wos., okr., śr. 22 mm., wyobraża w tarczy herb Syrokomlę; w otoku napis nieczytelny. 29. Piecz. Henryka z Radomina, w czarnym wos., okr., śr. 20 mm., wyobraża w tarczy herb Pierzchałę; w otoku napis: + s + henrici de radomino. 30. Piecz. Wojsnara Werkolowicza bojara litewskiego, w żółtym wos., okr., śr. 33 mm., wyobraża w tarczy herb Kot morski (zwierz kroczący w lewo); w otoku napis: s woysnar

werfłowycz. B. Rząd dolny: 31. Piecz. Mikołaja (z Gorzkowa) biskupa wileńskiego, w czerw. wos., okr., śr. 29 mm., wyobraża w tarczy herb Geralt (Osmoróg); nad tarczą popiersie biskupie; w otoku napis: * s * nicolai * dei gra | * epi * wylnen. 32. Piecz. Mikusza Wilczkowicza, w czarnym wos., okr., 21 mm., wyobraża w tarczy herb Łodzie; w otoku napis: + s mycusz wilczcovicz. 33. Piecz. Jana Butryma z Żyrmunów bojara litewskiego, w brunat wos, okr., śr. 27 mm., wyobraża w tarczy herb Topór (w lewo); w otoku napis częściowo uszkodzony: + o s o iohis o butrim o [de 3]irmuny. 34. Piecz. Butowta Montygajłowicza bojara litewskiego, w brunatnym wos., okr., śr. 36 mm., wyobraża w tarczy herb Gryf; w otoku napis: [s • bu]towt m[on]ti[ga]łowycz. 35. Piecz. Jana Mężyka z Dąbrowy, w czarnym wos., okr., śr. 26 mm., wyobraża w tarczy wzdłuż przedzielonej na 2 części herb Wadwicz (ryby ku środkowi zwrocone); w otoku napis: + s + iohan + mensif + de + dom[browa]. 36. Piecz. Jawni Wolimuntowicza, wojewody trockiego, w czerwonym wos, okr., śr. 28 mm., wyobraża w obwódce złożonej z trzech łuków tarczę, w której herb Zadora; w otoku napis: • s • iawny wolimuntowycz. 37. Piecz. Stanisława Saka bojara litewskiego, w czerw. wos., okr., śr. 20 mm., wyobraża w tarczy herb Pomian (miecz między rogami ukosem, ostrzem zwrócony w prawo); w otoku napis: + stanislaus^{oo} des^{oo} sak^{oo}. 38. Piecz. Piotra z Kostowa (?), w czerw. wos, okr., śr. 20 mm., wyobraża w tarczy herb Pobóg, w otoku napis niewyraźny: dni petri de kołowo (?). 39. Piecz. Marka (nazwa miejsca niewyraźna), w czarnym wos., okr., śr. 22 mm., wyobraża w tarczy herb Bogorję; w otoku napis niewyraźny: : s : m[a]rci DYNKOW (?). 40. Piecz. niewiadomego rycerza, w brunatnym wos., okr., śr. 22 mm., wyobraża w tarczy herb Świnę (głowa zwierza w prawo); w otoku napis zatarty. 41. Piecz. Getawta bojara litewskiego, w czarnym wos, okr., śr. 21 mm., wyobraża w tarczy herb Kopacz; w otoku napis częściowo zatarty: + o S o Getawt... 42. Piecz. Świętosława z Piotrowic w żółtym wos, okr., śr. 32 mm., wyobraża w tarczy herb Kornicz (Paprzyca); w otoku napis częściowo zatarty: swanthoslai de p[ot]rowicze. 43. Piecz. Andrzeja (nazwa zatarta), w czarnym wos, okr., śr. 22 mm., wyobraża w tarczy herb Dołęgę; w otoku napis: + s • andree de....wnicz. 44. Piecz. Wołczka (nazwa zatarta), w czarnym wos., okr., śr. 21 mm., wyobraża w tarczy herb Bylinę (litera S w prawo z krzyżem na wierzchu); w otoku napis częściowo zatarty: + s • wolczci de r....cz. 45. Piecz. Dobiesława z Jeżowa, w brunatnym wos., okr., śr. 25 mm., wyobraża w tarczy herb Strzemię; w otoku napis: + s • Dobeslai • de • yeszow. 46. Piecz. Mikołaja z Sepna, w czarnym wos., okr., śr. 21 mm., wyobraża w tarczy herb Norwinę; w otoku napis: + o s o nicola o de o sepn o 47. Piecz. niewiadomego rycerza; w brunat. wos., okr., śr. 23 mm., wyobraża w tarczy herb Korczak; w otoku napis częściowo zniszczony: + s miv o nu o d'l.... o o o

In dorso zapiski: 1) Privilegium baronum regni Poloniae quo dominis Lithwanis concedunt arma nobilitatis anno 1413 in Hrodlo (ręką XVI w.); 2) *zapisek wskutek zmycia zupełnie nieczytelny, wedle inwentarzy Arch. Nieświeskiego brzmiał tak:* Przywilej łaciński stanów koronnych, przyjęcia do herbów stanów W⁰X⁰Litt.⁰, u niego pieczęci 46, sprawiony w Horodle, anno 1413 de data 2 mensis Octobris. Litt. A. Szufł. 1. Lit. 3 (r. 1721); 3) *na kartce naklejonej:* Szufłada 1, fascykuł 1, sztuka 3 (r. 1744).

Podob. w książce »Polska i Litwa w dziejowym stosunku« Kraków 1914, oraz w rozprawie prof. Władysława Semkowicza »Braterstwo szlachty polskiej z bojarstwem litewskim w unji horodełskiej 1413 r.« Kraków 1914; odbitka z powyższej książki.

Kop. Muzeum Csart. rpis II (Teki Naruszewicza t. II) nr 67 str. 325—328; od góry aktu zapisek: Ex ms. Arch. Stan. Aug. regis Collect. Dogelii.

Wyd. 1. Cod dipl. Poloniae t. I nr 162 (według Or. 1). — 2. Żerbitło Łabuński ƒ., Unia Litwy z Polską, str. 197 (według Wyd. 1).

Tłum. Żerbitło Łabuński ƒ., l. c.

II. TEKSTY DOKUMENTÓW.

1. Dokument Gedki biskupa plockiego, 1206 7 - 1223 r.

(*Podobizna w Monumenta Poloniae palaeographica. Tab. XXXVII.*)

Ego Getco Dei gracia episcopus^a Mazouie¹ protestor et sum protestatus coram Conrado duce Mazovie et Cuiaue² | et eius baronibus, quod ataws noster Woyczslaus^b ex atavia nostra filia Kelconis, que fuit prima uxor | eius, genuit avos nostros Janusonem et Troianum⁴. Post hec accepit secundam uxorem Dobechnam filiam Kiliaⁿⁱ, de qua cum non suscepisset aliquam prolem, nec speraret se suscepturum, contulit ei omnes villas, quas habet ecclesia Sancte Marie in Plocsk, que de nomine eius vocatur ecclesia Woyzlaue. ut

1. ^a epc or. ^b s wpisane tą samą ręką tuż przy literze c, tak iżby można mniemać, że pisarz chciał zastąpić tą literą c.

1. ¹ Gedko biskup plocki występuje w latach 1206|7—1223 (Ulanowski, *Dok. kuj. i maz. w Arch. Kom. Hist. II* 150 oraz Philippi-Woelky, *Preuss. Urkundenb. I* nr 44. ² Konrad ks. mazowiecki i kujawski 1202—1247 r. ³ Prawdopodobnie Woyslaw, znany z Kroniki Galla jako stolnik Władysława Hermana i piasun Bolesława Krzywoustego (*Mon. Pol. hist. I* 436—8), wspomniany jako zmarły w najstarszej części nekrologu lubińskiego (tamże, *V* 575). ⁴ Janusz i Trojan zapewne ci sami, którzy występują jako dobrodzieje klasztoru kan. regul. w Trzemesznie na podrobionym dokumencie fundacyjnym Mieszka Starego z d. 28 kwietnia 1145 r. (*Kod. W'pol. I* nr 11).

de eis faceret quidquid vellet, si[v]e^e venderet, sive daret illas libere cuicunque vellet. Ipsa vero Dobechna preponens Deum pecunie et omnibus amicis terrenis, defuncto eodem viro suo, edificavit prefatam ecclesiam, quam donatam^d eisdem villis omnibus in consecratione contulit episcopo et kathedre ecclesie Plocensis^e. . . .^f ipsis prediis instituit in ea quatuor canonicos et unum prepositum, addens eis quasdam [decim]as^g. Post hec dominus Wernerus^h factus episcopus^h Plocensis constituit in ea Bertoldum abbatem cum suis monachisⁱ. Rursus dominus . . .^j episcopus post Bertoldum introduxit in ea^k Folcoldum abbatem. Et ne propter antiquitatem per successum tem[poris]^l hoc factum lab[a]tur^m a memoria hominum, ego presenti scripto profiteor et sum professus coram eodem duce, presente Petre . . .ⁿ Troiani nec contradicente, quod ego in eadem ecclesia non dominor ut he[r]les^o, quia nec ego nec cognati mei omnes habent aliquid iuris [cum u]niverso^p iure in episcopum et maiorem ecclesiam Plocensem collato per Dobechnam, que in nullo^q cognata nostra fuit, set dispono de ea ut episcopus, et omnes successores mei episcopi habent de ea disponere libere. Et ne post decursum longioris temporis cognati mei attemptent hoc ius avellere a kathedra Plocen(sis) episcopi et ecclesie, sicut aliquando frater meus Olto per violenciam attemptavit, ego presens scriptum confirmo auctoritate mei sigilli.

2. Dokument króla Władysława III wydany w Budzie d. 10 sierpnia 1441 r.

(Podobizna w Album palaeographicum. Tab. XXIX).

Wladislaus Dei gracia Hungarie. Polonie, Dalmacie, Croacie etc. rex. Lythwanieque princeps | supremus et heres Russie etc. significamus tenore

1. ^e dziurka w miejscu tej litery, tak że ledwie jej ślad w górnej części widoczny. ^a tak w or. ^e dwie ostatnie litery na rozdarcie słabo czytelne. ^f dziura w pergaminie na 3-4 litery; jedynie z pierwszej litery pozostały małe ślady u góry i u dołu, wskazujące literę h[ic] albo raczej $\frac{1}{2}$ = qui, poczem pozostaje jeszcze miejsce na 1-2 litery, przypuszczalnie i albo ex; natomiast ze względu na wspomniane ślady pierwszej litery nie można przyjąć lekcji cum proponowanej przez Ulanowskiego (Dok. kuj. i maz. w Arch. Kom. Hist. IV 150. ^g dziura na 5 liter; na początku tylko ślad górnej łaski litery d, a przy końcu dwóch ostatnich trzonków litery m; aotychnasową konjekturę villas wyklucza ilość liter, a zwłaszcza brak śladu ostatniego l. ^h epc or. ⁱ n na dziurze: pozostał ślad dolnego końca tej litery. ^j dziura z miejscem na 4-5 liter, z których niema żadnego śladu; wypada w tem miejscu imię biskupa płockiego, jednego z następców Wenera: Lupusa albo Wita; lekcja Vitus w wiarygodnym odpisie aktu u Gawareckiego. ^k widoczne jeszcze e i ślad górnego końca łaski długiego s, reszty wyrazu brak z powodu dziury. ^l dziura z miejscem na 4 litery. ^m a na dziurze ⁿ dziura z miejscem na 8-9 liter; domyślać się można Petrecone filio; Ulanowski uzupełnia Petrenula (bez filia). ^o r na dziurze. ^p dziura na 2-5 liter. ^q drugi trzonek litery n w wyrazie in i. pierwszej trzonek litery u w wyrazie skróconym ullo na dziurze.

1. ^h Werner biskup płocki prawdopodobnie bezpośredni następca Aleksandra zmarłego w r. 1156, występuje w dok. z r. 1161 (Kod. Mpol. II 6), zabity 5 lutego, rok nieznan, najpóźniej 1177, w którym występuje już następca jego Lupus.

presencium quibus expedit universis, | quod quia ad specialem nostre mage-
statis requisicionem certi nobiles et terrigene fideles | nobis sincere dilecti
de regno nostro Polonie huc ad regnum nostrum Hungarie, et signanter hii,
qui sub direccione et capitaneatu exercituali magnifici et generosi Laurencii
de Calynowa castellani Siradiensis et Petri de Gay iudicis Poznanniensis, sin-
cere nobis dilectorum, sunt constituti, pro repellenda ac reprimenda hostium
nostrorum rebellione et sevicia se transferre offerunt ac disponunt; ne igitur
eo quod, dum eos extra metas dicti regni nostri Polonie exire contingat,
iuribus ipsorum antiqua et laudabili consuetudine dictatis et tentis quoquo-
modo derogare viderentur, ipsis omnibus et eorum cuilibet satisfaccionem
condignam pro captivitate ceterisque dampnis, si que, quod Deus avertat,
prefati nobiles seu eorum capitanei predicti incurrerint, toto posse facere
ac impendere volumus et verbo nostro regio promittimus ac pollicemur
Harum quibus testimonio litterarum sigillum nostrum est appressum. Datum
Bude, ipso die B. Laurencii martyris¹ anno Domini millesimo quadringen-
tesimo quadragésimo primo.

Relacio magnifici Johannis
de Tanczin pallatini Cracoviensis.

3. Tekst dokumentu ruskiego.

ЛЛѢ БѢЛЫХЪ КНЯЗЬСВѢТЛОУ ВАНОВИЧѢ РАХАНСКИИ ЗНАМЕЛЮ УНИМИЛЪ СЕЮНО
ШЕ НІРАЛЛОТОУ КТЕКОЛИНА НВОЗРИТЪ ИЛИНА КЪ ОУСЛЪШІИ АЖЕ СЮ БУЕЛЪ СЮ
БНАН СЛОУ ИРЦУИЛЪ И ПЕРУИЛИ СЛОУ ОУ ВЕЛИКОГО КОРОЛѢ ОУ ВОЛОДИ СЛАВѢ БѢ
КЕЙИЛЛО СІИ ПОДСКОГО ИИТЕВСКЕГО И ОУСКОГО ИИИ ОУХОЛНИИ ИИЗЕЛЪ ГЕ ПРАХАНГО
БРАТА ЗНАНА ЗНАКОРИ БУТѢ АЖЕ БУТЪ ИИЛЪ КЪ ТРМУИ ПОСАДЪ СЮ СВОЕГО БРАТА ИКОГО КОРЬ
ПРЕЖЕ НА ПИСАНОГО АНИКО ПОРШЪ И ВЕРЕЛЕНЕЛЪ ИГОНЕ ИСТАТИ АНИПРОТИВЪ ВЕЛЪ
НИЕ ТЛОЛЪ ИИ СЛОУ ИИ ПОЛЪ СЛОЛЪ АНИПРОТИВЪ ТЪХЪ ТЕСУТЬ ПЕРЪ ГЕГОРЪ КЮ
ВАКЛИ БУЗЪ ИЛИИ КНА КОРЬ УТЪ ИТОЛЪ ВЕЛІАТЪ ИИИ ПЕБЪХЪ ОУУИНИИ ИИ
ЛИБ ПУУИНИА ПРОТИВЪ СВОЕГО БРАТА КОРОЛѢ И ПРИТЪ АТЪХЪ ИИТЪ БУТЪ ПОРЪ
ИТАРЪ КЮ ПЕСАУШЕИ АЖЕ НАДЪ ПЕРЪ КЮ ПЕГЪ ИЛИИ ИИТЪ ЛЕИ ОЖЕ ТЕСТЪ ИИ ПЕРЪ
УНИКЪ ИИЛЪ ОУТОЛИ ОУ ВЕЛЪ ИСТАТИ НАШЕ И ПЕРЪ КОРОЛЮ ВОЛОДИ СЛАВЪ ПРЕЖЕ
НА ПИСАНОМУ АЖЕ КНА КОРЬ БУТѢ ИИЛЪ ИИ ПЕБЪХЪ ИИИ ПЕРЪ КОРОЛЮ СЕЮ
ЛСТИ БУЗЪ ИИ ПЕРЪ ИИИ ПЕРЪ СЕИ ИИИ ПЕРЪ ГЛАТЪ НАШЕ ПЕРЪ ИИЛЪ ИИ СЛО
ПРЕЖЕ ИИИ ПЕРЪ ОУИИИ ПЕРЪ ОУИИИ ПЕРЪ ОУИИИ ПЕРЪ ОУИИИ ПЕРЪ ОУИИИ ПЕРЪ
РОЖЕ ПЕРЪ ХЪ ПИСАНО ИИ ПЕРЪ ИИ ПЕРЪ ИИ ПЕРЪ ИИ ПЕРЪ ИИ ПЕРЪ ИИ ПЕРЪ

2. ¹ 10 sierpnia.

**Poręka Olega Iwanowicza kniazia rjazańskiego za kniazia Korybuta
dana w Perejasławiu 14 listopada 1393 r.**

(*Por. powyższą podobiznę*).

My welikii knjaz Olehъ Iwanowiczъ rjazańskii¹ znajemo czynimy seju na|szej hramotoju, ktokoli na nju wozritъ ili pakъ uslyszit, aże sljubuemъ i slubili jesmo i ruczimy i poruczili jesmo u welikoho korolja u Wolodislawa Bożь|jej milosti polskoho, litowskoho i ruskoho i inychъ mnohich^a zemlъ gospodarja, za jeho brata za knjazja za Koributa², iże byti jemu wěrnu i poslusznu swojego brata welikoho korolja preże napisanoho, a nikotorymъ wewemenemъ jeho ne otstati, ani protiwnъ emu byti, ni dělomъ, ni slowom, ni pomyslomъ, ani protiwnъ tych^b, szto sutъ podъ jeho rukoju. Pakliby zjat moi knjaz Koributъ szto myslilъ, ili szto by chotělъ ucziniti, ili by uczinilъ protiwnъ swojego brata korolja i protiwnъ tychъ, sztoż sutъ podъ jeho rukoju posluszni a za mojej porukoju, tohdy my knjaz Olehъ jeho testъ i jeho porucznikъ imamy u tomъ wo wsemъ ostati naszemu korolju Wolodislawu preże napisanomu, a samoho knjazja Koributa imamy postawiti peredъ korolemъ bezolsti, bez chitrosti. I ona krěpostъ sej naszoj hramotě naszju peczatъ welělî jesmo privesiti u naszmъ horodě u Perejaslawli, u denъ swjatoho apostola Filipa pod lěty Rożswa Christowa tisjacza i т. у. г. jeho lěta³.

III. TEKST ŹRÓDŁA NARRACYJNEGO.

Z Rocznika kapituły krakowskiej.

(*Podobizna w Specimina palaeographica. Tab. VIII*).

M^{CC}·LIII. §^a Item magister Jacobus¹ et magister Gozuinus² canonici Cracouienses ad Romanam curiam remittuntur pro canonizatione dicti sancti Stanyzlai. Qui sanctus eodem anno per dominum papam Innocen-

3. ^a mnihich or. ^b tьchъ or.

^a paragrafem oddaje się tu zwyczajny, znak rozpoczynający ustęp a nakreślony w rpsie minj.

3. ¹ Oleg Iwanowicz kniaź rjazański, którego córka była żoną wspomnianego w tym akcie Korybuta Olgierdowicza, księcia Nowogrodu siewierskiego; ob. Wolff J., *Kniaziowie litewsko-ruscy* str. 178. ² Dymitr Korybut syn Olgierda, książę Nowogrodu siewierskiego; ob. Wolff J. l. c. str. 277 i nast. ³ 14 listopada 1393.

¹ O tym sławnym doktorze praw obojga, zmarłym 21 kwietnia 1268, czytaj w tymże Roczniku pod r. 1267 (data niedokładna). ² Gocwin syn Zegrana, kanonik kat. krak. niewątpliwie już w r. 1219, wicearchidiakon katedralny 1250, kustosz 1259, zmarł 1263/4; jako mistrz ukazuje się dopiero 1253 r.

cium III^m¹ canonizatur et kathalogo sanctorum martirum ascribitur², eiusque sollempnitas VIII ydus maii³ cum reverencia et veneracione statuitur celebranda. Prefati autem nuncii spe non fraudati. desiderio potiti adeptique sui negotii exitum peroptatum, leti et incolumes in Poloniam sunt reversi. Eodem anno dux Boleslaus Cracouie⁴ et dux Wladizlaus Opol(iensis)⁵ cum Ruthenorum exercitu terram Opauensem vastaverunt et multam familiam et predam aliam idem Rutheni abduxerunt⁶.

M·CC·L·III· Gedko⁷ miles obiit, qui centum vel amplius annorum senex exstitit. Hic multa miracula sancti Stanyzlai magistro Petro preposito Kylciensi⁸, ea scribenti, et gesta Polonorum militum inclitorum fideliter enarravit.

M·CC·L·V·

M·CC·LVI· Rex Willhelmus de Holandia occisus est per Frisones⁹. Thomas episcopus^b Wratislaviensis¹⁰ per Boleslaum ducem Zlesie¹¹ captus tractusque misere in Legnich¹² fuit arte custodie deputatus. Eodem anno idem episcopus dimittitur¹³. Lanchicie provincialis synodus celebratur¹⁴.

M·CCLVII· Cracouiensis civitas iuri Theutonico traditur et situs fori per advocatos et domorum et curiarum inmutatur, sed iidem advocati in sua advocacia modicum duraverunt¹⁵. § Eodem anno ordo de Penitentia Beatorum Martirum intrat Poloniam¹⁶ pontificatus Alexandri quarti¹⁷. Eo-

^a wyraz ręką pisarza nadpisany i włączony po Boleslaus.

^b Epc rpis.

¹ Innocenty IV papież 1243—1254. ² Bulla kanonizacyjna papieża Innocentego IV z 17 września 1253 w Kod. kat. krak. I nr 38. ³ 8 maja. ⁴ Bolesław Wstydlawy ks. krakowski i sandomierski 1243—1279. ⁵ Władysław syn Kazimierza, ks. raciborsko-opolski 1246—1282/3. ⁶ O wyprawie tej, przedsięwziętej w czerwcu tegoż roku przez wspomnianych książąt wspólnie z Danielem ks. włodzimiersko-haličkim, zob. Kronikę wpol. (Mon. Pol. hist. II 573) i Grünhagena Reg. VII 2 str. 28. ⁷ Nie jest identyczny z współczesnym kasztelanem sądeckim, który żyje jeszcze w r. 1255 (Kod. Mpol. II nr 445). ⁸ Mistrz Piotr kanonik kat. krak. występuje w latach 1224—1254. ⁹ Wilhelm hr. Hollandji 1234—1256, antykról niemiecki od r. 1247, zabity przez Fryzów 28 stycznia 1256. ¹⁰ Tomasz I biskup wrocławski 1232—1268. ¹¹ Bolesław Rogatka ks. śląski 1242—1278. ¹² Lignica, gród i stolica księstwa na Śląsku. ¹³ Uwięzienie nastąpiło 2 paźdź.; bliźsze szczegóły w Kron. wpol. (Mon. Pol. hist. II 577), por. też Grünhagen, Reg. VII 2 str. 58 i 66 oraz Semkowicz A., Krytyczny rozbiór Dziejów Polski Jana Długosza str. 275/6. ¹⁴ Synod ten w Łęczycy odprawił Pelka archbp gnieźn. 14 paźdź. 1257; statuty jego wydane w Kod. Wpol. I nr 361, o przebiegu synodu zob. w Kronice wpol. pod tymże rokiem (Mon. Pol. hist. II 581). ¹⁵ Zob. dokument lokacyjny miasta Krakowa, wydany przez Bolesława Wstydlawego d. 5 czerwca 1257 (Kod. miasta Krak. I nr 1). ¹⁶ Zakon krzyżowo-szpitalny kanoników regularnych reguły augustjańskiej zwanych się „od pokuty błogosławionych męczenników”, powstały we Włoszech w drugiej poł. w. XII, od macierzystego swego w Polsce kościoła św. Marka w Krakowie pospolicie u nas Markami nazywany. ¹⁷ Aleksander IV papież 1254—1261.

dem anno pridie kalendas februarii^{a 1}, luna quarta, infra horam prime factus est terre motus.

M^o·CC·LVIII· Fulco archiepiscopus^b Gneznensis obiit².

M^o·CC·LIX· Bolezlaus dux Cracouię cum alio B(olezlauo) duce Polon(ie)³ cum suis exercitibus terram Luciciensem⁴ devastarunt^{c 5}. Eodem anno Thartari barbarica rabie sevientes, fraude infidelitatum virulenta, que quamquam ceteris barbaris sit inolita, hiis precipue est innata, propensius perpotentes et tanquam seuire belua semper prompta, terram Sandomir(ie) ingressi sua truculencia inhumana, que nec sexui consuevit parcere nec etati, que nec prece nec precio valet, nec servicio ad misericordiam inclinari, homines neci addunt, sanctuaria Domini igne cremant, totam terram depopulantur. Castrum Sand(omir)ie magis calliditate doli, quam robore virium capiunt, in quo plurimis occisis paucos residuos captivantes, Cracouiam sunt ingressi, ubi homines plurimos occiderunt, plurimos eciam captivos secum cum preda maxima ad propria remeantes illesi abduxerunt. Et hii Sandomirie et Cracouie provinciis cedens, dampna et excidia graviora prioribus Thartaris inflixerunt⁶.

MCC·LX· § Quidam homines turbatim glomerati usque ad umbilicum corpore nudi, agentes penitenciam, que fertur Perusii⁷ recepissem exordium, quam laycalis turba Theutonica fuit ferventissime amplexata, velati oculis, sua nuda dorsa flagellantes flagellis singulis quadruplici corrigia connodatis, Cracouiam intrantes, ipsa penitencia peracta ad ecclesias^d, de civitate subito sunt egressi. Et hii, quia auctoritatem Ecclesie, que ipsos nequaquam decebat, temere usurpabant in ipsius Ecclesie preiudicium et gravamen, ab ipsa Ecclesia sunt^e deiecti, et tanquam pseudo penitentes, suo errore cognito non ultra coniuncti, immo sunt ab invicem separati. Penitencia igitur eorum, que per se ipsam sumpsit exordium, deficiens desiit in se ipsa⁸.

M·CCLX· Albertus prepositus Lanchiciensis et canonicus Craco-

^a feb^{va}4 r^{pis}. ^b archiepc r^{pis}. ^c odstęp na 1 cm. w r^{pisie}. ^d interpunkcja w tem miejscu niezwykła: „!” w r^{psie}; Bielowski w swem wydaniu tego rocznika (Mon. Pol. hist. I 805) kładzie w tem miejscu 3 kropki i zaznacza nieścisłe, że tu próżne miejsce w r^{pisie}; Pertz w *Annales Poloniae* (Scr. rer. Germ. in u. s. 26) kładzie bezpodstawnie aż 6 kropek. ^e wyraz powtórzony, lecz ręką pisarza przez podkropkowanie skasowany i jaśniejszym atramentem przekreślony.

¹ 31 stycznia. ² Pelka arcybiskup gnieźnieński 1234—1258, dzień śmierci 5 kwietnia w Roczniku wpol. (Mon. Pol. hist. II 32). ³ Bolesław Pobożny ks. kaliski 1247—1279. ⁴ Łęczyca. ⁵ Dokładniej o tym najeździe dokonanym „infra octavas S. Michaelis” (między 29 września a 6 paźdz.) w Kronice wpol. (Mon. Pol. hist. II 585). ⁶ O tym napadzie Tatarów czyt. rozprawę B. Ulanowskiego *Drugi napad Tatarów na Polskę* (Rozprawy Akad. Umiej. Wydz. Hist.-Fil. T. XVIII 275—325) oraz A. Semkowicza l. c. str. 278. ⁷ Perugia miasto w środk. Włoszech, w Państwie Kościelnem. ⁸ Czytaj analogiczny ustęp o tej sekcji w Kron. wpol. (Mon. Pol. hist. II 587).

uiensis¹, qui contulit villam Zelonki² ecclesie Cracouiensi, obiit. Lelou castrum³ per Kazimirum ducem⁴ edificatur et statim per Bolezlaum ducem⁵ destruitur.

MCCLXII. Johannes capellanus de Luboricia⁶ XVI kalendas ianuarii⁷ obiit. Semovitus dux Mazouie⁸ a Lituanis in Jazdou⁹ in vigilia beati Johannis¹⁰ Baptiste¹⁰ occiditur et Cunradus filius eius¹¹ capitur¹².

MCCLXIII. Ecclesia sancti Marci ad Fratres de Penitencia Beatorum Martirum in civitate fundatur¹³. Ecclypsis solis in die sancti Dominici¹⁴, luna XXVII. Mendoch rex Lytwanorum a Litwanis occiditur¹⁵.

IV. TEKSTY PRAWNE.

1. Tekst aktu normatywnego.

Króla Kazimierza Jagiellończyka przywilej t. zw. nieszawski dla ziemi przemyskiej i sanockiej wydany w Radzynie 11 grudnia 1454 r.

(*Podobizna w Album palaeographicum. Tab. XXX.*)

|| In nomine Domini amen. || Cum in legum constitutionibus salus rei publice consistat pacisque suavitas conservetur, proinde nos Kazimirus Dei gracia rex Polonie | necnon Cracouie, Sandomirie, Siradie, Lancicie, Cuyaue, magnus dux Lithwanie, Russie Prussieque, necnon Culmensis, Elbingensis, Konigsborgensis et Pomeranie terrarum heres et dominus etc., attendentes constitutiones predecessorum nostrorum | quasdam in oblivionem deductas alias reformatione, innovacione et alias addicione egere, ad instanciam omnium nobilium regnicolarum Regni nostri coram nobis constitutorum, de consilio baronum et consiliariorum nostrorum, constitutiones | terrarum prefati Regni nostri duximus innovandas, emendandas et reformandas in melius, ceteris etiam aliquid adiciendum censuimus, ut iudices Regni nostri ipsis innixi et ex ipsis erudicione sumpta in iudicando observent stateram equitatis.

^a następuje wyraz bte ręką pisarza podkropkowany i przekreślony.

¹ Dzień śmierci 11 lutego w Kalendarzu kat. krak. (Mon. Pol. hist. II 913).

² Zielonki wieś, dziś par., o milę na płn. od Krakowa w powiecie proszowskim.

³ Lelów gród i miasto powiatowe w płn. zach. części woj. krak. ⁴ Kazimierz ks. kujawski i łęczycki 1247—1267. ⁵ Zob. wyżej na str. 35 przyp. 4. ⁶ Luborzyca wieś par. na płn. wsch. od Krakowa w pow. proszowskim. ⁷ 17 grudnia. ⁸ Ziemowit ks. czerski i mazowiecki 1247—1262. ⁹ Jazdów, później Ujazdów, tuż pod Warszawą w stronie pld. dwór nadwczas ks. mazowieckich. ¹⁰ 23 czerwca. ¹¹ Konrad ks. czerski 1262—1294. ¹² Bliższe szczegóły o tym napadzie w Kronice wpol. (Mon. Pol. hist. II 588). ¹³ Zob. wyżej na str. 35 przyp. 16. ¹⁴ 5 sierpnia. ¹⁵ Mendog król litewski, w. ks. lit., koronowany 1253, † 1263.

1. Inprimis^a igitur verbo nostro regio pollicemur omnes incolas Regni nostri in iuribus, quibusvis ipsis a predecessoribus nostris datis, integraliter conservare, nullique bona sua recipi mandabimus aut aliquem captivari faciemus, nisi prius fuerit iurē convictus.

2. Item pollicemur, quod dum et quando nos extra fines Regni proficisci contigerit, omnibus terrigenis nostris nobiscum euntibus exolvemus iura terrestria, videlicet super quamlibet hastam quinque marcas pro dampnis eciam et captivitate ipsis satisfaciemus, iuxta quod ipsis a predecessoribus nostris est concessum.

3. Item cum singula officia suis sunt actibus deputata, pollicemur, quod in terris Przemisliensi et Sanoczensi nullum palatinum in capitaneum terre preficiemus.

(Resztę postanowień statutu opuszcza się).

Hec^a omnia rata et grata habere promittimus eaque inviolabiliter observare observarique ab aliis faciemus. In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus est subappensum. Actum in loco campestri descensus nostri ante oppidum Radzyn, feria quarta post festum Concepcionis Gloriosissime Virginis Marie¹ anno Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo quarto, presentibus ibidem magnificis et generosis Johanne de Ciszow castellano et capitaneo Cracouiensi, Johanne de Thanczin Cracouiensi, Stanislawo de Ostrorog Calissiensi, Petro de Opporow Lanciensi. Nicolao de Coszelec Wladislawiensi palatinis, Petro de Schamothuly Poznaniensi, Przedborio de Conieczpole Sandomiriensi et capitaneo Przemisliensi, Johanne de Czarnkow Gneznensi, Nicolao de Zakrzow Wyslicziensi, Johanne Lyganza de Bobrek Beczensi castellanis, Petro Schaffranyecz de Pyeschkowa Skala Cracouiensi, Johanne Cvropathwa de Laczvchow Lublinensi, aliisque quampluribus fidedignis circa premissa. Datum per manus magnifici Johannis de Conieczpole cancellarii^b et venerabilis Thome de Strzampyno magistri in theologia, decretorum doctoris et regni Polonie vicecancellario, sincere nobis dilectorum.

2. Teksty zapissek sądowych.

a) Z księgi sądu ziemskiego krakowskiego (Crac. III a).

(Podobizna w B. Ulanowskiego, Najstarsze księgi sądowe krak. w Star. prawa pol. pomn. T. VIII. Tab. IX fig. 34).

(str. 43)

Feria quarta sequenti (II II. 1400).

1. Cap.^c — Staschco de Sandziuoyuicze confessus est Wenceslawo plebano de ibidem contra Ossmanum iudeum; t^{us} ad t^{os} prox. (z p., poczem nadpisano nad nią: Dimissus).

^a w tekście bezpośrednio i bez odstępów. ^b cancellario or. ^c cap. = capellanus, f^{ia} = feria, iur. = iuramentum, n. = nota, prox. = proximus, t^{us} = terminus, z. p. = zapiska przekreślona.

¹ II grudnia.

2. Iur. — Pelka de Maslomancza iurare debet contra Sismundum de Rudno, sicut ipsius est agrum dictum nywa in Maslomancza circa montem ex opposito prati prepositi; t^{us} ad t^{os} prox. post Pascha.

3. N. — Ossman iudeus cum Machna relicta Dziuissy de Przeczslauicze concordaverunt; cautum eundem^a de t^{is} dimisit.

4. Testes Margarethe Dziuissy de Woyslauicze contra Stachnam relictam Nicolai Glamb de Charstnicza: Wrocslaus de Woyslauicze, Jacussius de Bobrowniki, Stanislaus filius Jacussii de Bobrowniki, Derslaus dictus Riss de Seczechouicze.

Rota: Jako wyemi isswadczimi, esz Jan mansz Margorzan-
czin dal naswoy dzelniczi na dziedzine Woyslauiczech LX^{ta}
grziwen dlya wyana swey szonye Margarethe; t^{us} ad colloquium
prox., si celebrabitur et si non celebrabitur, tunc ad t^{oa} prox. post diem
S. Stanislai (z. p.).

5. Officialis constitutio. — Swanch et Zmichna soror ipsius de Slomnik
statuere debent officialem Rpanskonem contra Andream Nemste de Czussow
ad t^{os} prox.

6. Nemsta de Slauoschouicze cum Msczugio de Koslow t^{um} perempto-
rium habent ad t^{os} prox.

b) Z księgi sądu ziemskiego czchowskiego (Czch. I).

(*Podobizna tamże. Tab. IX fig. 33*).

(str. 7) Acta in Czchow f^{ia} tertia post Invocavit (9 III 1400).

Tⁿⁱ continuantur f^{ia} tertia post Oculi mei semper (23 III 1400).

60. Item Andreas Crzewlinsky habet t^{um} cum domino Andrea Michal-
czowski, quia non comparuit^b iudicio, quia mayus^c habebat Cracouie et infra
duas septimanas et habebit t^{um}.

(*Opuszcza się tu dalsze zapiski*).

65. Venientes coram nobis nostro in iudicio Cracouiensis diocesis gene-
rali dominus Hota heres de Tworkow iste compromittit pro suo privigno^d
nomine Przeclao duos laneos in Przedancza, in^e quibus habebit II marcas census
cum omni iure^e, proposuit in octo marcis Pragensium grossorum Polonicalis
numeri computando pro qualibet marca quadraginta octo grossos, et si isti
duo lanei non (*dotąd tekst w podobiznie*).

— L(ittera)^f s(olucionis); solvit III grossos; due littere^f (z. p.).

^a Ulanowski l. c. str. 825 nr 9858 czyta tantum eandem. ^b comparuit r^{pis}. ^c do-
myślić się należy iudicium: Ulanowski l. c. str. 907 nr 11043 uzupełnia: negocium. ^d prawigno
r^{pis}, Ulanowski l. c. czytał prawiczno. ^{e-e} wpisane nad linią i po lewym boku zapiski. ^{f-f} wpi-
sane na marginesie po lewej stronie zapiski.

TREŚĆ

	Str.
Uwagi wstępne	1—3

ROZDZIAŁ PIERWSZY.

Odtworzenie tekstu źródłowego w druku	4—14
A. Pisownia i interpunkcja.	
I. Zasady ogólne str. 4/6.	
II. Pisownia poszczególnych liter str. 7/9.	
B. Postać zewnętrzna i strona graficzna tekstu.	
I. Zewnętrzna postać tekstu str. 9/10.	
II. Graficzna strona tekstu str. 10.	
C. Aparat krytyczny do tekstu.	
I. Przypiski do tekstu str. 10/11.	
II. Luki w tekście str. 11/12.	
III. Błędy i korektury str. 12/13.	
IV. Interpolacje i zapożyczenia str. 13.	
V. Odmianki tekstowe str. 13/14.	

ROZDZIAŁ DRUGI.

Redakcja wydawnictwa	15—22
Uwagi ogólne str. 15.	
I. Nagłówki str. 15/16.	
II. Objasnienia dotyczące się przekazów i literatury str. 16/20.	
III. Przypisy rzeczowe str. 20/21.	
IV. Wstęp ogólny i indeksy str. 21/22.	

DODATKI.

I. Osobne przepisy dla źródeł prawnych i gospodarczych . . .	23—24
II. Wskazówki dla kopistów	24—26

WZORY.

I. Nagłówki i objaśnienia dokumentu	27—31
II. Teksty dokumentów (z podobizną tekstu ruskiego)	31—34
III. Tekst źródła narracyjnego	34—37
IV. Teksty prawne	37—39

W Krakowie dnia 17 grudnia 1924 r.

Polityka i ustrój Generalności Konfederacji Barskiej.

Dwa nieznane przyczynki.

Wydał

Władysław Konopczyński.

Pod koniec wieloletnich poszukiwań w zakresie źródeł do dziejów Konfederacji Barskiej natrafiłszy w Wilnie na wiosnę 1925 roku na rzeczy najcenniejsze, na istną złotą nić, z pomocą której dadzą się zbadać tajne podziemia tego labiryntu. W jednym z wielu zbiorów typu miscellaneów, pod banalnym tytułem »Krótkie zebranie okoliczności« znalazł się pamiętnik niepodpisanego członka Generalności, odsłaniający jej arcana od aktu założenia (27 października 1769) do kwietnia 1771 roku, z rzutem oka na genezę całego ruchu narodowego i na jego inicjatorów. Jednocześnie udało się odnaleźć wewnętrzny regulamin tego zgromadzenia p. n. »Sancita«, który wypadnie uznać za najdojrzały wyraz staropolskiego prawa konfederacyjnego. Śpieszymy udostępnić oba te zabytki ogółowi naszych badaczy.

I.

Kim i czem był autor »Krótkiego zebrania«, co nam przedstawił i w jakim zabarwieniu?

Przyjrzyjmy się nasamprzód rękopisowi.

Należy on do zbiorów archiwalnych Tow. Przyjaciół Nauk w Wilnie, a nosi Nr 156 (dział B.).

Jest to kodeks papierowy z drugiej połowy XVIII wieku, pisany różnemi rękami; oprawa współczesna w półskórek, nieco zniszczona, format 33 X 20,5 cm., kart lb. 218.

Zawiera: a) Krótkie zebranie okoliczności, jakeimi rozpoczęta, w postępkach swoich pomnożona i dotąd utrzymana Generalna Konfederacja, k. 2—24.

b) Series JWW. marszałków i konsyljarzów, składających Generalność w Preszowie k. 25 26, ręka też co pod a).

c) Rok 1772 (incip.: »Przeniesienia się Generalnej Konfederacji...«) k. 29—31, ręka odmienna.

d) K. 31 odwr. — 36 niezapisane.

e) Bez tytułu (incip.: »Zaczynam od samego przyjazdu...«) k. 37—38, ręka podobna do tej, co pod c).

f) Wolne zdanie każdego Radę Narodową składającego jest treścią i istotą wolności polskiej k. 39—41, ręka odmienna od poprzedniej.

g) Manifest Generalności przeciwko sejmowi i na nim ułożonej konfederacji in ordine utwierdzenia traktatu podziału Polski w r. 1773 k. 42—44, ręka też co pod f).

h) Tu następuje Diarjusz dzieł w Generalności wcześniej przed upadkiem Rzplitej i przed tym immediate wyżej położonym manifestem zaszłych ab anno 1772 a d. 27 febr. k. 44—42, ręka też co pod f).

i) Diarjusz d. 11 Junii Rⁿ 1773 (incip.: »Tegoż dnia popołudniu stanąłem w Żupanku...«) k. 48—71, ręka od k. 48—55 włącznie odmienna od poprzednich, od k. 57—71 też co pod c).

j) Kontynuacja Diarjusza z opisaniem drogi na powrót tegoż wojażera (incip.: »D. 26 Augusta przybył czuader do lokacji mojej...«) k. 72—78, ręka też, co w poprzednim pod i).

k) k. 78'—79 nie zapisane.

l) Akt konfederacji połockiej (1769) k. 80—81', ręka b. podobna, niemal identyczna z tą, co pod a).

ł) Objaśnienie Stanu Rzplitej Polskiej, w jakim była przedtym, a w jakim jest teraz... k. 82—84, ręka odmienna od poprzednich.

m) Epicedion Czartoryskiemu Wⁿ Kanclerzowi Littⁿ (wiersz) k. 85—86', ręka jak pod ł).

n) Respons na list przez X^{cia} Jmci Kanclerza Wielk. Litt. z Pól Elizejskich pisany do JW. Marszałka Nadwornego Koronnego (proza) k. 86', ręka jak pod ł).

o) Kopja listu JWJX^a Smogorzewskiego arcybiskupa Poł do JWX^{cia} Kanclerza WWXLitt. d. 11 Februarii 1776 Roku pisanego k. 86'—87, ręka też, jak pod ł).

p) Kopja listu JWJX. biskupa Trypolitańskiego Sufragana Żmujdzkiego do JMci pana Roccataniego k. 87—87', ręka też, jak pod ł).

r) Mowa do Najjaśniejszego Króla JMci w czasie delegacji po fatalnym przypadku miana od pewnego, k. 87', ręka też, jak pod ł).

s) Kopja listu JW. patriarchy Laskarysa z Rzymu d. 9 7bris 1775 k. 87'—88, ręka też, jak pod ł).

t) W czasie obchodzenia imienin JWW. Jchmć pp. Mikołaja i Barbary z Kopciów Łopacińskich Pisarzów Wkich, Marszałków Trybunału Gł^o. W. X. Litt., wiersz, 1776 mca Xbra 6 d., k. 88—88', ręka też, jak pod ł).

u) Kopja Diarjusza podróży WJMci X^a Józefa Łopacińskiego Schola-

styka wileńskiego do Rzymu d. 15 8-bra r. 1773 z Krok przedsięwziętej k. 89—110, ręka jak pod e) i jak pod c).

w) Dziennika tegoż mojego (ks Józefa Łopacińskiego) do Włoch część trzecia, zawierająca opisanie powrotu z Rzymu d. 4 marca 1775 przedsięwziętego k. 111—217', ręce rozmaite.

Ogółem osiem ułamków narracyjnych (pamiętniki i dzienniki), parę aktów publicznych, kilka pism publicznych, parę wierszy, parę listów, jedna mowa. Niemal same kopje, ale z oryginałów bardzo rzadkich. Rękopis pochodzi z daru pp. Łopacińskich z Sarji (w b. gub. witebskiej) otrzymanego za pośrednictwem ks. prałata Jana Kurczewskiego, prezesa Tow. Przyjaciół Nauk w Wilnie, który na pierwszej karcie poczynił parę notatek o Józefie Leonie Piotrze z Łopacina Łopacińskim (1751—1803) i o rodzinie jego.

Pierwszy domysł co do autorstwa »Krótkiego zebrań« kieruje się ku rodzinie Łopacińskich. Istotnie w Generalności od stycznia 1770 r. zasiadał Antoni Łopaciński, marszałek upicki. Był to zresztą jeden z najmniej czynnych członków Rady, gdy autor anonim wgląda w najskrytsze intrygi, żywo się nimi przejmując i ma zaufanie u czynników miarodajnych. Pochodzenie rękopisu, krąg zainteresowań tudzież niektóre właściwości językowe (»gdyby« w znaczeniu »aby«, »pro zapas« i t. p.) wskazują obywatela litewskiego. Że nie był to ani Pac, ani Sapieha, ani Bohusz, ani Kropiński, ani Kossakowski, ani Medeksza, widać z treści i tonu ustępów, osobom tym poświęconych. Lecz czemu nie jakiś Łopaciński, Bystram, Buchowiecki, Mirski lub ktoś inny z szarych pionków preszowskiego zgromadzenia?

Długo łamałobyśmy sobie głowę nad autorem »Zebrania«, gdyby on sam nie zdradził się przez nadmiar .. dyskrecji. O wszystkich działaczach konfederacji mówi się imiennie, tylko ten jeden, co 7 kwietnia 1771 podążył przez Lwów na Litwę, by tam wznowić powstanie, pominięty jest milczeniem: zamiast nazwiska — luka w tekście. Otóż pułkownik Dumouriez w pierwszej redakcji swych Pamiętników (ogłoszonej przez P. Bonnefona, Souvenirs et Mémoires. Paris 1898, str. 273—4), pisze, że posłał na wiosnę do Infant Puttkamera, członka Rady Wojskowej, »fort bon sujet, fort accrédité dans cette province, où il promettait de lever facilement un corps de 3000 hommes et de se porter sur Minsk et Witepsk«. W paryskim Arch. Spraw Zagr., dział Pologne, znajduje się obszerny plan strategiczny, ułożony dla Puttkamera przez Dumourieza na tę wyprawę. W chwili gdy Puttkamer ruszał w drogę, misja jego wymagała najgłębszego sekretu: ale i później, gdy działał na Litwie, i nawet jeszcze później, gdy z tułaczki myślał o powrocie do kraju, bezpieczniej było nie ujawniać swego nazwiska w związku z tą szczególnie ryzykowną a dla Rosjan nienawistną wyprawą.

Prawdopodobieństwo, że Puttkamer, a nie żaden Łopaciński, ułożył »Krótkie zebranie«, zamieni się w pewność, gdy rozważymy dalszą treść rękopisu. Ów emisariusz, co od 11 czerwca r. 1773 do jesieni t. r. jeździł

z »Żupanku« do Stambułu i stamtąd przez Adrjatyk do Wenecji — to był tenże Jacek Antoni Puttkamer, marszałek żmujdzki. Fragment pod literą *e*) pochodzi od kogoś, kto przybył do Cieszyzna w styczniu r. 1772 i zaraz zaczął spisywać swe spostrzeżenia: owóż w styczniu wrócił tam z okrwawionej Litwy Puttkamer; tenże pod rokiem 1772 zebrał wiadomości o wewnętrznych intrygach w Generalności (fragm. *c*); tenże, doczekawszy się 29 lutego momentu, kiedy Generalność wysłuchiwała jego sprawozdania (ob. Pamiętnik ks. Teofili Sapieżyny. str. 25), od tejże niemal daty — ściślej od 27 lutego — pisze przez parę tygodni ścisły diariusz (fragm. *h*).

Widocznie czuł marszałek żmujdzki nieprzepartą chęć przekazania potomności wszystkiego, cóż wiedział o tragicznych dziejach Barzan, i dlatego, ilekroć stawał się tych dziejów aktorem, chwycił za pióro pamiętnikarskie; jakaż szkoda tylko, że nie opisał swej misji litewskiej 1771 roku!

Kiedy nasz autor przystąpił do konfederacji, dokładnie niewiadomo. Prawdopodobnie uczynił to, jako klient sapieżyński, po wtargnięciu Pułaskich na Litwę latem r. 1769. W Generalności przyłączył się do partji rządzącej, przeważnie z Litwinów, Podlasiaków i Mazurów złożonej, która stała murem przy Pacu i Bohuszu w walkach z intrygami Wessla i Mniszchów. Miał zaufanie Paca i rozumiał doskonale jego motywy, lecz już nie tak ściśle solidaryzował się z niedościgłym Bohuszem. W roku 1770 powołany został do nowej Rady Wojskowej, stworzonej przez Dumourieza 14 sierpnia. Później, w kwietniu r. 1771 prowadzi do Lanckorony z Bardjowa artylerję konfederacką. Spełniwszy swoje, znika nam z oczu na kilka miesięcy, wynurza się we wrześniu w Mińszczyźnie, gdzie serdeczną wymową porywa do powstania powściągliwą brać kresową. Po katastrofie Ogińskiego wrócił za Kossakowskim i innymi do Generalności; 29 lutego r. 1772, zrezygnowawszy z marszałkostwa żmujdzkiego na rzecz Tadeusza Billewicza, zatrzymał konsyljarstwo. Po rozbiórce należy do tych niezłomnych, co przekładają tułaczkę nad ugodę. Latem r. 1773 odbywa niebezpieczną podróż do Konstantynopola, by po raz ostatni upewnić Portę Ottomańską, że Bar nie skapitulował, że dotrzymuje przymierza do końca.

Dalsze losy ex-konsyljarza żmujdzkiego giną w pomroce dziejowej.

Człowiek mocny, rzetelny, pisze w dobrej wierze nie na żaden praktyczny użytek w bieżącej chwili, lecz dla tej niewiadomej potomności, która będzie powołana do wymiaru sprawiedliwości każdej dobrej, chociaż upadłej sprawie.

Krótkie zebranie okoliczności, jakiemi rozpoczęta, w postępach swoich pomnożona i dotąd utrzymana Generalna Konfederacja.

W myślach JO. księcia Jmci Kajetana Sołtyka, biskupa krakowskiego, najpierwsze były projekta podniesienia konfederacji, lecz pod głębokim ukrytym sekretem. Jednakże w korespondencjach swoich z postronnymi ministrami ten wielki w Ojczyźnie senator, równie gorliwy obywatel, rzucał subtelne remon-

stracyj nasiona: że na oparcie się wzrastającemu przemocą moskiewską gwałtowi, a do upadku wiarę rzymską świętą katolicką oraz wszystkie swobody i zaszczyty Rzeczypospolitej Polskiej przywodzącemu, żaden nie może być skutecznym środkiem, jako konfederacja. Odkrywał w tychże illucydacjach zamiary potencji moskiewskiej, do jakiego absolutnemi w Polsce krokami zmierzając celu, dowodząc, że to wszystko było czynionym najprzód na wzmocnienie państwa Moskiewskiego przez przywłaszczenie prowincyj od Rzeczypospolitej odciętych, to jest Ukrainy całej, Podola i niektórych województw litewskich; powtóre, przez poniżenie wojną Porty Otomańskiej; pro ultimo próbował, że planata jeszcze Piotra I, ułożona do rozszerzenia granic swoich i rozkazywania całej Europie, w rozpoczętych czynnościach panującej imperatorowej zdawała się odkrywać. Zagrzewał takowym objaśnieniem signanter króla Jmci francuskiego, jako aljanta tylu traktatami obowiązanej Rzeczypospolitej Polskiej, aby wcześniej zaradzał i zapobiegał ambicji moskiewskiej, a w tym rzucał fundamenta pomocy i sukursu w czasie skonfederowania się od tegoż monarchy narodowi. Konsyderował dwór francuski te głębokie uwagi JO. biskupa, lecz uradzone doczekać sejmu zbliżającego się roku 1767.

Dopłynął zatem ten okropny na wspomnienie moment, który poprzedziła chytra Konfederacja Radomska. Zwiedziony naród pretekstem uwolnienia postrzegł się, w jak okrutne jest podgarnięty jarzmo Poseł moskiewski, książę Repnin, despotyczne rozszerza rządy: opierających się takowemu gwałtowi i mówiących śmieje JO. biskupa krakowskiego, biskupa kijowskiego¹, hetmana polnego koronnego², i syna jego starostę dolińskiego³ każe brać w niewolę i wraz z Warszawy wysłać. Strata tych wielkich mężów tym nieznośniejszą była narodowi, że w nich odjęto wcześniej zamyślających ratować Ojczyznę senatorów. Pozostaje tylko z liczby wiadomych o rzeczonej plancie jeden JW. biskup kamieniecki, który przedsięwzięcie całą podnosić machinę; owoż jakie formuje sprężyny: odkrywa przed bratem swoim podkomorzym rożańskim⁴, że wkrótce będzie podniesiona konfederacja w narodzie, że ją dwory francuski i saski wesprą pieniędzmi oraz wojskiem, że Porta dla dywersji Moskwie wypowie wojnę, i inne pomyślności wystawia nadzieje. Zagrzewa tudzież tegoż brata swego i obowiązuje, aby się podjął marszałkostwa generalnego. Po umowach takowych udaje się JW. biskup kamieniecki do domu Potockich, a jedną widząc w nim napełnioną cnotami obywatelstwa i przezorności osobę JW. podczaszego W. Księstwa Litewskiego⁵, pobudza go do ratunku Ojczyzny, oraz asekuruje JW. podczaszemu litewskiemu charakter generalnego regimentarza, jako wydoskonalonemu w żołnierskiej sztuce. Wymawia się zatem, że szczególnie dla interesu i maksym saskiego dworu musiał, będąc w Dreźnie⁶, przyrzec utrzymywać brata swego, podkomorzego rożańskiego, generalnym marszałkiem.

¹ Józef Jędrzej Załuski.² Wacław Rzewuski.³ Seweryn Rzewuski.⁴ Michał Hieronim

Kraśiński.

⁵ Joachim Karol Potocki.⁶ Adam Kraśiński bawił w Dreźnie dopiero po wybuchu konfederacji od 25 do 30 kwietnia r. 1768.

Skoro stało się upewnienie co do osób przodkować mających w konfederacji, wysłał JW. biskup kamieniecki Jmci ks. Ankiewicza¹, proboszcza żwanieckiego, z ekspedycjami do Porty, w których ostrzega ministerjum stambulskie, że rozgraniczenie między Moskwą a Rzeczpospolitą następujące na na Ukrainie Ukrainy Polskiej i części Podola Moskale uczyni panem, że Moskwa przywłaszczeniem rzeczonych i innych prowincyj od Rzeczypospolitej stanie się nader mocną i zawsze grożącą upadkiem dla Porty. Wzruszył się Stambuł na tę przestrożę, i zaraz wydał ordynanse wojskom ściągać się ku granicom podolskim i ukraińskim, Moskwa, czyli biorąc miarę zgromadzenia wojsk tureckich na pomienione granice, czyli też ostrzeżona, że Porta owe rozgraniczenie bierze za artykuł wypowiedzenia wojny, rzeka się rozmiaru umówionego i remonstruje Stambułowi, że to jest bajecznym doniesieniem, bo rozgraniczenie z Polską postanowione tylko rozumieć się ma między szlacheckimi gruntami polskich i kijowskich obywatelów. Jednakże kosztowało Moskwie 800.000 rubli, niżeli rzeczona perswazja znalazła wiarę na dywanie stambulskim.

Po wyprawie Jmci ks. Ankiewicza do Konstantynopola udał się JW. biskup kamieniecki do Saksonji, stamtąd do Paryża², a mając już tor oznaczony w remonstracjach poprzedzonych JO. księcia biskupa krakowskiego, opowiada ministrowi francuskiemu, że impreza moskiewska całe się jasnie odkryła, że gwałty, wywarte na limitowanym sejmie, są dowodem dalszych imperatorowej zapędów, że już dłużej Rzeczpospolita znosić opresji nie zdoła, owszem jest gotową rozpocząć wojnę pod naturą przyzwoitą wolnemu narodowi konfederacji, — i inne podobne wystawia reprezentacje.

Odpowiedź ministra zawiera w sobie: 1-mo, że dwór francuski uznawa za ważne te wszystkie remonstracje; 2-do, jakiej żąda Jmć ks. biskup od francuskiego dworu pomocy, gdyż ta jako od aljanta Rzeczypospolitej przychylnego jest gotową i nieuchybną.

Dopraszał się zatym JW. biskup, aby król Jmć francuski pobudził Portę do wojny z Moskwą, i aby moskiewskie wojska ewakuowane z krajów polskich były. Powtóre, ażeby w czasie, gdyby potrzebowała konfederacja sukursu, był ten niechybnie dany od Francji pieniędzmi, a ludźmi od Saksonji.

Niżeli zaś JW. biskup te tak pożyteczne w Paryżu ułożył projekta, a bowiem wraz Francja dawała 40.000 czł. na rozpoczęcie dzieła, których JW. biskup brać wprzód nie chciał, aż się rzecz zupełnie uformuje, myśli w tym jego piękne i wspaniałe wystawiały czułość i rezygnacje narodu, iż przez samą gorliwość gotów jest broń podnieść, że lubo wszystkie rządów formy w zaniedbaniu niszczą, państwo jednak i męstwo obywatelów nie jest słabym, ale tylko zdaje się zemdlonym

Tymczasem terazniejszy JW. generalny konfederacji koronnej marszałek

¹ Ks. M. Hankiewicz wyruszył wyruszył w drogę ok. 27 października, wrócił ok. 22 grudnia r. 1767. ² A. Krasieński pojechał do Paryża z Wiednia w początkach września 1768.

zwierza się tak ściśle powierzonego sobie sekretu JW. Pułaskiemu, staroście wareckiemu, inpost marszałkowi związkowemu. Ten człek pefen światła, skoro został uwiadomiony, że już zupełna jest osnowa konfederacji, a niewiedzący, kogoby mieli dobranego do regimentarstwa generalnego, używa pory dla przywłaszczenia sobie tego tytułu, i te są jego polityki początki. Wyperswadował podkomorzemu rożańskiemu, aby jako już determinowany do łaski generalnej, jak najspieszniej oną podnosił, ponieważ JW. biskup w Paryżu a Jmć ks. Ankiewicz w Stambule skuteczne czynią operacje, i ich tam to wesprze, gdy odbiorą wiadomość, że konfederacja podniesiona; oraz tym samym upadnie wątpliwość dworów, które wierzyć nie chcą, aby co Polacy przedsięwziąć mieli. I tym konwinkował, że gdyby ten traktat fatalny miał być dokończonym bez poprzedzającej konfederacji, tedy prawa nowe wezmą swoją wagę i egzekucją; naród je przyjąć będzie musiał, nie widząc żadnego początku oponującego się przemocy i samowładztwu króla i Moskwy. Skłania się JW. generalny marszałek na perswazje starosty wareckiego; jadą, zebrawszy sumy, do Baru; podnoszą tam nagle konfederację¹ i wraz ją ogłaszają za generalną, siebie zaś za generalnych wodzów, a zgromadziwszy z partyj ukraińskich część wojska formują pod tymże Barem obóz. Gorliwość ta z siebie wysoki oznaczająca szacunek, byłaby do najwyższego wyprowadzoną pochwał stopnia, gdyby wczesny pośpiech, poprzedzający założenie funduszków tak ważnemu i wielkiej konsyderacji dziełu, jej nie zaciemniał, zwłaszcza w nadstąpionych z tejże porywczoci tak niepomysłnych skutkach. I te są gorzkie owoce; i-mo, że już Moskwa wychodząca z kraju zatrzymała się, widząc otwartą przeciw sobie wojnę, i potem była zażyta do zniesienia zgromadzonych nieco partyj konfederackich, zdobycia Baru i Berdyczowa, oraz zapędzenia ich za granice. Notandum: że konfederaci barscy przy pierwszym ogłoszeniu się swoim na chorągwiach i na piersiach swoich mieli powyszywane krzyże czerwone. Gdy zaś Moskwa wyparowała ich w kraj turecki, Turcy. widząc krzyże, i zwłaszcza przekupiony pasza chocimski, żadnej nie miał z nimi komunikacji, owszem lękał się ich i wszystkim unikać kazał. 2-do. Emulacja JW. podczaszego litewskiego z JW. Pułaskim z tegoż źródła tak szkodliwy na potem wzięła początek, albowiem JW. podczaszy uwiadomiony, że już konfederacja w Barze podniesiona, ruszył się z swojemi ludźmi w ziemię halicką, i tam stanąwszy marszałkiem ciągnął ku Barowi. In tractu podróży atakował Moskwę pod Podhajcami, i z placu już ją był spędził; Moskwa, sukursowana od blisko stojącej komendy, awansuje, Podhorski i inni haliczanie, zostawieni w awangardzie, uchodzą bez spotkania się. JW. podczaszy, widząc zawód w spodziewanym sukursie, rejteruje się, w porządku jednak, chociaż nieprzestannie prześladowany, aż za granice, a złączywszy się blisko Chocimia z Barskimi², gdy znalazł już ogłoszonego marszałkiem związkowym starostę wareckiego zadziwiał się, że charakter jemu

¹ 29 lutego. ² 11 maja. ³ 6 czerwca w Balinie.

asekurowany kto inny przywłaszczył. Bierze zatym wzrost emulacja. JW. podczaszy mocniejszy od starosty wareckiego w przyjaciółach, którzy determinowani już byli odsądzić starostę wareckiego od marszałkostwa związkowego, najdował się w stanie odzyskania sobie przyrzeczonego tytułu; zatym nadstąpiła z gorączki śmierć tegoż starosty¹. Synowie jego, starosta augustowski² i żużelnicki³, bez wiedzy szefów wychodzą w kraj⁴; szefowie na nich wydają uniwersały⁵ z ostrzeżeniem narodu, et his similia dzieją się na zamieszanie w obywatelach. 3-tio. Ze na ogłos podniesionej konfederacji w Barze rzucały się różne osoby do uformowania związków po województwach i ziemiach prowincji koronnej, a najwięcej tchnące duchem warszawskim robili konfederacje, abo też ludzie nie zaszczytzeni urzędami i nawet posesji nie mający, a do tego wszystkiego pomagały warszawskie instynkta. W prowincji małopolskiej JW. Wessel podskarbi koronny kontrybuował, wystawując swoich przyjaciół, jako to w krakowskim województwie Czarnockiego⁶, człeka tylko opilstwem bawiącego się, i ten defekt jego był pomocą Moskwie do zdobycia Krakowa; w Sieradzkim Bierzyńskiego⁷, inpost odkrytego zdrajcę ojczyzny, i wielu innych swych przyjaciół, z liczby których niektórzy są godni obywatele, inni zaś tylko pisarze lub domowi słudzy⁸, ani podobni do tych mężów, jakich miewać zwykła Ojczyzna do ratunku swego.

Los tak przeciwny ważył natenczas pomyślności Ojczyzny. JW. biskup kamieniecki, wioząc pewne uszczęśliwienia (przez asekurowaną pomoc dworu paryskiego i umówione z nim kondycje) dla narodu nadzieje, trafia na scenę nader okropną⁹, widzi wszystkie zmieszane i poniżone projekta, przeziiera, że Warszawa w tym samym dziele jest uzbrojona. Widzi kraj cały już zapalony, a zapalony równie niewczesnie, jako i na ostatni upadek. Rabunki niewymowne były oddane w ręce nieosiadłych, i tylko postać gorliwości dla zysku swego biorących. Z podskarbis biskupa wznieca się emulacja¹⁰, że ważył się pomnażać bez wiadomości zagranicznych potencyj konfederacje po województwach, i one z swoich tylko wystawiać przyjaciół. Podskarbi, utrzymując własną robotę, wzmacnia jak najusilniej swoich przyjaciół, zwłaszcza Bierzyńskiego, który po ogłoszeniu się marszałkiem sieradzkim¹¹ z dobraną swawolnych ludzi kupą miał czas wybrania sum wielkich w tym województwie i w innych ziemiach, a z temi rejterowawszy się w granice węgierskie, rekrutował ludzi, odziewał i miał ich wkrótce do pięciuset zebranych. Połączyły się zatym do niego inne komendki w Podgórzu stojące, zabrał ludzi księcia Marcina Lubomirskiego, czyniącego się (po wzięciu Czarnockiego)¹² marszałkiem krakow-

¹ Józef Pułaski umarł dopiero w kwietniu 1769. ² Franciszek Pułaski. ³ Kazimierz Pułaski starosta zezulenicki. ⁴ W połowie marca 1769. ⁵ Uniwersał 28 maja r. 1769 z Kopanki pod Benderem. ⁶ Michał Czarnocki. ⁷ Józef Bierzyński podstoli nowogrodzki. ⁸ Antoni Pierzchała Piasecki, Ant. Łopuski, Józef Chomentowski, Karol Gomoliński, Roch Dołęga Lasocki. ⁹ Krasński wrócił na Śląsk przed 15 listopada r. 1768. ¹⁰ Od kwietnia r. 1769. ¹¹ 21 lipca r. 1768. ¹² 17 sierpnia 1768.

skim; zabrał komendę Parysa¹, przywłaszczającego sobie marszałkostwo sędmińskie; a z temi wszystkimi zbiorami stanął w liczbie półtora tysiąca ludzi; wpada na Spiż², Lewocz miasto i Lubowlę atakuje, przez co dał przyczynę dworowi wiedeńskiemu do wyznaczenia całego Spiża orłami cesarskimi dla znaku, aby konfederaci w ten trakt nie ważyli się więcej wpadać. Ruszył się zatym tenże Bierzyński w województwo ruskie, kędy się z nim łączą Borzęcki³ podstoli koronny i Bukowski⁴ podkomorzy sanocki, obaj nietylko podejrzani, ale widocznie podlegli Warszawie. Pierwszego z nich projektuje do marszałkostwa ruskiego, drugiego do marszałkostwa podolskiego. W tymże czasie łączą się z nim JJWW. Pułascy, starszy jako marszałek przemyski. Ci, gdy przezierają projekt Bierzyńskiego, że chce rzeczonych tak niebezpiecznych ojczyźnie dwóch ludzi Borzęckiego i Bukowskiego czynić marszałkami znacznych województw, umyślają zabiegać temu. Głową ich rady był naówczas JW. Karol⁵ Potocki kasztelan lwowski, starosta kaniowski, który, remonstrowawszy zacnym ludziom i rotmistrzom, pod komendą Bierzyńskiego zostającym, jak jest szkodliwym, aby Borzęcki i Bukowski mieli być marszałkami, sam się oświadczył z pretensją marszałkostwa ruskiego. Bierzyński, widząc, że promocją rzeczoną traci kredyt w wojsku, chętnie odstępuje projektu, a popiera elekcją JW. Potockiego, dzisiejszego marszałka ruskiego.

Po uformowanej konfederacji województwa ruskiego⁶ (kędy łaskę temuż Potockiemu, a konsyljarstwo Dzierzbickiemu⁷ determinowano) nastąpił atak Lwowa⁸, którego skutek z innych skryptów opisujących jest wiadomy; dość rzec, że Lwów już poddawać się zamyślał, Pułaskiego huzarowie byli na wałach, ale Piotrowski, faworyt Bierzyńskiego za niemi następujący, cofnął swych ludzi, a zatym i Bierzyński z całą komendą odciągnął na górę, a tylko Potocki i Pułascy pozostali przy wałach z swojemi ludźmi, lecz i ci rejterować się musieli. Tu w tymże czasie notandum, że i wojewoda mazowiecki⁹ także się ogłosił marszałkiem generalnym, rozsyłał po całym kraju listy etc., lecz przeświadczony, że to lekkomyślnie czynił, każdy od niego unikał.

Po odstąpieniu od Lwowa rozłączają się dywizje: Bierzyński udał się ku Lublinowi, Pułascy ku Wołyniowi, Potocki ku ziemi chełmskiej. Pułascy, przez część Wołynia przeszedłszy, po zabłotach pińskich udali się ku Brześciowi, i dalej potym w Litwie czynili operacje swoje. Bierzyński, w Lubelskim zrobiwszy konfederację¹⁰ pod JW. Szaniawskim¹¹, pomknął się także w Litwę, gdzie w Białej zabrawszy milicją JO. księcia Jmci Radziwiłła wojewody wileńskiego, zmierzał ku Białemustokowi. Tam po potyczce odprawionej¹² obrócił się ku Grodnowi.

¹ Adam Parys starościc winnicki. ² W marcu r. 1769. ³ Aleksander z Kosarzewa Borzęcki. ⁴ Michał Bukowski. ⁵ Właściwie Ignacy Potocki. ⁶ 17 kwietnia w Muszynie obwołano J. Potockiego marszałkiem sanockim, 30 maja pod Sądową Wisznią został on marszałkiem ruskim. ⁷ Teodor Dzierzbicki star. wartelski. ⁸ 1-go czerwca 1769. ⁹ Paweł Michał Mostowski. ¹⁰ 3 lipca 1769. ¹¹ Jakób Szaniawski, generał wojsk kor. ¹² 14 lipca 1769.

W Grodnie stanęła konfederacja¹ pod dyрекcją łowczego grodzieńskiego Daszkiewicza in favorem JW. Chreptowicza² pisarza ziemskiego, który choć nieprzytomny, obrany jednak naówczas marszałkiem. Dalsze zatym w Litwie tak Pułaskich jako i Bierzyńskiego opuszczają się akcje, tudzież wzruszenie konfederacji litewskiej i ciąg jej aż pod Jurbork, kędy marszałek generalny Pac³ i Sapieha regimentarz⁴, za pierwszych Litwy wodzów obrani i ogłoszeni⁵, odebrali obligacje od biskupa kamienieckiego, aby jak najprędzej przybywali do Bielska⁶ dla uformowania Generalności. Marszałek zaś ruski Potocki w Krystjampolu został rozpędzony⁷ od Moskwy, kędy wielkie było podobieństwo, że wojewoda kijowski⁸ był pomocą Moskwie do tej wiktoryi.

Zwracając się do dalszego opisanja, jakimi stopniami pomnażała się emulacja biskupa z podskar bim, wiedzieć należy, że podskarbi, zamocniony na kreowanych przez siebie marszałkach, signanter na sile Bierzyńskiego, począł sobie przywłaszczać prymaturę tej całej machiny. Wysłał Gomolińskiego do Paryża, a Lasockiego do Stambułu⁹. Gomoliński, mając sobie zdawna znajomy Paryż, remonstruje przed ministrem¹⁰, że biskupa kamienieckiego wszystkie są fałszywe projekta, że myśli jego są lekkie i nieuważne (co się sprawdziło); że nic w Paryżu nie ułożywszy, i remonstrując u tegoż dworu, że bez wiedzy króla Jmci Chrześcijańskiego i jego asekurowanej pomocy naród nie rezolwuje się zaczynać wojny, jednak subordynował brata swego, aby tak nierozmyślnie podniósł konfederację w Barze, i tym samym uraził Portę, bo według jego bigoterji z znakami krzyża zrejterowani konfederaci w państwo tureckie są od Turków niecierpiani i drogo muszą opłacać się Turkom za asyllum. Remonstruje dalej, że podskarbi, chociaż tak trzpiotliwie podniesioną konfederację, musiał jednak przez maksymy rozmaite wesprzeć swojemi przyjaciółmi i znacznym nader z własnych sum nakładem. Wylicza liczbę wojska, osobliwie sławnym czyni komendantem Bierzyńskiego, o którym już i gazetarze cudzoziemscy głosili. Dodaje insuper, że Bierzyński dla chwalebnych akcyj zasłużył, iż naród żąda, aby przyjął marszałkostwo związkowe. Wyśledziwszy oraz, iż dwór francuski na uczyniony projekt o konfederacji dawał biskupowi kamienieckiemu 40.000 cz. zł., doprasza się o ów suplenient i czyni go już zasłużonym, ponieważ konfederacja tak silnie przez podskarbiego podniesiona, i ponieważ wyzardowane wielkie kapitały na początek wyiskrzyły podskarbiego; nie jest przeto w stanie utrzymania dalszego tych cnotliwych mężów. Rzecz z siebie doświadczoną już praktyką probuje, że same szczególnie kłamstwa niósł w illacjach swoich Gomoliński; z tym wszystkim pozór rzuconej prawdy nachylił przychylność dworu francuskiego ku partji pod-

¹ 18 lipca 1769. ² Karol Chreptowicz. ³ Michał Jan Pac star. ziołowski. ⁴ Józef Sapieha krajczy litewski. ⁵ Datowano ten akt w obozie pod Dowspudą 26 lipca 1769. ⁶ Biłsko. ⁷ 8 czerwca 1769. ⁸ Franciszek Salezy Potocki. ⁹ Gomolińskiego postanowili wysłać biskup i podskarbi razem jeszcze w styczniu; Rocha Lasockiego wysłał Wessel z udziałem marszałków gabułtowskich pod koniec czerwca. ¹⁰ Ks. de Choiseul.

skarbiego. Daje Francja 40.000 cz. zł. na ręce podskarbiego, które przestawszy pryncypałowi swemu, Gomoliński sam pozostaje qua minister w Paryżu.

Kiedy tak znaczny wzrost brały podskarbiego obroty, biskup po wzruszeniu porywcznością brata całej planty swojej został wcale ogołoconym z przyjaciół. Brat jego znajdował się za granicą, i jeszcze w stanie rozpaczy, albowiem u Turków podczaszy qua Potocki nieco miał aprehensji, on zaś lubo głosił się generalnym marszałkiem, bez żadnej był powagi. Umyślił przeto JW. biskup zmocnić się w przyjaciół, którzyby bez podległości, samą tylko mając w intencjach swoich gorliwość na obronę wiary i narodu, roztropnie oraz według formy dawnych konfederacyj to dzieło formowali i zaradzali, jak w porze następującej zupełną postać takowego powszechnego związku wystawić mają. Zanimował JW. Czernego¹ chorążego zatorskiego, aby podniósł konfederacją województwa krakowskiego². A lubo JW. Czerny już z inspiracji biskupa kamienieckiego podnosił konfederację, jednakże musiał dwóch przyjąć za konsyljarzów podskarbińskich przyjaciół, Piaseckiego i Chomentowskiego, innych zaś afidowanych i cnotliwych dobrał za współkolegów. Zanimował itidem hrabię Tarnowskiego³ do konfederacyi sędomickiej; wsparła go też mocno JO. księżna Jabłonowska⁴ wojewodzina braclawska, która, nad przymiot płci swojej mądrością i gorliwością wsławiona, pobudziła wielu do różnych czynności, i właśnie jej przypisać należy skonfederowanie tych prowincyj: podlaskiego województwa drohickiej ziemi, z której Kossowski⁵, mielnickiej, z której Kuczyński⁶, bielskiej, z której Karwowski⁷, liwskiej, z której Karczewski⁸, chełmskiej, z której Wereszczyński⁹; księstw oświęcimskiego i zatorskiego, z której Wilkoński¹⁰, stanęli. Z rzeczonych więc osób zebrali się: JJWW. Czerny krakowski, Tarnowski sędomicz, Potocki ruski, Morzkowski¹¹ wieluński, chełmski, oświęcimski i do nich przybyły marszałek wołyński Olizar¹²; w zbiorze tedy siedmiu osób marszałków i niektórych konsyljarzów zebrani do wsi jednej węgierskiej, Gabułów nazwanej, o milę wielką od granicy leżącej, składali tam formę, acz małą, niejakięsi rady. Marszałkowie krakowski i sędomicz, wybrawszy nieco uchwał, zarekrutowali trochę wojska i obóz onemu pod Muszynką na granicy wyznaczili.

Co gdy się wszystko stało dopełnionym, wysłał biskup do Paryża z opisaniem, w jakiej sytuacji znalazł rzeczy interesów polskich, i że te są z niebezpieczeństwa nieco wyprowadzone; upewniał, że wszystko pójdzie odtąd torem pomyślnym, byleby pomoc króla Jmci francuskiego była przyrzeczoną. Aliści nad mniemanie swoje przeciwną odbiera odpowiedź. Nauczył się, chociaż

¹ Joachim Schwartzenberg Czerny. ² 17 kwietnia 1769 w Muszynie.

³ Rafał Tarnowski, obrany tamże tegoż dnia. ⁴ Anna z Sapiehów Jabłonowska.

⁵ Franciszek Kossowski sędzia ziemski drohicki. ⁶ Wiktoryn Kuczyński stolnik drohicki.

⁷ Kazimierz Karwowski cześnik wizki. ⁸ Józef Karczewski star. liwski.

⁹ Józef Wereszczyński miecznik chełmski. ¹⁰ Tomasz Wilkoński. ¹¹ Antoni Stanisław

Morzkowski sędzia ziemski wieluński. ¹² Konstanty Olizar podkom. włodziemski.

niewczesnie, jakie na niego podskarbi uczynił objekcje. O czym uwiadomiony, czerni nawzajem podskarbiego: że on całego wzruszenia jest sprężyną, że wystawione od niego osoby do marszałkostwa różnych prowincyj są tylko rabownikami a nie obrońcami ojczyzny, i że to gmin zebrany z podłych ludzi. Doziera w Paryżu przytomny Gomoliński krytykę na podskarbiego, tym żywiej zatym rzuca kalumnje na biskupa, dowodząc, że jego cała okazałość czynności funduje się na zebraniu siedmiu marszałków małego serca, którzy dla bojaźni, i lękając się prochu, osiedli w Gabułtowie, i tam nie radzą, ale swarbą ustawną czas trawią, komory (któreby wojsko wspierać mogły) sobie przywłaszczają. Jakoż to przyznać należy, że w tej małej ziarn liczbie zbioru gabułtowskiego kąkol się już mieszał. Przeworność paryskiego dworu, widząc tę nieustanną i wzajemną krytykę biskupa z podskarbim, o obudwóch wzięła opaczne porozumienie, i cale zastanowione odtąd były nietylko sukursa pieniężne, ale nawet wstawienie się wyraźne w interesa polskie.

Prowincja wielkopolska i prawie cała Korona w podobnymże zamieszaniu ważyły się. Podnosiły konfederacje osoby, którym się podobało, a najwięcej ich było z prywaty gorliwych, co większa, duplikowano i tryplikowano elekcje; słowem, że mnóstwo namnożyło się marszałków. Ci kraj tylko pustoszyli, między sobą batalijki wydawali, a niektórzy, zebrawszy sumę, za granice wyjeżdżali. Za tych przykładem rotmistrze, pułkownicy i regimentarze tylko swego szukali zysku, a kraj do ostatniej przez ten nierząd przyszedł ruiny. Dystyngwowały się jednak w tak okropnym razie województwa wielkopolskie, to jest poznańskie i kaliskie, w których nad sposób pojęcia zmógłszy się Malczewski¹, człek natury ani roztropności do tak poważnego, jak charakter marszałką wyciąga, urzędu, nie mający, gdy przyszedł w liczbie pięciuset ludzi różnego zbioru do Poznania² dla ogłoszenia siebie marszałkiem, widząc województwa, że oddany rząd pod osobę bez talentów nie będzie bezpiecznym ani Ojczyźnie pomocnym, a nie mogąc spruć jego od pretensji laski, dopuszczają mu tytułu marszałkostwa, ale quasi pro auxilio dodają mu dwudziestu konsyljarzów, z których formują Izbę Konsyljarską, opisują oraz marszałką, ażeby bez Izby Konsyljarskiej żadnych nie stanowił uchwał, ani kreacji regimentarza, pułkowników, a nawet i rotmistrzów czynił, komplet zaś Izbie naznaczają z siedmiu osób.

Trwał w tak niepraktykowanym zamęcie, a raczej prawdziwej Babilonji, oczekiwany ratunek od narodu aż do przybycia³ na Bielsk JW. Paca marszałka Generalnej Konfederacji Litewskiej. Trafił ten godny mąż barziej na theatrum emulacji i scysji, niżeli do miejsca wyznaczonego rady i obrony publicznej. Zadrzał niechybnie w sercu swoim, widząc tak okropną scenę. Przewyciężony jednak miłością i cnotą obywatelstwa, przedsięwziął reparować

¹ Ignacy Skarbek Malczewski.
około 1 października.

² 4 lipca 1769.

³ Pac przybył z Gdańska do Cieszyna

to dzieło składem Generalności. Żądał tego biskup, nie sprzeciwiał się i podskarbi, zaufany w liczbie swoich przyjaciół, że będzie miał w kole pluralitatem.

Stawa zatem Generalność¹ pod podniesionym pierwszym głosem JW. Czerne go marszałka krakowskiego, po niej spisuje się akt unji² zaprzysięgają oną senatorowie i podskarbi. Laska koronna ob rationem nieprzytomności JW. Krasieńskiego oddana do piastowania JW. Pacowi marszałkowi Konfederacji Litewskiej. Pracowano najprzód nad ustanowieniem sancytów, w których wszystkie pożyteczne Ojczyźnie umieszczono artykuły³. Z samych jednak początków uformowanej Generalności ważyła się szala między partjami, a tym dane były imiona: jedną nazwano biskupią, drugą podskarbińską. Co zaś większa, że i między osobami były kolizje zgoła nienawistne. Podskarbi figurował swemi przyjaciółmi i wszelkimi sposobami starał się zaprzyjaźnić dla siebie marszałka i generalnego naówczas sekretarza Bohusza, miecznika wileńskiego. Notandum co do tej osoby: taka jego jest cała historja.

Ten tak pożyteczny w terażniejszych okolicznościach ojczystym interesom obywatel po poróżnieniu się z JO. księciem wojewodą wileńskim w Preszowie i po wycierpianych od tego pana na tamtym miejscu prześladowaniach przeniósł się był do Sabinowa o dwie mile od Preszowa, kędy incessanter dwie lecie przemieszczał, potym znowu powrócił do Preszowa⁴. W tym przeciągu mieszkania na Węgrach szczególną miał zabawę na wydoskonaleniu się w języku francuskim. Gdy zaś rozruchy rozpoczęły się w Polsce, i gdy przed niemi wiele panów polskich zemknęło się na węgierską stronę, między któremi: JO. księżna Jmc wojewodzina braclawska, Wielohurski⁵ kuchmistrz, generałowa wielkopolska⁶ i inni; naówczas księżna wojewodzina, słysząc o będącym w bliskości mieczniku wileńskim, sprowadziła go do Zborowej, w którym poznawszy pożyteczne talenta do władania i dźwigania toczących się w ową porę interesów, osądziła za rzecz potrzebną obligować tegoż obywatela, aby był w Gabułtowie w zbiorze powyżej rzeczonych marszałków; ażeby zaś mógł active zasiadać, asekurowali mu konsyljarstwo, a jeśliby pretendował, i marszałkostwo z którejkolwiek ziemi koronnej. Jmc pan miecznik, ad praesens⁷ już konsyljarz wileński, oświadczywszy wdzięczność swoją księżnej Jmci i JW. kuchmistrzowi za tak wysoką łaskę, odpowiedział, że jako obywatel prowincji litewskiej dopóty w żadne się nie będzie wdawał koronne ustawy, dopóki Litwa nie rozpocznie swoich operacyj, skoro zaś ta prowincja otworzy własne kroki i skoro się złączy z Koroną, wraz natenczas wszelkich posług dopełni obowiązki, i każdy naówczas miły mu stanie się stopień, jaki tylko dozwolonym mu będzie od współobywatelów. Perswadowała zatem księżna miecznikowi Bohuszowi, aby się z księciem wojewodą wileńskim pojednał. Ta propozycja była mu materją,

¹ 27 października 1769.

² 7 listopada.

³ Drukujemy je poniżej.

⁴ Pod koniec

r. 1764 Ignacy Bohusz na tułaczce zdołał pozyskać serce wojewodziny wileńskiej. »Prześladowania« przypadły snąć na r. 1765, pobyt Bohusza w Sabinowie trwał do r. 1767.

⁵ Michał Wielhorski.

⁶ Amelja z Brühlów Mniszchowa.

⁷ Od 27 marca r. 1771.

że remonstrował swoją niewinność i dowiódł, iż cały żal księcia powstał z plotek zawistnych jemu osób u tego pana, i że zajązdrość ich tę całą utworzyła katastrofę. Stały się tedy na tym kondycje ugody, że książę wojewoda bez żadnych wymówek i pretensyj jakowychkolwiek subiekcyj, tylko jako dawnego przyjaciela miał przyjąć, równie i Jmci pana Sylwestrowicza, a Jmć pan miecznik jako szacowną dla siebie łaskę księcia Jmci wskrzesza, która kombinacja wkrótce za pośrednictwem księżnej wojewodziny bractawskiej i kuchmistrza litewskiego skuteczną została. Po tej ugodzie¹ na odgłos zbliżającego się JW. Paca, gdy z Węgier zjeżdżali się panowie i marszałkowie do Bielska, przybył na to miejsce JW. kuchmistrz i z nim Jmć pan Bohusz. Zjazd takowy jeszcze był kilką dniami przed Generalnością; upewniono wraz z innemi projektami sekretarję Generalnej Konfederacji Litewskiej dla Jmci pana Bohusza, a że w czasie ruszenia się JW. Paca przybyły z województwem Brzeskim qua konsyljarz naówczas Jmć pan Kropiński² zaasekurował już był sobie pretio instancji JW. krajczego litewskiego³ takową sekretarją generalną, przeto nastąpiła za medjacją wielu godnych osób kombinacja o też sekretarją, za ustąpienie której Jmć pan Bohusz obowiązał się zapłacić Jmci Kropińskiemu 30.000 złt.

Gdy zaś JW. podskarbiego w. k. ominęły opinie, w których podchlebiał sobie, że będzie miał afdowanych generalnego marszałka i sekretarza, wzruszał wszystkie mocy dla zrobienia pluralitatem sobie w kole. Pracował sam na tym, dopomagała mu Jmć pani hrabina Wielopolska⁴, dawniej w Warszawie akredytowana, a równie naówczas jako i teraz podskarbiego sercem władająca; słowem, że działały się praktyki na wzór dawniejszych po trybunałach i sejmach widywane: chwytało marszałków i konsyljarzów różnemi sposobami.

Gra tak okropna, zwłaszcza w początkowym dziele, kiedy najprzezorniej zakładać węgielne kamienie należało, w ówże czas ledwie nie na wycieczkach dni i noce przemierzano. Martwiło to szczerze szacujących dobro publiczne niezmiernie, a przeto wszelkich użyli sposobów godni mężowie na wrażenie w zbałamucone myśli, iż w tak nieszczęśliwym Ojczyźnie razie, gdzie ratunek pożądaný wiary, Ojczyzny i wszystkich obywatelów w tym Bóg przeznacza miejscu, broni sumnienie i sama ludzkość przywiązywać się do prywaty i imaginacji osób, ale postępować i zaradzać należy tak, jako światło rozumu i zupełna przezorność, a przezorność na gruntownych uwagach osadzona, zaradza. Znalazła przecież święta prawie remonstracja swój szacunek; zjednoczyli się w ogniwo najściślejszej jednomyślności zacni mężowie i znacznie przewyższającą składali pluralitatem. Projekta podskarbiego te były: aby wraz publikować

¹ Zawartej snąć we wrześniu. ² Stanisław Kropiński porucznik petyhorski. ³ Józef Sapieha. ⁴ Elżbieta z Bielińskich Wielopolska, żona Franciszka Wielopolskiego marszałka nadw. koronnego.

interregnum, adherentów i ich przyjaciół za nieprzyjaciół Ojczyzny uznać, dobra ich konfiskować i wydać ordynanse wojsku do egzekwowania wszelkich zażytków i ścigania samych osób, aby dla wzmocnienia sił w wojsku pospolite ruszenie ogłosić, i aby te w całym kraju poparte było, czynić starunki. Mężom zaś ostrożnie i przezornie zaradzającym, których głową od pierwszego dnia generalnej sesji stał się marszałek Pac, zdawały się za ostre i porywcze rady podskarbiego. Zdawało się im (co i każdy światło rozumu mający osądzi), że było naówczas pożyteczniejszym naprzód powyprawić poselstwa do dworów zagranicznych, a potem w wojsku, podówczas na hydlive bezprawia wylanym, karność i subordynację zaszcześcić; przeto stanęli, utrzymując te pryncypalne dwa artykuły: ekspedycją poselstw i porządek w wojsku, aby pierwszym były czynności ich ustanowieniem. Zgadzała się jednak, że wszystkie podskarbiego projekta są ducha ich celem i niechybnie w rozwinięciu dalszym prac i maksym generalnego szpaleru wykonane będą.

Pełne doskonałości i wymowy JWW. generalnego marszałka, biskupa, Wielohurskiego, marszałka krakowskiego, Rostworowskiego¹ i innych złączone z nimi zdania przekonały JW. podskarbiego, że się zgodził na rzeczzone powyżej dwa pierwsze punkta. Wyznaczają się tedy delegacje, idące do Paryża JW. kuchmistrz litewski; do Saksoni JW. Rostworowski starosta żytomirski, i tym dwóm dają się exnunc pełnomocne instrukcje². Do dworu wiedeńskiego był naówczas w projekcie miany do poselstwa JW. Mniszech generał wielkopolski³, ale go nie wyjawiono. Do Stambułu zaś nieco namieniały stany skonfederowane JW. chorążego litewskiego⁴. Wkrótce zatym nastąpił⁵ wyjazd JWW. posłów do Paryża i Drezna; pierwszemu z nich znacznie dopomagała JW. wojewodzina bracka do zebrania sum na podróż tak ekspensowną.

Co do drugiego punktu, uregulowania wojska, twardą nader postępowano drogą. Nadszedł tamże ku Białej, rzeką tylko od Bielska oddzielonej, Bierzyński, Dzierżanowski⁶ i innych wielu w ową porę czyniących się komendantami. Bierzyński, wsparty podskarbiego promocją, ostro się utrzymywał przy komendzie wojska, w której dyspensa od niego powszechnie dopuszczona do rabunków subalternom zjednała mu kredyt, a subalterni przykładem komendanta nie tylko szlachtę, lud ubogi zdzierali, ale i samym kościołom nie przepuszczali. Dzierżanowski był to najpodobniejszy abrys maksym i uczynków Bierzyńskiego, oraz w jedną z nim wierzący kolumnę. Tego więc Dzierżanowskiego jest taka genealogja

Wymknął się on jeszcze w roku 1769 z Warszawy i w 7 koni zbiegł do Gostynina, kędy wraz podniósł konfederację, akt całę nikczemny spisawszy. Złączyło się z nim wkrótce kilkunastu ludzi, z nimi przemaszerował do No-

¹ Franciszek Rostworowski star. żytomierski, konsyljarz poznański. ² Obie w Protokół Generalności pod datą 21 listopada. ³ Jerzy Wandalin Mniszech. ⁴ Stanisław Ferdynand Rzewuski, szwagier K. Radziwiłła.

⁵ Około N. Roku 1770. ⁶ Michał Grzymała Dzierżanowski, od 23 lipca 1768 .. (nie 1769) marszałek gostyński.

wego Gródu;¹ nadeszło tam kilkanaście koni Moskwy, przed którymi ucieka, lud się jego rozprasza, on zaś sam po tej kłęsce, przebrany w sutannę księżą, przybywa na Bielsk; uczyniono tam nań kolektę, do której i biskup kamieniecki kontrybuował, oraz podano mu sposób, aby wałęsających się po rozproszkach ludzi w Podgórzu zgromadzał. Głowa ta pełna wybiegów i już nigdy chytrąścią aż do rządów pewnej wyspy afrykańskiej² podnieść się umiejąca, tę małą okazją za pochop do znacznych zysków wzięła. Zbiera kilkadziesiąt ludzi, wzmacnia się nieco rabunkiem niektórych domów w Krakowskim; było to właśnie w owym czasie, gdy Moskwa na odgłos podnoszącej się w Litwie konfederacji, opuściwszy Kraków³, śpieszyła w Nowogródzkie. NB. hoc loco możnaby było i należałoby opisać dzieje Nieświskie, Mścisławskie, Upickie, Kowieńskie etc.

Dzierżanowski, widząc opuszczony Kraków, wpada do niego⁴, ogarnywa żupy solne; na miasto, signanter na dysydentów, wielki okład wyznacza, bo etiam od win płacić musieli, kanonikom i mieszczanom najstarsze wina wypija, bo się wraz do niego wielu przyłączyło; w żupach fabrykę pomnaża i na kilkadziesiąt tysięcy beczek soli sprzedaje, słowem: wielkorządcą generalnym czyni się. Moskwa na odgłos dzieł krakowskich zbliża się ku temuż miastu; on, opuściwszy bramę w kilkaset koni dniem pierwiej, niżeli nieprzyjacieli podstąpił, uchodzi do obozu pod Muszynkę i ludzi tam nieco pieniędzmi ujmuje, a w nich mający ufność jedzie do Gabułtowa już jak szef obozu; podskarbiego tam rolę gra; na biskupa pioruny rzuca, obrażony, że go ten pasterz za rabunki i egzakcje w Krakowie ostro w listach swoich upomina. I te to są szczeble, po których przypadkiem raczej fortuny, niżeli wywodem męstwa i cnoty Dzierżanowski do tak dumnej postąpił sytuacji. Przymiot jego jeden i jedyny jest myśl wybiegła, wymowa zaś nikczemna i nie mająca najmniejszych reguł elokwencji; religja sama nawet (jak wielu rozumie) nie ma fundamentów, albo przynajmniej, jeżeli jest jaka, to nader słaba. O sercu mężnym sam jeno mówi, a w każdej akcji najpierwszy uciekał nawet, gdy się mu kto ostro postawi, wraz się uniża.

Ci tedy dwaj szefowie, Bierzyński i Dzierżanowski, a raczej oryginały ambicji szczególnej, skoro obaczyli porządną formę generalnej rady, wraz przejrzeni u siebie, że ich bezprawia kończyć się już muszą; za czym uporczywie przy władzy nad wojskiem utrzymują się. Generalność zaś takowe przedsięwzięcie zabiega: a najprzód, będąc skonwinkowana cnotą i gorliwością JW. Szaniawskiego marszałka lubelskiego (który lubo tak wielkich talentów mąż i tak zacnego domu obywatel, musiał jednak chodźć pod komendą Bierzyńskiego), czyni go komendantem, albowiem tenże JW. marszałek lubelski z wypraw

¹ Nowogród w puszczy kurpiowskiej. ² Przypuszczalnie Madagaskar. ³ 3 września 1769.

⁴ 13 września.

swego województwa miał kilkaset ludzi, i afekt u wszystkich cnotliwych pod zwierzchnością Bierzyńskiego znajdujących się.

Odłączą się wraz większa część wojska pod władzę JW. lubelskiego, z którymi sztuką zagarnywa dywizyję Dzierżanowskiego, jak najstrojniej umundurowaną, bo lejeb-huzarowie, czyli frej-kompanja francuskiego sukna nosili barwę. Marszałkowie też krakowski i sędziowski już znaczne naówczas wyprawy swoje pod tegoż komendanta łączą zwierzchność; owóż stanęła jakażkolwiek liczba wojskowych, podległa ordynansom Generalności. Podskarbi, widząc wzruszone projekta swoje, postrzega się, jak wielki na wszystkim poniósł zawód; zaufał naprzód na przyjaciół, z nich rokował, że przy nich będzie pluralitas w kole, w doświadczeniu zaś chybił. Ubezpieczał się zatem, że komendanci życzliwi jemu, Dzierżanowski i Bierzyński, mocą wojska figurę jego utrzymają; aliści nagle postrzega, że pierwszy całą komendę ma odjętą¹, a drugiemu oderwano ludzi większą połowę; nakoniec poznawa podskarbi przez te razy stan swój poniżony. A lubo wszelkimi remonstracjami i prośbami był do jednomyślności animowanym, i biskup skłaniał się z nim do ukombinowania się, jednak bierze w nim żal przewagę, dopuszcza cugłów pasjom swoim, imaginując, że jest skrzywdzonym na honorze od biskupa; uznawa, że to nie przez cnotę i uwagę gorliwych obywateli projekta jego upadają, ale przez obrót biskupa.

Chwyta się tedy ścieżek wykrętnych, a na zasłonę ich stawia postać gorliwości i czyni się niby stróżem postępów generalnych. Wskrzesza projekt swój, dopraszając się, aby ogłaszać interregnum i pisać wyroki eo instanti na adherentów; łączy na wsparcie ratiocinium pozorne, dowodząc: ponieważ poselstwa wyprawione, ponieważ w wojsku uczyniony regulamen, za czym już do tego wyroku Generalność postąpić powinna. Subordynuje przytym swych przyjaciół, aby na cały głos hurmem wszyscy, nie wdawając się w wotowanie, dopraszali się ogłoszenia interregni. Powstaje tedy według nastrojenia wrzawa wielka;² jedne ta cała partja wywołuje słowa, lecz powaga przezornie piastującego łaskę generalną hałas ten uśmierza, wywodzi przed zapyrzonemi, że rada z natury swojej być powinna skromną, a w cichym rozważeniu i pościśle rozbieganych o rzecz toczącą się uwagach składa się z rozmaitych zdań masa, czyli zbiór najdelikatniejszej myśli dusz racjonalnych dający agitującym się materjom konkluzje. Remonstrował w dalszym mówieniu swoim, że też same wniesienia, przed kilką dniami ogłaszane, osądziły prześwieatne stany, aby były zastanowione do rezolucji JWW. posłów, jaką w tej materji ode dworów, od których przychylności do naszych intencji spodziewamy się, wezmą rezolucją. I gdy w tej materji punkta są najważniej zawarte w instrukcjach posłom danych, byłoby to nader porywczym krokiem, gdyby prześwieatne

¹ Szaniawski otrzymał komendę naczelną 7 listopada.
około 1 grudnia.

² Odbływały się te burzliwe sesje:

stany, nie czekając raportu i nauk od postów swoich, na ten ważny postąpili stopień, byłoby oraz wbrew nieoschłej jeszcze w protokóle decyzji stanów zgromadzonych; i tą zakończył apostrofą: że codzienna broni przysięga zaszłe podnosić, lub w czym nadweręzać sancita. Ucichł tą tak przezorną JW. marszałka generalnego remonstracją napompowany hałas. Poszły zatem inne doskonałych mężów zdania, zgadzające się z poprzedzającym; oświecali kolegów, że pośpiech w materjach tak ważnych jest zrujnowaniem całej maszyny. Laska zaś upraszała, aby odtąd podobne nie działy się zgiefki, hurmem mówiących jedno, aby według powinności piastujących się urzędów zabierał każdy od łaski głosy, które jako prezydujący porządkiem według dopraszania się dawać przyrzeka. Nakoniec poważnie wyraził, że zna szacunek pielęgnującej się laski, poważa i uwielbia afekta, wlewające na siebie to przewodnictwo, i że jedynie pragnie w zupełnych obrębach ten tak wysoki skład konserwować, że przepisy władzy są mu zupełnie wiadome i że gotów ich mocy użyć, a same życie hazardować przy ocaleniu dostojności powierzonej. Wsparły ten sentyment głosy kilkunastu osób. Bierzyński i Dzierżanowski qua primores, strachem przejęci, zamilkli, exinde projekt wniesiony upadł.

Któż nie przyzna z tej tak krótkiej elucydacji prawdę i istotę gorliwości, tej to obywatelskiej w kole partji? Któż cnotę mający nie będzie aprobował ich przezorną ostrożność? Lecz przeciwnie tę rzecz bierze podskarbi, zgromadza sobie afidowanych, a informowany, jako się działo w kole, neguje temu. gdyby z ostrożności i stosunków do zaszłego przy pisaniu instrukcji sancitum, wstrzymywał ogłoszenie interregni marszałek, mówiąc i wrażając do całego zbioru temi słowy: »Mości panowie, otwórzmy oczy, widoczna to jest zdrada, wzór Radomia. Ci to wszyscy Ichmc elokwencją swoją mydlą nam wzrok, cele zaś ich utrzymać tak złego króla, a nas pogubić wraz z wiarą i wolnością. Wszystko są to figle biskupa, on duch Czartoryskich, on Paca-omamił, on innych; wiem wewnętrzne jego sprężyny, do czego zmierzają, mam jego własnych pism świadectwo, że sprzyja tym djabłom, widzicie, ile już Ojczyźnie chytrnością swoją zaszkodził. Oto odwrócił dalsze sukursa pieniężne od Francji nam obiecane! Oto tak zasłużonych komendantów poniżył! Oto nieuchybnie warszawskimi pieniędzmi tyle w kole zjednał przyjaciół, których wprzód nic nie miał!« Połączył z tą remonstracją łzy, te w patrzących i słuchających jego predykacji wzięte były za ewangielją prawdy. Zachęcał zatem, aby z tej wyraźnej praktyki uzbrajali mocniej swoje zdania, niż na odeszłej sesji i byli w nich trwalszemi, żeby jak mogąc współkolegów ostrzegali, ich też przestrogą oświecali i do jednomyślności zachęcali.

Rozszerza się po Bielsku ten podskarbiego katechizm, wielu się waha, nie mogąc pojąć tak zawikłanej sceny, chwytą obłąkanych w myślach różnemi sposobami do swojej partji podskarbi, hojny codziennie w częstowaniu, stół otwarty, dary nieprzystanne. Jmc pani Wielopolska równie do zaufania przyjaciół wstawia się; wdzięki w tej płci, najłatwiejsze sidła na niektórych za-

płatanie się, w onych już czyniło poznać. Słowem te dwie przynęty: gorliwość podskarbiego, a umizg Wielopolskiej, znacznie podskarbińską awansowały partją. Biskup i marszałek generalny, wielu oraz innych dozierają tych wszystkich zamętów, jak wzrost ten szkodliwym wróży zamiarem Ojczyźnie. Wiedzą pewnie, już to z własnego pojęcia, już to z ważnych przestróg, że Wielopolscy tak mocno przywiązani do Stanisława, i sama w pierwszych u niego będąca faworach, tudzież marszałkostwem nadwornym koronnym uregalizowani, nieuchybnie po to wyjechali z Warszawy, aby rujnowali interesa wspierające podupadłą Ojczyznę. Widzą, że też białogłowa stała się panem serca i umysłów podskarbiego, że podskarbi zadyktowane od niej projekta całemi wykonywać pragnie siłami; doświadczają, że tylekrotnie skonwinkowany racjami marszałka i innych podskarbi z inspiracji tejże Wielopolskiej znowu wraca się do odstąpionej już pretensji, i jeszcze coraz szkodliwsze łączy addytamenta. Odkrywa się oraz z listów przejętych, że Warszawa żądała¹, aby było ogłoszone bezkrólewie wraz po uformowanej Generalności, czyimby dowodzić mogła u postronnych dworów lekkomyślność generalnego koła, że tylko sama nienawiść do panującego ich burzy. Biskup, patrzący na te dzieje, a z własności temperamentu swego pełen ognia, wylewa się z żałami tem mocniejszymi na podskarbiego, podległych zdaniom jego ostro i publicznie upomina, wymiata im rabunki, prywatę własnego tylko wzbogacenia się, tudzież ich nieuwagę, że nie będąc urodzeni do rady, nad przymiot swój chcą zaradzać, plotąc to, co im instynkt z Warszawy wypłyniony przez umizg białogłowy i prywatę podskarbiego wraża, zowie nakoniec rabownikami, ślepemi osłami, i dalsze im przysposabia panegiryki. Unos ten rozegranej gorliwości biskupa zapewne się pomnażał z żalu, że bezbożne głowy rozumne mieszały rady. I lubo się wspierał na prawdzie, bo ktoby Bierzyńskiego i Dzierżanowskiego radcami nazwał, popadłby w opinią, że nie zna gatunku, co to jest i jaka być powinna rada? Pierwszy dzień w dzień pijany, a obaj bez edukacji i najmniejszego nie mają oświecenia formy rządów narodowych. Rabunki, egzakcje, tyranje tychże pseudo-obrońców zjawionych całemu wiadome światu. Atoli, że to mówił publicznie i z powodów pasji na zostające jeszcze w charakterze marszałków osoby, pochwyił i to podskarbi, jako instrument zamocnienia się swego, wraża w ustawicznych ekspresjach marszałkom i konsyljarzom: »Owoż widzicie Wmć panowie charakter biskupa; krytykować damę tak niecnotliwie. zarzucać mnie cnotliwemu ministrowi, żem zdrajca, potępiać i szkalować tak wysoką marszałków prerogatywę, którzy z natury swej są wyżsi jak senator; czyż to pasterskie zabawy, czyż to utściwego człeka usta wygadywać mogą? Tym samym widzicie podłość duszy jego. Woła na rabunki biskup, bo chce, aby wojsko głodem do rozpacz i rozproszki przywieść; skądże wojsko żyć będzie, nie wybierając podatków? Dajcie mi sami świadectwo, zacni rycerze, ile co

¹ Naprawdę mogłoby to dotyczyć tylko prymasa J. G. Podoskiego.

dzień łożę na te cnotliwe wasze żołnierstwo, co swych pilnują wodzów?« Notandum: że to brząkały pieniądze francuskie in summa 40.000 cz. zł., jemu nadesłane. Wraża zatym marszałkowa przy łzach i jęczeniu, że te łzy nie z tego powodu płyną, iż ją biskup szkaluje, bo jej cnotą ani złością ujęta, ani pochwałą biskupa pomnożoną być może: »boleję tylko nad tym, że w krzywdzie sieradzkiemu i gostyńskiemu marszałkom wyrządzonej wszystkich poniżył marszałków, bo krytykę swoją do wszystkich aplikował, że jest sprzyśięgły na wieczną zgubę Ojczyzny, którą teraz łatwo wykona władający wielkością głosów w kole«.

Wspiera jeszcze silniej te wszystkie imaginy w owymże czasie nieszczęśliwa akcja pod Dobrą. Rozszerzam pióro z opisaniem pewnych przyczyn, które do tej przyprowadziły klęski JW. lubelskiego marszałka. Ten zacny mąż z zebraną komendą postępował coraz dalej w kraju ustawicznych marszach i kontrmarszach, unikając potyczki. Chytrość powyżej objaśniona osiąga jego wojska swemi duchami: łączą się ci niby pod pretekstem dopełnienia ordynansów wyszłych a Generalite; postępują, zażywwszy się z wojskowemi, według nauk danych, wrażają w nich, że dostrzeżona w generalnym kole zdrada, że biskup z całą swoją partją interregnum wstrzymuje, co jest dowodem, iż sprzyja królowi; że te ustawiczne wołokity komendanta wycieńczają wojsko, a ile było sposobnie zdarzonych por do zwyciężenia nieprzyjaciela, zawsze uniknął. Spełnia się zatym według požądania rzecz. Bierze wzrost opinja o przezornym komendancie, a najwięcej ta miała wagi w osobach Treseemberka¹ marszałka warszawskiego i Stępkowskiego² marszałka sochaczewskiego. Dozierają ci obaj w pilnych uwagach kroków rzeczonego komendanta. Zbliżają się zatym ku Dobrej, kędy biorą wiadomość opaczną, albowiem był odgłos im uczyniony, że tylko Moskwy w Dobrym znajduje się 300, i że wielkie z niemi są tabory. Lubelski zaś marszałek był dostateczniej upewniony o wynoszącej więcej 1.000 sile nieprzyjaciół. Sprzeczką następuje pierwsza, która pewniejsza wiadomość. Zarażeni opinją o swym komendancie, warszawski i sochaczewski marszałkowie wymuszają na nim rezolucję wydania placu nieprzyjacielowi³, przyznać albowiem, że ci obaj mężowie wielkiego byli serca, jednakże nie ufają swemu szefowi, proponują, żeby szedł na czele atakować Moskwę. Poznaje aż dopiero JW. lubelski nieszczęśliwą swoją sytuację, widzi całe zapalone pożarem nieufności wojsko. Z tym wszystkim, gdyby dał wywód swojej niewinności, chociaż całej nie zawierzał komendzie, wykonywa atak, należytymi poprzedziwszy dyspozycjami. Zaczyna się batalja od lewego skrzydła, które sam komenderował, i na froncie przeciwko sobie stojącego starł nieprzyjaciela. Prawe zaś skrzydło, którym dysponowali Treseemberk i Stępkowski, fałsz czyni. Dywizja gostyńska ze 300 ludzi złożona, nie wydawszy ognia, ucieka; część ludzi od Bierzyńskiego zabranych, a jeszcze piechota za przy-

¹ Wojciech TreseMBERG.² Franciszek Ksawery StęPKOWSKI.³ 23 stycznia 1770.

kładem jazdy gostyńskiej i swoich oficerów bez porządku rejteruje się. Postrzegają po czasie, a w momencie nieszczęścia Treseberg i Stępkowski zdradę. Lecz cały szyk bez sposobu wyreparowania zmieszany. JW. lubelski, widząc tak nagłą odmianę prawego skrzydła, wnosi, że tam w pierwszym ogniu poginęli komenderujący, wypuszcza konia, chcąc wstrzymać i odwrócić dla dokończenia awantazu ludzi, bo lewe skrzydło aż na groblę wparło Moskwę. W tym impecie pada pod nim koń, nogę mu w goleniu kaleczy; ten przypadek w zwyciężających ludziach sprawuje rozpacz, kawalerja odstępuje piechoty, a piechota w śniegach głębokich z regularnej rejterady wychodzi w ślepą ucieczkę.

Moskwa zaś, widząc od zwycięzców nad sobą utworzone pole do wszelkich awantazów, awansuje i najprzód ogarnywa lubelską piechotę, najmężniej stawiając się, których tylko było 150. Kawalerja zaś, z kirysjerów i karabinjerów oraz kozaków złożona, ściga krakowską i sędomirską infanterję, ci przecież przy lesie dają odpór, już tylko z ręcznej broni, bo w takim zamieszaniu w kopkach śniegach opuścić musieli armaty. JW. marszałek czołgający się po śniegach wzięty w niewolę. Możnaż to zataić, że tej nieszczęśliwości scysja była dyktaturą?

Kłeska ta tak fatalna powinna by z swej istoty sprawić żal u wszystkich dobrze myślących, lecz wzięta ona była (mówię, wracając się do wyższej osnowy) za argument wsparcia się podskarbińskiego, i całą winę składano na Generalność.

Rozpatrują się zatym JW Pac, biskup i inni, że strata tak godnego komendanta strata oraz i rozproszka całej jego dywizji osłabia stan Generalności, a więcej ich lęka ustawiczna praktyka podskarbiego w jednymże mieście dosiadującego. Biorą z tych uwag przed się¹ oddalić się od podskarbiego i obierają miejsce Preszów na Węgrzech, o 41 mile odległy od Bielska, którą subtelnie ułożywszy plantę, oświadcza się projekt przenosin do Preszowa podczas sesji, kładą oraz takowe tej odmianie rezydencji racje: 1° że Bielsk miejsce szczupłe, ani stancji nie dostarczające; 2° że drożyzna wielka, a co większa, niedostatek; 3° że generał Nandorf² komendę w Teszynie i Bielsku mający, ustawne wyrządzał prześladowania. Notandum: że tenże generał podskarbiemu sprzyjał, jednak zdarzało się przez omyłkę, że i jegoż nękał przyjaciół; 4° że Preszów zręczniejszy do utrzymania korespondencji z Barskimi, o których natenczas tylko fama latała, że siedzą w Warnie, a nic pewnego nie było; 5° że książę Radziwiłł wojewoda wileński, tak potrzebny senator, nie chce i nie ma gdzie mieszkać circa Generalitatem na Bielsku, że tenże książę Jmc upewnia o tanności³ na Węgrach, o wygodnych lokacjach w mieście Preszowie całemu zbiorowi generalnego koła, że generał Esterhazy⁴ wielce przychylny

¹ Przenosiny do Preszowa zadecydowano najpóźniej 13 grudnia 1769 r. ² Nauendorf.

³ Oryg.: tanności. ⁴ Niklas hr. Esterhazy.

do interesu skonfederowanych stanów, i że rekrutowanie ludzi, onychże umundurowanie daleko łatwiejsze na Węgrach, jak w Szląsku; słowem, że wszystkie wystawiono pożytków kolumny, zachęcając na przyjazd do Preszowa. Nie dostrzega partja podskarbiego, jaka polityka zawiera się w rzeczonej propozycji, zgadzają się na projekt w małych przebąkiewaniach, bo każdy widział i uznawał te prawdziwe awantaże. Zapisana zatym sentencja w protokóle, wyznaczająca śpieszny wybór z Bielska do Preszowa¹.

Uwiadomiony podskarbi, co się stało na odeszłej sesji, pomartwiony był mocno i urągał swoim przyjaciółom, iż się nierozmyślnie na tak szkodliwy jemu zgodzili projekt, ale nie miał sposobu to odwrócić, bo i sesją JW. marszałek limitował aż do przybycia na Preszów, JW. zaś Wilkońskiemu marszałkowi oświęcimskiemu na rzeczonej sesji² dany ordynans, aby zgromadzał ludzi przychodzących ku granicom szląskim po rozproszce pod Dobrą. Ten kawaler, lubo w młodym wieku, pięknie i uważnie dopełnia rozkazy zalecone, zbiera do kilkuset ludu; Bierzyński, pozostały po wyjeździe Generalności do Węgier³, dokąd i przyjaciele podskarbiego niektórzy pomknęli się, zamierza zabrać komendę marszałka oświęcimskiego, a z drugiej strony na tegoż naciera wysła z Krakowa Moskwa. Tu się najpiękniej pokazała przezorność Wilkońskiego, albowiem między dwoma będąc ogniami, nietylko że potrafił umaszerować w góry, ale też jeszcze Dzierżanowskiego onych uciekłych z placu pod Dobrą zabrał część ludzi.

Bierzyńskiemu i Dzierżanowskiemu dopuszcza Moskwa wolne przejście aż ku granicom węgierskim; w najbliższe miejsca od Preszowa lokuje tam obóz Bierzyński, sam zaś przyjeżdża do Preszowa⁴ i tam niby submituje się Generalności, że wydanych nie dopełnił ordynansów; wpuszczono go do koła, lecz kilka dni zabawiwszy, powrócił do obozu. Generalność zaś wyznacza komendantami nad wojskiem bełzkiego i łomżyńskiego marszałków⁵.

W owychże dniach wszczęła się materja poselstwa do Turek, na które podejmował się JW. Suffczyński⁶ kasztelan czerski, o czym uwiadomiony książę wojewoda wileński⁷ napiera się tegoż poselstwa i nieodbite o to oświadcza starannie. JW. marszałek Pac i konsyljarz Bohusz cofają księcia od tej imprezy. Bohusz napisał w ośmiu punktach uwagi, wykładając w nich przestrożę, że czas może nastęrczać z tej delegacji za przykre nieco dla księcia okoliczności; podróż daleka, ekspens wielki, trudność cudzoziemskich języków rozumienia

- były przekładane, lecz to wszystko nie konwinkuje księcia, owszem czyni ofiarę, że własnym ekspensem całą tę sprawować przyrzeka stanom skonfederowanym ekspedycją. Musiały zezwolić stany na żądania księcia wojewody, jednakże wyznały mu za ministra plenipotentjarjusza JW. Czerne go marszałka konfederacji krakowskiej. Aby zaś pewniej otrzymany był ferman na tę wyprawę

¹ Limita trwać miała od 11 grudnia do 5 stycznia. ² 1 lutego. ³ w końcu stycznia.

⁴ Bierzyński bawił przy Generalności w pierwszej połowie lutego 1770. ⁵ Józef Międzyński i Kazimierz Pułaski. ⁶ Michał Suffczyński. ⁷ Karol Radziwiłł.

księcia wojewody do Sztambułu, używa Generalność interpozycji dworu francuskiego i z tą ekspedycją wysyła kurjera do Paryża. A tymczasem dla łatwiejszego udysponowania skarbowych prowentów wyznacza Generalność Radę Skarbową¹, idące z marszałków wołyńskiego i liwskiego, oraz krakowskiego, pomorskiego, brzeskiego i czernichowskiego konsyljarzów², którzy aby wszystkimi prowentami dysponowali, według woli generalnego koła zaleca, na co rotą podskarbin zwyczajną ciż Ichmć delegaci zaprzysięgają.

Nadprowadza zatem ku granicom węgierskim Jmć pan Pakosz rotmistrz dywizji czerskiej wziętych w Sielcach³ Grabowskich, których Bierzyński przejmuję i do swojej odprowadza lokacji. Uwiadomiona Generalność o akcji Bierzyńskiego wydaje mu ordynans, aby stawiał Grabowskich na miejsce wyznaczone; wzgardza Bierzyński ordynansem i Grabowskich wypuszcza⁴. Tak widoczna zdrada była przyniewoleniem Generalności, że musiała, usunąwszy zasłony cierpliwości swojej, zjechać do Koniecznej (kiedy już obóz stał JW. bełzkiego marszałka) i ferować wyrok na Bierzyńskiego⁵, jako przeświadczonego zdrajcę Ojczyzny równie oraz na Dzierżanowskiego cum complicitibus nieposłusznych najwyższej skonfederowanych stanów zwierzchności. Rozsądziła oraz sprawy Generalność między Parysem i Tarnowskim o marszałkostwo sędomirskie, drugą między Lasockim⁶ i Karczewskim⁷ o marszałkostwo ziemi czerskiej. Tarnowski wypróbował potioritatem legalności aktu i utrzymał się marszałkiem. Karczewski zaś, lubo obywatel i znacznych dóbr posesor w ziemi czerskiej, że nie miał ad manus dokumentów, dowodzących illegalitatem elekcji rywala swojego, iż ten tylko regentem będąc gostyńskim, wpadłszy w ziemię czerską, ani posesją, ani familją zaszczycony i bez wiedzy urzędników został a raczej intrusive obrał się marszałkiem, tudzież, że manifesta na jego elekcją podkomorzego czerskiego i innych urzędników w przesłaniu Moskwie dostały się, przeto bez tych dowodów, chociaż stryj rodzony Karczewskiego marszałek liwski asekurował, że te słowne ilacje są istotne, jednakże Generalność pierwszość aktu Lasockiego aprobuje, przecież zostawując w sentencji wolność i drogę ziemi, jeżeliby czuła się oppressa z rzeczonej elekcji, agere z tym marszałkiem.

Skoro się rozgłosił wyrok na Bierzyńskiego, i innych przejmuję bojaźń, ale tylko na sztukę Dzierżanowskiego, który zmawia się z Walewskim⁸ konsyljarzem sieradzkim, naówczas przy Bierzyńskim qua marszałku swoim znajdującym się. Wmawia w tegoż Jmci pana konsyljarza, że nie mają innego środka odwrócić i uwolnić się z pod zaszłego dekretu Generalności, jako

¹ 1 lutego 1770. ² Konstanty Olizar, Józef Karczewski, Antoni Piasecki, Antoni Sarnacki, Stanisław Kropiński i Antoni Łopuski. ³ 25 stycznia w Siedlcach; Grabowscy sami stwierdzają, że ich schwytano na polowie drogi z Warszawy do Brześcia. ⁴ 23 lutego. ⁵ 13 marca, ob. Bibl. Narodowa Nr 102, str. 62—66. ⁶ Lasocki regent gostyński. ⁷ Stanisław Karczewski podkomorzyc czerski. Sprawa czerska wlekała się jeszcze przez szereg miesięcy. ⁸ Michał Colonna Walewski.

wzięciem zdrajcę tak widocznego Ojczyzny Bierzyńskiego, że wzięwszy jego, będą mieli porę traktować z Generalnością i wymóc sublewacją wyroku ogłoszonego. Ułożywszy takową plantę, Dzierżanowski jedzie do Bierzyńskiego (albowiem stał z ludźmi o pół mili) i niby dla naradzenia się, co czynić przeciwko zaszłemu dekretowi, wyprowadzają Bierzyńskiego w pole, a gdy uszli tysiąc i dalej kroków, biorą Bierzyńskiego i wiodą go do lokacji Dzierżanowskiego¹. Donoszą wraz o tym Generalności, że wzięty Bierzyński przez nich, że póki nie widzieli tak jawnej zdrady, dopóty mu wierzyli; pro ultimo niosą prośbę, aby Generalność, widząc ukorzonych i wierność dowodzących, użyła nad nimi klemencji, oraz podniosła i odwróciła ferowany wyrok.

Sklania się Generalna Rada na prośbę rzeczonych, czyni deklarację podniesienia wyroku za przybyciem wkrótce determinowanym pod Konieczną. Wydaje ordynans tymże, aby zdrajcę Bierzyńskiego stawili do obozu, a pro executione wyroku wyznacza e medio sui JW. ruskiego² i pomorskiego³ marszałków i konsyljarza brzeskiego⁴. Jadą rzeczone osoby na granicę, wyjeżdżają do nich vicissim Dzierżanowski i Walewski, umowa dochodzi. Jednakże Dzierżanowski pretekstem wód wezbranych doprowadzenie do obozu pod Konieczną Bierzyńskiego na dzień następujący przyrzeka. Trzebicki⁵, pułkownik Dzierżanowskiego, pod którego strażą siedział Bierzyński, podnosi niby przeciwko marszałkowi swemu rokosz, i blisko 100 koni zabrawszy, uchodzi wraz z uwolnionym Bierzyńskim⁶, mimo dawniejsze stanowisko tegoż, kędy Walewski trzymał komendę, od której wielu z nim się łączy adherentów Bierzyńskiego i wszyscy spółnie uchodzą do Krakowa. Uwiadomiony Walewski o tej zdradzie, idzie w pogoń, odrywa nieco ludzi, reszty nie mogąc doścignąć.

Relacja powróconych marszałków do koła wielkie sprawiła podziwienie zaprzysięga w listach swoich Dzierżanowski, że o tym nie wiedział, resztę ludzi jego zabiera marszałek bełzki. W krótkim zatym czasie pisze Bierzyński list do podskarbiego, wyrażając wdzięczności za doznaną protekcją, że najobligowańszy jest JW. Wielopolskiej, która skutecznie przyłożyła się do jego uwolnienia. Ten list przejęty przez pewnego marszałka i odesłany do Generalności. Żeby zaś rozproszone Bierzyńskiego i innych zebrać można było komendy, zaradza Generalność takowy środek: utrzymywać obozy, jeden pod Izbami, drugi pod Konieczną, tam ludzi oporządzać, a umundurowanych pod doświadczonemi rotmistrzami wysyła na egzakcje, i aby wałęsających się zabierali ciż komenderowani zaleca. Ten się projekt nadał, bo i ludzi odziano należycie i wielu zrekrutowano, i kilkanaście komendek wałęsających się przyszło na odgłos odziewania do obozu.

Do tych wszystkich scen nowa się odkryła w początkach aprila roku 1770. Jmć pan Suchodolski⁷ konsyljarz lubelski, wysłany z Warny od szefów Bar-

¹ W nocy z 8 na 9 kwietnia. ² Ignacy Potocki. ³ Michał Lniski. ⁴ Stanisław Kropiński. ⁵ Właściwie: Trzebiński. ⁶ 18—19 kwietnia. ⁷ Ignacy Suchodolski, odróżnić go należy od Wojciecha konsyljarza chełmskiego.

skich, stawa w Preszowie z ekspedycjami; ucieszyła niezmiernie wszystkich ta tak pewna wiadomość. Wykonywa oraz qua konsyljarz jurament jmc pan delegat i przystępuje do relacji: 1° że w tak niewymównych trudach, przecież Bóg miłosierny przy życiu zachował szefów i znaczniejsze osoby; 2° wystawia cały proceder powodzenia Konfederacji Barskiej od oblężenia Chocimia, które niżej nastąpiło, JW. podczaszy litewski z małą liczbą ludzi wszedł do tego miasta dla obserwacji paszy i łatwiejszej z wezyrem korespondencji. A zaś generalny marszałek koronny z całym obozem lokował się ku Jassom. W krótkości zatym przybył tam jmc pan Kossakowski z kilku Litwinami, mianując się być marszałkiem związkowym litewskim, i rozmaite pisze o sobie kolory. JW. podczaszy, z jego illacji rzecz prawdziwą wnosząc, mile go przyjmuje. Zatym nastąpiło oblężenie Chocima, podczas którego zakłóca się Jmc pan Kossakowski z JW. podczaszym niby o wyznaczenie stancji dla siebie niewygodnej i nieproporcjonalne dostarczenie lafy, którą wzgardza, a własną i dość wspaniałą otwiera figurę; mógł ją wprawdzie utrzymywać, gdy (jako się na potym ukazało) 3.000 cz. zł. i różne oraz kosztowne od Saksonji¹ dla WP. podczaszego posłane przez siebie prezenta wszystkie na swój użył pożytek. Wtym uwalniają odsieczą Turcy od oblężenia Chocim². Jmc pan Kossakowski udaje się do zbliżonego z wojskiem wezyra, reprezentuje przed nim, że jest marszałkiem w Litwie, że zarazem jest i posłem saskim, ostrzega oraz, że jedność z podczaszym litewskim jest niebezpieczna, bo to człek nieznan w narodzie ani konsyderowany, i dlatego o nim naród ani dom Potockich wiedzieć nie chce, że wszyscy przy nim będący są bankruci i włóczęgi. Pieniędzy zaś saskich, a więcej jeszcze prezentów użył na zjednanie sobie aprehensji u ministrów wezyra, którą wkrótce do wysokiego wyprowadził stopnia. Daje we wszystkich fałszach wiarę wejzyr Kossakowskiemu. Wtym przegrana nad Dniestrem³ pobudza Turków do rejterady. Wejzyr Kossakowskiego utrzymuje przy sobie, a Barskim jako już podejrzanym i zniechędzanym za obozem wlec się każe. Turcy w przechodzie wszystko zabierają i niszczą, Barscy głód cierpią, od koni odpadają. Słowem, że niewypowiedziana ściska ich nędza i trwa ona aż do Dunaju, gdzie wejzyr wojsko rozpuszcza i Barskich do Warny wysyła, które to miasteczko ma być rozrzucone nad Czarnym morzem i dla wielkich piasków karystyjne, i tylko dostatek mające samych ryb morskich, a jeszcze w kraju naszym zgoła nieznanym, chociaż na pobrzeżach morza Bałtyckiego bywali Barscy.

Marsz tak wielki niezmiernie wszystkich wycieńczył, drożyzna zaś do reszty ich przycisnęła; wiadomości ani wsparcia znikąd, słowem, że te tak gorliwe osoby JWW. szefów i wielu z nimi godnych będących mężów, jedną tylko dla odzienia się suknią zostawiwszy, co mieć jeszcze mogli argenterji

¹ Kossakowski był w Dreźnie w marcu 1769 r.; przyjechał od Kopanki w czerwcu.

² W pierwszych dniach sierpnia t. r. ³ 18 sierpnia.

i splendorów. wszystko sprzedali, wyżywiając ludzi, których było z luźnemi do 2.000. Gdy ten tak srogi niedostatek ściska Barskich, Kossakowski zbytkuje w pieniądzach, albowiem weksel saski na 10 tys. cz. zł., posłany do Konstantynopola dla JJWW. generalnych marszałka i regimentarza koronnych, odbiera tamże będący Lasocki, z których na swe potrzeby odłącza 700 cz. zł., a 9.300 cz. zł. posyła Kossakowskiemu, już natenczas z sobą znoszącemu się. Temi wsparty pieniędzmi Kossakowski nakupował pięknych koni i tyło figurował, jak na wielkiego należało człowieka¹.

Szefowie barscy wysłali z Warny Jmci pana. Mrozowickiego² starościca stęgwilskiego do Stambułu z remonstracjami, w jakiej zostają biedzie. Był ten kawaler u posła francuskiego³, od którego odbiera deklaracje, że od tegoż momentu insza będzie ich sytuacja; w ową właśnie porę przysłane były intymacje z Paryża temuż posłowi, aby o szefach barskich, gdzieby się znajdowali, pytał u Porty, a to stąd, że JW. Wielohurski, lubo w początkach obojętnie był przyjmowany u dworu francuskiego. jednak wyjednał rzeczzone o szefach barskich zapytanie. Egzaminuje poseł francuski Jmci pana Lasockiego, za co wcześniej o niedostatku konfederatów barskich nie remonstrował? Ten się ekskuzuje, że całe niedawno 10.000 cz. zł. posłał i wnosił z tego że nie powinni by w tak wielkiej znajdować się potrzebie. Powraca z jakąkolwiek nadzieją Jmć pan Mrozowicki do Warny, Lasocki zaciąga na kredyt u bankierów 6.000 cz. zł. i one do Warny przesyła. Przybył na toż miejsce wraz i Francuz pewny⁴, od posła wysłany niechybnie dla zwiedzenia, w jakiej są Polacy sytuacji, i co za ludzie? o którego przejeździe uwiadomiony wejzyr posyła do Warny, pytając się, ktoby był i czyli nie szpieg? Notandum: nie miał żadnych sobie danych ów kawaler od posła instrukcyj, i tylko jak wojażer prezentował się. Jednakże skoro doniósł posłowi o sytuacji i gatunku szefów barskich, wraz tenże poseł przysyła mu credentials do reprezentacji charakteru rezydenta, oraz fermany cesarskie na tain dla konfederatów, które zawierały 100 kies, to jest 250.000 złotych polskich, kilkaset baranów, wołów, bajwołów i na killkanaście tysięcy ok mąki. Tegoż dnia, którego credentials i fermany na tain doszły do Warny przed godziną, nadsyła wejzyr ordynans, aby ów Francuz był wzięty i jako szpieg (który bez wiadomości wezyrowskiej z Barskimi coś czynić ważył się) został uduszony, czyli też, jeżeliby się co ważnego z egzaminów pokazało na nim, aby był prowadzony do wezyra; egzekwuje rządca Warny, czyli komendant tameczny, ordynans wezyra, bierze w areszt Francuza, i byłby pewnie zabitym, gdyby w ten sam moment tak okropny nie nadeszły wspomniane papiery, przy których były osobne ordynanse do tegoż rządcy od samego sułtana przyłączone, aby jak najprędzej wyznaczone

¹ Ekspedycja Suchodolskiego nosi datę 19 lutego; Puttkamer przedstawia tu fakty, o których dowiedziano się po przejeździe konsyljarza lubelskiego. ² Mikołaj Mrozowicki porucznik chor. pancernej przybył do Stambułu około 1 marca. ³ Franciszek Emanuel Guignard kawaler de Saint Priest. ⁴ Saint Priest w swych relacjach nie podaje nazwiska tego ajenta.

tainy konfederatom polskim, przyjaciołom Porty, dostawował; żeby kawalera przy nich znajdujacego się a rezydenta francuskiego poważał, i obmyślił mu sposób bezpiecznego przesyłania listów jego do Stambułu. Był to tedy pierwszy moment, który zemdlone nadzieje tych zacnych dla Ojczyzny ofiar wzmocnił; nauczyli się dostatecznie, w jakiej jest rezygnacji naród cały, i jakie przedsięwziął rezolucje z listu a Generalitate pisanego, oraz z aktu uformowanej Generalności, spisanej unji i innych początkowych uniwersałów, które przez ręce posła francuskiego im dostały się, widzieli w tainach i wsparcie pieniężne i prowizją, zwłaszcza że w tychże asygnacjach wyrażono było, iż taka się miesięczna naznacza porcja. Francuz zaś, z niewolnika już patrzącego na instrumenta swej śmierci, stawszy się wolnym, nietylko że figuruje, ale już temuż samemu rządzczy grozi; słowem, insza twarz wszystkich i same tylko ukontentowanie. Donosi o tym wszystkim rządzca warnieński wejzyrowi, co się stało. Wejzyr i Kossakowski, zdziwieni tą odmianą, widzą grożące sobie niebezpieczeństwa, a wtym nadjeżdża Jmć pan Suchodolski do wejzyra z listami JW. podczaszego, w których, wyraziwszy JW. regimentarz widoczną N. Porty protekcją nad sobą, uprasza wejzyra o ferman i konwój dla Jmci pana Suchodolskiego jako delegata do Generalności. Czyni to wszystko wejzyr, daje ferman i konwój Jmci panu Suchodolskiemu. Kossakowski, widząc wskrzeszoną powagę barskich szefów (którzy wkrótce mieli być wyniszczeni, z pretekstu że szpiega trzymali przy sobie), bierze przed się jechać do Węgier dla informacji, jakaby się bez niego ważyła ukleić Generalność? i jaki śmie sobie przywłaszczając tytuł marszałka Jmć pan Pac, gdy on nim najprzód od całej Litwy jest obrany w pośród kraju, a nie zagranicą? i mnóstwo podobnych nabałamuciwszy plotek przed ministrami wejzyrowskimi i samym wejzyrem (już naówczas wewnętrznym zdrajcą), wchodzi z nim w ligę imieniem narodu, bierze od wejzyra pisma, niby podnoszące deklaracje dawniejsze przeszłego wejzyra. Jakie zaś nawzajem dał od siebie, dotąd niema wiadomości. I z tym rusza się w podróż ku Węgrom, znacznym konwojem od wejzyra dodanym opatrzony i kilku ode dworu jego ludźmi, signanter z pewnym Lipkiem, o którym poniżej będzie opisana historia.

Zjeżdża się zatym Jmć pan Kossakowski na miejscu kontumacji, Mehadja¹ nazwanym, z Jmci panem Suchodolskim, prosi go i zaklina oraz ofiarą koni i innych tureckich osobliwości ujmuje, aby przybywszy do Generalności, nie wyjawiał scen praktykowanych w Turczach, a zwłaszcza, aby nie opowiadał, iż się tam czynił posłem saskim i marszałkiem generalnym Konfederacji Litewskiej. Po wysiedzianej kwarantannie obliguje Jmci pana Suchodolskiego najprzód przez Jmci pana Kożuchowskiego² (który cały czas od oblężenia Chocimia z Jmci panem Kossakowskim jednoczył się), potem i sam przez się, ażeby współ z Jmcią jechał, i przyrzeka wziąć go na swój

¹ Na północ od Orsowy. ² Franciszek Dzik Kożuchowski cześnik kaliski.

ekipaż. Jmć pan Suchodolski żadnych nie przyjmuje propozycji, ale pocztą udaje się w dalszą podróż, nauczony na samej granicy węgierskiej od Jmci pana Osieckiego, że Generalność ulokowała się w Preszowie. Notandum: że ten to Jmć pan Osiecki był udysponowany a Generalitate dla dostrzeżenia komunikacji z Barskimi i osadzony na samej granicy w mieście Temizwarze. Jmć pan Kossakowski, lękając się, aby go nie uprzedził Suchodolski, porzuca swoją archandją i także pocztą pośpiesza za nim. Stawają niemal razem w Preszowie, tylko że Kossakowski udał się wraz do księcia Radziwiłła, mieszkającego w Sebeszu, pewnym dworze grafowej Derżofowej o pół mile od Preszowa; a Suchodolski wraz do generalnego marszałka prosto przybył, i według opisanego powyższego zaczął relację swoją.

Co zaś do Jmci pana Kossakowskiego, takie jego dalsze nastąpiły postępy. U księcia Jmci wojewody wileńskiego na fundamencie dawniejszych niejakowychci zasług swoich znajduje respekt, informując się oraz o całej rzeczy, jak Generalność stanęła, i że książę przyjął charakter poselstwa do Porty; podchwytuje zaraz ten punkt Jmć pan Kossakowski, a na zjednanie żywszej u księcia poufałości i niby przez życzliwość ostrzega, że takowe poselstwo na to jest wrzucone na księcia, aby gdy książę zajędzie w kraje tureckie, w zastaw go oddano Porcie, a Krasińskiego i Potockiego uwolniono, którzy są tam w formalnej niewoli, bo Turcy wzięli ich za instrument i okazją wojny i nieuchybnie doświadczą nad sobą zemsty, gdyż lekko-myślnością swoją Turków obrazili i mocno się im zniewierzyli. Że on jeden znalazł przecież tyle u wezyra przezornością swoją kredytu, że wezyr odmienił deklaracje pierwsze, w których Potocki i Krasiński jasyr na 40.000 ludzi polskich Turkom asekurowali. Ostrzega dalej księcia, że sama aura turecka lękać i zastanawiać go powinna. Daje wiarę temu ostrzeżeniu JO. książę, i ową niecierpliwą chęć wyjazdu swego odmienia, Kossakowskiego zaś czyni wielkim i pierwszym przyjacielem swoim. Upewniony Kossakowski protekcją księcia, oddaje wizyty Generalności i innym marszałkom, a będąc na kompanji u marszałka liwskiego, wyraża zadziwienia swoje: »Jakim sposobem pan Pac znalazł tyle wiary u Wmć panów, żeście mu pierwszeństwo łaski litewskiej przyznali? wszakże ten człęk rewersowany i na upad interesów wpłatał się do Nieświża¹, tam księcia zgubił całą milicją. Mnie tak szczęśliwe mającemu początki² zaszkodził i wszystkie wzruszył zamiary«. Jednak dopraszał się наконец, aby i w tej, jako najduje postać rady, mógł mieć dozwoloną audjencją dla opowiedzenia czynności swoich w Turczach, które jak są pożyteczne ojczyźnie, łaskawe deklaracje, staraniem jego od wezyra wyjednane, dowiodą. Zdarzyło się tak: że dla różnych okoliczności była na dzień następujący złożona sesja, na której prezentuje się Kossakowski zgromadzonym stanom i o audjencją

¹ Pac dostał się do Nieświża przed kapitulacją K. Radziwiłła, a potem dopiero 29 października r. 1768 podpisał rewers i reces. ² W sierpniu 1768 r.

doprasza się. Zagaja zatem marszałek generalny sesją i daje głos Jmci panu Kossakowskiemu do relacji: po co jeździł do Turek, od kogo wysłany i czym autoryzowany, ważył się wchodzić w negocjację z wezyrem? Przebodło mocno Kossakowskiego dozwoleństwo głosu w takowym sposobie. Zmieszany z tego, nie eksplikujący się z zapytania od łaski, wygotowane czytał punkta, wywodząc, że skoro dojrzał niedostateczne czynności Jmci pana Potockiego i Krasieńskiego, jał się sam utrzymywać machinę całą u wezyra. Co że skutecznie wykonał, wspierał deklaracją (według zwyczaju tureckiego w atlasowych workach) zapieczętowaną, którą wraz z punktami oddaje do kancelarii Generalności, podpis zaś tylko taki: Szymon Korwin Kossakowski, obywatel Prowincji Litewskiej¹.

Po takowej audjencji oświadczył mu generalny marszałek, że stany nad tym doniesieniem zarządzać będą, a że nie ma Jmć pan Kossakowski charakteru ani marszałka ani konsyljarza, z których tylko składa się Rada, obligował, aby z izby ustąpił. Co do tej materji wraz stanęło conclusum: Ponieważ Jmć pan Kossakowski, bez żadnego charakteru będąc, ważył się w tak ważne interesa wdawać, przeto chociażby deklaracja wejzyrowska powinna mieć konsyderacją swoją, jednak że ją Jmć pan Kossakowski illegitime prokurował, więc statutum zamilczeć o niej; zanotowano tylko konserwacją tego pisma i punktów Jmci pana Kossakowskiego do dalszego roztrząśnienia skarg i żalów przez Jmci pana Suchodolskiego doniesionych². Sam zaś Jmć pan Suchodolski wraz wysłany do Drezdna dla wyremonstrowania u tegoż dworu kroków i chytryści Jmci pana Kossakowskiego. Notandum: Należałoby hoc loco opisać nadarzone podówczas różne potyczki z Moskwą Pułaskiego i Międzyńskiego, ale się to już opuszcza,

Już to z dawniejszego przeświadczenia o zaszczytnej emulacji między JW. podczaszym litewskim a s. p. Pułaskim marszałkiem związkowym, już to z rozgłoszonych plotek przez Kossakowskiego (że Jmć pan marszałek łomżyński nie zaufał JW. podczaszem i zawsze pokazywał się być równie troskliwym, jako i czującym żal do tegoż osoby), wchodzi Generalność w pośrednictwo między temi zacnymi mężami. Pisze list do JW. podczaszego rejmentarza generalnego koronnego³, zachęcając go do pojednania się z Pułaskim; odpisał na to Jmć pan regimentarz łagodnie i asekurując, że najmniejszej nie ma urazy do tego kawalera, tak pięknie Ojczyźnie zasługującego się. Pisany także był podówczas i drugi list nieco przyostrzejszy do JW. regimentarza generalnego litewskiego Sapiehy o to, że od oddalenia się swego z Bielska ku Litwie dla niejakoowychści operacyj żadnej ad Generalitatem nie czynił odezwy⁴. A to było

¹ »Relacja czynności u Najjaśn. Porty« Kossakowskiego przed Generalnością nosi datę 24 kwietnia r. 1770. ² Suchodolski złożył swoje sprawozdanie w Preszowie 1 maja; w Dreźnie podał posłowi francuskiemu notę 20 maja. ³ 24 kwietnia; po odpowiedzi (snać około 11 czerwca) znów pisano 19 lipca. ⁴ Józef Sapieha pod koniec r. 1769 przybył do Gdańska z zamiarem

z pewnego instrumentu, który gotowano na zrujnowanie JW. krajczego litewskiego z regimientarji.

Wracając się znowu do ciągu historii Kossakowskim, tak się rzecz ma: wywiera on tym mocniej po rzeczonej audjencji swojej cordolia wielkie na JW. generalnego marszałka, księcia zaś wojewodę wileńskiego rozmaitemi ułudza pochlebstwy, na szefów barskich nieznośnie rzuca kalumnje, probuje, że JW. podczaszy litewski zajzdroscią uwiedziony, iż ś. p. Pułaski obrany był mimo niego marszałkiem związkowym, kazał go otruć, o czym prawi: »Ja, będąc tak pewnie informowany, czy mogłem tam z nim się zaprzyjaźnić? A nadewszystko, żem tak szkodliwe, przez niego poczynione z wejzyrem przesłym ujrzał traktaty«. Insuper wraża tę radę w księcia, aby księżę oddalił się od Preszowa, i obierają podróż: księżę do Pragi, Kossakowski do Drezdna. W kilka dni zatym wyjeżdża księżę Jmć¹ w podróż bez najmniejszego opowiedzenia się Generalności z samym tylko Bernatowiczem sekretarzem swoim, i Morawskim adjutantem. Łączy się deinde w Mikułaszu z Jmć panami Kossakowskim i Kożuchowskim, stamtąd płyną rzeką Wagiem aż do Żeliny, skąd księżę udał się na Bryń do Pragi; Kossakowski zaś pojechał do Teszyna, chcąc przed biskupem kamienieckim grać swoją rolę, lecz ten sęinator w pierwszym zaraz kroku zaczął mu wymiać na oczy jego filuterje. Kossakowski po tych upomnieniach, tym więcej zapalony, bieży na Bielsk, stamtąd śpiesznie do Drezdna².

Wyjazd księcia tak niespodziewany sprawił porozumienie u zacnych mężów, dochodzili ci zaraz, że poważone wielce u księcia Jmci pana Kossakowskiego perswazje były temu panu pobudką do tak cichego wylotu, a przeto na pierwszej sesji domawiają się niektórzy, jak temu zabieżyć?³ Postępuje Rada delikatnie w tej mierze, determinując w tropy za księciem Jmcią JWW. Sarnackiego pomorskiego i Domańskiego⁴ pińskiego konsyljarzów, aby go refleksjami swemi zwrócili, zlecając tymże delegatom niektóre interesa i do Drezdna. Niżeli ci Ichmć konsyljarze dojachali księcia naówczas znajdującego się w Pradze, już elektorowa Jmć, będąc uwiadomioną, iż księżę wojewoda z wyrażonych przyczyn oddalił się a Generalitate, wysyła do niego⁵ sztafetę, ostrzegając, że odkryta zdrada Kossakowskiego powinna Jmci oddalać od rad jegoż, i że go już uznali za człeka filuterją się bawiącego i ponieważ zmyślał charakter posła saskiego przed wejzyrem, oraz dane dla szefów barskich pieniądze i klejnoty ważył się użyć na ichże prześladowanie, a zatym że żadnej odtąd dawać mu wiary nie będą w Dreźnie. Przejęty księżę wojewoda tą ekspedycją elektorowej i uwadomiony zarazem, że jego wyjazd wzięła Gene-

wznowienia ruchawki na Litwie; zwątpiwszy jednak o sprawie narodowej, osiadł w Heilsbergu u swego krewnego Ign. Krasickiego ¹ W ostatnich dniach kwietnia. ² W Dreźnie spędzał Kossakowski drugą połowę maja. ³ Już 30 kwietnia pisze Generalność do Radziwiłła z perswazjami; ponawia je 14 maja. ⁴ Michał Domański. ⁵ Około 15 marca.

rałość za rzecz szkodliwą, po tygodniowym bawieniu się w Pradze powraca do Preszowa¹, zawsze jednak, ile może, Kossakowskiego ochrania.

Temi zaś czasy najwięcej Generalność zaradzała o pomnożeniu wojska: ustawicznie rekrutowano ludzi, ich odziewano i broni im dostarczano. Toczyły się także z wielką żwawością interesa województw wielkopolskich. Wzruszenie ich nastąpiło z okazji Malczewskiego, marszałka naówczas konfederackiego, który z najprzykładniejszych uchwał tychże województw miał więcej 4.000 ludzi pod swoją komendą wyrekrutowanych; lecz słaby ten komendant w umysłach swoich pozwala subalternom niezdolnym dla obywatelów egzakcyj; zdzierają ci województwa swoje do 2.000.000. Zabogaceni wyłamują się z subordynacji, pierzchają przed Moskwą wszędy etc. Następuje zatym nieszczęśliwa owa pod Błoniem utarczka², po której Malczewski, z częścią wojska zbliżywszy się ku granicom śląskim, czyni regimentarzem Sieraszewskiego, jednego z liczby konsyljarzów, bez wiedzy innych wszystkich, a sam umyka na Śląsk. Elekcja ta wbrew uchwałom wojewódzkim będąca, które opisały, aby marszałek nie bez Izby nie czynił, Izba zaś Konsyljarska, widząc w osobie przez marszałka kreowanej niezdolnego regimentarskiej funkcji piastuna, oraz wzgardę swoją i uchwał wojewódzkich, wysyła e medio sui Jmci pana Wierchlewskiego³ ad Generalitatem z remonstracjami w poniesionych krzywdach, a nadewszystko wywodząc nieochybne niebezpieczeństwo z niedoświadczonego komendanta dla reszty pozostałego wojska. Generalność w takim razie dla skuteczniejszego zabezpieczenia rzeczom wysyła Jmci pana Piwnickiego⁴ konsyljarza chełmińskiego do województw wielkopolskich z zaleceniem, aby Jmć pan Malczewski przybywał ad gremium Generalności, a Jmci panu Sieraszewskiemu nakazuje, gdyby do dyzjudykacji o regimentarstwo nie ważył się wojskiem komenderować. Na jego zaś miejscu naznacza komendantem Jmci pana Zarembę konsyljarza i regimentarza sieradzkiego⁵.

Wkrótce zatym doszły wiadomości o przybyciu cesarza do Preszowa; poprzedza przybycie tego monarchy JW. biskup kamieniecki⁶, który w swej podróży za Żeliną zjechał się z Grabowskimi, jadącemi według nauk warszawskich przez Szląsk i Góry Tarnowskie; że takowe były informacje przysłane, dowodzi list przejęty i w uniwersał od Generalności⁷ inkludowany, od tych słów zaczynający się: »Przyjaciele, kto do was pisze« etc.; wydany i drugi uniwersał tegoż czasu, znoszący amnestją, aby w nadzieję tych względów Rzeczypospolitej bezprawia i adherentwa nie pomnażały się⁸.

Zjechał zatym cesarz Jmć do Preszowa, co się już wszystko nie opisuje, bo tych okoliczności pełne są dawniejsze opisanie⁹, jaka była bytność tego monarchy, i jak miłe ku Polakom stawienie się etc. Ten ewent, a oraz ekspe-

¹ Miał wrócić 7 czerwca. ² 12 lutego 1770. ³ Felicjan Wierchlejski. ⁴ 14 maja 1770.

⁵ Zaremba. ⁶ Krasieński stanął w Preszowie najpóźniej 6 czerwca. ⁷ Uniwersał dnia 14 maja

⁸ Uniwersał dnia 11 czerwca. ⁹ Ob. Opisanie bytności cesarskiej w Preszowie dnia 9 czerwca

z. 1770 ob. Bibl. Nar. j. w.

dycje doszłe od Jmci pana Wielohurskiego, w których opisywał, że lubo w początkach obojętnie był przyjmowany od ministra francuskiego dla zrujnowanej aprehensji emulacjami podskarbiego z biskupem, oraz z okazji ustawicznych na Generalność krytyk, przecież poznawa teraz przychylniejszy gabinet francuski, i że ten deklaruje wysłać swego rezydenta do Generalności, tudzież Jmci pana Duranda¹ w interesach konfederackich do Wiednia.

Skoro się otworzyły dalszych pomyślności dla stanów skonfederowanych źródła, wraz panowie niektórzy, co wprzód zdaleka przypatrywali się temu dziełu, podchlebiając sobie, że byleby stanęła na bezpiecznym stopniu Konfederacja, będą mogli powagą swoją w pierwszym lokować się celu i jej zostaną dyktatorami, między którymi najprzód generał wielkopolski subtelne czyni zabiegi, zaskarbia sobie różnemi sposobami przyjaciół w kole i w wojsku; żona jego² bierze tę robotę na siebie, przenosi się na Węgry, miesza się w rady, najznaczniej wyjawia się podczas bytności cesarskiej; konsyderuje ją marszałek, biskup i inni, bo ta dama dawniej już była znajomą cesarzowi. Wysyła oraz też generałowa wielkopolska Sienińskiego³ do Warny, niby z suplementem dla JWW. szefów, co zaś w samej istocie niosły jej ekspedycje, poniżej będzie wyrażonym.

W owąż porę powrócił Jmć pan Suchodolski z Drezna, listy temuż dane od elektorowej odkrywają, wiele dał ten dwór pieniędzy i klejnotów na ręce Kossakowskiego dla szefów barskich; tudzież, że weksel iterum na 10.000 cz. zł do Konstantynopola posłał, które, jako się namieniło, pieniądze zmarnotrawił tenże Kossakowski; że charakteru żadnego jemu Saksonja nie dawała; opowiada oraz Jmć pan Suchodolski, że elektorowa przybyłemu Kossakowskiemu widzieć się nie pozwoliła, którego Sakin⁴ minister i Bonset⁵ sekretarz elektorowy mocno utrzymywali; że temuż wyraźnie kazano ustąpić z Drezna. Kossakowski udał się zatem do królewica Karola, będącego natenczas w Kalzbacie⁶. Ten pan go nie przyjmuje; wyprawiony oraz spółnie był Jmć pan Suchodolski do Warny, z którym biskup posłał swego sekretarza, nazwiskiem Odynota⁷.

Nadjechali na owąż porę delegaci ziemi czerskiej, którzy podali ad Generalitatem memoriał, wywodząc krzywdę ziemi swojej, naprzód: przez podstępną elekcją Jmci pana Lasockiego, na którą eo instanti urzędnicy wszyscy solennie się manifestowali i nową sobie uczynili in favorem Jmci pana Karczewskiego; powtóre: że tenże Jmć pan Lasocki komendami swemi nieznosnie ziemskich urzędników i całą ziemię qua nieprzyjaciół swoich uciemieża. Na

¹ Franciszek Durand wyznaczony do Wiednia w czerwcu. ² Amelja z Brühlów Mniszchowa, mieszkała stale w Dukli, skąd jeździła do Zborowa i Preszowa.

³ Skądinąd o Sienińskim nie wiadomo. ⁴ Karol hr. von der Osten-Sacken. ⁵ Poncet jubiler, powiernik Marji Antonji Walpurgis.

⁶ Kossakowski do 17 czerwca bawił w Monachjum z ks. Karolem Kurlandzkim, stamtąd wyprawiony do Drezna, a z Drezna 10 lipca razem z Koźuchowskim napowrót do Polski.

⁷ Instrukcję otrzymał Odinot 11 czerwca, wyjechał 1—2 lipca.

której to sesji zapędliwie biskup wdaje się w te sprawy, powstawa zatem na wymówienie się tegoż kilka głosów żwawych w izbie radnej. Marszałek generalny rzecz co do tej materji ziemi czerskiej dalszemu zostawuje zaradzeniu, a interea wzywa, gdyby stany przystąpiły do rezolucji na niektóre ekspedycje wojskowe, po których sesja limitowana.

Po kilku dniach pokazał się w Preszowie Jmć pan podkomorzy brasławski Mirski, przybyły dla niewiadomych jakichści interesów do imiennika swego, marszałka brasławskiego¹, który ową nowinę donosi marszałkowi generalnemu; uznają ją za sekretną i po małym naradzeniu się z księciem wojewodą wileńskim mianym wysyłają tegoż JW. marszałka brasławskiego, Paszkowskiego regimentarza brzeskiego i Sorokę² do Litwy. Lecz w tygodniu ten tak ścisły sekret staje się powszechnym w Preszowie; kto tylko przybył z Bielska z oficerów, każdy opowiada, że Jmć pan Mirski przybiegł z doniesieniem, iż niejakiś Sokołowski, będący w służbie moskiewskiej generałem, był na tym miejscu, kędy są trzymani w niewoli JWW. senatorowie, a ponieważ dla wymaszerowanego na kampanje wojska kraj moskiewski cale jest wolnym, przeto asekuruje, że łatwo możnoby tych więźniów uwolnić, w kilkaset wpadłszy do Moskwy koni, i że tenże Sokołowski na tę wyprawę podejmuje się być przewodnikiem i dowódcą. Notandum, że rzeczony Jmć pan podkomorzy jechał na Bielsk, rozumiejąc, że tam marszałka swego znajdzie, podchwycony więc od podskarbiego, rzecz całą odkrywa temuż. Podskarbi także naówczas zaczęta od początków scenę swoją pomnaża; dodaje Bęklewskiemu³ sposób zebrania kilkudziesiąt ludzi i onego determinuje, aby jak najprędzej szedł w Litwę nieuchybnie dla wykonania rzeczzonej z pomocą Sokołowskiego imprezy; poszedł z nim pewny ks. Sołtyk⁴ kanonik, imię i charakter mający wysokiego szacunku, lecz modestji żadnej i hydliwą rządzący się lekkomyślnością; na wuja swego biskupa paszkwile z Dzierżanowskim pisał i rabunkami się skalał na na wielu miejscach. Bęklewski z tymże ks. Sołtykiem ruszając się z Białej, na Generalność a signanter na osobę JW. Paca pioruny rzucają, głosząc, że idą nową w Litwie formować konfederację. Uwiadomiona o tym Generalność, wydaje ordynanse⁵ wojsku ścigania tych obudwóch; ks. Sołtyk złapany, bo go Bęklewski obrawszy z pieniędzy w kilkanaście koni zostawił; Bęklewski zaś uchodzi, bawiące się partje rabunkami zgromadza, i już miał ich do kilkuset ludzi; post hoc pod Brześciem⁶ zniesiony. Co zaś do historii Sokołowskiego, doszły wiadomości, że go wzięła Moskwa na Żmudzi, a zatem i Jmć pan marszałek brasławski nie mógł wykonać przyjętej na siebie pro publico usługi. Tą też właśnie porą była akcja lwowska, w której Szyc zabrał kasę moskiewską⁷.

¹ Tomasz Światopełk Mirski. ² Komisarz K. Radziwiłła w starostwie człuchowskiem.

³ Onufry Gniewomir Bęklewski star. Iachowicki, pierwszy marszałek brześciański.

⁴ Maciej Kajetan Sołtyk. ⁵ M. in. pod datą 30 czerwca i 4 lipca. ⁶ w listopadzie.

⁷ Ob. jego raport, dat. 16 lipca 1770, w Bibl. Narodowej Nr 102, str. 116—7.

Kiedy się to dzieje co do widocznych czynności, kabała ukryta mocno się rozszerza, a za pretekst jej biorą suspicją na Generalność, że marszałek, biskup i wielu innych są zdraдлиwi Ojczyźnie. Nadarzyło się albowiem, że Jmć ks. biskup, chcąc familji przyjaciół do Generalności pociągnąć, których widział pełno w kraju, oświadcza się w publicznych dyskursach, że byłby pożytek Ojczyzny, gdyby familja Czartoryskich łączyła się z konfederacją, a najwięcej pociągnął na siebie opinji w Zborowej podczas Bożego Ciała¹, kędy nietylko u stołu mówił toż zdanie swoje, ale insuper animował marszałka bełzkiego, ażeby maszerując dalej w kraj, Czartoryskich dobra menażował, którzy mu 800 ludzi do wzmocnienia komendy dodadzą. Sposób tego politycznego myślenia Jmci ks. biskupa nie był w celach szkodliwy Ojczyźnie, albowiem zamyslał takowym oświadczeniem się uludzić familją i z przyjaciół ją ogołocić. Wewnętrznie zaś zapobiegał, jakim sposobem łączących się przyjaciół Czartoryskich z konfederacją utrzymywać i samych zachwycić, lecz niepodobno było podchlebiać sobie Jmci ks. biskupowi, aby autorów chytrości mógł podejść, owszem oni tą sztuką o mało co całej nie rozerwali Generalności, jako się niżej pokaże. Też dyskursa pasterskie bierze generalstwo wielkopolskie za argument swojej planty: wysyłają z tym do Warny Sienińskiego, ostrzegając podczaszego, że biskup widocznie sprzyja familji, że w zbiorze generalnym wiele jest osób tymże przychylnych. Przeto niema sposobu innego do zabieżenia temu, tylko odmienić osobę generalnego marszałka koronnego, przez którego biskup zawsze będzie ducha swego inspirował i innych marszałków bałamucił, że oni do tej pory publicznych interesów dostrzegają, konfederacją utrzymują etc., oraz, że gdy będzie odmiana osoby generalnego marszałka, stanie się Generalność poważniejszą. A jako wyżej namieniono, generałowa pomnaża tymczasem kredyt i partję swoją w kole oraz w wojsku, marszałka bełzkiego menażuje i wystawia mu perspektywy ożenienia z córką swoją².

Z drugiej zaś strony nie zasypia podskarbi pomnażać swoje arkana. Warszawa, widząc te zamieszanie, co moment spodziewa się upadku Generalności.

Dosięgają głowy kabał rzeczonych Paryża, Drezdna z równemi remonstracjami; oświadcza się generał, że żąda być generalnym marszałkiem, ale się to dzieje ukrycie. Biskup zaś cale o tym nie wie, który przemieszkował o mile od Preszowa w Demiacie³.

Tak ustawiczne pani generałowej bywanie w Preszowie, jej mocne staranie się o przyjacioły, oraz pretensja wszytkich wiedzenia arkanów w wielu wrażała przezorną dysponujących się uwagą suspicje, iż to nie bez polityki ta dama czyni. Ac tandem⁴ przyjeżdża Jmć pan pułkownik du Murier⁵, oraz Ichm. pp. konsyljarze⁶ z Drezdna powracają. Ten kawaler po przybyciu swoim

¹ 14 czerwca. ² Józefą. ³ Węg. Demete. ⁴ 31 lipca. ⁵ Karol Franciszek Dumouriez. ⁶ Sarnacki i Domański.

wraz się oświadcza, że jest od dworu swego po to przysłany, aby dostatecznie mógł się przypatrzeć czynnościom konfederacji i dwór swój zupełnie informować, ponieważ lubo wielkich jest talentów JW. kuchmistrz Wielohurski, z tym wszystkim jego relacje z dochodzącymi a latere do ministrów francuskich są niezgodne o dziejach Generalności.

Przybył na tę porę JW. Sapieha¹ marszałek województwa Połockiego, którego wojewodzina bełzka² odciąga do swej i pani generałowej wielkopolskiej partji; utrzymują go przez kilka niedziel, lecz ten kawaler ostrzeżony od przyjaciół, co taż partja zamyślała czynić z bratem jego regimentarzem litewskim, oraz oświecony o czystych postępkach Generalności, zaprzysięga i cnotliwie dobro publiczne piastuje. Toż samo uczynić starali się z JW. marszałkiem ruskim³, lecz i ten nie dał się ułudzić. Przejęto także list jeden, w którym pewny imiennik Potockich opisywał do JW. podczaszego litewskiego, że planta nowej Generalności dlatego jest przedsięwzięta, aby ta była poważniejszą, że Kossakowski dlatego użyty, iż on najłatwiej Pułaskiego pod pretekstem emulacji z JW. podczaszym pociągnie i zaufa, a potem z nim uczyni, co będzie potrzeba.

Dochodzą także ekspedycje⁴ Barskich, w których dopraszają się szefowie o przyspieszenie wyprawy księcia posła i fermany przysyłają z ostrzeżeniem jednak księcia, aby książę nie brał z sobą wiele ludzi, ponieważ Porta unika ekspensu w czasie wojny. Rozwodzi się żwawo ta materja, proszą wszyscy księcia o nieodwłoczną determinację wyjazdu; książę determinuje się⁵, laska opowiada wdzięczności książęciu za nią; w innych głosach inne wyrażają się księciu pochwały. Generałowa pomnaża także wymiar swoich projektów i wmawia w księcia, że już jest czas promulgować bezkrólewie, a że spostrzegła po marszałku i innych gorliwych a przezornych mężach, że jej myślom nie będą pożytecznymi, omija ich cale, tylko zaufa na księciu i na przyjaciółach jego, oraz na swoich, wnosząc u siebie, że Sieniński w Turczach już wszystko ułatwił, pewna także, że podskarbińscy na to się zgodzą. Dlatego zaś wrzuca tę materję publikacji bezkrólewia, ponieważ wiedziała pewnie, że biskup, marszałek i inni uważni wstrzymywali ją jeszcze będą, zwłaszcza że w ostatnim liście swoim wyrażał Wielohurski, aby Generalność menażowała pana du Muriera i żadnych wprzód nie wykonywała czynności, ile w artykułach tyczących się pomocy dworu paryskiego, aż się zniesie z tymże dworem, że takowe kroki tym mocniej nakłonią króla francuskiego i zgładzą opaczne rozumienia o Generalności, jakoby ta wszystko nieuważnie czyniła. W tym też czasie relegowanym został z Paryża Gomoliński⁶.

Natychmiast owo jak się zaczyna wywijać ta subtelna robota? Tak się rzecz podnosi: zanimowawszy już zupełnie księcia wojewodę, Jmć pani gene-

¹ Kajetan Sapieha. ² Ludwika z Potockich Cetnerowa. ³ Ignacy Potocki. ⁴ Listy z 7 i 27 czerwca. ⁵ około 25 lipca. ⁶ około 1 lipca.

rałowa wielkopolska do swoich myśli obliguje go, aby dał wielki obiad¹ dla wszystkich zaufanych przyjaciół i aby nań prosił pułkownika francuskiego du Muriera, na który przyjeżdża sama generałowa, wojewodzina bełzka Cetnerowa, ordynat Zamoyski², Kościuszko³, którego promowała do sekretarstwa Konfederacji Koronnej, i innych wielu. Zbierają się na ów traktament marszałkowie i konsyljarze wszyscy z Litwy i Korony prócz JWW. generalnego marszałka i sekretarza, pomorskiego, wielkopolskich dwóch konsyljarzów, marszałka liwskiego, drohickiego⁴ i innych niektórych, co nie mieli zaufania.

Niżeli obiad nastąpił, książę sprowadza wszystkich marszałków i konsyljarzów prowincji Wielkiego Księstwa Litewskiego do osobnego pokoju, przed którymi remonstruje, że lubo chętnie pragnie dla posług Ojczyźnie przedsięwziąć podróż do Turek, jednak gdy przeziiera, iż w tej wyprawie przeciąg czasu zawiera się wielki i grozi mu długim bawieniem się u Porty, które wiele uszkodzi Prowincji Litewskiej, albowiem jako obywatel pragnie bezprzestannie wspierać Litwę siłami swemi, a te bez niego nie mogą być dostateczne; powtóre, że gdy i jego własne interesa przytomności potrzebują, — przeto uprasza wszystkich marszałków i konsyljarzów, signanter marszałka żmujdzkiego⁵ i konsyljarza brzeskiego⁶, aby wraz po obiedzie prosili Jmci pana pułkownika du Murier, gdyby za interpozycją dworu francuskiego mógł książę Jmć, po mianej audjencji i ułożeniu ważniejszych punktów z Portą, zostawiwszy Jmci pana Czernego, powrócić do kraju. Przełożył oraz, że się odkrywają zdrady wielkie, na które mieć trzeba cnotliwym pilne oko i dowodził czytaniem aktu konfederacji pomorskiej⁷ (który z natury ziem pruskich, kędy miasta mają swój stan, zawierał punkta o tychże miastach, według traktatu Oliwskiego, i onych do jedności pociągał konfederacji), książę zaś ten perjod tłómaczył, że to jest dlatego wpisano, aby dysydentom otworzyć drogę do tejże Generalności i utrzymywać w niej ich interesa. Obligował nakoniec, aby żądanie księcia Jmci względem prędkiego powrotu z Stambułu opowiedziane były, w kole poparte, a pryncypalnie dopraszał się o ogłoszenie bezkrólewia, bez którego aktu jechać do Porty nie odważa się, boby Turcy tłómaczyli to za zdradę, gdyby poseł nie dowodził, że naród króla nie cierpi, tego zaś dowodu okazaćby niepodobna było inaczej, chyba formalnym aktem interregni.

Po takowych umowach i oświadczeniach księcia nastąpił obiad wielki. Po obiedzie zaczyna książę opowiadać nie swoje, ale raczej całej prowincji żądania przed JW. generałową wielkopolską i innym przytomnym państwem. Wspierają go niektórzy, zatym wszczął się dyskurs z pułkownikiem francuskim, i ten przyrzeka pisać o tym do dworu.

¹ 1 sierpnia. ² Jan Jakób Zamoyski, wojewoda podolski, mieszkał w Tulczyku. ³ Jan K. Siechnowicki starosta krzemieńczycki. ⁴ Sarnacki, Jaraczewski i Turno (?); Józef Karczewski; Kossowski. ⁵ Jacek Antoni Puttkamer, autor niniejszego pisma. ⁶ Stanisław Kropiński.

⁷ Por. akt konfed. pruskiej z 27 lipca 1769 w Bibl. Narodowej Nr 102, str. 51—55.

Nazajutrz następuje sesja⁸, in ordine ułożenia instrukcji do Turek, a raczej moment wielkiej żwawości w kole, albowiem naprzód ksiązę oświadcza, że lubo z chęcią przyjął determinację wyprawy swojej do Stambułu, jednak gdy zważy, że Porta miałaby o nim złą opinią, gdyby nie dowodził aktem bezkrólewia czystych postępów Generalności; przeto o ogłoszenie interregni doprasza się. Pretensja ta zgadzała się z sercem każdego cnotliwego, tylko gdy wyważano przestrogi Wielohurskiego, zaradzali nader uważnie, co z tym czynić? Zgadniają się wszyscy, że może to być, iż zapyta Porta u księcia posła: »Którzyż to u was są źli obywatele, co wasze prawa i traktaty z nami połamali i wzburzyli, co pod moskiewską protekcją całe Królestwo oddali, oraz części jego w znacznych prowincjach tejże Moskwie ustąpili?« Konkludują zatem, że w takim przypadku powinien ksiązę nie słowy, ale wygotowanym a Generalitate dowodem wystawić zbiór zdrajców, równie Ojczyzny swojej jako i Porty nieprzyjaciół. Uznają i to, że niżej dojdzie rezolucja z Paryża w tej materji, wiele upłynie czasu. A tu starano się, aby jak najprędzej ksiązę wyjeżdżał, i zdawało się, że tylko doczekał na powrót z Teszyna marszałka krakowskiego Czernego.

Po najgłębszych w tej mierze deliberacjach takowa stanęła konkluzja, aby pisać manifest gravaminum na familją Czartoryskich, jako źródło wszystkich nieszczęśliwości. Żeby zaś ściśle był o tym dochowany sekret już to z okazji, iż bez wiedzy Francji to się ustanawia, już to aby się nie ostrzegli Czartoryscy przed czasem gruntownego upewnienia dla nas protekcji od dworów, naznacza się jurament dla całego koła de novo na sekret, który rotą szczególnie na to ułożoną porządkiem turni wszyscy marszałkowie i konsyljarze po przysiędze księcia wojewody i marszałka generalnego wykonywają, spisanie zaś manifestu grawaminów poruczają Jmci panu sekretarzowi Bohuszowi, zalecając, aby na jutrzejszą sesją, po południu determinowaną, wygotował I te to tak ważne materje przeciągnęły sesją na godzin osiem. Notandum: mimo wszystkie prekawcje, jednakże tak ściśle obowiązany sekret wydaje się. Generalowa sarka, wywodząc zdradę marszałka i zachęca księcia, aby przy manifestie zaszłym popierał sancitum na Czartoryskich.

Nazajutrz po zagajeniu przez marszałka przystąpiono do czytania takowego gravaminum dzieła; odbiera tę powszechną pochwałę i aprobatę we wszystkich punktach, podpisują się nań wszyscy i ksiązę wojewoda. A po skończonych podpisach doprasza się ksiązę o sancitum wyraźne z namieniem własnych jego pretensyj do Czartoryskich, na co odbiera ważne od wielu uważnych refleksje, że manifest gravaminum jednoż to jest, co i sancitum, że ferować sancitum za granicą nie można; większość głosów idzie za tym zdaniem. Ksiązę, uniesiony pasją, dotyka nierozmyslnemi słowy marszałka generalnego, wyrzekłszy te słowa: »Będę lepiej odtąd pilnował Wm. Pana, mam

¹ Sesja 3 sierpnia.

już miarę». Marszałek na to obszernie odpowiada, wywodząc przyczyny uwag skonfederowanych stanów, dlaczego sancitum nie spisują tą razą, i wystawia mu dotknięcie niewinne laski. Zdanie generalnego marszałka wspiera głosów wielka liczba, i dziwią się wszyscy nieufności księcia w stanach skonfederowanych, które to stany interesa jego połączyły tak mocno z interesami całego narodu; upraszają zatem, aby książę imaginatywie zaocznych ludzi nie dawał wiary, zwłaszcza widząc codzienne koła postęпки, i będąc zawsze przytomnym, co się dlaczego stanowi czyli wstrzymuje. Że familją Czartoryskich i tyrana gotowiby wszyscy w tym momencie na zasłużone wskazać męki, byleby do tego moc od przyjaznych dworów już jawnie zaręczona była. Napompowani zaś o poparcie pretensji księcia zamilkają nakoniec, ani mają dostarczających racyj na tak widoczne i przezorne argumenta. Książę z pomieszania swego, wyrzucając na twarzy kolory, w cichości siedzi. A zatem conclusum nie pisać żadnego sancitum, ale manifest gravaminum¹ komunikować Wielohurskiemu i Rostworowskiemu zaleca izba. Ta sesja także do ośmiu się godzin przeciągnęła.

Widzieć zatem łatwo było wielkie wzruszenie i pomnożoną opinią o marszałku i biskupie, chociaż ten senator, w kilka dni przybywszy do Preszowa, bez sprzeczeki najmniejszej wykonał jurament na sekret wraz z JW. Horainem² wojewodą brzeskim. JW. generałowa wysila obroty swoje, Francuza do swojej jednomyślności nakłania, z nim i z innemi ustawne miewając konferencje.

Dochodzi zatem wiadomość³, że Moskwa z wielką forsą zbliża się ku obozom w Podgórzu, w których natenczas bardzo mało było ludzi, albowiem dla niedostatku żywności umunderowane komendy w kraj wysyłano. Dają się przeto ordynanse Pułaskiemu, stojącemu z obozem pod Izbami, równie Kossowskiemu drohickiemu i Przyłuskiemu czernichowskiemu marszałkom, komenderującym obóz pod Konieczną Jmci pana bełzkiego (który natenczas śmiertelnie chorował w Zborowej), aby, wysławszy wprzód z okopów cięższe bagaże, artylerje i konie do Węgier, sami po małym wytrzymaniu ataku nieprzyjacielskiego, na też ściągali się granice⁴. NB.: Tu powinno by być opisanie tychże utarczek, ale się to dla krótkości opuszcza.

Jedzie zatem generalny marszałek, pułkownik du Murier i wiele osób do zrejterowanych komend, opłacają zaległe oficerom gaże a żołnierzom lafy, i uczyniwszy dyspozycje, wysyłają w kraj komendantów, to jest JW. Pułaskiego z jedną dywizją, JW. czernichowskiego in locum marszałka bełzkiego z drugą dywizją, W takowych zaś materjach odprawowały się sesje w Zborowej⁵, ponieważ był tam komplet osób. Tamże Dzierżanowski doprasza się,

¹ W Protokóle Generalności pod datą 9 sierpnia figuruje (wpisane później) Interregnum; przeciwnie, Manifest gravaminum, powstały 4 sierpnia znajduje się tam dopiero po aktach sesji 3 listopada, pod fałszywą datą 4 kwietnia r. 1770. ² Jan Antoni Horain. ³ 28 lipca. ⁴ Obrona Koniecznej i Izb: 3 i 4 sierpnia. ⁵ Sesje w Zborowej — w okresie od 6 do 14 sierpnia,

według przyrzeczenia sobie danego, sublewacji dekretu i przypuszczenia do koła, co mu pozwolono¹.

Jmć pani generałowa zaś na marszałka i wszystkich, o których już dobrze wiedziała, że jej myśłom sprzeciwiali się, wielorakie wyrządza szykanowania: żenuje wojskowych i nad nimi ubolewa, że oni krew leją, a w Preszowie tylko się kartami bawią i więcej myślą, jakby króla i rodziną utrzymać, aniżeli jakby wojsko zmocnić. Spodziewała się albowiem, że te jej przez kilka dni czynione w takowym gatunku predykowania wzbudzą śmiałość w wojskowych, a zwłaszcza w Pułaskim i oficerach milicji radziwiłłowskiej; że za przybyciem marszałka generalnego i innych będą im według inspiracji wymawiali wojskowi, za co interregnum Generalność nie ogłasza? etc. Lecz się to wszystko nie ziściło. Po Pułaskim tylko znać było wewnętrzną jego jakąś niespokojność; wojskowi zaś wszyscy najmniejszego nie pokazywali nieukontentowania, ciesząc się z opłaconych lenungów, które natenczas do 8.000 cz. zł. wyniosły. Pokazał się pod ową porę generał Esterhazy, na którym tyle polegała Generalność, mocno przykrym, dopraszając się, aby jak najspieszniej wychodziło wojsko konfederackie z granic cesarskich. A temu dwie upatrywano przyczyny: pierwsza że rozciągano natenczas kordony i kontumacje ustanawiano; powtórę, że generałowa wielkopolska, która jest w wielkich przyjaźniach z Esterhazym, pobudzała go, żeby z marszałkiem ostro postępował, czym dowodziła, że bez jej pomocy marszałek u generała Esterhazego nie ma aprehensji. Wychodzą zatem komendy w kraj, marszałek generalny powraca do Preszowa z całym kołem i z pułkownikiem du Murier, a Jmć pani generałowa wielkopolska wyjeżdża do Dukli².

W kilka dni nadchodzi sztafeta³ od Jmci pana ministra Duranda, w której obliuguje JW. marszałka Paca, aby dla powidania się z nim zjechał do Wiednia wzięwszy z sobą kogo do zostawienia przy nim na rezydencji w Wiedniu. Notandum: że cesarz powiedział Durandowi, iż najdoskonalsze o interesach polskich weźmie światło od marszałka Paca.

Dniem zaś przedtym pan du Murier oświadczył, że forma rządów i dostarczających na wszystko dyspozycyę nie może być zupełną, gdyż jedne o wszystkim zaradza koło, zwłaszcza w tak wielkiej osób liczbie; przeto, wywodząc wszystkich państw zwyczaje i samych etiam konfederacyj dawniejszych polskich, które dodawały rejmentarzom konsyljarzów belli, co już i ta konfederacja ostrzegła w sancytach, determinując consilium do regimentarzów, życzy Generalności, aby e medio sui wyznaczyła Radę Wojenną, która pod prezydencyą generalnego marszałka z sześciu osób, to jest z każdej prowincyi po dwóch marszałków czyli konsyljarzów przy sekretarzu generalnym składać się najłatwiej może; projekt oraz, w jakich ta Rada ma być przepisach, podał, deklarując przytomność swoją na takowych sesjach Consilii Bellici;

¹ 4 sierpnia (ogłoszone 8-go).

² Około 10 sierpnia.

³ Parokrotnie około 12 sierpnia.

·dodał pro ultimo: że jeżeliby Generalność na tak pożyteczny nie zgodziła się projekt, przymuszonym będzie wyjechać z Preszowa, nie widzący się w stanie traktowania z całym kołem.

Złożono zatym sesją¹ w tych dwóch materiałach: ułożenia Rady Wojennej i wyjazdu marszałka do Wiednia. Obiedwie stany aprobuja, spisują Radę Wojenną, określając mocno jej władzy granice, że żadnych marszałków i konsyljarzów sądzić mocy mieć nie będzie, ani wdawać się w materje wewnętrzne województw, ziem i powiatów, ani wzruszać ich ustawy, tylko szczególnie w okolicznościach wojennych dana jej dyspensa konkluzji; jednakże referibiler do generalnego koła w ważniejszych rzeczach. I że co dni piętnaście zdawać będzie raport ta Rada z czynności swoich stanom zgromadzonym, warowano. Za zgodą tedy powszechną, po zapytaniu potrójnym przez marszałka na projekt Rady Wojennej ogłasza laska osoby do tej Rady, idque z prowincji małopolskiej: Wybranowskiego² lubelskiego, Dzierzbickiego ruskiego konsyljarzów; z prowincji wielkopolskiej: Turnę³ kaliskiego, Piwnickiego⁴ chełmińskiego takż konsyljarzów; z prowincji Wielkiego Księstwa Litewskiego: Mirskiego brasławskiego, Puttkamera żmujdzkiego marszałków. I na tych mężów równie zaszła zgoda, a do Wiednia na rezydencją naznacza JW. Lnińskiego⁵ marszałka pomorskiego.

W tym marszałek generalny następującej nocy wraz z Jmci p. pomorskim wyjeżdża⁶, prezydencja zaś laski zostaje przy JW. marszałku krakowskim. Wyjazd generalnego marszałka oraz pomorskiego, sandomirskiego⁷ i konsyljarza dobrzyńskiego⁸ (którzy dwaj ostatni na krótki czas oddalili się za Tokaj) osłabił utrzymującą uważnie interesa partją, a podniósł szukających zerwania Generalności, i formalnie w powódź wielką wezbrały intrygi. Jedni na biskupa kamienieckiego, który oddalił się był naówczas⁹ na Śląsk do Lubieńca, unikając ustawnej gryzoty w Preszowie, rzucali pioruny, drudzy na generalnego marszałka i sekretarza; inni na regimentarza koronnego, że człek tak wielkiej ambicji grozi ponękaniami wielu osobom, skoro przy nim będzie komenda generalna nad wojskiem, a jeszcze wzmocniona sukursem tureckim. Zjawił się tam i Kossakowski, u księcia¹⁰ pierwszy faworyt; używa go generałowa, wojewodzina bełzka i ordynat, u którego miejsce obradom przeciwnym obierają i codziennie miewają zjazdy u niego; Kossakowski, Dzierżanowski, Kożuchowski ministrami. Notandum: Że skoro generałowa zawzięła się na marszałka i sekretarza generalnych, wysłała Jmci pana Michałowskiego do Bielska, oświadczając pojednanie się swoje z podskarbis, czym jego wszystkich przyjaciół pociąga do swojej partji. Przezierają to gorliwi, że przeważa upadek, wzajemnie jak mogąc uzbrajają się, czekając szturm. Co większa, pojmuja,

¹ 14 sierpnia. ² Stanisław Wybranowski chorąży lubelski. ³ Jan ze Streczna Turno stolnik kaliski. ⁴ Ignacy Piwnicki. ⁵ Michał Lniński. ⁶ 15 sierpnia; uniwersał o Radzie Wojskowej wyszedł nazajutrz. ⁷ Rafał Tarnowski. ⁸ Zieliński chorąży nurski. ⁹ Około 10 sierpnia. ¹⁰ W Sebeszu.

że du Murier zbałamucony pociąga się za tą partją, Kossakowskiego utrzymuje, że jest człek śmiały, i że przez tę cnotę zaciągnął inwidją na siebie; urąga, że są bojaźliwi postępować odkrycie przeciwko królowi etc. Podczas rad wojennych jednak zasiada, utrzymując balans do krótkiego czasu. Dowodzą autorowie kabały, że wszystkie czynności Generalnej Rady (którą biskup, Pac i Bohusz składają) są portrety dzieł warszawskich, mówiąc: »Nie stawalo nam jeszcze Komisji Wojskowej; owoż i ją ustanowili, na nią najwyższą wlewając władzę«. Komponują plotkę, jakoby sekretarz Bohusz w rozmoworze mianym z generałową na trzy Generalność eksdywidował schedy: pierwszą radzącą, to jest marszałek, biskup i on, drugą pocziwą, zawierając w ten komput jednomyślnych, trzecią głupią i bałamutną. Wrażają oraz czucie, aby poznawali, że ten triumviratus despotycznie całym rządzi kołem, a będąc tak widocznie podejrzanym. Na wybranych do Rady Wojennej na każdego osobną krytykę podnoszą, przeciwko zaś niektórym burzą innych, wystawiając im, że za co nie ich zasłużeńszych marszałek naznaczył do Rady Wojennej, ale tylko swoich dawnych przyjaciół? A najwięcej w Medekszów¹ wmawiają takowe imaginacje.

Te jednak chytre zabiegi i perswazje u żadnego z cnotliwych nie miały szacunku, każdy z nich utajone przeziierał jady; chwycili się tylko ich ci, którzy od początku Generalności nie byli w kompucie przezornych. Przeto, lubo pozornymi pretekstami tysiąc podnosili materyj, zmierzających do zerwania Generalności a podniesienia nowej, zawsze jednak subtelność ta była przejrzaną, zawsze pluralitas z tejże cnotliwej składała się partji, i lubo podczas traktamentów i nocnych praktyk zdawało się im, że już mają pluralitatem, jednak na wniesioną jakąkolwiek szkodliwą kwestją, skoro pójdą oświecenia, nigdy nie mieli faworyzującego turnum. A tak na codziennych niemal przez pięć niedziel² sesjach ustawicznie łomano ich projekta. Lecz te nakształt głów hydry znowu wzrastały, a zawsze od małych początków wszczynające się, ale tak połączone z dalszemi ich zamiarami, że skoroby jeden raz awantażowali, jużby musiała pęknąć Generalność, a na jej miejsce nowa nastąpić. Naprzykład, jak pierwsze były wniesienia pod pretekstem oświecenia Rady Wojennej, powtóre, jak pod postacią słabości regimentarza litewskiego chciano, aby kogo innego na jego miejsce wyznaczyć. A wieleż takich było wniosków, ażeby sancita poprawić? Dalej brano za pozór dopuszczenie delegacji czerskiej zażalać się na utwierdzonego dekretem marszałka. Zadał tenże Lasocki marszałkowi liwskiemu, że on tę delegacją prokurował, o co między niemi żwawy zaczął się proceder; dopraszają się ci obydwaj dysjudykacji, przyjmując etiam zagraniczne judicatum. W wypróbowaniu prokuracji naznacza³ Generalność inkwizycją z sześciu inkwizytorów: żmujdzkiego, chełmskiego, płockiego mar-

¹ Dominik marszałek kowieński i Józef starodubowski. ² Mniej więcej od 20 sierpnia do 25 września. ³ 21 sierpnia: Puttkamer, Wereszczyński, Zieliński, Gorzeński, Jałowiecki, Kropiński.

szałków, wielkopolskiego, wołyńskiego i brzeskiego konsyljarzów, po której pokazuje się niewinność liwskiego, a pro indebita vexa do dalszej dysjudykacji in hac categoria suspenditur Jmć pan Lasocki ab activitate¹, pozwalając mu passive w kole zasiadać. Dzierżanowski, widząc qua szef tej partji, że się żadna im rzecz nie nadaje, po owej sprawie przed limitowaną sesją w pasjach wychodzi z izby; ten postępek zaraz zanotowano. Rzuca paszkwil², zadając perjurium kołu całemu, że na niego ferowany dekret relaksowano. Malczewski niewypowiednie odjeżdża na Szląsk³, chcąc wydrzeć wojsko z pod komendy Zaremby, który mu krok potym nie nadał się, bo dociekłszy zdrady Zaremby, a mając ordynans a Generalitate, ażeby nie postępował komendy Malczewskiemu, wziął go był w areszt i jego adherentów pokował, i cały tym sposobem uśmierzył tumult⁴. A lubo te ustawne zamieszania powinnyby przez samą zgryzotę serc dobrych tamować bieg publicznych interesów, nic jednak nie było ubliżonym, trwały powszechnie sesje po godzin dziewięć, dziesięć i więcej, póki po tak wielkich wyswarach publiczna uspokoi się materja.

Marszałek generalny i sztafetami i pocztą uwiadomiony o tak niespodziewanych konwulsjach, jak najprędzej pokończywszy interesa, powraca⁵. Powrót tego wielkiego męża reparuje zrujnowaną i już upadającą postać generalnego koła. Opowiada relacją sprawunków swoich z ministrami we Wiedniu, że gdy dojrzał, iż Durand obracał koło perswazyj swych, wywodząc, że bliska jest droga do zawarcia pokoju, kiedy zgodzą się skonfederowane stany na utrzymanie panującego przy koronie, byleby moskiewska oddaloną była gwarancja, podał z tej okazji na zupełne przekonanie ministrów francuskiego i cesarskiego obszerne noty, oświecając ich o intencjach skonfederowanych stanów: że autorów wszytkiego nieszczęścia uznaje naród króla i familją Czar-toryskich, że pod jego panowaniem najsolenniejsze przyrzeczenia monarchów nie mogą zaręczyć i ubezpieczyć naród o pomyślnościach kraju, wiary świętej i bezpieczeństwie osób. Słowem, że to wszystko niosły w sobie te piękne i wspa-niałe noty⁶, co na potym manifest grawaminów i akt interregni publico oświadczył. I tychże not równy egzemplarz posłał do Paryża, jako Durandowi podał. Czytane były zatym w kole te pełne najwspanialszego ducha noty, wywodził po nich marszałek generalny w upoważnionej wymowie swojej, aby brać ra-czyły skonfederowane stany miarę z tych postępków jego, jeżeli w celach swoich ukrywa jaką prywatę, gdy sam jeden, chętnie idąc na ofiarę za wiarę świętą i Ojczyznę, przed wiedeńskim i paryskim dworami całego narodu wystawił zamiary i z taką żywnością, że już nic więcej nie zostało: wypróbować

~ ¹ 29 sierpnia. ² Manifest Dzierżanowskiego 3 września, pełen ciekawych szczegółów, oryg. w rpsie Pol. Akad. Um. 317. ³ Malczewski 10 września zawiadamia Zarembę, że wyjechał z Preszowa »za urlopem dwumiesięcznym«. ⁴ Było to dopiero w styczniu r. 1771. ⁵ Wyjechał z Wiednia 8, przyjechał do Preszowa zapewne 13 września. ⁶ Długi memoriał Paca dla Duranda nosi datę 3 września.

intruza, potępić familją Czartoryskich i ich adherentów, a równych zdrajców Ojczyzny.

Padł tremor na wszystkich zufałych, każdy nie śmiał od wstydu wypogodzić czoła, same tylko panowało ich milczenie. Po sesji z de Murierem¹ generalny marszałek od tych zaczął traktować słów: »Masz Wmć Pan optykę przed sobą, obieraj tor postępowania, z którą jest bezpieczniej partją. Widzisz zamiary obydwóch; owo jedna postępuje bez żadnej prywaty i tylko samemi dysponującą się uwagami, aby nic prędko nie czynić, ani też opaźniać. Przyszdeł czas, widzisz Wmć pan, ile o panującym napisano, i że nie podłym uczyniono wyrzutem pisma² (jak się ważył Koźuchowski, człek prywatny) z instynktu podskarbiego i generałowej, ale oświadczyłem intencją narodów skonfederowanych przed najwspanialszemi w Europie dworami. Drugiej zaś partji odkrywam, jakie są fundamenta; że króla oni nie cierpią? to prawda, ale pod moskiewską protekcją żądaniem ich jest elektora utrzymać przy koronie polskiej«. I ważnemi to wypróbował dowodami z myśli i zamiarów podskarbiego i innych. Oświecony tą ilucydacją Francuz, ubolewa nad swym błędem, wyznaje, że szkodliwe tej partji czynił dworowi swemu doniesienia, i wraz wysyła sztafetę, rewokując pierwsze raporta³, wywija oraz dalsze arkana, któremi jego bałamucono.

Tak jasnie odkryte cnoty generalnego marszałka wzmocniły partją jego i powinneby zamorzyć kabałę. Lecz ta hydra nie ginie całe, ale tylko na inny przenosi się stopień, albowiem udają się z nią do wojska, — to poniższemu zostawuję opisaniu.

JW. chorąży litewski doprasza się u stanów skonfederowanych o audjencją, na której czyni oświadczenie, że jako syn hetmański i wierny obywatel Ojczyzny, prędeż życie gotów postradać, jak pozwolić na Radę Wojenną, i tę mowę oddaje do kancelarji. Laska na to mu odpowiada: że lubo w osobie Jmci pana chorążego widzą skonfederowane stany męża godnego, jednakże jest jeden, a jeszcze nie zasiadający w kole obywatel, przeto ta jego pretensja kwestji żadnego argumentowania nie wyciąga. Wyszedł zatem chorąży z izby i oświadczył, że 20 za nim wyjdzie marszałków, lecz nikt nawet za głosem jego nie odezwał się⁴.

Tym zaś czasem zaradza Generalność w różnych materjach: wyprawują do komendy swojej JW. marszałka bełzkiego, dodając mu pro socio JW. Sapięę marszałka połockiego. Rady Wojenne częste, zawsze na nich przytomny du Murier; rozkazano, aby dla utrzymania wojska Lanckoronę ufortyfikować

¹ Około 20 września. ² Manifest Fr. Koźuchowskiego w grodzie oświęcimskim 3 sierpnia oskarża Generalność o zatajenie aktu bezkrólewia, podpisanego przez szefów Barskich. ³ Właściwie Dumouriez już 25 sierpnia odwołał swe pierwotne oszczercze doniesienia z 15 t. m. ⁴ Zapewne odgłosem tej utarczki jest uchwała z dnia 22 września o niepodpadaniu marszałków, senatorów i ministrów pod wyroki Rady Wojskowej: »ażeby odtąd na próżne czasu wycieńczenie, jako w rzeczy już tylekroć decydowanej... żaden wnosić nie ważył się, serio ostrzegamy«.

na dywizją bełzkiego. a objąć Częstochowę dla Pułaskiego, i wiele innych przezornych wychodzi dyspozycji do wojska. Temuż regulament płacy naznacza równy w całym wojsku, rozdziela województwa, które któremu należeć mają do egzakcji komendantowi; nakazuje znosić i niszczyć swywolne kupy, obmyśla sposób utrzymania żup etc. Powraca i Sieniński, ale słaby, jednak chroni się i oczu nie ukazuje, bo ważył się uszczypliwie pisać, ale listy przejęte, jako i inne responsa.

Przychodzą także z Warny ekspedycje i interregnum¹, które dlatego JWW. szefowie przysłali, że im odmalowano, iż Generalność go nie chce ogłaszać. Wywija się z tychże ekspedycji kabała, jakie w Warnie czyniono zabiegi, jak zachęcano JW. podczaszego jeszcze przez Sienińskiego, aby się zgodził na nowego marszałka, co JW. podczaszy nie akceptował i tym generałową obraził, że potym do Pułaskiego nakłoniła się i Kossakowskiego protegowała. Jednak zezwolił na kreację do sekretarji Jmci pana Kościuszki, a in vim zasług Jmci pana Kochańskiego² 1.000 czerw. zł. jemu przyrzekł. Nadjechał także Jmc pan Zabielski konsyljarz halicki;³ ten memoriałem podanym tym większe od pierwszych wywodzi zdrady Kossakowskiego; na tegoż Generalność spisuje uniwersał oraz wydaje deklarację imieniem prowincji Litewskiej, że ponieważ tyle fałszywych kroków pokazało się Jmci pana Kossakowskiego w Turczach, przeto prowincja Litewska ostrzega wcześniej i zapobiega, że jeżeliby jakiegokolwiek jego pokazały się imieniem prowincji Litewskiej z wezyrem czynności, one za nieważne uznawa i na one manifestuje się, dowodząc, że Kossakowski, żadnego publicznego, prócz partykularnego regimentarza kowieńskiego, nie miał charakteru⁴. W tychże ekspedycjach dopraszają się najusilniej szefowie o przyspieszenie wyjazdu księcia, ponieważ Porta już konwój wyznaczyła, który z czausami pod komendą paszy widyńskiego doczeka na granicy od dwóch miesięcy na przybycie księcia posła. W tychże dniach niespodziewanie dowiadują się, że księżę przed kilku niedzielami wysłał Horwata⁵ wraz z Lipkiem, będącym przy Kossakowskim, do Turek.

In ordine czytania rzeczonych barskich ekspedycji złożona była sesja, na której z okoliczności tak pożytecznego Ojczyźnie wyjazdu księcia zaradzano; gdyby zaś finalna od księcia była rezolucja (ponieważ od poróżnienia się z generalnym marszałkiem nie bywał w kole), wyznacza się do niego delegacja z osób: z prowincji Małopolskiej — liwski marszałek, z prowincji Wielkopolskiej — konsyljarz poznański Gorzeński, z Litwy Radowski konsyljarz wołkowyski. I umieszcza się między punktami, regulującymi się do wyprawy w podróż turecką, punkt zapytania: po co wysłał Horwata księżę z Lipkiem

¹ Błąd: akt bezkrólewia (9 kwietnia) otrzymano w Preszowie z rąk Piotra Potockiego już około 10 czerwca. ² Jacek Rola Kochański sekretarz generalny konfederacji koronnej. ³ Zabielski star. podwysocki otrzymał ekspedycję jeszcze 27 czerwca; 26 września podał »porządne opisanie« praktyk Kossakowskiego. ⁴ Uniwersał ten wyszedł 8 października. ⁵ Horwat, podstoli czernichowski; wiózł pismo do wezyra z dnia 20 września, ob. Waliszewski, Koresp. Księcia Panie Kochanku 76.

do wezyra? Przyjeżdżają niespodzianie delegaci do księcia; zmieszany ekskuje się przed nimi, że niedostatek jego wstrzymuje. Pytają więc delegaci, wiele pretenduje pieniędzy na podróż? Zaznacza sumę 15.000 czerw. zł. Namieniają mu o Horwacie, dokąd jego wysłał z tak podejrzanym czelkiem Lipkiem? Na to reposuit: że niby dla skupienia furazów po trakcie, ponieważ, skoro doczeka się sumy, wraz wyruszyć się zamyśla. Odjeżdżają zatym delegaci. W księciu zostaje twoga, że już musi być wiadomo, z czym Horwat pojechał; przeto przez księcia marszałka rzeczyckiego¹ posyła kopje ekspedycji do wezyra, przez Horwata posłanej.

Książę marszałek rzeczycki już ku wieczorowi przybywa do marszałka generalnego i, oświadczywszy komplement, że książę wojewoda dla słabości nie mogąc sam przybyć, a unikając opinii o listach do wejzyra wysłanych, onychże kopje przysyła; pro ultimo dodał książę starosta, że sam o nich cale nie wiedział, ani czytał, co te kopje w sobie zawierają.

Ciekawie jęli się marszałek generalny i sekretarz oraz kilku marszałków przytomnych do słuchania, co te mają skrypta. Natychmiast czyta pierwszy papier Jmć pan sekretarz: instrukcja Jmci panu Horwatowi chorążemu husarskiemu do traktowania z JO. wejzyrem Jmcią dana. Treść zaś tej instrukcji w kilku punktach same zawierała oczernienia Barskich i Generalności całej, a przeciwnie czyniła pochwały Kossakowskiemu; w liście zaś wyraża książę jeszcze dotkliwiej i czyni ich Ojczyźnie podejrzanemi, równie i Generalność, że on i niektórzy przyjaciele Porty prawdziwi z ciężkością utrzymują interesa Porty; przeto książę i ci wszyscy szukają wcześniej łaski u Najjaśniejszej Porty i jej się oddają protekcji. Rozszerzają uwagi nad temi skryptami przytomni, widzą, że nietylko punkt każdy, ale słowa wszystkie w szczególności zmierzają na zgubę Barskich i całego interesu Ojczyzny; dowodzą, rozbierając zamiary myśli piszącego, że wyraźnie Barskich czyni zdrajcami Porty i całej Rzeczypospolitej, a słowa: »przyjaciele Porty« wyznaczają Kossakowskiego i Kożuchowskiego i ich tylko czynią godnemi ludźmi; że w wytłómaczeniu jaśniejszym tego listu książę do ustnej referuje się posła relacji, która zapewne będzie fatalną; słowem, że książę marszałek rzeczycki, słysząc i innych wiele nad innemi punktami objaśnień, ledwo od irytacji nie zemdlał, i jak najśpieszniej księciu wojewodzie oznajmił, co się w tych lekce od niego ważnych zawiera listach. Książę wojewoda uwiadomiony, jaka eksplikacja tych jego ukrytych korespondencyj była, tegoż wieczora bieży do marszałka, a ze łzami prosi o pomoc i ratunek, że jest sam zginiony i szefów Barskich może pogubić².

Ten tedy w takim razie wzięty śrządek; pisze książę list do wejzyra, rewokując pierwszy i wyrażając, że go zdrada Kossakowskiego do tego pobu-

¹ Albrecht Radziwiłł starosta rzeczycki.
w protokole Generalności.

² Dochodzenie to nie zostawiło żadnego śladu

dziła, wysłała z tą ekspedycją dworzanina swego w pogoń za Horwatem, dysponując, aby jeśli dogoni tegoż posła, wraz go wracał. Drugą zaś właśnie taką ekspedycją oddaje Generalności, którą wraz sztafetą odesłano do Barskich, i całą przed nimi wystawiono historję, przyłączwszy pro zapas na gruntowniejszą konwikcję wejzyra, że Kossakowski filuta a nie godnego człowieka udawał przed nim, namienioną deklaracją prowincji Litewskiej, do której wszyscy marszałkowie podpisali się i pieczęci przyłożyli, albowiem u Turków pieczęć ma wielką wagę i wiarę.

Kiedy te rzeczy tylko co ułatwiono, dochodzi wiadomość, że wojsko z inspiracyj kabalicznych podnosi rokosz, Pułaski ogłasza się protektorem Kossakowskiego, na Generalność sarka, Radę Wojenną wzgardza, żadnych raportów nie czyni, i już przedsięwzię, zaniósłszy manifest na Generalność, sam ogłosić interregnum. Z drugiej zaś strony od Bielska równe wiadomości donoszą, że tam ułożono po ogłoszonym przez Pułaskiego bezkrólewiu obierać po województwach, ziemiach i powiatach nowych marszałków na miejscu nieposłusznych sobie, i inną uformować zatym Generalność. Ostrzeżenia tak ważne pomartwiły wszystkich, wzięty tedy krok publikowania interregni i manifestu grawaminów. Ogłasza marszałek w zgromadzeniu koła, że gdy za pretekst nieustanny biorą złośliwi krytykowania Generalność i poburzenia przeciwko niej wojska, wstrzymywane ogłoszenie interregni, i gdy to w tym czasie najżywiej dzieje się, przeto widzi rzeczą potrzebną, poruczywszy losy nadziei naszych Najwyższej Prowidencji, przystąpić już do ogłoszenia bezkrólewia. Zgoda na to wszystkich dobrze myślących, zadziwienie zaś w przeciwnej partji, tylo że ust otworzyć nie śmieli przeciwko tak istotnej materji, i widoczna na nich była trwoga¹. Wygotował na nadchodzącą sesję akt bezkrólewia Jmć pan sekretarz, na której iterum zgoda, i wraz z nim wysyłają do Częstochowy Jmci pana Zielińskiego marszałka płockiego i Kuczyńskiego konsyljarza podlaskiego²; (notandum, że pierwszy wujem Pułaskiemu godzi się) którzy po determinacji swojej w podróż wyprawili przodem sztafetę, donosząc Pułaskiemu, że interregnum już promulgowane i że jadą do niego sami z tym aktem, oraz obligował go, aby żadnych innych nie słuchał perswazyj, bo te jego do zguby prowadzą. To pewna, że gdyby te listy kilką dniami spóźniły się, jużby wybuchnął był obraz tak strasznego Ojczyźnie monstrum, bo Pułaski na ustawiczne nalegania Kossakowskiego i innych był determinowany manifestować się na Generalność i szefów Barskich, a zatym ogłosić interregnum; zwłaszcza wzmocniony sławą męstwa swojego przez zabranie lejbg-regimentu w Krakowie³ z pomocą Szyca i obronę pierwszą natenczas Częstochowy, albowiem pierwszy przedtym atak⁴ waleczności bełzkiego i połockiego powinien być przypisany, bo tam nie był ani przytomny Pułaski, tylko ci dwaj komendanci.

¹ Echem tej sesji — pismo Paca do Wielhorskiego z 2 października. ² Andrzej Zieliński i Ignacy Kuczyński. ³ 1 września. ⁴ T. j. pierwsza obrona — w październiku r. 1770.

Wkrótce także JW. generał Zboiński¹ po wykonanym na poselstwo juramencie i odebranej od stanów skonfederowanych instrukcji wyjechał do Wiednia; dodany mu Jmć pan Potocki starosta szczyrzecki pro socio. Niżeli zaś Jmć pan Zboiński stanął na przerzeczonym miejscu, tymczasem Jmć pan marszałek pomorski za odebraną a Generalitatem sztafetą², że interregnum ogłoszone, donosi Durandowi, remonstrując przyczyny, które koniecznie determinowały do tego kroku Generalność. Durand, zmartwiony tym doniesieniem, ostrzega, że to obrazi dwór wiedeński i paryski, i przeto życzy, aby Generalność publikatę onegoż aktu wstrzymała. Namieniam tu intra parenthesis o listach do francuskiego ministerjum pisanych³ w tak żywym stylu, że czytać bez wewnętrznego poruszenia niepodobna; brzmi w nich rezolucja temi słowy: »Iż zwyciężona cierpliwość nieprzestannym pomnożeniem tyranji, bez litości wszelkiej nad płcią każdą i wielkim ustawnym zniszczeniem kraju całego i samych świątyn pańskich, a nadewszystko widząc, że niema syci ani zamierzonego końca to okrutne i na zgubę Ojczyzny zawzięte serce«, przymuszone były skonfederowane stany spisać interregnum i publikować go w kraju oraz całej Europie, aby widział naród, widziały najjaśniejsze potencje nedorównaną liczbę nieszczęść naszych; przed temi też uroczyście jest oświadczono w tym akcie: »że miłsze nam są najnieznośniejszych mąk tortury, niżeli moment życia pod okrutnym intruzem«. Dalej tam następuje wzywanie pomocy najjaśniejszych aljantów etc.

Dochodzi o tym wiadomość, co się wyżej rzekło, od Lnińskiego marszałka pomorskiego, z Wiednia, co Durand względem bezkrólewia odpowiedział⁴. Wraz wszyscy ci, co to dawniej tak niecierpliwie dopraszali się ogłoszenia interregni, zgadzają się na wstrzymanie publikaty i doradzają, aby wysłać sztafetę, cofając płockiego marszałka. Partja zaś druga upiera się, że chociażby i sam dwór francuski zalecał, od determinacji raz uczynionej nie odstąpią, i te zdanie przewyższyło. Wzięto jednak i to w aprehensją i silnie wrażano: »że gdy nas tyle przez tak długi czas o takowy postępek promulgacji dopraszało się, Wmć panowie sprzeciwiali się, a teraz na jedno słowo marszałka nietylko żęście się porywczco zgodzili, ale jeszcze na przestrogi Duranda nie zważacie«. NB. Powrócił też natenczas dworzanin księcia i pan Horwat⁵, dojachany na samej granicy tureckiej w Mehadji, Lipek zaś umknął, który powiózł futra i nieco porcelany, ale na Węgrach skupionej z cesarskich fabryk. Podskarbi zaś na cały głos wołał: »że już zguba narodu; nie ogłoszono dawniej interregnum, póki pora była, ale teraz, gdy widocznie tego dwory nie chcą, wstrzymać go nawet na przestrogi Duranda nie chciano«. Powracają zatym Lniński marszałek pomorski i Dzierzbicki konsyliarz

¹ Michał Zboiński starosta kowalski; o jego misji Generalność zawiadamia Lnińskiego 22 października. ² Z dnia 19 października. ³ Również 19 października. ⁴ Przed 20 października — na skutek wcześniej podanej noty.

⁵ Jeszcze 8 listopada nie wiadano w Cieszynie, czy uda się Horwata dogonić.

ljarz ruski (który dla widzenia się z królewicem Karolem jeździł¹ do Wiednia), i tę przywożą wiadomość: 1° że w Wiedniu lubo nie dana wraz audjencja publiczna Zboińskiemu, jednak Kaunitz pierwszy minister cesarski przyrzekł miewać ustawiczne z nim w interesach konfederackich konferencje i doradził, żeby interregnum podpisami senatorów wesprzeć, a te będzie więcej poważone; 2° że królewic co do interesu swego o Kurlandją pomyślną od cesarza odebrał rezolucją², i że cesarz wzmocnił ligę z królem francuskim, oraz że interregnum nie nagania, i cesarzowa, kazawszy ten skrypt czytać przed sobą, zadziwiła się ostremu pióru, a potem powiedziała: »Skoro naród uznawa go za intruza, toć inaczej z nim postępować nie może, i jeszcze tyle od tegoż i z instynktów jego ponosząc opresji«; 3° z drugiej strony Wielohurski donosi z Paryża³, że interregnum nic nie odmieniło, owszem poprawi interesa; 4° że myśl Duranda względem wstrzymania interregni była fałszywą, i że on jest w podejrzeniu, iż musi się znosić z przeciwną, to jest warszawską partją; 5° że cesarz wyznacza gotowość do wojny z królem pruskim.

Te relacje tym więcej pocieszyły dobrze myślących, zatym jęli się sposobów zachęcenia senatorów do akcesowania ad actum interregni. Wysłano do Gdańska Jmci pana Jezierskiego⁴ konsyljarza pomorskiego, aby będących w tym mieście senatorów zachęcał. Co wielu uczyniło, signanter: ksiązę Sanguszko⁵ marszałek wielki litewski, wojewoda sandomirski⁶, wojewoda chełmiński⁷ i inni. Także książęta wojewodowie poznański⁸ i lubelski⁹, a do hetmana koronnego¹⁰ umyślnego wysłano. Marszałek generalny, lubo wiedział, że generał wielkopolski poróżnionych jest sentymentów, pisze jednak do niego list pełen łagodności¹¹, aby oddaliwszy balans, polegał na dawnych przyjaciółach, a chwalebnej gorliwości, którą wewnątrznie pała, dał jasne dowody przez akcesowanie się ad actum interregni. Z tym zaś listem podejmuje się jechać Jmć pan Turno konsyljarz kaliski, jako dawny Mniszcha przyjaciel, asekurując, że na nim to wyjedna, ponieważ Jmci pani generałowej nie było natenczas w Dukli, która oddaliła się do wojewody kijowskiego¹² i dla ożenienia synowca mężowego¹³ z wojewodzianką kijowską¹⁴ i dla poparcia ułożonej imprezy względem nowej konfederacji.

Dla Moskwy będącej na ówże czas w Dukli nie mógł Jmć pan konsyljarz widzieć się z Jmcią panem generałem, list mu jednak przesyła, na który oziębły cale respons daje Jmć pan generał, wywodząc dawne swoje zasługi, że te powinny mu jednać kredyt. Ordynat Zamoyski akcesuje się; od hetmana wielkiego koronnego akces i list nader piękny przychodzi, wyra-

¹ Około 20 października. ² Ks. Karol bawił na dworze cesarskim przez październik, wrócił do Dreżna 16 listopada. ³ Wielhorski. ⁴ Kazimierz Jezierski łowczy wendeński; in-
strukcję spisano dlań 22 października. ⁵ Józef Sanguszko. ⁶ Jan Wielopolski. ⁷ Franciszek
Czapski. ⁸ Antoni Jabłonowski. ⁹ Antoni Lubomirski. ¹⁰ Jan Klemens Branicki.
¹¹ 12 listopada: odpowiedź 20-go. ¹² Do Krystjampola, gdzie mieszkał F. S. Potocki, ¹³ Michał
Mniszech starosta szczurowiecki. ¹⁴ Pelagja Potocka.

zając, że gdyby nie kwarantanny tamowały mu przejazdu, toby niechybnie sam się stawiał trawić resztę wieku swego przy tak wspaniałych i przezornych obrońcach wiary i wolności, wyraża oraz żal swój na tych, którzy się ważyli; ogłaszać przed Generalnością, że jest przeciwnym jemu ustanowienie Rady Wojennej; owszem, jak są mu wiadome prawa ojcyste, uznawa, że taż Rada i zawsze była praktykowaną w narodzie i teraz być powinna. Połącza oraz asygnacje in vim należącej mu pensji na buławę z dóbr biskupstwa krakowskiego oraz na importancją z kasztelanji krakowskiej, wynoszące in unum na 92.000 zł. pol., aby tę sumę Generalność na swe użyła potrzeby.

Doniesiono tudzież o wyjeździe w ową porę z Bielska Chomentowskiego¹ na powtórne wzburzenie wojska; wydany więc z ostrzeżeniem uniwersał o czterdziestu punktach zdrad mówiący². Tymczasem dochodzą informacje z Drezdna do podskarbiego i Mniszcha, aby poprzestali zamętów, bo ich zabiegi próżne. Generalność uznana jest za cnotliwą, i że jest terminem wszelkich negocjacji, upewniono. Podskarbi jednak pisze obszerny list³ do Generalności, w którym wyraziwszy szczerze skłonięte intencje swoje do ratunku Ojczyzny, żąda, aby jak najprędzej widział ją uszczęśliwioną. A że bez mocnego poparcia aktu interregni ta nie może zajaśnieć pogoda, przeto radzi, aby Generalność w kraj przenosiła się, a przynajmniej na Szląsk dla bliższej komunikacji z Częstochową, żeby, widząc wojsko w równym hazardzie głowy swoje, chętniej wykonywało powinności własne, i dotyka w dalszych linjach listu, że to jest dowodem bojaźni koła całego, gdy tak daleko od wojska dosiadyje. Respons na to a Generalitate⁴ także rozwiedziony w racjach i mocnych dowodach, że pożyteczniejszym jest dosiadywanie na Węgrzech Generalności, na którym bezpieczeństwie fundusz ratunku publicznego dobra Ojczyzny zasądzony, i że ta maksyma wstrzymuje skwapliwe chęci wylewu krwi i równego hazardu z wojskowemi całego koła, które osądzenie swoje za bojaźń nie dla konserwy życia, że miłe, czyni i przeciąga, ale że Ojczyźnie pożyteczne. Królewicowa Jmc⁵, która co pocztę korespondowała, w tymże czasie pisze, donosząc, że poseł francuski⁶, przybyły do Drezdna, oświadczył elektorowej chorej natenczas, iż elektor Jmc syn jej pewnie jest na plancie do korony polskiej, i że audjencją za perswazją kasztelanowej połockiej⁷ sobie wyjednał; bo tylko ta dama w czas choroby bywała u elektorowej. Taż królewicowa wnasza instancje za Pułaskim, upewnia, że odtąd jedność zachowa.

Nadsyła także Wielohurski sztafetę, donosząc, że dwór francuski, szacując tak czyste postęпки Generalności, naznacza co miesiąc po 6.000 czerw. zł. na suplement utrzymania wojska. Podskarbi, widząc, że jego żadne nie na-

¹ Józef Chomentowski, konsyliarz prowincjonalny małopolski. Pierwsza, niewątpliwie spóźniona wiadomość o jego wycieczce pochodzi z 10 grudnia. ² 2 stycznia 1771, ob. Bibl. Narodowa Nr 102, str. 98—101.

³ Dnia 27 stycznia; ob. Pułaski, Szkice i poszukiwania, IV, 283—7.

⁴ Respons G. dnia 2 lutego.

⁵ Franciszka Krasieńska mieszkała w Lublińcu na Śląsku.

⁶ Rochon de Chabannes. ⁷ Genowefa z Ogińskich Brzostowska.

dały się wycieczki, zsyła Gomolińskiego do Preszowa, aby ten, oświadczwszy podskarbiemu jednomyślność i oddawszy akces ad interregnum, starał się przyjać karesować, a signanter przywrócić do koła Dzierżanowskiego, który od owego wyścia¹ więcej nie był dopuszczony ad gremium, i choć różnych używał interpozycji, nic jednak nie wyjednał, bo generalny marszałek i wielu innych oświadczyło się, że z nim nigdy zasiadać nie będą.

Postać subtelного człowieka umie wystawiać Gomoliński, tenże układa się przed du Murierem, asekurując, »że podskarbi wielce poważy jego talenta, że przybył do Preszowa dla ukombinowania niektórych interesów i osób«, na co tak niespodziewaną odbiera odpowiedź²; co do pierwszej propozycji: że »dziękuję Jmci panu podskarbiemu za estymację, ale dziwuję się razem, skąd ta wiadomość o talentach jego, ponieważ Jmć pan podskarbi nie chce iść drogą, która jest szczególnie piękna i ratująca Ojczyznę, ale wykrętami postępując, od tychże talentów moich tyle odebrał przeciwności, że na nie raczej skarżyć się mu należy, jak wychwalać«. Do powtórnej: że nie upatruje, kogoby miał kombinować, bo Generalność wie wojnę; jej być gwarantem Jmć pan podskarbi nie może; jeżeli zaś między osobami jakimi, to o tym chyba dla zabawy wiedzieć zechce, ale qua rezydent francuski nie powinien. W dalszym zaś dyskursie wyraził: że daremno pokrywa się maską, cele jego są znajome i pewnie nie mają żadnej nadziei, albowiem wszyscy autorowie kabały nową zamyślają formować Generalność, i jeszcze dotąd te baśnie w ich myślach snują się. »Ja zaś, rzekł, upewniam naprzód, że to nie może nastąpić, aby nowa była Generalność. Więc macie Wmć panowie drugi projekt zerwania kompletu i wiem, żeś po to przyjechał, ale niech się to wam i uda; ja asekuruję, i jeżeli wyciąga Jmć pan podskarbi lub Jmć pan Mniszech po mnie, wydam imieniem monarchy mego publiczną deklaracją, że gdyby quo fato i cztery tylko osoby z tej Generalności zostały, tedy i te — o których jestem przeświadczony cnocie — składać będą zupełną Generalność tak dalece, że z niemi samemi nie omieszkają traktować dwory: mój, wiedeński i saski« etc.

Nastąpił także w tym czasie atak Częstochowy dwa dni trwający³. Moskwa odegnana, rekuncyljacja Pułaskiego i aktykacja interregni nastąpiły. Radziwiński⁴, który z Kossakowskim poszedł był ku Litwie, rewokowany i miał zalecenie wziąć Kossakowskiego, lecz go wypuszcza, ale o tym nie było pewnego dowodu, jako się to stało.

Jmć pan podskarbi iterum daje respons do marszałka Paca na list wyżej rzeczony, przypisując nieszczęściu swemu, iż jego perswazje nietylko nie mają aprehensji, ale też jeszcze za zdrową radę uczuwa ostrość pióra. I znowu

¹ 4 listopada. ² Od Dumourieza. Sam pułkownik nie zostawił ani w swych pamiętnikach ani w Archiwum Spr. Zagr. w Paryżu żadnego śladu takiej korespondencji. ³ Szturmu właściwie nie było; Drewicz stał pod Jasną Górą w drugiej połowie listopada. ⁴ Filip Radziwiński marszałek sanocki.

doradza, aby Generalność z determinowanych pieniędzy nie nowe czyniła rekruty, lecz dawniejszemu wojsku oddawała one, na co także obszerna idzie odpowiedź, oraz intymacja, ażeby złego obywatela, Jmci pana Ponińskiego¹, nie chował przy sobie. Według jego listu pewny z marszałków podaje projekt, pełen widocznie szkodliwych punktów, na który książę starosta i marszałek rzeczycki² czyni reprojekty ważny na trzech arkuszach rozszerzony, i każdy artykuł wywija, jak jest niebezpiecznym. Hoc także interstitio wyprawuje Generalność Sarnackiego i Dzierzbickiego konsyljarzów³ do Drezna z wdzięcznością za przysłany dawniej suplement 10.000 czerw. zł., a o przyręczone dla Turków doprasza się prezenta. Piszce oraz królewicowa, ponawiając instancje za Pułaskim, i że kłótnie podniesione w obozie swoim Zarembo uspokoił, a Moskwę w Kościanach zniósł⁴.

Wtem nadeszły także wiadomości o zrzućeniu księcia de Choiseul ministra francuskiego, którego odmiana zastanowiła nieco sukurs pieniężny; uwiadomiona potym Generalność, że te pieniądze już stanęły w Wiedniu, oblige Jmci pana du Murier, aby jako zesłany dla interesów wojskowych, wziął też pieniądze na ręce swoje i za one wcześniej sposobił broń i mode-runki na rekrut nastąpić mający, albowiem ułożyła Rada Wojenna sposób podniesienia legji, to jest 1.800 infanterji, 600 kawalerji i 200 artylerji; warowano oraz, aby komendant nad nią był Polak, i chociaż sistrzeniec Choiseula Mr. Boufflers, a pułkownik regimentu huzarów francuskich, przyjeżdżał dwa razy⁵, starając się o komendę nad tą legją wystawić się mającą, nie był jednak przyjęty. To nieinteresowanie się Generalności do pieniędzy rzeczonych, ale oddanie onych do pułkownika du Murier wielką sprawiło aprehensją u dworu francuskiego, u którego już były rzucone wieści i przewencje, że Generalność te pieniądze sama zmarnotrawi, a wojska ani nowego nie będzie, ani stare co z nich dostanie. Śmielej tedy dwór francuski postępować zaczyna i razem na trzy miesiące przysłać deklaruje 18.000 czerw. zł., ponieważ ów jego pierwszy datek był tylko właśnie na próbę uczyniony. NB. Tu w tym czasie ostatni i najżwawszy był atak Częstochowy; dla dywersji tedy Rada Wojenna daje ordynans bełzkiemu Miączyńskiemu atakować Kraków, a Zarembo Poznań. Moskwa więc od Częstochowy odstępuje, a Generalność dla garnizonu za mężną obronę posyła 1.000 czerw. zł. oraz wszelką amunicją kilkadziesiąt tysięcy kosztującą.

Dochodzi oraz sztafeta z Warny z wdzięcznością od JWW. szefów tak za ogłoszenie w dostatecznym sposobie aktu bezkrólewia, jako też za prze-

¹ Jan Poniński, wojewodzie poznański. ² Albrecht Radziwiłł. ³ Instrukcja dla Dzierzbickiego i Sarnackiego dat. 17 grudnia. ⁴ Jeszcze 16 sierpnia 1770. ⁵ Pierwsza wzmianka o przyjeździe kawalera Stanisława de Boufflers w liście Generalności do Wielhorskiego z dnia 9 stycznia, Za drugim razem Boufflers bawił w Preszowie w marcu.

zorne zabiegi na kabałę Kossakowskiego; dziwią się, że książę wojewoda aż dopiero dał wiarę złościom i filuterjom tego człeka, gdy już sam został od niego zdradzonym, i do tak nieprzyzwoitej osobie i charakterowi swemu korespondencji z wejzyrem Jmcią pobudzonym. Losowi oraz to szczęściu przypisują, że delegacja Horwata stała się cofnioną, dowodząc, że wejzyr wziąłby ją za instrument swojej nienawiści. Donoszą przytym, że na dywanie stambulskim, chociaż angielska fakcja mocno pracowała nakłonić Portę do pokoju, jednak poseł francuski utrzymał projekta swoje i kontynuacja wojny w najzwyczajniejszym sposobie jest decydowaną. Z osobna, że JWW. szefom Barskim recenter Porta przysłała tainy i ferman do wymaszerowania z Warny ku granicom Transylwanji. Item, ponieważ książę Jmć wojewoda z uszczerbkiem Ojczyzny i swoich interesów na jedną plotkę Kossakowskiego przeciąga swój wyjazd, zaczym JW. podczaszy będzie się starał, widząc się z wejzyrem, o ferman podług woli Generalności dla marszałka krakowskiego, qua ministra plenipotencjarjusza. I że sam JW. podczaszy uda się do Sackzy dla umówienia sukursów i zupełnej z wejzyrem harmonji, a JW. marszałek Krasiński prosto ku Dunajowi z ludźmi pomaszeruje, i zjadą się z sobą w Czarnych Wodach. Pro ultimo wyraża JW. podczaszy zadziwienia swoje, że tyle mogła złość ludzka pomknąć się drogami dla Ojczyzny szkodliwemi i tyle rozsiewać chytrości, a dla szczególnej ambicji asekurując, iż żadne dotąd nie zdołały, i na potym nie potrafią intrygi cofnąć go z toru roztropności i czystej narodowej wierności. Że we wszelkich generalnych ustawach upatruje publiczne pożytki. Podobnież i JW. Krasiński w osobnym liście oświadczenia jednomyślności swoich wyraził, a na dowód takowych przychylności i potłumienie wszelkich rozsianych bajek, jakoby ci szefowie różnych byli względem Generalności myśli, uniwersały do wszystkich prowincyj koronnych, ogłaszające jedność swoją z tąż Generalnością przysyłają, W partykularnym zaś liście swoim JW. podczaszy oświadcza się JW. generalnemu marszałkowi litewskiemu, że tyle jest w jego charakterze i w wysokiej przezorności zaufany, iż go przewyżzyć nikt nie zdoła. Na ostatek, ażeby odtąd wszystkie korespondencje jego prywatne były widzialnemi, posyła na ręce Jmci pana Zabielskiego pieczętkę swoją, zalecając, aby przed marszałkiem generalnym litewskim otwierał listy i one znowu pieczętował. Wtenczas już odkryło się zupełnie, jakie były gry do Warny posłane; o co jęty najdotkliwiej żalem biskup, że jego i wszystkich cnotliwych tak niegodziwie czerniono, pisze dwa listy: jeden do Generalności, drugi, do Zboińskiego, dozwalając w nich obrażonym myślom swoim władać piórem, które Mniszcha, podskarbiego i całą ich partję mocno potępia. Każdemu niepartjalnemu przyznać należy, że tak żywe pisanie biskupa nie były przyzwoite, owszem jemu samemu krzywdę uczyniły, w czym był ostrzeżony od generalnego marszałka litewskiego, ile że kopje onych sam porożyszał. Wydał nieco przed tym czasem tenże Jmć ks. biskup piękny ów skrypt wszystkim wiadomy

względem osadzenia przez Moskwę dóbr ministrowskich pod ichże wojsk sekwestr¹.

Dochodzi iterum sztafeta od JW. pana podczaszego. Ekspedycja jego te zamykała doniesienia: 1°. Że wysłany Lipek od pana Kossakowskiego, gdy stanął u wejzyra, remonstrował, że Generalność jest z najpodlejszych złożona ludzi, iż familjantów nie ma, tylko drobną szlachtę i samych hultajów; iż księżę Radziwiłł wojewoda wileński, wojewoda wołyński², ordynat i inni panowie z nią się nie chcą łączyć, iż deklaracją wejzyra, daną Kossakowskiemu, wzgardzono; iż jeden tylko Kossakowski jest szczyry Porty przyjaciel, konsyderywany od panów polskich i Saksonji, od której mile był przyjęty; teraz zaś nową stara się robić konfederacją, do której wszyscy niechybnie łączyć się będą, a tę jako zdradliwą opuszczają; iż pod rządem tej konfederacji Moskwa we 4.000 wojska cały kraj polski opanowała, przeto żadnej dywersji Porta nie ma i mieć nie może; iż księżę Radziwiłł, doświadczony zdrady Paca i innych, nie przyjmuje poselstwa; iż pułkownik francuski, będąc także przeświadczony o fałszywych krokach Generalności, od niej już odjeżdża; iż tenże z Kossakowskim ścisły przyjaciel; na ostatek: iż panowie polscy dziwią się, za co Porta tak długo cierpi i tyle świadczy Krasińskiemu i Potockiemu, gdy o nich żaden z panów w Polsce wiedzieć, ani ich suplementować nie chce, i pan nawet wojewoda kijowski, choć Potocki, na tegoż podczaszego jest obrażony. Zawział się przeto wejzyr i umyślił wykonywać dawno ułożoną plantę wytracenia szefów i z nimi wszystkich będących. Lecz w momencie jego pasji przybywa Jmc pan Kalinkiewicz³, wysłany od JW. podczaszego z doniesieniem wejzyrowi, że za łaskawym pozwoleniem Najjaśniejszej Porty i przysłaniami na podróż fermanami cała Konfederacja przenosi się z Warny ku granicom Transylwanji, a zaś JW. podczaszy dla finalnego umówienia się w artykułach decydowanej na dywanie kontynuacji wojny zjeżdża do wejzyra Jmci. Wejzyr ukontentowany, że mu podczaszy wpada w ręce, lubo już słyszał o fermanach cesarskich, jednak na nie nie zważając, zowie zdrajcą podczaszego i wszystkich, ogólnie mówiąc: »Mam ja lepszą o was wiadomość, odpowiadaj! Owo mój Lipek, powrócony od waszej przechwalonej Generalności, a słuchaj, co będzie o waszych donosił zdradach? równie i o chytrościach tejże Generalności«. Tu ponawia Lipek legendę całej nauki Kossakowskiego, po dokończeniu której każe wejzyr Kalinkiewiczowi na wszystkie zarzuty odpowiadać i czynić remonstrację. Ale Kalinkiewicz, zmieszany srogością twarzy wejzyra i tak niespodziewanym doniesieniem Lipka, a nie wiedzący, jakie być mogą w ręku JW. podczaszego dowodne konwiktje i odwody na rzeczne

¹ List do Generalności pochodzi jeszcze z października; do Zboińskiego z 7 listopada: »piękny« skrypt ze sceptyczną wzmianką o sekwestrze dóbr Czartoryskich adresowany był do Bohusza czy też do Czernego. ² Józef Ossoliński mieszkał w Budzimierzu na Słowaczynie. ³ Właściwie Mikołaj Kaleński, regent grodzki kijowski.

kalumnje, odkłada ekskuzę do eksplikacji samego szefa swego, który nazajutrz miał przybyć, wejzyr zaś tymczasem kazał wziąć w ścisły areszt Jmci pana Kalinkiewicza.

Stanął JW. podczaszy na przeznaczonym dniu w Sakczy, wraz go wejzyr wokuje i najmniejszego na przywitaniu nie czyniąc mu respektu, surowie mówić zaczyna: »Przyszedeł koniec zrad twoich, już te są wszystkie odkryte; oto świadek Lipek mój, ekskuzuj się dowodnie na jego słowa, bo to już nie żart. JW. regimentarz Potocki zapytał, od kogo by był przysłany ten człek? Wezyr na to: od przyjaciela Kossakowskiego. Reposuit JW. regimentarz: żeś skoro od tego Jmci, już pewnie kłamstwa przyniósł. Wraz zatym jął się do dowodów, jako to listu elektorowej, deklaracji Wielkiego Księstwa Litewskiego, listu posła francuskiego etc., co wszystko próbowało zradę Kossakowskiego i jego nieskończone filuterje. Remonstrował dalej, jak jest upoważniona Generalność osobami zacnemi, dowodząc listem a Generalitate do wejzyra pisanym, do którego wszyscy senatorowie, marszałkowie i konsyljarze przy podpisach swoich pieczęci poprzykładali. Pokazał insuper akt bezkrólewia, manifestu: okolny na Moskwę¹ i grawaminów na rodzinę Czartoryskich tudzież regestr akcesu senatorów, a to wszystko autentycznie. Zmieszany wejzyr tak jasnemi dowodami, złorzeczy, że się nakłonił do relacji Lipka, którego w jamę wrzucić rozkazuje i przyrzeka, że będzie śmiercią karany. Kalinkiewicza uwolniwszy, udarował prezentami, a z JW. regimentarzem do jak najściślejszej przystępuje ligi, propozycją jego każdą dopełnia. I te są ich punkta. Asekurował 30.000 wojska w sukurs, skoro ich będzie Konfederacja potrzebowała; deklaracją przeszłego wejzyra na nową odmienian i utwierdza; wydaje fermany powtórne dla marszałka krakowskiego, jako posła od Generalności; dozwała tam obrać sobie dla całej Konfederacji Barskiej lokacje na miejscach, które im będą wygodne i bezpieczne. — 2°. W dalszym punkcie tej ekspedycji donosił JW. regimentarz, że Turcy Izmajłow od Moskwy odebrali, i inne różne pomniejsze i powiększe wyraził tam okoliczności.

Wraz Generalność rozesała kopje tego listu do obozów, mianowicie Pułaskiego, który tem mocniej przekonany o zradach Kossakowskiego, zupełnie dopełnia dla Generalności posłuszeństwo. Zaradzano zatym wyjazd marszałka krakowskiego; conclusum: że skoro z Saksonji dojdą prezenta, wraz wyruszy się w podróż, o których doniesiono z Drezna, że na cztery tysiące talarów bitych w porcelanach ten dwór daje, 5.000 czerw. zł. w pieniądzech. Odkryły się tu także jawnie Sakina sztuki, który oznaczał drogę elektorowi do tronu polskiego przez pomoc Moskwy i króla pruskiego, i że wzruszył ligę z cesarzem, o co cesarz obrażony na elektora, zdaje się być przeciwny jego intencji. Elektorowa matka dla pojednania się z cesarzem umyśliła jechać do Wiednia. Królewic Karol genealogją krzywd swoich o księstwo Kurlandzkie

¹ Mowa zapewne o uniwersale z 22 października.

przysła z obligacją, aby te przed Portą JW. krakowski remonstrował, i uprasza, aby w instrukcjach JW. krakowskiemu ten interes był umieszczonym, ofiaruje się oraz sam osobą swoją znajdować się przy wojsku konfederackim.

Nadjechał tandem w tym czasie na granice wysłany od województwa wileńskiego emisariusz, przez którego donosi Jmć pan Muśnicki sędzia ziemski, że post dolenda fata śp. JW. marszałka Horaina¹ qua pierwszy konsyljarz podnosi łaskę, dobrawszy sobie konsyljarzów: Oranowskiego sędziego i Bohusza miecznika, którego, qua sekretarza zasiadającego w kole, pro repraesentatione województwa ad Generalitatem naznacza toż województwo. Gdy ta wiadomość doszła, na pierwszej wraz sesji donosi Jmć pan sekretarz generalny determinacją województwa swego. Izba przy powinszowaniu onemu doprasza się łaski o dopuszczenie Jmci do juramentu qua konsyljarza wileńskiego². Zasmuciło to mocno niektórych, którzy zdania jego publico pożyteczne dlatego poniżali, że dawał one tylko consultive, qua sekretarz. Pokazał się nieco w poprzedzonym także czasie skrypt pewny: Anty-rada patrijotyczna, drugi, ostrzegający prowincją Litewską względem delegacji formować się mających w czas sejmików gromniczych cum recognitione majestatu warszawskiego³.

Dochodzą także w tym czasie z Wiednia wiadomości, że cesarz wojsko swoje ze Włoch i z Niderlandu ściąga, jedne do Czech drugie do Węgier, i na pograniczu polskim cesarscy wielkie zakładają magazyny; że na remonstrację Francji, dla jakich przyczyn zajęte są kraje polskie, oświadczył się cesarz, iż żadnego przez moc dla Rzeczypospolitej nie uczyni pokrzywdzenia. Osobno z Paryża donosi Wielohurski, że nowi tameczni ministrowie żywiej w interesach polskich postępują, jak przeszły Choiseul; że sam król podpisywał asygnacje na suplement pieniężny dla konfederatów, że przytomny król szwedzki w Paryżu zawarł ligę z tym dworem⁴; że tenże monarcha, przeczytawszy akt interregni i manifest na Moskwę, oświadczył się, iż czynności konfederatów polskich są zjednoczone z jego maksymami; że na miejsce Duranda pojedzie do Wiednia Jmć pan Breteuil⁵ w charakterze ambasadora; że stanął w Paryżu Jmć pan Chomiński⁶, zesłany od JW. hetmana wielkiego Wielkiego Księstwa Litewskiego, który umawia względem operacyj, czynić się mających przez tegoż Jmci pana hetmana w Litwie, i że dwór paryski asekurowe za gorliwość Jmci pana hetmana. Szukał także Jmć pan Chomiński, aby za interpozycją króla francuskiego pozwoliła Generalność mieć komendę Jmci panu hetmanowi, ale ministerjum francuskie w ową porę⁷ jeszcze nie ułożyło sposobów,

¹ Michał Horain, podkomorzy wileński, zginął we wrześniu r. 1769. ² Bohusz złożył przysięgę jako konsyljarz wileński 27 marca r. 1771. ³ O obu tych pismach donosi Generalność szefom barskim 15 marca, w odpowiedzi na ekspedycję, o której mowa wyżej (str. 91—3). ⁴ Gustaw III bawił w Paryżu od 4 lutego do 25 marca 1771. ⁵ Ludwik August Le Tonnelier bar. de Breteuil. ⁶ Ksawery Chomiński miał audjencję razem Wielhorskim 26 marca. ⁷ Wyrazy »w ową porę« nasuwają domysł, że autor pisał lub poprawiał swe opowiadanie po załatwieniu sporu między Ogińskim i Sapiehą, a więc w r. 1772 lub później.

jakby wyperswadować Jmci panu regimentarzowi litewskiemu ustąpienie komendy nad wojskiem. W materjach wojskowych wyjeżdżał także naówczas pułkownik francuski z marszałkiem żmujdzkim na granicę do Frydki¹, gdzie z JW. marszałkiem połockim rzeczy umawiali.

Z Drezna w owymże czasie doniósł Rostworowski, że król pruski zatrwożył się gotowością cesarza i cale ucichł. Dodaje także, że Moskwa, widząc kontynuację wojny, sprzedała Księstwo Holsztyńskie królowi pruskiemu, i że do wszystkich rozesłała bankierów w Europie, starając się o sumę trzydziestu milionów rubli, ale jej dostać nie może; że parlament angielski wydał edykt, aby dla zbliżających się aparencyj wojennych nikt nie ważył się sum wydawać z kraju, i że nawet samej Moskwie nie daje suplementu. Do tych tak pomyslnych wiadomości ta była najpocieszniejsza, że powietrze w kraju ustało, i że uśmierzyła się zaraza, wszczęta na Węgrach koło Humennego², która tylko we trzech wsiach panowała. Rada zaś Wojskowa spisuje plan generalnej następującej kampanji, przesyła go do Paryża, tam bierze aprobatę, prezentuje go potem generalnemu kołu³; zgoda na niego powszechna. Do wzmocnienia zaś Lanckorony 12 wysyła armat z Bardjowa, i cały na tym miejscu lokowany amunicji, munderunku i broni magazyn wyprowadza do tej fortecy. Generał Esterhazy daje na to paszporta, dla której ekspedycji e medio sui wysyła Rada Wojenna marszałka żmujdzkiego⁴. NB. rzeczony armaty z różnych miejsc i przez różnych marszałków były sprowadzone na Węgry, a za dyspozycją Generalności reparowane. Reparacja ich kosztowała więcej 300 czerw. zł.

Województwa krakowskie, sandomirskie i lubelskie w osobach marszałków i konsyljarzów swoich podnoszą dawną formę generału korczyńskiego⁵, ustanawiają na wzór legji podnosić z uchwał swoich wojsko. Jmć pan du Murier determinuje się sam jechać do wojska. Książę wojewoda na odgłos słabości macochy swojej wyjeżdża do Drezna za pozwoleniem Generalności.

Z Czarnych Wód donoszą JJWW. szefowie, że wejzyr za odkrytą zdradą zrzucony, który był okazją przegranej nad Dunajem, straty Benderu i wszystkich awansów moskiewskich, oraz niepomysłności barskich konfederatów.

Akcja nastąpiła pod Lanckoroną⁶, w której Szuwarów odpędzony, utraciłszy na placu do 300 ludzi. Rada Wojskowa obliguje, aby du Murier dla zaufania ku sobie przyjaźni w wojsku oddzielił część sumy na zapłatę zaległych gaż wojskowych, który 10.000 czerw. zł. na to odkłada; o czym gdy Rada Wojskowa daje raport generalnemu kołu, wdzięczność jej za to po-

¹ Miejscowość zapewne w stronie Żmigrodu lub Dukli, gdyż Kajetan Sapieha i Międzyński w Żmigrodzie bawili około Bożego Narodzenia, a wycieczka Dumourieza miała miejsce około Nowego Roku. 17 lutego pojechał bez rozgłosu do Wiednia, a wrócił do Preszowa 7 marca; zamierzał odwiedzić w Lublińcu Fr. Krasińską i biskupa. ² Humenna na wschód od Preszowa. ³ Plan kampanji ułożony w styczniu, zatwierdzony 7 marca. ⁴ J. A. Puttkamer, autor opowiadania.

⁵ Punkta partykularnej ustawy województw generału korczyńskiego 11 marca w Bibl. Nar. Nr 102, str. 106—9. ⁶ 20 lutego 1771.

wszechna nastąpiła; niektórzy wyrzucają próżne opinie o tejże Radzie, z której teraz tyle wynika pożytków.

Dwór wiedeński wysłał do Petersburga księcia Lobkowitza w charakterze posła; upewniając, że pomyślną dla konfederatów powiódł ten poseł instrukcją. Wpadła także materia przyspieszenia poselstwa do Rzymu, JW. chorąży litewski determinuje wyjazd swój tam wkrótce. Stał też projekt w Radzie Wojennej podniesienia sił w Litwie, ponieważ Francja zapytała dlaczego Litwa żadnych nie czyni operacyj. Z tym projektem wysłany...¹ traktem na Lwów; nazajutrz po wyjeździe du Muriera do wojska, udał się w podróż dnia 7 aprilis roku 1771.

II.

Rękopis, z którego przepisaliśmy »Sancita«, składa się z dwóch woluminów bez tytułu, nieliczbowanych, formatu 20 X 30 cm., oprawnych w jasnobrunatną skórę ze złotymi wyciskami; z nich pierwszy jest wewnątrz rozpruty na fascykuly, (z których zresztą żadnego nie brakuje), jak gdyby ktoś chciał przenosić lub przechowywać rękopis częściami. Ex-librissy wskazują, że rękopis ten należał do biblioteki Antoniego hr. Tyszkiewicza w Wilnie, a potem do Tow. Muzeum Nauki i Sztuki tamże, które go przekazało Towarzystwu Przyjaciół Nauk; wolumina noszą sygnaturę inwentarza zbiorów archiwalnych Nr 94 i 95, dział B. Treść odpowiada pozycji 10 katalogu A archiwum Generalności, który ogłosiliśmy w *Ateneum Wileńskim*, r. II, z. 7—8 (1924), p. t. Tajemnica Michała Jana Paca (str. 362): »Régistres des arrêts du Conseil de la Généralité de la République de la Pologne et des copies des lettres écrites par elle avec celles des protestations de différentes provinces et territoires«. Że jest to oryginał a nie odpis na podobieństwo tego, z którego korzystał śp. K. Pułaski w Bibl. Publicznej petersburskiej (F. IV, 44), świadczą własnoręczne podpisy pod pewnymi aktami wszystkich członków delegowanych do prowadzenia protokołu przez Generalność (M. J. Pac, Joach. Czerny marsz. krak., Stan. Wybranowski kons. lubelski, Józef Karczewski marsz. liwski, Michał Kurnatowski kons. rawski, Dominik Medeksza marsz. kowieński, Stan. Kropiński kons. brześciański). Rękopis zawiera wpisane czterema różnymi rękami akta Rady Generalnej od 27 października 1769 do 18 kwietnia r. 1772. Dalej następuje protokół Rady Wojskowej w Preszowie od 17 sierpnia 1770 do 29 marca 1771 (II, str. 423—479), protokół »ordynansowy« Generalności od 22 marca 1770 do 21 września 1771 (str. 483—567), także protokół od 7 listopada 1769 do 13 marca 1770 (str. 579—649); dalej p. n. »Duplikata ordynansowego protokołu sub Nr. 2-do«, protokół drugiej Rady Wojennej

¹ Luka w tekście; widocznie autor w chwili, gdy to pisał, nie uważał za bezpieczne odsłaniać nazwisko piastuna niebezpiecznej misji.

(w Białej), od 24 września 1771 do 18 kwietnia r. 1772; wreszcie od str. 677 do 775 ciągną się »Sancita«, t. j. różne uchwały, ekspedycje, instrukcje przeważnie dyplomatyczne, wśród nich na str. 699—710 regulamin wewnętrznego ustroju Generalności, który ogłaszamy poniżej. Na str. 420—422 wpisano instrukcję Generalności dla K. Pułaskiego i Zaremby z dnia 13 października r. 1771.

Sancita.

Szczęśliwość państw wszelkich jest skutkiem wewnętrznego porządku. Porządek nie może być trwały i nieprzerwany, jeżeli nie ma przepisanych sobie pewnych reguł i nieodmiennych ustaw. Ustawy są przewodniczym każdemu w szczególności światłem, znoszą wątpliwość, zapobiegają sprzeczkom, i domową ugruntowawszy spokojność, samej tylko sprawiedliwości zostawiają miejsce. Z tych to pobudek i z obowiązków charakteru naszego niniejsze nam samym i wszystkim w ogólności przepisujemy sancita, którym nietylko ex virtute wypełnionego przez nas juramentu sami posłusznymi być ofiarujemy się, lecz równie ażeby od wszystkich innych bez względu na żadną osobę i dystynkcją stanu zachowane były, całą sprzymierzonej Rzplitej powagą i wszystkimi siłami dostrzegać i przykładać się sub fide, honore et conscientia nawzajem obowiązujemy się.

1°. Porządek marszałków generalnych i ich co do zasiadania prerogatywy w ten sposób ustanawiamy. Gdzieby złączone prowincje razem znajdować się miały, bądź to na sejmach prywatnych, bądź zjazdach generalnych, bądź sejmach etiam sub vinculo confoederationis przypadłych, tam u jednego stołu obok marszałkowie generalni, każdy z nich przy lasce przed sobą, zasiadać będą; w prowincjach koronnych prawa ręka marszałkowi generalnemu koronnemu, w prowincjach litewskich prawa ręka marszałkowi generalnemu litewskiemu należeć będzie, vota zaś i głosy dawane będą indiscriminatim dla marszałków i konsyljarzów wszystkich prowincyj w Koronie przez koronnego, w Litwie przez litewskiego marszałków.

2°. Decyzje i vota od wyższych in ordine et turno województw zasiadających marszałków, a po każdym marszałku tegoż województwa lub ziemi konsyljarzów zaczynać się mają, prezydujący zaś bądź marszałek koronny, bądź litewski generalny, w nieprzytomności zaś ich ob causas legales prezydujący marszałek ostatnią kreskę dawać będzie, cavendo per expressum, iż in casu gdzieby prezydencja na dalszego ex ordine marszałka spadać miała, natenczas żaden etiam z wyższego województwa, niżeli marszałek prezydujący, konsyljarz prezydencji pretendować i kwestji o to wnosić nie powinien, po prezydującym zaś marszałku ultimum votum consultivum sekretarzów generalnych konfederacji.

3°. W materjach, gdziebyśmy się unanimiter zgodzić nie mogli, przez kreski decydować będziemy; post secundum turnum, jeżeliby którykolwiek z nas marszałków lub konsyljarzów mieć chciał *secreta vota*, te wolne będą przez kałkuły, sposób zaś sekretnego wotowania się jasnie jest między nami umówionym, iżby *circumstantialiter* opisywać go potrzeba było, z którego sekretnego wotowania się jeżeliby wyniknęła *paritas*, wotum marszałka prawą rękę mającego otwarcie dane deklarować będzie pluralitatem, post quam latam ac promulgatam wyrok pod żadnym pretekstem ad oppositionem etiam unius odmienianym nie będzie.

4°. Excypują się a praetensione secretorum scrutiniorum materje: 1) gdzieby o ubezpieczenie religii św. rzymskiej katolickiej rzecz była, której utrzymanie jednym i najkardynalniejszym związku naszego jest celem, i przeciwko której każdego wnoszącego ipso facto za infamisa poczytujemy; 2) gdzieby chodziło o sąd oskarżonego kogożkolwiek de crimine status; 3) gdzieby chodziło o sąd oskarżonego kogożkolwiek z nieprzyjaciółmi związku naszego egzotycznymi lub domowymi o jawne lub tajemne porozumienie się, znaszanie.

5°. Nikt z nas w żadnej jakiegokolwiek materji, któraby pod kreski oddana była, żadnym pretekstem od wotowania wymawiać się nie ma; stante turno, z miejsca, z którego da decyzją, ruszać się nie ma; stante turno, chociażby wokowany przez kogo, wychodzić nie będzie, w cudze głosy wrywać się, słowa podchwytywać i z dotykającą słów ostrością cudze zdanie refutować żaden nie będzie, praktyk żadnych i korumpowania tak prywatnie wczśnie przed decyzją, jako w czasie samych sesyj sub poena infamiae tak super corruptentem jako corruptum et sub ulteriori poena arbitraria żaden ważyć się nie będzie. W ważniejszych zaś materjach etiam extra turnum, zapobiegając wszelkim praktykom, żadnemu z izby, chociażby od kogoś proszonemu, za drzwi wynieść niewolno będzie, chyba za wiadomością marszałka, i to z przydanemi sobie jednym lub dwoma kolegami.

6°. Gdyby objecka któremu lub marszałkowi lub konsyljarzowi jakakolwiek zadana była, albo jeżeliby od kogo w jakimkolwiek bądź oskarżeniu był zapozwanym, takowy na ustęp wynieść i przy wotowaniu nie znajdować się powinien, sprzeciwiający się zaś mocą i gwałtem ipso facto przez niezachowanie zaprzysiężonego sancitis nostris posłuszeństwa perjurus ac infamis będzie deklarowany.

7°. Jeżeli wszystkim jurydykcjom powinno uszanowanie, okazalszym daleko prawem Koło Generalnej Rady naszej, jako najwyższą prawodawczej Rzplitej powagę reprezentujące, wszelkiego osobom w nim zasiadającym uszanowania pretendować powinno; przeto każdy, któryby uczynkiem, to jest porwaniem się do broni, i chociażby nie zabił ani uderzył, bądź naostatek samym tylko potrąceniem którejkolwiek (*sic*) w Kole naszym zasiadającego obraził, takowy każdy bez względu na stan i kondycję absque clementia na życiu karany być będzie powinien; ktoby zaś ostrzejszemi i dotkliwszemi słowy

odkazaną i pogrózkami którego nas zelżył, takowy za oskarżeniem i dowodem poenae infamiae ac perduellionis irremissibiliter nec non poenae arbitrarie podpadać będzie. Jako zaś pierwszy z nas winniśmy przykład, tak sami nam wzajemną spondendo przystojność, od słów niedyskretnych, przymówek, odkazanych, porywania się wstrzymać się powinni jesteśmy sub poena tanquam in privatum extendenda. Podobnym sposobem stanom wszystkim wszelką uczciwość i przystojność winni jesteśmy et in casum oskarżenia którego z nas per laesum ac injuriatum za słusznym dowodem nieodwłoczną sprawiedliwość, habito respectu status ac conditionis skarżącego się, ad praescriptum praw naszych uczynić powinni będziemy.

8°. Zaszle jednomyślnie lub per pluralitatem sądowe rezolucje w protokół sądowy zapisywane będą, i po zapisaniu przez prezydującego marszałka i z każdej prowincji jednego ex turno marszałka i konsyljarza podpisywane będą. Vota, któreby per pluralitatem były odrzuconemi, jeżeliby kto a parte pisać pragnął, to jemu, jako contra naturam konfederacji, pluralitate votorum wszystko irrevocabiliiter stanowiącej, jako contra nexum juramenti de non revelando secreto praestiti, dozwołonym nie będzie.

9°. Komplet Koła naszego, przez który wszystkie materje active ac legaliter rezolwowane i decydowane być mogą, zaznaczamy przy marszałku generalnym z marszałków i konsyljarzów liczbę osób dwudziestu czterech, tak z Korony Polskiej jako i W. Ks. Litewskiego, inkludując w to i województwa pruskie, bez której liczby żadne materje kończone nie będą, większa zaś liczba przytomnych nietylko nie będzie przeszkodą, ale jest żadaną od nas.

10°. Wysoką nadto i pełną uszanowania mamy opinią o wielkiej ani podejrzaney cnocie zasłużonych w Ojczyźnie naszej i z nami wiernie łączących się JWW. senatorów i ministrów, iżbyśmy najmniejszą nawet suspicją mieć mogli, ażeby nietylko z cudzoziemskimi potencjami, ale z kimkolwiek bądź szkodliwe et contra mentem Generalnej Konfederacji mieć i utrzymywać chcieli korespondencje, solennie nas w tej mierze wypełnioną przysięgą upewniwszy. Któreby atoli przez tychże JW. senatorów i ministrów korespondencje favore Generalnej Konfederacji rozpoczęte były, kontynuowanemi, osobliwie jeżeliby pisanemi były w materjach, consensus Rady naszej implicite vel explicite wyciągających, te ażeby z nami komunikowanemi były, ostrzegamy, i na któreby nasza zaszła zgoda, etiam ażeby w protokół nasz były wpisane, mieć chcemy. Podobnym sposobem, chcąc zapobiec wszystkim dyfidencjom, jako w każdym stanie Rzplitej najszkodliwszym, pogotowiu w niniejszych okolicznościach najniebezpieczniejszym, ażeby nostrae Generalitati przysięgli JW. senatorowie i ministrowie do żadnych dworów cudzoziemskich dla żadnego rzeczy traktowania bez wiadomości naszej wyjeżdżać nie ważyli się, serio ostrzegamy, ale raz już z nami złączeni radą, powagą i kredytem swoim nas wspierali, i do jednego razem z nami dążąc celu, wspólnie pracowali i dopo-

magali, sacro amore patriae obligujemy, secus zaś czyniących z żalem naszym przymuszeni będziemy pro hostibus patriae deklarować.

11°. Smutne nas uczy doświadczenie, że pod pozorym dobrego patryjoty płaszczem w nieszczęśliwych wieku naszego czasiech, gdzie cnota ustąpiła podłości, gdzie obowiązki Ojczyźnie winne przedajnymi, gdzie patryjotyczne sentymenta spodlonymi, gdzie publicznego dobra osiągnęła miejsce prywata, niektórzy z Rad duchownych i świeckich ex ministerio i z stanu rycerskiego, należących Ojczyźnie swojej zapomniawszy powinności, nietylko jej skutecznej odmawiają pomocy, ale na jej zgubę i ostateczny łączą się upadek, zasłużonej zaś stąd kary unikając, niektórzy do związku naszego już przystąpili, niektórzy podobno przystąpić zechcą. Ostrzegamy zatem, iż cognitionem przypuszczenia takowych osób nam Generalnej Radzie zachowawszy, etiam przypuszczonemu, gdzieby obiekcja kointeligencji i adherencji z nieprzyjacielem zarzuconą i dowiedzioną była, akces etiam do konfederacji nil quidquam suffragabitur, owszem, ktobykolwiek ex nostro etiam conclavi takowego oczywistego i w zdradzie Ojczyzny obwinionego i przekonanego protegować i promować ważył się, taki a conclavi remotus i sam pro rebelli deklarowanym będzie.

12°. Chcąc porządek jak najdoskonalszy między nami utrzymać i zdarzone interesa najprędzej i najskuteczniej rezolwować, unikając similiter larraginem interesów, przez co dobro publiczne uszkodzenie ponosićby mogło, rozrządzamy między sobą, aby materje tak względem dworów cudzoziemskich, jako względem interesów politycznych i cywilnych, równie jako wojska i skarbu koronnego i W. Ks. Lit., niemniej projekta od kogokolwiek nam do rezolucji podane, naznaczonym od laski do ułożenia lub rezolwowania onych ex gremio nostri marszałkom i konsyljarzom koronnym i W. Ks. Lit. oddawane były, a to dla prędzej czynności i łatwiejszej dawania rezolucji. Ci zaś JW. wyznaczeni z izby, rezolwowawszy lub ułożywszy projekt, izbie ogólnej ad trutinandum et decidendum podadzą.

13°. Wyciśnione rozmaitemi gwałtami łzy i płacz uciemionego ludu ściąga na nas sprawiedliwy gniew i karę Najwyższego: oświadczamy się więc, iż nad takowemi nieszczęśliwościami sensibles, a więcej jeszcze, że dla nieustanowionego dotąd porządku nie możemy zapobiec temu złemu i przestępnym w proporcją demeritorum przykładnie ukarać, przeto, skoro tylko będziemy w stanie uczynienia wszystkim ukrzywdzonym sprawiedliwości, wszystkich takowych rabowników zdzierstwem i uciskiem narodu i mizernego społeczeństwa bawiących się, z obelgą najpoważniejszego imienia konfederatów próżno i niegodziwie tym imieniem zaszczycających się, condigne bez żadnej klemencji i względu ukarzymy, na dobrach jego i osobie repetitionem damnorum injuriatis wskażemy, na amnestją, pod którąby się takowe osoby podciągać miały, nie zezwolimy, hocque intuitu uniwersał po wszystkich województwach, księstwach, ziemiach i powiatach pod imieniem JW. marszałków generalnych in ordine spisania i likwidowania wszystkich krzywd wydamy. Takową więc

między fałszywemi konfederatami a gorliwemi na obronę i usługę ojczyzny poświęconemi mężami uczyniwszy różnicę, tychże w czasie da Bóg uspokojonej ojczyzny do łaskawych Rzplitej względów zalecić nie omieszkamy.

14°. Wojsko komputowe i wszystkie inne z wypraw i uchwał wojewódzkich zaciągnięte, ażeby tym porządniej i skuteczniej przeciwko nieprzyjacielowi in visceribus ojczyzny naszej srożącemu zażyty być mogło, pod generalną komendę JWW. regimentarzów, idque wojsko koronne pod regimentarza koronnego, wojsko litewskie pod regimentarza litewskiego poddajemy; wszystkie zaś inne publiczne lub prywatne, chociażby z własnych swoich substancyj zaciągi, któreby z generalną komendą łączyć się, od niej ordynansów przyjmować, wydanych egzekwować i we wszystkim posłuszeństwu i subordynacji podlegać nie chciały, za swywolne kupy ogłaszamy, ich mocą znosić, do posłuszeństwa przymusić przyrzekamy. Hersztów zaś criminaliter sądzić et pro invindicabilibus capitibus deklarujemy. JWW. regimentarze przy objęciu komend jurament Generalitati super fidelitatem et oboedientiam wykonają. W prerogatywy regimentarzów wdawać się nie będziemy, ale Ichm. pp. regimentarze raporta do siebie od wszystkich komend swoich odbierając, jeden raport generalny co miesiąc nam, Radzie Generalnej, uczynić będą obligowani, który w osobliwy protokół będzie zapisany. Regulament w wojsku i płacy jemu należące spisujemy; coby zaś w czasie swoim przydać, ująć lub odmienić zdało się, inito z JWW. regimentarzami consilio, meliorationis facultatem zachowujemy. W akcjach decydujących niemniej jako w generalnym planie operacji przeciwko nieprzyjacielowi JWW. regimentarze od koła naszego dependować będą; gdzieby zaś perimentes casus albo necessitas perimens, w których przez naszą odległość i zwłokę znaczna wyniknąć mogłaby szkoda, JW. regimentarz każdy w wojsku swoim cum Consilio Bellico decydować, projektować i egzekwować będzie. Consilium Bellicum składać się ma w Koronie z czterech marszałków i trzech konsyljarzów, inkludując w to marszałka lub konsyljarza województw pruskich, w Litwie z dwóch marszałków i jednego konsyljarza, którzy pluralitate votorum decydować, większej wagi ordynanse wspólnie z JW. regimentarzem podpisować będą. W wotowaniu zaś wojskowym przez konsyderację wielkich zasług wielkich w ojczyźnie mężów JWW. regimentarzom dwie kreski ostrzegamy. Sentencjonarz do zapisywania ważniejszych decyzji konserwowanym być ma. W szarżach wojskowych w polskim autoramencie w chorągwiach usarskich i pancernych na rekomendację JW. regimentarza albo tegoż znaku rotmistrza, jeżeli z nami łączącego się, w wyprawach województwa każdego na rekomendację marszałka tegoż województwa, w cudzoziemskim autoramencie zaczawszy od generała aż do majora inclusive na rekomendację JW. regimentarza lub szefa tegoż regimentu, jeżeli z nami łączącego się, osobliwe i szczególne mieć względy, patenta zaś od nas wydawać i podpisywać będziemy; zaczynając zaś od kapitana aż do najniższej szarży moc ich kreowania i patentowania JWW. regimentarzom zostawujemy.

15°. Dały zawsze jawne gorliwości swojej dowody Prześwietne województwa ziem Pruskich, nie oszczędzając życia zacnych obywateli i sakryfikując substancje własne na wystawienie znacznego korpusu wojska końcem publicznego pożytku i potrzebnego w niniejszym stanie ojczyzny ratunku; pari zelo jako swojej gorliwości dowodzi (*sic*), tak i jednomyślności daje przykład, wszystkie wojska i wyprawy swoje pod komendę i ordynanse JW. regimentarza generalnego, a w jego osobie pod władzę i rozkazy nas Generalności oddając. Przeto, że też wojska od tejże komendy indispensabiliter dependować będą, decernendo ostrzegamy województwom tychże ziem, że moderno sancito nil quidquam dyspozycji wojska in post praejudicare ich prawom chcemy.

16°. Zachęcamy każdego cujuscunque status ac conditionis nietylko na pospolitą powszechną ojczyzny obronę, ale i do tym znakomitszego, okazalszego w walecznych akcjach dystyngwowania się, przyrzekając i upewniając, iż każdego przez podobne zasługi zaleconego, od wojska, a osobliwie JW. regimentarzów obojga narodów, jako oczewistych dzieł męstwa świadków, rekomendowanego, jeżeli równie z nami urodzonego, w nadgrodzie ex publico lub szarżach wojskowych, jeżeli de non equestri ordine, szlachectwa klejnotem lub rangą wojskową w służbie Rzplitej bądź to cudzoziemca, bądź obywatela praemiare nie zaniedbamy.

17°. Wszystkim wojskiem tak komputowym, jako i z wypraw województw, księstw, ziem i powiatów, Generalitas jako suprema potestas z JWW. regimentarzamiłączona w Koronię i W. Ks. Litewskim respective dysponować będzie, a ci nemine excepto ordynansom posłuszni być mają. Żadnemu z senatorów, ministrów, urzędników Królestwa i nikomu z stanu rycerskiego bez wiadomości i bez listów przypowiednich bądź to Generalitatis, bądź marszałków województw, księstw, ziem i powiatów relative rekrutować, broń sprowadzać, amunicję zgromadzać nie wolno będzie. Ktoby zaś za wiadomością Generalności własnym expensem lub staraniem albo broń sprowadzoną albo ludzi zrekrutowanych miał, in usum Generalitatis i pod jej rozrządzenie oddał i poddał, takowemu wszelką pamięć, wdzięczność i nadgrode skonfederowanej Rzplitej ostrzegamy; chorągwiom zaś wyprawnym, któreby się z pożytkiem publicznym dystyngwować się przeciwko nieprzyjacielowi mieli okazją, takowe chorągwie między komputowe umieścić znaki starać się przyrzekamy.

18°. Że dotychczas niektórych województw, księstw, ziem i powiatów marszałkowie i konsyljarze w kole Generalitatis nie znajdują się, tudzież komend ich wiadomości ani raportów nie mamy, przeto po dojściu wydanego od naszej Generalności z zamierzeniem terminu dołączenia się uniwersału, ktoby o przyczynach nieprzygotowności swojej i nieuczynionej do nas odezwy nas nie uwiadomił, ordynansom od nas wydanym nie był posłuszny i z nami się łączyć pod jakimkolwiek bądź pretekstem nie chciał, takowego każdego pro perturbatore patriae ac perduelli deklarować będziemy. Ci zaś, co z skarbu koronnego et ut praemissum chociażby i z własności swoich, jakowe nowe zre-

krutowali chorągwie, w osobach swoich stawać i od ordynansów Generalności, a przez nią od ordynansów generalnego regimentarza dependować będą powinni, nie wyłączając ab hoc rigore i nas samych, marszałków, względem komend i dywizyj naszych.

19°. Ponieważ niektóre województwa, ziemie i powiaty niedosyć dobrze quantitatem powiatowych ustaw zmiarkowawszy, więcej, niżeli z tych dochodów utrzymać można, ludzi zrekrutowali i na utrzymanie ich bez obciążenia albo własnych współobywatelów, albo bez uciemiężenia cudzych województw, albo sine subsidio skarbu publicznego sposobu mieć nie mogą, rozpuściwszy zaś tych ludzi, wieleby się spodziewać potrzeba nieszczęśliwości i swywoli w kraju, przeto, zapobiegając temu, postanawiamy, iż ktobykolwiek miał w województwie, ziemi i powiecie nad możność utrzymania przez swoje województwo, ziemię i powiat zrekrutowanych ludzi, ażeby każdy tak JW. marszałek ustaw swego województwa i ludzi actu w komplecie znajdujących się dostateczną tabelę podał Generalności, w której tabeli w proporcją i kognicją wszedłszy Generalność i tyle, ile z ustaw własnej ziemi utrzymanych być może ludzi marszałkowi zostawiwszy, przewyższającą resztę tym marszałkom, którzy albo jeszcze wypraw swoich żadnych, albo zupełnie skompletowanych nie mają, w służbę tegoż województwa odda, sumę zaś na zaciągnięcie, zrekrutowanie i oporządzenie tych ludzi przez oddającego marszałka praevisum juramento zlikwidowaną, przez Generalność uznaną i aprobowaną, jeżeli takowy zaciąg z pieniędzy skarbu publicznego uczyniony, odbierający ludzi tych marszałek anticipative do kasy generalnej, jeżeliby z własnych marszałka pieniędzy tenże był rekrut, do rąk tegoż marszałka odbierający marszałek anticipative złoży i zapłaci.

20°. Nauczamy się z niewymownym zgorszeniem, iż niektórzy obywatele w tak gwałtownych Rzplitej potrzebach, powinnej unikając pomocy, dobra swoje na pograniczach miane, przez różne zmowne kontrakta z zagranicznymi generałami et cujusvis tituli pod ich ochronę in fraudem Rzplitej oddawszy, od włożonych pro contingentibus dóbr tych przez województwa albo województw marszałków uchylają się podatków: takiego każdego oskarżonego i przekonanego sądzić i dobra konfiskować w czasie swoim deklarujemy.

21°. Województwom, księstwom, ziemiom i powiatom przez cudze bądź czyjeżkolwiek komendy w wybieraniu podatków, furazów et id generis dotąd uciążonym i ukrzywdzonym salvam damnorum verificationem in ordine bonificationis w sądzie generalnej Rady naszej warujemy i ostrzegamy. Względem zaś przyszłych abhinc przechodów uniwersał nasz z ustanowieniem porządku wydać deklarujemy.

22°. Dali nam jawne nader dowody Ichm. pp. dysydenci szlachta polska, gdzie zapomniawszy pierwiastkowych obowiązków, najesencjonalniej przed wszystkimi inszemi Ojczyźnie swojej powinny, nietylo takowego wewnętrznego zamieszania smutne i przykre otworzyli źródło, ale broń swoją, broń

przez prawa obywatelskie z nami wspólną, na nas, a w nas na własną obrócili Ojczyznę; wybaczą zatem tej ostrożności, iż aż do zupełnego Rzplitej uspokojenia od wszelkiej szarzy i rangi w wojsku Rzplitej obojga narodów chcemy (ich) mieć oddalonymi.

23°. Śmiało z greckim wołamy prawodawcą: non putabamus dari parri-cidium, ani wierzyć chcemy, aby któżkolwiek imię rodowitego Polaka noszący w służbie moskiewskiej przeciwko własnej Ojczyźnie oręż nosił, tym z większym zgorszeniem broń dobrowolną przeciwko własnej braci łączył z nieprzyjacielem. Gdy atoli w tak nieszczęśliwych czasach już nic niepodobnym nie zostało, jeżeliby kto w tym sposobie był oskarżony i przekonany, osoby takich pro rebellibus, perduellibus, proditoribus ac hostibus patriae deklarujemy, dobra sądowi i konfiskacji poddajemy.

24°. Co się zaś tycze skarbu czyli dochodów publicznych z kwart, głównego obojga, hyberty i ceł oraz subsidii charitativi, jeżeliby jakowe były z zagranicy, i marszałkom oznaczonej sumy (*sic*), bądź oznaczyć jeszcze mającej, te wszystkie do Kasy Generalnej praevis quietationibus wnoszone być powinny, której tym sposobem rozrządzenie mieć chcemy. Idque postanawiamy dwóch kasjerów, z których aby jeden był przy Generalności, a drugi przy wojsku; ten, co przy Generalności, odbierać powinien pieniądze z rąk Generalitatis, która mu zapisze w jego protokóle lub rejestrze perceptę odebraną i wyrażoną, skąd pochodzi, Generalitas zaś zapisze tożsamo w swoim rejestrze pod tąż datą. Rozkaże Generalitas wypłacić co z kasy, wyda kwit podpisany rękoma Generalitatis lub sześciu marszałków, po dwóch z prowincji i czterech konsyljarzów z wyrażeniem, na jaką potrzebę, i zapisze też w rejestrze Generalności. Poszle kasjer za asygnacją Generalitatis sumę jaką do wojska, kasjer wojskowy powinien dać Generalności rewers, jako odebrał tę sumę, który w registr lub protokół powinien być wpisany dla likwidacji z kasjerem wojskowym, kasjer zaś wojskowy za asygnacją regimentarza a zwyż wspomnianych marszałków i konsyljarzów ad latus będących powinien wydatki czynić, i te adnotowane być powinny od zwyż wspomnianej Rady według postanowionych (*sic*) w Kasie Generalności. Uchwały zaś partykularne województwa, które ogólnemu Generalitatis porządkowi i niniejszym sancitom przeciwne nie są, in suo robore zachowujemy.

25°. Jeżeliby ktobądź z senatorów, ministrów, bądź z marszałków pod jakimkolwiek bądź pretekstem i pozorem potrzeby powszechnej, praktyki albo starania czyli w Koronie czyli w W. Ks. Litewskim do obrania siebie na miejsce obranych i z nami najściślejszym węzłem złączonych JWW. marszałków i regimentarzów generalnych czynić ważył się, hocque intuitu uniwersały zapraszające, ogłaszające, nakazujące albo cujusvis alii tituli śmiał wydawać, z tym jako z nieprzyjacielem wzruszającym stany nasze postąpić jurata fide sobie wszyscy przyrzekamy. Uczynioną już raz przez nas i poprzysiężoną elekcją do ostatniej kropli krwi tueri et manutenere obowiązujemy się.

26°. Województwom ziem Pruskich dawne kardynalne prawa, jako popolicie zowiemy, jura primitiva, nienaruszenie ad mentem pierwiastkowej inkorporacji mieć chcąc, one utrzymywać przyrzekamy. Wszelkie zaś przywileje i re-skrypta, contra tenorem ac praescriptum primitivorum jurium wydane, ipso facto kasujemy i na stronę uchylamy; toż samo respectu Księstwa Mazowieckiego rozumieć chcemy, salvis etiam dalszych innych województw, księstw, ziem peculiaribus exceptionibus. Excepta dwa wydane.

27°. Sądy exorbitantiarum postanowimy, w których szczególnie tylko crimina status i wszystkie stąd wynikające materje, non involvendo causas juris, samym tylko ziemstwom lub trybunałom do sądzenia przynależących, sądzić będziemy. Województwom zaś, które jeszcze dotychczas sędziów sobie z marszałkami i konsyljarzami nie ustanowiły, zapobiegając zwyczajnym hoc turbido tempore praktykującym się inkonwenjencjom i ekscesom, tychże sędziów postanowienia dozwalamy, i ażeby antiquo confoederationis solito more sprawy ex quattuor articulis castrensibus albo ex vi inscripti fori sądzili, warujemy.

28°. Gdyby który z JWW. marszałków lub konsyljarzów, dawszy tego sprawiedliwą przyczynę, (żądał?) aby wypadł z izby sancitum lub dekret ad triduum w protokole bez wydawania zostawał przytrzymany, tedy odmówionym mu to nie będzie.

29°. Że zaś w tym czasie na ubezpieczeniu wiary św. rzymskiej katolickiej i wolności narodowej, wiele należy mieć przezorności (*sic*), osobiście wynikłemi z przeszłych poselstw nieszczęśliwościami nauczeni, postanawiamy, iż JWW. ablegaci do dworów cudzoziemskich instrukcje od nas sobie podane zaprzysiąc będą musieli, w których między inszemi punktami pryncypalnie umieszczone będą, jako partykularnych swoich interesów żadnych z ubliżeniem publicznemu staraniu mieszać nie będą, jako żadnych szczególnych dla prywatnych osób względów mieć nie będą.

30°. Wydała już najwyższa w tej Generalności Rzplitej zawarta powaga uniwersały, obwieściła osoby Skarbu Koronnego tykające się, ażeby nikt bądź z marszałków, bądź któżkolwiek sub rigore poenarum kwitów wydawać nie ważył się; waruje tylko hoc loco, iż od zaczętej w Barze konfederacji czyjejkolwiek z takowych provenjencyj pokazałyby się kwity, każdy takowy ścisły i dostateczny rachunek sub nexu juramenti nam Generalitati zdać tenebitur.

31°. Przyznaliśmy competenter wielkim w jczyźnie Ozasługom okazały merendi erga Rempublicam charakter JW. Potockiemu podczasem lit. w Koronie, JW. Jmci p. Sapieże krajczemu lit. w Litwie generalnych regimentaryj, pod których najwyższą w osobach naszych komendę oddaliśmy wojska skonfederowanej Rzplitej, tak komputowe jako i nowego zaciągu, wszystkie ogólnie. Godzi się nam słodką karmić się nadzieją, iż gdy część jedna tegoż wojska komputowego na pierwsze sprzymierzających się marszałków zawołanie ochoczo łączyła się, wierności, waleczności i męstwa swego jawne w tylu zdarzonych okazjach dała dowody, że dalsza część tym chwalebnym i wspinałym wzbu-

dzona przykładem za dojściem wydanych już naszych uniwersałów swojego nie spóźni złączenia się, ubliżonego zaś dotąd czasu tym usilniej i z hazardem krwi swojej tym nieoszczędniej nadgradzać będzie, im jawniej pozna, jak siła własnej Ojczyźnie będąc winnym przez opóźnienie obowiązków w zwłoce uczyniło szkody. Gdy tak o wiernym całego walecznego wojska u nas względem jednej części już w skutku, względem drugiej z nieomylną nadzieją jesteśmy przeświadczeni, nie widzimy najmniejszej przyczyny praktykowanych dawnymi czasy w wojsku związków, które nigdy nie były znakiem i hasłem tylko podniesionego na własną Ojczyznę oręża, a przeto tak ostrem i w dawnych prawach naszych zabronione karami; stąd ktobykolwiek, bądź to prywatną wyniesiony ambicją, bądź celem przykrej w stanach Rzplitej cywilnym i żołnierskim uczynienia scysji, bądź z prywatnych pobudek i szkodliwych praktyk wojsko związywać, independenter od najwyższej w naszym sprzymierzeniu się zawartej władzy pod związkowych marszałków imieniem komendy podnosić, imię związkowego marszałka przywłaszczać i nosić ważył się, takowego każdego osobę pro rebelli ac hoste patriae, życie jego pro invindicabili capite tak ad mentem praw dawnych, jako virtute moderni sanciti deklarujemy, wojsku zaś od posłuszeństwa sprzymierzonej w nas Rzplitej odstępującemu poenas condignas temeritati przepiszemy. Deklaracja jednak punktu tego jako jest szczególniej in ordine przyszłego porządku, tak iż przyjętemu do czasu i z czasem już ipso facto ustałemu marszałka związkowego tytułowi, przez JW. Jmp. starostę wareckiego wziętemu, jego zasługom, charakterowi i honorowi derogare nie ma, publica fide intencją swoją sprzymierzona Rzplita oświadcza.

32°. Wszelkie inne materje niniejszej ustawie i dawnym prawom nie przeciwne, w stanowieniu, decydowaniu lub legalizowaniu ich zupełną moc i władzę sobie zostawujemy, i niniejsze Sancita titulo Ordynacji sądów naszych niezłamane i nieprzestępne sacrosancte dochowywać jako najsolenniejsz sub poenis in refragarios obowiązujemy się.

Działo się na Białej, roku 1769 miesiąca decembra pierwszego dnia ¹.

¹ Ogłaszając „Krótkie zebranie“ według jedyne go znanego przekazu, a „Sancita“ według autentycznego oryginału, nie mieliśmy wyboru między tekstem gorszym i lepszym; poprzestaliśmy więc na odtworzeniu dosłownego brzmienia rękopisu bez prostowania niedokładności w „Zebraniu“ i bez komentowania niedość jasnych ustępów w „Sancitach“, z zachowaniem jedynie form językowych, nawet gdy były one zmienne. Pisownię i interpunkcję zmodernizowaliśmy według zasad dziś obowiązujących.

SKOROWIDZ.

- Anglja 92, 96.
 Ankiewicz ob. Hankiewicz.
 Austria 82, 87; ob. też Kaunitz, Marja
 Teresa, Wiedeń.
 Bar 47—8, 50; ob. też Krasiński M. i Po-
 tocki Joach.
 Bardjów 44, 96.
 Bender 48, 96.
 Berdyczów 47.
 Bernatowicz 70.
 Berno 70.
 Bęklewski O. 73.
 Biała Podlaska 49, 51.
 Biała Śląska 55, 73, 98.
 Białystok 49.
 Bielsko 50, 52, 54—6, 61—2, 69, 70, 80, 86.
 Bierzyński J. 48—50, 55, 57—64.
 Billewicz 44.
 Błonie 71.
 Bohusz J. 43—4, 53—4, 62, 76—7, 81, 85,
 93, 95.
Bonnefon 43.
 Borzęcki A. 49.
 Branicki J. Kl. 88—9.
 Breteuil 95.
 Bryń ob. Berno
 Brześć Lit. 49, 54, 73.
 Brzostowska G. 89.
 Buchowiecki Ant. 43.
 Budzimirz (Budamer) 93.
 Bukowski M. 49.
 Bystram 43.
 Cetnerowa L. 75—6, 80.
 Chabannes 89.
 Chełm 49, 51.
 Chłopi 101.
 Chocim 47, 65.
 Choiseul 46, 72, 82, 91, 95.
 Chomentowski J. 48, 51, 89.
 Chomiński Ksawery 95.
 Chreptowicz Karol 50.
 Cieszyn 44, 52, 61, 77.
 Cła 105.
 Czapski Franc. 83.
 Czarnocki M. 42.
 Czarnowoda 92, 96.
 Czartoryscy 58, 74, 77—9, 83, 93—4.
 Czartoryski M. 42.
 Czechy 95.
 Czerny Joach. 51, 53, 62, 66—7, 80, 92—5,
 97.
 Czerska ziemia 72—3, 81—2.
 Częstochowa 84, 86, 90—1.
 Człuchów 73.
 Daszkiewicz 50.
 Demiata (Demete) 74.
 Derżofowa 68.
 Dobra 60—1.
 Domański M. 70, 74.
 Dowspuda 50.
 Drewicz 90.
 Drezno 45, 55, 69, 70, 72, 89, 94, 96.
 Drohiczyn 51.
 Dukla 72, 79, 96.
 Dumouriez 43, 74—81, 83, 90—1, 93, 96—7.
 Dunaj 92.
 Durand 72, 79, 87—8, 95.
 Dysydenci 104—5.
 Dzierzbicki T. 49, 80, 87—8, 91.
 Dzierżanowski M. 55—64, 73, 78, 80, 82,
 90.
 Esterhazy 61, 79, 96.
 Francja 46, 51, 63, 82, 87, 95; ob. też
 Choiseul, Dumouriez, Durand, Ludwik
 XV.

- Fryczka 96.
 Fryderyk August III 28, 94, 96.
 Fryderyk II 88, 94, 96.
 Gabułów 50—3, 56.
 Gdańsk 52, 69, 88.
 Gomoliński K. 48, 50—2, 75, 90.
 Gorzeński Ant. 81, 84.
 Gostynin 55, 60.
 Grabowscy J. i P. 63, 71.
 Grodno 49, 50.
 Gustaw III 95.
 Halil pasza 85, 93.
 Hankiewicz M. 46—7.
 Heilsberg 70.
 Holsztyn 96.
 Homonna 96.
 Horain J. A. 78.
 Horwat 84—7.
 Humenne ob. Homonna.
 Infanty 43.
 Interregnum 82, 84, 86, 90.
 Isakcza 94.
 Izba Konsyljarska 52.
 Izby 64, 78.
 Izmail 94.
 Jabłonowska Anna 51, 53—5.
 Jabłonowski Antoni 88.
 Jałowiecki 81.
 Jaraczewski T. 76.
 Jassy 65.
 Jezierski K. 88.
 Józef II 71, 79, 94—5.
 Kalenkiewicz ob. Kaleński.
 Kaleński Mik. 93—4.
 Kaliskie województwo 52.
 Karczewski St. 63, 72.
 Karlsbad 72.
 Karol ks. Kurlandzki 72, 78, 97.
 Karwowski Kaz. 51.
 Kary regulaminowe 99.
 Kasa Generalna 105.
 Kaunitz 82, 88.
 Kocharński J. Rola 84.
 Komisja Wojskowa 81.
 Komisje Generalności 101.
 Konfiskaty 104—5.
 Konieczna 63—4, 78.
 Konstantynopol 44, 55, 66—7, 76—7.
 Kopanka 48, 65.
 Korczyński Generał 96.
 Korupcja 99.
 Kościan 91.
 Kościuszek J. 76, 84.
 Kossakowski Sz. 43, 65—71, 75, 80—1, 84—6, 90, 92—4.
 Kossowski Fr. 51, 76, 78.
 Kowno 56.
 Kozuchowski Fr. 67, 70, 80, 83, 85.
 Kraków 48, 56, 61—2, 86, 89, 91, 96.
 Krasicki I. 70.
 Krasieńska Fr. 89, 91.
 Krasieński A. 45—8, 50—9, 71—4, 78, 80—1.
 Krasieński M. 45, 50—1, 53, 61, 65—6, 68, 72, 74—5, 83—6, 91—4, 96.
 Kreski (głosowanie) 99.
 Kroki 43.
 Kropiński St. 43, 54, 63, 76, 81, 97.
 Krystjampol 50, 88.
 Krzywdy od wojska 104.
 Kuczyński W. 51, 86.
Kurczewski J. 43.
 Kurlandja 88, 94.
 Kurnatowski M. 97.
 Kwarta 105.
 Lanckorona 44, 83, 96.
 Laskarys 42.
 Lasocki R. 48, 50, 63, 66.
 Lasocki marsz. czerski 72, 81—2.
 La Vrillère 95.
 Lewocza 49.
 Litwa 43, 76, 84, 90, 94—5, 97—8.
 Lniski M. 80, 87.
 Lobkowitz 97.
 Lublin 49, 96.
 Lubliniec 80, 89, 95.
 Lubomirski Ant. 88.
 Lubomirski Jerzy 48.
 Lubowla 49.
 Ludwik XV 50.
 Lwów 43, 49, 73, 97.
 Łopacińska Barbara 42.
 Łopaciński Antoni 43.
 Łopaciński Józef 42—3.
 Łopaciński Mikołaj 42.
 Łopuski J. 48, 63.
 Madagaskar 56.
 Malczewski Ign. 52, 71, 82.
 Manifest gravaminum 77, 82, 86.
 Marja Antonja 70, 72, 89, 94.
 Marja Teresa 88.
 Mazowsze 106.
 Medeksza Dominik 81, 97.
 Medeksza Józef 81.

- Mehadja 67, 87.
 Miączyński J. 62, 68, 74, 78, 83—4, 86, 91.
 Michałowski 80.
 Mielnicka ziemia 51.
 Mikołusz 70.
 Mińskie województwo 43.
 Mirski T. 43, 73, 80.
 Mirski podkomorzy brasławski 73.
 Mniszchowa A. 44, 53, 72, 74—7, 79, 80.
 Mniszchówna J. 74.
 Mniszech J. 44, 55, 72, 74, 88, 91—2.
 Mniszech M. 88.
 Mohammed Emin 94.
 Moldawandzi Ali pasza 65, 67, 69.
 Monachjum 72.
 Morawski 70.
 Morzkowski A. St. 51.
 Mrozowicki 66.
 Mściśławskie województwo 56.
 Muśnicki 95.
 Muszynka 49, 51, 56.

 Nauendorf 61.
 Nieśwież 56, 68.
 Nobilitacje 103.
 Nowogród 55—6.
 Nowogrodzkie województwo 56.

 Odinot 72.
 Ogiński M. 95.
 Olizar K. 51, 63.
 Oranowski 95.
 Ordynanse 97.
 Orsowa 67.
 Oświęcimskie księstwo 51.
 Osiecki 68.
 Ossoliński J. 93.

 Pac 43—4, 50, 53—8, 68—70, 73—82,
 85, 90—1, 93, 97.
 Pakosz 63.
 Paritas 99.
 Parys 49, 63.
 Paryż 46—7, 50—1, 55.
 Paszkowski 73.
 Piasecki Ant. 48, 51, 63.
 Pińsk 49.
 Piotrowski 49.
 Piwnicki I. 71, 80.
 Pluralitas 100.
 Podhajce 47.
 Podhorski 47.
 Podlasie 51.
 Podole 46.
 Poglówne 105.
 Połock 42.
 Pomorskie województwo 76.
 Poncet 72.
 Poniński J. 91.
 Potocka P. 88.
 Potocki Fr. S. 50, 88, 93.
 Potocki Ignacy 49, 51, 75.
 Potocki Joachim 45, 47—8, 61, 65—70,
 72, 75, 83—6, 91—3, 96, 106.
 Potocki Piotr 84, 87.
 Potocki 75.
 Poznań 52, 91.
 Praga 70—1.
 Preszów 53, 61—2, 65, 68—9, 71—3, 80,
 90, 97.
 Protokół Generalności 100.
 Pruskie województwa 76, 100, 103, 106.
 Przyłuski 78.
 Pułaski Franciszek 44, 48—50.
 Pułaski Józef 47—8, 67, 70, 107.
 Pułaski Kazimierz 44, 48—50, 68, 75, 78—9,
 84, 86, 90, 94, 98.
 Pułaski K. (historyk) 89, 97.
 Puttkamer J. A. 76, 81, 96.

 Rada Wojskowa (I) 102.
 Rada Wojskowa (II) 43, 79—81, 83, 86,
 89, 96—7.
 Rada Wojskowa (III) 97.
 Radomska konfederacja 58.
 Radowicki 84.
 Radziwiński F. 90.
 Radziwiłł Albrecht 85, 91.
 Radziwiłł Karol 53, 61—3, 68, 70, 73, 75,
 77—9, 84—5, 96.
 Radziwiłłowa A. 96.
 Radziwiłłowa K. 53.
 Regimentarze 102—3.
 Regulamin wojskowy 102.
 Religia katolicka 99, 106.
 Repnin M. 45.
 Rostworowski Fr. 55, 78, 96.
 Rzewuski Seweryn 45.
 Rzewuski Stan. Ferd. 55, 83.
 Rzewuski Wacław 45, 83.
 Rzym 43, 97.

 Sabinów 53.
 Sacken 72, 94.
 Saint-Priest 66.
 Sakcza zob. Isakcza.
 Saksonja 46, 55, 65, 72.
 Sancita 53, 97—107.
 Sandomierskie województwo 49, 51, 61, 96.
 Sanguszko Józef 88.
 Sanocka ziemia 49.

- Sapieha Józef 50, 54, 69—70, 75, 81, 83, Ukraina 45—6.
 95—6, 106.
 Sapieha Kajetan 75, 86, 96.
 Sapieżyna T. 44.
 Sarja 43.
 Sarnacki Ant. 63, 79, 74, 76, 81.
 Sądy konfederackie 106.
 Sebesz 68, 80.
 Sekretarze konfederacy 98.
 Sekretne wota 99.
 Senatorowie w Generalności 88, 100.
 Siedlce 63.
 Siedmiogród 92—3.
 Sieniński 72, 74—5, 84.
 Sieradzkie województwo 48.
 Sieroszewski Ant. 71.
 Skarb 101, 103—5.
 Smogorzewski 42.
 Sokołowski 73.
 Sołtyk Kajetan 44—6.
 Sołtyk Maciej 73.
 Soroka 73.
 Spisz 49.
 Stanisław August 42, 47, 59, 79, 83, 87;
 ob. też Interregnum.
 Stępowski 60—1.
 Subsidium charitativum 105.
 Suchodolski Ignacy 64—5, 67—9, 72.
 Suchodolski Wojciech 64.
 Suffczyński M. 62.
 Sylwestrowicz 54.
 Szaniawski J. 49, 56—7, 60—1.
 Suwarow (Suworow) 96.
 Szyć 73, 79 86.
 ,
 Tarnowski R. 51, 63, 80.
 Tarnowskie Góry 71.
 Temeszwär 68.
 Transylwanja ob. Siedmiogród.
 Tressenberg W. 60—1.
 Trypolitańskie biskupstwo 42.
 Trzebiński 64.
 Tulczyk 76.
 Turcja 44—5, 50, 84.
 Turno J. 76, 80, 88.
 Turnus 98.
Tyszkiewicz A. 97.
 Wag 70.
 Walewski 63.
Waliszewski 84.
 Warna 64—5, 67, 72, 74, 91—2.
 Warszawa 45.
 Warszawska ziemia 60.
 Wenecja 44.
 Wereszczyński J. 51, 81.
 Wessel T. 48, 50—2, 54—9, 62—4, 72,
 80, 87, 89—92.
 Wezyr, Wejzyr ob. Halil, Mohammed Emin,
 Moldowandzi Ali.
 Wiedeń 46, 72.
 Wielhorski M. 53, 55, 66, 72, 75, 77—8,
 86, 88—9, 91, 95.
 Wielkopolska 71; ob. też Malczewski, Za-
 remba.
 Wielopolska E. 54, 58—60, 64.
 Wielopolski Franciszek 54.
 Wielopolski Jan 88.
 Wieleńska ziemia 51.
 Wierchleyski Fel. 71.
 Wilkoński T. 51, 62.
 Wileńskie województwo 95, 97.
 Wisznia Sądowa 49.
 Witebsk 43.
 Wojsko komputowe 102, 106.
 Wołyń 49.
 Wybranowski St. 80.
 Wyprawne chorągwie 103—4, 106—7.
 Zabielski 84, 92.
 Zaciągi 103.
 Załuski J. J. 45.
 Zamoyski Jan Jakób 76, 80, 93.
 Zaremba J. 71, 82, 91, 98.
 Zboiński M. 87—8, 92.
 Zborowa (Sboro) 53, 72, 74, 78.
 Zieliński And. 80—1, 86.
 Związki wojskowe 107.
 Żelina 70.
 Żmigród 96.
 Żupanek 44.

Wykaz polskich łóź wolnomularskich oraz ich członków w latach 1738—1821

poprzedzony

**zarysem historii Wolnomularstwa Polskiego i ustroju Wielkiego Wschodu
Narodowego Polskiego.**

Podał

Stanisław Małachowski-Lempicki.

W części pierwszej wstępu daję krótki zarys historii wolnomularstwa polskiego za czas od powstania pierwszej łóży u nas w r. 1738 aż do kasaty zakonu przez Aleksandra I w r. 1821. Część druga wstępu obejmuje zarys ustroju Wielkiego Wschodu Narodowego Polskiego, skreślony na podstawie ustawy konstytucyjnej z r. 1784.

Dalej następują dwie części zasadnicze mej pracy. Pierwsza — Wykaz polskich łóź wolnomularskich — zawiera spis alfabetyczny łóź za czas od r. 1738 do 1821. Podaję w spisie tym łóże: 1) zależące od Wschodu Narodowego Polskiego i znajdujące się na terytorjum Polski jak zarówno poza jej granicami; 2) zależne od w. łóży Astrei na wschodzie Petersburga i pracujące w języku polskim; 3) pracujące w języku niemieckim i zależne od wielkich łóź berlińskich, a istniejące na ziemiach polskich przeważnie za czasów okupacji pruskiej od upadku Rzeczypospolitej aż do utworzenia Księstwa Warszawskiego.

Część druga zawiera spis alfabetyczny członków łóź wspomnianych za tenże okres czasu. Dokonałem tej pracy w nadziei, że spis alfabetyczny około 4500 nazwisk wolnomularzy polskich może być pożyteczny nietylko historykowi. Umożliwi on sprawdzanie, kto z naszych przodków był wolnomularzem, co dotychczas było rzeczą bardzo trudną ze względu na to, że źródła wolnomularskie są mało dostępne, a korzystanie z nich utrudnione przez sam ich charakter. Praca niniejsza daje możność sprawdzenia w jednej chwili. Nie chcę

powiedzieć przez to, iż spis ten uważam za zupełny. Ułożenie spisu całkowitego wolnomularzy polskich jest chyba rzeczą wogóle niemożliwą. Liczba jednak nazwisk jest pokaźną, jeżeli weźmiemy pod uwagę tajemniczość, jaką masoni okrywali swe prace, oraz tępienie ich dokumentów w czasach dla nich niepomyślnych.

Znaczna ilość osób narodowości niemieckiej tłumaczy się tem, iż jeszcze za czasów stanisławowskich były loże, składające się z samych Niemców osiadłych w Polsce, a za czasów okupacji pruskiej łóż polskich nie było, a niemieckie składały się prawie wyłącznie z pruskich oficerów i urzędników. Obecność nazwisk rosyjskich tłumaczy się zażyłymi stosunkami wolnomularstwa polskiego z rosyjskiem. Oprócz Rosjan, należących do łóż polskich po upadku Rzeczypospolitej i pracujących w charakterze członków czynnych, gdyż mieszkali w Polsce, jest w lożach naszych sporo Rosjan, i to dygnitarzy wolnomularstwa rosyjskiego, należących do łóż naszych w charakterze członków honorowych.

Przechodzę do źródeł mej pracy.

Najcenniejszymi z nich jest cały szereg woluminów, zawierających oryginalne protokoły zebrań lożowych. Protokoły te znajdują się w Warszawie: w Państwowem Archiwum Akt Dawnych i w Archiwum Skarbowem. Oprócz tego wykorzystałem akty wolnomularskie w bibliotekach Ordynacji Zamoyskich i Przeddzieckich, jak również dokumenty i spisy członków łóż, znajdujące się w Warszawie w bibliotekach Muzeum Narodowego i Publicznej, w Krakowie w Bibliotece Jagiellońskiej, a także i w mych własnych zbiorach. Przy sporządzeniu spisu łóż wielce pomocnem było mi dzieło zbiorowe *Allgemeines Handbuch der Freimaurerei* (Leipzig 1900) i inne dzieła niemieckie. Pomocną mi była również jedyna w literaturze naszej historia wolnomularstwa polskiego ks. Stanisława Załęskiego p. t. *O Masonii w Polsce* (wyd. II. Kraków 1908). Piszę jedyna, gdyż prof. Władysław Smoleński (*Przewrót umysłowy w Polsce wieku XVIII*. Warszawa 1923) i Szymon Askenazy (*Łukasiński*. Warszawa 1908), dają tylko zarysy ogólne historii wolnomularstwa polskiego, potrzebne pierwszemu do odtworzenia ruchu umysłowego w Polsce w wieku XVIII, a drugiemu do zobrazowania tła, na jakim powstało wolnomularstwo wojskowo-narodowe Walerjana Łukasińskiego.

Dzieło ks. biskupa Józefa Pelczara *Masonerya* (wyd. IV. Kraków 1914) i Feliksy Egerowej *Historja Towarzystw Tajnych* (Warszawa 1904) dają historję wolnomularstwa zagranicznego, udzielając polskiemu po kilka stroniec zaledwie. Broszura Kazimierza Janowskiego *Wolnomularstwo* (Lwów) daje popularny zarys wolnomularstwa polskiego, a broszura Andrzeja Niemojewskiego *O masonerji i masonach* (Warszawa 1906) przebieg historyczny przedstawia bardzo pobieżnie, stara się tylko wyolbrzymiać zasługi tego stowarzyszenia. Nie przytaczam tu nawet dzieł o wolnomularstwie polskiem z końca XVIII i początku XIX wieku, gdyż są to utwory polemiczne, do dziedziny historii nie należące.

Ks. Załęski, jak pisze sam we wstępie do wydania drugiego, oparł swe dzieło wspomniane przedewszystkiem na archiwum wolnomularskim hr. Potockich w Krzeszowicach, pomnożonem dokumentami z księgozbioru hr. Branicznych z Wilanowa. W Krzeszowicach jest najbogatsze archiwum wolnomularskie w Polsce, co się tłumaczy tem, iż zebrane zostały tam papiery po trzech wielkich mistrzach Potockich: Stanisławie-Szczęsnym, Ignacym i Stanisławie-Kostce. Oprócz tego ks. Załęski korzystał też z dokumentów bibliotek hr. Czarneckiego w Dobrzycy i Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Poznaniu. Ks. Załęski do dzieła swego opracowywał materiały tak starannie, iż śmiało twierdzić można, że w bibliotekach wspomnianych nic do opracowania z dziedziny nas interesującej nie pozostało.

W wykazie członków łóż nazwiska, wydrukowane kursywą, oznaczają braci najwyższego stopnia siódmego: kawalerów różanego krzyża.

Na tem miejscu uważam za miły obowiązek złożyć gorące podziękowanie Zarządowi Państwowego Archiwum Akt Dawnych w Warszawie w osobach p. Dyrektora dra Kazimierza Konarskiego i Sekretarza p. Stanisława Pereświat-Sołtana, oraz Zarządowi Archiwum Skarbowego w osobach dyrektora p. Wacława Granicznego i dra Alexego Bachulskiego, za wielką uprzejmość z jaką ułatwiali mi korzystanie z bogatych źródeł. Wyrażam też serdeczne podziękowanie memu koledze szkolnemu Borysowi Mielnikowowi za pomoc w grupowaniu materiałów.

WSTĘP.

I.

Zarys historii Wolnomularstwa Polskiego.

Wybitny pisarz wolnomularski XVIII-go stulecia Ignacy Fessler nazywa wolnomularstwo światłem, które nas prowadzi, sznurem, który czyni nasze reguluje, ogniwem, które nas w łączności z wszystkimi ludźmi utrzymuje, sztuką stania się dobrym i doskonałym.

Celem zaś wolnomularstwa, według regulaminu loży *Tarczy Północnej* na wschodzie Warszawy (*Reglements pour une Loge particulière rédigés par Ordre de la F. et P. L. du Bouclier du Nord l'Orient de Varsovie 5784*), jest »udokształcenie człowieka pod każdym względem: w porządku społecznym, ćwicząc go w cnotach obywatelskich i nągajając jego wolę do przyzwoitości i rozsądnej karności; w porządku moralnym rozwijając jego zdolności umysłowe i zmysłowe. Światło, których jest skarbnicą, udziela stopniowo z przyborem alegorji, pożytecznej tajemniczości i z majestatem symboliki. Rozwija zdolności człowieka, dostarczając mu sposobności ćwiczenia ich; w tym celu urządza czynności loży w ten sposób, że do prac czysto wolnomularskich łączą się inne prace, zdolne wykształcić dobry smak i talent. Wszystkie nauki, wszystkie sztuki, wszystko co piękne i uczciwe, może być omawianem w loży i ma prawo do jej studjów i badań«.

Nauka obecna, odrzuciwszy legendy o pochodzeniu wolnomularstwa od magów egipskich, misterjów greckich, gnostyków, Joannitów lub Templarjuszów, uznaje, iż powstało ono na wzór średniowiecznego cechu wolnych mularzy (*free masons*), któremu zawdzięczamy cały szereg wspaniałych świątyń gotyckich.

Otóż w pierwszej ćwierci wieku ośmnastego utworzone zostały w Londynie loże, wzorowane na dawnym cechu wolnych mularzy, otoczonem aureolą wieków i tajemniczości. Wielka Loża Londyńska, instalowana 24 czerwca r. 1720, stała się rozsądnikiem wolnomularstwa na świat cały. Z Anglii prze-

dostało się ono do Niemiec, gdzie pierwsza łoża założona była w Hamburgu w r. 1733, a następnie do Włoch, gdzie w r. 1735 Anglik Karol Sackville założył pierwszą łożę we Florencji. We Francji pierwsza łoża powstała w r. 1736 pod kierunkiem Szkota Madcare'a.

Około r. 1738 hr. Rutowski, brat naturalny króla Augusta III, zakłada w Dreźnie łożę *Trzech Orłów Białych*, która staje się pramatką wolnomularstwa polskiego, pierwsze bowiem łożę w Warszawie na dworze królewskim i w stolicy powstają jako filje wspomnianej łoży drezdeńskiej. Łoże te »dworskie« wskutek bulli papieża Klemensa XII z r. 1738 zostają zamknięte.

W r. 1742 Mniszech z Andrzejem Mokronowskim wojewodą mazowieckim i pułkownikiem Konstantym Jabłonowskim otwierają łożę starszocką o czterech stopniach w Wiśniowcu na Wołyniu, a w r. 1755 drugi Mniszech, przy pomocy znanego w dziejach wolnomularstwa polskiego wydalonego z Rosji barona Piotra Le Fort'a, otwiera w Dukli również łożę czterostopniową. Łoże te nie miały nazwy osobnej; należeli do nich między innymi marszałek wielki litewski Ignacy Ogiński i późniejsi wybitni wolnomularze, jak stolnik koronny August Moszyński, stolnik litewski Jerzy Wielhorski i dwaj Potoccy.

W r. 1744 otworzoną zostaje w Warszawie łoża *Trzech Braci* w domu Andrzeja Mokronowskiego, na rogu Krakowskiego Przedmieścia i ul. Królewskiej, a w r. 1747 we Lwowie łoża *Trzech Bogiń*, lecz w krótkim czasie łoża te, zwalczone przez duchowieństwo, ulegają zamknięciu. W r. 1758 wznawia swe czynności łoża *Trzech Braci*, pracuje też w Warszawie łoża *Dobrego Pasterza*. Pierwsze te łoża warszawskie zależały, choć właściwie nominalnie tylko, od Wielkiej Łoży Londyńskiej, w rzeczywistości zaś rządziły się autonomicznie według statutu, opracowanego przez wolnomularza de la Tierce (*Histoire, Obligations et Statuts de la très vénérable Confraternité des Francs-Maçons tirés de leurs archives et conformes aux traditions les plus anciennes. A Francfort sur la Meyn 1742*) i *Magna Charta* Andersona z r. 1723.

De la Tierce w przedmowie do dzieła pisze: »Świat cały jest wielką Rzeczpospolitą, każdy naród rodziną, a każdy człowiek dziecięciem. Ażeby więc wskrziesić i rozszerzyć te istotne maksymy, zaczerpnięte z natury człowieka, ustanowione zostało nasze towarzystwo. Połączyć chcemy wszystkich ludzi umysłu światłego, obyczajów słodkich, humoru przyjemnego, nietylko miłością dla sztuk pięknych, lecz daleko bardziej wielkimi zasadami cnoty, nauki i religiji; interes towarzystwa staje się tu sprawą całego rodzaju ludzkiego; wszystkie narody mogą czerpać tutaj gruntowną wiedzę; poddani wszystkich państw nauczyć się mogą kochać się wzajemnie, nie wyrzekając się swej ojczyzny. Zdrowa moralność jest drugim warunkiem naszego towarzystwa. Zakony założone były, aby uczynić ludzi doskonałymi chrześcijanami; zakony rycerskie, aby natchnąć miłością prawdziwej chwały; a zakon wolnych mularzy, aby uformować ludzi, i to ludzi przyjemnych, dobrych obywateli

i dobrych poddanych, stałych w obietnicy, wiernych czcicieli Boga przyjaźni, miłujących cnotę więcej jak nagrodę. Nie ograniczamy się tylko na cnocie obywatelskiej. Mamy trzy stopnie naszej konfraterni: nowicjuszków czyli uczniów, czeladników czyli profesów, mistrzów czyli doskonałych. Pierwszym tłumaczy się cnoty moralne, drugim cnoty heroiczne, ostatnim cnoty chrześcijańskie, tak że instytut nasz zamyka w sobie całą filozofję uczuć i całą teologję serca».

Do łóż za czasów saskich należała przeważnie arystokracja polska. Wolnomularstwo ówczesne wpływu na społeczeństwo nie miało i uważać je należy za modną zabawkę. Dopiero za czasów stanisławowskich poczyną odgrywać rolę poważniejszą.

W r. 1769, a więc już za czasów króla Stanisława Augusta, pierwszą wielką lożą polską staje się loża *Cnotliwego Sarmaty*, i wielki mistrz Wielkiego Wschodu Londyńskiego ks. de Beaufort mianuje Augusta Moszyńskiego wielkim mistrzem prowincjonalnego wolnomularstwa Królestwa Polskiego i W. Ks. Litewskiego. Moszyński nie póddał jednak łóż polskich Wschodowi Londyńskiemu. Ówczesne wolnomularstwo polskie składało się. oprócz wielkiej loży *Cnotliwego Sarmaty*, z łóż: niemieckiej *Trzech Braci*, francuskiej *Jedności* na wschodzie Warszawy, *Przyjaźni* na wschodzie Białegostoku, *Trzech Wież* na wschodzie Malborka i *Doskonałego Wędrowca* na wschodzie Preszowa na Węgrzech i aż do r. 1783 rządziło się własnym statutem (*Code des Statuts approuvés par la grande □ du Vertueux Sarmate de Varsovie. Le 21. VII bre de l'ère maçonnique 5769*), t. j. 21 września r. 1769. Na mocy praw kardynalnych owego statutu każdy wolnomularz powinien być chrześcijaninem i »wyznawać Wielkiego Budownika Świata«. Rozpustnicy, ludzie występni, obłudni, bezbożnicy, bankruci i oszczercy winni być wykluczeni na zawsze. Dalej statut nakazuje cześć i posłuszeństwo panującemu i przyjaźń braterską, poczem następują przepisy o znakach, dotknięciach i hasłach, o lożach konterencyjnych, urzędnikach loży i ich obowiązkach, lożach symbolicznych, recepcyjnych, grzywnach i bankietach.

Z powodu wypadków politycznych loże prowincjonalne w r. 1770 przerwają swe prace, a warszawskie w r. 1773, lecz w tym samym roku przybyły z Saksonji hr. Fryderyk Alojzy Brühl z tytułem wielkiego wizytatora generalnego dogmatyki templarjuszowskiej ożywia wolnomularstwo polskie i w r. 1780 składa się ono z loży szkockiej *Karola pod trzema Hełmami* z podwładnemi lożami *Augusta pod Cnotliwym Sarmatą*, *Alojzego pod Obosiecznym Mieczem*, *Jana pod Gwiazdą Biegunową* w Warszawie i *Pod trzema Hełmami* w Krakowie. W tym samym roku loża *Katarzyny pod Gwiazdą Północną* otrzymuje od Wielkiego Wschodu Londyńskiego tytuł wielkiej loży, a jednocześnie wojewoda mścisławski hr. Józef Hylzen zostaje mianowany wielkim mistrzem prowincjonalnym w Polsce. W zależności od tej wielkiej loży były w Warszawie *Świątynia Izis*, *Tarcza Północna* i *Bogini Eleużis*,

w Wilnie *Dobrego Pasterza*, *Gorliwego Litwina* i *Kościół Mądrości*, w Dubnie *Doskonała Tajemnica*, a w Poznaniu *Stałość Uwieńczona*. Ogółem było wówczas w Polsce 16 łóż.

W r. 1781 wielkim mistrzem obrany zostaje Ignacy Potocki prezes Rady Nieustającej, który przygotowuje ustawę Wielkiego Wschodu Królestwa Polskiego i Wielkiego Księstwa Litewskiego, ogłoszoną 26 lutego r. 1784, już za wielkiego mistrzostwa Andrzeja Mokronowskiego wojewody mazowieckiego (*Akt ogłoszenia i Ustawy Wielkiego Wschodu Królestwa Polskiego i W. Ks. Litewskiego R. P. S. 5784*); a podpisaną przez deputowanych pełnomocnych łóż: wielkiej loży Katarzyny pod Gwiazdą Północną na wschodzie Warszawy, prowincjonalnych: Doskonałej Jedności na wschodzie Wilna, Stałości Uwieńczonej na wschodzie Poznania, Doskonałej Tajemnicy na wschodzie Dubna i symbolicznych: Świątyni Izis, Tarczy Północnej, Bogini Eleuzis na wschodzie Warszawy, Gorliwego Litwina, Dobrego Pasterza, Kościoła Mądrości na wschodzie Wilna, Szczęśliwego Oswobodzenia na wschodzie Grodna, Orła Białego i Szkoły Mądrości na wschodzie Poznania. Ustawa ta składa się z 54 artykułów. traktujących o władzy prawodawczej i wykonawczej wolnomularstwa, o warunkach wyboru, o wielkich urzędnikach, oznakach, pracach, honorach w. mistrzowi należnych, o głosowaniach, o składzie i atrybucjach warsztatu, lożach prowincjonalnych i adopcyjnych.

D. 14 czerwca r. 1784 umiera wielki mistrz Andrzej Mokronowski i po nim obrany zostaje Stanisław Szczęśny Potocki wojewoda ruski, który jest wielkim mistrzem do r. 1789. Po nim wielkim mistrzem zostaje Kazimierz Nestor Sapieha marszałek konfederacji litewskiej podczas Sejmu Czteroletniego i zarządza Wielkim Wschodem do r. 1794.

Drugi rozbiór kraju, powstanie kościuszkowskie i upadek Polski doprowadzają ruch wolnomularski do zupełnego zaniku i stają się przyczyną zamknięcia prac lożowych, przyczem przepadły kapitały i archiwa wolnomularskie.

Wolnomularstwo polskie za czasów Stanisława Augusta aż do Sejmu Czteroletniego było pod wpływem wolnomularstwa rosyjskiego i partii rosyjskiej. Ówczesna wielka loża została nazwaną na cześć cesarzowej Katarzyny II lożą *Katarzyny pod Gwiazdą Północną*; członkami jej byli synowie ambasadora rosyjskiego Stakelberga, a członkami honorowymi w wielu lożach polskich dygnitarze wolnomularstwa rosyjskiego, jak hr. Bazyli Musin-Puszkina Brius, ks. Aleksander Łabanow-Rostowski, Jerzy Ellisen, Aleksander Żerebcow, Sergiusz Łanskoj i inni.

W czasie Sejmu Czteroletniego wskutek obudzonego patriotyzmu i stosunku wrogiego do Rosji nazwa Wielkiej loży zostaje zmieniona na *Stanisława Augusta pod Gwiazdą Północną*. Wolnomularze, jak twórcy Konstytucji 3-go Maja Ignacy Potocki i ksiądz Piatoli, posłowie sejmowi Kazimierz Sapieha, Adam Czartoryski generał ziem podolskich. Matuszewicz, Julian Ursyn Niemcewicz, Sołtyk, Linowski, Jan Łuszczewski i inni wywierają wielki wpływ

na obrady sejmu, i wolnomularstwo staje się bardzo poważnym czynnikiem politycznym.

Król Stanisław August wstępuje w r. 1777 do loży *Pod Trzema Hełmami* na wschodzie Warszawy, i otrzymuje siódmy najwyższy stopień wolnomularstwa polskiego kawalera Różanego Krzyża (21 stopień według rytu szkockiego) pod nazwą *Eques Salsinatus* i *Salsinatus Magnus*. Król popiera czynnie wolnomularstwo, darując Wielkiemu Wschodowi dom »pod Rydzyną« przy ul. Trębackiej, który stał na miejscu obecnego hotelu Rzymskiego; wspiera również wolnomularstwo pieniężnie, np. na bankiet w dzień uroczystości świętojańskiej 24 czerwca r. 1770 daje 2000 złotych.

Walka światła z ciemnością i przesądami była głównem zadaniem wolnomularstwa stanisławowskiego; co już wskazują nazwy łóż: *Przesąd Zwyciężony*, *Ciemności Rozproszone* i inne; dzięki dobroczynności wolnomularskiej powstają szpitale, przytulki dla starców i ubogich, wolnomularze pierwsi wprowadzają zwyczaj rozdawania bezpłatnego zupy rumfordskiej, pierwsi szczepią ospę bezpłatnie. Za czasów okupacji pruskiej W. Wschód Polski nie istniał wcale. W Polsce pracują wówczas łóż niemieckie, zależne od wielkich łóż berlińskich i składają się z pruskich wojskowych i urzędników. Z powstaniem Ks. Warszawskiego ożywia się ruch wolnomularski polski.

W lutym r. 1810 otwartą zostaje Wielka Loża Kapitułarna *Gwiazda Wschodnia* i powstaje Wielki Wschód Narodowy pod kierunkiem wielkiego mistrza Ludwika Gutakowskiego prezesa Rady Stanu Księstwa. W tym czasie Wielki Wschód stacza ciekawą walkę z lożami niemieckimi, pozostałymi w Księstwie Warszawskim po okupacji pruskiej. Łóż te, zależące od wielkich łóż berlińskich ignorują Wielki Wschód Polski, lecz po energicznej walce zostają pokonane i uznają suwerenność Wielkiego Wschodu. Do wielkiego Wschodu należały wówczas łóż: *Gwiazda Wschodnia*, *Bogini Eleuzis*, *Świątynia Izis*, *Tarcza Północna*, *Bracia Polacy Zjednoczeni*, *Świątynia Stałości* na ws.: Warszawy, *Przesąd Zwyciężony* na ws.: Krakowa, *Bracia Polacy i Francuzi Zjednoczeni* na ws.: Poznania, *Hesperus* na ws.: Kalisza, *Wolność Odzyskana* na ws.: Lublina, *Krzyż Rycerski* na ws.: Bydgoszczy i *Żutrzeńka Wschodząca* na ws.: Radomia.

Po śmierci Ludwika Gutakowskiego wielkim mistrzem obrany zostaje w r. 1812 Stanisław Kostka Potocki prezes Rady Stanu Księstwa, a namiestnikiem Tadeusz Matuszewicz minister skarbu, I w. dozorcą Jan Węgleński minister stanu, II w. dozorcą Wincenty Białopiotrowicz, w. mówcą Ludwik Osiński członek Towarzystwa Przyjaciół Nauk, w. sekretarzem Franciszek Wężyk poseł sejmowy, w. podskarbim Stanisław Kłossowski, w. mistrzem obrzędów Jan Załuski, w. sędzią Jerzy Wilczewski szambelan, w. jałmużnikiem Ignacy Sobolewski minister policji, w. pieczętarzem Wiktor hr. Szołdrski sędzia apelacyjny, w. miecznikiem hr. Stanisław Potocki.

Wolnomularze tego okresu wierzą w gwiazdę Napoleona, a łóż woj-

skowa *Bracia Polacy Zjednoczeni* otacza go czią nadzwyczajną. Z bijącym sercem oczekują wojny z Aleksandrem I i przygotowują się do »wielkiego dzieła wskrzeszenia ojczyzny«.

Niebawem jednak wskutek wypadków politycznych prace wolnomularskie przerwane zostają, ale później w r. 1814 rozpoczynają się znowu pod zarządem tegoż Stanisława Kostki Potockiego.

W r. 1815 zaczyna się świetna epoka wolnomularstwa polskiego pod protektoratem cesarza Aleksandra I. Wolnomularze zaczynają wierzyć w gwiazdę młodego monarchy, »przyjaciela Polaków«.

Cesarz, sam wolnomularz, czynnie popiera wolnomularstwo polskie i na cele dobroczynne wpłaca łozom poważne sumy pieniężne.

Łoże powstają jedna po drugiej: w r. 1815 *Orzeł Biały Przywrócony* na ws.: Siedlec, *Świątynia Mnérawy* na ws.: Warszawy; w r. 1816 *Kazimierz Wielki* na ws.: Warszawy, *Równość* na ws.: Lublina, *Pochodnia Północna* na ws.: Mińska, *Astrea* na ws.: Warszawy, *Trójkąt* i *Ścisłe Milczenie* na ws.: Płocka, *Dobry Pasterz* na ws.: Wilna, w r. 1817 *Węzeł Jedności* na ws.: Nowogródka, *Przyjaciele Ludzkości* na ws.: Grodna, *Palemon* na ws.: Rosień; w r. 1818 *Pallas* na ws.: Konina, *Jedność Słowiańska* na ws.: Warszawy, *Zorza Wschodnia* na ws.: Rafałówki, *Doskonała Tajemnica* na ws.: Dubna, w r. 1819 *Góra Wawel* na ws.: Krakowa.

W r. 1820 przy kapitule najwyższej *Gwiazda Północna* na ws.: Warszawy było siedm kapituł szkockich: *Rycerze Gwiazdy* i *Świątynia Temidy* na ws.: Warszawy, *Prawdziwa Jedność* na ws.: Lublina, *Szczere Połączenie* na ws.: Płocka, *Doskonała Jedność* na ws.: Wilna, *Góra Wawel* na ws.: Krakowa i *Świątynia Pokoju* na ws.: Nieświeża.

Od r. 1816 Wielki Wschód pracuje nad reformą ustawy z r. 1784, lecz z powodu różnicy zdań sprawa ta się wleczce, aż dopiero odezwą z dnia 28 Mies. IV R. 5820 (28 czerwca r. 1820) wielki mistrz Stanisław Kostka Potocki zawiadamia łoże, iż ustawa konstytucyjna wolnomularstwa polskiego w d. 31 maja r. 1820 większością głosów ciała prawodawczego przyjętą i ogłoszoną została. O wspomnianej różnicy zdań świadczą dobitnie słowa odezwy:

»Ponieważ Wolnomularskie Towarzystwo nasze składają ludzie, przeto różność zdań była przeszkodą, że zgoda nie uwieńczyła prac naszych jedno-myślności zaszczytem... ten wierny obraz postępowania przekonać powinien całe Wolno Mularstwo nasze Narodowe, że tłumaczenia czyjebądź na niczem nieugruntowane i protestacje nieprawne z podpisem takich nawet reprezentantów zastępców, którzy się nie legitymowali na Wielkim Wschodzie, nie mogą w niczem nadwierać praw naszego Zakonu«.

Ustawa wprowadzała centralizację wolnomularstwa, tworząc radę najwyższą z siedmiu członków pod przewodnictwem wielkiego mistrza, a przez to ograniczała prawa łóż prowincjonalnych i symbolicznych. Tym sposobem

rząd rosyjski, działając przez oddanego sobie namiestnika wielkiego mistrza, generała Aleksandra Rożnieckiego, chciał poddać wolnomularstwo polskie kontroli. Powstają naówczas zakładane przeważnie przez mularzy związki tajne o charakterze wybitnie narodowo-patriotycznym. Powstaje więc związek wojskowy *Prawdziwych Polaków*, założony przez oficerów Prądyńskiego, Małachowskiego i Kołaczковского; *Wolnomularstwo narodowe czyli wojskowe*, utworzone w maju r. 1819 przez Walerjana Łukasińskiego; wielkopolski związek *Kosynierów* z generałem Mielżyńskim na czele; związek *Templarjuszów*, założony przez rotmistrza Majewskiego; *Towarzystwo Filomatów* pod zarządem Tomasza Zana, a także pod jego zarządem *Towarzystwo Promienistych i Filaretów*, *Związek przyjacielski Panta Koina*, utworzony w Warszawie przez Ludwika Mauersberga i Kehlera i inne.

Obudzony w Rosji i w Polsce ruch wolnościowy pod przewodnictwem wybitnych wolnomularzy zmienił zapatrywanie cesarza Aleksandra na wolnomularstwo. D. 12 sierpnia r. 1821 wydał on ukaz o zniesieniu wolnomularstwa, przytaczając następujące motywy: »Niépokoje i nieporządki, które w różnych innych państwach przez istniejące tamże tajne związki wywołane zostały, a niektóre z nich pod nazwą łóż wolnomularskich z początku tylko celami dobroczynnemi się zajmowały, podczas gdy inne tajemnie politycznemi sprawami się zatrudniały, spowodowały niektóre rządy do zakazania tego rodzaju tajemnych towarzystw«.

Ukaz ogłoszony został w Królestwie Polskiem 25 września tegoż roku i wszystkie loże zostały zamknięte.

II.

Ustrój Wielkiego Wschodu Narodowego Polskiego (1784 – 1820).

W Polsce Wielki Wschód Narodowy ukonstytuował się ostatecznie w r. 1784, i wówczas opracowana została ustawa konstytucyjna p. t. *Acte déclaratoire et statut du Grand Orient du Royaume de Pologne et du Grand Duché de Lithuanie*. Według tej ustawy rządził się Wielki Wschód aż do r. 1820, w którym dopiero były zrobione pewne zmiany. Za podstawę części niniejszej biorę wspomniany *Acte déclaratoire*.

Zatrzymuję się na rycie *Różanego Krzyża*, ukonstytuowanym ostatecznie we Francji w r. 1786. Rządził się nim Wielki Wschód Polski na schyłku wieku XVIII-go, a w wieku XIX-ym do samej kasaty wolnomularstwa.

Wolnomularstwo w obecnem tego słowa znaczeniu, t. zw. spekulacyjne, zorganizowane w r. 1717 w Londynie, powstało pod zewnętrznym wpływem wolnomularstwa cechowego, zwanego operacyjnem. Wielka Loża Londyńska rządziła się rytym trzystopniowym, którym rządzi się dotychczas wolnomularstwo angielskie. Według rytu trzystopniowego pracowały loże polskie »dworskie«, powstałe około r. 1738 przy dworze króla Augusta III w Warszawie. Michał-Jędrzej Ramsay, Szkot zmarły w r. 1743, wprowadził stopień czwarty — kawalera wschodu. Rytem czterostopniowym-staroszkockim rządziły się loże w Wiśniowcu i w Dukli. W r. 1764 powstał ryt ścisłej obserwy, *strictae observantiae*, założony przez barona łżyckiego Karola v. Hunda. Według tego rytu pracowała pierwsza wielka loża polska *Cnotliwego Samoty*, założona w r. 1769. Krzewili go w Polsce Fryderyk-Alojzy Brühl, syn wszechwładnego ministra Henryka Brühla i Jan-Nepomucen Poniński. Zwolennicy rytu ścisłej obserwy, uważając się za kontynuatorów średnio-wiecznego zakonu Templarjuszów, wypowiedzieli walkę papieżom i królom francuskim, mszcząc się za spalenie na stosie — z rozkazu papieża Klemensa VII i króla francuskiego Filipa Pięknego — ostatniego wielkiego mistrza Templarjuszów, Jakóba Molaya. Z powstaniem w r. 1784 W. Wschodu Naro-

dowego Polskiego ryt ścisłej obserwacji został w Polsce zaniechany, natomiast przyjął się ryt *Różanego Krzyża* — siedmiostopniowy.

Dane o stopniach poszczególnych rytu siedmiostopniowego opracowałem według rytuałów wyszczególnionych w źródłach, co do stopni czwartego i piątego według rękopisu Józefa Orsettego. Przytoczone przykłady pochodzą z protokołów rękopiśmiennych zebrań lożowych, znajdujących się w Państwowym Archiwum Akt Dawnych w Warszawie i wymienionych przeze mnie w źródłach.

1. Łoże symboliczne.¹

Łoże symboliczne składały się z trzech stopni: ucznia, czeladnika i mistrza. Zwały się inaczej lożami św. Jana, na cześć patrona tych stopni, który według nauki wolnomularskiej był posłany od Wielkiego Budownika Świata Jehowy dla oświecenia ludzi, będących w ciemnocie i cieniu śmierci. Wolnomularstwo trzech pierwszych stopni nazywa się też niebieskiem, gdyż loże tych stopni obite są niebiesko, a wstęgi i fartuszki braci również niebieskie. Łoża symboliczna pracowała oddzielnie w stopniu ucznia, czeladnika lub mistrza. Członkowie loży dzielili się na czynnych i honorowych, i corocznie po nowym roku wolnomularskim, przypadającym na 1 marca ery zwyczajnej, obierali urzędników loży: mistrza katedry, namiestnika, dwóch dozorców, mówcę, podskarbiego, sędziego i jałmużnika.

Mistrz katedry nosi tytuł wielebnego, stoi na czele loży, czuwa nad administracją i finansami loży; dozorczy zaś pomagają mistrzowi w prowadzeniu prac. Mówca przechowuje ustawy, wygłasza swe zdanie o wszystkich sprawach, podlegających dyskusji i przemawia do nowoprzyjmowanych na temat jedności wolnomularskiej. Podskarbi zarządza finansami. Sędzia przygotowuje wyrok w sprawie brata, który zawinił i loża głosuje czy wyrok utrzymać. Jałmużnik zarządza funduszami, przeznaczonemi na wsparcia ubogich i czwartą część funduszy rozdaje na jałmużny sekretne bez zdawania loży rachunku. Do obowiązków jego należy również odwiedzanie z polecenia loży chorych członków.

Dalej następują urzędnicy mianowani na rok przez mistrza katedry: sekretarz, jego zastępca, mistrz obrzędów, stuart ekonomiczny i obrzędowy, pieczętarz, archiwista, gościnnik, budowniczy-rachmistrz, lecznik i dyrektor harmonji.

Sekretarz redaguje wszystkie protokoły prac. Mistrz obrzędów wprowadza braci odwiedzających i czuwa, aby każdy był umieszczony w loży według właściwego stopnia. Dwaj stuarci pomagają jałmużnikowi w czynnościach wobec ubogich i chorych, pomagają mistrzowi obrzędów przy urzą-

¹ *Maçonnerie symbolique, suivant le regime du Gr. O. de France.*

dzaniu bankietów i są z urzędu członkami deputacji uroczystych z ramienia łoży. Łoże mogą wyznaczać stuartom czynności według swych potrzeb właściwych. Pieczętarz przechowuje pieczęcie i opatruje nimi dokumenty. Archiwista przechowuje dokumenty i prowadzi ich rejestr według numerów. Gościnnik jest pomocnikiem jałmużnika, budowniczy-rachmistrz sprawdza wszystkie rachunki, a dyrektor harmonji¹ zarządza śpiewami i muzyką podczas prac łożowych, bankietów i uroczystości.

a) Stopień pierwszy: Uczeń².

Co się odbywa w łoży otwartej w stopniu ucznia? Otóż przedewszystkiem w protokołach posiedzeń tego stopnia powtarza się ciągle opis wtajemniczenia światowego (nie wolnomularza) do stopnia ucznia. Przytaczam przykład z posiedzenia 12 lutego r. 1816 łoży *Świątyni Izis*: »Przybył do świątyni wielbny brat przysposobiciel (brat przygotowujący światowego do obrzędu) i uwiadomił, iż światowy w izbie rozważy osadzony w odpowiedziach na zapytania okazał przymioty godne przyjęcia go do naszego Wolnomularskiego Towarzystwa i na znak posłuszeństwa złożył oręż, kruszce i odpowiedzi na piśmie. Po odczytaniu odpowiedzi światowego, łoża oświadczyła ostatnie swe zezwolenie na przyjęcie onego wyrazem sztuki królewskiej, a wielbny brat przysposobiciel otrzymał zlecenie wprowadzenia światowego. Światowy stawiony przed podwoje łoży zeznał, iż zowie się Liesenbart Aleksander, ma lat 25, religii katolickiej, ojczyzna jego Polska, poczem wprowadzony do łoży po danych na zapytania odpowiedziach, odbywał trzy podróże mistyczne, a zbliżony do ołtarza przysięgę wykonał i światła stopnia pierwszego dostał, a dla przybrania się odprowadzony został. Brat nowoprzyjęty przez wielbnego brata mistrza obrzędów został wprowadzony do łoży, przez stopnie i kobierzec «do ołtarza zbliżony, ubiór, znak, dotknięcie i słowo od przewielebnego namiestnika otrzymał, a hasła i znaku wzywania pomocy od wielbnych braci dozorców nauczonym został». Poczem następuje tłumaczenie obrzędu nowoprzyjętemu bratu. Podróże mistyczne, wspomniane w opisie, odbywają się w sposób następujący: Dozorca oprowadza światowego, który ma oczy zawiązane i pierś obnażoną po łoży od zachodu na wschód, trzymając przy sercu światowego koniec obnażonej szpady. Jest to podróż pierwsza. Druga podróż odbywa się pod sklepieniem stalowem, t. j. pod skrzyżowanymi szpadami braci, od południa ku wschodowi, a trzecia jest poznaniem gwałtowności żywiołów. Rozdmuchują przed światowym proszek z żywicy

¹ St. Małachowski-Łempicki, Wolnomularstwo polskie a muzyka (Biblioteka Wiadomości Muzycznych 1926. Wiadomości Muzyczne Nr. 11 i 12, r. 1926. Ciąg dalszy). ² Protokół posiedzeń uczniów S. i D. łoży *Św. Izis na ws.*: *Warszawy 1816—1819*. Państwowe Archiwum Akt Dawnych w Warszawie.

zapalonej, dmuchają mu miechami za uszy, sporządzają deszcz i udają trzęsienie ziemi.¹ W loży należyście urządzonej są osobne maszynerje i przyrządy czyniące te podróże nader nieprzyjemnemi.

Zdarzały się pewne nadużycia przy przyjmowaniu do loży. Przytaczam ustęp z protokołu wspomnianej loży *Świątyni Izis* z grudnia r. 1818: »Przewielebny mistrz katedry (był nim wówczas ks. Konstanty Dembek) oświadczył loży, iż z żalem ma jej donieść, że jeden z braci członków czynnych loży, stopniem mistrza zaszczycony, niepomny przyjętych na siebie przy wstępie do tego starożytnego towarzystwa poprzysiężonych obowiązków, dopuścił się na jednym z braci, wtedy jeszcze, kiedy ten brat, będąc światowym przez niego do Towarzystwa był podany, uwłaczającego prawdziwej przyjaźni wymagania, i tym sposobem stał się winnym interesowności, tem bardziej karygodnej, że ją na karb braterstwa dokonał«. Sędzia loży (był nim wówczas Ustrzycki) uznał go winnym żądania od światowego zapłaty od recepcji. Winę owego mistrza zwiększała ta okoliczność, iż zaproponował światowego na członka loży nie znając go bliżej. Sędzia przedstawił projekt wyroku. Mistrz ów stojąc nad kobiercem miał być napomniany i wzbroniony miał mu być wstęp na posiedzenia loży w stopniu ucznia. Podczas dyskusji brat jeden z kolumny północnej zabrawszy głos oświadczył, iż winny zasłużył na bardziej surową karę, lecz ponieważ jest już ukarany sprawiedliwym zawstydzeniem, wniósł, aby kara zmniejszona mu była tylko do napomnienia. Złagodzenie wyroku przyjęto głosowaniem sekretnem 30 głosami przeciwko 9 i wyrok brzmiał: »Samo napomnienie stojącego na kobiercu miejsce mieć ma«.

b) Stopień drugi: Czeladnik.

Loża stopnia drugiego czeladnika jest tak samo urządzona jak i loża stopnia pierwszego. Przedmiotem zaś prac jest przeważnie obrzęd wtajemniczenia do stopnia drugiego. Słowem tego stopnia jest Booz. Mickiewicz w *Dziadach* w opisie spotkania na brzegach Newy z malarzem Oleszkiewiczem, mistrzem katedry loży Orzeł Biały na wschodzie Petersburga, wkłada mu w usta słowa powitalne:

»Chrześcianinem jestem i Polakiem

Witam cię orła i Boozą znakiem«²

przerobione przez poetę następnie na »pogoni znakiem«.

c) Stopień trzeci: Mistrz.³

Loża symboliczna otwarta w stopniu mistrza obita jest czarno. Dookoła trupie głowy i piszczele, kościotrup od strony zachodniej, pośrodku trumna.

¹ Nauka Wolnego Mularstwa zebrana ku wygodzie Najp. loży *Świątyni Izis*. ² *Dziadów* część III w podobiznie autografu Adama Mickiewicza wydał Józef Kallenbach (W Krakowie. Nakł. P. Akad. Umiej. 1925) str. 100. ³ Protokół posiedzeń loży *Świątynia Izis* w stopniu mistrza. 1813. Państwowe Arch. Akt Dawn. w Warszawie.

Protokół posiedzeń w tym stopniu brzmi: »Łoża przyzwoicie zebrana, węzłem braterskim połączona, pod punktem geometrycznym przez samych tylko Wolnych Mularzy znanym, otwartą i oświeconą została«. Opis obrzędu wtajemniczenia do stopnia mistrza tak jest podany w protokole posiedzenia loży *Świątyni Isis* z d. 1 lutego r. 1813: »Wprowadzeni pojedynczo bracia Lilpop, Pisanka, Jancewicz i Barankiewicz odbywali podróże temu stopniu właściwe, a po wykonanej przysiędze brat Barankiewicz złożonym został w grobie, gdyż każdego z ludzi obowiązkiem jest rozpamiętywać ostateczny kres życiu człowieka przeznaczony. Mistrz katedry wraz z braćmi dozorcami i mistrzami wyszukiwał zwłoki najprzewielebniejszego wielkiego mistrza Hyrama. Po odbyciu tego obrzędu, mistrz Barankiewicz, podniesiony z grobu, oraz inni bracia do tego stopnia przyjmowani otrzymali od mistrza katedry znaki, słowo i dotknięcie, a od braci dozorców hasła nauczzeni zostali. Następnie mistrz katedry dał nowoprzyjętym braciom mistrzom stosowną do stopnia tego naukę, poczem brat mówca czytał opis życia i zgonu naszego mistrza Hyrama, oraz tłumaczył wyrazy na kobiercu wyrte. Mistrz katedry na znak ukontentowania z nowoprzyjętych braci mistrzów, iż przez swe zasługi doszli do zaszczytu stopni mistrzów, okrył zwykłymi oklaski i zachęcał, aby starali się wypełnić jak najstaranniej obowiązki tak znakomitego stopnia. Poczem br. Pisanka imieniem nowoprzyjętych braci złożył winne dziękczynienie«.

d) Obrady urzędników.

Urzędnicy poszczególnej loży symbolicznej zbierali się periodycznie na obrady. Opieram się na »Protokole posiedzeń obrady urzędników Spr. i Dosc. loży *Świątyni Isis* od 29 stycznia r. 1816 do 19 czerwca r. 1819¹. Obrada załatwia różne sprawy i tak: wyznacza br. Nizińskiemu artyście-muzykowi zapomogę wskutek tego, iż skradziono mu instrumenty muzyczne; prosi br. Kosińskiego artystę-malarza, aby przyozdobił świątynię na dzień obchodu pogrzebowego; organizuje bankiet na cześć br. Zeltnera, który przywiózł do Polski ciało Tadeusza Kościuszki; urządza uroczystość ku uczczeniu 50-letnich zasług w zakonie br. Reycha generała; wydaje zapomogę pogorzelcom m. Radomska i t. d.

e) Charakterystyka wolnomularstwa symbolicznego.

Nauka pierwszych dwóch stopni, mało bardzo różniących się między sobą, polegała na wyrabianiu w wolnomularzu siedmiu obowiązków: zaufania, szczerości, miłosierdzia dla ubogich, posłuszeństwa, łagodności, odwagi i milczenia. Do najważniejszych obowiązków nale-

¹ Państw. Arch., Akt Dawn. w Warszawie.

żało miłosierdzie dla ubogich, które rozkwitło jako dobroczynność wolnomularska.

Mistrza dopiero wprowadzano do tajemnic wolnomularstwa, opowiadając mu legendę o Hyramie¹. Hiram, budowniczy świątyni Salomona, był zamordowany w świątyni przez trzech czeladników, domagających się od niego odkrycia im słowa mistrza, które znając mogliby otrzymywać zapłatę wyższą. Czeladnicy po zamordowaniu Hyrama pogrzebali ciało jego pomiędzy skałami i dla oznaczenia miejsca wetknęli gałązkę akacji. Z polecenia Salomona dziewięciu mistrzów, podzieleni na trzy grupy, poczęli poszukiwać Hyrama. Jeden z mistrzów zauważył gałązkę akacji i świeżo poruszoną ziemię, a gdy poczęli ją odrzucać, znaleźli ciało. W obawie że Hiram wyjawiał słowo mistrzów umówili się, iż pierwsze słowo, powiedziane podczas wyjmowania ciała, będzie nowem słowem mistrzów. Jakoż jeden z mistrzów podnosząc ciało rzekł »Macbenac«, co znaczy ciało odchodzi od kości. Macbenac odtąd zostało słowem mistrzów.

2. Kapituły niższe.

Łoże, odbywające prace w stopniach czwartym i piątym, zowią się kapitułami niższymi. W Warszawie takimi kapitułami były *Świątynia Temidy* i *Rycerze Gwiazdy*.

a) Stopień czwarty: Kawaler wybrany².

Łoża stopnia czwartego składa się z czterech pokojów. Pierwszy ma być bez ornamentów, jest w nim krzesło i obuwie pluszowe. Drugi obity na czarno, w głębi stół, a nad nim transparent z ręką drewnianą uzbrojoną sztyletem z napisem *Nec* i świeca z wosku żółtego. Trzeci też obity czarno, naprzeciw drzwi krzak gorejący, ze strony lewej fontanna i obok grotu, w której leży uśpiony jeden z zabójców Hyrama, Abyram. Czwarty, w którym przebywa rada kawalerów wybranych, obity jest też czarno i usiany blachami białymi i czerwonymi. Baldachim ma być też czarny, ozdobiony blachami białymi i czerwonymi; nad głową mistrza katedry wisi biała korona żelazna, ze strony lewej tronu ołtarz, a na nim ogień święty. Potwierdzenie tego znajduję w protokóle posiedzenia Kapituły Najwyższej z r. 1810.³ Uchwalono wówczas przerobić i odmalować na nowo »sposobem bardziej wykończonym i imponującym« symbole stopnia czwartego, a mianowicie krzak

¹ Nauka Wolnego Mularstwa zebrana ku wygodzie Najp. loży *Świątyni Isis*. ² Obrzęd stopnia wolnego mularstwa w języku francuskim, jakim był w r. 5812 czwartego i piątego, wypisany przez J. O.; Państw. Arch. Akt Dawn. w Warszawie. ³ Państw. Arch. Akt Dawn. w Warszawie.

gorejący, ramię zemsty z napisem Neć, Nec. jako i grootę tajemniczą. Powierzono te czynności bratu Józefowi Kosińskiemu, znanemu artyście-malarzowi. Ubiór kawalera wybranego jest biały z brzegami czarnymi, na fartuszkach czaszka z dwoma pieszczelami. Wstęga czarna z napisem wyszytym złotem *Vincere aut mori*, otoczonym łzami. Na końcu wstęgi wisi srebrny sztylet. Przy otwarciu rady bracia ubrani w oznaki stopnia trzymają latarkę zapaloną i dzwonek. Mistrz ceremonii zwraca się do brata wtajemniczanego stopnia czwartego: »Jako ten krzak gorzeje ciągle a nie spala się, takż i chęć zemsty niema zgasnąć, aż ta nie będzie wypełnioną«. Prowadzi go do fontanny i mówi: »Postaw tu latarkę i dzwonek. Odetchnij, musisz być zmęczony«. Po chwili daje wtajemniczanemu do ręki sztylet i prowadzi go do leżącego Abyrama. »Oto zdrajca — mówi — uderz !« Przy tych słowach bracia wchodzi do sali głównej i zamykają za sobą drzwi. Nowoprzyjmowany rzuca się na Abyrama, ucina mu głowę, bierze ją lewą ręką, opiera o biodro, a w rękę prawą trzyma sztylet ostrzem zwrócony na dół. Prowadzą go do łoża, gdzie u stóp ołtarza składa głowę uciętą. Brat mówca tłumaczy mu znaczenie symboli przedstawionych na kobiercu. A więc najpierw wskazuje mu trumnę Hyrama, »największego i najwznioślejszego ze wszystkich wolnych mularzy«. »On jest jedynym — głosi mówca — którego winniśmy czcić, jako naszego rządcę i uznawać go jako naszego króla. Cała przestrzeń pomiędzy cyrklem i węgielnicą zowie się miejscem wiernych, na którym odnajduje się wszystkich tych, którzy wskutek przemocy i tyranji ponieśli śmierć w obronie wolności. Sztylet jest orężem przeciwko tym, którzy ośmielią się kiedykolwiek naruszyć prawa wolnomularskie. Kula ziemską zabezpiecza nam wejście do wnętrza przybytku zakonu, gdyż cztery części świata dają nam przedmiot dla naszego dzieła, iż we wszystkich czterech częściach świata droga jest dla nas nakreślona. Znaczy to, że winniśmy czynić poszukiwania sztuki królewskiej we wszystkich czterech częściach świata, aż ją odnajdziemy, gdybyśmy mieli ją nawet wywołać z trumien i z pod powierzchni ziemi. Latarka zabrania wybranym wszelkiej próżności. Światło to służy im wyłącznie, aby widzieć i szukać, lecz światło jej nie powinno mieć w sobie nic nadzwyczajnego, ani oślniewającego, gdyż powierzchowność zewnętrzna nie była nigdy poważaną przez mądrych. Dzwonek uprzedza nas, by być na ostrożności i czuwać nad bezpieczeństwem naszej rady, w której jest prawie iż odkrytą część głównych tajemnic zakonu naszego«.

Podaję przykład opisu obrzędu wtajemniczenia do stopnia czwartego, wzięty z protokołu posiedzenia łoża *Braci Polaków Zjednoczonych pod Gwiazdą Wschodnią* z lutego r. 1814¹.

Dozorca zawiadamia, iż bracia mistrzowie, czekający w przedsionku

¹ Protokoły posiedzeń w stopniu czwartym Wielkiej Łoży Kapitułarnej Departamentu Warszawskiego pod oddzielnym nazwiskiem *BBr. Zjednoczonych pod Gwiazdą Wschodnią 1812—1818*; Państw. Arch. Akt Dawn. w Warszawie.

świątyni na recepcję, pałają zemstą za śmierć mistrza Hyrama, »a szczególnie br. Jan Kanty Rościszewski z loży *Świątyni Izys*. Po oddaleniu się powtór-
nem rady kawalerów mistrzów wybranych ze świątyni, dopełnił w ich przy-
tomności zemstę na zabójcy mistrza naszego Hyrama, przez ceremonję ucię-
cia głowy zabójcy, wielbny br. mistrz Jan Kanty Rościszewski«. Prócz powta-
rzających się ciągle opisów tego obrzędu, znajdujemy w protokołach obrad
w tym stopniu i wzmianki ciekawsze. Wielki Warsztat Wielkiego Wschodu
zawiadamia, iż balotujący się do loży *Wolność Odzyskana* na wschodzie Lu-
blina światowi: Michał Kowalski dziedzic części Wieniawy w departamencie
lubelskim, Paweł Lange negocjant w Lublinie i ksiądz Augustyn Trojanowski
pleban w Łabuniu, kanonik kolegiaty zamoyskiej, dla swojej niemoralności
wszystkie zdania przeciwne otrzymali »z przestrogą, aby tacy światowi nie
znajdowali wstępu do zgromadzenia naszego«. Inne zawiadomienie wielkiego
warsztatu głosi, iż »br. mistrz Kałużyński były oficer w pułku 14 piechoty
polskiej, członek loży *Doskonałego Zjednoczenia* na ws.: Torunia, oddalonym
został na zawsze od związków wolnomularskich za złamanie przysięgi, że się
odważył wydać tajemnice Wolnomularskiego Zakonu, udzielając samowolnie
dwóm światowym za pieniądze pierwszy mularstwa stopień«. Na posiedzeniu
w r. 1816 mistrz katedry wnosi projekt, aby czynione były przez braci na
tematy wolnomularskie różne dysertacje informacyjne, »albowiem nietylko
recepcje szczególnie zatrudniać prace nasze powinny. Zapraszał tedy i zachęcał
braci zdolność, chęć i sposobność w tej mierze mających, sam zaś przedsię-
wziął zdziałać początkowy historyczny opis pierwszych założeń zakonu, z któ-
rej to rozprawy czytał na posiedzeniu braci znaczną część, z udziałem wiel-
kiej oświaty tajemnic zakonnych napisaną«. Na innem posiedzeniu brat Sta-
niśław Małachowski mówił o »stosunkach jakie mają między sobą tajne zgro-
madzenia i o początkach Towarzystwa Wolno Mularskiego. Głos ten powszechnie
mile przyjęty, był słuchany z ukontentowaniem, a z woli najśl. mistrza ka-
tedry został złożony do Archiwum«. Zastępca mówcy głosił, »iż się wszystko
w naturze przeobraża, wykładając w swej mowie przykładną dla braci naukę,
aby się nie zatapiali w pozornych wiadomościach, więcej zaś na udoskona-
lenie się i poznanie siebie samych pracowali«. Na posiedzeniu w d. 4 wrze-
śnia r. 1817 mistrz prezydujący zawiadomił, iż założoną została przy kapitule
biblioteka, złożona z samych tylko dzieł wolnomularskich. Na cel ten prze-
znaczony został fundusz 600 zł., mający się powiększać przez pobieranie 9 zł.
za udzielenie każdego stopnia.

b) Stopień piąty: Kawaler szkocki.

W loży stopnia piątego baldachim, ołtarz, tron i stoły obite są czer-
wono z obszyciem złotem i usiane różnemi hieroglifami, odpowiadającemi
temu stopniowi. Ubiór braci jest biały, obszyty czerwonym, na fartuszk

cztery rozety czerwone. Wstęgę czerwoną morową z brzegiem zielonym nosi się z lewego ramienia na prawo, na końcu dolnym wstęgi wisi złoty trójkąt równoboczny z literą J i cyrkiel przewrócony. Na piersi na wstążce zielonej złożony krzyż św. Andrzeja. Każdy kawaler szkocki ma rękawiczki podszyte czerwonym, buty, ostrogi złote i szpadę w ręku. Nauka stopnia tego uczy, iż mistrzowie ze Szkocji udali się na poszukiwania skarbu świątyni i znaleźli go w grobowcu, który ukrywał ciało Hyrama. Była to skrzynia miedziana czworogranna, pokryta zwierzchu blachą złotą, z literą J na trójkącie. Była to pierwsza litera nazwy Boga-Jehowa, a słowo to było przy Hyramie słowem mistrzów. Skrzynię tę mistrzowie wynieśli ze sobą do Szkocji. Mistrz katedry, wręczając nowoprzyjmowanemu bratu krzyż św. Andrzeja, mówi: »Oto apostoł Andrzej, patron Szkocji! Ten wielki święty był pierwszym męczennikiem, który poświęcił swą krew i życie temu, co uznał za prawdziwe i święte. Służy nam to za godło, iż winniśmy przelewać krew naszą, poświęcać życie nasze i lekceważyć śmierć najokrutniejszą dla poparcia zakonu wolnomularskiego i utrzymywać w całej czystości tajemnicę nam powierzoną. Będziecie nosić na piersi tę cenną oznakę nie tylko w ciągu życia waszego, lecz weźmiecie ją z sobą do grobu. Niech ona przypomina wam obowiązki, któreście zaprzysięgli ściśle wykonywać. Bądźcie gorliwi i niedługo udzielone wam będą większe jeszcze tajemnice zakonu«.

3. Kapituły wyższe.

Właściwe prace kapituł wyższych odbywają się w stopniu szóstym kawalera wschodu i w stopniu siódmym kawalera różanego krzyża.

a) Stopień szósty: Kawaler Wschodu¹.

Łoża w stopniu szóstym obita jest czerwono i białą. Bracia noszą z ramienia lewego na prawo wstęgę zieloną morową, u dołu wstęgi są dwie szpady skrzyżowane na trójkącie potrójnym. Fartuszek jest obszyty i podszyty zielonem, można malować lub haftować na nim symbole, odpowiadające wtajemniczeniu. W pasie nosi się szarfę z kitajki zielonej, a na niej malowany lub haftowany most na rzece i trzy litery L. D. P., oznaczające *Lilia Pedibus Destruere*, zdepch lilję nogami. Było to hasło wolnomularzy francuskich z czasów wielkiej rewolucji i nie miało nic wspólnego z siedmiostopniowem wolnomularstwem polskiem, nie prowadzącem żadnej walki z monarchją. Zapewne dlatego kapituła najwyższa na posiedzeniu 17 marca r. 1813² uchwaliła zmienić »wyobrażenia hieroglificzne« stopnia szóstego i poleciła bratu

¹ Nauka Wolnego Mularstwa.

² *Protocols du S. C. S.* 1812—1814. Państw. Arch. A. D. w Warszawie.

Józefowi Kosińskiemu, aby »stosowną do obrzędu naszego zrobił odmianę i o dopełnionej zawiadomił kapitułę najwyższą na przyszłym posiedzeniu«.

b) Stopień siódmy: Kawaler Różanego Krzyża¹.

Łoża stopnia siódmego składa się z czterech izb. Pierwsza obita czarno, ozdobiona jest piszczelami i czaszkami. Ołtarz obity czarno, na nim krucyfiks też czarnem okryty. Izba druga przedstawia piekło. Trzecia obita jest czerwono. Poniżej tronu obraz przedstawia Zmartwychwstanie Pańskie. Izba czwarta przedstawia wiecznik. Nauka do stopnia siódmego uczy, iż »w tym stopniu wszystko podpada pod zmysły, wszystko jest widoczne, wszystko jest odkryte. Ten, który przez swoje prace i wyszukiwania odkryje tajemnice, wysokie prawdy zamykające, będzie doskonale zaspokojonym, będzie zapewnionym, iż znalazł szczęśliwość, ku której każdy śmiertelnik wzdycha, dnie jego będą szczęśliwe, ręce jego będą czyste, a niedostatek i słabość mało mocy nad nim mieć będą. Uzbrójmy się więc w odwagę, podwójmy nasze usiłowania, pracujmy z zapałem i gorliwością stale i cierpliwie«.

c) Charakterystyka wolnomularstwa stopni wyższych, t. j. od czwartego do siódmego włącznie.

W stopniu trzecim, jak pisałem wyżej, opowiadano przy wtajemniczeniu legendę o zabójstwie budowniczego świątyni Salomona Hyrama. W stopniu czwartym mamy konsekwencje tej legendy. Otóż stopień ten uczy zemsty na zabójcach Hyrama i brat mistrz przy wtajemniczeniu do stopnia kawalera wybranego ucina głowę uśpionemu przy fontannie jednemu z zabójców Hyrama Abyramowi. Stopień piąty opisuje podróż mistrzów szkockich na poszukiwania skarbu kościoła i mistrzowie znajdują go w skrzyni w grobie tegoż Hyrama. W nauce do stopnia szóstego jest też mowa o Hyramie, a o ile uznać litery na szarfie tego stopnia *L. D. P.* za *Lilia Pedibus Destrue*, t. j. zdepcz lilję nogami, uznaćby właściwie trzeba, iż już stopień szósty wypowiadał walkę monarchji. Umieszczenie jednak tej oznaki było nieporozumieniem, o czem pisałem wyżej.

Stopień siódmy nie wspomina już zupełnie o Hyramie, natomiast występuje w nim krucyfiks z literami I. N. R. I., jako też Zmartwychwstanie i Wieczerza Pańska. Ksiądz Barruel w dziele swem *Mémoires pour servir à l'histoire du Jacobisme* stara się udowodnić, iż stopień siódmy uczy zemsty na Chrystusie. Ze źródeł wolnomularskich tego jednak nie widać. Cel wolnomularstwa do stopnia 7 włącznie, jak wynika z napisów alfabetem tajnym, jest: »Zemsta za Hyrama. Równość, wolność, jak w przyrodzonej religji patrjarchów«. Że stopnie wyższe templariuszowskie uczą zemsty

¹ *Préls du respectable Ordre de l'art royale et maçonnique 1784.*

alegorycznej na królu Filipie Pięknym i papieżu Klemensie V za stracenie na stosie ostatniego mistrza templariuszów Jakóba Molaya, jest rzeczą zupełnie udowodnioną. Uznać tedy trzeba, iż wolnomularstwo jako cel swój ostateczny miało obalenie monarchji francuskiej i papiestwa, lecz było to w Europie zachodniej, a nie u nas. W Polsce zaś ostateczny cel prac był ten, o którym głosi przytoczony powyżej napis, odcyfrowany przeze mnie z alfabetu tajnego.

4. Kapituła Najwyższa ¹.

Do kapituły najwyższej należała władza dogmatyczna i mistyczna nad zakonem. Liczba członków kapituły nie była określona statutem. Na posiedzeniu kapituły 23 maja r. 1812 szukano w statutach ustawy w tym przedmiocie, a ponieważ nic o tem nie znaleziono, uchwalono: »Kapituła Najwyższa 27 członków mieć może, a nad tę liczbę więcej stanowczo nigdy nie będzie«.

Dla lepszego zrozumienia, na czem polegała jej praca, oprę się na protokółach posiedzeń kapituły.

W r. 1810 kapituła zajęta była łagodzeniem zatargów pomiędzy lożami należącymi do wschodu warszawskiego i lożami podległymi wielkiemu wschodowi berlińskiemu, a pozostałymi jeszcze z czasów okupacji niemieckiej. Loża *Doskonałego Zjednoczenia* na ws.: Torunia skarży się na postępowanie loży *Ul pszczelny* z pod tegoż wschodu, na jej *esprit de chicane* i *expressions les moins mesurées*, a kapituła poleca br. Noffockowi doprowadzić lożę *Ul pszczelny* do uczuć bardziej pokojowych i braterskich. Loża płocka, również rytu berlińskiego, rozpowszechniała pomiędzy innemi lożami »insynuacje jak najmniej bezpieczniejsze i jak najszkodliwsze dla braterstwa narodowego«. Wobec powyższego kapituła zwraca się do Wielkiego Warsztatu, aby zażądał od loż zależnych od wschodu berlińskiego przysłania reprezentantów do wschodu warszawskiego, gdyż w razie przeciwnym zostaną zamknięte. Kapituła zwraca uwagę, iż wielu członków nie bywa na obradach, pomimo upomnień; nie mogąc więc zebrać kompletu potrzebnego do decydowania w sprawach poważniejszych, uchwała powiększenie liczby członków o dwóch.

W r. 1811 kapituła rozstrzyga przychylnie kwestję przyjęcia do zakonu światowego Łopota, niewidomego od urodzenia, motywując tem, iż »byłoby niesprawiedliwie nieszczęśliwemu tego rodzaju odmówić radości i pociechy moralnej, wypływających z braterstwa«. Kapituła rozważa też przedstawienie Wielkiego Warsztatu, aby pomóc br. Szamborskiemu, księdzu prześladowanemu wskutek przynależności do wolnomularstwa.

W r. 1812 na wniosek br. Aleksandra Roźnieckiego kapituła uchwała, aby nadal prace prowadzone były nie po francusku, lecz po polsku.

¹ Protokoły posiedzeń Kapituły Najwyższej 1810—1821, Państw. Arch. A. D. w Warszawie.

W r. 1814 br. Aloy »czytał uwagi swoje nad nieprzyzwoitościami, które wynikają z zamieszczania na tablicach, w przedsieniu świątyni wywieszanych, wyrazów uszczypliwych przeciw światowym podanym« i »zdecydowano, aby na tablicach, w miejscu przedłożowem wywieszanych, nie były umieszczane wyrazy, czerniące światowego«.

W r. 1812 prace łóż przerwane zostały wskutek wyprawy Napoleona na Moskwę i po wznowieniu prac kapituła najwyższa w grudniu r. 1813 przyjmuje wniosek, aby w wypadkach nieczynności Wielkiego Wschodu i Warsz-tatu wskutek okoliczności politycznych cała władza pozostawała w rękach kapituły najwyższej. Uchwalono, aby rozporządzenie to zostało umieszczone w księgach prac łóż kapitułarnych i symbolicznych, aby loże wiedziały jak postępować i dokąd się udawać w wszelkich zdarzeniach nadzwyczajnych i nieprzewidzianych.

Kapituła najwyższa powraca często do sprawy okrywania jak najściślejszą tajemnicą prac swoich nie tylko przed braćmi nie składającymi kapituły, lecz i przed jej członkami, nieobecnymi na posiedzeniu. »Kapituła najwyższa wniosek ten przyjmuje i karą zawieszenia lub wyłączenia z grona swego obostrza. Na utwierdzenie zaś tej uchwały podaniem sobie rąk wzajemnem, wręczenie słowa mularskiego na dochowanie najściślejszej tajemnicy wszystkich działań swoich ponowiła«.

Od końca r. 1819 do r. 1821 włącznie kapituła najwyższa obraduje nad sprawą zmian w konstytucji wolnomularskiej z r. 1784 i obrady te kończą się przyjęciem nowej Ustawy poprawnej.

5. Wielki Wschód ¹.

Wielki Wschód składa się z przedstawicieli łóż symbolicznych i kapituł, którzy wybierają na rok jeden wielkiego mistrza, jego trzech namiestników i trzynastu wielkich urzędników. Po nich następuje sześciu urzędników, mianowanych na rok jeden przez wielkiego mistrza.

a) Wielki Mistrz.

Naczelnikiem zakonu wolnomularskiego danego Wielkiego Wschodu jest wielki mistrz, noszący tytuł najpotężniejszego i najwspanialszego. Wielki Wschód obiera wielkiego mistrza w zimie na św. Jana na rok większością głosów. Osoba jego jest święta i ten, kto zawini przeciwko niemu przez brak uszanowania, będzie sądzony karnie według wniosków wielkiego mówcy. Wielki mistrz wyznacza członków komisij okolicznościowych i deputacyj. Może zmniejszyć karę wyznaczoną przez Wielki Wschód loży lub bratu. Tylko wielki

¹ *Acte déclaratoire 1784.*

mistrz może udzielić dyspensy co do lat przy awansowaniu na stopień wyższy. Zwołuje zebrania nadzwyczajne Wielkiego Wschodu. Ma prawo zawiesić w czynnościach urzędników Wielkiego Wschodu z tem, że na najbliższym zebraniu wskaże motywy, powodujące tę karę. Niema prawa zawieszenia w czynnościach namiestników, których osoba jest uprzywilejowana i którzy mogą być sądzeni tylko na zebraniu W. Wschodu. Nie może wyznaczyć zastępcy na miejsce nieobecnego pełnomocnika. Obowiązany jest odwiedzać jak najczęściej osobiście lub przez namiestników, obleczonego jego pełnomocnictwem, wszystkie loże podległe W. Wschodowi. Gdy w. mistrz musi wyjechać, daje upoważnienie do zastępowania go najstarszemu po nim stopniem z prawem podpisywania okólników, konstytucji łóż i korespondencji zagranicznej. W. mistrzowi należą się honory specjalne. Gdy zebrany W. Wschód zawiadomionym będzie o przybyciu w. mistrza, przewodniczący uderzy dziewięććroć młotkiem, trzy razy po trzy i na te uderzenia odpowiedzą dozorczy. W. namiestnik, pierwszy stopniem po trzymającym młotek, weźmie świecę najbliższą od ołtarza, z prawej strony jego stanie w. miecznik, trzymając miecz na poduszce niebieskiej, sześciu braci wziętych po trzech z początku każdej kolumny obecnych, mając w ręku świece zapalone od świecy w. namiestnika, wyruszą procesją w porządku następującym: mistrz ceremonji, w. miecznik i w. namiestnik, a za nimi sześciu braci ze świecami zapalonymi po dwóch w rzędzie. Orszak wyruszy do sali kroków zgubionych i gdy stanie przed w. mistrzem, w. mistrz ceremonji wdzieje nań krzyż, w. namiestnik wręczy mu świecę, a w. miecznik odda mu miecz. Po dokonaniu tego orszak powraca do sali posiedzeń: na-przód w. mistrz ceremonji, bezpośrednio za nim sześciu braci, następnie w. miecznik sam, za nim w. mistrz z namiestnikiem po lewej ręce i za nimi orszak w. mistrza. Gdy przewodniczący zoczy w. mistrza ceremonji, powtórzy dziewięć uderzeń młotka, na które odpowiedzą dozorczy, kolumny skrzyżowawszy szpady utworzą sklepienie stalowe i wszyscy obecni staną ze szpadami w ręku. Dwaj w. dozorczy z młotkiem w jednej, a szpadą w drugiej ręce, utworzą sklepienie. W. mistrz ceremonji zatrzyma się na chwilę przy stopniach sanctuarjum, sześciu braci stanie rzędem, trzech z jednej i trzech z drugiej strony, w. mistrz włoży świecę do świecznika, wstąpi po stopniach poprzedzony przez w. mistrza ceremonji i w. miecznika, i spotka u stóp ołtarza przewodniczącego, który mu odda młotek. Poczem w. mistrz wstąpi na tron, skąd po uderzeniu młotkiem, powtórzonem przez dozorców, złoży ukłon zgromadzeniu. Natychmiast po tym ukłonie dwaj dozorczy zarządzą oklaski. W. mistrz uderzy młotkiem, co posłuży za znak do zajęcia miejsc. Wówczas w. miecznik położy na ołtarz poduszkę i zajmie swe miejsce. W. mistrz ceremonji po zejściu ze stopni ołtarza da znak sześciu braciom, aby złożyli świece w miejscu wskazanem, każe im pójść na swe miejsca i sam pójdzie na swoje, a zanim siądzie, uderzy laską w posadzkę na znak, iż ceremonja skończona. Opuszczenie łoża przez w. mistrza odbędzie się z tym samym

ceremonjałem, lecz z tą różnicą, iż w. namiestnik, który mu będzie towarzyszyć, nie weźmie świecy i sześciu braci powróci do łoży ze świecami zgaszonymi,

Pierwszym w. mistrzem był hr. Ignacy Potocki prezes Rady Nieustającej (1781—1784), następnie Andrzej Mokronowski wojewoda mazowiecki (1784), hr. Stanisław Szczęśny Potocki (1785—1789), ks. Kazimierz Nestor Sapieha marszałek litewski Sejmu Czteroletniego (1789—1794), Ludwik Gutakowski prezes Rady Księstwa Warszawskiego (1810—1811), hr. Stanisław Kostka Potocki minister Wyznań i Oświecenia Publicznego (1812—1821), i ostatni, Aleksander Roźniecki generał inspektor kawalerji.

b) Urzędnicy Wielkiego Wschodu.

Wielcy Namiestnicy¹.

Wielcy namiestnicy zastępują wielkiego mistrza w przewodniczeniu na zebraniach wielkiego Wschodu i w kierowaniu sprawami zakonu. Namiestnicy posiadają prawa wielkiego mistrza, oprócz trzech, przysługujących wyłącznie temu ostatniemu, a mianowicie: zmniejszenia kar wyznaczonych łoży lub bratu postanowieniem Wielkiego Wschodu, dawania dyspensy przy wtajemniczaniu do stopnia następnego i zawieszania urzędników W. Wschodu w czynnościach do czasu najbliższego zebrania.

Było trzech w. namiestników obieranych na rok jeden na Wielkopolskę przez pełnomocników łoż wielkopolskich, na prowincję litewską przez pełnomocników łoż litewskich i na Małopolskę przez pełnomocników łoż małopolskich.

Wielcy Dozorcy².

Wielcy dozorcy kierują pracami W. Wschodu, powtarzają wszystkie żądania i przedłożenia przewodniczącego, proszą o głos dla członków swych kolumn i mają wszystkie prawa zarządu nad swemi kolumnami. Członkowie każdej kolumny zwracają się do nich z prośbą o potrzebne wyjaśnienia. Z uderzeniem młotka w. dozorcy cisza jak największa winna zapanować w kolumnie i uderzenie to winno być szanowane zarówno jak uderzenie w. mistrza. Nieposłuszeństwo członka W. Wschodu powadze w. dozorców jest jed-

¹ W r. 1784 w nam. był Franciszek-Ksawery Woyna starosta stanisławowski; w r. 1811 gen. Aleksander Roźniecki, w 1812 Tadeusz Matuszewicz, w 1815 Jan Potocki, w 1816 Aleksander Roźniecki, w 1819 Ludwik Plater.

² W r. 1784 I w. dozorcą był Kazimierz Rzewuski pisarz w. koronny, a drugim Stefan de Rieule, w r. 1811 I w. dozorcą Jan Potocki, drugim Wincenty Białopiotrowicz, w r. 1812 I w. dozorcą Jan Węgleński, drugim ten sam Białopiotrowicz, w r. 1815 I w. dozorcą Józef Orsetti, drugim Emeryk Zabłocki, w r. 1816 I w. dozorcą Augustyn Byliński, drugim Piotr Orzechowski, w r. 1819 I w. dozorcą Rajmund Rembiełski, drugim ks. Konstanty Dembek, w r. 1820 I w. dozorcą Kajetan Kozłowski, drugim Ignacy Pilchowski i w r. 1821 I w. dozorcą Ignacy Zieliński, drugim Stanisław Potocki.

nem z wykroczeń najważniejszych w wolnomularstwie. Na skutek skargi jednego z w. dozorców, w. mówca obowiązany jest z urzędu wystąpić przeciwko winnemu, w. mistrz na wniosek w. mówcy rozkaże mu przykryć łożę i łoża przystąpi do rozpoznawania zajścia.

Wielki Mówca¹.

W. mówca zapoznaje się gruntownie z ustawami, przepisami i zwyczajami zakonu, aby móc we wszystkich wypadkach być jego obrońcą i ostoją. Gdy jaki wniosek zgłoszonym² będzie w W. Wschodzie, w. mówca z urzędu zabiera głos, by wyjaśnić sprawę łoży, następnie winien wypowiedzieć swe zdanie, czy wniosek jest pożyteczny i zgodny z prawem i czy ma być więc przyjęty lub odrzucony. Gdy skończy przemówienie, przewodniczący otwiera dyskusję, i każdy członek ma prawo prosić o głos i wypowiedzieć swe zdanie zgodne lub przeciwne ze zdaniem w. mówcy. W sprawach dotyczących winnych jest w. mówca obrońcą publicznym i jego wnioski winny być surowe. Mowy uroczyste są jego obowiązkiem.

Wielki Sekretarz³.

Przechowuje protokoły prac W. Wschodu, sporządza wszystkie dokumenty, mające być wysłane i podpisuje je.

Wielki Skarbnik⁴.

Ma powierzone swej opiece wszystkie fundusze W. Wschodu i prowadzi ścisły wykaz przychodu i rozchodu. Wypłaca sumy jedynie na skutek polecenia piśmiennego W. Wschodu lub W. Warsztatu w. urzędników, które służyć mu ma jako dowód. Na każdym posiedzeniu W. Wschodu w. skarbnik wymienia sumy, które wpłynęły, zostały wypłacone i pozostały w kasie.

Wielki Mistrz Obrzędów⁵.

Czuwa, aby każdy pełnomocnik, urzędnik i każdy obecny znajdowali się na miejscu wskazanem przez przepisy. Opracowuje projekt ceremonjału na

¹ W r. 1784 w. mówcą był Stanisław Potocki podstoli koronny, w r. 1811 Tadeusz Matuszewicz, w r. 1812—1816 Ludwik Osiński, w r. 1820 Józef Miklaszewski, w r. 1821 Klemens Urmowski.

² W r. 1784 w. sekretarzem był Ignacy Tański minister oświaty, w r. 1811—1812 Franciszek Wężyk, w r. 1815 Michał Woźnicki, w r. 1816 Ludwik Plater, w r. 1819 Kazimierz Brodziński, w r. 1820 Paweł Strzedziński, w r. 1821 Wincenty Matuszewski.

³ W r. 1784 w. skarbnikiem był Dyonizy Genty, w 1811—1820 r. Kłossowski, w r. 1821 Wojciech Wasutyński.

⁴ W r. 1784 w. mistrzem obrzędów był Piotr Bouquet, w r. 1811 Jan Załuski, w r. 1815 Bogumił Fechner, w r. 1816 Florjan Wydźga, w r. 1819 Stanisław Kurczyński, w r. 1820 Jan Szweryn, w r. 1821 Ignacy Komorowski.

każdą uroczystość w porozumieniu z departamentem policji i składa go do w. warsztatu dla otrzymania sankcji ostatecznej. Zawiadamiając lożę o przybyciu brata, uprzedza jednocześnie o honorach należnych stopniowi i urzędowi brata, mającego być wprowadzonym.

Wielki Sędzia¹.

Zgłębić winien gruntownie prawa i obyczaje zakonu. W każdym postępowaniu sądowym jest obowiązany wysłuchać zeznania stron i świadków i sprawdzić dokumenty. Wszystkie sprawy zgłoszone do wiadomości W. Wschodu lub W. Warsztatu będą u niego zapisane i on wywołuje je według porządku. Powinien usiłować doprowadzić do porozumienia strony, których sprawy rozpatruje.

Wielki Jałmużnik.

Jest depozytariuszem sum przeznaczonych na wsparcie dla ubogich. Winien odwiedzać w imieniu W. Wschodu pełnomocników loż i urzędników w czasie ich choroby. Składa wykazy przychodu i rozchodu do W. Warsztatu przed zgromadzeniami świętojańskimi latem i zimą. Na każdym posiedzeniu W. Wschodu przedstawia na piśmie sumę przychodu, rozchodu i pozostałości. W. architekt wpisać to winien do swego wykazu. Wszystkie prośby o zapomogi kierowane są do w. jałmużnika i on ustala prawo proszących do dobrodziejstwa zakonu. Ma prawo czwartą część jałmużny zebranej wydawać na jałmużnę sekretną, z czego nie zdaje rachunku, lecz trzy części pozostałe mogą być wydane tylko na mocy postanowień W. Wschodu lub W. Warsztatu, których protokół służy mu za dowód usprawiedliwiający z wydatków. Zdaje rachunek w sprawozdaniu szczegółowem na dwóch zebraniach świętojańskich W. Wschodu latowem i zimowem z dobroczynności, którą zakon wspiera ubogich.

Wielki Pieczętarz².

Przechowuje pieczęcie i stemple W. Wschodu. Pieczęcią zaopatruje jedynie te dokumenty, o których jest pewnym, iż sporządzone zostały ze wszystkimi formalnościami zwyczajowymi i prawnymi. Pieczęcie i stemple nie mają być nigdy wynoszone z loży. Prowadzi wykaz wszystkich aktów zaopatrywanych w pieczęcie z datą postanowienia, na mocy którego zostały wysłane i datą zaopatrzenia pieczęcią.

¹ W r. 1784 Aubert, w r. 1811 Jerzy Wilezewski, w r. 1815 Piotr Reych, w r. 1816 Maciej Rémbowski, w r. 1819 Kajetan Kozłowski, w r. 1820 Stanisław Podoski, w r. 1821 Feliks-Strzedziński. ² W r. 1784 był Tadeusz Witski, w r. 1811 Węgleński, w r. 1812 Szoldrski, w r. 1815 Stanisław Węgrzecki, w r. 1819 Józef Lubowidzki, w r. 1820 Wincenty Aksamitowski, w r. 1821 Józef Miklaszewski.

Wielki Archiwista¹.

Przechowuje archiwum W. Wschodu, otrzymuje na każdym posiedzeniu zwyczajnem W. Wschodu od sekretarzy wszystkie papiery ostatniego kwartału i wydaje im pokwitowanie. Baczy, aby wszystkie papiery były w takim porządku, aby móc je odnaleźć w razie potrzeby. Corocznie przed upłynięciem terminu urzędowania W. Warsztat wyznacza komisję dla zbadaniu stanu archiwum i sprawdzenia wykazów.

Wielki Miecznik².

Przyjmuje udział w ceremonjach zakonu, kroczy przed w. mistrzem, niosąc na poduszce niebieskiej miecz, symbol władzy i potęgi.

Wielki Budowniczy-Rachmistrz³.

Sprawdza rachunki wielkiego sekretarza, skarbnika, jałmużnika i stuarta i zaopatruje swą aprobatą lub uwagami przed przedstawieniem ich W. Warsztatowi. Zapisuje na każdym zebraniu zwyczajnem W. Wschodu oświadczenia czterech wspomnianych urzędników o stanie ich przychodu i rozchodu.

Wielki Stuart⁴.

Zarządza własnością łoży sposobem wskazanym przez W. Warsztat, któremu składa sprawozdanie z przychodu i rozchodu, jak również meblami i klejnotami, które będą mu oddane pod opiekę i których szczegółowy spis ma prowadzić.

Urzędnicy W. Wschodu, mianowani przez W. Mistrza.

Poócz wyliczonych w. urzędników W. Wschodu, obieranych na rok przez pełnomocników łoż, było jeszcze sześciu urzędników W. Wschodu, mianowanych na rok przez w. mistrza, a mianowicie: mówca, sekretarz, mistrz obrzędów, gościnnik, stuart i dyrektor harmonji. Pełnili oni funkcje odpowiednie wielkich urzędników w razie ich nieobecności. Dyrektor harmonji zarządzał śpiewami i muzyką podczas uroczystości łożowych.

¹ W r. 1784 Mík. Wilczewski, w r. 1811 Osiniński, w r. 1812 Emeryk Zabłocki, w r. 1815 Franciszek Dornfeld, w r. 1816 Stanisław Kurczyński, w r. 1819 Walenty Wilkoszewski, w r. 1820 Wojc. Wasiutyński, w r. 1821 Aleksander Graybner. ² W r. 1784 Karol Berker, w r. 1811 Stanisław Potocki, w r. 1815 Florjan Wydłga, w r. 1816 Ksawery Kossecki, w r. 1820 Stanisław Potocki generał, w r. 1821 Wincenty Aksamitowski. ³ W r. 1784 Bronikowski rejent komisji menniczej, szambelan królewski, w r. 1811 Nowakowski, w r. 1812 Bruszek, w r. 1815—1816 Benedykt Wollowicz, w r. 1819 Józef Elsner, w r. 1820 Win. Matuszewski, w r. 1821 Jan Sierawski. ⁴ W r. 1784 Baltazar Treter, w r. 1811 Zabłocki, w r. 1812 Fechner, w r. 1815, 1816, 1819, 1820 Józef Kosiński.

c) Prawa W. Wschodu¹.

Wielki Wschód ma przede wszystkim władzę prawodawczą. Jest centrem zakonu wolnomularskiego w danym państwie, składnicą życzeń łóż poszczególnych, gdzie te życzenia będą oznajmione i porównane, aby utworzyć większością głosów wolę ogólną, która, stawszy się prawem, będzie ogłoszona lożom. Poza tem ma władzę wykonawczą i władzę tworzenia łóż. Żadna loża, utworzona przez lożę prowincjonalną, nie będzie uznana za regularną i należącą do Wschodu Narodowego, dopóki dyplom jej nie będzie zatwierdzony przez akt uroczysty, i dopóki nie zostanie zarejestrowana w archiwach Wielkiego Wschodu. Ma również moc sądenia: W. Wschód sądzi w ostatniej instancji wszystkie sprawy o uchybieniach przeciwko prawu i ustawom między członkami jednej loży i między lożami, jest wogóle interpretatorem praw, jako jest i ich autorem.

Tylko W. Wschód ma prawo porozumiewania się ze wschodami zagranicznymi, tworzenia związków i zawierania umów ogólnych i częściowych. Wszelka umowa, zawarta między lożą należącą do W. Wschodu Polskiego i lożą zagraniczną, jest nieważną bez zgody W. Wschodu. Loża Wschodu Polskiego ma jednak prawo prowadzenia korespondencji przyjacielskiej czy to z inną lożą polską, czy też obcą. W. Wschód nie ma jednak prawa mieszać się do spraw kapituły najwyższej, do której należy wyłącznie mistyczny i dogmatyczny zarząd zakonu.

6. Wielki Warsztat¹.

Wielki warsztat składa się z urzędników W. Wschodu i zbiera się co najmniej raz na tydzień w poniedziałki między godz. 10 a 11 zrana. Przewodniczy pierwszy urzędnik według starszeństwa, który po otwarciu prac nie opuszcza swego miejsca, chyba że przybędzie w. mistrz lub jego pierwszy w. namiestnik.

Wszystkie sprawy przedstawiane są W. Warsztatowi. Nie wymagające przygotowań rozstrzygane są niezwłocznie większością głosów. Bardziej złożone i wymagające obrad przedwstępnych i opracowania przewodniczący W. Warsztatu oddaje odpowiedniemu departamentowi i na posiedzeniu następnem W. Warsztat zatwierdza wniosek departamentu, lub wprowadza zmiany. Posiedzenie W. Warsztatu z udziałem siedmiu członków poczytane jest za prawne i uchwały jego są obowiązkowe. Posiedzenie odbywa się przy stole prostokątnym długim, przewodniczący zajmuje jeden koniec, a sekretarz drugi. Według ustaw pełnomocnicy łóż mają prawo być obecnymi na pracach W. Warsztatu z głosem doradczym.

W. Warsztat podzielony jest na cztery departamenty: departament kancelarji składa się z w. sekretarza, w. pieczętarza, w. archiwisty i sekretarza,

¹ *Acte déclaratoire.*

departament finansów z w. skarbnika, w. jałmużnika, w. budowniczego-rachmistrza i gościnnika; departament policji i ceremonjału z obydwoch w. dozorców, w. mistrza obrzędów, w. stuarta i mistrza obrzędów; departament sprawiedliwości z w. mówcy, w. sędziego, w. miecznika, mówcy i stuarta.

Wielki Wschód Narodowy Polski rządził się konstytucją r. 1784 do czasu wprowadzenia w r. 1820 Ustawy poprawnej, wnoszącej pewne zmiany. Tymczasem na mocy ukazu cesarza Aleksandra I, ogłoszonego w Królestwie Polskiem 25 września r. 1821, loże wolnomularskie zostały zamknięte.

CZĘŚĆ I.

Wykaz polskich łóż wolnomularskich w latach 1738—1821.

ŹRÓDŁA.

- A. S. — Archiwum Skarbowe w Warszawie.
B. M. N. — Biblioteka Muzeum Narodowego w Warszawie.
B. O. Z. — Biblioteka Ordynacji Zamoyskiej. Akta wolnomularskie.
B. P. — Biblioteka Publiczna w Warszawie.
P. A. A. D. — Państwowe Archiwum Akt Dawnych w Warszawie. Akta wolnomularskie.
Z. — Ks. Stanisław Załęski, O Masonii w Polsce. Cz. II. Wyd. 2, Kraków 1908.

A) RĘKOPIŚMIENNE.

1. Protokoły posiedzeń w stopniu czwartym □ Kapitularnej Departamentu Warszawskiego p. o. n. **BBr. Zjednoczonych pod Gwiazdą Wschodnią** od 12 kwietnia r. 1812 do stycznia r. 1818. P. A. A. D. N. 1.
2. Protokoły posiedzeń w stopniu siódmym Wielkiej □ Kapitularnej Departamentu Warszawskiego p. o. n. **BBr. Zjednoczonych pod Gwiazdą Wschodnią** od 26 grudnia r. 1813 do 3 kwietnia r. 1817 i W. □ K. D. W. p. o. n. **BBr. Zjednoczonych pod Gwiazdą Północną** od 19 marca r. 1818 do 30 marca r. 1820. P. A. A. D. N. 2.
3. Protokół posiedzeń uczniów S. i D. □ **Św. Izys** 5816 (od 22 stycznia r. 1816 do 28 grudnia r. 1818). P. A. A. D. N. 4.
4. Protokoły posiedzeń **Kapituły Najwyższej** od 13 czerwca r. 1810 do 2 maja r. 1812. P. A. A. D. N. 6.
5. Protokoły posiedzeń **W. W. Królestwa Polskiego** od 21 listopada r. 1818 do 17 marca r. 1821. P. A. A. D. N. 5.
6. Protokół posiedzeń **Kapituły Najwyższej** od 9 maja r. 1812 do 14 lipca r. 1814. P. A. A. D. N. 7.
7. Protokół posiedzeń □ **Świątynia Izys** w stopniu mistrza od 1 lutego r. 1813 do grudnia r. 1817. P. A. A. D. N. 8.
8. Protokół posiedzeń obrady urzędników S. i D. □ **Św. Izys** od 29 stycznia r. 1816 do 19 czerwca r. 1819. P. A. A. D. N. 9.
9. Obrady urzędnicze W. □ **Kapituły Prowincjonalnej Warszawskiej p. n. Braci Zjednoczonych pod Gwiazdą Wschodnią** od 1 sierpnia r. 1816 do 13 marca r. 1818 i **Kapituły wyższej p. n. BBr. Zjednoczeni pod Gwiazdą Północną** od 12 marca r. 1818 do 13 czerwca r. 1820. P. A. A. D. N. 10.

10. Protokoły posiedzeń **Kapituły Najwyższej** od 15 czerwca r. 1818 do 28 czerwca r. 1821. P. A. A. D. N. 11.
11. Obrzęd stopnia wolnego mularstwa w języku francuskim, jakim był w r. 5812 czwartego i piątego wypisany przez J[ózefa] O[rsettego]. P. A. A. D. N. 19.
12. Extrait du Protocole de la **Loge d'Adoption** du 8 May 1785. Lwów. B. O. Z. T. 1760 I dok. 57.
13. Verzeichniss Mitglieder der ☐ **zum Tempel der Weisheit** zu Warschau 16 November 1805. B. O. Z. T. 1760 II.
14. Lista Członków Logi Ś-go Jana pod nazwiskiem **Albertini Doskonałości** w Płocku dnia 14 kwietnia 5808 (1808). B. O. Z. T. 1760 II.
15. Obraz spraw. i dosk. ☐ Ś-go Jana na Wschodzie Konina pod nazwiskiem **Świątyni Pallas** 5818 (1818). B. O. Z. T. 1760 II.
16. Deska rysunkowa z 24 lutego r. 1820 założycieli ☐ **Gwiazda Nadziei** na ws.: Kielc do W. M. Stanisława-Kostki Potockiego. B. O. Z. T. 1760 II.
17. Protokoły posiedzeń Rady urzędników Kapituły Niższej **Prawdziwa Jedność** na dolinie Lublina od 20. VI. 5818 do 15. VIII. r. 5821 A. S.
18. Protokoły posiedzeń loży Kapituły Niższej p. o. n. **Prawdziwa Jedność** na dolinie Lublina 5818. A. S.
19. Księga Budownicza czyli deska rysunkowa posiedzeń Kap. Niższ. p. o. n. **Rycerze Gwiazdy** w stopniu IV m. Kaw. Wybr. na dol. Warszawy ustan. 5. XII. 5817. A. S.
20. Protokół postanowień urzędników spraw. i dosk. ☐ **Świątyni Minerwy**, zaczęty od r. pr. św. 5815. A. S. v. 151.
21. Księga kasowa Kap. Niższ. **Rycerze Gwiazdy**. A. S. v. 158.
22. Akta szczegółowe Komisji Centralnej do uregulowania własności po zniesionych Towarzystwach Tajnych w K. P. przez J. O. X. N. K. ustanowionej, tyjące się ☐ **Jedności Słowiańskiej**. A. S.
23. Akta szczegółowe... tyjące się ☐ **Izys**. A. S.
24. Akta szczegółowe... tyjące się loży **Minerwy**. A. S.
25. Akta szczegółowe... tyjące się **Województwa Kaliskiego**. A. S. v. 159.
26. Akta szczegółowe... tyjące się ☐ **Stalości**. A. S. v. 153.
27. Do akt Komisji Centralnej, dotyczących loży wolnomularskiej **Stalości** na ws.: Warszawy. A. S.
28. Kwity różne wydatków z kasy loży Wolnomularskiej pod tytułem **Hesperus** w b. województwie kaliskim zniesionej. A. S.
29. Akta komisji za S. i D. ☐ **Hesperus** działającej R. 58²⁰/₂₁. A. S. v. 157.
30. Akta szczegółowe... tyjące się loży **Astrej**. A. S. v. 156.
31. Księga, zawierająca w sobie wpływ do kasy Sz. Loży p. o. n. **Jedność Słowiańska**, założona przez Br. Hermana podskarbiego dnia 23 lipca r. 1818 I, II, III. A. S. v. 152.
32. Akta szczegółowe... tyjące się Kapituły Niższej **Rycerze Gwiazdy**. A. S. v. 154.
33. Protokoły posiedzeń ☐ **Minerwy** w stopniu pierwszym utrzymywany od dnia 1 marca do 29 września r. 1821 na ws.: Warszawy. A. S. v. 150.

B) DUKOWANE.

34. Allgemeines Handbuch der Freimaurerei, III völlig umgearbeitete und mit den neuen wissenschaftlichen Forschungen in Einklang gebrachte Auflage von Lennigs Encyclopädie der F. M. Herausgegeben vom Verein deutscher F. M. 1900. Leipzig, Max Hesse's Verlag.
35. Obraz W. Ws. Nar. P. 5784 (1784). Z. str. 108.
36. Obraz ☐ **Tarcza Północna** (Boulier du Nord) na ws.: Warszawy 5784 (1784). Drukowany przy końcu Regulaminu tejże loży. Z. str. 128.
37. Obraz członków ☐ prowincjonalnej św. Jana p. o. n. **Doskonała Tajemnica** na ws.: Dubna 1786. Z. str. 127.

38. Obraz spraw. i dosk. □ św. Jana p. o. n. **Przesąd Zwyciężony** na ws.: Krakowa 5787 (1787). Księga budownicza loży Przesąd Zwyciężony. Z. str. 128.
39. Obraz spraw. i dosk. □ p. o. n. **Polak Dobroczyanny** na ws.: Dubna 5787 (1787). Z. str. 129.
40. Alphabetische Br. Br. Liste der gesetzmässigen St. Joh. □ **Göttin von Eleusis** im Morgen zu Warschau 5728¹⁰/87 (1728¹²/87). Weisheit. Stärke. Schönheit. B. O. Z. A. 41 str. 10.
41. Verzeichniss sämmtlicher Brüder der gesetzmässigen, verbesserten und vollkommenen St. Johannis — Loge genannt **zum Goldenen Leuchter** zu Warschau den 6-ten April 1805. B. O. Z. 1760 II str. 4.
42. Verzeichniss Sämmtlicher Beamten und Mitglieder der verbesserten und vollkommenen St. Johannis □ **zum goldenen Ringe** in Orient zu Bialystok den 2 Februar 1806. B. O. Z. A. 41 str. 8.
43. Liste von denen Br. Mitgliedern der G. u. V. S. Joh. Loge **zum Bienen Korbe** in Thorn am Stiftungs-Feste 5805 (1805). B. O. Z. A. 41 str. 8.
44. Obraz □ **Bracia Polacy Zjednoczeni** na ws.: Warszawy 1808. Z. str. 129.
45. Verzeichniss sämmtlicher Mitglieder der g. v. n. v. St. Johannis — Loge **zum Samariter** zu Warschau im Jahre 1808. B. O. Z. T. 1760 II str. 2.
46. Obraz W. W. N. P. 5811. Z. str. 109.
47. Tableau de la R. □ de S.: J.: sous le titre distinctif du **Bouclier du Nord** pour l'Année 5811. Z. str. 130.
48. Poczet Braci składających spr. i dosk. □ świętego Jana pod nazwiskiem **Świątynia Izys** na ws.: Warszawy podany W. Ws. Nar. na rok pr. św. 58¹¹/₁₂ (18¹¹/₁₂). Z. str. 131.
49. Urzędnicy W. W. N. P. 5812 (1812). Z. str. 110.
50. BB. składający s. i d. □ św. Jana pod osobnem nazwiskiem **Wolność odzyskana** na ws.: Lublina w R. pr. św. 5815 (1815). Z. str. 137.
51. Urzędnicy W. W. N. P. 5815 (1815). Z. str. 111.
52. Urzędnicy W. W. N. P. 5816 (1816). Z. str. 111.
53. Poczet BB. S. i D. □ św. Jana pod osobnem nazwiskiem **Jutrzenka Wschodząca** na ws.: Radomia składających 5818 (1818). P. A. A. D.
54. Obraz spraw. i dosk. □ św. Jana p. o. n. **Hesperus** pod ws.: Kalisza pracującej na rok p. św. 5818/19 (1818/19). B. P. N. 027562.
55. Obraz spraw. i dosk. □ św. Jana pod osobnem nazwiskiem **Braci Polaków Zjednoczonych** pod ws.: Warszawy pracującej. Na R. p. ś. 5819 (1819). B. M. N.
56. Obraz S. i D. □ św. Jana pod osobnem nazwiskiem **Astrea** pod ws.: Warszawy sporządzony r. p. ś. 5819 (1819). Z. str. 153.
57. Obraz S. i D. L. św. Jana pod nazwiskiem **Złotego Pierścienia** na ws.: Białogostoku pracujący na Rok Mrski 5819 (1819). Z. str. 156.
58. Poczet BB. składających S. i D. □ św. Jana p. o. n. **Świątynia Minerwy** na ws.: Warszawy na rok p. św. 58¹⁹/₂₀ (18¹⁹/₂₀). B. M. N.
59. Obraz spraw. i dosk. □ św. Jana p. o. n. **Kazimierz Wielki** pod ws.: Warszawy pracującej na rok p. ś. 58¹⁹/₂₀ (18¹⁹/₂₀). Z. str. 158.
60. Poczet członków Kapitułę niższą pod osobnem nazwiskiem **Rycerze Gwiazdy** na dolinie Warszawy pracującą składających. Z. str. 121.
61. Obraz Najśław. Wspaniałej □ Prow. Litewskiej pod osobem nazwiskiem **Doskonala Jedność** na r. p. ś. 5820 (1820). Z. str. 117.
62. Obraz spraw. i dosk. □ św. Jana p. o. n. **Szkola Sokratesa** na ws.: Wilna. Na rok p. ś. 5820 (1820). Z. str. 165.
63. Obraz spraw. i dosk. □ św. Jana pod osobnem nazwiskiem **Świątynia Równości** pod ws.: Lublina pracującej na rok p. ś. 5820 (1820). Z. str. 173.
64. Obraz spraw. i dosk. □ św. Jana p. o. n. **Pochodnia Połnocna** pod ws.: Mińska pracującej na r. p. ś. 5820 (1820). Z. str. 180.
65. Obraz spraw. i dosk. □ św. Jana pod osobnem nazwiskiem **Braci Polaków Zjednoczonych** pod ws.: Warszawy pracującej na r. p. ś. 5820 (1820). B. M. N.

66. Obraz spraw. i dosk. □ św. Jana p. o. n. **Szczęśliwe Oswobodzenie** na ws.: Nieświeża pracującej n. r. p. ś. 5820 (1820). Z. str. 191.
67. Tableau Général de la Grande □ **Astrée** à l'O. de St. Petersbourg et des □ de sa dépendance pour l'an maçonnique 58²⁰/₂₁ (18²⁰/₂₁). Broszura ta zawiera w sobie obrazy 68a—71a.
- 68a) N. 21. La R. □ **De l'Anneau d'Or** à l'Or. de Białystok.
- 69a) N. 24. La R. □ **D'Osiris à l'étoile flamboyante** à l'Or. Kamieniec en Pologne 58²⁰/₂₁ (18²⁰/₂₁).
- 70a) N. 11. La R. □ **des Ténèbres Dispersées** à l'O. de Zitomir 58²⁰/₂₁ (18²⁰/₂₁).
- 71a) N. 20. La R. □ **De l'Aigle Blanc** à l'O. de St. Petersbourg 58²⁰/₂₁ (18²⁰/₂₁).
72. Poczet członków spraw. i dosk. S. Janskiey pod osobn. nazwan. □ **Jedność Słowiańska** na ws.: Warszawy na rok p. ś. 5821. B. P. N. 029537. 7 str.
73. Poczet BB. składających S. i D. □ św. Jana p. o. n. **Świątynia Minerwy** na ws.: Warszawy na rok p. ś. 5821 (1821).
74. Poczet Braci Wolnych Muł. pracujących pod przewodnictwem W. Wsch. Narodowego Polskiego i w. Kapit. Matki **Szczere Połączenie** pod ws.: Płocka w roku p. ś. 5821 w Płocku. Drukowano u Br. Lossmana, str. 36 (ze zbiorów Stanisława Małachowskiego-Łempickiego). Broszura ta zawiera w sobie obrazy 75a—79a.
- 75a) Obraz spraw. i dosk. □ św. Jana p. o. n. **Doskonałości** na ws.: Płocka pracującej z Płockich □ N. 1-ro I w r. p. ś. 5821 (1821).
- 76a) Obraz Staroszkockiej □ na ws.: Płocka pod nazwiskiem **Ludzkości** w roku p. ś. 5821 (1821).
- 77a) Verzeichniss sämtlicher Mitglieder der gerechten und vollkommenen St. Johannis — Loge **zum Dreyeck** im Orient zu Plock für das Jahr d. w. L. 5821 (1821).
- 78a) Obraz spraw. i dosk. □ świętego Jana pod osobnem nazwiskiem **Ściśle Milczenie** na ws.: Płocka z Płockich □ N-o IV w r. p. ś. 5821 (1821).
- 79a) Obraz spraw. i dosk. □ św. Jana pod osobnem nazwiskiem **Wschodzącego Słońca** na ws.: Łomży pracującej z Płockich □ N-o II w r. p. ś. 5820 (1820).
80. Obraz spraw. i dosk. □ św. Jana p. o. n. **Przyjaciele Ludzkości** pod ws.: Grodna pracującej na rok p. ś. 5821 (1821) wystawiony. Z. str. 204.
81. Obraz spraw. i dosk. □ św. Jana p. o. n. **Astrea** pod ws.: Warszawy pracującej na rok p. ś. 5821. A. S. v. 156.
82. Obraz najwspanialszej wielkiej □ prow. wołyńskiej p. o. n. **Doskonała Tajemnica** na ws.: Dubna na rok p. ś. 5821 (1821). Z. str. 119.
83. Obraz spraw. i dosk. □ św. Jana p. o. n. **Gorliwy Litwin** pod. ws.: Wilna pracującej na r. p. ś. 5821 (1821). Z. str. 220.
84. Gemälde der Ger. und Vollk. St. Johannis □ **zum guten Hirten** im Orient von Wilna im I Monat des Jahres 5821 (März 1821). B. P. N. 054403.
85. Obraz spraw. i dosk. □ św. Jana p. o. n. **Cnota Uwieńczona** pod ws.: Rafałówki pracującej na rok p. ś. 5821 (1821). Z. str. 240.
86. La R. □ de St. Jean sous le titre distinctif du **Bouclier du Nord** à l'O. de Varsovie. B. P. N. 065323, 065324.
 - a) **Catéchisme** à l'usage des Apprentis. str. 7.
 - b) **Catéchisme** à l'usage des Maîtres. str. 6.
87. Nauka Wolnego Mularstwa w **trzech pierwszych stopniach** ku wygodzie najprzewielebniejszej loży *Świątyni Izis* zebrane.
88. Rytuał stopnia **Kawalera Wschodu**. Nauka Wolnego Mularstwa. Z. str. 52.
89. Rytuał stopnia **Kawalera Różanego Krzyża**. Z. str. 62.
90. Ks. Stanisław Załęski, O Masonii w Polsce od r. 1738 do r. 1822. Cz. I. Wydanie drugie, Kraków 1908.
91. Prumers Rodgero, Geschichte der Loge zu Posen. Posen 1909.
92. Kuffs, Fragmente einer Geschichte der Freimaurerei in Danzig. Berlin 1808.
93. Friederichs Ernest, La Franc Maçonnerie en Russie et en Pologne. Berne 1908.
94. C. van Dalen's Kalender für Freimaurer für 1927. 66. Jahrg. Bearb. v. Hugo Schmidt. Leipzig 1926.

95. Obraz spraw. i dosk. □ **Doskonałe Mileczenie** na ws.: Pułtuska za r. 1819.
96. Pamiętniki Jana Duklana Ochockiego. Warszawa r. 1910.
97. Ranniej e aleksandrowskoje masonstwo. Masonstwo w jewo proszłom i nastojaszczem. Wydanie Mielgunowa. 1915.
98. Riabinin I. Polskoje masonstwo. Masonstwo w jewo proszłom i nastojaszczem. Wydanie Mielgunowa. 1915.
99. Obraz □ krakowskiej **Przesąd Zwyciężony** za r. 5813.

1. **Académie des Sécrets.** Jan-Łukasz de Thoux de Salverte pułkownik wojsk polskich założył w r. 1763 w Warszawie związek pod tą nazwą, według form wolnomularskich. Związek naśladował »Akademję Starszych lub Tajemnic«, założoną przez Porto w Rzymie na początku wieku 16-go. Źródła: N. 34.
2. **Adopcynja** loża bez nazwy. »Le Monde Maçonnique« wspomina, iż w r. 1767 była w Warszawie loża adopcynja, o której brak szczegółów; pracowała w lokalu loży *Cnotliwy Sarmata*. Członkiniami jej były krajczyna Teresa Potocka, baronowa le Fort, panna Aloy i in. Źródła: N. 90.
3. **Adrastäa zur Wahrheit und Gerechtigkeit** na ws.: Kwidzynia (Marienwerder); loża starszokocka, założona 14 kwietnia r. 1805. Źródła: N. 34.
4. **Ähren, zu den drei** na ws.: Gdańska; w Almanachu Bode z r. 1777 oznaczona jako wskrzeszona; w r. 1783 mistrz katedry odmówił prośbie □ *zum Kranich*. Wspominana jest w *Thienemanns Übersicht*. Źródła: N. 34.
5. **Albertina zur Vollkommenheit** (*Albertyna Doskonałości*) na ws.: Płocka; powstała 2 kwietnia r. 1803 w zależności od W. □ matki *zu den drei Weltkugeln* na ws.: Berlina, założonej w r. 1739 przez królewicza Fryderyka, późniejszego Fryderyka II. Pracowała z początku tylko w języku niemieckim i składała się przeważnie z oficerów i urzędników pruskich. Bracia Polacy, pracujący w tej loży, wskutek nieznamomości języka niemieckiego zwrócili się do □ *zu den drei Weltkugeln* z prośbą o zezwolenie rozpoczęcia prac w języku polskim, które otrzymawszy poczęli prace 22 m. III 5806 (22 maja r. 1806). Po więcej niż rocznej przerwie loża wznowiła prace z pozwolenia tejże □ matki w językach niemieckim i polskim i posiadała 34 członków czynnych, 4 honorowych i jednego brata służącego. W r. 1811 została podniesiona do godności □ prowincjonalnej. Następnie przeszła do W. W. N. P. Źródła: N. 14, 34, 91.
6. **Alojzy pod Płomienistym Mieczem** (*Alois zum flammenden Schwert*) na ws.: Warszawy; instalowana 27 marca r. 1780 przez hr. Fryderyka Alojzego Brühla i tak nazwana na jego cześć; była w zależności od □

- Karola pod Trzema Hetmami* i pracowała w języku niemieckim pod kierunkiem hr. Augusta Moszyńskiego i Holzhausera. Po wybraniu Ignacego Potockiego na W. M. □ ta przestała pracować. Źródła: N. 34.
7. **Amies réunis, les** na ws.: Petersburga; założona w r. 1802 przez szambelana Żerebcowa, pracowała po francusku; na czele spisu członków był w. ks. Konstanty Pawłowicz, dalej ks. Al. Württemberski, Stanisław Kostka Potocki i M. Wielhorski. Źródła: N. 97.
 8. **Andreas zum Frieden** na ws.: Gniezna; starszokocka, erygowana 12 stycznia r. 1806 w zależności od w. □ matki *zu den drei Weltkugeln* na ws.: Berlina. Pracowała w języku niemieckim. składała się przeważnie z oficerów i urzędników pruskich. Pierwszym jej mistrzem katedry był Gottlieb Frank doktor poznański, wybitny wolnomularz. Źródła: N. 34, 90, 91.
 9. **Armee-Loge N. 1** (Militärloge) na ws.: Białegostoku; założona 10 listopada r. 1778 przez *grosse Landesloge* w Berlinie. Źródła: N. 34.
 10. **Astrea** na ws.: Warszawy; symboliczna, instalowana 24 sierpnia r. 1816, założona przez członków □ *Göttin Eleusis* na ws.: Warszawy. Należeli do niej sami Polacy. W r. 1819 mistrzem kat. był Karol Woyda, a namiestnikiem Józef Lubowidzki. Przetrwiała do kasy w r. 1821. Źródła: N. 30, 34, 81.
 11. **August pod Cnotliwym Sarmatą** na ws.: Warszawy; ściślej obserwy, erygowana 27 marca r. 1780, nazwana tak na cześć króla Stanisława-Augusta, pracowała w języku polskim pod kierunkiem Jana Ponińskiego i Kazimierza Sapiehy. Po wybraniu Ignacego Potockiego na w. mistrza przestała pracować. Źródła: N. 34.
 12. **Augusta zur goldnen Krone N. I** na ws.: Starogardu; założona 3 listopada r. 1770 przez Zinnendorfa, lub raczej przez □ *Minerwę* w Potsdamie, starszokocka. W r. 1774 □ ta, składająca się prawie wyłącznie z oficerów, wykluczyła swego mistrza katedry majora v. Mansteina i jego popleczników za nieczne postęпки i zmieniła nazwę na *zur goldnen Krone*. Źródła: Nr. 34.
 13. **Augusta zur goldnen Krone N. 2** na ws.: Starogardu. Dostała dyplom od wielkiej □ berlińskiej *zu den drei Weltkugeln* 13 stycznia r. 1774. W r. 1775 jako protektorowie □ wybrani byli ks. Fr.-Karol-Ludwik v. Holstein-Beck i ks. Eugenjusz Württemberski. Honorowymi członkami □ byli ks. Ludwik i Fryderyk (późniejszy król Fryderyk I) Württemberscy. Mistrzem katedry (1779—1781) był ks. v. Holstein-Beck. Źródła: N. 34.
 14. **Augustin zur wahren Treue** na ws.: Chojnic; loża starszokocka założona 22 września r. 1800. Źródła: N. 34.
 15. **Bändern im goldnen Felde, zu den drei roten** na ws.: Tarnowa; regimentowa, powstała w r. 1783. Źródła: N. 34.
 16. **Bergen, zu den drei** na ws.: Warszawy; założona 15 grudnia r. 1798,

- w spisach w. *Landesloge* na ws.: Berlina w r. 1805 wskazana jako nie pracująca; w spisach w. □ N. 57 (□□ zależnych) I okręgu. Źródła: B. O. Z.
17. **Biedermann, zum** na ws.: Lwowa; założona przez Fesslera i Kortuma; po założeniu prowincjonalnej □ Austrii miała być ogłoszona prowincjonalną □ Galicji, co nie doszło do skutku, zamknięta w r. 1785. Źródła: N. 34.
18. **Bienenkorb, zum** na ws.: Torunia; założona 4 czerwca r. 1793 przez *grosse Landesloge*, pracowała po niemiecku; w r. 1927 pracowała. Źródła: 34, 43, 94.
19. **Bienfaisance, de la** (*Dobroczynności*) na ws.: Warszawy; adopcyjna. powstała w r. 1783. Statut potwierdzony został 19 lutego r. 1785 przez W. W. P.; mistrzynią katedry była hr. Teresa Tyszkiewiczowa, wśród członkiń ks. Lubomirska i hr. Rzewuska. Prezesem komisji do opracowania regulaminu □□ adopcyjnych był wyznaczony Michał Wielhorski (15 kwietnia r. 1783). W latach 1785—1788 powstały w Polsce cztery □□ adopcyjne, zależne od □ *de la Bienfaisance*. Źródła: N. 34.
20. **Bogiń, Trzech** (*les trois Déesses*) na ws.: Lwowa; założona 20 sierpnia r. 1747 przez członka □ *Trzech Braci* kawalera wschodu Franciszka Longchamps, istniała krótko i zamknięta została wskutek starań duchowieństwa, do którego rąk dostały się akta lożowe po śmierci sekretarza loży le Roy. Źródła: N. 34.
21. **Bouclier du Nord** (*Tarcza Północna, das Nordschild*) na ws.: Warszawy; otwarta 15 października r. 1780 przez w. □ *Katarzynę pod Gwiazdą Północną* pod sterem Wielhorskiego, pracowała w języku francuskim. W r. 1784 brała udział w powstaniu W. W. N. P. W r. 1786 złąła się z □ francuską *Parfait Silence*; 27 czerwca r. 1810 poczęła znów pracować, przystąpiwszy do W. W. N. P. W r. 1811 miała 39 członków, a w r. 1815, członków czynnych 128 i 45 honorowych; przetrwała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 34.
22. **Bouclier du Nord** na ws.: Warszawy; adopcyjna, założona w r. 1783. Źródła: N. 34.
23. **Braci, Trzech** (*les trois Frères, drei Brüder*) na ws.: Warszawy; powstała w r. 1744, założona przez Andrzeja Mokronowskiego, Stan. Lubomirskiego i in., wznowiona w sierpniu r. 1766, zamknięta w roku następnym, otwarta znów w r. 1769 przez □ *Cnotliwy Sarmata* dla prac w języku niemieckim; hr. Fryd. Alojzy Brühl zaprowadził w niej ryt *ściślej obserw.* Źródła: N. 34.
24. **Bracia Zjednoczeni** (*Frères reunis*) na ws.: Warszawy; powstała w r. 1807 w zależności od W. W. Francji za inicjatywą pułkownika Stanisława Potockiego. Odznaczała ją cześć niemal religijna dla Napoleona. Składała się początkowo wyłącznie z wojskowych. Członkiem hono-

- rowym tej łąy był ks. Józef Poniatowski; pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 44, 65.
25. **Bracia Zjednoczeni pod Gwiazdą Północną** na ws.: Warszawy; wielka łąa kapitularna warszawska od marca r. 1818, istniała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 2.
 26. **Bracia Zjednoczeni pod Gwiazdą Wschodnią** na ws.: Warszawy; W. M. Stanisław-Kostka Potocki starał się połączyć łąę kapitularną *pod Gwiazdą Wschodnią* z drugą kapitułą *Braci Zjednoczonych*. Nastąpiło to w kwietniu r. 1812 i połączona kapituła otrzymała nazwę *Bracia Zjednoczeni pod Gwiazdą Wschodnią*. Źródła: N. 2, 34.
 27. **Braterstwo, Prawdziwe** na ws.: Łęczycy; otwarta w uroczystość świętojańską 24 czerwca r. 1811, przez w. ☐ *zu den drei Weltkugeln*, podlegała prow. ☐ Ks. Warszawskiego na ws.: Płocka. Źródła: N. 34.
 28. **Budowanie Salomona** na ws.: Wilna; 1817—1818; należeli do niej też oficerowie rosyjscy. Źródła: Pypin, Russkoje Masonstwo. Petrograd 1916.
 29. **Carreaux, aux trois** na ws.: Starogardu; założona 30 czerwca r. 1746 przez łąę berlińską *zu den drei Weltkugeln*. Źródła: N. 34.
 30. **Castor und Pollux** na ws.: Rawicza; założona 12 kwietnia r. 1796 przez *grosse Landesloge*. Posiedzenia ☐ odbywały się w zamku, większość członków mieszkała w Rawiczu. Źródła: N. 34.
 31. **Ciemności Rozproszone** na ws.: Żytomierza; adopcyjna, założona w r. 1786 pod przewodnictwem Wacłowej, żony aptekarza. Źródła: N. 96.
 32. **Ciemności Rozproszone** (*Ténèbres Dispersées, Die zerstreute Finsternis*) na ws.: Żytomierza; założona 31 maja r. 1786 przez ☐ prow. *Doskonałą Tajemnicę* na ws.: Dubna, pracowała w języku polskim, zależała od W. W. N. P. (r. 1787). Potem była w zależności od w. ☐ *Astreii* na ws.: Petersburga i pracowała w języku polskim i francuskim. Źródła: N. 34, 70 a.
 33. **Cnota Uwleńczona** na ws.: Dubna; symboliczna, przeniesiona w r. 1818 do Rafałówki. Źródła: N. 90.
 34. **Cnota Uwleńczona** na ws.: Rafałówki; symboliczna, otwarta 22 czerwca r. 1818 w zależności od ☐ prow. *Doskonałej Tajemnicy* na ws.: Dubna, pracowała w języku polskim do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 85.
 35. **Couronnes Galiciennes, aux trois** na ws.: Lwowa; łąa francuska, założona około r. 1780. Źródła: N. 12.
 36. **Czcciele Cnoty** (*Capitulum Vilnensis Cultorum Virtutis*) na ws.: Wilna; kapituła niższa, pracowała w latach 1814—1820. Źródła: N. 10.
 37. **Czterech Narodów Doskonale Zjednoczonych**, kapituła szkocka ustanowiona około r. 1770 przy w. ☐ polskiej *Cnotliwy Sarmata* i nadająca stopnie wyższe aż do XVI-ego. Źródła: N. 90.
 38. **Doskonałości** na ws.: Płocka; założona 2 m. VI. 5803 (2 sierpnia r. 1803) w zależności od W. W. N. P. i w. kapit. ☐ matki *Szczere Połączenie* na ws. Płocka, N-o łąy na W. W. N. 5 w r. 1820, w dawniej-

- szych zaś pocztach (spisach) 15, z płockich łóż N-o 1, świętojańska; pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 75a.
39. **Dreleck, zum** na ws.: Płocka; założona 14 sierpnia r. 1816 pod przewodnictwem W. W. N. P. i w. kapituły ☐ matki *Szczere Połączenie* na ws.: Płocka, pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 77a.
40. **Duviller**, traktjernia w Warszawie, w której w r. 1768 odbywała się łoża pokątna, za co Moszyński wyklął kilku braci. Źródła: N. 90.
41. **»Dworskie«**; w r. 1738 hr. Fryderyk-August Rutowski, syn naturalny króla Augusta II, otworzył w Warszawie przy dworze królewskim łożę, zwane »dworskiemi«. Składały się z osób, stojących blisko u dworu. Zamknęły się wskutek bulli papieża Klemensa XII z tegoż roku. Źródła: N. 34.
42. **Eden** na ws.: Warszawy; adopcyjna, założona 16 czerwca r. 1810 zamiast dawnej ☐ adopcyjnej *Bienfaisance* na ws.: Warszawy, pracowała na Lesznie w pałacu Działyńskich, polska. Źródła: N. 90.
43. **Egipska**. W r. 1780 Cagliostro przybył do Warszawy i chciał otworzyć ☐ według swego systemu egipskiego, czyniąc ku temu odpowiednie przygotowania. Wskutek nieudanych prób alchemicznych i podejrliwości hr. Augusta Moszyńskiego opuścił niespodzianie Warszawę. Źródła: N. 34.
44. **Einigkeit, zur (l' Union)** na ws.: Gdańska; założona 4 marca r. 1789, przez w. ☐ londyńską, a 8 marca r. 1799 przeszła pod zależność w. ☐ berlińskiej *Royal York*. Źródła: N. 92.
45. **Eugenia zum gekrönten Löwen** na ws.: Gdańska; nazywała się dawniej *aux trois Niveaux* (Trzech Pionów), symboliczna, wznowiona pod nową nazwą 11 lipca r. 1777 przez łożę królewską *zu den drei Kronen*; 26 marca r. 1799 przeszła pod zależność w. ☐ *zu den drei Weltkugeln*. Źródła: N. 34.
46. **Eugenia zum gekrönten Löwen** na ws.: Gdańska; starszokocka, założona 9 lutego r. 1802. Źródła: N. 34.
47. **Eugenia zum gekrönten Löwen auf dem Stoltzenberge** na ws.: Szydłowca (Schidlitz, przedmieście Gdańska), założona 18 lipca r. 1786 przez symboliczną ☐ *Eugenia zum gekrönten Löwen*; w r. 1793 złąła się z łożą założycielką. Źródła: N. 34.
48. **Ferdinand zur goldnen Eintracht** na ws.: Malbarga; starszokocka, założona 12 kwietnia r. 1787. Źródła: N. 34.
49. **Feuer, zum himmlischen** na ws.: Włocławka. Źródła: N. 34.
50. **Fidélité aux trois Colombes** na ws.: Bydgoszczy; założona 30 kwietnia r. 1784 przez w. ☐ *Royal York*; w r. 1786 otrzymała wyższe stopnie, pracowała po niemiecku; 26 marca r. 1800 przestała pracować pod dawną nazwą i otrzymała nową nazwę *zu den drei Tauben*. Źródła: N. 34.

51. **Filles à Plomb, aux trois** założona w Polsce pomiędzy 1750—60 na prowincji. Źródła: N. 93.
52. **Français et Polonais réunis** (*Bracia Francuzi i Polacy Zjednoczeni*) na ws.: Poznań; założona 1 stycznia r. 1808 przez w. ws. Francji; 8 listopada r. 1810 założyła adopcyjną lożę *Ogród Edenu*, stała się później kapitułarną. Po upadku Napoleona zamknęła się; wznowiła prace pod nazwą *Standhaftigkeit* i 9 grudnia r. 1815 podległa w. ☐ *zu den drei Weltkugeln*. Źródła: N. 34.
53. **Fraternité, la** na ws.: Warszawy; wojskowa napoleońska, pracowała w Warszawie w r. 1808, utrzymywała dobre stosunki z lożami polskimi. Źródła: N. 93.
54. **Frieden, zum** na ws.: Płocka; starszokocka, założona 12 stycznia r. 1806 przez w. ☐ *zu den drei Weltkugeln*, następnie przeszła do W. W. N. P. Źródła: N. 34.
55. **Friedrich zur wahren Freundschaft** na ws.: Chojnic; założona w r. 1787 za zgodą ☐ matki *zu den drei Kronen* na ws.: Królewca; wskutek edyktu z 20 października r. 1798 poddała się w. ☐ *zu den drei Weltkugeln*. W kalendarzu Dahlen'a z r. 1927 oznaczona jest jako pracująca. Źródła: N. 34, 94.
56. **Friedrich-Wilhelm zur strahlenden Gerechtigkeit** na ws.: Chełmna; założona w r. 1801. W kalendarzu Dahlen'a z r. 1927 oznaczona jest jako pracująca. Źródła: N. 94.
57. **Friedrich-Wilhelm zur beglückenden Eintracht** na ws.: Poznań; założona 24 kwietnia r. 1806 przez w. ☐ *Trzech Globów*, w r. 1807 przykryła prace; 24 stycznia r. 1812, wznowiona z polecenia płockiej loży prowincjonalnej, poczęła nosić nazwę *Piast trzech słupów sarmackich*; 13 lutego tegoż roku wskutek zabiegów W. Ws. polskiego była opieczętowana przez policję; 28 kwietnia r. 1813 byli jednak obrani urzędnicy; w spisach w. ☐ *Trzech Globów* z r. 1813 oznaczona jest jako loża-córka. Źródła: N. 34, 91.
58. **Friedrich-Wilhelm zur Säule** na ws.: Warszawy; założona 19 lutego r. 1802 przez w. *Landesloge*; pracowała najpierw pod młotkiem Jana Brodowskiego podpułk. pruskiego; zmieniła nazwę na *Samariter* i 30 września r. 1808 przestała pracować. Źródła: N. 34.
59. **Góra Tabor** na ws.: Mińska; kapituła niższa, otwarta około r. 1818. Źródła: N. 10.
60. **Góra Wawel** na ws.: Krakowa; w r. 1815 dostała dyplom erekcyjny od kapituły najwyższej na ☐ kapitułarną, pracującą w 4 i 5 stopniach; instalacja odbyła się dopiero 26 lutego r. 1819. Od r. 1820 ☐ kapitułarna niższa; pracowała do 22 czerwca r. 1822. Źródła: N. 90.
61. **Göttin von Eleusis** na ws.: Warszawy; symboliczna, otwarta 15 października r. 1780 przez w. ☐ *Katarzynę pod Gwiazdą Północną* z aprobaty w. ☐

- Royal York*, przeszła pod zależność W. W. N. P., pracowała w języku niemieckim; wskrzeszona w r. 1809; 24 sierpnia r. 1816 otworzyła w Warszawie ☐ *Astreę*, pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 34, 40.
62. **Göttin von Eleusis** na ws.: Warszawy; adopcyjna, założona 25 lutego r. 1786 przy ☐ tej nazwy. Źródła: N. 34.
63. **Gwiazd, Trzech** (*zu den drei Sternen*) na ws.: Gdańska; założona w r. 1763 przez ☐ królewską *zu den drei Kronen*; według innych danych założona w r. 1770 przez w. ☐ warszawską, symboliczna, zamknięta w r. 1776; członkowie jej zwrócili się do w. *Landesloge* w Berlinie o otwarcie nowej loży i otworzona została ☐ *zum Kranich*. Źródła: N. 34.
64. **Gwiazda Nadziei** na ws.: Kielc; 24 lutego r. 1820 grono wolnomularzy zamieszkających w Kielcach, przeważnie członków loży krakowskiej *Przesąd Zwyciężony*, zwróciło się do W. Ws. z prośbą o pozwolenie otwarcia loży *Gwiazdy Nadziei*. Zgłoszenie podpisali: A. Walewski, A. Kossowicz, Jan Trzetrzewiński, Stanisław Niewiadomski, Antoni Zagorski, Wojciech Żarski i inni. Źródła: N. 16.
65. **Gwiazda Północna** (*der Nordstern*) na ws.: Warszawy; ścisłej obserwacji, pracowała pod przewodem Jana Ponińskiego, przyłączyła się do niej ☐ *pod Trzema Hełmami* pod młotkiem Kacpra Rogalińskiego (r. 1779). Źródła: N. 34.
66. **Gwiazda Wschodnia** na ws.: Warszawy; w. ☐ kapitułarna, otwarta 26 lutego r. 1810. Powstała z ☐ *Stanisława Augusta pod Gwiazdą Północną* na ws.: Warszawy. W. m. Stanisław Kostka Potocki starał się połączyć ją z ☐ kapitułarną *Braci Polaków Zjednoczonych*, co nastąpiło w kwietniu r. 1812. Połączone kapituły otrzymały nazwę *Braci Zjednoczonych pod Gwiazdą Wschodnią*. Źródła: N. 2.
67. **Halle der Beständigkeit** na ws.: Warszawy; otwarta w r. 1809, należała do W. W. N. P.; dawniej pracowała pod nazwą *zum goldnen Leuchter*; 20 września r. 1815 założyła ☐ *Świątynię Minerwy* w Warszawie, pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 26, 27, 34.
68. **Halle der Beständigkeit** na ws.: Warszawy; adopcyjna. Źródła: N. 90.
69. **Harfe, zur goldnen** na ws.: Kwidzyna; założona 11 maja r. 1803 w zależności od w. ☐ *zu den drei Weltkugeln*. Źródła: N. 34.
70. **Hełmami, pod Trzema** na ws.: Krakowa; system ścisłej obserwacji, założona w r. 1778, jako namiestnicza loży warszawskiej tej samej nazwy. Źródła: N. 34, 90.
71. **Herkules w kolebce** (*Herkules w pieluchach, Herkules w kołybeli, Herkules w pielonkach*) na ws.: Mohylowa nad Dnieprem; założona w r. 1776 przez Szwarca za zezwoleniem Jełagina; po podróży Szwarca do Mitawy zreorganizowana według rytu ścisłej obserwacji; mistrzem katedry był A. Wieriowkin. Źródła: Pypin, Russkoje Masonstwo. Petrograd 1916.

72. **Herman pod Czarnym Żółwem** (*Hermann zur schwarzen Schildkröte*) na ws.: Wieliczki; założona w r. 1777, w krótkim czasie przestała pracować. Źródła: N. 34.
73. **Hermes Trismegistus pod Ogniem Niebieskim** (*Hermes Trismegistus zum himmlischen Feuer*) na ws.: Inowrocławia; starszokocka, założona 25 listopada r. 1820. Źródła: N. 34.
74. **Hesperus** na ws.: Kalisza; założona 7 października r. 1793, wznowiona przez w. ☐ *Trzech Globów* 13 maja r. 1801. Źródła: N. 54
75. **Jan pod Gwiazdą Biegunową** na ws.: Warszawy; tak nazwana na cześć Jana Ponińskiego, instalowana 21 kwietnia r. 1780, francuska; pracowała pod kierunkiem Andrzeja Mokronowskiego i bar. Le Fort'a w domu Potockich na Nowem Mieście. Źródła: N. 90.
76. **Janus N. 1** na ws.: Bydgoszczy; powstała 6 marca r. 1800 z zamkniętej ☐ *zu den drei Tauben* pod kierunkiem w. *Landesloge*; nie chciała ulec W. W. N. P., wobec czego 17 stycznia r. 1812 została zamknięta z rozporządzenia władz przez prefekta Bydgoszczy Gliszczyńskiego; pracowała po niemiecku. Źródła: N. 34.
77. **Janus N. 2** na ws.: Bydgoszczy; powstała 3 kwietnia r. 1816 pod kierunkiem w. ☐ *zu den drei Weltkugeln*; w r. 1927 pracowała. Źródła: N. 34, 94.
78. **Jarosław**, miała być w tem mieście założona loża około r. 1780 (listy Clemensa. B. O. Z.)
79. **Jedność** (*l'Union*) na ws.: Warszawy; założona 28 września r. 1769 przez w. ☐ *Cnotliwy Sarmata* dla prac w języku francuskim; w r. 1773 hr. Fryderyk-Alojzy Brühl wprowadził do niej ścisłą obserwę. Źródła: N. 34.
80. **Jedność** na ws.: Zamościa; założona 24 marca r. 1812, symboliczna, pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 6.
81. **Jedność, Doskonała** na ws.: Wilna; założona 27 grudnia r. 1781 z prawem erygowania łóż symbolicznych na Litwie; wznowiła prace w r. 1810; w r. 1812 przykryła je; w końcu r. 1816 wskrzeszona jako w. ☐ prowincjonalna litewska staraniem braci Norwida, Sobieskiego, Hoffmana, Chodźki i prałata Dłuskiego. Od r. 1819 ☐ kapitułarna szkocka, od r. 1820 kapituła wyższa; pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 61, 90.
82. **Jedność, Prawdziwa** na ws.: pułku 1-go piechoty (Kalisz). W Bibliotece Zamoyskiej znajduje się kopja konstytucji tej loży z 1 października r. 1811, będącej pod młotkiem Tadeusza Piotrowskiego. Loża ta, jako regimentowa, nie miała mieć miejsca stałego pobytu, a pobyt jej czasowyznaczony był tam, gdzie mistrz katedry Piotrowski najmniej z siedmiu członkami znajdować się będzie. Na dokumencie tym adnotacja: »wstrzymane zostało przez uchwałę Wielkiego Warsztatu«.

83. **Jedność, Prawdziwa** na ws.: Lublina; od r. 1819 □ kap. niższa, pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 17, 18
84. **Jedność Słowiańska** na ws.: Warszawy; powstała 26 lutego r. 1818 z □ *Bracia Zjednoczeni*, istniała do r. 1821. Źródła: N. 72.
85. **Johannes zum Felsen** na ws.: Kalisza; szkocka, założona 4 kwietnia r. 1802 przez w □ *zu den drei Weltkugeln*. Źródła: N. 90.
86. **Józef pod Orłem Cesarskim** (*Joseph zum kaiserlichen Adler*) na ws.: Lwowa; szkocka, założona w r. 1774, przyłączona do prefektury warszawskiej (1778); przestała pracować w r. 1780. Źródła: N. 34.
87. **Julius zur Eintracht** na ws.: Starogardu; powstała 29 maja r. 1805 z połączenia □□ *Augusta zur goldnen Krone* i *zum Schild* w zależności od w. □ *zu den drei Weltkugeln*. Źródła: N. 34.
88. **Jutrzenka** na ws.: Dubna; symboliczna, założona około r. 1818. Źródła: N. 34.
89. **Jutrzenka Bizantyńska** (*die Morgenröthe zu Byzanz*) na ws.: Konstantynopola; założona w r. 1784 przez br. Mikosza i Müllera między emigracją polską, pracowała w języku francuskim, należała do W. W. N. P. Źródła: N. 34, 90.
90. **Jutrzenka Wschodząca** na ws.: Radomia; świętojańska, założona 31 marca r. 1812, należała do W. W. N. P., wskrzeszona w r. 1814; pierwszym mistrzem katedry był Kruszewski. Źródła: N. 53.
91. **Karola pod Trzema Hełmami** (*Karl zu den 3 Helmen*) na ws.: Warszawy; założona 29 stycznia r. 1774 przez Fryderyka Alojzego hr. Brühla, łoża ścisłej obserw, pracowała w języku niemieckim. Członkiem tej łoży od r. 1777 był w stopniu br. różanego krzyża król Stanisław August pod nazwą *Eques Salsinatus* i *Salsinatus Magnus*. Zamknięta w r. 1779. Źródła: N. 34, 90.
92. **Katarzyny pod Gwiazdą Północną** na ws.: Warszawy; nazwana tak na cześć cesarzowej Katarzyny II, założona 20 grudnia r. 1778, łoża szkocka matka dla całej Polski, należała do W. W. N. P., pracowała w języku francuskim. Przy łoży tej była kapituła większa, czuwająca nad zachowaniem rytuału i doktryny wolnomularskiej we wszystkich łożach, w składzie w r. 1785: August Ott prezes; członkowie: Genty, Aleksander Szembek, Bouquet, Morawski, Stockman, Aubert, Le Fort, Woyna, Pütz, sekretarz Le Jay. Istniała federacja czterech łoż: *Katarzyny pod Gwiazdą Północną*, *Tarczy Północnej*, *Bogini Eleuzis* i *Świątyni Izis*, wszystkie na ws.: Warszawy. W dziesięć lat po założeniu, podczas Sejmu Czteroletniego zastąpiono nazwę *Katarzyny pod Gwiazdą Północną* nazwą *Stanisława-Augusta pod Gwiazdą Północną*, po rozbiórce kraju zmieniono na *Gwiazdę Wschodnią*, a w r. 1818 powrócono do nazwy pierwotnej *Pod Gwiazdą Północną*. Źródła: N. 34, 90.

93. **Kazimierz Wielki** na ws.: Warszawy; instalowana 11 maja r. 1816 przez członków ☐ *Świątyni Izis* na ws.: Warszawy. Źródła: N. 59.
94. **Kosmopolita, Cnotliwy** na ws.: Miskolcz (Węgry); założona w r. 1781 przez polską lożę *Cnotliwy Wędrowiec* w Preszowie. Źródła: N. 34.
95. **Kościół Mądrości** (*Temple de la Sagesse, zum Tempel der Weisheit*) na ws.: Wilna; powstała 17 listopada r. 1780 z rozdziału ☐ *Dobrego Pasterza*, pracowała w języku niemieckim pod młotkiem Dominika Przeddzieckiego starosty mińskiego, później podkanclerzego litewskiego. Źródła: N. 90.
96. **Kranich, zum** na ws.: Gdańska; symboliczna, założona 24 października r. 1776 przez w. ☐ *Krajową* w Berlinie; składała się z członków zamkniętej ☐ *Trzech Gwiazd*, założonej w r. 1770 przez w. ☐ Warszawską; zamknięta 30 maja r. 1786. Źródła: N. 34.
97. **Kreuz, zum roten** na ws.: Gdańska. Źródła: N. 34.
98. **Krone, zur goldnen** na ws.: Starogardu; do r. 1774 nazywała się *Augusta zur goldnen Krone*. Zinnendorf zamknął ☐ wskutek złego prowadzenia się braci i nieposłuszeństwa; wówczas członkowie zwrócili się do w. ☐ *zu den drei Weltkugeln* i otrzymali 13 stycznia r. 1774 dyplom na otwarcie ☐ *zur goldnen Krone*. Źródła: N. 34.
99. **Kronen, zu den drei** na ws.: Insterburga; powstała z ☐ *Orzeł Pruski*, założona przez ☐ *zu den drei Kronen* w Królewcu; w r. 1799 poddała się w. ☐ *zu den drei Weltkugeln* i poczęła pracować pod dawną nazwą *Orzeł Pruski*. Źródła: N. 34.
100. **Kronen, zu den drei** na ws.: Malborga; od r. 1770 podlegała ☐ królewieckiej tej samej nazwy; od 8 maja r. 1776 niezależna. Źródła: N. 34.
101. **Krzak Gorejący** na ws.: Koszyc (Węgry); założona w r. 1776 przez ☐ *Cnotliwy Wędrowiec* w Preszowie. Źródła: N. 34.
102. **Krzyż Rycerski** (*zum Ritterkreuz*) na ws.: Bydgoszczy; 31 stycznia r. 1812 ☐ *Fanus* przystąpiła do W. Ws. Polskiego i zmieniła swą nazwę na *Krzyż Rycerski*; pracowała naprzemian po polsku i po niemiecku, i dlatego byli polscy i niemieccy urzędnicy; z początku jednak prace prowadzone były tylko po niemiecku; z powodu wypadków wojennych i epidemij, panujących w mieście, lożę zamknięto 30 listopada r. 1813; 3 kwietnia r. 1816 poczęła pracować pod nazwą *Fanus* w zależności od w. ☐ *Trzech Globów*. Źródła: N. 34.
103. **Krzyża, Kapituła Różanego i Złotego** na ws.: Warszawy; w r. 1769 pracowała przy ☐ *Cnotliwy Sarmata* i nadawała wszystkie stopnie do XXI-go; 9 braci składało najwyższą władzę dogmatyczną. Źródła: N. 90.
104. **Kubus, zum bekränzten** na ws.: Gniezna; założona 1 stycznia r. 1804 przez w. ☐ *Trzech Globów*; w początku r. 1811 poddała się W. W. N. P.; 20 lipca r. 1815 poczęła pracować znów po niemiecku. Źródła: N. 34.
105. **Leier, zur goldnen** na ws.: Kwidzynia; symboliczna, założona przez

grosse Landesloge 21 marca r. 1777; przestała pracować około r. 1788.
Źródła: N. 34.

106. **Leopoldine zur Abendsonne** na ws.: Płocka; założona 4 października r. 1804 przez w. ☐ *Royal York*; więcej wiadomości niema. Źródła: N. 34.
107. **Leuchter, zum goldnen (Złoty Lichtarz)** na ws.: Warszawy; założona 6 kwietnia r. 1797 przez *grosse Landesloge* w Berlinie; 21 stycznia r. 1805 poczęła pracować i po polsku, i rozdzieliła się na dwie loże, polską i niemiecką; pierwszym mistrzem katedry był oficer niemiecki de Baudemer; 30 września r. 1808 zmuszona była zawiesić prace na czas nieokreślony; w r. 1809 poczęła znów pracować pod władzą W. W. N. P. pod nazwą *die Halle der Beständigkeit* i 22 maja r. 1810 była formalnie otworzoną. Źródła: N. 34, 41.
108. **Leuchter, zum silbernen** na ws.: Gdańska; otworzona przez ☐ królewską *zu den drei Kronen* 26 sierpnia r. 1763. Źródła: N. 34.
109. **Licht im Osten, zum** na ws.: Inowrocławia. Źródła: N. 34
110. **Liebe und Treue, zur** na ws.: Inowrocławia; założona 1 kwietnia r. 1820 przez w. ☐ *zu den drei Weltkugeln*; zamknięta 9 stycznia r. 1834. Źródła: N. 34.
111. **Liebe und Treue, zur** na ws.: Poznania; starszokocka, założona przez ☐ *zu den drei Weltkugeln* 13 września r. 1820. Źródła: N. 34.
112. **Litwin, Gorliwy (Lithuanien zélé)** na ws.: Wilna; założona przez w. ☐ *Katarzynę pod Gwiazdą Północną* 15 grudnia r. 1780, świętojańska, pracowała w języku polskim, należała do W. W. N. P., zamknęła prace w r. 1812; wskrzeszona w r. 1816 staraniem braci Norwida, Chodźki, prałata Dłuskiego i in. Po wskrzeszeniu pierwszym mistrzem katedry był biskup sufr. Puzyna, I doz. prałat archidiakon wileński Dłuski; pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 83, 90.
113. **Litwin Reformacyjny, Gorliwy** na ws.: Wilna; zawiązana 6 kwietnia r. 1818 przez grono profesorów Akademii Wileńskiej którzy wystąpili z ☐ *Gorliwy Litwin*, u Leona Borowskiego w gmachu Uniwersytetu pod młotkiem Mianowskiego. Loża ta w końcu r. 1818 po śmierci br. Szymkiewicza, wskutek braku lokalu, zamknęła swe prace. Źródła: N. 90.
114. **»Loge Volante«** na ws.: Malborka; regimentowa, założona z pozwolenia w. ☐ Petersburskiej w r. 1760 przez oficerów rosyjskich podczas zimowych leży. Źródła: N. 34.
115. **Louise zur Unsterblichkeit** na ws.: Międzyrzecza; założona 5 marca r. 1818 przez w. ☐ *zu den drei Weltkugeln*, instalowana 7 lipca tegoż roku. W r. 1907 jeszcze pracowała. Źródła: N. 34.
116. **Löwen, zum gekrönten** na ws.: Gdańska; szkocka, założona 9 lutego r. 1802 przez w. ☐ *zu den drei Weltkugeln*, pracowała po niemiecku. Źródła: N. 34

117. **Löwen, zum goldnen** na ws.: Kwidzynia; staroszkocka, przestała pracować około r. 1788. Źródła: N. 34.
118. **Löwen, zum roten** na ws.: Słupska; symboliczna, założona w r. 1775 przez *grosse Landsloge* w Berlinie. Źródła: N. 34.
119. **Ludwig zum roten Löwen** na ws.: Starogardu; staroszkocka, w zależności od ☐ *Julius zur Eintracht*; założona 2 grudnia r. 1780. Źródła: N. 34.
120. **Ludzkości** na ws.: Płocka; staroszkocka, otwarta 4 października r. 1804, pod przewodnictwem W. W. N. P. i w. kapituły matki ☐ *Szczere Połączenie* na ws.: Płocka, pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 76a.
121. **Lwem, pod Śpiącym** na ws.: Preszowa; założona przez ☐ *Doskonały Wędrowiec*; pracowała od r. 1784 do r. 1794. Źródła: N. 34.
122. **Mars** na ws.: Połonnego; założona przez w. ☐ *Katarzynę pod Gwiazdą Północną*, zatwierdzona w r. 1784 przez W. Ws. P., była przy pułku gwardji ks. Kalixta Ponińskiego. Źródła: N. 34.
123. **Mars** na ws.: Sadogóry; wojskowa, egzystowała około r. 1774. Źródła: N. 93.
124. **Milczenie, Doskonałe** na ws.: Pułtуска; symboliczna, założona 21 lutego r. 1819. N. na W. W. 33; członków czynnych 78, honorowych 13, pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 34, 95.
125. **Milczenie, Ściśle** na ws.: Płocka; symboliczna, założona 7 września r. 1816, pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 78a.
126. **Miłość Braterska** (*Tempel der Brüderliebe*) na ws.: Krotoszyna; założona w r. 1823 przez w. ☐ *zu den drei Weltkugeln*, pracowała po polsku i niemiecku, mistrzem katedry obrany był ks. Thurn und Taxis; 24 stycznia r. 1826 zmieniła nazwę na *Tempel zur Pflichttreue* i pracowała po polsku i po niemiecku. Źródła: N. 34.
127. **Minerwa** na ws.: Kremieniczuga; założona 3 sierpnia r. 1785, przedtem znajdowała się w Polsce (Niemirów?), poczem po wyjściu wojsk rosyjskich pracowała w Kremienczugu. Źródła: Pypin, Russkoje Masonstwo. Petrograd 1916.
128. **Minerwa** na ws.: Sadogóry; 22 października r. 1774 łoża *Urania* dostała pismo od tej ☐ podpisane przez mistrza katedry de Gartenberg. Źródła: Pypin, Russkoje Masonstwo. Petrograd 1916.
129. **Minerwa** na ws.: Zwiahelu; założona około r. 1784, pracowała w języku polskim, należała do W. W. N. P.; od r. 1788 niema o niej wiadomości. Źródła: N. 90.
130. **»Mniszchowska«** na ws.: Dukli; założona w r. 1755 przez marszałka w. kor. Mniszcha, gen. Le Fort'a, hr. Augusta Moszyńskiego, ks. Andrzeja Ogińskiego, hr. Wielhorskiego i dwóch Potockich; staroszkocka. Źródła: N. 34.
131. **»Mniszchowska«** na ws.: Krakowa; pierwsza w Krakowie, założona w po-

łowie wieku XVIII-go, zapewne przeniesiona z Dukli przez Mniszcha. Źródła: N. 34.

132. **»Mniszchowska«** na ws.: Wiśniowca; staroszkocka, założona w r. 1742 przez hr. Mniszcha, wraz z Andrzejem Mokronowskim i Konstantym Jabłonowskim. Źródła: N. 34.
133. **Mohylów** nad Dnieprem; w latach 1778—1779 pracowała w tem mieście loża o nieznaney nazwie pod młotkiem W. Polianskawo. Źródła: Pypin, Russkoje Masonstwo. Petrograd 1916.
134. **Mopsów**, loże kobiece, były w Polsce za Augusta III. Źródła: N. 34.
135. **Morgenröte des höheren Lichts**, zur na ws.: Słupska; założona 29 września r. 1816, w r. 1907 liczyła 115 członków, lokal ☐ Blumenstrasse 24. Źródła: N. 34.
136. **Morgenstern, zum Aufgehenden** na ws.: Łomży; założona 24 czerwca r. 1811 przez w. ☐ *zu den drei Weltkugeln*, podlegała prow. ☐ płockiej, następnie poddała się W. W. N. P. i otrzymała nazwę *Wschodzące Słońce*. Źródła: N. 34.
137. **Nadzieja** (*zur Hoffnung*) na ws.: Sambora; założona w zimie r. 1777/78 przez lożę w Pradze; w r. 1779 przestała pracować. Źródła: N. 34.
138. **Nieśmiertelność** (*Unsterblichkeit, Immortalité*) na ws.: cesarsko-rosyjskiej armji (Kijów, Niemirów); regimentowa, założona w r. 1784, pracowała w języku niemieckim, należała do W. W. N. P., od r. 1788 niema o niej wiadomości. Źródła: N. 34.
139. **Niveaux, aux trois** (*Trzech Pionów, zu den drei Bleiwagen*). pierwsza ☐ w Gdańsku, założona 9 maja r. 1756 przez w. ☐ *zu den drei Weltkugeln*, zaczęła pracować w r. 1760. przestała w r. 1769; 11 lipca r. 1777 otrzymała nazwę *Eugenia zum gekrönten Löwen* i poddała się w. ☐ królewieckiej *zu den drei Kronen*, a 26 marca r. 1799 poddała się w ☐ *zu den drei Weltkugeln*. Źródła: N. 34.
140. **Obywatele Świata, Cnotliwi** (*zu den tugendhaften Weltbürgern*), na ws.: St. Phillipen (Bukowina). W kolonji niemieckiej St. Phillipen, gdy kraj ten należał do Mołdawji, założona była ta loża przez wielką lożę warszawską. W r. 1782 była czasowo, a od r. 1787 ostatecznie, prowincjonalną lożą Siedmiogrodu. Na skutek rozporządzenia władz wolnomularskich została zamknięta. Źródła: N. 34.
141. **Ogród Edenu** (*Garten Eden*) na ws.: Poznania; adopcyjna przy ☐ *Francuzi i Polacy Zjednoczeni*, założona przez tę ostatnią 8 listopada r. 1810. Źródła: N. 34.
142. **Orłów, Trzech Białych** na ws.: Białegostoku; powstała 20 września r. 1747. Źródła: N. 34.
143. **Orłów Białych, Trzech** na ws.: Lwowa; założona w r. 1770 przez warszawską w. ☐ *Cnotliwy Sarmata*, ściślejszej obserw od r. 1774; przeszła następnie pod zależność od wschodu praskiego i w r. 1782 prze-

stała pracować; w tym samym roku z jej członków powstała ☐ *Szcsera Przyjaźń*. Źródła: N. 34.

144. **Orzeł Biały** (*l'Aigle Blanc*) na ws.: Petersburga; otworzona 24 czerwca r. 1818, pracowała w języku polskim według systemu W. Ws. P. w zależności od w. ☐ *Astrei* na tymże wschodzie; mistrzowie katedry hr. Adam Rzewuski (1818—19), malarz Józef Oleszkiewicz (1820—21). Źródła: N. 71a.
145. **Orzeł Biały** (*zum weissen Adler*) na ws.: Poznania; rok założenia nieznan; w r. 1783 już pracowała; należała do W. W. N. P., pracowała po polsku, w r. 1794 przestała pracować. Źródła: N. 34, 91.
146. **Orzeł Biały Przywrócony** na ws.: Siedlec; otworzona 9 sierpnia r. 1815, pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 10.
147. **Orzeł Pruski** (*zum preussischen Adler*) na ws.: Insterburga; w r. 1781 starała się otrzymać od ☐ królewieckiej dyplom; gdy to okazało się bezskuteczne, *Regierungsrat* Glawe zwrócił się do w. ☐ *Katarzyny pod Gwiazdą Północną* i otrzymał dyplom 22 grudnia r. 1784; mistrzem katedry był hr. Henckel v. Donnersmark; następnie zerwała z Warszawą i 1 września r. 1785 dostała dyplom od ☐ królewieckiej *zu den drei Kronen*, a 6 maja r. 1799 stała się zależną od w. ☐ *zu den drei Weltkugeln*. Źródła: N. 34.
148. **Orzeł Pruski** (*zum preussischen Adler*) na ws.: Insterburga; starszokocka, założona 26 kwietnia r. 1801, otworzona 13 marca r. 1803. Źródła: N. 34.
149. **Orzeł Słowiański** na ws.: Wilna; założona w lipcu r. 1819. Źródła: N. 10, 90.
150. **Osiris pod Gwiazdą Płomieniejącą** (*Osiris à l'Etoile Flamboyante*) na ws.: Kamieńca Podolskiego; założona 26 grudnia r. 1818 przez w. ☐ petersburską *Astreg*; pracowała po polsku, francusku i rosyjsku; mistrz katedry Fr. Damer (1820—21). Źródła: N. 69a.
151. **Oswobodzenie, Szczęśliwe** (*l'heureuse Délivrance, die glückliche Befreiung*) na ws.: Grodna; otworzona w r. 1781 przez w. ☐ prow. *Doskonała Jedność*, pracowała w języku francuskim, należała do W. W. N. P. Mistrzem katedry był Ludwik Gutakowski, a po nim radca królewski Jakób Becu. Źródła: N. 90.
152. **Oswobodzenie, Szczęśliwe** (*die glückliche Befreiung*) na ws.: Nieświeża; założona 30 lipca r. 1784, otworzona 4 września r. 1810, pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 66.
153. **Palemon** na ws.: Rosień; otworzona 3 października r. 1817. Egzystowała w r. 1820. Źródła: N. 5.
154. **Pallas** na ws.: Konina; otworzona 6 lutego r. 1818, pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 15, 25.
155. **Pasterz, Dobry** (*Bon Pasteur*) na ws.: Warszawy; założona w r. 1750 przez pułkownika wojsk polskich Jana Łukasza de Thoux de Salvete,

- który nadawał stopnie wyższe i rządził nią samowładnie; w r. 1769 poczęła się zwać *grande souveraine loge*; w r. 1780 liczyła 99 braci, pracowała do 19 lipca r. 1793. Źródła: N. 34, 90.
156. **Pasterz, Dobry** (*Bon Pasteur*), na ws.: Warszawy; adopcyjna, pracowała do 19 lipca r. 1793. Źródła: N. 90.
157. **Pasterz, Dobry** (*Bon Pasteur*) na ws.: Wilna; komandorja *Rycerzy Ś-go Karola*, założona w Wilnie w r. 1773, zamieniła się w r. 1778 na □ *Dobry Pasterz*, która zależała od w. □ *Katarzyny pod Gwiazdą Północną* i akt przyłączenia nosi datę 27 lipca r. 1779; w r. 1780 rozdzieliła się na trzy □□: *Dobry Pasterz* (francuska, mistrzem kat. był pułk. Goddin), *Gorliwy Litwin* (polska pod młotkiem Zyniewa) i *Kościół Mądrości* (niemiecka, mistrzem kat. był Dominik Przeddziecki); od r. 1788 □ ta nie daje oznaki życia. Źródła: N. 90.
158. **Pasterz, Dobry** (*zum guten Hirten*) na ws.: Wilna; założona 8 lutego r. 1817, według spisu W. W. P. N. 5, pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 84.
159. **Patryjotyzm Prawdziwy** na ws.: Tulczyna; 19 grudnia r. 1786 zwróciła się do W. W. N. P. prosząc o dyplom; oświadczonej aby zwróciła się najpierw do swej □ prowincjonalnej. Źródła: N. 34.
160. **Phönix zur runden Tafel** na ws.: Lwowa; pracowała po niemiecku; w poczet członków w r. 1783 przyjęty został słynny Fessler. Źródła: N. 34.
161. **Płast Trzech Słupów Sarmackich** (*Piast zu den drei Sarmatischen Säulen*) na ws.: Poznania; założona w r. 1812 przez radcę Wernicke'go w zależności od w. □ *zu den drei Weltkugeln*; 24 kwietnia r. 1820 złąła się z polską □ *Stałość*; 29 maja r. 1820 otrzymała nową nazwę: □ *zum Tempel der Eintracht*. Źródła: N. 34.
162. **Pielgrzymi Cnotliwi** (*die tugendhaften Pilgrime*) na ws.: Gyarmath (Węgry); założona w r. 1783 przez lożę *Cnotliwi Przyjaciele Ludzkości*, która była założona przez lożę *Cnotliwy Wędrowiec* na ws.: Preszowa. Źródła: N. 34.
163. **Pierścień, Złoty** na ws.: Białegostoku; przestała istnieć 27 lipca r. 1770. Źródła: N. 34.
164. **Pierścień, Złoty** (*de l'Anneau d'Or*) na ws.: Białegostoku; powstała 27 lipca r. 1818, w zależności od w. □ *Astrei* na ws.: Petersburga. Źródła: N. 34.
165. **Pięć Doskonałych Narodów Połączonych** (*die Fünf Vollkommenen Vereinigten Nationen*) na ws.: Warszawy; kapituła wyższych stopni, założona 1 stycznia r. 1767 przez hr. Fryd. Alojzego Brühla przy □ *Cnotliwy Sarmata*. Źródła: N. 34.
166. **Pięciu Starszych**; szkocka, dodana w r. 1767 przez Fr. Brühla do □ *Cnotliwy Sarmata*. Źródła: N. 90.
167. **Piramiden, zu den drei** na ws.: Gdańska; założona 5 grudnia r. 1763

- przez w. ☐ *zu den drei Weltkugeln*; rok ten jest pamiętny z powodu prześladowania wolnomularzy w Gdańsku; w r. 1770 już nie istniała. Źródła: N. 34.
168. **Pochodnia Północna** na ws.: Mińska; założona przez W. W. N. P. 5 czerwca r. 1816, instalowana 18 października r. 1816; pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 64.
169. **Polak Dobroczynny** na ws.: Dubna; otrzymała dyplom od W. W. N. P. z d. 28 czerwca r. 1786; w r. 1787 miała 47 członków. Źródła: N. 90
170. **Polak Dobroczynny** na ws.: Ostroga; symboliczna; w r. 1821 pełnomocnikiem jej przy ☐ prow. wołyńskiej *Doskonała Tajemnica* na ws.: Dubna był Kalikst Peretiatkiewicz. Źródła: N. 82.
171. **Połączenie, Szczerze** na ws.: Płocka; założona 24 lipca r. 1811, ☐ prowincjonalna płocka, podlegały jej dwie ☐ gdańskie, 2 ☐ płockie, ☐ *Wschodzące Słońce* w Łomży i ☐ *Prawdziwe Braterstwo* w Łęczycy; w poczcie W. W. N. P. na rok 1820 oznaczona jako ☐ kapitularna wyższa, mająca miejsce drugie; dawniej drugą była także pomiędzy lożami prowincjonalnymi i kapitularnymi. Pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 74.
172. **Poznańska**, bez nazwy; powstała w r. 1780; pracowała według rytu ścisłej obserwy; w r. 1782 jeszcze istniała. Źródła: N. 34.
173. **Przesąd Zwyciężony** (*zur überwundenen Vorurteil*) na ws.: Krakowa; założona 9 marca r. 1786 i zatwierdzona 13 grudnia r. 1786 przez W. W. N. P., 1 marca r. 1810 wskrzeszona, pracowała do r. 1822 i pod koniec istnienia miała 385 członków. Źródła: N. 34.
174. **Przyjaciele Ludzkości** (*die Freunde der Menschheit*) na ws.: Grodna; otworzona 20 maja r. 1817; mistrzem katedry był Kalikst Mierzejewski. Źródła: N. 80.
175. **Przyjaciele Ludzkości, Cnotliwi** (*die tugendhatten Menschenfreunde*) na ws.: Schemnitz (Węgry); założona w r. 1774 przez lożę *Cnotliwy Wędrawiec* na ws.: Preszowa. Źródła: N. 34.
176. **Przyjaciół Doświadczonych** (*l'ordre des amis à l'épreuve*) na ws.: Warszawy; zakon założony 30 kwietnia r. 1774, w r. następnym zamienił się w *Rycerzy Ś-go Karola Przyjaciół doświadczonych*. Źródła: N. 34.
177. **Przyjaźń** na ws.: Białegostoku; założona w r. 1770 przez w. ☐ warszawską *Cnotliwy Sarmata*, zamiast dawnej ☐ *Złoty Pierścień*, staraniem br. Riancour. Źródła: N. 34.
178. **Przyjaźń, Szczerza** (*l'Amitié Sincère, zur aufrichtigen Freundschaft*) na ws.: Lwowa; założona w r. 1782, powstała z ☐ *Trzech Orłów Białych*; pracowała po polsku i francusku; 22 czerwca r. 1784 zatwierdzona przez W. W. N. P.; 26 stycznia r. 1788 wykreślona przez W. W. N. P. z liczby podległych mu ☐ wskutek edyktu cesarza Józefa. Źródła: N. 12. 34, 90.
179. **Przyjaźń, Szczerza** (*l'Amitié Sincère*) na ws.: Lwowa; adopcyjna, zało-

- żona przez ☐ *Szczera Przyjaźń*; pracowała jeszcze w r. 1788. Źródła: N. 34.
180. **Réunion, de la parfaite** na ws.: Torunia (1810—1820). Dyplom na stopień 3 z d. 26. VI. 5812 wydany przez tę lożę Franciszkowi Heydenreichowi znajduje się w Muzeum im. Czapskich w Krakowie. Na dyplomie podpisy: m. kat. A. Reinszmit, nam. J. Schütz, II doz. Sztyl-ler, m. skarbu Hoffman, m. obrz. Jagielski, sekr. Dąbrowski. Źródła: N. 10.
181. **Ring, zum goldnen** na ws.: Białegostoku; założona 27 października r. 1804 przez *grosse Landesloge* w Berlinie za pośrednictwem pruskiego generała-lejtnanta L' Estocq'a; w r. 1807 przestała pracować. Źródła: N. 34.
182. **Ritterkreuz, zum** na ws.: Bydgoszczy; powstała 27 lutego r. 1812, prze-stała istnieć 30 listopada r. 1813. Źródła: N. 34.
183. **Ritterkreuz, zum** na ws.: Inowrocławia; symboliczna, założona 1 czer-wca r. 1820 przez w. ☐ *zu den drei Weltkugeln* w Berlinie, przestała pracować 9 stycznia r. 1834. Źródła: N. 34.
184. **Rosen, zu den drei**, na ws.: Bydgoszczy; w r. 1784 próbowano ją za-łożyć w zależności od w. ☐ *zu den drei Weltkugeln*, próby jednak nie doprowadziły do rezultatu. Źródła: N. 34.
185. **Rosen, zu den drei wissen** na ws.: Lwowa; założona 1 stycznia r. 1778 przez znanego wiedeńskiego różokrzyżowca Beduzzi; system ☐ teoretyczno-salomonowy, w r. 1782 jeszcze pracowała. Źródła: N. 34.
186. **Rosyjska I ☐ wojskowa** na ws.: Malbarga; założona w r. 1760 przez oficerów armji rosyjskiej, przebywającej na leżach zimowych; założona za zgodą ☐ petersburskiej. Źródła: N. 34.
187. **Rosyjska II ☐ wojskowa** na ws.: Malbarga; założona w r. 1760 przez oficerów armji rosyjskiej, przebywającej na leżach zimowych; założona za zgodą ☐ petersburskiej. Źródła: N. 34.
188. **Równość, Doskonała** na ws.: Lwowa; założona przez Francuzów w pierw-szych dniach r. 1779; otrzymała potwierdzenie od w. ws. Francji. W r. 1785 starała się założyć lożę prowincjonalną. Źródła: N. 34.
189. **Rycerze Gwiazdy** na ws.: Warszawy; od r. 1819 ☐ kap. szkocka, pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 21, 60.
190. **Rycerze Ś-go Karola** (*Chevaliers de St. Charles*) na ws.: Warszawy; tak nazwał się w r. 1775 dawny zakon *Przyjaciół Doświadczonych*. Człon-kami założycielami byli: Józef Hylzen wojewoda mściśławski, Karol Ar-mand de Heyking konfederat barski, później szambelan królewski, Jerzy Wielhorski starosta kamieniecki i szambelan, de Thoux pułkownik pol-ski, Jan Dłuski starosta łukowski, ks. Mikołaj Radziwiłł, Eljasz Aloy, generał Józef Zajączek, Andrzej Mokronowski i Andrzej Ogiński mar-szałkowie sejmu r. 1776. Źródła: N. 34, 90.
191. **Rycerze Ś-go Karola** (*les Chevaliers de St. Charles*) na ws.: Wilna;

- komandorja założona 18 listopada r. 1776 i istniała do r. 1778. Źródła: N. 90.
192. **Samariter, zum** na ws.: Warszawy; powstała zamiast ☐ *Friedrich Wilhelm zur Säule*; zamknięta w r. 1810, pracowała po niemiecku Źródła: N. 45.
 193. **Sarmata, Cnotliwy** na ws.: Dukli; szkocka. Źródła: N. 34.
 194. **Sarmata, Cnotliwy** (*au vertueux Sarmate, der tugendhafte Sarmate*) na ws.: Warszawy; Fryderyk-Alojzy Brühl, zamknąwszy lożę *Trzech Braci*, otworzył tę lożę 11 stycznia r. 1767, jako starszszkocką. 24 kwietnia r. 1769 loża ta została ogłoszona wielką; August Moszyński został jej wielkim mistrzem, a Jan-Łukasz Thoux de Salverte namiestnikiem. Pracowała w polskim i niemieckim językach w stopniach symbolicznych i szkockich. Źródła: N. 34.
 195. **Sarmate, au vertueux** na ws.: Malbarga. W r. 1772 miejscowy burmistrz John przywiózł z Warszawy dyplom od wielkiej loży warszawskiej *Cnotliwy Sarmata* na otwarcie loży, mającej pracować po francusku. Loża ta była lożą-córką i nosiła nazwę swej loży-matki. Po rozbiórze Polski loża zmuszona była przerwać łączność z lożą-matką i w r. 1773 została zależną od ☐ *zu den drei Kronen* na ws.: Królewca. Źródła: N. 34.
 196. **Säule auf Tabor** na ws.: Bydgoszczy. Źródła: N. 34.
 197. **Säulen, zu den drei** na ws.: Gdańska. Źródła: N. 34.
 198. **Schild, zum** na ws.: Starogardu; założona przez *grosse Landesloge* 5 października r. 1777. Źródła: N. 34.
 199. **Sechseck, zum gekrönten** na ws.: Gniezna; 5 listopada r. 1811 na zebranie łóż posłany był przedstawiciel tej loży; więcej danych niema. Źródła: N. 34.
 200. **Sechseck, zum goldnen** na ws.: Zaleszczyk; założona 24 czerwca r. 1771 przez w. ☐ polską. Źródła: N. 34.
 201. **Serc, Trzech** na ws.: Białegostoku; założona około r. 1750 przez w. ☐ petersburską. Źródła: N. 34.
 202. **Silberfels, zum** na ws.: Tarnowic; symboliczna, założona 27 lutego r. 1813 przez *grosse Landesloge*; w r. 1907 pracowała we własnym domu przy Schützenstrasse. Źródła: N. 34, 94.
 203. **Silence Parfaite** (*Doskonałe Milczenie*) na ws.: Warszawy; założona w końcu r. 1776 przez kupca Jana Mioche; według innych danych założona przez duchownego katolickiego księdza Carossi, pracowała w języku francuskim; 15 listopada r. 1778 otrzymała dyplom od W. W. Francji; w r. 1781 została podniesiona przez wschód francuski do godności wielkiej ☐ matki systemu francuskiego i próbowała przeszkodzić połączeniu się łóż polskich. Po powstaniu W. W. N. P. złała się z ☐ *Tarczą Północną* na ws.: Warszawy i korespondencję swą z w. ws. Francji złożyła do archiwum W. W. N. P. Źródła: N. 34.

204. **Słowianie Zjednoczeni** (*vereinte Slawen*) na ws.: Kijowa; założona 12 marca r. 1818 przez w. ☐ petersburską *Astreę*; najpierw pracowała według systemu W. W. N. P., a później według szkockiego po francusku, polsku i rosyjsku; mistrz katedry Wal. Rościszewski (1818—19), Fr. Charliński (1819—20). Źródła: N. 34.
205. **Słońce, Wschodzące** na ws.: Łomży; świętojańska, założona 11 stycznia r. 1812 przez W. W. N. P., podlegała prowincjonalnej ☐ płockiej i pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 79a.
206. **Socrates zu den drei Flammen**, na ws.: Kalisza; niemiecka, założona 27 sierpnia r. 1795 przez w. ☐ *Royal York* w Berlinie i wkrótce przestała pracować. Źródła: N. 34.
207. **Sonne an der Ostsee, zur strahlenden** na ws.: Słupska; szkocka, założona 12 września r. 1775 przez *grosse Landesloge*. Źródła: N. 34.
208. **Stałość** (*Standhaftigkeit*) na ws.: Poznań; powstała z dawnej ☐ *Francuzi i Polacy Zjednoczeni*; 9 grudnia r. 1815 uznana przez w. ☐ *zu den drei Weltkugeln*, polska; 24 kwietnia r. 1820 połączyła się z ☐ niemiecką *Piast Trzech Słupów Sarmackich* i 29 maja r. 1820 otrzymała nową nazwę *zum Tempel der Eintracht* (*Świątynia Jedności*). Źródła: N. 34.
209. **Stałość Doświadczona** na ws.: Kalisza; kapituła niższa (r. 1818). Źródła: N. 25.
210. **Stałość Ukoronowana** na ws.: Warszawy; założona 9 sierpnia r. 1815 przez w. ☐ *Royal York*. Źródła: N. 34.
211. **Stałość Uwieńczona** (*la Constance Couronnée, zur gekrönten Beständigkeit*) na ws.: Poznań; założona z polecenia w. ☐ polskiej w r. 1780 przez Ignacego Działyńskiego, łoża prowincjonalna, pracowała w języku polskim; w r. 1781 nadano jej prawa odbywania kapituły w stopniu 4-tym i erygowania łoż symbolicznych w całej Wielkopolsce. Istniała do r. 1794. Źródła: N. 34.
212. **Stałość Uwieńczona** (*la Constance Couronnée, zur gekrönten Beständigkeit*) na ws.: Poznań, adopcyjna; zezwolenie W. W. N. P. na otwarcie otrzymane było 11 maja r. 1785. Źródła: N. 34.
213. **Stałość Uwieńczona** na ws.: Wschowy; w r. 1783 była próba otwarcia jej drogą oddzielenia się od ☐ poznańskiej. Źródła: N. 90, 91.
214. **Stałość Uwieńczona** na ws.: Wilna; na mocy dyplomu z d. 22 grudnia r. 1817, wydanego przez kap. najw., otrzymała prawo pracowania w 6 i 7 stopniach (dyplom w zbiorach St. Małachowskiego); w maju r. 1820 jeszcze pracowała. Źródła: 34.
215. **Standarten, zu den drei** na ws.: Lwowa; założona 26 kwietnia r. 1774. Źródła: N. 34.
216. **Stanisława-Augusta pod Gwiazdą Północną** na ws.: Warszawy; otworzona 8 maja r. 1788 i nazwana tak na cześć króla wzamian dawnej

nazwy *Katarzyny pod Gwiazdą Północną*. Łoża-matka zamknięta w r. 1792. Prace jej były w ścisłym związku z akcją polityczną sejmku 4-letniego. Źródła: N. 34.

217. **Stück, zum goldneu** na ws.: Zaleszczyk; wojskowa, założona 24 czerwca r. 1777; w r. 1778 przestała pracować. Źródła: N. 34.
218. **Świątynia Izis** na ws.: Warszawy; otworzona 1 kwietnia r. 1780 pod sterem Jana Potockiego przez w. ☐ *Katarzynę pod Gwiazdą Północną* na ws.: Warszawy, pracowała po polsku; 9 stycznia r. 1809 zaczęła znów pracować i byli do niej włączeni członkowie ☐ *Świątyni Mądrości*; w r. 1811 miała 183 członków czynnych i 66 honorowych; 11 maja r. 1816 założyła ☐ *Kazimierz Wielki* na ws.: Warszawy; pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 3, 7, 23, 34, 48, 87.
219. **Świątynia Jedności i Pokoju** na ws.: Pułtuszka; istniała w r. 1819. Źródła: Okólnik W. Ws. 24. I. 5819.
220. **Świątynia Mądrości** (*zum Tempel der Weisheit*) na ws.: Warszawy; erygowana 25 maja r. 1805 przez *grosse Landesloge* w Berlinie pod młotkiem Piotra Reycha, b. generała wojsk polskich, symboliczna, pracowała w języku niemieckim i polskim, należała do W. W. N. P.; w r. 1809 złąła się z ☐ *Świątynia Izis*. Źródła: N. 13, 34.
221. **Świątynia Minerwy** na ws.: Warszawy; otworzona 20 września r. 1815, założona przez niemiecką lożę *Halle der Beständigkeit*, pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 20, 24, 33, 58, 73.
222. **Świątynia Pokoju** (*Temple de la Paix*) na ws.: Nieświeża; w r. 1818 kapitułarna niższa; pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 10.
223. **Świątynia Północy** na ws.: Mińska; w r. 1820 uznała ustawę poprawną za odpowiednią i przystąpiła do W. Ws. P. Źródła: Dobrianskij, Ma-sonskija Łoży w Litwie 1911.
224. **Świątynia Równości** na ws.: Lublina; otworzona 26 maja r. 1816, pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 17.
225. **Świątynia Temidy** na ws.: Warszawy; kapituła niższa, pracowała już w początku r. 1818; przestała pracować wskutek kasaty w r. 1821. Źródła: 34, 91.
226. **Szkoła Mądrości** (*zur Schule der Weisheit, l'Ecole de la Sagesse*) na ws.: Poznań; w r. 1784 przyłączona do W. W. N. P. Pracowała w języku niemieckim; przestała pracować około r. 1792. Źródła: N. 34.
227. **Szkoła Sokratesa** na ws.: Wilna; otworzona 14 lutego r. 1818. Nr. 31 na W. W. P. Źródła: N. 62.
228. **Tajemnica, Doskonała** (*Parfait Mystère*) na ws.: Dubna; założona 30 października r. 1780 z polecenia W. W. N. P. przez Michała Lubomirskiego; od r. 1784 ☐ prowincjonalna wołyńska; 12 października r. 1785 założyła ☐ adopcyjną; 28 czerwca r. 1786 założyła w Dubnie ☐ córkę *Polak Dobroczynny*; 31 maja r. 1786 założyła ☐ *Ciemności Rozproszone*

- na ws.: Żytomierza, zatwierdzoną przez W. W. N. P. Wskrzeszona i do godności ☐ prowincjonalnej przywrócona w r. 1818; pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 34, 37.
- 229. Tajemnica, Doskonała** na ws.: Dubna; adopcyjna, powstała 12 października r. 1785 przy ☐ prowincjonalnej z zezwolenia W. W. N. P. Źródła: N. 34.
- 230. Tauben, zu den drei** na ws.: Bydgoszczy; tak nazwaną została ☐ *Fidelié aux trois Colombes*; wskutek reformy Fesslera poróżniła się z ☐ matką *Royal York* i 22 lutego r. 1800 została zamknięta. Źródła: N. 34.
- 231. Tempel der Eintracht, zum** (*Świątynia Jedności*) na ws.: Poznania; powstała 24 kwietnia r. 1820 z połączenia ☐ polskiej *Stałości* i niemieckiej *Piast trzech Słupów Sarmackich*. Źródła: N. 34, 91.
- 232. Tempel der Tugend, zum** na ws.: Słupska; symboliczna, założona w r. 1775 przez *grosse Landesloge* w Berlinie. Źródła: N. 34.
- 233. Thalia** na ws.: Połocka (1784), symboliczna. Źródła: N. 98.
- 234. Totenkopf** (*Trupia Głowa*) na ws.: Torunia; założona 10 lipca r. 1810 przez W. W. N. P.; pracowała do 24 grudnia r. 1811. Źródła: N. 34.
- 235. Türmen, zu den drei** na ws.: Malborka; w zimie r. 1764 była założona przez oficerów rosyjskich wspólnie z miejscowymi wolnomularzami; członkiem był ks. Dołgorukow, odznaczający się hojnością. Źródła: N. 34.
- 236. Türmen, zu den drei** (*Trzech Wież*) na ws.: Malborka; założona w r. 1772 przez ☐ warszawską *Cnotliwy Sarmata*. Źródła: N. 34.
- 237. Urania zur aufgehenden Sonne** na ws.: Starogardu; założona 20 grudnia r. 1812 przez w. ☐ *zu den drei Weltkugeln*; zamknięta 1 maja r. 1826. Źródła: N. 34.
- 238. Victoria zu den drei gekrönten Türmen** na ws.: Grudziądz; założona w r. 1797 w zależności od ☐ malborskiej; od r. 1799 pod władzą w. ☐ *Royal York*. Źródła: 34.
- 239. Victoria zu den drei gekrönten Türmen** na ws.: Malborka; powstała 8 maja r. 1776; 6 maja r. 1799 ogłoszona za ☐ córkę w. ☐ *zu den drei Weltkugeln*. Źródła: N. 34.
- 240. Wegweiser, zum** na ws.: Białegostoku; regimentowa N. II., założona 31 października r. 1778 przez w. ☐ *Krajową* na ws.: Berlina; wówczas w Białymstoku powstało wiele łóż, lecz wkrótce przestały pracować. Źródła: N. 34.
- 241. Wędrowiec, Cnotliwy** (*zum tugendhaften Reisenden*) na ws.: Preszowa (Węgry); założona w r. 1770 przez wielką lożę warszawską *Cnotliwy Sarmata*; zamknięta w r. 1783. Jako loża matka otworzyła loże w Schemnitz, Georgenberg i Miskolcz. Źródła: N. 34.
- 242. Węzeł Jedności** na ws.: Nowogródka; założona 22 marca r. 1817, symboliczna; pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 34.
- 243. Wierność, Doskonała** na ws.: Kamieńca Podolskiego; w r. 1786 zwró-

- ciła się do W. W. N. P. z prośbą wydania jej dyplomu; zawiadomiono ją, aby najpierw zwróciła się do swej ☐ prowincjonalnej. Źródła: N. 34.
244. **Wierność, Doskonała** na ws.: Wilna; adopcyjna, założona w końcu w. 18-go; w. mistrzynią była bar. Fersen, w. doz. Przeddziecka i siostrą straszną Sołtan. Źródła: N. 98.
245. **Winnica**; była tam ☐ w latach 1814—1820.
246. **Władysław Jagiełło** na ws.: Słucka; symboliczna, powstała około r. 1819 i pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 90.
247. **Wolf, Aufstehender** na ws.: Bydgoszczy; w r. 1784 były próby założenia jej w zależności od ☐ matki *Trzech Koron* w Królewcu, lecz nieudane. Źródła: N. 34.
248. **Wolność Odzyskana** na ws.: Lublina; założona 9 lutego r. 1811, należała do W. W. N. P. Od r. 1815 członkiem tej loży był Walerjan Łukasiński; pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 50.
249. **Wytrwałość** na ws.: Paryża; założona około r. 1771 przez hr. Potocką, hr. Brzostowskiego i markiza de Seignelay. Źródła: N. 90.
250. **Zjednoczenie, Doskonałe** na ws.: Włocławka; założona w r. 1811; pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 10.
251. **Zorza Wschodnia** na ws.: Dubna; istniała w r. 1818; pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 90.
-

CZĘŚĆ II.

Wykaz członków polskich łóż wolnomularskich w latach 1738—1821.

UWAGA. Po nazwisku podana jest godność świecka, następnie stopień rytu siedmio-stopniowego, w końcu godność w wolnomularstwie i rok (wolnomularski), w którym członek ową godność piastował. Od lat wolnomularskich należy odejmować 4000, np. r. 5815 = r. 1815; do miesięcy wolnomularskich należy dodawać 2, np. m. VI = sierpień. Znak □ oznacza łóżę, znak □□ łóże.

WYJAŚNIENIE WAŻNIEJSZYCH SKRÓTÓW.

Ad. — Adopcynja □.	Prow — Prowincjonalna □.
Br. — Brat.	przyj. — przyjęty.
Czł. — Członek.	Rachm. — Rachmistrz.
Czł. cz. — Członek czynny.	Sekr. — Sekretarz.
Czł. h. — Członek honorowy.	Sęd. — Sędzia.
Dep. — Deputowany.	Sk. — Skarbnik.
Doz. — Dozorca.	służ. — służebny.
Dyr. Harm. — Dyrektor Harmonji	St. — Stuart.
Gośc. — Gościnnik.	św. — świecki.
Jałm. — Jałmużnik.	Wiecz. Ws. — Wieczny Wschód; prze-
Kap. — Kapitularna □.	szły do Wiecznego Wschodu = zmarły.
M. — Mistrz.	W. W. N. P. — Wielki Wschód Naro-
M. Kat. — Mistrz Katedry.	dowy Polski.
Mów. — Mówca.	W. — Wielki.
Nam. — Namiestnik.	Ws. — Wschód.
Piecz. — Pieczętarsz.	zak. — zakonny.
Podsk. — Podskarbi.	Zał. — Założyciel.

1. Abamelek Sachor książę, prezes trybunału. I; Czł. □ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
2. Abramowicz Eljasz, lejtenant dyw. I; Czł. cz. □ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
3. Abramowicz Fr., por. wojsk polskich. II; Czł. cz. □ Gorliwy Litwin, w r. 5821 wiek zak. 4 lata, św. 30 lat.

4. *Abramowicz Ignacy*, b. podpułkownik wojsk polskich. VII; Zał. i Czł. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820).
5. *Abramowicz Ignacy*, porucznik art. II; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
6. *Abramowicz Jan*, adwokat, jako przeszły do Wieczn. Ws. w obrazie ☐ Jedność Słowiańska (z r. 5821).
7. *Abramowicz Justyn*, chor. pow. zawil. III; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin; w r. 5821 wiek zak. 5 lat, św. 42 lata.
8. *Abramowicz Mikołaj*, kamer-junkier, marszałek powiatu wileńskiego. IV; Drugi dozorca ☐ prow. Lit. Doskonała Jedność; czł. h. tej samej loży (r. 5820); Czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820) i Cnota Uwierczona (r. 5821); Czł. cz. ☐ Dobry Pasterz (r. 5821).
9. *Adamczewski Jakób*, regent kanc. rady stanu. III; Czł. ☐ Szkoła Mądrości (r. 5805) i Świątynia Izis (r. 5811).
10. *Adamowicz Jakób*, dep. wyw. p. grodzieńskiego. II; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821), wiek zak. 2 lata, św. 41 lat.
11. *Adamowski Wincenty*, szef pułku jazdy. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5811).
12. *Aksak Kajetan*. Mów. ☐ Polak Dobroczynny (r. 5787).
13. *Alberti August Ferdynand*, kontroler kasy głównej; III. Czł. ☐ Dreieck.
14. *Alberticz*; Czł. ☐ Ad. Szczera Przyjaźń (r. 5785).
15. *Albrecht Józef*, major pułku 3 piech. linj. III; Zał. i zast. Mówcy ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
16. *Alexander I* cesarz rosyjski.
17. *Alexandrowicz Józef*, adjutant. III; Czł. h. ☐ Doskonałości (r. 5821).
18. *Alexandrowicz Stanisław hr.*, obywatel. V; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy, Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
19. *Alfons August*, kapitan adjutant. VII; Br. str. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5808).
20. *Aleszkiewicz Józef*, adjunkt arch. gen. krajowego. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
21. *Aloy Eljasz*, sekr. legacji polskiej w Berlinie, obyw. m. Warszawy. VII; Zał. ☐ Przyjaciół Doświadczonych; Czł. ☐ Bouclier du Nord (r. 5784); Dep. ☐ Doskonałe Zjednoczenie w W. W. N. (r. 5811); Czł. h. ☐ Szczere Połączenie (r. 5811); Czł. h. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818); dep. ☐ Doskonałe Zjednoczenie w W. W. N. (r. 5819); Czł. Najw. Kap. (r. 5820—5821); Czł. h. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
22. *Aloy de Emanuel*. Czł. ☐ Bouclier du Nord (r. 5784).
23. *Aloy de Franciszka*. Czł. ☐ Ad. de la Bienfaisance.
24. *Aloy de Jan*. Czł. ☐ Bouclier du Nord (r. 5784).
25. *Almont de*. Czł. ☐ Szczera Przyjaźń (r. 5785).
26. *Alscher Fryderyk*, aptekarz. II; Czł. cz. ☐ Osiris (r. 5820/21).

27. Alten v. Aug. Ludw, inspektor poczty. II; Czł. cz. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805).
28. Ambroziewicz Onufry, sekr. obw. sandomierskiego. III; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
29. Amszyński Jan, burmistrz m. Opoczna. III; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
30. Anczyc Franciszek, artysta dramatyczny. III; Czł. cz. i h. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820); Czł. h. ☐ Dobry Pasterz (r. 5821); Czł. cz. i pom. M. Harm. ☐ Gorliwy Litwin, wiek zak. 4 l., wiek św. 41 l. (r. 5821).
31. Anderson Otto, sekretarz rosyjskiej rady naczelnej. V; Czł. h. ☐ Doskonała Jedność (r. 5820); Czł. cz. i I Doz. ☐ Dobry Pasterz (r. 5821).
32. Andrëa Gottl. Willh. radca. I; Czł. cz. ☐ zum goldenen Ringe (r. 5806).
33. Andruszewicz Sebastjan, patron tryb. lubelskiego. V; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815); Doz. II w tej samej łoży i Czł. h. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
34. *Andrychowicz Józef*, obywatel VII; Czł. Kap. Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni.
35. *Andrzejkowicz Fel.*, prezes sądu apel. grodzieńskiego. XXXI; Czł. ☐ Ws. Paryskiego
36. Andrzejkowicz Jan, generał-major wojsk rosyjskich. V; Drugi W. Doz. W. ☐ Astrea na ws.: Petersburga; urz. ☐ Orzeł Biały; Czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa i Doskonała Jedność (r. 5820); Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości, wiek zak. 5 l., wiek św. 37 l. (r. 5821).
37. Andrzejkowicz Michał, cywilny gubernator grodzieński. V; Czł. h. ☐ Doskonała Jedność (r. 5820), Szkoła Sokratesa (r. 5820) i Dobry Pasterz (r. 5821); M. Kat. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5820—5821); Czł. h. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
38. Andrzychiewicz Franciszek. Czł. ☐ Izis.
39. Andrzychiewicz Walenty, podpułk. dow. pułku 3 piech. linj. V; Pierwszy Doz. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
40. Aniołek. Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5787).
41. Ankwicz M. Kat. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5787).
42. Appel Daniel, kasjer obwodowy. I; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
43. Arcimowicz Antoni, radca sądu gł. białostockiego. III; Podsk. ☐ Złoty Pierścień (r. 5819).
44. Arcimowicz Felicjan, sekretarz rządu mińskiego. III; Czł. cz. i Podsk. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
45. Arcimowicz Hilary. doktor medycyny. I; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
46. Arciszewski Antoni, podpułkownik ułański. III; Czł. ☐ Węzeł Jedności; Czł. h. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).

47. Arciszewski Filip. III; Podsk. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
48. Arndt Zygmunt. Przyj. w r. 5818 do ☐ Hesperus.
49. Arnim v. Otto Ludw. Alex., lejtenant pułku v. Thile. II; Czł. cz. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805).
50. Artois de. Czł. ☐ Bouclier du Nord (r. 5784).
51. Aubert. W. Sęd. W. W. N. P. (r. 5784).
52. Audé de Sion Karol, pułkownik, inspektor korpusu Paziów. Czł. h. ☐ Orzeł Biały na ws.: Petersburga (r. 58²⁰/₂₁).
53. Augustynowicz. M. Obrz. ☐ Ad. Szczera Przyjaźń (r. 5785).
54. Austyn Jan. IV; Czł. Kap. Rycerze Gwiazdy dep. z ☐ Eleuzis.
55. Aystelten v. Karol, kontroler generalny. III; Czł. cz. ☐ zum Dreieck (r. 5821).
56. Ave Joh. Matthias, inspektor solny. II; Czł. cz. ☐ zum bienen Korb (r. 5805).
57. *Axamitowski Józef*, podinspektor na rewjach, pułkownik-major placu. VII; Czł. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5808); Czł. h. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820); Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821); M. Kat. ☐ Français et Polonais réunis (r. 5808).
58. *Axamitowski Wincenty*, generał dywizji. VII; M. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5808); W. Gośc. W. W. P. (r. 5819); Czł. Najw. Kap. i W. Miecz. (r. 5821); Czł. h. ☐ Świątynia Równości (r. 5820); Nam. M. Kat. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
59. Babczuk Stefan. I; Br. służ. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
60. Babor Franciszek, doktor medycyny. IV; Czł. ☐ Świątynia Równości; przesz. do Wieczn. Ws. 2 grudnia r. 5817.
61. Babski Franciszek, radca hutniczy w dyrekcji górniczej. II; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
62. Baccelli Mateusz, profesor. Jałm. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
63. Bacciarelli Marcelli, malarz nadworny króla Stanisława Augusta. Czł. ☐ Bouclier du Nord (r. 5784).
64. Bachmański Adam, sekretarz w komisji województwa mazowieckiego. III; Czł. cz. ☐ „Astrea (r. 5819).
65. Bachmiński Józef, podprefekt powiatu warszawskiego. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5812).
66. Baczyński Józef. I; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony; Zał. ☐ Gwiazda Nadziei (r. 5819).
67. Baczyński Teodor, b. kapitan wojsk polskich. III; Czł. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
68. Badekopf Andrzej, malarz. II; Czł. cz. ☐ Göttin Eleusis (r. 5787).
69. Badeni Ignacy hr., prezes komisji woj. sandomierskiego. VI; Mówca ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813); M. Kat. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818), Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy.

70. Badurski Ignacy, major w korpusie inwalidów. VI; Podsk. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
71. Bagiński Jakób; Czł. ☐ Izis (w. 18).
72. Bagiński Mikołaj, obywatel. III; Czł. ☐ Doskonałości (r. 5821).
73. Bajera Jan Antoni, kasjer kadetów. IV; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 5818).
74. Bajera Ferdynand, lekarz obwołu. II; Czł. ☐ Hesperus (r. 5818).
75. Bajera Franciszek, konserwator hipot. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 5818).
76. Balderman Karol, urzędnik skarbowy. III; Czł. ☐ Hesperus, przesz. do Wieczn. Ws. (r. 5818).
77. Balicki Józef, pisarz solny w Krzeszowie. III; Czł. cz. ☐ Astrea.
78. Baliński Stanisław, sekretarz Ministerstwa Sprawiedliwości. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5811).
79. Baliński Stefan, architekt. II; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
80. Bandtke Jan Wincenty, rejent sądowy, dziekan Uniwers. Król. Warszawskiego. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerzy Gwiazdy i ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
81. Bandemer George Carl, b. major. III; Czł. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805).
82. Baniewski Kajetan, podporucznik. I; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
83. Bansemer Marcin Jakób, kupiec. Czł. cz. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805).
84. Barancewicz Ignacy, reg. ziem. pow. słuckiego. III; Czł. ☐ Władysław Jagiełło i Czł. h. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
85. Barankiewicz Maciej, doktor medycyny i chirurgji. VI; Pierwszy doz. i Czł. ☐ Doskonała Jedność (r. 5820); Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821); Czł. h. ☐ Dobry Pasterz.
86. Barankiewicz Paweł, pisarz sądu pokoju. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5811).
87. Barankiewicz Szymon, kapitan płatnik pułku kirasjerów. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Izys (r. 5811).
88. Baranowski Antoni, b. generał w wojsku polskim. III; Czł. ☐ Izis (w. 18); Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
89. Baranowski Józef, podpułkownik tatarsk. ułańskiego pułku. I; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie, przyj. do Zak. w r. 5819.
90. Barański Kazimierz, b. kapitan wojsk polskich. I; Czł. cz. ☐ Cnota Uwieńczona (r. 5821).
91. Baratajew Michał książę, marszałek gub. sybirskiej. Czł. h. ☐ Orzeł Biały na ws.: Petersburga (r. 5820/21).
92. Barbulan Franciszek, chirurg. I; Czł. cz. ☐ Cnota Uwieńczona (r. 5821).
93. Barcikowski Jan, obywatel woj. sandomierskiego. I; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).

94. Barczewski Józef, nadleśny generalny. I; M. staroszk. ☐ Ludzkości.
95. Bardzki Ksawery, obyw. prywatny. I; Czł. cz. ☐ ☐ zum goldenen Leuchter i Świątynia Mądrości (r. 5805).
96. Barneval de. Budowniczy ☐ Boucklier du Nord (r. 5784).
97. Bartcz, lekarz. Czł. ☐ Przesąd zwyciężony.
98. Bartel Karol, botanik. VI; Czł. ☐ Izis (w. 18); Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Eleuzis.
99. Barth Benj. Gabr. Gottl., kontr. akcyzy. III; Drugi Doz. ☐ zum bienen Korb (r. 5805).
100. Barth Jan Michał, doktor med. VII; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleuzis (r. 5787).
101. Barthe. I; Czł. ☐ Bouclier du Nord (r. 5784).
102. Bartochowski Wojciech, assesor sądu gł. Biał. I; Czł. cz. ☐ Złoty Pierścień (r. 5819).
103. Bartsch Karol, pastor. III; Czł. ☐ Hesperus; Jałm. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
104. Bartynowski Wojciech. V; Czł. ☐ Góra Wawel (r. 5819).
105. Barytkiewicz Andrzej, artysta muzyczny. II; Czł. ☐ Świątynia Izis (r. 5811).
106. Baudouin Kacper, audytor 8 p. pułku piechoty liniowej. III; Czł. ☐ Jurtrzenka Wschodząca (r. 5818).
107. Bauman, Regierungs-Direktor zu Bromberg. Czł. h. ☐ Piast.
108. Beaufils Aleksander, lejtenant pułkownik. Czł. h. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
109. Becu Jakób, radca królewski. M. Kat. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5781).
110. Bednarczyk Józef, doktor medycyny. IV; Czł. cz. i I. Doz. ☐ Hesperus (r. 5818).
111. Behrens v. Ludwik, obywatel. III; Czł. ☐ zum Samariter (r. 5808).
112. Belau Karol, aptekarz. II; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
113. Bellecourt de Thesby. Pełn. ☐ Dobry Pasterz.
114. Bellica Jacek. Czł. ☐ Izis (w. 18), zm. w latach 5810–20.
115. Bemardowicz Henryk, nauczyciel kadetów. II; Czł. cz. ☐ Hesperus r. 5818).
116. Bencke Jakób. V; Czł. cz. Kap. ☐ Rycerzy Gwiazdy z ☐ Göttin Eleuzis.
117. Bene del. III; M. ☐ Bouclier du Nord (r. 5784).
118. Benhold Fryderyk, Ober-Kalkulator zu Posen. Sekr. ☐ Piast.
119. Bennet. Dep. ☐ Bracia Zjednoczeni w W. W. N. w r. 5811.
120. Bentkowski Adolf, sekretarz przy dyrekcji poczt, 22 lat. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5817).
121. Bentkowski Feliks, prof. i dziekan Uniwers. Warszawskiego. V; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni.
122. Bentkowski Ignacy, sekr. Rady Stanu. I; Czł. ☐ Izis (w. 18).

123. Berendt Fryderyk. III; Br. służ. ☐ Hesperus (r. 5818).
124. Berezowski Franciszek. I; Czł. ☐ Doskonała Tajemnica (r. 5786).
125. Bergan Wilhelm, typograf. I; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
126. Berger Karol, porucznik. III; Czł. ☐ Hesperus, przesz. do Wiecz. Ws. (r. 5818).
127. Bergier Franciszek. III; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
128. Bergier Stanisław. I; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
129. Berhan Daniel, doz. magaz. furaz. I. kl. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5811).
130. Berken v. Oberlejttenant. VI; Czł. h. ☐ Götting Eleuzis (5787).
131. *Berker Karol*. W. Miecz. W. W. N. (r. 5784).
132. Berkman Jan, doktor med I; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin; wiek zak. 3 l., św. 36 l. (r. 5821).
133. Berlach Karol Teodor, kupiec w Poznaniu. Czł. ☐ Szkoła Mądrości.
134. Berlach Ferdynand Krystyn, kupiec w Poznaniu. Czł. ☐ Szkoła Mądrości.
135. Bernard Herman, doktor med III; Czł. h. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie; wiek zak. 5 l., wiek św. 33 l.; Jał. ☐ Wł. Jagiełło (r. 5820).
136. Bernardowicz Henryk. Przyjęty do ☐ Hesperus w r. 5818.
137. Berneau. Czł. ☐ Ad. de la Bienfaisance (r. 578).
138. Bernhardt Fryderyk, inżynier wojewódzki. I; przyj. do ☐ Hesperus w r. 5818.
139. Bernowicz Serwacy, prez. sądu apelac. gran. mińsk. IV; Czł. h. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie i b. II Doz. tej samej loży; Czł. h. ☐ Doskonała Jedność; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna. (r. 5820).
140. Berowicz Franciszek, poborca obwodowy. Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 5818).
141. Besson. Mów. do jęz. franc. W. W. N. i ☐ Bouclier du Nord (r. 5811).
142. Bestużew Jan, adj. generała O' Rourk'a. II; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
143. Betcher Bonifacy, obywatel. III; Czł. ☐ Doskonałości, przesz. do Wiecz. Ws. w r. 5821.
144. Betcher Gustaw, pułk. w. ros. III; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
145. Betcher v. Jan, prezydent m. Płocka. III; Czł. cz. ☐ zum Dreieck (r. 5821).
146. Bethier Paweł, inspektor wyd. skarbu III; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5813).
147. Betley Jan, podsędek kryminalny. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
148. Beyer Jan Gotfr. Ludw., dyrektor loterji. III; Czł. ☐ zum Samariter (r. 5808).
149. Beyer. Czł. ☐ Piast.
150. Beynarowicz Wojciech, por. p. 8 kaw. II; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).

151. Beyzym Jan, marszałek pow. zasławskiego. III; Czł. cz. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58²⁰/₂₁).
152. Białkowski Antoni, major p. 3 piech. linj. III. Czł. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
153. Białobłocki Hipolit, b. major w. polsk. III; I. Doz. ☐ Pallas (r. 5818).
154. Białobrzeski Walenty, b. rządca dóbr klucza kodeńskiego. II; Czł. cz. ☐ Cnota Uwieńczona (r. 5821).
155. Białocki Grzegorz, ass. rz. gub IV; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości; wiek św. 44 l. (r. 5821).
156. Białkowski Antoni, kap. 3 p. piech. linj. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
157. Białopiotrowicz Jerzy. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5811).
158. Białopiotrowicz Romuald.
159. *Białopiotrowicz Wincenty*, łowczy pow. lidzkiego. generalny insp. wyd. stempla. VII. Dep. ☐ Gorliwy Litwin do W. W. N. P. (r. 5784); m. obrz. ☐ Świątynia Mądrości (r. 5805/6); Nam. M. Kat. ☐ Świątynia Mądrości (r. 5807/8); Nam. M. Kat. ☐ Izis (r. 1809); W II. Doz. W. W. N. P. (r. 5811—5812). Czł. Najw. Kap., Czł. cz. ☐ ☐ Świątynia Mądrości (r. 5805) i Bracia Zjednoczeni (r. 5808).
160. Białozor Józef, prezyd. gran. gub. wil. III; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin; II. Doz. ☐ prow. lit. (5821).
161. Biały Feliks, artysta muzyk. II; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin; wiek zak. 3 l., św. 33 l. (r. 5821).
162. Bieczyński Kajetan. Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
163. Bieczyński Świętosław, kamer-junkier dworu J. C. M. III; Czł. ☐ Orzeł Biały na ws.: Petersburga (58²⁰/₂₁).
164. Bieczyński Teofil. Czł. ☐ Izis (w. 18).
165. Biegański Jan, prez. ziem. brasł. I; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin; wiek zak. 2 l., św. 29 l. (r. 5821).
166. Biegański Józef, asses. sądu gł. 2 dep. Wil. III; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin; wiek zak. 4 l., św. 28 l. (r. 5821).
167. Biegański Łukasz, generał brygady, dyr. komisarijatu ubiorów. III; Czł. ☐ Izis; Cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
168. Bielakowicz Jan, sekr. w kom. wojew. I; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
169. Bielawski Józef, artysta. III; Dyr. Muz. w ☐ Astrea (r. 5819).
170. Bielecki Konstanty, kapitan żand. w. ros. II; Czł. cz. ☐ Złoty Pierścień (r. 5819).
171. Bielefeld Fryderyk, kupiec w Poznaniu. Doz. ☐ Szkoła Mądrości; Czł. ☐ ☐ Piast i Tempel der Eintracht.
172. Bielewicz Józef, prezyd. sądu głów. IV. Czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa; Mów. ☐ Palemon (r. 5820).

173. Bielewicz Ludwik, b. porucznik. II; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820)
174. Bielikowicz Franciszek, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
175. Bielin Wasyl, sztabsdoktor. I; Czł. cz. ☐ Złoty Pierścień (r. 5819).
176. Bielinkowicz Jan, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
177. Bielinowicz Cyprjan, nauczyciel gimn. mińsk. CIII; Czł. cz. i Piecz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
178. Bieliński Józef, prezyd. sądu głów. III; Czł. cz. i sęd ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820).
179. Bieliński Ignacy, poborca obwodowy. I; Czł. cz. ☐ Pallas (r. 5818).
180. Bieliński Klemens. Zast. M. obrz. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
181. Bielski Albin. Czł. ☐ Izis (w. 18).
182. Bielski Jerzy, audytor pułku 3 strz. konnych. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
183. Bielski Paweł, kalkulator. II; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 5818).
184. Bielski Wincenty, sekr. wydz. w komis. rządu spr. wewnątrz. i policji. III; Zast. Mów. ☐ Astrea (r. 5819).
185. Bienawski Antoni, kap. p. 4 strz. piesz. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
186. Bienkiewicz Franciszek, poborca gen. w Dyr. skarbu dep. lubelsk. III; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana; II Stuart tej samej łoży (r. 5813); Doz. tej samej łoży (r. 5814—5815)
187. Bienkiewicz Jacenty, mecenas. V; Zast. Mówcy ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813); Mów. do jęz. nar. W. W. N. P.; Piecz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
188. Bieńkowski Franciszek, sekr. kom. rząd. spraw wewn. i policji. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5817).
189. Bieńkowski Ignacy, dyrekt. gener. mennicy. V; Br. Urz. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Astrea (r. 5819); Czł. cz. ☐ Astrea.
190. Bieńkowski Michał, sędzia trybun. cywil. III; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
191. Biernacki Dyonizy, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
192. Biernacki Józef. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Göttin Eleuzis.
193. Biernacki Julian. III; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
194. Biernawski Antoni. Czł. ☐ Świątynia Równości, przyj. do zak. w r. 5819.
195. Biesiekierski Justyn, assesor sądu główn. VI; Nam. M. Kat. ☐ Szkoła Sokratesa; Repr. ☐ Palemon w ☐ Doskonała Jedność (r. 5820); Czł. h. ☐ Cnota Uwieńczona i Dobry Pasterz; Czł. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
196. Biderman Karol, doktor med. II; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
197. Bignon, rezydent francuski w Warszawie. Kand. na Urz. W. W. N. P. w r. 5811.

198. Billewicz Józef, prezes sądu. V; Czł. h. ☐ Doskonała Jedność (r. 5820); M. Kat. ☐ Palemon; Czł. h. ☐ Dobry Pasterz (r. 5821).
199. Billone III; Czł. ☐ Bouclier du Nord (r. 5784).
200. Bilowll Onufry, sekretarz gubernialny. II; Czł. ☐ Orzeł Biały na ws. Petersburga (r. 58²⁰/₂₁).
201. Bilski Adam, obywatel. II; Czł. ☐ Hesperus, przesz. do Wiecz. Ws. w r. 5818/19.
202. Bilski Józef, assesor sądu pok. rówieńsk. II; Czł. cz. ☐ Cnota Uwieńczona (r. 5821).
203. Biłgorayski Franciszek, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
204. Birger Karol. Czł. h. ☐ Doskonała Jedność (r. 5820).
205. Birner Jan, geometra III; Czł. ☐ Świątynia Równości, uw. (r. 5820); czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki.
206. Bittner Antoni Franc. Leop., sekr. prusk. sztabu gen. I; Czł. ☐ zum Samariter (r. 5808).
207. Bliore Karol Artur. III. Służ. w ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
208. Block Leon, por. pułku 7 piech. linj. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
209. Blumschein, artysta malarz. I; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
210. *Błażowski Bonawentura*, poborca gener. Kr. Polskiego. VII; Czł. h. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818); Czł. Najw. Kap., Czł. h. ☐ Świątynia Równości (r. 5820) i Przyjaciele Ludzkości; Repr. tej samej łoży przy W. W. N. P. (r. 5821).
211. Błęszyński Franciszek, zarządz. kom. dóbr. państwowych. I; Czł. ☐ Götting Eleuzis (r. 5787).
212. Błęszyński Hipolit, generał w wojsku saskiem. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
213. Błęszyński Józef, por. artylerji. II; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
214. Błędowski Aleksander. b. pułkownik wojsk polskich. I; Czł. cz. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58²⁰/₂₁).
215. Błocki Stanisław, sędzia gran. kobr. I; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości, wiek zak. 2 l, św. 27 l. (r. 5821).
216. Bniński Aleksander hrabia. Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 5808).
217. Bobe Ignacy. Gośc. W. W. N. P. (r. 5820).
218. Bobrownicki Andrzej, b. kapitan. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
219. Bobrowski Antoni, szef biura w kom. rząd. przych. i skarbu. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5817).
220. Bobrowski Józef, obywatel ziemski. II; Czł. cz. ☐ Ciemności Rozproszone (58²⁰/₂₁).

221. Bobrowski Michał ksiądz. Czł. ☐ wileńskich.
222. Bobrowski Szymon, komisarz woj. obw. piotrkow. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 5818/19).
223. Bobrowski Wojciech. I; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
224. Bochwic Adam, sędzia sąd. apelac. gran. mińsk. I; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
225. Boczarski Jan, adjunkt wydz. Pol. K. W. L. II; Czł. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
226. Boddin Ludwik ksiądz, kanonik inflancki, protonotarjusz Stolicy apostolskiej. Czł. ☐ wileńskich (w. 18).
227. *Boeckler Jan*, doktor nadw. króla Stanisława Augusta. VII; Urz. W. ☐ warszawskiej (w. 18).
228. Boese Chrystjan, aptekarz. I; Czł. cz. ☐ Hesperus (5818/19).
229. Boess Christian Gottl., konduktor. III; Czł. ☐ zum Samariter (r. 5808).
230. Boetche Gotlieb, kancelista. III; Czł. ☐ Hesperus, przesz. do Wieczn. Ws. (5818/19).
231. Boettiger Henryk Wilhelm, Kriegs- und Domänenrat zu Posen. Mówca ☐ Fridrich Wilhelm zur b. Eintracht; Czł. ☐ 3 Seraphinen (Berlin).
232. Bogdanowicz Józef. Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
233. Bogdański Antoni, adwokat. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (5818/19).
234. Bogdański Józef. IV; Szt. I. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
235. *Bogorski P.*, b. major wojsk polsk. XXXIII; *Najw. W. Gen. Insp.*; Rep. najw. Rady Amer., Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
236. Boguski Stanisław, adjunkt komisarza obwodów. II; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
237. Bogusławski Antoni, sędzia gran. telsz. I; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin; wiek zak. 4 l., św. 49 l., (r. 5821).
238. Bogusławski Grzegorz, kasjer miejski. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 5818/19).
239. Bogusławski Józef ksiądz, kanonik katedry wileńskiej. III; Czł. ☐ Świątynia Minerwy, przeszedł do Wieczn. Ws. w grudniu r. 5816.
240. Bogusławski Konstanty. Czł. ☐ Izis (w. 18).
241. Bogusławski Łukasz, mecenas przy sądzie najw. IV; Repr. ☐ Minerwa w Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy; Czł. cz. ☐ Minerwa (r. 5811); Czł. ☐ Izis (w. 18).
242. Bogusławski Wojciech, dyrektor teatru. Czł. cz. ☐ Szkoła Mądrości (r. 5805).
243. Bogusławski Wojciech. Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
244. Bohdanowicz Aleksander. Czł. h. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5820).
245. Bohdanowicz Ignacy, obywatel. IV; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
246. Bohdanowicz Kazimierz, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).

247. Bohdanowicz Wincenty, obywatel pow. nowogr. III; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie, wiek zak. 6 l, św. 28 l. (r. 5820).
248. Bojanowski. Czł. ☐ Szkoła Mądrości.
249. Bojanowski Józef, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
250. Bojarski Józef, nauczyciel muzyki. I; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
251. Bojasiński Ksawery, audytor. II; Czł. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5820).
252. Bolesz Kazimierz. Czł. ☐ Izis (w. 18).
253. Boll.
254. Bolte Johann Sam., radca sprawiedliwości. III; Czł. cz. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805).
255. Bołtuć Benedykt, b. pisarz ziem. pow. słuckiego. III; Czł. h. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie; Czł. ☐ Władysław Jagiełło (r. 5820).
256. Bondelle Bogumił, obywatel. VI; Reprez. ☐ Bracia Zjednoczeni w Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy.
257. Bondyni Józef, b. kap. wojsk polsk. III; Mistrz Obrzędów ☐ Cnota Uwieńczona (r. 5821).
258. Bonfanti. Czł. cz. ☐ Tarcza Północna (r. 5811).
259. Boorz Joh. Chr., sekretarz. III; Czł. cz. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805).
260. Bonnenblust Jan, kupiec. Czł. h. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
261. Borakowski Franciszek, kap. infant. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
262. Borakowski Jan, radca prokuratorji generalnej. I; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
263. Borakowski Kazimierz, kalkulator ministra skarbu. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
264. Borbstädt Carl Hein. Ludw., assesor. III; Czł. cz. ☐ zum goldenen Ring (r. 5805).
265. Borecki Aleksander, komisarz del. kom. nadz. bud. VI; Repr. ☐ Minerwa w Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy (r. 5821).
266. Borkowski Hipolit. III; Urz. ☐ zum Dreieck (r. 5821).
267. Borkowski Józef, podsęd. pow. konieckiego. II; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
268. Borkowski Józef, jubiler zam. w Petersburgu. II; Czł. ☐ zum Dreieck (r. 5821).
269. Born Wilhelm August, kalkulator. III; Sekr. ☐ zum Samariter (r. 5808).
270. Borneman Jan, Konsistorialrat (Posen). M. Kat. ☐ Piast.
271. Borodicz Stanisław, profesor. V; Czł. cz. i przysp II ☐ Kazimierz Wielki; uwolniony z ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
272. Borowski Józef, sędzia trybun. wojew. sandomiersk. V; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
273. Borowski Leon, prof. nadz. uniw. wileńsk. III; Pokr. ☐ Gorliwy Litwin w r. 5818 i przeszedł do ☐ Gorliwy Litwin ref., w której był sekretarzem.

274. Borowski Wincenty, artysta muzyk. III; Czł. cz. ☐ Górlivy Litwin; wiek zak. 4 l., św. 49 l. (r. 5821).
275. *Borogdyn Konstantyn*, b. naczeln. dep. radomsk. VII; Repr. ☐ Jutrzenka Wschodząca w Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5820).
276. Borries Christian Carl, audytor pułku v. Thile. I; Czł. cz. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805).
277. Borsuk Jan, sędzia gran. ihum. I; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
278. Boruński Jan, kap. p. 3 piech. linj. I; Czł. ☐ Doskonałe Milczenie.
279. Borysławski Antoni. Czł. ☐ Izis (w. 18).
280. Borzewski Antoni, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
281. Borzęcki. I; Czł. ☐ Bouclier du Nord (r. 5784).
282. Borzęcki Wincenty, rendant wydz. s. K. W. L. IV; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
283. Borzysławski Ludwik, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
284. Boski Wincenty, kapitan jazdy. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58^{11/12}).
285. Bosquet de Laurens Karol, eques a lorica ferrea. Zał. ☐ Trzech Hełmów (r. 5778).
286. Both v. Gustaw Friedr., major pruski. II; Czł. ☐ zum Samariter (r. 5808).
287. Bothe George Adolf, nadleśniczy. III; Czł. cz. ☐ zum goldenen Ring (r. 5806).
288. Bothe Johann Ludw., radca sprawiedl. III; Czł. cz. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805).
289. *Bouquet Piotr*. W. M. Obrz. W. W. N. P. (r. 5784); M. Cer. ☐ Bouclier du Nord.
290. Böhlendorff Joh. Carl., Consumptions-Steuer Rendant. I; Czł. cz. ☐ zum goldenen Ring (r. 5806).
291. Brachocki Walenty, kapitan. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58^{11/12}).
292. Bradel. Mów. ☐ Szczera Przyjaźń (r. 5785).
293. Bramati Piotr, b. kapitan wojsk włoskich. II; Czł. cz. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820).
294. Bramuski Kacper. IV. Repr. ☐ Minerwa w Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy.
295. Brant Jan, komisarz wojskowy. III; Czł. ☐ Pochodnia Północna; przesz. do Wiecz. Ws. (r. 5820).
296. Bratoszewski Emeryk, obywatel. I; M. staroszk. w ☐ Ludzkości (r. 5804).
297. Bratoszewski Florentyn, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
298. Braun Wilhelm. Krieger- u. Dominienrath. II; Czł. cz. ☐ zum goldenen Ring (r. 5806).
299. Braun Wilhelm, pocztmistrz. III; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
300. Bremierski, adjunkt kom. wojew. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58^{18/19}).

301. Bretschneider Samuel, lekarz artyl. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
302. Breza Józef, podpor. szt. kw. gen. II; Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki; przyj. do zak. w r. 5819.
303. Briesen v. Ludw. Wilh., lejtenant pułku v. Thile. III; Sekr. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805).
304. Brochocki Tomasz, inspektor skarbu. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
305. Brodowski Antoni, strapczy pow. wołkowyskiego. II; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości; wiek zak. 4 l., św. 40 l. (r. 5821).
306. Brodowski Stefan, pomocn. arch. eduk. III; Drugi Szt. ☐ Gorliwy Li-twin; Czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820).
307. Brodziński Kazimierz, sekr. kom. likwid.; poeta. V; W. Sekr. W. W. N. P.; Czł. h. ☐ Astrea (r. 5819).
308. Bromirski Wincenty, podprokurator przy trybunale. III; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
309. Broniewski Jan. Czł. h. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
310. Broniewski Józef, komisarz obw. pułtuskiego. III; Czł. ☐ Doskonałe Mil-czenie (r. 5819).
311. Bronikowski, rejent kom. menniczej, szambelan J. K. M.; W. Bud. Rachm. W. W. N. P. (r. 5784).
312. Bronikowski Adam, b. marszałek sejmiku pow. konińskiego. IV; M. Kat. ☐ Pallas (r. 5818); repr. tej samej łoży przy W. W.
313. Bronikowski Jerzy, prezes kamery. III; Czł. ☐ Hesperus; przesz. do Wiecz. Ws. (58¹⁸/₁₉).
314. Bronikowski Józef, komisarz obwodowy, kammerjunkier J. C. M. III; Czł. i Mów. ☐ Pallas; czł. h. ☐ Doskonałości (r. 5821).
315. Bronikowski Karol, landrat w Wolsztynie. Czł. ☐ Szkoła Mądrości.
316. Bronikowski Mikołaj. Czł. ☐ Szkoła Mądrości.
317. Bruchwicki Mateusz. I; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
318. Brunet. III; Czł. ☐ Bouclier du Nord (r. 5784).
319. Brunet Ludwik, b. major wojsk polsk. III; Czł. cz. ☐ Cnota Uwień-czona (r. 5821).
320. Brunn Fryderyk, asyst. registr. III; Czł. ☐ Hesperus; przesz. do Wieczn. Ws. (r. 58¹⁸/₁₉).
321. Brunnckow, hofrat w Berlinie. Repr. ☐ Piast w Berlinie.
322. Bruschke Samuel Gotthielf, kupiec. III; Czł. cz. ☐ zum Samariter (r. 5808).
323. Bruszke. W. Bud. Rachm. W. W. N. P. (r. 5812).
324. Brückner v. Carl. Chr. Mich., kap. pułku v. Oldenburg. III; Czł. cz. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805); czł. ☐ Towarzystwo Trzech Braci. (r. 5757)
325. *Brühl Alojzy hr.*, generał artyl. kor. VII; 18 stycznia r. 5767 zreformo-wał ☐ Cnotliwy Sarmata; w r. 5773 został wizytatorem generalnym diecezji polskiej łóz połączonych.

326. Brykczyński Józef, obywatel. III; Czł. cz. i zast. Mów. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
327. Brzechwa Antoni, podprefekt. III; Czł. ☐ Hesperus; przesz. do Wieczn. Ws. (r. 58^{18/19}).
328. Brzezina Józef, kap. b. wojsk polsk. III; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
329. *Brzeziński Andrzej*. VII; Repr. ☐ Göttin Eleuzis w Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy.
330. Brzeziński Franciszek, assesor przy sądzie polic. m. Warszawy. I; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
331. Brzeziński Tomasz, kupiec warszawski, 28 lat. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5817).
332. Brzostowski. Czł. ☐ Izis (w. 18).
333. Brzostowski hr. Zał. ☐ Wytrwałość (r. 5771).
334. Brzostowski August. III; Czł. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
335. Brzostowski W. hr., kap. wojsk polsk. III; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821), wiek zak. 4 l., św. 37 l.
336. Brzozowski Antoni, obywatel ziemski. I; Czł. ☐ Orzeł Biały na ws.: Petersburga.
337. Brzozowski Franciszek. Czł. ☐ Izis (w. 18).
338. Brzozowski Jan, patron. III; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
339. Brzozowski Piotr, por. gwardji wojsk polsk. IV; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
340. Bucewicz Ignacy, podsądek ziem. miń. III; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
341. Buchowiecki Ludg., b. ases. sądu główn. II; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości; wiek. zak. 2 l., św. 30 l. (r. 5821).
342. Buczewicz Grzegorz, obywatel ziemski. Czł. ☐ Orzeł Biały na ws.: Petersburga (r. 58^{20/21}).
343. Buczyński Jan, sekr. senatu. V; Czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa, Dobry Pasterz i Przyjaciele Ludzkości; I Doz ☐ Orła Białego (r. 5820).
344. Budkiewicz Jan, pisarz sądu pok. pow. pułtuskiego. III; zast. Sekr. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
345. Budny Stanisław, magister prawa. III; Czł. cz. i Mów. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
346. Budziński Tadeusz. II; Czł. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
347. Budziszewski Antoni, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
348. Budziszewski Franciszek, pisarz trybun. cywil. IV; Pierwszy Doz. ☐ Doskonałości; M. Staroszk. ☐ Ludzkości (r. 5821).
349. Budzyński Kazimierz, obywatel ziemski. III; Czł. cz. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58^{20/21}).

350. Bujalski Jan, kap. pontonierów. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
351. Bujatti Jan, instituteur. II; Czł. cz. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
352. Bukowski Tomasz, obywatel. III; Czł. ☐ Świątynia Równości; przesz. do Wiecz. Ws. 19 października r. 5816.
353. Bułatowicz Wincenty, czł. kom. prowiant. wojsk. ros. III; Zast. II. Doz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
354. Buławewski, por. saperów. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
355. Bułharyn Michał, b. asesor pow. słuck. III; M. Obrz. na ws.: Słucka; Czł. h. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
356. Buoll Ulrych, conditor. II; Czł. cz. ☐ Dobry Pasterz (r. 5821).
357. Burakowski Ambroży, kapitan. I; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
358. Burchard Hein. Jac. Buchalter akcyzy. III; Sekr. ☐ zum bienen Korb. (r. 5805).
359. Burchard Jan Konrad, aptekarz. III; Czł. cz. ☐ Götting Eleuzis (r. 5787).
360. Burgardi v. Franz Xawer Miron, doktor. I; Czł. cz. ☐ zum Samariter (r. 5808).
361. Burghardt Jan, aptekarz m. Radomia. IV; Zast. Przysp. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818); repr. tej samej łoży w Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy.
362. Burdziński Jan, obywatel. III. Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
363. Burgielski Albert, obywatel pow. mińsk. III. Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie; Czł. h. ☐ Pochodnia Północna; wiek zak. 20 l., św. 47 l. (r. 5820).
364. Burski Józef, obywatel ziemski. I; Czł. cz. ☐ Albertyny Doskonałości (r. 5808).
365. Burzymowski F., sędzia gran. pow. upit. II; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin; wiek zak. 5., św. 33 l. (r. 5821).
366. Buschke Michał, kupiec w Poznaniu. Czł. ☐ Szkoła Mądrości.
367. Buszyński Stefan, por. kawal. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (58¹¹/₁₂).
368. Butrym Nikodem, podpor. szt. kw. gen. I; Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki. Przyj. do zak. w r. 5819.
369. Buziakowski Kazimierz. I; Służ. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
370. Büllow Karol, kasjer. III; Czł. ☐ Hesperus, przesz. do Wiecz. Ws. (r. 58¹⁸/₁₉).
371. Bünger Joh. Gottl. Simon. Inspektor bud. III; Czł. cz. ☐ zum goldenen Ring (r. 5806).
372. Bürger Karol, kupiec. IV; W. St. W. W., St. Prow. ☐ Matki; Czł. ☐ Götting Eleuzis.
373. Bürger Karol, kasjer. IV; Repr. ☐ Bracia Zjednoczeni w Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy; Czł. h. ☐ Dobry Pasterz (r. 5821).
374. Büttner Jan. III; Czł. cz. ☐ Dobry Pasterz (r. 5821).
375. Bykowski Antoni, sędzia w Winnicy. I; Czł. cz. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58²⁰/₂₁).

376. Bykowski Józef, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
377. Bykowski Konstantyn, chorąży, pow. kowel. V; b. II. Doz. ☐ Orzeł Biały; Czł. h. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
378. Bykowski Ksawery, obyw. pow. nowogródzk. III; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
379. Bykowski Mateusz, inspektor wydziału skarbu. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
380. Bykowski Michał, lejtenant gwardji. II; Czł. ☐ Orzeł Biały na ws.: Petersburga (r. 5820).
381. Bylewski Antoni.
382. Bylewski Józef, artysta. I; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
383. *Byliński Augustyn*. I. W. Doz. W. W. N. P. (r. 5816).
384. Bystry Kacper, artysta muzyk. II; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości; wiek zak. 2 I., św. 24 I. (r. 5821).
385. Bystrzanowski Kazimierz. III; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
386. Bystrzycki Jan. V; Repr. ☐ Bracia Zjednoczeni w kap. ☐ Rycerze Gwiazdy.
387. Calbow v. Heinr. Alex., rotmistrz pułku v. Usedom. III; Czł. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805).
388. Calcagni. I; Czł. ☐ Tarcza Północna (r. 5784).
389. Caroni, ksiądz. Zał. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5776).
390. Carossi Jan. Kap. Bergdirector. M. Kat. ☐ Przesąd Zwyciężony; czł. h. ☐ Göttin Eleuzis (r. 5787).
391. Casa de la. Sk. ☐ Bouclier du Nord (r. 5784).
392. Caspari Jan, ślusarz. III; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleuzis (r. 5787).
393. Castelli. Jałm. ☐ Szczera Przyjaźń (r. 5785).
394. Cedrowski Antoni, obyw. prywatny. I; Czł. cz. ☐ zum goldenen Leuchter i zum Tempel der Weisheit (r. 5805).
395. Celiński Sylwester, radca dep. siedlec. III; Czł. cz. Wolność Odzyskana (r. 5815).
396. Cellermant Kajetan, admin. klucza ks. Czartoryskich. III; Czł. cz. ☐ Cnota Uwieńczona (r. 5821).
397. Cierz Alojzy, dr. medycyny. I; Czł. cz. ☐ Osiris (r. 5820/21).
398. Chałubiński Szymon, patron trybun. radomsk. IV; Repr. ☐ Jutrzenka Wschodząca w Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy; Zast. Sekr. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
399. Chaudouar. Członkini ☐ de la Bienfaisance (r. 5787).
400. Charczewski Michał, podpor. adjunkt szt. dyr. inż. i art. I; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
401. Chazewski Jan, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5811/12).
402. Chądzyński Antoni, asystent przy konserw. hipotecznym woj. mazowieckiego. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5818).

403. Chądzyński Stanisław, sędzia I instancji. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
404. Chełmicki Feliks, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
405. Chełmicki Filip, obyw. ziemski. I; Czł. cz. ☐ Albertyny Doskonałości (r. 5808).
406. Chełmicki Marjan, kap. pułku 6 piech. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
407. Chełmicki Tomasz, sędzia najw. inst. IV; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
408. Chełmicki Wincenty, obywatel, kom. wyd. wojsk. woj. płockiego. IV; M. Staroszk. ☐ Ludzkości (r. 5804); Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂); I Doz. ☐ Ludzkości; Nam. M. Kat. ☐ Doskonałości (r. 5821).
409. Chlebowski Aleksy, obywatel ziemski. I; Czł. cz. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
410. Chlebowski Jan, kontr. komory. I; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce.
411. Chlebowski Krzysztof Wilh. Generał, członek Warsz. Towarzystwa Przyjaciół Nauk. III; M. Kat. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805).
412. Chlewiński Adam, b. chorąży nowogr. IV; Czł. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820); Czł. ☐ Węzeł Jedności i Czł. h. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
413. Chłapowski Antoni, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
414. Chmielecki Józef. III; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
415. Chmielewski Franciszek. burmistrz m. Łódzkiej. I; Czł. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
416. Chmielewski Ludwik. II; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
417. Chmielewski Piotr Celestyn, kalkulator w izbie obrach. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (58¹¹/₁₂).
418. Chobrzyński Józef, major b. wojsk polskich. V; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
419. Chobrzyński Michał I; Czł. ☐ Doskonała Tajemnica (r. 5786).
420. Chobrzyński Wojciech, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
421. Chocimirski, referendarz. III; Czł. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
422. Chodakowski A., kap. gwardji franc. III; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
423. Chodecki Wojciech, b. kapitan. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
424. *Chodkiewicz Aleksander* hr., generał, senator kasztelan, chemik, członek Warsz. Tow. Przyj. Nauk. VII; Nam. ☐ Świątynia Izis; Czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820); Czł. h. ☐ Doskonała Tajemnica i Cnota Uwieńczona.
425. Chodkiewicz Wacław, zmarł w r. 1789. Czł. ☐ Izis.
426. Chodkiewiczowa. Czł-i ☐ ad. Eden (r. 5810).
427. Chodylski Franciszek, patron tryb. radomsk. IV; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).

428. Chodźko Ignacy, dep. wywodowy, literat. IV; Zał. i Czł. cz. ☐ Szkoła Sokratesa; Czł. h. ☐ Doskonała Jedność (r. 5820).
429. *Chodźko Jan*, b. prezes sądu główn. mińsk. VII; Zał. i Czł. cz. ☐ Szkoła Sokratesa; b. M. Kat. Pochodnia Północna; Czł. h. ☐ ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie i Pochodnia Północna; Czł. ☐ Doskonała Jedność (r. 5820); b. M. Kat. ☐ Szkoła Sokratesa; Czł. h. ☐ ☐ Przyjaciele Ludzkości i Dobry Pasterz (r. 5821).
430. Chojecki Jan, kom. ziem. wileń. II; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
431. Chomiński Ignacy, szambelan. IV; Zał. i Czł. cz. ☐ Szkoła Sokratesa; czł. h. ☐ Doskonała Jedność (r. 5820); Czł. h. ☐ Dobry Pasterz; Czł. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
432. Chomiński Szczęsny, obywatel. II; Czł. ☐ Gorliwy Litwin, przesz. do Wiecz. Ws. (r. 5821).
433. Choroszewski Michał, kap. wojsk polsk. II; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
434. Chowański Nik. książę, generał-lejtenant. III; Czł. ☐ Gorliwy Litwin i Czł. h. ☐ Dobry Pasterz (r. 5821).
435. Choynacki Józef, kap. art. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
436. Choynecki Antoni, kontr. kom. celnej. I; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
437. Choynowski Mateusz doktor filoz. III; Sekr. ☐ Gorliwy Litwin; Czł. h. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
438. Chraczyński Kazimierz, kap. weteranów. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
439. Chrapowicki Antoni, pułk. wojsk polskich. V; Nam. ☐ Palemon; Czł. h. ☐ ☐ Szkoła Sokratesa, Doskonała Jedność i Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820); Czł. h. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
440. Christol. III; Czł. ☐ Bouclier du Nord (r. 5784).
441. Chrościelewski Jan, regent sądu pok. w pow. lubel. II; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
442. Chrucki Piotr, doz. hon. szk. pińsk. III; Czł. cz. ☐ Cnota Uwieńczona (r. 5821).
443. Chruszczewski Onufry, obywatel. IV; Arch., Piecz. i Czł. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie; Czł. h. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
444. Chrystowski Jan, patron przy trybun. IV; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
445. Chrzanowski Łukasz, urzędn. sądowy. II; Czł. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
446. Chrzanowski Tadeusz, kap. wojsk polsk. IV; Pierwszy St. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5820); Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy.
447. Chrzkoński. Kand. na urz. W. W. N. P. w r. 5813.

448. Chuchrowski Sylwester, obywatel ziemski pow. żytomierskiego. Sk. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58²⁰/₂₁).
449. Chwalibóg Jan. I; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
450. Chwalibóg Karol, sędzia tryb. cyw. III; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
451. Chwastkowski Feliks, obywatel. III; Czł. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
452. Cichocki Michał, generał brygady wojsk polsk. VI; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
453. Cichoński Jan, pocztmistrz w Kozienicach. III; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
454. Cichowski Adolf, sekr. w kom. rząd. skarbu. I; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
455. Cichowski Piotr, obywatel woj. sandomiersk. I; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca.
456. Ciechanowski Jan, sekr. w kom. rząd. przych. i skarbu. III; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
457. Ciechanowski Marcin. IV; Repr. ☐ Astrea w Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy.
458. Ciechanowski Stanisław. IV; Repr. ☐ Göttin Eleuzis w Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy.
459. Ciechomski Mateusz, artysta. II; Czł. cz. ☐ Astrea (5819).
460. Cielecki Antoni, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki.
461. Cielecki Franciszek, sekr. kom. rząd. skarb. III; M. Przysp. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
462. Cielecki Klemens I; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
463. Cielecki Klemens, obywatel ziemski. I; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
464. Cielecki Wojciech, kasjer tryb. w Radomiu. III; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
465. Ciemniowski Józef, obywatel, radca woj. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości.
466. Ciepliński Benedykt, podsekr. prok. gener. II; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
467. Ciesanowski Mar., komorn. sądu apel. IV; Arch. i Piecz. ☐ Astrea (r. 5819).
468. Ciesielski Andrzej. III; Służ. ☐ Doskonałości (r. 5821).
469. Ciesielski Stanisław. II Doz. ☐ Izis (r. 5783).
470. Cieślakiewicz Ignacy, sekr. pref. warszawsk. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
471. Cieszkowicz Włodzimierz. obywatel. II; Czł. ☐ Orzeł Biały na ws.: Petersburga (r. 58²⁰/₂₁).
472. Cieszkowski Ignacy. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
473. Cieszkowski Józef, obywatel. IV; M. Kat. ☐ Orzeł Biały Przywrócony.
474. Cichocki eques a corona aurea, pułk. Czł. Najw. Kap. Dogm (r. 5773).
475. Cichocki Michał, obywatel. Czł. cz. ☐ zum Tempel der Weisheit (r. 5805).

476. Ciółkowski Jakób, kasjer dep. warszawsk. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58^{11/12}).
477. Ciółkowski Franciszek, por. żandarm. III; Czł. czł ☐ Doskonałości (r. 5821).
478. Cisowski Jan, obywatel. I; M. Staroszk. ☐ Ludzkości (r. 5804); I Doz. ☐ Albertyny Doskonałości (r. 5808).
479. Ciszowski Józef. I; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
480. Ciundziewicki Józef, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
481. Colberg Christian Heinr. Julius. III; Mów. ☐ zum Samariter (r. 5808).
482. Colomb v., Regierungspraesident w Bydgoszczy. Czł. ☐ Piast.
483. Cretien Jan, restaurator w m. Wilnie. I; Czł. cz. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820).
484. Croisy Michał, instituteur. I; Czł. cz. ☐ Osiris (r. 58^{20/21}).
485. Cronenmann. Czł. ☐ Dobry Pasterz; czł. Rady dla wyk. regul. (r. 5782).
486. Cruss. Mistrzyni Cer. ☐ Ad. Szczera Przyjaźń (r. 5785).
487. Curto Piotr, lejtendant-pułkownik. Mówca do jęz. franc. i ros. ☐ Osiris (r. 58^{20/21}).
488. Cybulski Józef. III; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
489. Cybulski Stefan, obywatel. I; Czł. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
490. Czaban Tomasz, kupiec. V; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821); Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy.
491. Czachorski Józef. III; Zast. sekr. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5814); M. Obrz. tej samej loży (r. 5815).
492. Czachowski Klemens, sekretarz kom. rząd. wojny. I; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
493. *Czacki Feliks*, obywatel. VII; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni
494. Czackowski Michał, adw. subs. brzesk. III; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
495. Czackowski. III; Czł. cz. ☐ Tarcza Północna (r. 5811).
496. Czajkowski Jan, doktor medycyny. Nam. M. Kat. ☐ Osiris (r. 58^{20/21}).
497. Czajkowski Kajetan, geometra. II; Czł. cz. ☐ Osiris (r. 58^{20/21}).
498. Czajkowski Szymon, kapitan dym. M. Obrz. ☐ Osiris (58^{20/21}).
499. Czapiewski Jan, artysta-muzyk. II; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
500. Czaplicki Franciszek, uczeń szkoły leśnej. I; Czł. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
501. Czaplicki Józef, wojskowy. II; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
502. Czaplicki Witalis, b. kap. w. polsk. II; Czł. cz. ☐ Cnota Uwieniczona (r. 5821).
503. Czapski Antoni, generał. Czł. W. ☐ Cnotliwy Sarmata (r. 5767).
504. Czapski Józef, obywatel. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni.
505. *Czapski Karol* hr., b. marsz. pow. mińsk. VII; Czł. h. ☐ Doskonała Jedność; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).

506. Czapski Wojciech, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
507. Czarlicki August, kontr. lombardu. III; Czł. cz. ☐ Astrea.
508. *Czarnecki Edward*. VII; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni, kand na Urz. W. W. N. P. w r. 5813.
509. Czarnecki Feliks, senator kasztelan I; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
510. Czarnecki Michał, radny urz. mun. w Warszawie. V; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
511. Czarnecki Wawrzyniec, b. por. wojsk polsk. III; Podsk. ☐ Cnota Uwieczona (r. 5821).
512. Czarnocki Karol, obywatel pow. słuck. I; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
513. Czarnocki Ksawery, obywatel. II; Czł. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
514. Czarnomski Franciszek, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
515. Czarnomski Łukasz, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
516. Czarnowski Józef, kap. ziem. pow. ihum. I; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
517. Czartoryska Izabella księżna, generałowa ziem podolskich. Czł. cz. ☐ Ad. Dobroczynność.
518. Czartoryski Adam Kaz. książę, generał ziem podolskich. Czł. ☐ Trzech Braci (r. 5769).
519. *Czartoryski Adam Jerzy* książę, senator wojewoda. VII; Sędzia i Czł. h. ☐ Bouclier du Nord; czł. ☐ Izis (w. 18); Czł. h. ☐ Bouclier du Nord (r. 5811); Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀); Czł. h. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 5820).
520. Czartoryski Konstantyn książę, b. generał brygady. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
521. Czaykowski Filip. Regierungs Secretair. III; Czł. cz. ☐ zum goldenen Leuchter i Świątynia Mądrości (r. 5805).
522. Czaykowski Leon, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
523. Czaykowski, dyrektor pocztamtu. IV; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
524. *Czechowicz Jan*, kontroler kasy generalnej. VII; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni.
525. Czechowski Kajetan, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
526. Czechowski Kazimierz, adwokat. II; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
527. Czechowski Stanisław, of. woł. uł. p. III; Czł. ☐ Węzeł Jedności i Czł. h. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
528. Czeczot Apolinary, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
529. Czeczot Jan, nauczyciel gimn. mińsk. III; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).

530. Czekanowski Wawrzyniec, nauczyciel. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
531. Czekierski Józef, doktor med. Czł. cz. ☐ Świątynia Mądrości i zum goldenen Leuchter (r. 5805).
532. Czempiński Ignacy, sekr. w M. S. W. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
533. Czempiński, dokt. med. (r. 1769).
534. Czempiński Teodor, notariusz dep. warsz. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
535. Czernichowski Ludwik, sekr. kom. radziw. III; Czł. h. ☐ Doskonała Jedność; zał. ☐ Szkoła Sokratesa, Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
536. Czernicki Antoni, reg. sądu gł. wil. I; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
537. Czernicki Justyn, b. regent. III; Czł. cz. i sęd. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
538. Czernicki Karol, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
539. Czerniawski Adam, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Cnota Uwieczniona (r. 5821).
540. Czerniawski Stanisław, b. kap. w. polsk. III; Czł. cz. ☐ Cnota Uwieczniona (r. 5821).
541. Czerniawski Stanisław, sekr. prot. rady stanu. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
542. Czerniec Maciej, obywatel. IV; Odzw. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
543. Czernyszew Grzegorz, hrabia, rzecz. radca tajny P. Ros. III; Mistrz Kat. ☐ Orfeusz; Czł. h. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
544. Czerwiński Ludwik, obywatel woj. sand. II; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
545. Czeżuchowicz Tadeusz ksiądz, kanonik katedry plockiej. II; Czł. cz. ☐ Albertyny Doskonałości (r. 5808).
546. Czmychow Jan, sekr. I dep. mińsk. III; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna, jałm. tej samej loży (r. 5820).
547. Czołczyński Ignacy, porucznik. I; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
548. Czuleński Józef, podpisarz sądu pow. opat. I; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
549. Czwalina Bogumił, profesor. II; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
550. Czyż Franciszek, b. sędzia sądu gł. II dep. III; Czł. ☐ Szkoła Sokratesa i Gorliwy Litwin (r. 5821).
551. Czyżewicz Józef, kap. III p. uł. II; Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀);
552. Czyżewski Antoni, obywatel. V; Czł. cz. ☐ Świątynia Mądrości, zum goldenen Leuchter (r. 5805); Kazimierz Wielki i Świątynia Izis (r. 58¹⁹/₂₀).
553. *Daine Mikołaj*, generał w wojsku holenderskiem. VII; Repr. ☐ Bracia Zjednoczeni w Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy.
554. Dalak Ludwik, budowniczy w Płocku. II; Zał. i Czł. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).

555. Damel Jan, artysta malarz. III; wyk. z Czł. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
556. Dangel Tomasz, obywatel ziemski. III; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
557. Danielecki Antoni, naddzierżawca ekon. kunow I; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
558. Danielski. Czł. cz. ☐ Tarcza Północna (r. 5811).
559. Danielski Franciszek, sekr. pocztamtu warszawskiego. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
560. Danilewski Piotr, por. 8 p. piech. polsk. I; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
561. Daniłowicz Kalikst, obywatel ziemski. III; Czł. ☐ Orzeł Biały na ws.: Petersburga (r. 58²⁰/₂₁).
562. Dankelman Karol, prezes regencji. III; Ex-Przew., Czł. ☐ Hesperus, przesz. do Wieczn. Ws. (r. 58¹⁸/₁₉).
563. Dankiewicz Romuald, sędzia guber. gran. III; Jałm. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
564. Danowski Kazimierz, horodniczy m. Bielska. III; Czł. cz. ☐ Złoty Pierścień (r. 5819).
565. Darowski Soter. VI; M. Kat. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
566. Daszewski Franciszek, kap. w. polsk. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
567. Daszewski Wawrzyniec, lekarz 3 p. piech. linj. II; Czł. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
568. Daszkiewicz Teodor, burmistrz. II; Czł. ☐ Doskonałości; przesz. do Wieczn. Ws. (r. 5821).
569. Datkiewicz Franciszek, obywatel III; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
570. Dauksza Adam, prez. sądu grodz. pow. wileńsk. III; Bud Rachm. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
571. Dąbkowski Adam, adw. sądu słuck. IV; Mów. ☐ Władysław Jagiełło; Czł. h. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
572. Dąbkowski Hilary, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
573. Dąbrowski Adam, pisarz red. Koresp. Warsz. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
574. *Dąbrowski Antoni*, profesor Uniwersytetu Warszawskiego. VII; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni.
575. Dąbrowski Antoni Walenty, obr. sąd. przy tryb. handl. woj. mazowieckiego. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
576. *Dąbrowski Chryz.*, sędzia gran. słuck. VII; Sekr. kap. niż. nieśw.
577. Dąbrowski Edward. I; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
578. Dąbrowski Jan ksiądz, kanonik wileński. III; Czł. ☐ ☐ Gorliwy Litwin i Szczęśliwe Oswobodzenie; wiek zak. 7 l., św. 42 l. (r. 5820).

579. Dąbrowski Jan Henryk, generał dywizji, wódz legionów. Czł. ☐ Français et Polonais Réunis; Czł. h. ☐ Piast.
580. Dąbrowski Józef, por. 3 p. piech. linj. II; Zał. i Czł. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
581. Dąbrowski Kajetan, kapitan wojsk. polskich, 32 lat. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5818).
582. Dąbrowski Ksawery, major 3 p. piech. linj. III; Zał. i Jałm. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
583. Dąbrowski Ludwik. II; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
584. Dąbrowski Michał, b. chor. pow. grodz. II; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości; w. zak. 4 l, św. 29 l. (r. 5821).
585. Dąbrowski Paweł, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
586. Dąbrowski Stanisław, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
587. Dąbrowski Tadeusz, b. rotmistrz. III; Zał. i Czł. cz. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820).
588. Dąbrowicz Wincenty. III; Służ ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820).
589. Dąmbrowski K., adw. wileń. III; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
590. Dąmbwski.
591. Deboli Henryk, pob. gen. w dyr. skarbu dep. siedl. I; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
592. Dederko Barnaba, b. prezes sądu główn. IV; Czł. h. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie; ☐ Doskonała Jedność; czł. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820); czł. cz. ☐ Szkoła Sokratesa; czł. h. ☐ Dobry Pasterz (r. 5821).
593. Dederko Roch., obywatel. II; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
594. Deiffinger Maksymiljan. II; Czł. h. ☐ Dobry Pasterz (r. 5821)
595. *Delbene*. VII; Urz. W. ☐ Warszawskiej (r. 5769).
596. *Dembek Konstantyn* ksiądz, dyr. dr. rz. VII; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂); II W. Doz. W. W. N. P. (r. 5819); czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa; M. Kat. ☐ Świątynia Izis (r. 5820); Czł. h. ☐ Świątynia Równości, Cnota Uwieńczona i Doskonała Tajemnica (r. 5821).
597. Dembicki Ludwik, kapitan. II; Czł. cz. ☐ Français et Polonais Réunis (r. 58¹³/₁₄).
598. Dembiński Jan. W. Mów. ☐ Szczerze Połączenie (r. 5811).
599. Dembiński Jan, pisarz kanc. ziem. I; M. staroszk. ☐ Ludzkości (r. 5821)
600. Dembiński Ludwik. II; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
601. Dembiński Maciej, podpułkownik. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
602. Dembowski Jan, b. podpułkownik. II; Czł. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5808—5820).
603. Dembowski Józef, sędzia apelac. III; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).

604. Dembowski Józef, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
605. Dembowski Konstanty, b. podpułkownik. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
606. Dembowski Leon. IV; M. Obrz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
607. Dembowski Stanisław, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
608. Dembski. Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5787).
609. Demelt Ignacy. Służ. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
610. Denkert Ludwik. III; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony. Zał. ☐ Gwiazda Nadziei (r. 5819).
611. Deskur Józef. III; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
612. Detlof Petersohn George, inspektor budowlany. III; Czł. cz. ☐ zum Samariter (r. 5808).
613. Detter Samuel. III; Czł. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
614. *Deybel v. Hammerau Henryk*, prezes konsyst. ewang.; szef. wydz. w kom. rząd. wojny. VII; Dep. do W. W. N. P. z ☐ Świątynia Stałości (r. 5811); dep. do W. W. N. P. z ☐ Świątynia Temidy, czł. h. ☐ Astrea (r. 5819). Repr. ☐ Świątynia Równości w W. W. N. P.; Repr. i Zał. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819); Czł. Najw. Kap., M. Kat. ☐ Świątynia Stałości; Czł. h. ☐ Świątynia Równości (r. 5820), Świątynia Minerwy i Trójkąt (r. 5821).
615. Deybel Ksawery, instytutor pensji. III; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
616. Dębski Jan, aplikant w kom. rząd. spraw wewn. w Warszawie. I; Czł. ☐ Doskonałe Milczenie.
617. Dęby Teofil, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
618. Diemer Franciszek, radca dworu, doktor medycyny, inspektor policji medycznej na Podolu. M. Kat. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
619. Diemer Karol, aptekarz. I; Czł. cz. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
620. Dierschlag Jan, konserw. hipot. III; Czł. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
621. Dierzbicki Antoni, kap. I p. jazdy. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
622. Dierzbicki Jan. Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
623. Dietrich Jakób. Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
624. Dietrich Jan. V; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Eleuzis.
625. Dietrich Michał. Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
626. Dietrich Tomasz. V; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Eleuzis.
627. Dilly. Czł. ☐ Szkoła Mądrości.
628. Dinett Stanisław. V; Zast. Sekr. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813); Czł. ☐ Góra Wawel (r. 5819).
629. Dittmar Paweł. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Eleuzis.
630. Dittmer, Czł. ☐ Piast.
631. Dłuski Jan. Czł. ☐ Przyjaciół Doświadczonych (około r. 5770).

632. Dłuski Jerzy, sędzia gr. lidzki. I; Czł. cz. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820).
633. Dłuski Kasper, podpor., 25 lat. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5818).
634. Dłuski Maciej, podp. 3 p. piech. linj. I; Czł. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
635. Dłuski Mamert, b. major. I; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
636. *Dłuski Michał*, prałat wileński. VII; Prezes Kap. Wyższ. w Wilnie; M. Kat. ☐ Szkoła Sokratesa; Czł. h. ☐ ☐ Szkoła Sokratesa, Pochodnia Północna, Szczęśliwe Oswobodzenie i Doskonała Jedność; Czł. cz. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820); Czł. Najw. Kap., b. M. Kat. ☐ ☐ Doskonała Jedność i Gorliwy Litwin; Czł. h. ☐ Cnota Uwieńczona; w. zak. l. 37, św. l. 60 (r. 5821).
637. Dłuski Wacław, kap. I; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
638. Dmuchowski Aureljan, sędzia gran. oszm. II; Czł. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
639. Dmuchowski Michał, pisarz Kom. Eduk. III; Czł. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
640. *Dmuszewski Ludwik*, artysta dram. Teatru Narod.; Czł. Warsz. Tow. Przyj. Nauk. Poeta. VII; Czł. cz. ☐ ☐ Świątynia Mądrości, zum goldenen Leuchter (r. 5805) i Świątynia Izis (r. 58^{11/12}); Czł. h. ☐ ☐ Astrea i Kazimierz Wielki (r. 5819); Czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820); Dyr. Harm. W. W. N. P.; Czł. h. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
641. Dobek Antoni, insp. Wydz. W. L. IV; Czł. cz. i Przysp. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
642. Dobor. I; Czł. cz. ☐ Tarcza Północna (r. 5811).
643. *Doboszyński Józef*, regent kom. radziwił. VII; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin; Czł. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5821).
644. Doboszyński Kajetan, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
645. Doboszyński W., podkom. dziśnień. IV; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
646. Dobrogoyski Ignacy, b. podpułkownik. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
647. Dobrowolski Gabrjel, geometra. III; Czł. cz. ☐ Cnota Uwieńczona (r. 5821).
648. Dobrowolski Szymon, intendent szpitala św. Łazarza. I; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
649. Dobrowolski Wincenty, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
650. Dobrowoyski Antoni, asesor nadl. woj. podlas. VI; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
651. Dobrski. Czł. ☐ Szkoła Mądrości; II St. ☐ Pallas (r. 5818).

652. Dobrski Ksawery, obywatel. III; Czł. ☐ Pallas; Czł. h. ☐ Doskonałości (r. 5821).
653. Dobrzański Jan Czł. ☐ Izis (w. XVIII).
654. *Dobrzański Wincenty*, sekr. Sądu Główn. dep. wil. VII; Drugi Mów. ☐ Doskonała Jedność; Czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa i Pochodnia Północna (r. 5820); Czł. ☐ Gorliwy Litwin; Czł. h. ☐ Przyjaciele Ludzkości i Dobry Pasterz.
655. Dobrzycki Tytus, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
656. Dobrzykowski Karol Ludwik, lejtenant pułku Oldenburga. III; M. Obrz. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805).
657. Dobrzyński Jan, b. kapitan. IV; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
658. Dobrzyński Wincenty, kap. I; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
659. Dohna Anastazy, kupiec. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
660. Doliński Antoni. Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₁).
661. Doliński Feliks, sędzia Tryb. cyw. w dep. lubelsk. IV; M. Kat. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5812); Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni.
662. Doliński Franciszek. M. Obrz. ☐ Izis (r. 5783, 5788), II St. (r. 5809).
663. Doliński Kazimierz. III; Służ. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
664. Doliński Mikołaj. II; Służ. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
665. Doliński Stanisław, wydź. sekr. Izby Skarb. grodz. III; M. Obrz. ☐ Przyjaciele Ludzkości; Czł. h. ☐ Węzeł Jedności (r. 5821).
666. Doliński Stanisław, obyw. prywatny. IV; Czł. cz. ☐ Świątynia Mądrości (r. 5806); M. Obrz. ☐ Izis (r. 5809).
667. Doliński Wojciech, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
668. Domański Julian, obywatel. IV; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
669. Domański Mateusz, asesor sąd. II; Czł. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
670. Domański Piotr, sekr. Kom. spraw wewn. i pol. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
671. Domański Piotr Chryzostom, prezes kom. woj. lubelsk. V; M. Kat. ☐ Świątynia Równości; Czł. h. ☐ Cnota Uwieńczona (r. 5821).
672. Dombrowski. Gośc. W. W. N. P. (r. 5816).
673. *Dombrowski Chryzostom*, obywatel. VII; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie; Czł. h. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
674. Dombrowski Tadeusz. I; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
675. Domżański Walenty, nacz. biura w Kom. Rząd. przych. i skarbu. IV; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
676. Doniżański Wincenty. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni.
677. Dorant Roman, płatnik p. I piech. I; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).

678. Dorantowicz Paweł, kupiec i obywatel. III; Bud. Rachm. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
679. Dordet Krystyn, radca kolegjalny. Czł. h. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
680. *Dornfeld Franciszek-Ksawery*, mec. przy Sądzie Najw. VII; Czł. cz. ☐ Albertyna Doskonałości (r. 5808); W. Arch. W. N. P. (r. 5815); Dep. z ☐ Świątynia Równości do W. W. N. P. (r. 5819); Prezes Kap. Niższ. Rycerze Gwiazdy. Czł. Najw. Kap.; Dep. z ☐ Jedność do W. W. N. P.; Czł. h. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820); Czł. ☐ Bracia Zjednoczeni; Czł. h. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819) i Świątynia Minerwy (r. 5821).
681. Doulx de la Jakób, kupiec. Pełn. W. W. N. P. przy W. W. rosyjskim.
682. Dowgiałło Dom., sędzia Sądu Gł. wil. I dep. III; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
683. Dowgiałło Justynjan, generał wojsk polskich. III; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
684. Dowgiałło Wincenty, prezyd. ziemst zawilińsk. II; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
685. Dowgiełło Erazm, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
686. Dowgird ksiądz, kapelan seminarjum, pijar. Czł. ☐ wileńskich.
687. Dowiad Kalikst. III; Czł. h. ☐ Dobry Pasterz (r. 5821).
688. Downarowicz Kazimierz, marsz. pow. sokólskiego. III; M. Kat. ☐ Złoty Pierścień (r. 5819); Czł. h. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
689. Downarowicz Kazimierz, b. kapitan. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
690. Dörper, baron. Antonius eques a rupe pyrotechnica. Czł. Najw. Kap. Dogm. (r. 5773).
691. Drachny Jan. I; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
692. Dratz Karol. sekr. poczt. warsz. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
693. Drągowski Maciej, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
694. Drągowski Mateusz, podsędek cyw. pow. lubelsk. III; Czł. cz. ☐ Wolność odzyskana (r. 5815).
695. Drewnowski Ignacy, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
696. *Drevelle Jan-Chrzyciel*, nauczyciel. VII; W. Mówca jęz. franc. W. W. N. P. (r. 5815); Czł. h. ☐ Astrea i Kazimierz Wielki (r. 5820); M. Kat. ☐ Tarcza Północna; Czł. h. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
697. Drohojewski Jan, kap. III; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
698. Drohojewski Seweryn, por. jazdy. I; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
699. Droste August, nauczyciel muzyki. III; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
700. Drozdowski Jan. Czł. ☐ Izis (w. XVIII).
701. Drozdowski Jan, adw. Sądu Główn. wil. IV; Arch. ☐ Doskonała Jedność (r. 5820); Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin; w. zak. I. 5, św. I. 36 (r. 5821).

702. Drużbacki Józef, podpułkownik pułku grenadj. gwardji polskiej. II; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
703. Drzewiecki Jan, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
704. Duczyński Karol, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
705. Duczyński Tadeusz, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
706. Dudde Jan, poborca. III; Czł. ☐ Hesperus.
707. Dufresne. III; Czł. ☐ Bouclier du Nord (r. 5784).
708. Duhamet. Piecz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5784).
709. Dulfus Henryk, podpułkownik w korp. weteranów. V; Czł. kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni.
710. Dunin Karol, rachmistrz Izby Obrach. II; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
711. Dunin Mikołaj. III; Czł. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
712. Dunin Seweryn, porucznik gwardji ułanów w. p., 27 lat. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5817).
713. Dunin Stefan, obywatel ziemski. III; b. M. Obrz. i Czł. cz. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58²⁰/₂₁).
714. Duński Józefat, sekr. w Kom. Rz. skarbu. II; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
715. Durafour Antoni. IV; Czł. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
716. Durain Maurycy, prof. w szkole klewań. II; Czł. cz. ☐ Cnota Uwieńczona (r. 5821).
717. Duszyński Jan, sekr. cyrk. 4. II; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
718. Dwernicki Józef, pułk. 2 p. II; Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 5816).
719. Dybek Franciszek. III; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
720. Dybowski Leopold, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
721. Dyczkowski Franciszek, kalkulator Dyrekcji Gen. poczt. II; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
722. Dylewski Julian. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
723. Dyzmański Józef. V; Jałm. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Astrea.
724. Dyrzyński Stanisław, arch. Tryb. w Radomiu. I; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
725. *Działyński Ignacy* hr. Nam. W. Mistrza dla Wielkopolski. M. Kat. ☐ ☐ Stałość Uwieńczona i Szkoła Mądrości; Zał. ☐ Polak Dobroczynny (w. XVIII).
726. Diczkowski Jan, adw. sądu słuck. I; Br. Harm. i Czł. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
727. Dzieduszycki Antoni. Czł. ☐ Izis (w. XVIII).
728. Dziedzicki Maciej, właśc. drukarni. III; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
729. Dziekoński Józef, b. prez. pow. grodz. wołkow. III; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
730. Dzierdziewski J., obywatel pow. nowogr. IV; b. Podsk. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie; Czł. cz. tej samej łoży (r. 5820).

731. Dzierzbicki Franciszek Ksawery, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
732. Dzierzbicki Jan. 2 St. ☐ Izis (r. 5788); Czł. h. ☐ Izis (r. 58¹¹/₁₂).
733. Dzierzbicki Józef. Czł. ☐ Izis (w. XVIII).
734. Dzierzbicki Michał. kap. adj. Czł. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5808).
735. Dzierżanowski Józef. Doz. II ☐ Polak Dobroczytny (r. 5787).
736. Dzierżański Józef. Sekr. ☐ Doskonała Tajemnica (r. 5786).
737. Dzierżański Stanisław, por. gwardji. I; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
738. Dzieżyc Jan, sędzia grodz. pow. ludzkiego. II; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
739. Eger. Czł. ☐ Szkoła Mądrości
740. Eger Fryderyk, sekr. Kamery. III; Czł. ☐ Hesperus.
741. Ehm Joh. Christ. Regierungs-Rath. III; M. Dep. ☐ zum goldenen Ring (r. 5806).
742. Eibel Bogumił, kupiec. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
743. Eisrich Karol, dyr. muz. III; Czł. h. ☐ Dobry Pasterz (r. 5821).
744. Ekart Franciszek. I; Czł. ☐ Doskonała Tajemnica (r. 5786).
745. Elie Franciszek. Czł. h. ☐ Doskonała Jedność (r. 5820).
746. Ellisen Jerzy dokt. med., akt. r. st. III; M. Kat. ☐ Piotr pod Prawdą na ws.: Petersburga; Czł. h. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀) i Orzeł Biały na ws.: Petersburga (r. 58²⁰/₂₁).
747. Elsner. Czł. ☐ Piast.
748. *Elsner Józef*, dyr. muz., kompozytor. Czł. Warsz. Tow. Przyj. Nauk. VII; Czł. cz. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805); Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂); Rachm. bud. W. W. N. P.; Dep. ☐ Prawdziwa Jedność do W. W. N. P. (r. 5819); Czł. Najw. Kap.; Czł. h. ☐ Świątynia Równości i Pochodnia Północna (r. 5820); b. M. Kat. ☐ Świątynia Stałości; Czł. h. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
749. Emte Chrystjan, Polierer zu Posen. Br. Służ. ☐ Stałość Uwieńczona
750. Engelke Aleksander, profesor Uniw. Warsz. Mówca w jęz. niem. W. W. N. P. (r. 5819); Czł. h. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
751. Englert Józef, ref. leśny w Kom. Rząd. przych. i skarbu. IV; Zast. I Doz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
752. Epstein Jakób, kupiec. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracią Zjednoczeni.
753. Epstein Józef, kupiec. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
754. Espagne Joh. Friedr., sekretarz poczty. III; Czł. cz. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805).
755. Esterhazy Władysław hr., obywatel. I; Czł. cz. ☐ Cnota Uwieńczona (r. 5821).
756. Estko Adam, obywatel. III; Czł. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821); sekr. do jęz. franc. W. W. N. P. (r. 5820).
757. Estko Jakób, podsęd. ziemsk. ihum. III; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).

758. Estko Stanisław, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
759. Estko Zygmunt, sędzia gran. ihum. II; Czł. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
760. Estock L' Antoni Wilh., generał lejtenant. dowódca pułku Towarzysz. III; M. Kat. ☐ zum goldenen Ring (r. 5806).
761. Estrac d' Mateusz, nauczyciel. III; Czł. ☐ Hesperus (r. 58^{18/19}).
762. Etmajer Franciszek. Służ. ☐ Hesperus (r. 58^{18/19}).
763. Ewenty Szymon, naucz. lic. warsz. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
764. Ewerhard Bogumił, czł. Rady Nieust. w dep. spraw cudzoziems. Dep. ☐ Doskonała Tajemnica w W. W. N. P. (r. 5784).
765. Evert Joh. Carl., artysta dram. I; Czł. ☐ zum Bienenkorb (r. 5805).
766. Exner Jakób, obywatel woj. sandom. I; Czł. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
767. Eychler Antoni, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
768. Eydziatowicz Ignacy, podpułk. wojsk polskich. III; Czł. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie.
769. Eydziatowicz Ignacy. Czł. ☐ Izis (w. XVIII).
770. Eydziatowicz Karol, notariusz. I; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
771. Eysmond Franciszek, por. 7 p. piech. linj. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
772. Eysymont Józef, podkom. pow. grod. III; M. Obrz. ☐ Przyjaciele Ludzkości.
773. Eysymont Karol, adw. Sądu Główn. grod. II; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
774. Eytwid Kazimierz. III; Służ. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
775. Fabrycy Ludwik. III; Czł. ☐ Doskonała Tajemnica (r. 5786).
776. Fachinetty Jan Kanty. III; Zał. ☐ Gwiazda Nadziei (r. 5819).
777. Fadeeff Alex. III; Czł. cz. ☐ Dobry Pasterz (r. 5821).
778. Faleński Antoni, skarb. guber. Izby Skarb. grod. II; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości.
779. Falk Wolf, bankier w Poznaniu. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
780. *Falkowski Antoni*, generał brygady. VII; Czł. ☐ Kazimierz Wielki; Czł. h. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
781. *Falkowski Hipolit*, generał brygady. VII; Czł. h. ☐ Świątynia Równości (r. 5820); Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
782. Farenholz Jan, aptekarz. III; Czł. ☐ Osiris (r. 58^{20/21}).
783. Farenholz Karol, radca honorowy. Sk. ☐ Osiris (r. 58^{20/21}).
784. *Fechner Bogumił*, szef wydzw. w Kom. Rz. wojny. VII; M. Obrz. W. W. N. P. (r. 5815); Dep. ☐ Rycerze Gwiazdy do W. W. N. P.; Repr. ☐

- Rycerze Gwiazdy z ☐ Eleuzis; Nam. M. Kat. ☐ Eleuzis; Czł. h. ☐ Astrea (r. 5819); Czł. N. Kap.
785. Fechner Franciszek Ksawery, por. p. 4 str. piesz. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
786. Fechner Gotlib Em., kupiec. III; Czł. ☐ Götting v. Eleuzis (r. 5787).
787. Fedorowicz Stanisław, obywatel ziemski gub. wołyńskiej. Zał. i Czł. ☐ Orzeł Biały na ws.: Petersburga (r. 5820/21).
788. Fedynkiewicz Jan, aptekarz wojsk. I; Czł. cz. ☐ Astrea.
789. Fehrmann Jan. Podsk. ☐ Polak Dobroczynny (r. 5787).
790. Feieramt Ernst. II; Służ. ☐ Albertyny Doskonałości (r. 5808).
791. Felicjan. Czł. ☐ Doskonała Jedność; czł. Rady dla wyk. regulam. (r. 5780—90).
792. Felling Jan, star. m. Nieświeża. III; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
793. Fiaselli. Czł. ☐ Izis (w. XVIII).
794. Fibig Bernard, konsyl. Kamery. III; Czł. ☐ Hesperus.
795. Fichtner Friedr. Wilhelm, lejtenant pruski. I; Czł. ☐ zum Samariter (r. 5808).
796. Fiedler Chr. Ant. A., superintendent. III; M. Kat. ☐ Fryderyka Augusta; Czł. h. ☐ Dobry Pasterz (r. 5821).
797. Fick Wilhelm. IV; Czł. ☐ zum Dreieck (r. 5821).
798. Fiedorowicz Jan. II; Służ. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
799. Fijałkowski Antoni, nacz. biura Kom. Rząd. spr. wewn. i pol. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
800. Fijałkowski Karol, kontr. kasy. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 5818/19).
801. Fijałkowski Marcin, b. profesor Akademji Krakowskiej. I; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
802. Filatyn Antoni. IV; Czł. ☐ zum Dreieck (r. 5816).
803. Filimonow Mikołaj, podpułk. ułańsk. woł. p. III; Czł. ☐ Węzeł Jedności i Czł. h. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
804. Filipecki Feliks, sekr. kom. woj. mazow. IV; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
805. Filipowicz Kacper, adjunkt kom. obw. II; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce. (r. 5820).
806. Filipowicz Ludwik, adjunkt kom. woj. III; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce.
807. Filippi Karol, kapelmistrz 3 p. piech. linj. III; Zał. i II St. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
808. Filsjean Jan, nauczyciel. I; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
809. Finke Henryk, kap. III; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
810. Fiorentini Antoni, kupiec. III; Czł. cz. ☐ Dobry Pasterz (r. 5821).
811. Fiorentini Jos., kupiec. III; Czł. cz. ☐ Dobry Pasterz.
812. Fischer v. Weissenbourg. Czł. ☐ L'Amitié Sincère (r. 5785).
813. Fiszer Karol, audyt. dyw. gward. IV; Bud. Rachm. ☐ Kazimierz Wielki (r. 5819/20).

814. Fiutowski Michał. I; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
815. Flatt Jerzy, dyr. szk. roln. II; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
816. Fleming Antoni, insp. skarb. przy F. T. i Tab. IV; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
817. Fleming Józef, sekr. poczty. I; Czł. cz. ☐ Pallas (r. 5818).
818. Flesche Ernst, dyrektor policji. III; Czł. ☐ Samariter (r. 5808).
819. Florentyni Piotr, adjunkt buch. w Izbie Obrach. III; Czł. cz. ☐ Ałstrea (r. 5819).
820. *Fogel Zygmunt*. VII; Czł. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Eleuzis.
821. Fonrobert Augustyn. I; Czł. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
822. Fontanna Onufry, b. podpułkownik. I; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
823. Fopper Krzysztof. II; Czł. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
824. Formankiewicz Eustachy. V. Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni.
825. *Forster Georg*, profesor hist. nat., podróżnik naokoło świata. VII; Czł. h. ☐ Götting v. Eleuzis (r. 5787).
826. Francillon Jan, kons. Kamery. III; Czł. ☐ Hesperus.
827. Frank v. Ferdynand, b. lejtenant. I; Czł. ☐ zum goldenen Leuchter.
828. Frank Gottlieb. M. ☐ Andreas zum Frieden (r. 5806); Czł. ☐ Friedrich Wilhelm z. b. Eintracht.
829. Frank Jakób. III; Czł. ☐ Stałości; zał. ☐ Gwiazda Nadziei (r. 5819).
830. Franke Jan, kupiec. III; Czł. h. ☐ Götting v. Eleuzis (r. 5787).
831. Frankowski Józef, naucz. kadetów. I; Czł. ☐ Hesperus.
832. Fransecki v. Heinr. Joh. Sigism., kapitan. III; Czł. cz. ☐ zum Bienenkorb (r. 5805)
833. Frasunkiewicz Roch, por. p. 2 strz. piesz. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
834. Frederycy Feliks, kap. p. 8 piech. I; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
835. Frederycy Jerzy, aptekarz. I; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
836. Fredro Aleksander, kap. jazdy. I; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
837. *Fredro Maksymilian*, generał brygady. VII; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni; M. Obrz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5808); czł. cz. tej samej loży (r. 5820).
838. Freichler Ludwik. II; Czł. ☐ Doskonała Tajemnica (r. 5786).
839. Freit Michał, artysta muzyk. I; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
840. Fretter, Kreisphisikus in Posen. Czł. h. ☐ Piast.
841. Freudenberg Jan, urzędn. skarbu. III; Czł. ☐ Hesperus.
842. Freund Jan Karol, naucz. w korp. kadetów. III; Czł. cz. ☐ zum Bienenkorb (r. 5805).
843. Frey Jan, miedziorytnik. III; Czł. ☐ zum Samariter (r. 5808).

844. Freymuth Dawid. III; Służ. ☐ zum Samariter (r. 5808).
845. *Fribes Franciszek*. VII; Bud. Rachm. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
846. Fribes Wincenty, sekr. mińsk. cyw. gubern. III; Drugi Doz. ☐ Pochodnia Północna.
847. Fritsch Adam, obywatel. V; Podsk. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
848. Fritsch Karol Bogumił, obywatel.
849. Fruboehs. II; Czł. ☐ Tarcza Północna (r. 5784).
850. Früboehs Jan Karol. III; Czł. cz. ☐ Göttin Eleuzis (r. 5785).
851. Frydrych Andrzej, patron przy Tryb. kalisk. I; Czł. ☐ Świątynia Minerwy.
852. Frydrych Jan Wilhelm. IV; Służ. ☐ Astrea (r. 5819).
853. Fryderych Józef, inspektor miast. II; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
854. Fugielski Sylwester, patron Tryb. w Radomiu. II; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
855. Furmankiewicz Eustachy, pisarz kanc. hipot. i kons. hip. woj. mazowieckiego. V; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
856. Gadon Włodzimierz, b. marsz. pow. telsz. I; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
857. Gagatkiewicz Michał, asesor Pref. Warszawskiej. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
858. Gagatkiewicz Walenty. III; Czł. ☐ Świątynia Izis.
859. Gain Karol. III; Czł. cz. ☐ Dobry Pasterz (r. 5821).
860. Gajewski Michał, sekr. urzędu municypalnego m. Warszawy. V; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni.
861. Galicyn Andrzej książę, fligel-adj. J. C. M. III; Czł. h. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁸/₂₀).
862. Galiszewski Maciej, obyw. woj. sandom. I; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
863. Galli Mikołaj, sztukator rzeźby marmurowej. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
864. Gałęcki Jan, por. p. 3 piech. linj. I. Czł. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
865. Gałęcki Jakób, sędzia apelacyjny. VI; Repr. ☐ Węzeł Jedności w W. W. N. P. (r. 5820; Sęd. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
866. Garbe Modest, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
867. Garczyński Franciszek, b. rotmistrz. III; Czł. ☐ Hesperus.
868. Garczyński Nepomucen, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
869. Garczyński Wojciech, sekr. Prok. Gener. I; Czł. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
870. Garlicki Andrzej, kontr. urz. konsumpcyjn. w Warszawie. IV; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).

871. Garszyński Bon., sekr. adj. biura Rady Stanu. III; Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
872. Garszyński Józef, sędzia Trybunału. II; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
873. Gartkiewicz Michał, nadw. radca prokur. III; M. Obrz. ☐ Złoty Pierścień (r. 5819).
874. Gastel Antoni, b. kap. w polsk. III; przesz. z ☐ Gorliwy Litwin do ☐ Palemon (r. 5821).
875. Gasztowt Karol, buchalter Kom. Konsum. III; Zast. Podsk. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
876. Gautier Antoni, kalkulator Min. Skarbu. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
877. Gawarecki Wincenty, prokur. przy Tryb. Cyw. III; M. Obrz. ☐ Ścisłe Milczenie (r. 5821).
878. *Gawdzicki Feliks*, obywatel ziemski. VII; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Jutrzenka Wschodząca. Autor »Pieśni wolnomularskich«. Radom 5820.
879. Gawdzilewicz Antoni, b. kapitan. I; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
880. Gawłowski Karol. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
881. Gawroński Andrzej, por. w. polsk. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
882. Gawroński Franciszek. I; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
883. Gawroński Kajetan, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
884. Gawroński Stanisław, major p. z ułanów. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
885. Gąsiewski Jan, kom. wydz. dóbr rząd. IV; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820); Przysp. I ☐ Kazimierz Wielki.
886. Gąsiorowski Tomasz, obywatel. II; Czł. ☐ zum Bienenkorb (r. 5808).
887. Gąsowski Jakób, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
888. Gątkiewicz Józef, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁹/₂₀).
889. Gątkiewicz Leon, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁹/₂₀).
890. Gątkiewicz Tomasz, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁹/₂₀).
891. Gedischen Teodor, lejtenant pułkownik. I; Czł. cz. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
892. Gejssler Karol, doktor med. III; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
893. Genty Anna. Czł. ☐ Ad Dobroczyńność (r. 5785).
894. *Genty Dionizy*. VII; W. Podsk. W. W. N. P.; I Doz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5784); Czł. Kap. Większ. przy Kap. ☐ Katarzyna pod Gwiazdą Północną (r. 5785).
895. Geppert Stanisław, sekr. Min. Spr. Wewn. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
896. Gerałdowski Edward, kap. jazdy. I; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).

897. Gerałtowski Ksawery, eksaktor konsump. I; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
898. Geritz Karol, szef bat. p. 6 piech. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
899. Geritz Mikołaj, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
900. *Gerngross Aleksander*, kap. w. ros. VII; Zast. M. Kat. ☐ Freund. d. Nord; czł. h. ☐ Dobry Pasterz (r. 5821).
901. Gettej Jerzy, prof. Uniwersytetu Wileńskiego. IV; Czł. ☐ wileńskich
902. *Ghiotti Kajetan* ksiądz, prałat dom. Ojca św., kaw malt., czł. Rady Nieust. w dep. inter. cudz. W. Jałm. W. W. N. P.; Jałm. ☐ Bouclier du Nord (r. 5784).
903. Gibes Ludwik. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
904. Gieczewicz Stefan, b. ases. Sądu Główn. III; Czł. cz. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820).
905. Giedroyć Stefan ksiązę, marsz. wileński. III; Czł. ☐ Gorliwy Litwin, przesz. do Wieczn. Ws. r. 5820.
906. *Giedroyć Romuald* ksiązę, gen. dyw. kaw. VII; Czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5819); W. Jałm. W. W. N. P.; urz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5820).
907. Giełgud Jan, b. por. gw. polsk. III; Pierwszy St. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820).
908. Giering Jan Antoni, radca stanu. III; Czł. cz. ☐ zum Bienenkorb (r. 5805).
909. Giering Jan Samuel. VI; W. Sk. W. W.; II Doz. ☐ Götting Eleuzis (r. 5787).
910. Gierłowicz Ignacy, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820).
911. Giersch Martin, Stelmacher zu Posen. Czł. cz. ☐ Szkoła Mądrości.
912. Gierszt August. V; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Minerwa.
913. Gieroszewski Michał. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
914. Giers Aleksander, podpułk. w. ros. III; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
915. Gimbut Leopold, tłumacz w kanc. Rady Najw., 28 lat. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5816).
916. Ginett Antoni, obywatel. IV; Czł. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
917. Ginett Dyzmas, obywatel. III; Czł. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
918. Ginett Józef, sędzia gran. wil. IV; Czł. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
919. *Ginett Ludwik*, kontr. men. Kr. P. VII; Sekr. W. W. N. P. (r. 5811—5816); Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂); Czł. h. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀); Czł. cz. i Zast. Sekr. ☐ Świątynia Izis; Czł. h. ☐ Pocho-dnia Północna (r. 5820).
920. Ginett Stefan, arch. w Metr. Polsk. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
921. Ginett Tadeusz, sekr. płatn. gen. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).

922. Ginter Adam, obywatel. V; Czł. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie; czł. h. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
923. Giuliani Michał. Czł. ☐ Dobry Pasterz (r. 5821).
924. Glaire Jakób. VI; M. Kat. ☐ Szczera Przyjaźń (r. 5785).
925. Glaire de Maurycy, sekretarz króla Stanisława Augusta, tajny radca królewski. M. Kat. ☐ Tarcza Północna; Dep. tej samej łoży do W. W. N. P. (r. 5784); Redaktor Ust. W. W.
926. Glaser Wacław. VI; St. W. W. N. P.; Czł. ☐ Rycerzy Gwiazdy z ☐ Eleuzis (r. 5820).
927. Glass Edward, sędzia I. inst. III; Czł. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
928. Glass Jakób, pastor ewang. V; Czł. cz., Bud. Rachm. i Mów. do jęz. niem. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815); sędzia tej samej łoży; Czł. h. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
929. Glaszke Fryderyk. IV; Czł. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni.
930. Glave Fryd. Gotl., archiwista. III; Czł. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805).
931. Glave Karol. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
932. Glayze Jakób. radca dworu VI; Czł. h. ☐ Göttin Eleuzis.
933. Glikseli Wojciech, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
934. Glinka Jan, pułk. od. morsk. w Twerze. I; Czł. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie.
935. *Glinński Augustyn*, referendarz stanu. VII; Dep. ☐ Bracia Zjednoczeni do W. W. N. P. (r. 5811); Czł. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni; M. Kat. ☐ Bracia Zjednoczeni; Czł. h. ☐ ☐ Astrea i Jutrzenka Wschodząca (r. 581₉); W. Jałm. W. W.; Czł. h. ☐ ☐ Kazimierz Wielki i Świątynia Równości (r. 5820), Świątynia Minerwy i Przyjaciele Ludzkości; Czł. Najw. Kap. (r. 5821).
936. Glinński Ignacy. III; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
937. Gliszczyński. Czł. cz. ☐ Szkoła Mądrości.
938. Gliszczyński Jan, sędzia apelacyjny. Czł. h. ☐ Pallas (r. 5818).
939. Gliszczyński Antoni, senator-kaszt. III; Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
940. Gliszczyński Jan, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
941. Gliszczyński Kazimierz, prezes Kom. Obrach. III; Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII); Repr. ☐ Kazimierz Wielki; Dep. ☐ Hesperus do W. W. N. P. (r. 5811); Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂); Dep. ☐ Kazimierz Wielki do W. W. N. P. (r. 5819).
942. Glomm Józef, mec. przy Sądzie Najw. III; Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
943. Glotz Józef, sekr. Kom. Woj. I; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
944. Glotz Karol, dzierz. d. rząd. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
945. Glüksberg. Czł. cz. ☐ Tarcza Północna (r. 5811).
946. Gładysz Jan, artysta malarz. Repr. ☐ Świątynia Stałości (r. 5820).

947. Gładyszewski Jan, porucznik artylerji konnej. IV; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
948. Głębocki Jan, obywatel w Gostkowie. I: Czł. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
949. Głębocki Melit., kap. p. 2 strz. piesz. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
950. Głoskowski Wincenty II; Czł. ☐ ☐ Doskonała Tajemnica (r. 5786) i Polak Dobroczynny (r. 5787).
951. Głowacki Józef, artysta malarz. III; Czł. h. ☐ Doskonała Jedność (r. 5820). Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin; Czł. h. ☐ ☐ Dobry Pasterz i Przyjaciele Ludzkości (r. 5821)
952. Głuski. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII)
953. Głuszyński Paweł, sekr. gł. Kom. Rząd. O P. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂); Czł. h. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀); Dep. ☐ Przesąd Zwyciężony do W. W. N. P.; b. repr. ☐ Świątynia Równości; Czł. h. tej samej loży (r. 5820).
954. Goddin Antoni, pułk. M. Kat. ☐ Dobry Pasterz (r. 5770—80).
955. Godebski Cyprian, pułkownik, czł. Warsz. Tow. Przyj. Nauk, poeta. II; Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
956. Godlewski Aleksy. III; Czł. ☐ ☐ Doskonała Tajemnica (r. 5786) i Polak Dobroczynny (r. 5787).
957. Godlewski Grzegorz, adw. Sądu Apel. I; Czł. ☐ Świątynia Minerwy.
958. Godlewski Ignacy, kap. w. polsk. II; Czł. ☐ Świątynia Minerwy.
959. Godyński Tadeusz, sekretarz w kom. skarbu, 31 lat. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5816).
960. Goebel Zygmunt. Dep. ☐ Szkoła Mądrości do W. W. N. P. (r. 5784).
961. Goetz. Czł. cz. ☐ Szkoła Mądrości.
962. *Gohl Jan Krzysztof*, pułk. i dyr. lot. VII; Czł. h. ☐ Ludzkości (r. 5821); Czł. W. W. Berlina i Czł. h. ☐ Szczere Połączenie.
963. Goliński Józef, por. I; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
964. Goltz doktor med. V; Czł. ☐ Götting Eleuzis (r. 5787)
965. Golz Karol Gotlib, dyrektor sprawiedliwości III; Czł. cz. ☐ zum Samariter (r. 5808).
966. Gołaszewski Leon, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
967. Gołembowski Piotr, szef biura kom. rząd. wojny. II; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5816).
968. Gontard v. Henr. Fryd. Leop., lejtn. pułku v. Thile. III; Czł. cz. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805).
969. Gorayski Jakób, doktor med. IV; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
970. Gorecki Antoni, por. 3 p. piech. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
971. *Gorecki Józef*, kap. b. gw. w. polsk., wice-marsz. wil. VII; Czł. h. ☐ ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie, Pochodnia Północna i Kazimierz Wielki; Czł.

- cz. ☐ Szkoła Sokratesa; b. M. Kat. tej samej łąży (r. 5820); Czł. h. ☐ Przyjaciele Ludzkości i Dobry Pasterz (r. 5821).
972. Gorecki Stanisław, aktuarjusz. II; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
973. Gorski Antoni, pułk. art. piesz. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₈).
974. Gorski Antoni, podkom. szawelski. II; Czł. cz. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820).
975. Gorski Józef, obywatel. III; Zał. i Czł. cz. ☐ Szkoła Sokratesa; Czł. h. ☐ Doskonała Jedność (r. 5820); Czł. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
976. Gorski Mateusz, obywatel. I; Czł. ☐ zum Bienenkorb (r. 5805).
977. Gorski Michał, pisarz ziemski szaw. III; Czł. cz. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820).
978. *Gorzeński Augustyn*, senator wojewoda, b. generał. VII; Dep. ☐ Bracia Zjednoczeni do W. W. N. P. (r. 5811).
979. Gorzkowski Wawrzyniec, kapitan gwardji cesarskiej. III; Czł. ☐ Orzeł Biały na ws. Petersburga; Czł. h. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
980. Gosiewski Józef, obyw. woj. august. III; Czł. cz. ☐ Złoty Pierścień (r. 5819).
981. Gottartowski Stanisław, obywatel (Komirów). III; Czł. ☐ zum Bienenkorb (r. 5808).
982. Górski Franciszek, podpułkownik. I; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
983. Górski Julian, podpułkownik. I; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
984. Göll, major bat. Towarzysz. I; Czł. ☐ zum goldenen Ring (r. 5806).
985. Grabieński. Dep. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie do W. W. N. P. (r. 5811); Czł. h. ☐ Tarcza Północna (r. 58¹¹/₁₂).
986. Grabiński Antoni, prezes Tryb. Warszawskiego, VI; Czł. ☐ Świątynia Izis (w. 18); M. Kat. ☐ Świątynia Izis; Czł. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹¹/₁₂).
987. Grabiński Sebastjan. Bud. Rach. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
988. Grabowski Antoni, patr. Tryb. Rad. III; Piecz. i Arch. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 58¹⁸/₁₉).
989. Grabowski Henryk Wilhelm, asesor. III; Czł. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805).
990. Grabowski Jan, III; Przysp. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
991. Grabowski Jan, I; Czł. cz. ☐ Doskonałość (r. 5821).
992. Grabowski Kandyd., adw. wil. III; Zast. sekr. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
993. Grabowski Marcin, radca Prok. Gen. III; Dep. ☐ Doskonałe Zjednoczenie do W. W. N. P.; Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 5820).
994. Grabowski Michał, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Doskonałość (r. 5821).
995. Grabowski Paweł, kupiec. III; Zast. M. Obrz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
996. Grabowski Stanisław hr., senator kasztelan. I; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).

997. Grabowski Tadeusz, por. p. 3 piech. linj. I; Czł. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
998. Grabowski Teodor, obywatel m. Opoczna. II; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
999. Grabowski Wojciech, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
1000. Grabowski. Czł. ☐ Bouclier du Nord (r. 5784).
1001. Grabski Stanisław, b. porucznik. II; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczenia (r. 5820).
1002. Graeber Karol, lekarz. III; Przesz. do W. W. (r. 58¹⁸/₁₉).
1003. Grajewski Jan, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820).
1004. Granda. Czł. ☐ Świątynia Izis.
1005. Granowski Stefan. Sęd. ☐ Doskonała Tajemnica (r. 5786); M. Kat. ☐ Polak Dobroczynny (r. 5787).
1006. Grass Adam, doktor med. I; Czł. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805).
1007. Gratkowski Jan, rew. gen. Kom. Wodnej w Warszawie. IV; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821); Czł. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Minerwa.
1008. Graybner Aleksander. W. Arch. W. W. N. P. (r. 5821).
1009. Gräbner Chr. Lebr., organista i kantor. III; Czł. cz. ☐ Göttin Eleuzis (r. 5787).
1010. Grätz Christian Gottlieb, kupiec w Poznaniu. Czł. cz. ☐ Szkoła Mądrości.
1011. Grąbczewski Stefan. rendant kasy I; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
1012. Grebecki Felicjan, b. kap. p. 7. piech. linj. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
1013. Greffkowicz Jan, pisarz Tryb. Cyw. woj. mazowieckiego. I; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1014. Greffner August, doktor med. I; Czł. cz. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
1015. Gregorowicz Andrzej, obyw. m. Warszawy. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy.
1016. Griffeld Jan. III; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
1017. Grielski Teodor, dr medycyny. I; Czł. cz. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
1018. Grisons. III; Czł. ☐ Bouclier du Nord (r. 5784).
1019. Grobicki Michał, kom. wydz. dóbr i lasów rząd. w kom. woj. augustowskiego. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1020. Grocholski Ignacy, podporucznik. II; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
1021. Grocholski Michał, obywatel ziemski. I; Czł. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
1022. Grocholski Wiktor, obyw., podsędek pow. rów. III; Czł. cz. ☐ Cnota Uwieńczona (r. 5821).
1023. Grocholski. I; Czł. ☐ Bouclier du Nord (r. 5784).
1024. Grochowski Jakób, kontroler Izby Obrachunkowej. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5816).
1025. Grochowski Walenty. III; Arch. i St. ☐ zum Dreieck (r. 5821).

1026. *Groddeck Ernest Gotfryd*, prof. i biblj. Uniw. Wil. VII; Czł. h. ☐ Kazimierz Wielki (r. 5819); M. Kat. ☐ Dobry Pasterz; Czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820); Czł. h. ☐ Przyjaciele Ludzkości i Cnota Uwieńczona; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin i Dobry Pasterz (r. 5821).
1027. Grodzicki Jan, aptekarz. I; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
1028. Grodzicki Maciej. Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
1029. Grodzki Mikołaj, dyrektor poczty. I; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
1030. Gromadziński, Kreisrath. Czł. cz. ☐ Piast.
1031. Gromani Piotr. Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
1032. Gronau Fryderyk. V; Czł. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Eleuzis
1033. Groschke Gotfryd, pocztmistrz. I; Czł. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805).
1034. Grosikowski Andrzej. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
1035. Grossmann Michał, pocztmistrz. III; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
1036. Gross Franciszek, sekr. Ministr. Spraw. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
1037. Gross Józef Wenanty, urzędnik Adm. dóbr narodowych. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5816).
1038. Groszkowski Andrzej. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
1039. Grotowski Kacper, b. major. II. Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1040. Gruel Teodor. Gość. ☐ Wolność odzyskana.
1041. Gruell Walerjan, aptekarz. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1042. Grunwald Antoni, kupiec. II; Czł. ☐ zum Bienenkorb (r. 5805).
1043. Gruszecki Jan, juryskonsult. III; Czł. cz. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58²⁰/₂₁).
1044. Gruszecki Kacper, exkons. apelac. austr. III; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
1045. Gruzewski Stanisław, chor. wilkom. III; Czł. ☐ Gorliwy Litwin
1046. Grünberg Jan, komisarz. III; Czł. ☐ Dobry Pasterz (r. 5821).
1047. Grünert Christian Traugott, Proviant-Meister u. Train-Direktor. I; Czł. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805).
1048. Grzegorzewski Michał. Czł. ☐ Świątynia Mądrości (w. 18).
1049. Grzędzki Ksawery, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
1050. Grzybiński Alojzy, marszałek pow. żytomierskiego. II; Czł. cz. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58²⁰/₂₁).
1051. Grzybowski Józef, prefekt dep. siedl. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
1052. Grzybowski Michał, registrator kolegjalny. III. Czł. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).

1053. Grzybowski Seweryn, por. p. 2 ul. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
1054. Grzymała Andrzej. III. Czł. ☐ Świątynia Izis.
1055. Grzymała Wincenty, senator kasztelan. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1056. Grzymała Franciszek, kand. filoz. III; Czł. cz. ☐ Dobry Pasterz (r. 5821).
1057. Grzymani Jan Piotr. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
1058. Gucewicz. Czł. ☐ Doskonała Jedność; czł. Rady dla wyk. regul. (r. 5780—90).
1059. *Gudeit Jan Bogumił*, aptekarz. VII; Czł. ☐ ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805) i Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni.
1060. Gugenmus Antoni, obywatel prywatny. II; Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
1061. Gugenmus Jan, major art. piesz. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
1062. Gumbrecht, mechanik. III; Czł. h. ☐ Götting Eleuzis (r. 5787).
1063. Gumiński Feliks, sekr. w Wydz. Inżyn. w biurze min. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
1064. Gumowski Jan, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
1065. Gurowski Aleksander. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
1066. Gurowski Jan Nep. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
1067. Gusswar Jan Fryderyk, kap. pułku v. Oldenburg. II; Czł. cz. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805).
1068. Guskowski Antoni. Repr. ☐ Świątynia Równości w W. W. N. P. (r. 5821).
1069. Guskowski Ludwik, major ułanów wojsk polskich. II; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
1070. *Gutakowski Ludwik*, prezes Rady Stanu, prezes Senatu. VII; Dep. ☐ Świątynia Izis do W. W. N. P. (r. 5784); Nam. W. M. W. W. N. P.; Wielki Mistrz W. W. N. P. (od 21 czerwca 1810 do 1 grudnia 1811).
1071. Gutkowski Jan Kanty. III; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony; Zał. ☐ Gwiazda Nadziei (r. 5819).
1072. Gutkowski Wojciech, poddyr. szkół wojsk.; podpułk. inżyn. V; Czł. cz. ☐ ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂) i Świątynia Równości (r. 5820).
1073. Gutowski Józef, sekr. ministra skarbu. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
1074. *Gutt Ferzy*, urzęd. farmac. 9 kl.; aptekarz w Wilnie. VII; Czł. h. ☐ ☐ Dobry Pasterz i Doskonała Jedność (r. 5820); Czł. ☐ Gorliwy Litwin.
1075. Gużkowski Antoni, pułk. III; Czł. cz. ☐ ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813) i Wolność Odzyskana (r. 5815).
1076. Günther Adam, b. prezes Sądu Gł. mińsk. VI; Czł. ☐ ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie i Gorliwy Litwin; Doz. W. ☐ Pr. (r. 5820).
1077. Güntzel Krystyn, pułkownik dym. Czł. h. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58²⁰/₂₁).
1078. Gzowski Hieronim, kap. wojsk polsk. III; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).

1079. Gzowski Stanisław, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Dobry Pasterz (r. 5821).
1080. Haas August, aptekarz. III; Czł. cz. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58²⁰/₂₁).
1081. Haciski Tadeusz, prezyd. ziem. pow. nowogr. III; Czł. ☐ Węzeł Jedności i Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
1082. Hackebek Jan. Krieges- u. Dominien Rath III; Czł. cz. ☐ zum Bienenkorb (r. 5805).
1083. Hackenschmitt Karol, lekarz. III; Czł. ☐ Doskonała Tajemnica (r. 5786) i Polak Dobroczyunny (r. 5787).
1084. Hafsmann Franciszek. V; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Jutrzenka Wschodząca.
1085. Hagen de Karol baron, obywatel. IV; Zał. i Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
1086. Hagke Fryderyk, kap. saski I; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
1087. Hakenszmit Jan III; Czł. ☐ Tarcza Północna (r. 5811); Mów. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5812); Czł. cz. tej samej łoży (r. 5815).
1088. Halicki Jakób, pis. ziem. pow. lidz II; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
1089. Haller. Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5787).
1090. Hallman Karol, murgrabia zamku król. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
1091. Hamelberg Ludwik. Czł. ☐ Wolność Odzyskana.
1092. Hamm Ludwik.
1093. Hampeln Franciszek, kupiec. V; I. St. ☐ Götting Eleuzis (r. 5787).
1094. Hanauer Stanisław, artysta malarz. III; Czł. cz. ☐ Dobry Pasterz (r. 5821).
1095. Handtke Jan, obywatel m. Kalisza. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
1096. Hangel Franciszek, sędzia Tryb. Cyw. woj. mazowieckiego. I; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1097. Hann, rewizor generalny. IV; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
1098. Hansbrant Jan, kontr. skarbu. IV; Zał. i Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
1099. Hański Wiczyśław, b. marszałek gubernji wołyńskiej. Czł. h. ☐ Orzeł Biały na ws. Petersburga (r. 58²⁰/₂₁).
1100. Happe Ferdynand Wilhelm. Kreis-Steuer-Einnehmer. III; Czł. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805).
1101. Haraburda Adam, prez. sądów ziem. słuck. IV; Czł. h. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820); Mów. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie; Czł. h. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
1102. Haraburda Tadeusz, b. sędzia w Nowogródku. II; Czł. cz. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58²⁰/₂₁).
1103. Hardonin Tomasz, inspektor wydziałowy. II; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
1104. Harpe Joachim Krystyn, nadleśn. Czł. ☐ zum goldenen Ring.

1105. *Harsch Fr. hr.*, szambelan. VII. Czł. h. ☐ Göttin Eleuzis (r. 5787).
1106. Hart Antoni, wirtuoz kapeli króla polsk. III; Czł. cz. ☐ Göttin Eleuzis (r. 5787).
1107. Hartlieb Carl. Gottfr., kalkulator. I; Czł. ☐ zum Bienenkorb (r. 5805).
1108. Haryski Wiczyśław, b. marszałek gubernji wołyńskiej. Piecz. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58²⁰/₂₁).
1109. Haselquist Teofil, major. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1110. Hassforth Eman. Christ., dyrektor policji. III; Czł. cz. ☐ ☐ Piast i zum Goldenen Ring (r. 5806).
1111. Hassman Franciszek, komisarz woj. V; Sędzia ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
1112. *Haustein Benjamin*, radz. nadw.; ad. Un. Wil. VII; Czł. ☐ Gorliwy Litwin; Podsk. ☐ Dobry Pasterz (r. 1821); Czł. ☐ ☐ Palemon i Fried. Aug. z. treuen Bunde im O. v. Wurzburg.
1113. *Hay Serafin*. VII; Czł. ☐ Gorliwy Litwin.
1114. Haybery. Repr. ☐ wileńsk. (r. 5781).
1115. Heckert Gotlib, dyrektor Teatru Niemieckiego. III; Czł. h. ☐ Dobry Pasterz; Czł. ☐ Louise z. aufrichtigen Herzen im O. Tilsit (r. 5821).
1116. Heege Fryderyk Bernhard doktor filozofji. III; Czł. cz. ☐ zum Bienenkorb (r. 5805).
1117. Heermann Johann Anton, Kriegs- und Domänenrath zu Posen. III; Czł. cz. ☐ Friedrich Wilhelm z. b. Eintracht,
1118. Heerman Wojciech, hydraulik III; w obr. ☐ Hesperus jako przeszły do Wieczn. Ws. (r. 58¹⁸/₁₉).
1119. Heffélé Karol. V; Kand. na urz. W. W. N. P.; Czł. cz. ☐ Tarcza Północna (r. 5811); Repr. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
1120. Hegner Jan, naddzierżawca. III; w obr. ☐ Hesperus jako przeszły do Wieczn. Ws. (r. 58¹⁸/₁₉).
1121. *Heincz Franciszek*, doktor med. VII; M. Kat. ☐ Ciemności Rozproszone; Czł. h. ☐ Dobry Pasterz (r. 5821).
1122. Heinicke Krystjan. Sekr. do jęz. niem. ☐ Doskonała Jedność (r. 5820).
1123. Heinrichs, kwatermistrz pułku »Towarzysz«. I; Czł. ☐ zum goldenen Ring (r. 5806).
1124. Heinrichs Ludwik, dyrektor pow. johansburskiego. IV; Czł. h. ☐ Wschodzące Słońce; M. Kat. ☐ na ws. Johansburga (r. 5820).
1125. Heinsch Franciszek, radca kolegjalny. Czł. h. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
1126. Heintz Karol. IV; Czł. cz. ☐ Göttin Eleuzis (r. 5787).
1127. Helbich Adam, lekarz sztabowy. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
1128. Hellig, kupiec. Czł. cz. ☐ Szkoła Mądrości.
1129. Helms Zacharjasz Antoni, lejtenant. VI; Czł. h. ☐ Göttin Eleuzis (r. 5787).

1130. Heltman Wiktor, obywatel prywatny. 24 lat. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5818).
1131. Hempel Aleksander, por. 4 p. uł. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
1132. *Henderson Tomasz*, obyw. pow. śluc. VII; Czł. h. ☐ ☐ Doskonała Jedność i Szczęśliwe Oswobodzenie; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna; b. Sędzia ☐ Władysław Jagiełło (r. 5820).
1133. Henke Ernest Gotlib, kupiec. III; Czł. cz. ☐ Dobry Pasterz (r. 5821).
1134. Henkel Chrystjan, aptekarz. III; w obr. ☐ Hesperus jako przeszły do Wiecz. Ws. (r. 58¹⁸/₁₉).
1135. Hennequin. II; Czł. ☐ Doskonała Tajemnica (r. 5786); Czł. ☐ Polak Dobroczynny (r. 5787); Sekr. ☐ Tarcza Północna (r. 5811).
1136. Henning George Dan, acturius. I; Czł. ☐ zum Bienenkorb (r. 5805).
1137. Henow Karol Ludwik, kwatermistrz pułku v. Thile. III; Czł. cz. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805).
1138. Henrycy Aleksander, doktor w laz. miejsk. I; przyj. do Zak. w r. 5819; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
1139. Hentz Franciszek, radca kolegjalny. Czł. ☐ Orzeł Biały na ws.: Petersburga (r. 58²⁰/₂₁).
1140. Herbst Augustyn, lekarz bat. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5819).
1141. Hergel Antoni, sekretarz pocztamtu warszawskiego. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1142. Hering Ludwik Wilhelm, inspektor solny. I; Czł. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805).
1143. Hermann Jan. IV; Czł. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Astrea.
1144. Hermann Karol. asyst. kasy. III; w obr. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉) jako przeszły do Wiecz. Ws.
1145. Herman Michał, geometra. II; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
1146. Hermanowicz Jan Kanty, komisarz skarbowy. V; Zast. Doz. ☐ Jutrzenka Wschodząca i czł. ☐ Rycerze Gwiazdy (r. 5818).
1147. Hermanowski Jakób, kupiec. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
1148. Herr Franciszek, patron Tryb. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
1149. Herrmann Otto, artysta dram. I; Czł. ☐ zum Samariter (r. 5808).
1150. Hertyk Karol. Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
1151. Hertz August, prezydent m. Kalisza. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
1152. Herzberg Karol, radca konsyst. III; w obr. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉) jako przeszły do Wieczn. Ws.
1153. Herubowicz Konstanty, prez. Sądu Kr. w Szawlach. III; Czł. h. ☐ Doskonała Jedność (r. 5820); Czł. h. ☐ Dobry Pasterz (r. 5821).
1154. Herubowicz Tomasz, sędzia gran. III; Czł. h. ☐ Dobry Pasterz (r. 5821).
1155. Heski Franciszek, metr. muzyki. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5818).
1156. Hesse Jan Henryk, lejtenant. I; Czł. ☐ zum Bienenkorb (r. 5805).

1157. Hetzel Ernest, por. świty jego ces. m. III; Czł. h. ☐ Dobry Pasterz (r. 5821); Czł. ☐ Orzeł Słowiański.
1158. Hetzer Jan Hieronim, kupiec. II; Czł. h. ☐ Göttin Eleuzis (r. 5787).
1159. Heubach Joh. Christ., komisarz policji. III; Czł. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805).
1160. Heüssler. Członkini ☐ Ad. Szczera Przyjaźń (r. 5785).
1161. Hewelke Karol, wicepr. kons. ewang. IV; Podsk. ☐ Ludzkości, Doskonałości, zum Dreieck i Ścisłe Milczenie; W. Podsk. ☐ Szczere Połączenie (r. 5821).
1162. Heydebrandt v. Carl Franz, major pułku v. Thile. III; Zał. i II Doz. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805).
1163. Heydukiewicz Hipolit, obywatel. III; Drugi Szt. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
1164. *Heyking Henryk Karol bar.*, major wojsk ros. VII; Czł. h. ☐ Göttin Eleuzis (r. 5787).
1165. Heyking de Karol Armand. Czł. ☐ Przyjaciół Doświadczonych (r. 5770—80).
1166. *Heymans Józef*, obywatel. VII; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni.
1167. Hicke Ignacy, nauczyciel muzyki, II; Czł. cz. ☐ Osiris (t. 58²⁰/₂₁).
1168. Hickel Fryderyk. III; Pierwszy Szt. ☐ Dobry Pasterz (r. 5821).
1169. Hietzgern. Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5787).
1170. Hildebrand Martin, chirurg. Czł. ☐ Piast i Szkoła Mądrości.
1171. Hincz Karol, aptekarz w Pułtusk. IV; Zał. i Zast. II Doz. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
1172. Hincz Michał, buch. mun. warsz. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
1173. Hinrichs Jan baron, generał pruski. IV; Czł. h. ☐ Szczere Połączenie; Czł. W. W. w Berlinie (r. 5821).
1174. Hippel v. Georg. Landrath. II; Czł. cz. ☐ zum goldenen Ring (r. 5806).
1175. Hippel v. Raphael. Regierungsrath. II; Czł. cz. ☐ zum goldenen Ring (r. 5806).
1176. Hirner Karol, kontr. kasy. III; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
1177. Hirschfeld August, pastor. Czł. h. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
1178. Hirsberg Jerzy. I; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
1179. Hitzgern Józef, kupiec krakowski. III; Czł. h. ☐ Göttin Eleuzis (r. 5787); Bud. rachm. ☐ Świątynia Izis (r. 1788).
1180. Hiż Antoni. Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
1181. Hiż Jan, kap. inf. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
1182. Hiż Józef. Arch. ☐ Świątynia Izis (r. 1788); Bud. Rachm. ☐ Świątynia Izis.
1183. Hłasko Julian, b. sędzia ziem. grod. III; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).

1184. Hochstetter Christ. Fried., pułkownik. III; Czł. cz. ☐ zum Bienenkorb (r. 5805).
1185. Hodorowicz Michał. V; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Eleuzis.
1186. Hoering. II; Czł. ☐ Tarcza Północna (r. 5784).
1187. Hoering Jan. II; Czł. ☐ Tarcza Północna (r. 5784).
1188. Hoffman. Czł. ☐ Piast.
1189. Hoffman Edward. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Eleuzis.
1190. Hoffman Ignacy. Dep ☐ Stałość Uwieńczona do W. W. N. P. (r. 5784).
1191. *Hoffman Jakób Fryderyk*, prof. Uniw. Warsz. VII; Czł. ☐ Götting Eleuzis (r. 5787); Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Eleuzis; Repr. ☐ Pochodnia Północna i Czł. h. tej samej łoży (r. 5819).
1192. *Hoffman Karol*, obywatel Król. Polsk., kontroler generalny mennicy. VII; Kand. na urz. W. W. N. P. (r. 5813); W. Sekr. do jęz. franc. W. W. N. P. (r. 5819); Czł. Najw. Kap.; Czł. h. ☐ Pochodnia Północna i Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820); Czł. Kap. ☐ Świątynia Pokoju; Repr. tej samej łoży w W. W. N. P.; Czł. h. ☐ Przyjaciele Ludzkości; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Eleuzis (r. 5821).
1193. Hoffman Michał, sędzia pokoju. IV; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
1194. Hoffman Stanisław. VI; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Eleuzis.
1195. Hoffstädter Tobiasz. Gürtler. II; Czł. cz. ☐ Götting Eleuzis (r. 5787).
1196. Hohendorf Jerzy. W obr. ☐ Wolność odzyskana (r. 5815) jako przeszły do Wiecz. Ws.
1197. Hohenfeld Dam. Got. III; Drugi Doz. ☐ zum Dreieck (r. 5821)
1198. Holc Gabrijel, doktor med. V; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
1199. Holland Dawid, prof. muz. przy Uniw. Wil., kompozytor. IV; z ☐ Gorliwy Litwin przesz. do ☐ D.: P.: (r. 5821); Czł. cz. ☐ Dobry Pasterz (r. 5821).
1200. Holland Joh. Moritz, rendant. I; Czł. ☐ zum goldenen Ring (r. 5806).
1201. Holtey v. Fryderyk, lejtenant pułku v. Usedom. III; Czł. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805).
1202. Holtey Karol bar. III; Czł. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁)
1203. Holtz Adam, doktor med. V; Czł. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie; Czł. h. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
1204. *Holtzheuser Jan*, medalier mennicy warsz. VII; Urz. ☐ W. Warszawskiej (r. 5770—80).
1205. Hołownia Alojzy, obywatel. III; Czł. ☐ Pochodnia Północna.
1206. Hołownia Wincenty. III; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
1207. Honrichs Jan, pisarz Wydz. Spornego. I; Czł. cz. ☐ Pallas (r. 5818).
1208. Horain Michał, inżynier. I; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
1209. Horecki Józef, obyw. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
1210. Horecki Piotr, obywatel obw. hrubiesz. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).

1211. Horehład Józef, prokur. gub. grodz. III; Czł. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
1212. Horning Karol, prezydent m. Kalisza. III; W obr. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉) jako przeszły do Wiecz. Ws.
1213. Hornowski, obywatel. III; Czł. h. ☐ Götting Eleuzis (r. 5787).
1214. Hornowski Józef, generał brygady. Br. st. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5808); jako przeszły do Wiecz. Ws. w obr. r. 5820.
1215. *Hornowski Kazimierz*, podkomorzy wileński. VII; w obr. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821) jako przeszły do Wiecz. Ws.
1216. Horodecki Jan, kap. wojsk polsk. I; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
1217. Horodyński Inocenty, major wojsk polsk. I; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
1218. Horodyski Andrzej, czł. Gł. Izby Obrach., referendarz stanu. IV; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂); Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
1219. Hoszowski Mikołaj. Arch. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813)
1220. Hoyer August Benjamin, dzierżawca. I; Czł. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805).
1221. Hönigke Krystyn Samuel, obyw. V; Czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820); Sekr. do jęz. niem. ☐ Pr. Lit.; Nam. M. Kat. ☐ Dobry Pasterz; Czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa, Orzeł Słowiański i Szczęśliwe Oswobodzenie; Czł. cz. ☐ Dobry Pasterz (r. 5821).
1222. Hönigsberg Leopold, kap. gw. nar. III; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
1223. Hönigsberg Ludwik, cudzoziemiec. III; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
1224. Hrehorowicz Karol. b. por. wojsk polsk. I; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
1225. Hryncewicz Michał, pisarz ziem. bract. I; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
1226. Hryncewicz Wik., obywatel. I; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 2821).
1227. Hryniewicz Feliks, szef pociągów. II; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
1228. Hryniewicz Jan, kap. kirasjerów. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
1229. Hryniewicz Kajetan, pułkownik. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
1230. Hryniewicz Wincenty, porucznik. III; Sekr. W. ☐ Pr. Lit.; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820); Bud. ☐ Doskonała Jedność.
1231. Hryniewski Jan, sędzia gr. pow. wil. III; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
1232. Hryniewski Wincenty, adwokat z dep. mińsk. III; przyj. do Zak. w r. 5819; Czł. cz. i Sekr. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
1233. Hubarewicz Stanisław, sędzia gr. pow. lidz. III; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).

1234. Hubert Walenty, adjunkt Arch. Gen. Krajowego. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
1235. Hubicki Roman, podsędek cyw. II; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58^{18/19}).
1236. Hugon. III; Czł. ☐ Bouclier du Nord (r. 5784).
1237. Huillier le Szymon. III; Czł. ☐ Bouclier du Nord (r. 5784).
1238. Huisson Aleksander, kap. 2 p. piech. IV; Zast. Mów. ☐ Świątynia Izis (r. 58^{11/12}).
1239. Hułak Grzegorz, obyw. II; Czł. niecz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
1240. Hułak Jan, sekr. kom. prow. wojsk ros. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
1241. Humbert Kasper, doktor i kons. J. K. Mci. III; Czł. ☐ Bouclier du Nord (r. 5784) i Przesąd Zwyciężony (r. 5787).
1242. Humbert Szczepan. I st. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
1243. Hurko. Repr. ☐ wileńskiej (r. 5781).
1244. Hurtig Karol, pułk., kupiec. IV; Kand. na urz. W. W. N. P. (r. 5813); Dep. ☐ Jedność Słowiańska do W. W. (r. 5819); Czł. cz. i Jałm. ☐ Dobry Pasterz; Czł. h. i Jałm. ☐ Palemon (r. 5821).
1245. Hurtyg Józef, pułkownik artylerji. VII; Czł. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5808); Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
1246. Huszkowski Antoni. III; Czł. ☐ Doskonała Tajemnica (r. 5786) i Polak Dobroczynny (r. 5787).
1247. Hübel Jan, nadl. gen. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
1248. Hüllman Ernest Fryderyk. Regierungsath. III; Czł. cz. ☐ zum Bienenkorb (r. 5805).
1249. Hülsen Józef, wojewoda mściśławski. Zał. i Czł. ☐ Przyjaciół Doświadczonych, Wielki Mistrz Prowincjonalny Polski. Wielki Mistrz W. ☐ Katarzyny pod Gwiazdą Północną (r. 5780).
1250. Ichnatowicz ksiądz kapituły wileńsk. Czł. ☐ Wileńskiej.
1251. Ichnatowicz Walenty, obywatel woj. sand. III; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca.
1252. Ichnatowski Kazimierz, obywatel woj. sand. I; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
1253. Idzikowski Józef, pisarz sądu pow. w Warszawie. III; Niecz. czł. ☐ Świątynia Minerwy.
1254. Igelström Gustaw, pułk. lit. pułku ułanów. IV; Czł. ☐ Węzeł Jedności i Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
1255. Iliński Aleksander. Sędzia ☐ Doskonała Tajemnica (r. 5821).
1256. Illustrowski Karol, kap. 7 p. linj. III; Czł. h. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
1257. Imieniński Jan, ekspedytor gazet i murgrabia pałacu poczt w Warszawie, 52 lat. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5817).

1258. Inez Wincenty, kap. wojsk polsk. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
1259. Ipnarski Józef, burmistrz m. Pułtusza. III; Czł. cz. ☐ Doskonałe Milczenie i Astrea (r. 5819).
1260. Issaurat, chirurg ks. Lubomirskiego. Czł. ☐ Warszawskiej.
1261. Iwanowski Aleksander, b. marszałek pow. zasławskiego. I St. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58²⁰/₁₁).
1262. Iwanowski Ignacy, asesor 2 dep. mińsk. III; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
1263. Iwanowski Józef, radca nadworny. III; Pierwszy Doz. ☐ Orzeł Biały; Czł. h. ☐ Przyjaciele Ludzkości i Szkoła Sokratesa (r. 5821).
1264. Iwanowski Roman, adw. 2 dep. mińsk. III; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
1265. Iwaszew Piotr, generał major. Czł. h. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₁₁).
1266. Iwaszkiewicz Anzelm, porucznik. I; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
1267. *Iwaszkiewicz Jan*, sekr. wydz. spr. Kom. Rz. Kr. Pol. VII; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5811); Czł. h. ☐ Pr. Lit, Doskonała Jedność i Szkoła Sokratesa (r. 5820); Repr. przy W. W., Czł. h. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
1268. Izdebski Jan, adwokat. I; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
1269. Izbiński Adam, oficer wojsk polsk. Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5816).
1270. Jabłkowski Ignacy, obywatel. I; Czł. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
1271. Jabłkowski Józef, obywatel. I; przyj. do Zak. w r. 5818; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
1272. Jabłonowski Adam, pisarz Sądu Pok. II; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
1273. Jabłonowski Ignacy, b. szef wojsk polsk. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
1274. Jabłonowski Konstanty, pułkownik. Czł. ☐ w Wiśniowcu i Dukli (r. 5743).
1275. Jabłonowski Konstanty. II St. ☐ Świątynia Izis (r. 5788).
1276. Jabłonowski Piotr, not. pow. sand. I; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
1277. Jabłoński Antoni, sędzia gran. pow. słuck. IV; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
1278. Jabłoński Franciszek, sekr. dzien. w Radzie Stanu. II; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
1279. Jabłoński Gustaw.
1280. Jabłoński Jakób, insp. mag. solnego. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis; Zast. Jałm. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
1281. Jabłoński Stanisław, geometra. III; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).

1282. Jabłoński Wiktor, sędzia ziem. pow. słuck. IV; Pierwszy Doz. ☐ Władysław Jagiełło; Czł. h. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie.
1283. Jabłoński Wincenty. Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5819).
1284. Jacewski Antoni. III; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5819).
1285. Jaciński Feliks, patron. II; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
1286. Jackowski Honorat, obyw. III; Czł. h. ☐ Cnota Uwieńczona (r. 5821).
1287. Jackowski Józef. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Eleuzis.
1288. Jacotté Marcelli, naucz. jęz. franc. III; Czł. cz. ☐ Dobry Pasterz (r. 5821).
1289. Jaffa Jan, doktor medycyny. I; Czł. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
1290. Jagielski Józef. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. 18)
1291. Jagielski Stanisław, komis. skarbu woj. krak. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
1292. Jagmin Paweł, marsz. pow. brzesk. II; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
1293. Jagmin Stanisław, asesor Sądu Gł. grodz. III; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
1294. Jagniątkowski Hipolit. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. 18).
1295. Jagodziński Stanisław, sekr. kom. woj. maz. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
1296. Jahołkowski Grzegorz. sekretarz Komisji spraw wewn. i policji. VI; Repr. ☐ Władysław Jagiełło w W. W. N. P. (r. 5820); Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni; Czł. cz., Sekr. i Arch. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
1297. Jakubowski Franciszek. I; Służ. ☐ Świątynia Równości (r. 5820)
1298. Jakubowski Hilary, regent ziem. mińsk. III; Czł. cz. i Zast. Sekr. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
1299. Jakubowski Ignacy, b. kapitan. I; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1300. Jałowiecki Adam, pisarz sądu pokoju. II; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
1301. Jałowiecki Aleksander, rachm. w kom. woj. III; Arch. i Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
1302. Jałowiecki Franciszek, prezes Tryb. Krym. IV; W. II doz. ☐ Szczere Połączenie; M. Kat. ☐ Doskonałości; Nam. M. Kat. ☐ Ścisłe Milczenie; M. Staroszk. ☐ Ludzkości (r. 5821).
1303. Jałowiecki Ludwik, adj. w kom. woj. kalisk. I; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
1304. Jancewicz Kazimierz, kalkul. ministra skarbu. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
1305. Janczewski Piotr, geometra. I; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
1306. Janicki Mikołaj, nauczyciel muzyki. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).

1307. Janiczek Franciszek, sędzia powiatowy. III; w obr. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉) jako przeszły do Wiecz. Ws.; Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
1308. Janiewicz Feliks. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
1309. Janikowski Kazimierz, kap. retretowy wojsk. polsk. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
1310. Janisch Gustaw Heinrich Julius, dyrektor sprawiedliwości. I; Czł. cz. ☐ zum Samariter (r. 5808).
1311. Janiszewski Marcin, nauczyciel rysunków i kaligrafji. III; Czł. cz. i zast. Sekr i Arch. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1312. Janko Jan, architekt. III; Czł. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
1313. Jankowski Bogumił, obywatel IV; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1314. *Jankowski Józef*, obywatel. VII; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820)
1315. Jankowski Piotr, oficer wojsk. polsk. I; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
1316. Jannasch Jan Gotlib, malarz portrecista. III; Czł. h. ☐ Götting Eleuzis (r. 5787).
1317. Janneret Wilhelm, generał pruski. IV; Czł. h. ☐ Doskonałości (r. 5821).
1318. Janowski Józef, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
1319. Janowski Kazimierz, patron przy Tryb. woj. maz. I; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
1320. Janowski Ludwik. Repr. ☐ Jedność Słowiańska, w W. W. N. P. (r. 5820).
1321. Janowski Wincenty, regent Sądu Gł. grodz. IV; Czł. h. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820); Czł. cz. Nam. i Sęd. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
1322. Jański Ignacy. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
1323. Januszewicz Józef. V; Nam. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813); Czł. ☐ Góra Wawel (r. 5819).
1324. Januszewicz Mar., artysta malarz. IV; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin; Czł. h. ☐ Dobry Pasterz (r. 5821).
1325. Jaquet Jan Fryderyk. I; Czł. ☐ zum goldenen Ring (r. 5806).
1326. Jaraczewski Adam, b. podpułkownik. II; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1327. Jaraczewski Józef, senator-kaszt. Ks. Warsz. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
1328. Jarema Józef, por. 3 p. piech. linj. II; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818); Czł. i Zał. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
1329. Jarmiński Julian, kontroler Dworu Królewsk. IV; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
1330. Jarnowski Konstanty, obywatel. I; Czł. ☐ zum Bienenkorb (r. 5805).

1331. *Jarocki Paweł Feliks*, profesor Uniw. Król. Warsz. VII; Nam. M. Kat. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
1332. Jarosz Ignacy, kasjer Min. Spr. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
1333. Jaroszewski Andrzej, komisarz Wydz. dóbr rz. III; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
1334. Jaroszewski Pankracy, kontroler gen. poborów. III; Pierwszy Szt. i Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
1335. Jarząbkowski Józef, b. major. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1336. Jarząbkowski Kajetan. II; Czł. ☐ Doskonała Tajemnica (r. 5786).
1337. Jarząbkowski Stanisław. Sekr. ☐ Polak Dobroczynny (r. 5787).
1338. Jarzyna Józef, dziennikarz kom. woj. sand. II; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
1339. Jasieński Feliks, insp. gen. dóbr nar. w dep. lub. i siedl. III; Zast. M. Obrz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5813).
1340. Jasiński Feliks, obywatel woj. mazowieckiego. I; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
1341. Jasiński Franciszek, pisarz sk. mon. tab. i tyt. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
1342. Jasiński Filip, mec. przy Sądzie najw. inst. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Astrea (r. 5819).
1343. Jasiński Jakób, doktor med. I; Czł. niecz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
1344. Jasiński Jan, komisarz woj. III; Czł. cz. ☐ ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉) i Świątynia Równości (r. 5820).
1345. Jasiński Kasper, porucznik 2 p. uł. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
1346. Jasiński Norbert, kasjer pref. dep. warsz. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
1347. Jasiński Władysław. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Eleuzis.
1348. Jasiński Wojciech, komisarz woj. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
1349. Jaskulski Łukasz, b. kapitan. I; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1350. Jastrzębski Bonawentura, kap 3 p. piech. linj. III; Zał. i Sekr. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
1351. Jastrzębski Józef, sekr. biura Rady St. II; Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
1352. Jastrzębski Michał. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
1353. Jaszewski Stanisław, prezes sądu. II; Czł. cz. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
1354. Jaszyński Jan, asesor kameralny. III; Czł. ☐ zum Bienenkorb (r. 5805).
1355. Jatowt Wincenty, b. dep. wyw. III; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
1356. Jaworek Józef, naucz. muzyki, kompozytor. V; Czł. h. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).

1357. Jawornicki Feliks, pisarz Tryb. Radom. III; Szt. 2 ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
1358. Jawornicki, kap. inf. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
1359. Jaworski Józef, doktor med. III; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
1360. Jaworski Sebastjan. I; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony; Zał. ☐ Gwiazda Nadziei (r. 5819).
1361. *Fay le*. Sekr. ☐ Bouclier du Nord i Katarzyny pod Gwiazdą Północną (r. 5778); Sekr. W. W. N. P. (r. 5784).
1362. Jedliński Teofil, podsądek cyw. II; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
1363. Jekel Bogumił. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Minerwa.
1364. Jelec Adam, b. sędzia apel. gran. III; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
1365. Jelec Antoni, prezes Sądu Główn. 2 dep. gub. grodz. IV; Sędzia ☐ Przyjaciele Ludzkości; Czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820); Czł. cz. i N. M. Kat. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
1366. Jeleński Paweł, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
1367. Jeliński Michał, aptekarz II; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
1368. Jelska Amelja. Czł. ☐ Ad. Dobroczynność (r. 5784).
1369. Jelski Józef, kom. ziem. pow. wołk. II; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
1370. Jelski Michał, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Dobry Pasterz (r. 5821).
1371. Jelski Placyd, dep. pow. wołkow. I; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
1372. Jelski Witalis. III; II St. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
1373. Jelski Władysław, b. podpułkownik III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1374. Jełowicki Mikołaj, obyw. pow. rówieński. II; Czł. cz. ☐ Cnota Uwieczona (r. 5821).
1375. Jenny Piotr, kupiec. III; Czł. cz. ☐ Dobry Pasterz (r. 5821).
1376. Jerzmanowski Felicjan. II; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
1377. Jerzmanowski Feliks, b. podpułkownik. I; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1378. Jerzmanowski Piotr, b. kapitan. I; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1379. Jeska Jan, radny m. st. Warszawy. V; Rachm. i Bud. ☐ Astrea (r. 5819).
1380. Jeśman Aleksander, regent Kom. Ed. III; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
1381. Jeśman Antoni, sędzia gran. dzieśn. I; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
1382. Jeśman Ignacy, b. por. wojsk polsk. III; Czł. cz. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820); Czł. ☐ Pochodnia Północna.
1383. Jeśman Justyn, chorąży pow. ihumeński. III; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).

1384. Jevigny de. III; M. ☐ Bouclier du Nord (r. 5784).
1385. Jewreinow Jan Czł. h. ☐ Doskonała Jedność.
1386. Jezierski Anastazy, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58^{18/19}).
1387. Jezierski Józef, urzędnik III; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
1388. Jezierski Stanisław hr., b. wicemarsz. pow. słuck. V; Drugi Doz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820); Czł. h. ☐ Pochodnia Północna.
1389. Jeziorański Józef, patron przy Trybunale, 32 lat. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5816).
1390. Jeziorański Michał, porucznik wojsk polskich, 26 lat. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5817).
1391. Jeżewski Florjan, obywatel. M. Staroszk. ☐ Ludzkości (r. 5821); W. Jałm. ☐ Szczere Połączenie.
1392. Jeżewski Ignacy, generał. IV; M. Staroszk. ☐ Ludzkości; W. Nam W. M. ☐ Szczere Połączenie; I Doz. ☐ Ścisłe Milczenie (r. 5821); M. Kat. ☐ Ludzkości.
1393. Jędrzejewicz Adam, kasjer m. Płocka. III; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
1394. Jędrzejewicz Józef, major wojsk polsk. IV; Czł. ☐ Kazimierz Wielki; Przysp. ☐ Gorliwy Litwin; Czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820); Czł. h. ☐ Dobry Pasterz (r. 5821).
1395. Jodko Leonard, szef inżynierów. I; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
1396. Jodko Onufry, sędzia gran. i hum. III; Czł. cz. i Podsk. ☐ Szkoła Sokratesa; Czł. h. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5820).
1397. Johnston v. Krayenborn Aleks. Leo, obywatel. II; Czł. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805).
1398. Jonczewski Bartłomiej.
1399. Jonczewski Konstanty, sekr. Kom. Rz. spr. wewn. III; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821); Repr. ☐ Ścisłe Milczenie w W. W. N. P.
1400. Jordan Antoni, obywatel. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1401. Jordan Jan, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1402. Jordan Spytek, kap. 8 p. piech. linj. III; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
1403. Joselewicz Berko, szef szwadronu 5 reg. Brat stopni wyższych ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5808).
1404. Józefowicz Mikołaj, obywatel ziemski. II; Czł. ☐ Orzeł Biały na ws.: Petersburga (r. 58^{20/21}).
1405. Joteyko Polikarp, malarz. II; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
1406. Jukowski. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. 18).
1407. Jukowski Hilary, kapitan. II; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
1408. Jundziłł Ignacy, sekr. Tow. Dobr. Wil. IV; Czł. ☐ Gorliwy Litwin; Czł. h. ☐ Dobry Pasterz (r. 5821).

1409. Jundziłł Wiktor, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
1410. Jung Jakób. I; Służ. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
1411. Junghann Karol. Jałm. ☐ Piast.
1412. Junker Ernst., kalkulator pow. II; Czł. cz. ☐ Samariter (r. 5808).
1413. Jurski Antoni, obywatel. V; Czł. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie; Czł. h ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
1414. Jurski Klemens, major. I; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1415. Juszkiewicz Antoni. prof. w szk. klewań. I; Czł. cz. ☐ Cnota Uwień-
czona (r. 5821).
1416. Juszkiewicz Stanisław, kom. pol. cyr. 5. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis
(r. 58¹¹/₁₂).
1417. Kabat Franciszek, urzędnik biura Rządu. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis
(r. 5816).
1418. Kaczorowski Franciszek, kontroler komory. I; Czł. cz. ☐ Wschodzące
Słońce (r. 5820).
1419. Kaczorowski Stanisław, kupiec. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy
(r. 5821).
1420. Kaczkowski Karol, doktor med. I; przyj. do Zak. w r. 5820; w obr. ☐ Dobry Pasterz (r. 5821).
1421. Kaczkowski Leon, obywatel. I; przyj. do Zak. w r. 5818; Czł. cz. ☐
Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
1422. Kaczkowski Stanisław, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
1423. Kaczkowski Wincenty, kalkulator. I; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
1424. Kaczyński Jan, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni
(r. 5820).
1425. Kadłubowski Józef, obywatel prywatny, 29 lat. I; Czł. cz. ☐ Świątynia
Izis (r. 5816).
1426. Kadłubiński Karol. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. 18).
1427. Kahle Karol, obywatel. IV; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821);
Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z tejże loży.
1428. Kahle Samuel Wilhelm. Landsrath des Warsch Kreises. Czł. ☐ zum
Tempel der Weisheit (r. 5805).
1429. Kajsarow Piotr, szambelan Gw. Ros. V; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludz-
kości (r. 5821); II Doz. W. L. Prow. Peters.
1430. *Kajserling Jan*. St. W. W. N. P. (r. 5784).
1431. Kalicki Franciszek, reg. Sądu Gł. czas. dep. II; Czł. cz. ☐ Gorliwy Li-
twin (r. 5821).
1432. Kalinkowski Teodor, b. major. II; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjedno-
czeni (r. 5820).
1433. Kalinka Andrzej. Zast. II Doz. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
1434. Kalinowski Józef, pułkownik. VI; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐
Bracia Zjednoczeni (r. 5808).

1435. Kalinowski Kajetan, radca stanu, prezes Biura Likw. V; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Minerwa (r. 5821).
1436. Kaliński Hieronim, b. red. Gaz. Wiejskiej. II; Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
1437. Kalkowski Wilhelm Sigismund, Munizipalit trath zu Posen. Sk. ☐ Piast.
1438. Kall v. Dowódzca pułku Towarzysz. III; Drugi Doz. ☐ zum goldenen Ring (r. 5806).
1439. Kamelli Rudolf, mierniczy rz. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
1440. Kamieniecki Dominik. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. 18).
1441. Kamieniecki Feliks, b. kapitan. I; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1442. Kamieniecki Jan, b. podpułkownik. III; Czł. ☐ Bracia Zjednoczeni (l. 5808—5820).
1443. Kamieniecki Ludwik. M. Kat ☐ Wolność Odzyskana (r. 5811).
1444. Kamiński Adam, sekr. Wydz. sk. K. W. L. V; Mówca ☐ Wolność Odzyskana; Czł. h. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
1445. Kamiński Aleksander, w gwardji polsk. III; b. Zast. Sekr. na W. Słuck.; Czł. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie.
1446. Kamiński Jan, dokt. w art. polsk. I; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
1447. Kamiński Józef, b. ases. Sądu Gł. Lit. gub. grodz. III; Czł. ☐ Złoty Pierścień; Czł. h. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
1448. Kamiński Karol. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. 18).
1449. *Kamiński Kazimierz*, sędzia i obywatel pow. lidzk. VII; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie; Czł. h. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820); Czł. h. ☐ Przyjaciele Ludzkości; M. Obrz. ☐ Kap. Nieśw. (r. 5821).
1450. *Kamiński Ludwik*, wicegub. gub. mińsk. VII; Zał. i Pr. Kap. ☐ Nieśw.; Zał. i M. Kat. ☐ Władysław Jagiełło; Czł. h. ☐ Przyjaciele Ludzkości, Pochodnia Północna, Szczęśliwe Oswobodzenie i Dobry Pasterz (r. 5820—21); Czł. Najw. Kap.
1451. Kamiński Maciej, art. muzyk. III; Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 58²¹/₁₂).
1452. Kamiński Michał, kand. med. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
1453. Kamiński Wincenty, sekr. Kom. Rząd. wyznań rel. i ośw. publ. IV; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1454. Kamiński Aleksander, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
1455. Kamiński Feliks. Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
1456. Kamiński Filip. Kammer-Conducteur. III; Czł. cz. ☐ Złoty Pierścień (r. 5819).
1457. Kamiński Jan, komornik zawilejs. III; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin; Czł. h. ☐ Doskonała Jedność (r. 58²⁰/₂₁).
1458. Kamiński Jan, adw. przy Sądzie Apel. III; Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki i Wschodzące S ł nce (r. 58¹⁹/₂₀).

- 1459 Kamiński Jan, nadleśny pułtuski. II; Czł. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
1460. Kamiński Karol. Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
1461. Kamiński Kasper, antrepr. Teatr. Polsk. I; Czł. cz. ☐ Złoty Pierścień (r. 5819).
1462. Kamiński Nikodem, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
1463. Kamiński Wincenty. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerzy Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni.
1464. Kanigowski Teofil. asesor pr. w kom. woj. II; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
1465. Kapica Benedykt, patron Tryb. II; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
1466. Kapliński Eljasz, obywatel. IV; Podsk. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
1467. Kapliński Jan. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis.
1468. Karabiczyn Bazyli, por. wojsk ros. I; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna. (r. 5820).
1469. Karaś Kajetan. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
1470. Karaś Michał. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
1471. Karaś Michał, radca pref. dep. lubelsk. III; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
1472. Karczewski Aleksander. I; Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
1473. Karczewski Florjan, b. porucznik. I; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1474. Karczewski Jan Dobrygost, generał. Czł. cz. ☐ ☐ Świątynia Mądrości i zum goldenen Leuchter (r. 5805).
1475. Karczewski Józef, radca del. ad. I; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
1476. Karlsberg v., Rittmeister. Czł. cz. ☐ Piast.
1477. Karosy Jan, oficj. adm. wojew. II; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
1478. Karpisz Wojciech, por. 3 p. piech. linj. I; Czł. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
1479. Karski Antoni, dyrektor skarbu. III; Czł. cz. i Sędzia ☐ Wolność Odzyskana (r. 5814).
1480. Karski Augustyn, referendarz stanu, sekr. gen. Kom. Rząd. spr. wewn. i pol. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
1481. Karski Karol, kap. 7 p. piech. linj. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
1482. Karśnicki Franciszek, eks-wojskowy. II; w obr. ☐ Kazimierz Wielki z r. 58¹⁸/₁₉ jako przeszły do Wiecz. Ws.
1483. Karśnicki Ignacy, adj. przy gen. bryg. I; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
1484. Karwicki Chrystjan. II; Czł. ☐ Doskonała Tajemnica (r. 5786) i ☐ Polak Dobroczyanny (r. 5787).
1485. Karwicki Józef, doz. mag. wojsk. III; w r. 5820 przesz. do Wiecz. Ws. (obr. ☐ Świątynia Minerwy r. 5821).

1486. Karwicki Kazimierz, obywatel ziemski. II; Czł. cz. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58²⁰/₂₁).
1487. Karwicki Stanisław, obywatel ziemski. III; Czł. cz. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58²⁰/₂₁).
1488. Karwosiecki Stanisław. Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂); Zast. Sęd. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
1489. Karwosiecki Tomasz, obywatel ziemski. I; Czł. cz. ☐ Albertyna Doskonałości (r. 5808).
1490. Karwowski Nepom., kand. na naucz. publ. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
1491. Kasiński Józef. M. Obrz. ☐ Świątynia Mądrości.
1492. Kasperowski Adam, major wojsk polsk. IV; Zał. ☐ Gwiazda Nadziei (r. 5819); Czł. niecz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
1493. Kassius Samuel Teodor, kupiec w Poznaniu. Czł. cz. ☐ Szkoła Mądrości.
1494. Kaul Ephr. Gotl., kupiec. V; Czł. cz. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5787).
1495. Kauszke Wawrzyniec, płatnik 3 p. piech. linj. II; Zał. i Czł. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
1496. Kawczyński Józef, adjunkt kom. woj. III; Pierwszy St. ☐ Pallas (r. 5818).
1497. Kawecki Stanisław, b. kapitan. I; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1498. Kawiecki Józef Leop., obywatel. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
1499. Kąsinowski Florjan. VI; Czł. i Sędzia ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
1500. Kąsinowski Florjan, b. kap. 3 p. piech. linj. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis i Świątynia Równości (r. 5820).
1501. Kefersztejn Henryk, doktor med. III; w obr. ☐ Doskonałości r. 5821 jako przeszły do Wiecz. Ws.
1502. Kempen Franciszek. Repr. ☐ Orzeł Słowiański w W. W. N. P. (r. 5820).
1503. Kempen Jerzy v., pułk. w. ros., naczelnik policji sekretnej. VI.
1504. Kempścina. Czł-i ☐ Ad. Eden (r. 5810).
1505. Kerndörffer Hein. A., doktor fil. i doc. Un. Lipsk. III; Czł. h. ☐ Dobry Pasterz (r. 5821); M. Kap. ☐ Apollo na W. Lipska.
1506. Kesselbauer Karol, kupiec. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
1507. Keyserling Herman hr., oberlejtendant gwardji królewskiej. V; Czł. cz. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5787).
1508. Kęczycki Marcin. III; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
1509. Kęstowicz Józef, audytor pułku strzelców konnych gwardji polskiej. II; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1510. Kęczycki Marcin. Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
1511. Khittel Wincenty. IV; Czł. ☐ Góra Wawel (r. 5819).
1512. Kiciński Bruno hr., literat, obywatel. III; Czł. cz., Arch. i Piecz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).

1513. Kiciński Hipolit, asesor nadl. W. L. IV; Zast. Szt. I i Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
1514. Kiciński Jan Nepom., obywatel. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
1515. Kicki. Mówca ☐ Bouclier du Nord (r. 5784).
1516. Kicki August, senator-kaszt. Dep. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie do W. W. N. P. (r. 5784).
1517. Kicki Ludwik, podpułkownik, adjutant J. C. M. wielk. księcia. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1518. Kiczynski Jan Józef, chirurg. I; Czł. cz. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5787).
1519. Kiedrzyński Franciszek Ksawery, mecenas Tryb. Najw. inst. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1520. Kiełczewski Adam, obywatel. III; Czł. cz. Eksp. III i Br. Przysp. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1521. Kiełczewski Feliks, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58^{18/19}).
1522. Kiełpsz Piotr, sędzia grodz. wilk. I; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
1523. Kieniewicz Hipolit, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Dobry Pasterz (r. 5821).
1524. Kierczyński Piotr, rach. Wydz. Skarb. III; Bud. Rachm. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
1525. Kiersnowski Ludwik doktor filozofji. I; Czł. ☐ Orzeł Biały na ws.: Petersburga.
1526. Kiersnowski Mar., łowczy woj. now. I; jako przeszły do Wiecz. Ws. w obr. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
1527. Kiesewetter Jan. II; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
1528. Kiessling Gotl., malarz. III; Czł. cz. ☐ Dobry Pasterz (r. 5821)
1529. Kiewlicz Józef, b. asesor Sądu Główn. III; Bud. Rachm. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820).
1530. Kijański Ludwik. I; jako przeszły do Wieczn. Ws. w obr. ☐ Świątynia Izis (r. 58^{11/12}).
1531. Kijok Franciszek, obywatel. III; Jałm. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
1532. *Kinzel Filip*, doktor wojskowy. VII; Lek. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5808); W. Jałm. W. W. N. P. (r. 5816); Czł. Najw. Kap.; Czł. h. ☐ Jutrzenka Wschodząca; Lek. ☐ Kazimierz Wielki (r. 5818—5820).
1533. Kirchhof Jan Wilhelm, Bauinspektor. II; Czł. cz. ☐ zum Bienenkorb (r. 5805).
1534. Kirchhof Wilhelm, bud. dep. lub. III; Pierwszy Szt. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5813); Czł. cz. tejeż łoży (r. 5815).
1535. Kirchner. Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5787).
1536. Kirkor Michał. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. 18).
1537. Kirmisson Jerzy, aptekarz. III; Sekr. ☐ Cnota Uwieńczona (r. 5821).
1538. Kirst Jan, burmistrz. I; Czł. cz. ☐ zum Dreieck (r. 5821).
1539. Kisiel Maurycy, obywatel ziemski. II; Czł. cz. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58^{20/21}).

1540. Kisieliński Franciszek, szef biura Kom. Rząd. wojny. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1541. Kisielnicki Adam, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
1542. Kisielnicki August, kapitan. III; Zał. i Dyr. Muz. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819); Czł. ☐ Ścisłe Milczenie; Czł. h. ☐ Doskonałości (r. 5821).
1543. Kisielnicki Ignacy, obywatel, marsz. pow. łomż. IV; Czł. ☐ Szczere Połączenie; Nam. M. Kat. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5811—5820).
1544. Kisielnicki Kazimierz, obywatel ziemski. III; M. Obrz. ☐ Albertyna Doskonałości (r. 5808).
1545. Kisielnicki Michał, komisarz obw. M. Staroszk. i Jałmużnik ☐ Ludzkości (r. 5821).
1546. Kisielnicki Teodor, komisarz obw. lub. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
1547. Kiszkin Bazyli, generał major, dowódca p. litewsk. gren. gwardji. III; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
1548. Kiślański Seweryn, rachmistrz. III; M. Obrz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
1549. Kittel Antoni Filip. Domainen Beamter. I; Czł. ☐ zum Bienenkorb (r. 5805).
1550. Kittel Wincenty. II Doz. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
1551. Kiwerski Andrzej, kap. gwardji. III; M. Obrz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
1552. Kleczel Karol, naucz. muzyki. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
1553. Kleczkowski Mikołaj, obyw. pow. nowogr. IV; N. ☐ Węzeł Jedności; Czł. h. Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
1554. Kleczkowski Robert, wicemarsz. trocki. III; pokrył ☐ Gorliwy Litwin (r. 5818).
1555. Kleczyński Fabjan. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
1556. Klefiński Michał, rachm. kom. woj. maz. IV; Czł. cz. ☐ Świątynia Minnerwy (r. 5821).
1557. Klembowski Ignacy, adwokat przy Tryb. Wołyńskim. Sekr. do jęz. pol. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58²⁰/₂₁).
1558. Kleniewski Józef, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
1559. Klicki Florjan, insp. wydz. II; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
1560. Klimaszewski Andrzej, urząd. kom. radziwił. III; Zast. Sekr. ☐ Doskonała Jedność; Sekr. do jęz. polsk. ☐ Dobry Pasterz; Czł. h. ☐ Orzeł Słowiański (r. 5820—5821).
1561. Klimczycki Benedykt, chor. wojsk ros. I; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
1562. Klimentowicz Jakób, obywatel. IV; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
1563. Klimkiewicz Antoni, b. podpułkownik. I; Czł. cz. Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).

1564. Klimkiewicz Marcin, lekarz bat. 3 p. piech. linj. I; Czł. ☐ Dokońcałe Milczenie (r. 5819).
1565. Klimowicz Felicjan.
1566. Klingenberg, kap. wojsk ros. M. Staroszk. ☐ Ludzkości (r. 5821).
1567. Klingenberg Krzysztof, pułkownik dym. III; Czł. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
1568. Klose. Cz. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5787).
1569. Klössel Michał, fabrykant we Władysławowie. I; Czł. cz. ☐ Pallas (r. 5818).
1570. Klug, bankier Czł. ☐ Szkoła Mądrości.
1571. Klug Natanael Gotlieb. I Doz. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
1572. Kluge Jan Gotlieb. III; Pierwszy Szt. ☐ zum Dreieck (r. 5821).
1573. Kłanicki Nikodem, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Złoty Pierścień (r. 5819).
1574. Kłobukowski Józef, komisarz obw. łącz. III; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
1575. Kłosowicz Józef, kap. 3 p. piech. linj. II; Czł. i Zał. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
1576. *Kłossowski Stanisław*, kasjer masy króla Stanisława, obywatel. VII; Podsk. ☐ Świątynia Izis (r. 1789); W. Podsk. W. W. N. P.; Jałm. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂); Czł. h. ☐ Astrea; W. Podsk. W. W. (r. 5815—5819); Czł. h. ☐ Kazimierz Wielki, Świątynia Równości, Pochodnia Północna, Świątynia Minerwy (r. 5820); Czł. Najw. Kap. (r. 5821).
1577. Knakfus Friedr. Ludwig Carl, lejtenant służby pruskiej. II; Czł. ☐ zum Samariter (r. 5808).
1578. Książnin Franciszek Dionizy, poeta. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
1579. Knobloch Ludwik, pruski radca skarb. M. Staroszk. ☐ Ludzkości (r. 5821).
1580. Knoff Henryk Samuel, archiw. główn. Kom. Rz. spraw. III; Arch. i Piecz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
1581. Knoll Ernest Ludwik, kupiec. III; Czł. h. ☐ zum Samariter (r. 5808).
1582. Knorr Chrystjan, kap. saski. I; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
1583. Knüppeln Otto Karl, Bauinspector. Zał. i II St. ☐ Piast.
1584. Knyttel Jan, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
1585. Kober Antoni, komisarz kom. woj. I; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
1586. Kobyliński Jerzy, obyw. pow. mińsk. IV; Pierwszy Szt. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820); Czł. h. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie.
1587. Kobyliński Marcin, not. dep. lub. III; Arch. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
1588. Kobyliński Stefan, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
1589. Kobyliński Szymon, kasjer obw. przasn. II; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
1590. Kobyłecki Mikołaj, patron Tryb. III; Czł. cz. Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).

1591. Koch Jan, budowniczy. III; jako przeszły do Wiecz. Ws. w obr. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
1592. Kochanowski Antoni. Czł. ☐ Piast; Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₉).
1593. Kochanowski Hieronim, obyw. woj. sand. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Jutrzenka Wschodząca.
1594. Kochanowski Jacenty, obyw. woj. sand. I; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
1595. Kochanowski Józef. I; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
1596. Kochanowski Józef, obyw. woj. sand. III; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
1597. *Kochanowski Michał*, kasztelan. VII; M. Obrz. W. W. N. P. (w. XVIII); Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂); Kand. na urz. W. W. N. P. (r. 5813); Czł. Najw. Kap. (r. 5820).
1598. Kochanowski Stanisław. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
1599. Kochański Józef. Jako przeszły do Wiecz. Ws. w obr. ☐ Świątynia Izis za r. 58¹¹/₁₂.
1600. Kochler Henryk, doktor medycyny. I; Czł. cz. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58²⁰/₂₁).
1601. Kociubski Piotr, obyw. m. Radomia. III; Szt. I ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
1602. Kodrębski Józef, sekr. gen. dyr. sk. dep. lub. III; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
1603. Kodrębski Rafał, aplik. K. W. L. wydz. sk. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
1604. Koehler Benedykt. VI; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Eleusis.
1605. Koehler Jan. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Eleusis.
1606. Kogutowski Michał, kont. wyp. K. G. L. V; I Szt. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815); Podsk. ☐ Wolność Odzyskana; Czł. h. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
1607. Kolankowski Piotr, podp. pskw. puł. piech. w Rydze. I; Czł. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
1608. Kolberg Aleksander. IV; Czł. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Minerwa.
1609. Kolendowski Jan, por. 3 p. piech. linj. III; Zał. i Odzw. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
1610. Kollman Franciszek. III; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
1611. Kołacki Wojciech, por. 7 p. piech. linj. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
1612. Kołakowski Benedykt, sekr. w Kom. Rz. przych. i sk. III; Sekr. ☐ Astrea (r. 5819).
1613. Kołomejcow Filip, adj. pol. przy szt. wojsk ros. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
1614. Kołowski Stanisław, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).

1615. Kołpaczkiewicz Michał, rektor szkoły. III; Czł. cz. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58²⁰/₂₁).
1616. Komajewski Karol, por. lit. p. uł. I; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
1617. Komarowski Baltazar hr., prez. Sądu Gł. moh. V; B. I Doz. ☐ Orzeł Biały; Czł. h. ☐ Przyjaciele Ludzkości; Sęd. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58²⁰/₂₁).
1618. *Komarzewski Jan Kanty*, b. generał wojsk polsk. VII; jako przeszły do Wiecz. Ws. w obr. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1619. Komirowski Konstanty, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
1620. Komornicki Michał, insp. żywn. II; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
1621. Komorowski Cyprian. I; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
1622. Komorowski Fortunat, obywatel. III; Czł. ☐ Orzeł Biały na ws.: Petersburga (r. 58²⁰/₂₁).
1623. Komorowski Franciszek. b. wicemarsz. pow. wiłkom. I; Czł. cz. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820).
1624. *Komorowski Ignacy*, obywatel. VII; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813); Czł. h. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
1625. Komorowski Leopold, sędzia ziem. wiłk. I; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
1626. Kondracki Józef, kapitan pułku grenadj. gwardji polskiej. I; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1627. Kondracki Norbert, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
1628. Kondratowicz Jan, obyw. pow. nowogr. III; Czł. h. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
1629. König Otto Friedr. Wilh., b. kons. Kam. IV; Czł. h. ☐ Albertyna Doskonałości (r. 5808).
1630. Koniuszewski Jan, adw. Sądu Główn. III; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
1631. *Konkowski Aleksander*, nauczyciel szkoły kadetów w Warszawie. VII; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
1632. Konopacki Aleksander, arch. Tryb. Lub. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
1633. Konopacki Szymon, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1634. Konopacki Szymon, obywatel ziemski. III; Czł. cz. i b. Przysp. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58²⁰/₂₁).
1635. Konopka Maciej, kupiec, obywatel m. Warszawy, 25 lat. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5816).
1636. Konopnicki Józef, obywatel. III; Czł. cz. Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).

1637. Konradi Jerzy, aptekarz w Petersburgu. III; Czł. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
1638. Konstanty Pawłowicz cesarzewicz, dowódca wojsk w Król. Pol. Czł. ☐ Les Amis Réunis na ws.: Petersburga.
1639. Kontrym Kazimierz, adj. Uniw. w Wilnie. III; pokrył ☐ Dobry Pasterz (r. 5821).
1640. Kończą Józef, obyw., kaw. malt. II; Czł. cz. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820).
1641. Koope Jakób, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
1642. Koppe Karol, kalkulator. Sekr. ☐ Stałości
1643. Koperski Jan, podpisarz Tryb. Cyw. woj. mazowieckiego. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1644. Koperski Józef, sędzia Tryb. Cyw. III; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
1645. Kopsch Józef, kupiec. III; Czł. ☐ Gorliwy Litwin.
1646. Korbut Piotr, art. muzyki. IV; Br. Harmonji ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
1647. Kordynowicz Paweł, naucz. w szk. sandom. I; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
1648. Korewa Ludwik, obywatel. II; Czł. cz. Doskonałości (r. 5821).
1649. Korff Henryk bar., rz. r. st., prez. w Kol. Sprawiedliwości. M. Kat. ☐ Gwiazda Płomienista na ws.: Petersburga; Czł. h. ☐ Złoty Pierścień (r. 5819).
1650. Korkozewicz January, podsądek ziem. borys. II; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
1651. Korkozewicz Michał, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
1652. Korn Fryderyk, jubiler. IV; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5787).
1653. Korn Ludwik, szef jazdy. III; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
1654. Kornatowski Zygmunt, szef szw. 5 reg. jazdy. II; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5808).
1655. Korsak Hipolit, b. sędzia ziem. pow. słuck. I; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
1656. Kortum Ernest, astronom królewski. Ernestus a fonte irriguo; Czł. Najw. Kap. Dogm. (r. 5773).
1657. Koryciński Wawrz., obywatel. I; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
1658. Korycki Stanisław, obywatel pryw. I; Czł. ☐ zum Samariter (r. 5808).
1659. Korytkowski Antoni. I; Czł. ☐ Doskonała Tajemnica (r. 5786).
1660. Korytkowski Paweł. I Doz. ☐ Doskonała Tajemnica (r. 5786).
1661. Korytowski Jan, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 5818/19).
1662. Korytowski Paweł. III; Czł. ☐ Polak Dobroczynny (r. 5787).
1663. Korytowski Piotr, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1664. Korytowski Tadeusz, intend. skarbu. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
1665. Korzecki Stefan; przyj. do Zak. w r. 5818. (Obr. ☐ Hesperus r. 5819/20).

1666. Korzeniowski Erazm, pisarz ziem. pow. łuck. III; Nam. M. Kat. ☐ Cnota Uwieńczona (r. 5821).
1667. Korzun Jan, rachm. w ord. nieśw. I; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
1668. *Kościółkowski Jędrzej*, starosta kuczkowski. VII; Czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa; Del. Kom. od ☐ Prow. Lit. (r. 5820); Arch. i Czł. cz. ☐ Gerliwy Litwin; Arch. ☐ Prow. Lit.; Czł. h. ☐ Dobry Pasterz (r. 5821).
1669. Kościelski Stanisław. I; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
1670. Kościelski Stanisław, nacz. apt. wojsk polsk. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni.
1671. Kościeski Stanisław, asesor policji. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
1672. Kosicki Teodor, zast. prefekta dep. rad. V; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818); Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Jutrzenka Wschodząca.
1673. Kosiński Adam, radca wojewódzki. II; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
1674. Kosiński Amilkar, generał dywizji. Czł. cz. ☐ Français et Polonais Réunion.
1675. Kosiński Andrzej, sędzia Tryb. III; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
1676. Kosiński Antoni, sędzia pokoju. I; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
1677. Kosiński Jan, por. 4 p. strz. piesz. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
1678. *Kosiński Józef*, b. malarz nadw. króla polsk. VII; Czł. cz. ☐ Świątynia Mądrości (r. 5805); I Szt. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂); Kand. na urz. W. W. N. P. (r. 5813); W. Szt. W. W. (r. 581 — 5819).
1679. Kosko Celestyn, porucznik pułku strzelców konnych gwardji polskiej. II; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1680. Koskowski Antoni, komornik sądu pokoju. I; Czł. cz. ☐ Pallas (r. 5818).
1681. Kosmowski Jan, b. kapitan. I; Czł. cz. ☐ Pallas (r. 5818).
1682. Kosmowski Maciej, sędzia sądu krym. III; Drugi Doz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
1683. Kossakowski. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5818).
1684. Kossakowski Bartłomiej, komis. woj. IV; jako przeszły do Wiecz. Ws. 1 grudnia r. 5819 w obr. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
1685. Kossakowski Feliks, kap. 4 p. uł. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
1686. Kossakowski Józef, czł. Kom. Ośw. V; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII); Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
Dep. ☐ Szkoła Sokratesa do W. W. (r. 5819); Czł. h. ☐ Doskonała Jedność i Szkoła Sokratesa (r. 5820).
1687. Kossakowski Józef. II; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
1688. Kossecki Aleksander, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).

1689. *Kossecki Ksawery*, radca, sekr. stanu, generał brygady. VII; Dep. ☐ Przesąd Zwyciężony do W. W. (r. 5811); W. Miecz. W. W. N. P. (r. 5816—5819); Czł. Najw. Kap. (r. 5820—5821); Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki; Czł. h. ☐ Świątynia Równości (r. 5820); Czł. h. ☐ ☐ Astrea i Świątynia Minerwy; b. Nam. ☐ Kazimierz Wielki (r. 5821).
1690. Kossecki Stefan, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58^{18/19}).
1691. Kossowicz Andrzej. IV; Zał. ☐ Gwiazda Nadziei (r. 5819); Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony.
1692. Kossowski Jan. III; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
1693. Kossowski Józef, kapitan. I; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
1694. Kossowski Kazimierz, sędzia gran. ihum. III; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
1695. Kossowski Stanisław, doktor medycyny. III; Czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820).
1696. Kostecki Franciszek, burmistrz m. Wyszgroda. II; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
1697. Kosteńko Jan, kasjer kom. prow. wojsk ros. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
1698. Kostkowski Michał, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
1699. Kostrowicki Samuel, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
1700. Kostyał Józef, kap. wojsk. polsk. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58^{11/12}); Czł. h. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
1701. Kotarski Bonawentura, rachmistrz w kom. wojewódz. I; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
1702. Kotłowski Jakób. I; Czł. cz. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
1703. Kotłubay Michał, kasjer kom. radziwiłł. III; Czł. cz. i Sekr. ☐ Szkoła Sokratesa; Czł. h. ☐ ☐ Doskonała Jedność (r. 5820) i Gorliwy Litwin (r. 5821).
1704. Kotowicz Jan, adwokat Tryb. Wileńskiego. Czł. h. ☐ Orzeł Biały na ws.: Petersburga (r. 58^{20/21}).
1705. Kotowicz Teofil, pisarz ziem. pow. ihumieńs. III; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
1706. Kotwicz Jan, adwokat Sądu Gł. Wil. IV; Gość. i Czł. h. ☐ Doskonała Jedność; Czł. h. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820); I Doz. ☐ Gorliwy Litwin; Czł. h. ☐ ☐ Przyjaciele Ludzkości i zum guten Hirten (r. 5821).
1707. Kotwicz Ksawery, kapitan wojsk pols. III; Czł. h. ☐ ☐ Gorliwy Litwin, zum guten Hirten i Doskonała Jedność (r. 5820).
1708. Kowalewski Czesław Ap., asesor Tryb. woj. maz. III; Zast. Mówcy ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
1709. *Kowalewski Onufry*, sekretarz wydziałowy w Kom. Rząd. spraw wewn. i policji. VII; Czł. ☐ Szczere Połączenie (r. 5811); Czł. h. ☐ Hesperus (r. 58^{18/19}); Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819); Dep. do W. W. N. P.

- (r. 5819—5821); Czł. h. ☐ Doskonała Tajemnica, Cnota Uwieczniona i zum Dreyeck (r. 5821).
1710. Kowalski Jakób. I; Służ. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
1711. Kowalski Jan, por. 2 p. ułan. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5819—5820).
1712. Kowalski Wojciech. III; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony; Zał. ☐ Gwiazda Nadziei (r. 5819).
1713. Kozakiewicz Dominik, sędzia Kom. Ogińś. III; Czł. cz. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820) i Gorliwy Litwin (r. 5821).
1714. Kozakowski Antoni. Czł. h. ☐ Doskonała Jedność (r. 5820).
1715. Kozakowski Franciszek, podpułk. IV; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815); Dep. ☐ Palemon do W. W. N. P. (r. 5819).
1716. Kozarzewski Antoni, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
1717. Kozarzewski Ignacy, kalkulator Kom. Rząd. wojny. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
1718. Kozicki Hipolit, porucznik kawalerji. I; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5819).
1719. Kozielski Józef, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1720. Kozierowski Antoni. III; Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
1721. Kozierowski Kazimierz, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
1722. Kozłowski Adam, kapitan w korpusie weteranów. I; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1723. Kozłowski Jakób, asesor Trybun. Cywil. III; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
1724. Kozłowski Jan, obywatel m. Kalisza. IV; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
1725. *Kozłowski Kajetan*, mecenas, deputat na Sejm Warszawski, czł. deput. prawod. VII; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Minerwa; Sędzia W. W. N. P. (r. 5819); I Doz. W. W. N. P. (r. 5820); Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
1726. Kozłowski Michał, urzęd. Kom. Pols. III; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
1727. Kozłowski Wawrzyniec, sekret. w Kom. Rząd. skarbu. II; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
1728. Kozłowski Wiktor, adjunkt prawny w kom. wojew. II; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
1729. Kożubski Jan, komisarz obw. marjampolskiego. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1730. Kożuchowski Aleksander, komisarz Wydz. Policji w kom. woj. mazowieckiego. I; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).

1731. Koźmian Kajetan, referendarz Rady Stanu, poeta. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII, r. 58^{11/12}).
1732. Koźmiński Stanisław, obywatel woj. sandomierskiego. II; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5819).
1733. Kozuchowski Aleksy. Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
1734. Köhl Piotr, kupiec. III; Drugi Szt. ☐ Dobry Pasterz (r. 5821).
1735. Köhler Jan, skarbnik. III; Zast. Mówcy ☐ zum Dreieck (r. 5821).
1736. Körber C. H. C., radca dworu. III; Czł. h. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5787).
1737. Krafft Antoni, kupiec I; Czł. cz. ☐ Pallas (r. 5818).
1738. Kraiński Wincenty. Sekretarz W. W. N. P. (nominow.). (r. 5820).
1739. Krajewski Antoni, podsędek w Ostrołęce. I; Czł. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
1740. Krajewski Jan, obywatel. III; Czł. niecz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
1741. Krajewski Teodor, weteran. III; Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58^{19/20}).
1742. Krakau Krystjan, aptekarz. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
1743. Kraker v. Schwarzenfeld Leop. Ludw. Chr. Ernst., b. lejtenant. III; Czł. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5808).
1744. Kralewski Felicjan. III; Czł. ☐ ☐ Doskonała Tajemnica (r. 5786) i Polak Dobroczynny (r. 5787).
1745. Kramarkiewicz Piotr. IV; Czł. niecz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
1746. Krambitz Michael Johann, Eigenthümer. I; Czł. cz. ☐ zum Samariter (r. 5808).
1747. Kramer Teodor. rad. Izby Skarb. V; M. Kat. ☐ Orzeł Słowiański (r. 5819); Czł. h. ☐ ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5819) i zum guten Hirten (r. 5821).
1748. Krammer Karol, aptekarz obw. pułtuskiego. II; Czł. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
1749. Krasicki Franciszek Ksawery, obywatel. Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 58^{11/12}).
1750. Krasicki Wincenty hr., podkom. pow. łuckiego. III; Nam. Mis. Kat. ☐ Cnota Uwieńczona (r. 5821).
1751. Krasieński Chryzanty, b. kom. obwod. I; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
1752. Krasieński Hilary, pułkownik. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1753. Krasieński Izydor, generał dywizji. III; Drugi Doz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
1754. *Krasieński Józef*, szambelan J. Król. Mości. VII; Szt. W. W. N. P. (r. 5811); I Doz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58^{19/20}).
1755. *Krasieński Wincenty*, dyrektor organizator szkół cyrkulowych. VII; Sekr. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
1756. Krasieński Józef, b. porucznik 7 p. piech. linj. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).

1757. Krasnodębski Aleksander, kap. 2 p. piechoty. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
1758. Krasnosielski Józef. III; Piecz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
1759. Kraszkowski Wincenty, asesor Trybun. woj. sandom. III; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
1760. Kratochwil Jan, por. wojsk pols. II; Czł. niecz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
1761. Kratzer Kazimierz, artysta. I; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
1762. Kratzer Walenty, artysta. Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
1763. Kraus. Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 578.).
1764. Krause Alojzy, kupiec. I; Czł. h. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5787.)
1765. Krause Friedr. Wilh. Regierungs-Referend. I; Czł. cz. ☐ zum Bienenkorb.
1766. Krauze Jan, obywatel. V; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821); Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Minerwa.
1767. Krämer Karl Ernest, chirurg. Czł. ☐ Apollo na ws.: Lipska; Czł. h. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
1768. Krämer Ludwik, ogrodnik. III; Służ. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805).
1769. Kren Jan. II; Służ. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
1770. Kretkowski Piotr, b. generał. I; Czł. cz. ☐ Albertyna Doskonałości (r. 5808).
1771. Kretowicz Bogusław, radca dep. lubelskiego. I; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
1772. Krebich Kazimierz, prezyd. m. Grodna. IV; Drugi Doz. i Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
1773. Krępski Franciszek, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
1774. Kręski Konstanty, sęd. Trybunału. IV; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
1775. Kries Ephr. Jak., kupiec. II; Czł. cz. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5787).
1776. Krobanowski Mikołaj, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1777. Kroczkiewicz Karol, doktor medycyny. Czł. ☐ Orzeł Biały na ws.: Petersburga (r. 58²⁰/₂₁).
1778. Krokowski Antoni, sędzia. I; Czł. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
1779. Krokowski Marcin, sekretarz kolegjalny. II Doz. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
1780. Kromer Jan, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
1781. Kromer Teodor, radca Izby Skarbowej. V; Czł. h. ☐ Cnota Uwieńczona (r. 5821).
1782. Kropielnicki Paweł, mechanik. III; Bud. Rachm. ☐ Cnota Uwieńczona (r. 5821).
1783. Kroszczyński Mikołaj, obrońca sądowy. III; Czł. cz. i Jałm. ☐ Pallas (r. 5818).
1784. Królikowski Franciszek Ksawery, ławnik urzędu munic. m. Warszawy. V; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).

1785. Królikowski Jan, profesor. Zast. Sk. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58²⁰/₂₁).
1786. Królikiewicz Jan, doz. miast woj. płockiego III; Zał. i Czł. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
1787. Krukowiecki Jan hr., pułkownik z pułku, późniejszy głównodowodzący w r. 1831. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII, r. 58¹¹/₁₂).
1788. Krukowski Karol, porucznik 7 p. piech. linj. † 2/VII r. 1819. III; Czł. ☐ Świątynia Równości.
1789. Krumpholtz Daniel, kapitan pruski. III; Czł. ☐ Hesperus.
1790. Krusiński Jan Kanty, adwok. sub. wil. I; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
1791. Krusiński Piotr. Czł. h. ☐ Doskonała Jedność (r. 5820).
1792. Kruszelnicki Michał, aplikant prawa. I; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
1793. Kruszewski Antoni, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Złoty Pierścień (r. 5819).
1794. Kruszewski Antoni, rewizor skarbowy. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1795. Kruszewski Ignacy, podporucznik. II; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
1796. Kruszewski Maciej, b. kapitan. I; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1797. Kruszyński Jan, dyrek. gabinetu starożytn. w Puławach. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂); Dep. do W. W. N. P. od ☐ Węzeł Jedności (r. 5819);
1798. Krüger Christ. Friedrich. Kammer-Kanzelai-Secr. II; Czł. cz. ☐ zum goldenen Ring (r. 5806).
1799. Krüger Fryderyk. V; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Eleusis.
1800. Kryczymski Aleksander, porucznik wojsk polskich. II; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
1801. Krydel Aleksander, prez. sądu grodz. pow. lidz. III; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
1802. Krydel Onufry, radca Izby Skarb. wil. III; Zał. i Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości
1803. Krynicki Józef, II; Czł. cz. ☐ ☐ Doskonała Tajemnica (r. 5786) i Polak Dobroczynny (r. 5787).
1804. Kryński Jakób, geometra dep. warszaw. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
1805. Kryński Stanisław, kasjer gen. Towarz. Ogniw. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
1806. *Krysiński Dominik*, dep. na Sejm Warszaw. VII; Czł. niecz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
1807. *Krysiński Franciszek Ksawery*, audytor gen., szef wydz. Kom. Rząd. wojny VII; Uw. z ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).

1808. Krysiński Jan, major pułku artyl. konnej. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
1809. Krysiński Maciej. IV; Czł. niecz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
1810. Kryszka Wawrzyniec, adjunkt obw. opoczyńskiego. III; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
1811. Krzeczkowski Józef, b. kapitan. I; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1812. Krzyszyński Wincenty. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. 18).
1813. Krzycki Konstanty, obywatel ziemski. I; Czł. ☐ ☐ zum goldenen Leuchter i zum Tempel der Weisheit (r. 5805).
1814. Krzyczkowski Walenty, rendant formularzy w kom. wojew. II; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
1815. Krzymuski Marcin, asesor del. administrac. III; Czł. czł. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1816. Krzywicki Feliks, porucznik saperów. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
1817. Krzywiec Józefat, eksaktor pow. wilk. II; Czł. cz. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5208).
1818. Krzywoszewski Dominik, mecenas przy Sądzie Najwyższym. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Minerwa; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy.
1819. Krzyżanowski. Deput. W. W. Warsz.
1820. Krzyżanowski Adam. Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
1821. Krzyżanowski Andrzej, profesor. III; Czł. cz. ☐ zum Dreyeck (r. 5821).
1822. Krzyżanowski Józef. I; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
1823. Krzyżanowski Tomasz, sekr. kom. woj. lub. IV; Jałm. ☐ Wolność Odzyskana; Czł. h. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
1824. Księżyk Karol. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Eleusis.
1825. Kuberski Franciszek, profesor. IV; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
1826. Kubicki Jakób, intendent gen. budowli w Król. Polskiem. VII; Czł. h. ☐ ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂) i Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
1827. Kubicki Maciej, major kom. korp. saperów. IV; Bud. Rachm. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
1828. Kubicki Stanisław. Mówca ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
1829. Kubicki Zenon, obywatel. I St. ☐ Doskonała Tajemnica (r. 5821); Czł. h. ☐ Cnota Uwieńczona (r. 5821).
1830. Kucewicz Adam, reg. Sądu Gł. czas. dep. III; jako przeszły do Wieczn. Ws. w obrazie ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
1831. Kucharski Norbert, dzierżawca dóbr narodowych. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
1832. Kucieński Wojciech, senator Rzeczypospolitej Krakowskiej. Podsk. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813—5822).
1833. Kuczburski Marcin, kapitan 8 p. piech. linj. III; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).

1834. Kuczborski Adam, porucznik dimis. wojsk polsk. I; Czł. niecz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
1835. Kuczkowski Tomasz, doktor medycyny, dr naczelny wojska. III; Czł. cz. i Leczn. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1836. Kuczyński Franciszek, sędzia trybunału II; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
1837. Kuczyński Kacper, jubiler. I; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1838. Kudlicz Bonawentura, artysta dramatyczny. V; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Minerwy; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
1839. Kuhajewski Leon, zegarmistrz. II; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1840. Kukliński Jacenty, profesor szkoły wojen. IV; Czł. cz. ☐ Albertyna Doskonałości (r. 5808); Przyp. ☐ Doskonałości; II Doz. i M. Staroszk. ☐ Ludzkości (r. 5821).
1841. Kulau Johann Friedrich, Regierungsrat. Czł. cz. ☐ Piast.
1842. Kulczycki Michał, adjunkt arch. w Prokur. Gener. III; Zast. M. Obrz. i Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
1843. Kulesza Piotr, obyw. pow. słuck. IV; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
1844. Kuliczkowski Andrzej. IV; M. Obrz. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813); Czł. ☐ Góra Wawel (r. 5819).
1845. Kulik Leopold, pisarz sądu pokoju. III; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
1846. Kulikowski, kalkulator. I; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
1847. Kuliński Franciszek, b. kapitan. II; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5810).
1848. Kulpiński Józef, doktor medyc. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
1849. Kulwieć Szymon, sędz. gran. kow. I; Czł. cz. Gorliwy Litwin (r. 5821).
1850. Kułakowski Jan, adjunkt w kom. wojew. I; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
1851. Kumanowski Jerzy, obywatel ziemski. III; Czł. ☐ Orzeł Biały na ws.: Petersburga (r. 58²⁰/₂₁).
1852. Kumecki Urban, b. kapitan. I; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1853. Kuncewicz Jerzy, pisarz grodz. pow. lidz. III; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
1854. Kunicki Wojciech, obywatel. IV; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1855. Kuniowski Jan VI; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ B. B. Zjednoczeni
1856. Kunkel Piotr, registrator. III; Czł. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
1857. Kuntz Tomasz, kupiec. III; Zast. Sęd. i Czł. cz. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).

1858. Kuntze Karol Wilhelm, dozorca składu tabacznego. III; Czł. cz. ☐ Jutrenka Wschodząca (r. 5818).
1859. Kupke Samuel, kupiec. Czł. cz. ☐ Stałość.
1858. Kurczewski Andrzej, b. major. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1859. Kurczewski Serafin, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
1860. *Kurczyński Stanisław*, nauczyciel rysunk. w szkole artyl. i inżyn. VII; Drugi Doz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂); Arch. W. W. N. P. (r. 5816); W. M. Obrz. W. W. N. P. (r. 5819); Czł. h. ☐ ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀) i Pochodnia Północna (r. 5820).
1861. Kurella Ludwik, urzęd. pocztowy. II; Czł. cz. ☐ Dreieck (r. 5821).
1862. Kurms Ferd. Aug., chirurg. I; Czł. h. ☐ Götting v Eleusis (r. 5787).
1863. Kurnatowski Bog., nauczyciel szkół pow. sztuk. IV; Mówca ☐ Władysław Jagiełło; Czł. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
1864. Kurnatowski Zygmunt, generał brygady, dow. p. strz. konnych gw. polskiej. II; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1865. Kurowski Józef. V; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ B. B. Zjednoczeni.
1866. Kurpiński Jan, artysta. III; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
1867. Kurpiński Karol, dyrektor orkiestry Teatru Narodow. i kompozytor. VI; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂); Dyr. Harm. W. W. N. P. (r. 5819); Czł. h. ☐ ☐ Astrea (r. 5819) i Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
1868. Kurtz Karol, kantor ewang. III; Czł. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
1869. Kuskowski Stanisław, profesor. I; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce.
1870. Kuszelew Jerzy, senator. Czł. h. ☐ Orzeł Biały na ws.: Petersburga (r. 58²⁰/₂₁).
1871. *Kuszewski Jan*, kom. dóbr i lasów rząd. w Lublinie. VII; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Jutrenka Wschodząca; Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂); Czł. cz. ☐ Jutrenka Wschodząca (r. 58¹⁸/₁₉).
1872. Kuszewski Kazimierz. M. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
1873. Kuszewski Stanisław. Jałm. ☐ Świątynia Izis (l. 5783—88), pełn. (r. 58¹¹/₁₂).
1874. Kuzimowicz Tom., tyt. sow., kaw. order. III; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
1875. Küffner Aleksy. III; M. ☐ Doskonała Tajemnica (r. 5786); Czł. cz. ☐ Polak Dobroczynny (r. 5787).
1876. Kühnel Chr. Heinr., chirurg pułku v. Oldenburg. III; Czł. cz. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805).
1877. Kühnel Karol, kupiec. I; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
1878. *Kühnel Karol*, doktor medycyny. VII; Czł. ☐ Świątynia Stałości; Czł. h. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
1879. Kümmel Fryderyk. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Eleusis.

1880. Küntzel Chr. Got., malarz. V; Czł. cz. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5787) i zum goldenen Leuchter (r. 5805).
1881. Künzell Carl Samuel, Kreis-Justitz-Rath. III; Czł. cz. ☐ zum Bienenkorb (r. 5805).
1882. Küssner Simon, Kammer-Rath. II; Czł. cz. ☐ zum goldenen Ring (r. 5806).
1883. Küster Wilhelm, sekretarz. III; Czł. h. ☐ zum Dreieck (r. 5821).
1884. Kwasiborski Wojciech, adjunkt w kom. wojew. III; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
1885. Kwayser Jan. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Eleusis.
1886. Kwiatkowski Jan, pisarz skarbowy składu tabaki. II; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
1887. Kwiatkowski Tomasz, dziennikarz gen. Kom. Rząd. skarb. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
1888. Kwieciński Onufry, major wojsk ros. I; Czł. cz. ☐ Złoty Pierścień (r. 5819).
1889. Kwilecki Józef. V; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ B. B. Zjednoczeni.
1890. Kwoos. Czł. cz. ☐ Piast.
1891. Łachnicki Ignacy, b. pułk. wojsk polsk., kamerjunkier Dw. Ces. V; Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 58^{11/12}) i Doskonała Jedność (r. 5820); uwol. z ☐ Gorliwy Litwin do ☐ Przyjaciele Ludzkości; b. M. Kat. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5820).
1892. Lachert de Peselin Fryderyk. III; Czł. ☐ Doskonała Tajemnica (r. 5786) i Polak Dobroczynny (r. 5787).
1893. Lafontaine Leopold, lekarz Potockich w Krzeszowicach koło Krakowa, nadworny lekarz króla Stanisława Augusta, protochirurg generalny wojsk polskich, czł. Warsz. Tow. Przyj. Nauk, wydawca czasopisma »Dziennik Zdrowia«. II; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5787); Czł. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5787).
1894. Lamparski Józef. II; Czł. ☐ Doskonała Tajemnica (r. 5786) i Polak Dobroczynny (r. 5787).
1895. Łanckoroński Dionizy, nauczyciel w Liceum Warszaw. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Astrea; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
1896. Landragin. II; Czł. dym. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
1897. Landshutter Izaak, kupiec. III; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
1898. Lange Dawid, kupiec. III; Czł. cz. ☐ zum Dreieck (r. 5821).
1899. Lange Paweł. V; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ B. B. Zjednoczeni.
1900. Lange Wojciech, profesor Uniw. Warszaw. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58^{18/19}).
1901. Langer Franciszek, sekretarz ministra sprawiedliwości. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58^{11/12}).

1902. Langowski Jan, aptekarz w Ostrołęce. II; Czł. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
1903. Lapierre Jan, obywatel amerykański w Warszawie, b. kamerdyner generała T. Kościuszki. III; Czł. niecz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie; w. z. l. 10, w. św. l. 55 (r. 5820); Czł. cz. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
1904. Larysz Karol. I; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
1905. Laskiewicz Franciszek. I; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
1906. Laskowicz Stanisław, b. prezes sądu gran. w Lidze. II; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości; w. z. 4 l., w. św. 34 l. (r. 5821).
1907. Laskowski Filip, obywatel deputow. na Sejm. I; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
1908. Lasocka Teresa. Czł. i ☐ Ad. Dobroczyńności (w latach 5783—90).
1909. Lasocki Jan, sędzia pokoju. I Doz. ☐ Szczere Połączenie; M. Staroszk. ☐ Ludzkości (r. 5821).
1910. Lasocki Jacenty, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
1911. Lasocki Józef, sędzia pokoju. III; M. Staroszk. ☐ Ludzkości (r. 5821).
1912. Lasocki Julian, b. porucznik. I; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1913. Lasocki Leonard, intendent generalny. II; Czł. cz. ☐ Albertyna Doskonałości (r. 5808).
1914. Lassanowski Marcin, patron Tryb. Radomsk. III; Zast. Mów. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5819).
1915. Lastomiecki Józef, radca powiatowy chełmski. II; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
1916. Latomus Jan, nauczyciel szkół depart. II; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
1917. Laurans Piotr, patron Trybunału Radomsk. V; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Jutrzenka Wschodząca; II Doz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 58^{18/19}).
1918. Laurans de Stanisław, komisarz wojew. V; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Jutrzenka Wschodząca; Mów. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 58^{18/19}).
1919. Lazarini. II; Czł. ☐ Tarcza Północna (Bouclier du Nord) (r. 5784).
1920. Lazaros Edward, dentysta. III; Czł. ☐ Gorliwy Litwin i zum guten Hirten (r. 5821).
1921. Łaźniński Franciszek. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
1922. Lebeda Michał, malarz. III; Pierwszy St. ☐ Ćnota Uwieńczona (r. 5821).
1923. Lebowski Wincenty. III; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
1924. Lechlin Wilhelm, konduktor. I; Czł. (uwoln.) ☐ Hesperus (r. 58^{18/19}).
1925. Lechnowski Mikołaj, kapitan weteranów. V; Gość. i Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
1926. Lederer Jan, kupiec. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
1927. Ledochowski Ignacy, kapitan. I; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).

1928. Ledochowski Jan, kapitan. I; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
1929. Ledochowski Stanisław. II; Czel. ☐ Polak Dobroczynny (r. 5787).
1930. *Lefort Piotr* baron, generał. Czł. ☐ w Dukli (r. 5755); Czł. Kom. przy wzniesieniu Wielkiego Wschodu (r. 5783); Czł. Kap. większej przy Kap. ☐ Katarzyny pod Gwiazdą Północną (r. 5785).
1931. Lefort baronowa. Czł-i ☐ Adopc. bez nazwy (r. 5767) i ☐ Dobroczynności (r. 5783).
1932. Leha Jan, tyt. sow. III; Jałm. ☐ Orzeł Słowiański; Czł. h. ☐☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820) i Gorliwy Litwin (r. 5821).
1933. Leha Piotr, kasjer gubern., zast. wicegubern. wileńsk. III; Pierwszy Doz. ☐ Orzeł Słowiański; Czł. h. ☐☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820) i zum guten Hirten (r. 5821).
1934. Lehban Natan Gotfryd, kupiec. II; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5787).
1935. Lehman Christian Albert, Ober-Post-Secretair. II; Czł. ☐ zum goldenen Leuchter.
1936. Lehman Fryderyk, konsyl. Kam. III; Czł. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
1937. Lehman Fryderyk, miedziorytnik. III; Zast. M. Obrzęd. i Czł. cz. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
1938. Lehsten Joachim, lejtenant pułku v. Thile. III; Czł. cz. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805).
1939. Lelowski Ignacy, kapitan wojsk polsk. I; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
1940. Lemański Jan, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
1941. Lemański Ludwik, kapitan. I; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
1942. Lembke Gotlieb, rachmistrz. III; Czł. cz. ☐ zum Dreieck (r. 5821).
1943. Lenkiewicz Erazm, b. kapitan. I; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1944. Lentecki Antoni, typograf. III; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
1945. Leonhardi Fried. Gotlieb, kupiec. VI; Repr. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5787).
1946. Leonhardt Ernest, doktor chirurgji. IV; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
1947. Leopold Antoni, artysta muzyczny. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
1948. Leopold Kazimierz, porucznik 16 puł. piech. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
1949. Lepel Ernest Goth., major pułku v. Thile. III; Zał. i Czł. cz. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805).
1950. Leppigé. Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 58¹¹/₁₂).
1951. Lerche August, sekretarz komit. cenz. w Minist. Policji w Petersburgu. Czł. h. ☐ Doskonała Jedność (r. 5820); b. W. Sekr. ☐ Astrea na ws.: Petersburga.
1952. Lesiewski Ignacy. Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ B. B. Zjednoczeni.
1953. Leski Jan, komisarz obw. warsz. I; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).

1954. Leskiewicz Józef, asesor policji. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
1955. Leśniewicz ksiądz, kanonik. Czł. ☐ wileńskich.
1956. Leśniowski Józef, b. kapitan wojsk polsk. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Minerwa; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
1957. Lessel Wincenty, kapelmistrz. II; Czł. h. ☐ Göttin v Eleusis (r. 5787).
1958. Lesser Teodor Zygryd, kupiec. III; Czł. cz. ☐ zum Dreieck (r. 5821).
1959. Lessmann. Kriegs- und Domänenrat. Czł. cz. ☐ Fr. W. z. b. Eintracht.
1960. Leszczyński Feliks, radca Prefekt. Warszawskiej. IV; Sekr. do jęz. franc. W. W. N. P. (r. 5811); Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
1961. Lesznowski Antoni, redaktor „Gazety Warszawskiej”. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
1962. Lettow v. Czł. cz. ☐ Piast.
1963. Lewandowski Feliks, kandydat filozofji. III; Sekr. i Czł. h. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
1964. Lewandowski Grzegorz, podporucznik artylerji konnej. II; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1965. Lewandowski Hipolit, kasjer Tow. Ogniwego w Warszawie. I; Czł. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
1966. Lewandowski Jakób, fizyk wojew. IV; Czł. h. ☐ Doskonałości i zum Dreieck (r. 5821).
1967. Lewandowski Jakób, doktor med. I; Nam. M. Kat. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
1968. Lewandowski Józef, archiw. Fund. Eduk. V; Jałm. i Czł. h. ☐ Doskonała Jedność (r. 5820); Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
1969. Lewicki Antoni. II; Czł. ☐ Doskonała Tajemnica (r. 5786) i Polak Dobroczynny (r. 5787).
1970. Lewicki Jan, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
1971. Lewicki Józef. Zast. I Doz. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
1972. Lewicki Tomasz, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
1973. Lewiński Ksawery, prez. Tryb. woj. maz. VI; Deput. do W. W. N. P. od ☐ Świątynia Stałości (r. 5819); Czł. h. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
1974. Lewiński Michał, kap. 3 p. piech. linj. I; Czł. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
1975. Lewkowicz Wincenty, b. porucznik wojsk polsk. V; Czł. cz. i Zał. ☐ Szkoła Sokratesa; Czł. dym. ☐ Pochodnia Północna; Czł. h. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
1976. Lex Józef, kap. Kwatermistrzostwa Gen. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
1977. Ley Joachim, aptekarz. Czł. cz. ☐ zum guten Hirten.
1978. Leziński Ignacy. III; Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
1979. Libich Karol, lekarz sztabowy. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).

1980. Liebelt Jakób (junior). Sekr. do jęz. franc. i Czł. h. ☐ Doskonała Jedność (r. 5820).
1981. *Liebelt Jakób Henryk* (senior), obywatel, kupiec. VII; W. Bud. W. W., Jałm. Prow. ☐ Matki; II Doz. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5787); St. ☐ Katarzyna pod Gwiazdą Północną (r. 5778); Czł. h. ☐ Doskonała Jedność; Zał. i Czł. cz. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820); Czł. Najw. Kap; Prez. Kap. Niższ.; Czł. h. ☐ Pochodnia Północna i zum guten Hirten; Czł. ☐ Gorliwy Litwin.
1982. *Liebelt Jan*. Czł. Najw. Kap. (r. 5820–5821).
1983. Lidke Jakób, obywatel. IV; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
1984. Liesenbart Aleksander, porucznik w korpusie inżynierów, 25 lat. 1; Czł. ☐ Świątynia Izis (r. 5816).
1985. Ligne Karol de książę, feldmarszałek. Czł. ☐ Bouclier du Nord (r. 5787).
1986. Ligowski Marceł, płatnik. II; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
1987. Lilipop Augustyn, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
1988. Linden Aleksander von, ros. ces. gward. III; Czł. cz. ☐ zum Dreieck (r. 5821).
1989. Linder Jan. Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
1990. Lindner Jan. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
1991. Lindsay Jan. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
1992. Lineburg Jan. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Minerwa.
1993. Lingenau Stanisław, radca prefekt. dep. lubelsk. I.
1994. Linhard Jan, nauczyciel muzyki. II; Czł. cz. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
1995. Linke Dawid, kontrol. Kasy Głów. Pob. IV; Arch. i Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
1996. Linke Wojciech, kupiec w Koninie. I; Czł. cz. ☐ Pallas (r. 5818).
1997. Linkiewicz Franciszek, kapitan. II; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
1998. Linowski Aleksander. M. i Czł. h. ☐ Bouclier du Nord (r. 5784); Kand. na repr. do W. W. N. P. (r. 5813).
1999. Liński. Repr. ☐ wileńskiej (r. 5781).
2000. Lipiński Marcin. M. ☐ Doskonała Tajemnica (r. 5786) i Polak Dobroczynny (r. 5787).
2001. Lipnicki Ludwik, właściciel dóbr. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
2002. Lipowski J. IV; Czł. h. ☐ Doskonałości (r. 5821); Czł. h. ☐ zum Dreieck (r. 5821).
2003. *Lipowski Wojciech*, audytor 3 p. piech. linj. VII; M. Kat. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
2004. Lipski Antoni, obywatel. I; Czł. ☐ zum Tempel der Weisheit i zum goldenen Leuchter (r. 5805).
2005. Lipski Jakób, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
2006. Lipski Józef. Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).

2007. Lipski Stanisław, sędzia ziem. pow. łuck. i obywatel. IV; Nam. M. Kat. ☐ Doskonała Tajemnica (r. 5821); Czł. h. ☐ Świątynia Równości (r. 5820) i Cnota Uwieńczona (r. 5821).
2008. Lisowski Antoni, obywatel pow. nowogr. III; Czł. ☐ Węzeł Jedności. Czł. h. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
2009. Litwiński Eljasz, b. kapitan wojsk polsk. III; Czł. cz. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58²⁰/₂₁).
2010. Litwiński Jakób, patron Trybun. Lubelsk. VI; Sęd. i Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
2011. Litwiński Józef. II; Czel. ☐ Doskonała Tajemnica (r. 5786) i Polak Dobroczynny (r. 5787).
2012. Litwiński Walenty, rektor Akademii Krakowskiej. V; Zast. Podsk. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813); Czł. h. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
2013. Litwiński Wojciech. Sędz. ☐ Doskonała Tajemnica (r. 5786); M. ☐ Polak Dobroczynny (r. 5787).
2014. Lityński Dominik, juryskonsult. II; Czł. cz. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58²⁰/₂₁).
2015. Livet. Architecte verificateur (Bud. Rachm.) ☐ Bouclier du Nord (r. 5811)
2016. Lob Sebastjan, budowniczy. I; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5787).
2017. Locci Ignacy, komisarz obwodu kaliskiego. IV; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
2018. Lochmann Piotr. St. ☐ Bouclier du Nord (r. 5811); Jałm. W. W. N. P. (r. 5820—5821).
2019. Lofsman Samuel. III; Jał. ☐ Doskonałości (r. 5821); Czł. ☐ zum Dreieck.
2020. Lohe Henryk. IV; Służ. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
2021. Longchamp Józef, doktor medycyny. I; Czł. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
2022. Longchamps Franciszek, bankier. Kawaler Wschodu. Czł. ☐ Trzech Braci (r. 5744); Zał. ☐ Trzech Bogiń (r. 5747).
2023. Longchams Jan, b. kapitan wojsk polsk. V; Czł. h. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
2024. Longiński Franciszek, regent. I; Czł. cz. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
2025. Longiński Leopold, adwokat. III; Czł. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
2026. Lonkowski Longin, doktor medycyny. II; Czł. cz. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
2027. Lossmann Samuel, drukarz. III; Czł. cz. ☐ zum Dreieck (r. 5821).
2028. Löbell, lejtenant. I; Czł. ☐ zum goldenen Ring (r. 5806).
2029. Löwenstern Friedr. Wilh. Ferd., kapitan pułku v. Oldenburg. III; Czł. cz. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805).
2030. Lubański Ignacy, obywatel z Galicji. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
2031. Lubański Jan, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
2032. Lubański Jan, pułkownik wojsk polsk., b. prezyd. Sądu Główn. Mińsk.

- IV; Czł. cz. ☐ ☐ Pochodnia Północna i Szczęśliwe Oswobodzenie; wiek zak. l. 6, wiek św. l. 43 (r. 5820).
2033. Lubawski Teodor, komisarz wojskowy. III. Zast. M. Obrz. i Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
2034. *Lubecki-Drucki Franciszek Ksawery* książę, taj. rad., cyw. gubern. wil., minister spraw wewnętrznych i skarbu, członek Rady Państwa. VII; Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII); Czł. h. ☐ Doskonała Jedność (r. 5820); Czł. h. ☐ Przyjaciele Ludzkości; Czł. h. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
2035. Lubieniecki Wincenty. I; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
2036. Lubomirska księżna, marszałkowa. Czł-i Woln. angielskiego (w. XVIII).
2037. Lubomirska Anna księżna. Czł-i ☐ Adopc. Dobroczynności (r. 5783).
2038. Lubomirska Izabela księżna. Czł-i ☐ Adopc. Dobroczynności (r. 5783).
2039. Lubomirski Henryk. Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
2040. Lubomirski Józef. II Doz. ☐ Doskonała Tajemnica (r. 5786) i M. ☐ Polak Dobroczynny (r. 5887).
2041. Lubomirski Michał, generał-lejtenant, szef regimentu Ordynacji Ostrogskiej. M. Kat. ☐ Doskonała Tajemnica (r. 5786); Nam. Małopolsk. W. W. N. P. (r. 5784).
2042. Lubomirski Stanisław książę, Marszałek wielki koronny. Czł. ☐ Trzech Braci (r. 5757).
2043. Luboradzki Ignacy, płatnik wojew. płockiego. IV; Drugi St. i Czł. cz. ☐ Doskonałości.
2044. Lubowicki. M. Obrz. W. W. N. P. (r. 5816).
2045. Lubowidzki Józef. VI; Drugi Doz. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Astrea; Dep. ☐ Doskonała Jedność do W. W. N. P. (r. 5819); Czł. h. ☐ Doskonała Jedność (r. 5820).
2046. Lubowidzki Edward, obywatel ziemski. I; Czł. cz. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 5820/21).
2047. Lubowidzki Mateusz, wiceprezyd. municyp. i policji m. st. Warszawy. V; Repr. ☐ Astrea przy W. W. N. P. (r. 5819); Mówca ☐ Astrea.
2048. Lubowiecki Ignacy, b. podpułk. III; Uw. z ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
2049. Ludewig Franciszek. Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Eleusis.
2050. *Ludkiewicz Onufry*, wicemarsz. szawelsk. VII; M. Kat. ☐ Palemon; Czł. h. ☐ ☐ Szkoła Sokratesa, Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820) i zum guten Hirten (r. 5821).
2051. Lutomski. M. ☐ Tarcza Północna (Bouclier du Nord) (r. 5784).
2052. Lutosławski Wincenty, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
2053. Lutto Jan, fabrykant. III; Jałm. i Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
2054. Lux Jan Fryderyk, poborca cel. II; Czł. cz. ☐ zum Bienenkorb (r. 5805).
2055. Lux Kazimierz, major. IV; Czł. h. ☐ Doskonałości (r. 5821).

2056. Lübig Karol, asesor regencji. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
2057. Lüttwitz v. Ernest Wilhelm, major pułku v. Oldenburg. III; Zał. i I Doz. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805).
2058. Łaba Jan, adjunkt Kom. Rząd. oświecenia. IV; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
2059. Łabanow-Rostowski Aleksander książę, pułkownik. Czł. h. ☐ Orzeł Biały na ws.: Petersburga (r. 58²⁰/₂₁); ex Nam. W. M. W. ☐ Astrea.
2060. Łabanowski Ben., rotmistrz. II; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin, wiek zak. l. 4, w. św. l. 59 (r. 5821).
2061. Łabanowski Hipolit, obywatel. III; Czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820); Zast. M. Obrz. i Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
2062. Łabeński. Piecz. i Bud. ☐ Bouclier du Nord (r. 5811).
2063. Łabęcki Józef. VII; Pierwszy Doz. Kap ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Jutrzenka Wschodząca; Dep. z ☐ Bouclier du Nord do W. W. N. P. (r. 5811).
2064. Łabiński Tadeusz. II; Służ. ☐ Doskonałości (r. 5821).
2065. Łabowski Józef, inspektor wydziałowy. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁵/₁₉).
2066. Łada Wincenty, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
2067. Łagowski Piotr, kapitan jazdy. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
2068. Łanowski Andrzej, sędzia Tryb. Cyw. III; Czł. cz. ☐ Doskonałości; Repr. ☐ Ścisłe Milczenie przy W. W. N. P. (r. 5821).
2069. Łanskoj *Sergiusz*, kam.-junkier Dw. Ces. Mości, akt. radca pańs. ros. VII; M. Kat. ☐ Elżbieta p. zn. Cnoty na ws.: Petersburga; Czł. h. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀), Doskonała Jedność (r. 5820), Przyjaciele Ludzkości i Świątynia Minerwy (r. 5821).
2070. Łapiński Ksawery, dyr. kanc. Kom. Skarbu. V; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂); Arch. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
2071. Łapicki Michał, adwok. ziemi wileńsk. II. Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
2072. Łappa Antoni, marszałek. II; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
2073. Łaski Jan, obywatel prywatny, 25 lat. I: Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5818).
2074. Łaski Jan, major. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
2075. Łastowiecki Klemens, patron Tryb. Lubelskiego. III; Zast. Mów. i Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
2076. Łaszczyński Jakób, sekretarz w Komisji Rząd. spraw wewn. I; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
2077. Łaszewski Wojciech, podpułkownik. I; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
2078. Ławrynowicz Franciszek, doktor medycyny. I; Czł. cz. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
2079. Ławrynowicz Wincenty, radca rządu gub. III; Drugi Doz. i Czł. cz. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820).
2080. Łazicki Jan, komisarz ekonomiczny. III; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).

2081. Łaźniewski Józef, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
2082. Łącki. Czł. cz. ☐ Français et Polonais Réunis.
2083. Łącki Jan, sekretarz w Komisji Likwidacyjnej. V; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Astrea; Przysp. ☐ Astrea (r. 5819).
2084. Łączewski Andrzej, audytor wojsk polsk. I; Czł. niecz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
2085. Łączyński Edward, b. kapitan. I; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
2086. Łączyński Józef. VI; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
2087. Łątkiewicz Onufry, dyrektor drukarni przy Nowolipiu. II; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
2088. Łempicki Jan, obyw. wojew. sandomierskiego. I; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 58^{18/19}).
2089. *Łempicki Jan*, podpułkownik gwardji. VII; Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58^{19/20}).
2090. Łempicki Jan, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
2091. Łentowski Szymon Franc., geometra. III; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
2092. Łepkowski Michał, aptekarz w Smorgoni. III; Czł. cz. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
2093. Łęski Aleksander, kandydat filozofji. I; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
2094. Łęski Józef. Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 58^{11/12}).
2095. Łobarzewski Wincenty, podsędek krym. w Warszawie. III; Zast. M. Przysp. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
2096. Łochowski Paweł, obywatel obw. krasnos. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
2097. Łopaciński Paweł, b. sędzia gr. wil. IV; Czł. cz. ☒ Gorliwy Litwin, wiek zak. l. 9, w. św. l. 41 (r. 5821).
2098. Łopaciński Tomasz, b. marszałek dziśnieński. II; Czł. cz. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820).
2099. Łopott Michał, b. kapitan wojsk polskich. IV; Drugi St. i Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie, wiek zak. l. 5, w. św. l. 43 (r. 5820).
2100. Łopott Stanisław, obywatel pow. nowogr. III; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
2101. Łopuszyński Józef, magister filozofji. II; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
2102. Łosiński Filip, rachmistrz Izby Obrachunkowej, 44 lat. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5817).
2103. Łoskowski Wincenty, burmistrz przedm. Pragi. III; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
2104. Łosowski Kazimierz. III; Służ. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).

2105. Łoś Feliks. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5816).
2106. Łoś Karol hr., obywatel. III; Czł. h. ☐ Cnota Uwieńczona (r. 5821).
2107. Łoziński Jan, artysta muzyk. III; Czł. h. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
2108. Łoziński Józef, artysta muzyk. IV; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie, wiek zak. I. 5, w. św. I. 34 (r. 5820)
2109. Łuba Sebastjan, prz. zgrom. karm. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58^{11/12}).
2110. Łubieński Franciszek hr., b. pułkownik. VII; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2111. Łubieński Jan. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ B. B. Zjednoczeni.
2112. Łubieński Józef, właściciel dóbr. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58^{18/19}).
2113. Łubieński Piotr hr., obywatel. VI; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ B. B. Zjednoczeni (r. 5820).
2114. Łubkowski Antoni, porucznik piechoty. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58^{11/12}).
2115. Łuczycki Stanisław, b. porucznik. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
2116. Łuczyński Jan, sędzia Tryb. Cyw. dep. lubelsk. IV; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
2117. Łukasinski Walerjan, porucznik. I; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815); Twórca Wolnomularstwa Narodowego Wojskowego (r. 1819).
2118. Łukaszewicz A., porucznik wojsk polskich. III; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin, wiek zak. I. 5, w. św. 39 I. (r. 5821).
2119. Łukaszewicz Michał, porucznik artylerji polsk. III; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
2120. Łukawski Franciszek, rotmistrz. I; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
2121. Łukowski Justyn, burmistrz. I; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
2122. Łuniewski Wincenty, porucznik 7 p. piech. linj. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości.
2123. Łuszczewska Aleksandra z Cieciszowskich. Czł. ☐ Ad. Dobroczyńności (r. 5783).
2124. Łuszczewski Jan Paweł, poseł na Sejm Czteroletni, sekretarz tegoż sejmu, minister spraw wewnętrznych i religijnych, czł. Warsz. Tow. Przyj. Nauk. VII; Arch. (r. 5786), Piecz. (r. 5788), Mówca (r. 5789) ☐ Świątynia Izis; Sekr. W. W. N. P. (r. 5789); Dep. przy W. W. N. P. z ☐ W. Gwiazda Wschodnia (r. 5811); b. M. Kat. ☐ Świątynia Izis (r. 58^{11/12}); Czł. Naj. Kap.
2125. Łuszczewski Jan, nad. kalkul. Dyr. Skarb. dep. lub. IV; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815); Czł. h. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
2126. Łuszczynski Józef, oberżysta. III; Służ. ☐ Doskonałości (r. 5821).
2127. Łychowski Paweł, oficer woł. pułku ułan. III; Czł. cz. ☐ Węzeł Jedności; Czł. h. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).

2128. *Łyczynski Adrjan*. VII; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Eleusis.
2129. *Łykw Teodor*, doktor medycyny. III; Czł. dym. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
2130. *Łysiński Franciszek*, asesor Sądu Kar. w dep. lub. i siedl. II; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
2131. *Macewicz Antoni*. I; Czł. cz. ☐ ☐ Astrea (r. 5819) i Szkoła Sokratesa (r. 5820).
2132. *Macewicz Konstantyn*, podk. latoszew., obywatel podolski. I; Czł. cz. ☐ ☐ Astrea (r. 5819) i Szkoła Sokratesa (r. 5820).
2133. *Macewicz Michał*, asesor kolegjalny. I; Czł. cz. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820).
2134. *Machnauer Michał*, aptekarz. III; Czł. cz. ☐ Dobry Pasterz; Czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820); II Doz. ☐ zum guten Hirten (r. 5821); Czł. h. ☐ Gorliwy Litwin.
2135. *Machnicki Kazimierz*, kapitan. III; Zał. i Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815); Zał. Wolnomularstwa Narodowego Wojskowego (r. 1819).
2136. *Maciejowski Ignacy*. II; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
2137. *Mackiewicz Grzegorz*. I; Służ. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
2138. *Mackiewicz Michał*, b. wicemarsz. pow. nowogr. VII; b. M. Kat. ☐ Węzeł Jedności; Czł. h. ☐ ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820) i Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
2139. *Mackiewicz Stefan*, obywatel. III; Zał. ☐ Szkoła Sokratesa; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
3140. *Mackrott Henryk*, fryzjer i perukarz. VII; Czł. ☐ Świątynia Izis (r. 5814) i Czł. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (w obrazie z r. 5820 oznaczony jako uwolniony).
2141. *Madaliński Antoni*, kapitan wojsk polskich. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
2142. *Madaliński Piotr*. I; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
2143. *Madaliński Stefan*, asesor kom. wojew. I; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
2144. *Madan Jan*, prokur. przy Tryb. Cyw. I; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
2145. *Maffleur Feliks*, właściciel dóbr Rzechówka. IV; Zał. i Zast. I Doz. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
2146. *Magnuski Tomasz*. I; Czł. cz. ☐ ☐ Doskonała Tajemnica (r. 5786) i Polak Dobroczynny (r. 5787).
2147. *Magnuszewski Hjacynt*, kontroler kasy Tryb. Cyw. woj. mazowieckiego. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ B. B. Zjednoczeni.
2148. *Magnuszewski Jan*, policmajster m. Kowna. I; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
2149. *Mahn Fryderyk Wilhelm*, rendant. II; Czł. ☐ zum Bienenkorb (r. 5805).
2150. *Mahn Ludwik*, budowniczy w Płocku. VI; Podsk. ☐ Albertyny Do-

- skonałości (r. 5808); Czł. cz. i Sekr. do koresp. niem. ☐ Szczere Połączenie (r. 5811); M. Kat. ☐ zum Dreieck (r. 5821).
2151. Maison Neuf de Józef. Mów. W. W. N. P. (r. 5784); Sęd. ☐ Bouclier du Nord (r. 5784).
2152. Majaczewski Stanisław. Dep. ☐ Orzeł Biały do W. W. N. P. (r. 5784).
2153. Majer Julian, fizyk wojew. IV; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
2154. Majer Marcin, sekr. Kamery. III; Czł. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
2155. Majerski Stanisław, kontroler kom. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
2156. Majewski Antoni, kapitan 7 p. piech. linj. V; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Minerwa; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
2157. Majewski Benedykt. II; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
2158. Majewski Benedykt ksiądz, kapelan wojskowy. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
2159. Majewski Bogumił, pisarz Komory, zam. w Pyzdrach, lat 29. II; Cz. ☐ Pallas (r. 5820).
2160. Majewski Franciszek, b. porucznik wojsk polskich. IV; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
2161. Majewski Jan, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
2162. Majewski Jan Chrzyciel, aptekarz. I; Czł. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
2163. Majewski Jan Kanty, burmistrz Nowego Miasta. Czł. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
2164. Majewski Maciej, profesor szkoły wojew. III; Czł. cz. i Mów. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
2165. Majewski Piotr, laborant w sali chem. Un. Wil. III; Czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820); Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
2166. Majewski Stanisław, sekretarz. I; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
2167. Maignien. Jałm. ☐ Bouclier du Nord (r. 5811).
2168. Makarewicz Antoni, kapitan adjut. genier. Kosseckiego. III; Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
2169. Makomaski Adam, obywatel wojew. sandom. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Jutrzenka Wschodząca; Zast. Podsk. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
2170. Makomaski Stanisław, kom. okręgowy. III; Czł. cz. ☐ zum Dreieck (r. 5821).
2171. Makowski Adam, podpisarz sądu podkom. I; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
2172. Małowski Józef, kasjer obwodu hrubiesz. III; Czł. niecz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
2173. Makulski Walenty, profesor w szkole wojen. I; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).

2174. Małanowski Kacper, organmistrz. II; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
2175. Maławski Tadeusz, sekr. Dyrekcji Dóbr Narodowych. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
2176. Malczewski Adam, kap. adjutant. II; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5808).
2177. Malczewski Sebastjan, kapitan. I; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
2178. Malecki Alojzy, b. sędz. granicz. wil. I; Czł. cz. Gorliwy Litwin (r. 5821).
2179. Malecki Wincenty, b. asesor Sądu Gł. z dep. wil. IV; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821); Czł. h. ☐ ☐ Doskonała Jedność (r. 5820) i zum guten Hirten (r. 5821).
2180. Maleczyński Melchjor, nauczyciel muzyki. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
2181. Maleszewski Benedykt, asesor kom. woj. mazow. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
2182. Maleszewski Piotr. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
2183. Małewski Antoni, regent przy kom. radziw. IV; Repr. ☐ Węzeł Jedności w ☐ Doskonała Jedność (r. 5820); Czł. h. ☐ Doskonała Jedność (r. 5820); Nam. ☐ Gorliwy Litwin; Czł. h. ☐ Szczęśliwe Ośwobodzenie (r. 5820); Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821); Czł. h. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821); Przysp. i Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin; Czł. h. ☐ Cnota Uwieczniona (r. 5821).
2184. Malinowski Jakób, b. marszałek pow. nowogrodzkiego. III; Czł. cz. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58²⁰/₂₁).
2185. Malinowski Jan, porucznik 3 pułku ułanów, lat 30. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5818).
2186. Malinowski Wincenty, b. podporucznik. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ B. B. Zjednoczeni.
2187. Malisius Karol. Domainen Beamter. I; Czł. ☐ zum Bienenkorb (r. 5805).
2188. Malisziewicz Roch, obywatel ziemski. I; Czł. cz. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58²⁰/₂₁).
2189. Mallet. Sęd. ☐ Tarcza Północna (r. 5811).
2190. Małski Wiktor, b. podporucznik. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
2191. Małachowski Jan. V; Dep. ☐ Bogini Eleusis do W. W. N. P. (r. 5819); M. Obrz. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bogini Eleusis.
2192. Małachowski Józef hr., prefekt dep. radomskiego. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
2193. Małachowski Ludwik hr., senator-kasztelan. IV; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
2194. Małachowski Onufry hr., senator-kasztelan. III; Czł. cz. ☐ ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂) i Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).

2195. *Małachowski Stanisław hr.*, senator-kasztelan. VII; Czł. ☐ Świątynia Mądrości (r. 5805); Czł. h. ☐ Bouclier du Nord (r. 5811); Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂); Kand. na urz. W. W. N. P. (r. 5813); Sekr. do jęz. franc. i niem. W. W. (r. 5816); Nam. M. Kat. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀); Repr. ☐ Kap. niższ. Świątynia Temidy przy W. W. (r. 5820); W. Dygn. W. W. N. P.; Czł. Najw. Kap.; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
2196. *Małachowski Wincenty*. I; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
2197. *Małłona Franciszek*, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
2198. *Małowieski Konstanty*, adjunkt w biurze kom. woj. mazowieckiego. I; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
2199. *Mamonow Aleksander*, kapitan gwardji, adj. szefa Szt. Wojsk Ros. III; Czł. ☐ Orfeusz; Czł. h. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
2200. *Mancewicz Donat*, buchalter Izby Skarb. III; Czł. cz. i. M. Obrz. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820); Czł. h. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
2201. *Maniuszko Karol*, porucznik pułku strzelców konnych Gwardji Polskiej. II; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
2202. *Mann Ludwik*, radca budow. wojew. III; Zał. ☐ Kap. Szczere Połączenie. M. Starosz. ☐ Ludzkości (r. 5821).
2203. *Mansurow Aleksander*, kapitan adj. gł. szefa Szt. Wojsk Ros. III; Czł. ☐ Orfeusz; Czł. h. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
2204. *Manteuffel*. Bonifacius eques a desiderio. Jeden z sześciu członków Najw. Kap. Dogmatycznej (w latach 5773—74).
2205. *Marcellin Fryderyk Wilhelm Ernest*, gewesener Regierungs-Rath. III; Czł. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805).
2206. *Marchocki Józef*, kapitan żandarmerji. III; Czł. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni; Zał. ☐ Gwiazda Nadziei (r. 5820).
2207. *Marchocki Karol*, obywatel ziemski. I; Czł. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
2208. *Marchocki Teodor*, b. kapitan. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ B. B. Zjednoczeni; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
2209. *Marcinowski Antoni*, adwokat ziem. wilej., redaktor »Gaz. Kaw.« III; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820) i Gorliwy Litwin (r. 5821).
2210. *Marczewski Erazm*, kontroler Kom. Rząd. wojny. III; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
2211. *Marewicz Wincenty*, urz. st. cywilnego. II; Czł. ☐ Izis.
2212. *Marggraff Jan Chrystján*, Regierungs-Rath. II; Czł. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805).
2213. *Marion Philibert*. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. 18).
2214. *Marion Wojciech*. M. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
2215. *Marival*. III; M. ☐ Bouclier du Nord (r. 1784); I Doz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5811).
2216. *Markianowicz Józef*, szef Archiw. Metr. Lit. V; Nam. ☐ Orzeł Biały; Czł.

- h. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820), Przyjaciele Ludzkości i zum guten Hirten (r. 5821).
2217. Markianowicz Michał, doktor praw, redaktor »Inwalidy« w języku polskim. III; Sekr. ☐ Orzeł Biały; Czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820) i Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
2218. Markiewicz Zachar., członek komisariatu wojsk ros. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
2219. Markiewicz Wincenty, podsekretarz w Kom. Rząd. wojny. I; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
2220. Markowicz Marko, porucznik wojsk ros. III; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
2221. Markowski Józef, porucznik 8 pułku p. linij. III; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
2222. Markwart. Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5787).
2223. Marszałkowski, asesor w Kom. Rząd. przychod. i skarbu. VI; Sekr. W. Warsztatu W. W. N. P. (r. 5819); II Doz. ☐ Astrea (r. 5819).
2224. Marszałowski Jan. VI; Arch. i Piecz. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Astrea.
2225. Marszycki Franciszek Ksawery, b. kapitan. I; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
2226. Martins Heinrich Philip. Ober-Accisse- u. Zollrath. M. Kat. ☐ Fr. W. z. b. Eintracht.
2227. Maruszewski Mateusz, właściciel dóbr. II; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
2228. Maruszewski Tomasz, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
2229. Maryański Jan, obywatel. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerzy Gwiazdy z ☐ Astrea; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
2230. Maschwitz Jan Wilhelm, inspektor solny. I; Czł. ☐ zum Bienenkorb (r. 5805).
2231. Masłowicz Feliks, kapitan 4 pułku strz. piesz. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
2232. Masłowski Ansg., sęd. ziem. brasławski. I; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
2233. Masłowski Feliks, intendent więzienia kryminaln. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
2234. Masłowski Julian, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
2235. Masłowski Konstanty, sęd. gran. zawil. III; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
2236. Masłowski Onufry, b. rach. w Administr. Dóbr Rządow. II; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
2237. *Masłowski Walenty*. VII; Służ. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ B. B. Zjednoczeni.
2238. Massyni August, obywatel. I; Czł. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).

2239. Maszewski Romuald, b. kapitan. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2240. Maszkiewicz Franciszek. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
2241. Matakiewicz Antoni. I; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
2242. Mathef Jakób, kancelista. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58^{18/19}).
2243. Matiurzyński Ignacy, profesor w szkole klewań. I; Czł. cz. ☐ Cnota Uwieńczona (r. 5821).
2244. Mattedis Józef. III; M. Obrz. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
2245. Matusiewicz. Zast. M. Kat. ☐ Bouclier du Nord (r. 5811).
2246. Matusiewicz Wincenty, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
2247. Matuszewicz Michał, służy prywatnie. I; Służ. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
2248. Matuszewicz Roman, szef szwadronu. M. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5808).
2249. *Matuszewicz Tadeusz*, poseł na Sejm Czteroletni, minister finansów, senator-kasztelan, tłumacz dzieł moralnych i politycznych. VII; I W. Mówca W. W. N. P. (r. 5811); W. Nam. W. W. N. P. (r. 5812).
2250. Matuszewicz Wincenty. VI; Sekr. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ B. Zjednoczeni.
2251. Matuszewski Stanisław, rachmistrz Izby Obrachunk. I; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818) i Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2252. *Matuszewski Wincenty*. VII; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5811); W. Rach. W. W. N. P. (r. 5820); W. Sekr. W. W. N. P. (r. 5821).
2253. Matuszewski Wincenty, adwokat Sądu Apel. VI; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2254. Matthias Karol Goth. Ober-Forstmeister. III; Czł. ☐ zum goldenen Ring (r. 5806).
2255. Mauersberger Adam, chirurg. I; Czł. cz. ☐ Bogini Eleusis (r. 5787).
2256. Max Ignacy, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58^{18/19}).
2257. Maxa Mathias, fabrykant. III; Czł. cz. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
2258. May Jan, redaktor gazety. III; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
2259. May Karol, sędzia spraw karn. V; I Doz. ☐ Wolność Odzyskana; Czł. h. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
2260. Mayer Henryk, komis. hanowerski. III; Czł. cz. ☐ Złoty Pierścień (r. 5819).
2261. Maykowski Wojciech, patron. I; M. Starosz. ☐ Ludzkości (r. 5821).
2262. Mączyński Nepomucen, adjunkt honor. Rady Stanu. I; Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58^{19/20}).
2263. Meerwink Benjamin, fabrykant. III; Czł. cz. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
2264. Mehwald Karol, drukarz. III; Drugi St. ☐ Hesperus (r. 58^{18/19}).
2265. Meier Jan Fryderyk, sekretarz poczty. I; Czł. ☐ zum Bienenkorb.
2266. Meier Kajetan, kapelmistrz królewski. I; Czł. ☐ Bogini Eleusis.

2267. Meier Leon, obywatel ziemski, lat 27. I; Czł. ☐ zum goldenen Leuchter i Świątynia Mądrości (r. 5805).
2268. Meine Filip, obywatel m. Grodna. III; Zał. i Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
2269. Meisner Ernest Chrystjan, Krieges- u. Domainen-Rath. I; Czł. ☐ zum Samariter (r. 5808).
2270. Meisner Ferdynand. Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
2271. Meltzer Franciszek, obywatel. III; Czł. niecz. ☐ Świątynia Minerwy.
2272. Melzbach Joh. Christ., Ober-Accisse- u. Zollrath. III; Sekr. ☐ Fr. W. z. b. Eintracht.
2273. Menike Ferdynand, sekretarz Policji. III; Czł. ☐ zum goldenen Leuchter.
2274. Menoni. Doz. ☐ Cnotliwy Sarmata (r. 5769).
2275. Mentzel Michał. V; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Eleusis.
2276. Metz Franciszek, kontroler Kasy Wypł. w Radomiu. III; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
2277. Meyer Antoni, b. w.-marszałek pow. kowieńskiego. II; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
2278. Meyer Jan, kontroler skarbu. IV; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
2279. Meyer Karol, doktor medycyny. III; Czł. cz. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
2280. Meyer Leopold, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
2281. Meysner Jan, kupiec. II; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
2282. Meysner Ludwik, b. dep. i rząd. radca. III; Drugi Doz. ☐ Złoty Pierścień (r. 5819).
2283. Mezer Alojzy, obrońca publiczny I dep. płockiego. I; Czł. ☐ Albertyna Doskonałości (r. 5808).
2284. *Męciński Jan*, radca depart. lubelsk. VII; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ B. B. Zjednoczeni; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815) i Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2285. Męciński Stanisław, posiadacz dóbr. I; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁶/₁₉).
2286. Męciński Wojciech, generał wojsk pol. III; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
2287. Mędrzecki Adam. Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
2288. Mędrzecki Józef, adwokat Sądu Apelacyjnego. IV; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy.
2289. Mianowski Mikołaj, profesor Uniw. Wileńskiego. IV; M. Kat. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5818); M. Kat. ☐ reformacyjnej Gorliwego Litwina (r. 5819).
2290. Mianowski Paweł, szef wydziału ministra wojny. IV; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
2291. Miaskowski, obywatel ziemski zam. w Murzynowie. III; Czł. ☐ Albertyna Doskonałości (r. 5808).

2292. Miaskowski. Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
2293. Miaskowski Kacper, pułkownik wojsk pol. III; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
2294. Miaskowski Marjan, obywatel, lat 37. Czł. ☐ Świątynia Mądrości (r. 5805).
2295. Miączyński Eustachy hr., obywatel ziemski. III; Czł. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
2296. *Miączyński Ignacy*, senator-kasztelan. VII. Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ B. B. Zjednoczeni (r. 5820).
2297. Miączyński Stanisław, b. pułkownik. III; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2298. Micewicz Antoni, marszałek pow. rosieńskiego. IV; Zast. M. Kat. ☐ Palemon; Czł. h: ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
2299. Micewicz Józef. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
2300. Michaelis Jan, obywatel m. Grodna. III; Drugi St. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
2301. Michalewski Joachim. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
2302. Michalski Antoni. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
2303. Michalski August, sekretarz. III; Czł. cz. ☐ zum Dreieck (r. 5821).
2304. Michalski Fryderyk, sędzia okręgu mohilowskiego. III; Czł. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
2305. Michalski Ignacy, pełnomocnik pow. biel. I; Czł. cz. ☐ Złoty Pierścień (r. 5819).
2306. Michalski Jan, sędzia Trybun. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
2307. Michalski Kajetan, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
2308. Michałowski Aleksander. I; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
2309. Michałowski Cyprjan, artysta-malarz. III; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
2310. Michałowski Jan, obywatel ziemski. III; b. St. i Czł. cz. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58²⁰/₂₁).
2311. Michałowski Józef, podp. 7 p. piech. linj. I; Czł. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
2312. Michałowski Kazimierz, sekretarz Poczty. I; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
2313. Michałowski Konstanty, obywatel ziemski. II; Czł. cz. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58²⁰/₂₁).
2314. Michałowski Piotr, pisarz prowent. klucza rafał. III; Piecz. i Arch. ☐ Cnota. Uwieńczona (r. 5821).
2315. Michałowski Roman. I; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
2316. Michałowski Stanisław, obywatel ziemski. III; b. Sk. i Czł. cz. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58²⁰/₂₁).
2317. Michałowski Tomasz, sekretarz Trybunału. I Doz. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
2318. Michelis de Jakób Feliks, dyr. Instytutu akuszerji. V; Czł. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805); Mówca i Czł. cz. ☐ Złoty Pierścień (r. 5819).

2319. Michelson Bernard, insp. wr. Upr. Gr. V; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821); Czł. h. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
2320. Michniewicz Mikołaj, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2321. Michniewski, kanonik wileński. IV; W. Mówca ☐ Prow. Doskonała Jedność; Mówca ☐ Gorliwy Litwin (r. 5781).
2322. Micielski Ignacy, oficer wojsk polskich. I; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
2323. Miciewicz Józef. Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
2324. Mickaniewski Stanisław, kapitał wojsk polskich. III; b. Czł. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
2325. *Mickiewicz Franciszek*, obywatel pow. mławskiego. VII; Czł. Naj. Kap. (r. 5820—5821); Czł. Dyr. Staroszk. ☐ Szczere Połączenie (r. 5821); Czł. h. ☐ Doskonałe Milczenie.
2326. Mickiewicz Jan, obywatel. I; M. Staroszk. ☐ Ludzkości (r. 5821).
2327. Miculewicz Wincenty; podpisarz Sądu w woj. august. III; Czł. niecz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
2328. Miczewski Jakób, obyw. wojew. sandom. III; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5819).
2329. Miecznikowski Kazimierz, ławnik Urzędu Muncypaln. m. Warszawy. III; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
2330. Miecznikowski Mar., obywatel. I; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
2331. Miecznikowski Paweł, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
2332. Miedzychowski T., członek Prokuratorji. IV; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
2333. *Miege Dominik*, sekr. legacji francuskiej. VII; Czł. ☐ Bouclier du Nord; Czł. h. ☐ Świątynia Izis; Uwoln. z ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2334. Mielleton Aleksander. VI; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony od 14 października 5818 (r. 5822).
2335. Mielżyński hr. M. ☐ Stałość Uwieńczona; Czł. cz. ☐ Szkoła Mądrości.
2336. Mielżyński Franciszek. M. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
2337. *Mielżyński Stanisław*, generał brygady. VII; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820); M. Staroszk. ☐ Ludzkości (r. 5821).
2338. Mierzejewski Antoni, sędzia gran. pow. słuck. IV; Podsk. ☐ Władysław Jagiełło; Czł. h. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
2339. Mierzejewski Damazy, kasjer Trybunału. III; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
2340. Mierzejewski Feliks, b. asesor Sądu Główn. mohilew., marsz. gub. grodz. III; M. Obrz. i Czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820); Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości, wiek zak. 4 l., wiek św. l. 33 (r. 5821); Czł. h. ☐ Gorliwy Litwin i ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
2341. *Mierzejewski Kalikst*, b. marszałek gub. grodz. VII; Czł. ☐ Doskonała

- Jedności; Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ B. B. Zjednoczeni; Czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820); b. M. Kat. i Czł. h. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
2342. Mierzejewski Michał, obywatel pow. słuak. II; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
2343. Mierzejewski Wiktor, sekretarz generalny Biura Likwidacyjnego. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
2344. Mieszański Grzegorz, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5820).
2345. Mierzyński Józef, urz. kasy woj. w Kielcach. III; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony; Zał. ☐ Gwiazda Nadziei (r. 5820).
2346. Mieszkowski Antoni, b. podpułkownik. III; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2347. Mieszkowski Antoni, sekr. Dyr. Dóbr Narodowych, 24 lat. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5817).
2348. Mietelski Wojciech, porucznik z pułku strz. piesz. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
2349. Mikołaszewski Józef, radca Deleg. Adm. IV; I Doz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
2350. Mikosza Piotr. Mówca ☐ Świątynia Izis (r. 5781—5783).
2351. Mikoszewski Kajetan, b. major. III; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (l. 5808—5820).
2352. Mikucki Ignacy, b. porucznik wojsk polsk. IV; b. Zast. I Doz. i Czł. h. ☐ Doskonała Jedność; Czł. h. ☐ ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820) i zum guten Hirten (r. 5821).
2353. Mikulicz Bogusław, prez. ziem. wilk. I; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin, w. zak. l. 2, w. św. l. 41 (r. 5821).
2354. Mikuliński Jan, doktor medycyny. I; Czł. cz. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
2355. Mikulski Aleksander, porucznik. I; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
2356. Milbacher. Czł. ☐ Szczera Przyjaźń (r. 5784).
2357. Milberg Henryk, podpuł. Sztabu Gward. III; Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
2358. Milberg Ludwik, podpułkownik. III; Pierwszy St. i Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
2359. Milbicz Karol, kontroler Kasy. I; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
2360. Milde Jan, pocztmistrz. I; Zał. i Piecz. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819); Czł. (uwoln) ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
2361. Milewski Franciszek, komendant Żandarm. obwodu pułtuskiego. I; Czł. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
2362. Milewski Melchior, kapitan piechoty. I; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
2363. Milewski Zygmunt, obywatel Galicji. III; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony od 6 kwietnia 5817 (r. 5822).

2364. Milicer Piotr, rachmistrz Wydziału Skarbowego. I; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
2365. Miller Jan, kupiec. III; Arch. i Piecz. ☐ Bogini Eleusis.
2366. Miller Jan, szef Wydziału ministra wojny. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58^{11/12}).
2367. Miller Józef, podpułk. strz. kon. gward. Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58^{19/20}).
2368. Miller Piotr, sekr. paszportowy w Kom. Rząd. spraw wewn. i policji. II; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2369. Miładowski Roman, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
2370. Miłaszewicz, komisarz wojew. II; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
2371. Miłobędzki Franciszek. I; Służ. ☐ Doskonałości (r. 5821).
2372. Miłobędzki Jakób, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
2373. Minasowicz Józef Dionizy, profesor Uniwersytetu Warszawskiego, asesor Prokuratury Generalnej, referendarz Stanu, czł. Dep. Senatu, poeta. VI; Czł. h. ☐ Astrea (r. 5819); Repr. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie przy W. W. N. P. (l. 5819—20); Czł. h. ☐ Doskonała Jedność (r. 5820); Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni; Mów. ☐ B. B. Zjednoczeni.
2374. Mioche Jan, kupiec. M. Kat. ☐ Parfaite Silence (r. 5785).
2375. Mioduski Jan, prezes Komisji Wojennej. III; Czł. ☐ Szczere Połączenie; M. Staroszk. i Zał. ☐ Ludzkości (r. 5821).
2376. Mioduski Michał, adjutant I; Czł. ☐ Albertyna Doskonałości (r. 5808).
2377. Mirbach. Br. Służ. ☐ Świątynia Izis (r. 58^{11/12}).
2378. Mirecki Jan. Czł. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58^{19/20}).
2379. Miroszewski Józef, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2380. Mirski Bogumił, deput. na Sejm. V; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Minerwa; Czł. (uwoln.) ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
2381. Mirski Józef, obywatel. IV; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin, w. zak. l. 5, w. św. l. 34 (r. 5821).
2382. Mirski Stanisław, b. kapitan wojsk pols. III; Czł. cz. i b. Przysp. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie, w. zak. l. 10, w. św. l. 46 (r. 5820).
2383. Mirski Tomasz, obywatel. III; Czł. cz. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
2384. Misiurski Edward, profesor. II; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
2385. Miskiewicz Błażej. I; Służ. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
2386. Mitarnowski Antoni, b. porucznik wojsk polskich. IV; Czł. (uwoln.) ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
2387. Mitarnowski Józef, sędzia gran. pow. nowógr IV; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
2388. Mitarnowski Ksawery, sędzia ziem. pow. nowogr. III; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).

2389. Mitschki Józef, trębacz pułku kirasjerów v. Wagenfelda. III; Br. Służ. ☐ zum goldenen Leuchter.
2390. Mittelszaedt Edward, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2391. Miziewicz Józef, audytor w korp. art. i inż. II; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2392. Mizułowicz Tadeusz, nauczyciel kaligrafji. II; Czł. cz. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820).
2393. Mlecki Maksym, rotmistrz 5 puł. kaw. Czł. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5808).
2394. Mleczek Onufry, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2395. Mlicki Maksymilian, b. major. II; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2396. *Młochowski Michał*, major wojsk polskich. VII; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
2397. Młocki. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
2398. Młocki Mikołaj, obywatel (Magnuszew). I; Czł. ☐ Doskonałe Milczenie.
2399. Mniszech Jan Karol, łowczy w. kor., podkomorzy w. lit. Zał. ☐ w Wiśniowcu (r. 5742).
2400. Mniszech Jerzy August, marszałek nadworny koronny. Zał. ☐ w Dukli (r. 5755).
2401. Moczański Antoni, oficer wojsk polsk. I; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
2402. Moczański Marcei, inspektor więzienia w Pułtusk. I; Zast. Oddzw. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
2403. Moderowski Sylwester, porucznik adjut. z pułku ułanów. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
2404. Modliński Ignacy. II; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
2405. Modrzewski Stanisław, kapitan wojsk polsk. V; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ B. B. Zjednoczeni; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
2406. Modzelewski Ignacy, wiceprezes m. Warszawy. V; Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 5819 - 20).
2407. Modzelewski Józef, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
2408. Modzelewski Piotr, inspektor wydziałowy. I; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
2409. Modzolewski Ferdynand w służbie prywatnej. I; Służ. ☐ Pochodnia Północna (r. 5819).
2410. Moeller Samuel, sędzia kryminalny. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
2411. Moelter Jan, dyrektor regencji. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
2412. Mogilnicki Piotr, b. kapitan wojsk polskich. IV; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie, w. zak. I. 6, w. św. I. 29 (r. 5820).
2413. Mogilnicki Stanisław, obywatel pow. słuckiego. III; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).

2414. Mojaczewski Stanisław, b. generał wojsk polskich. III; Czł. h. ☐ Pal-las (r. 5818).
2415. Mokin Tadeusz. Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
2416. *Mokronowski Andrzej*, wojewoda mazowiecki, generał wojsk polskich VII; Czł. ☐ w Wiśniowcu i w Dukli (l. 5742, 5755); Czł. ☐ Trzech Braci (r. 5744); Czł. ☐ Przyjaciół Doświadczonych (r. 5778); W. Mistrz W. W. N. P. (r. 5784).
2417. Mokrzejcki Antoni, adwokat Sądu Główn. wileńskiego. IV; Czł. h. ☐ Doskonała Jedność; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5820); Czł. h. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
2418. Moldorf Józef, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2419. Molski. Czł. cz. ☐ Szkoła Mądrości.
2420. Molski Marcin, b. pułkownik. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2421. Mołochowiec Karol, kand. ob. praw. I; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
2422. Mondro Ludwik, adwokat. III; Czł. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
2423. Moniuszko Czesław, b. kapitan wojsk polskich. III; Czł. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
2424. *Moniuszko Dominik*, b. major wojsk polsk., podkomorzy pow. wileńsk. VII; M. Kat. i Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna; Czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa i Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
2425. Moniuszko Franciszek, sekretarz komis. obwodowego. I; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
2426. Moniuszko Józef, chorąży borysowsk. II; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
2427. Moniuszko Kazimierz, doktor obojga praw. III; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
2428. Monstowicz Jan, nadleśniczy rządowy. III; Czł. cz. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
2429. *Montbrun Ludwik*. VII; Urz. ☐ W. Warszawskiej (r. 5775).
2430. Montresor Ludwik. I; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
2431. Mooro Julian, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
2432. Moraczewski Kazimierz, marszałek pow. różańskiego II; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
2433. Moraczewski Teofil, b. asesor Sądu Główn. gub. grodz. III; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
2434. Morawski Apolon., obywatel. II; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin, w. zak. I r., w. św. l. 25 (r. 5821).
2435. Morawski Franciszek, generał brygady. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ B. B. Zjednoczeni (r. 5820).
2436. Morawski Franciszek, oficer wojsk polskich. III; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).

2437. Morawski Franciszek, obywatel ziemski. III; Czł. cz. ☐ Pallas (r. 5818)
2438. Morawski Jan, podpułkownik artylerji konnej. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
2439. Morawski Józef. Repr. ☐ Bouclier du Nord przy W. W. N. P. (r. 5819).
2440. *Morawski Karol*, generał-major, szambelan J. C. M. VII; b. M. Kat. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie; Czł. h. ☐ Pochodnia Północna, Szkoła Sokratesa (r. 5820) i Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
2441. Morawski Karol, asesor Sądu Główn. I dep. wil. II; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
2442. Morawski Leon, b. kapitan wojsk polsk. II; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
2443. Morawski Ludwik, kapitan adjut. Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni.
2444. Morawski Mikołaj. Repr. ☐ Doskonała Jedność przy W. W. N. P. (r. 5784).
2445. Morawski Teodor, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2446. Morkowski Feliks. I; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
2447. Morkowski Wojciech, woźny przy Sądzie Pokoju. III; Br. Służ. ☐ Pallas (r. 5818).
2448. Morochoowski Karol. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
2449. Moroziewicz Kajetan, obywatel obwodu lubelsk. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
2450. Morski Mikołaj. III; M. ☐ Bouclier du Nord (r. 5784); jako przeszły do Wieczn. Ws. w obrazie ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
2451. Morykoni Kajetan, profesor szkół dep. lub., rektor. V; Sekr. i II Zast. Mów. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5814); Mów. i Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815); Czł. h. ☐ Świątynia Równości (r. 5820); Mów. ☐ Doskonałości; Sekr. ☐ Szczere Połączenie; M. Staroszk. ☐ Ludzkości; Mów. ☐ Ścisłe Milczenie (r. 5821).
2452. Morzycki Karol, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2453. Moskalewski Aleksander, archiwista Kom. Woj. lub. III; Zast. Jałm. i Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
2454. Mostowski Edward, marszałek zawilejski. I; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
2455. Moszczeński Adam. Czł. ☐ Piast.
2456. Moszczeński Ignacy. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
2457. Moszczeński Maksymiljan, Präfekturrath. Mów. ☐ Piast.
2458. Moszkowski Władysław, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
2459. *Moszyński August hr.*, stolnik w. kor. Czł. ☐ w Wiśniowcu i Dukli (l. 5742, 5749); Czł. ☐ Trzech Braci (r. 5757); W. M. W. ☐ Cnotliwy Sarmata (od r. 5769); Prezes Najw. Kap. Dogm. (r. 5773); eques a rupe alba coronata.

2460. Moszyński Felicjan, podsędek ziem. ihum. I; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
2461. Moszyński Joachim. III; Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
2462. Moszyński Władysław, obywatel pow. łuckiego. Rachm. i Bud. ☐ Doskonała Tajemnica; Jałm. ☐ Cnota Uwieńczona (r. 5821).
2463. Mroczkiewicz Antoni, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2464. Mrozowski Teodor, lekarz dywizji. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
2465. Mrozek Łukasz, kapitan 4 pułku strz. piesz. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
2466. Mścichowski Ignacy. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
2467. Muchliński Felicjan, b. porucznik wojsk polsk. IV; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie, w. zak. I. 5, w. św. I. 29 (r. 5820).
2468. Muchliński Ignacy, obywatel pow. nowogr. V; b. II Doz. i Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820); Czł. h. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
2469. Muradowicz Ignacy, obywatel. IV; Zast. Sekr. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
2470. Murzynowski Jakób, podp. 3 p. piech. linj. I; Czł. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
2471. Murzynowski Jan Karol, major. III; Czł. ☐ zum Bienenkorb.
2472. *Musin-Puszkín-Bruce Bazyli hr.*, tajny konsyl. i kaw. wielu orderów. VII; Czł. h. ☐ Doskonała Jedność (r. 5820); Czł. h. ☐ Złoty Pierścień (r. 5819); b. W. Mistrz W. ☐ Astrea; Czł. h. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
2473. Musonius Ernest Teodor. student teologii. I; Czł. ☐ Bogini Eleusis.
2474. Musonius Ferdynand Benjamin. II; Czł. h. ☐ Bogini Eleusis.
2475. Mühlbach Franciszek Adolf. I; Czł. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805).
2476. Mülhausen. Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5811).
2477. Müller Jakób, obywatel m. Konina. I; Br. Służ. ☐ Pallas (r. 5818).
2478. Müller Jan Gotfryd, kupiec. III; Czł. cz. ☐ Boginia Eleusis.
2479. Müller Karol Rudolf, II; Czł. ☐ zum Bienenkorb.
2480. Müller Piotr Czł. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
2481. Müller Stanisław, kapitan artyl. wojsk ros. V; Czł. h. ☐ Doskonała Jedność (r. 5820), Gorliwy Litwin, zum guten Hirten i Cnota Uwieńczona (r. 5821).
2482. Mycieński Erazm. M. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
2483. Mycieński Stanisław hr., generał. M. i Zał. ☐ Français et Polonais Réunis.
2484. Mysłowski Karol. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
2485. Myszkowski Józef, inspektor dróg. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2486. Naborowski Józef, pisarz Sądu Grodz. pow. wileńskiego. III; Drugi Doz. i Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
2487. Nachtigal Jan, obywatel pow. zamoyskiego. II; Czł. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).

2488. *Nadolski Józef*, kontroler stempla w woj. lubelskiem. VII; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815); I Doz. i Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
2489. Nagłocki. Czł. cz. ☐ Bogini Eleusis.
2490. Nagłowski Felicjan. Sekr. ☐ Świątynia Izis (r. 5788).
2491. Nagłowski Florjan Antoni. Sekr. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
2492. Nagurski Michał. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
2493. Nahajewicz Kazimierz, profesor IV; Mów. i Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
2494. Nakielski Antoni, major. II; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
2495. Nakielski Bartłomiej, sekr. Komisji wojew. mazowieckiego. III; Czł. cz. ☐ Doskonałości; Repr. tej łoży przy W. W. N. P. (r. 5821).
2496. Nakwaski Franciszek, senator-kasztelan. V; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2497. Naramowski Zygmunt, dzierżawca dóbr. I; Czł. ☐ zum Samariter (r. 5808).
2498. Narbutt Kazimierz, oficer wojsk polsk. III; Czł. ☐ Bouclier du Nord (r. 5784); Czł. h. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
2499. Narmuntowicz M., porucznik wojsk polskich. III; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin, w. zak. I. 2, w. św. I. 45 (r. 5821).
2500. Narwoysz Franciszek, kanonik Kat. Wileńskiej. V; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
2501. Naryszkin Aleksander, ober-szambelan. Czł. h. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
2502. Narzyski Adam, porucznik artylerji. I; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
2503. Nauwarth Carl Friedr. I; Czł. ☐ zum Bienenkorb (r. 5805).
2504. Nawrocki Grzegorz, podsędek Policji popr. w Radomiu. II; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
2505. Nazarewicz Andrzej. Czł. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
2506. Neffelt Fryderyk, fabrykant. III; Czł. cz. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
2507. Neopold Gottlieb Ludwik, kupiec w Poznaniu. Czł. cz. ☐ Szkoła Mądrości.
2508. Neopold Ludwik. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
2509. Neumack Ignacy. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni.
2510. Neumann Aleksander, kapitan. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2511. Neumann Daniel. III; Czł. cz. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
2512. Neumann Frydrych, aptekarz I; Czł. cz. ☐ zum Dreieck (r. 5821).
2513. Neumann Johann Friedrich, właściciel hotelu. III; Czł. cz. ☐ zum Samariter (r. 5808).
2514. Neumann Józef, b. pułkownik. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
2515. Neumann Karol Dawid, główny buchalter ceł. III; Pierwszy Doz. ☐ zum Samariter (r. 5808).
2516. Neumann Teodor, aptekarz. III; Czł. cz. ☐ zum Dreieck (r. 5821).

2517. Neumark Ignacy, kupiec. IV; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2518. Neve de Jan, nauczyciel ks. Radziwiłłów. III; Czł. h. ☐ ☐ Doskonała Jedność i Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820); Sekr. do jęz. franc. W. L. Prow.; Czł. h. ☐ ☐ Gorliwy Litwin i zum guten Hirten (r. 5821).
2519. Ney en v. Oberkampf. II; M. ☐ Piast.
2520. Neymann Jan, kontroler. I; Czł. ☐ Pallas (r. 5819).
2521. Neymark Jakób, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
2522. Nickel Johann, mieszczanin. III; Służ. ☐ zum Samariter (r. 5808).
2523. Nidecki Aleksander, kapitan 3 p. piech. linj. I; Czł. ☐ Doskonałe Milczenie.
2524. Niedzielski Antoni, lekarz Sztabu wojsk polskich. III; Gośc. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
2525. Niedzielski Szymon, aktor. I; Czł. cz. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
2526. Niedzielski Tomasz, obywatel prywatny, 27 lat. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5818).
2527. Niedźwiecki Anzelm, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
2528. Nielubowicz Jan, regent Sądu Główn. grodz. III; Arch., Piecz. i Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości, wiek zak. I. 3, w. św. I. 28 (r. 5821).
2529. Nielubowicz Józef, skar. Powsz. Opieki gub. grodz. III; Podsk. i Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości, wiek zak. I. 3, w. św. I. 30 (r. 5821).
2530. Nieławicki Karol, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
2531. Niemcewicz Jan, b. marszałek brzeski. III; Czł. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
2532. Niemcewicz Julian, poseł na Sejm Czteroletni, sekretarz Senatu, czł. Izby Edukacyjnej, poeta, historyk. M. i Czł. h. ☐ Bouclier du Nord (r. 5784).
2533. Niemierycz Tadeusz, obywatel woj. sandomierskiego. III; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
2534. Niemira Ignacy. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
2535. Niemojewski Gabrjel, prokurator Sądu Kryminal. warszaw, sęd. apel. IV; Czł. cz. ☐ ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂) i Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
2536. Niemojewski Idelfons, obywatel prywatny. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
2537. Niemojewski Józef, generał brygady. IV; Czł. ☐ ☐ Świątynia Mądrości i zum goldenen Leuchter (r. 5805); Czł. h. ☐ Doskonałości (r. 5821).
2538. Niemojewski Józef, poseł. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
2539. *Niepokojszczycki Adam*, marszałek szlachty pow. słuckiego. VII; M. Kat. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie; Czł. h. ☐ ☐ Szkoła Sokratesa, Pochodnia Północna. Przyjaciele Ludzkości i zum guten Hirten (r. 5820).
2540. Niepokojszczycki Adam, obywatel gubernji wileńskiej. M. Kat. ☐ Palemon; Czł. h. ☐ Orzeł Biały na ws.: Petersburga (r. 58²⁰/₂₁).
2541. Niepokojszczycki Michał, sęd. gran. pow. słuckiego. IV; Sekr. i Czł. h. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).

2542. Niepokojczycki Wincenty, obywatel prywatny, 22 lat. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5817).
2543. Nieprzecki Antoni, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
2544. Niesiołowski Aleksander. II; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
2545. Niesiołowski Antoni, kapitan wojsk polskich III; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
2546. *Niesiołowski Franciszek Ksawery*, generał. VII; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni; M. ☐ Bracia Zjednoczeni.
2547. Nieszkowski Leon, b. prezydent m. Kalisza. IV; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
2548. Nieszkowski Stanisław, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
2549. Niewęglowski Feliks. II; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony. (r. 5813).
2550. Niewęglowski Jerzy, kapitan p. gren. Gw. Polskiej. III; Czł. cz. i M. Obrz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2551. Niewiadomski Jakób, szef biura w Min. wojny. IV; Czł. ☐ Bouclier du Nord; Czł. h. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
2552. Niewiadomski Ksawery, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
2553. Niewiadomski Stanisław, burmistrz m. Kielc. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 20. XII. r. 5817 (r. 5822); Zał. ☐ Gwiazda Nadziei (r. 5819).
2554. Niewiarowski Antoni. II; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony; Zał. ☐ Gwiazda Nadziei (r. 5819).
2555. Niewieściński. Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5787).
2556. Niewieściński Jan, obywatel. III; Czł. ☐ zum goldenen Leuchter i Świątynia Mądrości (r. 5805).
2557. Niezabitowski Stefan, porucznik wojsk polskich. IV; Czł. h. ☐ Doskonała Jedność; b. Czł. ☐ Węzeł Jedności; Czł. h. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820) i Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
2558. Niklewicz Wawrzyniec, obywatel woj. lubelskiego. I; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
2559. Nikołajew Got. IV; Zał. ☐ Orzeł Słowiański; Czł. cz. i Czł. h. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
2560. Nitschman Jan Michał, Kreis-Rath. III; Czł. cz. ☐ zum goldenen Ring (r. 5806).
2561. Niziński Andrzej IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Eleusis.
2562. Noakowski Tadeusz, ławnik m. Kalisza. II; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
2563. Noeffel Fryderyk, profesjonalista. I; Służ. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
2564. Noël Teodor, pisarz Tryb. Cywil. dep. lubelskiego, radca Prok. Głównej. VI; Sęd. i Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815); Repr. ☐ Wolność Odzyskana przy W. W. N. P. (l. 5820—5821).

2865. Noffok Stanisław. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Eleusis.
2566. *Nofok Jan Antoni*, bankier. VII; W. Arch. W. W.; Kasj. Kom. Ekon.; Czł. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5787); Czł. Najw. Kap. (r. 5817);
2567. Noltemeier Jan Henryk, kupiec. III; Czł. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5787).
2568. Nolttenmejer, cukiernik, prezydent m. Nieświeża. IV; Zarz. szpit. i Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
2569. Noreyko Alojzy, właściciel dóbr. III; Rach. i Czł. cz. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
2570. Norman Jan Gustaw, major. III; Czł. cz. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805).
2571. *Norwid Jan*, obywatel. VII; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5811₁₂); Czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa i Pochodnia Północna (r. 5820).
2572. Nosarzewski Julian, obyw. pow. brzeskiego. II; Czł. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
2573. Nowacki Kazimierz, adjunkt Kom. wojew. mazowieckiego. III; Zast. Sekr. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
2574. Nowacki Wawrzyniec, oficer wojsk polskich. I; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
2575. Nowaczyński Konstanty, obyw. obw. hrubieszowskiego. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
2576. Nowakowski Antoni, podp 7 p. piech. linj. I; Czł. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
2577. Nowakowski Jan, artysta muzyczny. V; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (l. 5812—5822).
2578. *Nowakowski Józef*, adjut. polowy. VII; Czł. i Zał. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
2579. *Nowakowski Stanisław Kostka*, poseł na Sejm z woj. lubelskiego. VII; Bud. Rachm. W. W. N. P. (l. 5811—5820); Czł. Najw. Kap.; M. Kat. ☐ Jedność Słowiańska; Czł. h. ☐ Węzeł Jedności (r. 5821).
2580. Nowicki Antoni, audytor. I; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
2581. Nowicki Bonawentura, b. kapitan wojsk polskich. V; Gośc. i Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
2582. Nowicki Feliks. Sekr. ☐ Świątynia Izis (l. 5781—5783).
2583. Nowicki Józef, pułkownik. III; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
2584. Nowicki Józef, kontroler kasy Tryb. Cyw. woj. mazowieckiego. VI; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2585. Nowicki Kazimierz, sekretarz Rządu Gub. III; Czł. cz. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820) i Gorliwy Litwin (r. 5821).
2586. Nowicki Stanisław, inspektor komunikacji wodnej. I; Czł. cz. ☐ zum Dreieck.
2587. Nowicki Tymoteusz, geometra, sędzia gran. pow. bobrujskiego. V; Czł. h. ☐ Pochodnia Północna; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).

2588. Nowicki Wincenty, kapitan jazdy. III; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
2589. Nowomiejski Janusz, obywatel. III; Czł. h. ☐ Cnota Uwieńczona (r. 5821).
2590. Nowodworski Piotr, właśc. dóbr Rzewnia. III; Zał. i Zast. Przysp. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
2591. Nowodworski Piotr, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
2592. Nowomiejski Konstanty, sekretarz przy Komis. Rząd. V; Czł. h. ☐ Doskonała Jedność, Pochodnia Północna i Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820); Czł. h. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
2593. Nowosilcow Mikołaj, komisarz pełnomocny przy Rządzie Królestwa Polskiego. Czł. ☐ Petersburskiej les Amies réunis.
2594. Nowowiejski Konstanty, sekretarz przy Komis. Rząd. V; Czł. h. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
2595. Obniski Ignacy, asesor S. Gł. biał. II; Czł. cz. ☐ Złoty Pierścień (r. 5819).
2596. Oborski Hilary, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
2597. Oborski Ludwik, podp. 3 p. piech. linj. III; M. Obrz. i Zał. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
2598. Obradzki Franciszek, porucznik wojsk polskich. I; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5815).
2599. Obst Jan Gotlieb, Amtsrath. III; Czł. ☐ zum Bienenkorb.
2600. Obuchowicz Filip, b. marszałek pow. moz. IV; Sęd. i Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie, wiek z. l. 4, w. św. l. 62 (r. 5820).
2601. Obuchowicz Michał, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
2602. Obuchowski Tomasz. I; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
2603. Ochlers Jan, dyrektor Kancelarji. III; jako przeszedł do Wieczn. Ws. w obr. ☐ Hesperus (r. 5818/19).
2604. Ochme Wincenty, doktor medycyny. III; Czł. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
2605. Ocicki Marcin, sekretarz w Kancelarji Senatu. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5811/12).
2606. Ociecki Ignacy, obywatel. I; M. Staroszk. ☐ Ludzkość (r. 5821).
2607. Oczapowski Michał, obywatel. III; Czł. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
2608. Odrobiński Michał. III; Służ. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
2609. Odyniec Hieronim, obywatel pow. słuck. V; Czł. h. ☐ Doskonała Jedność i Pochodnia Północna (r. 5820); Nam. ☐ Władysław Jagiełło; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820); Czł. h. ☐ Przyjaciele Ludzkości, w. zak. l. 10, w. św. l. 44 (r. 5821).
2610. Odyniec Karol, obywatel pow. słuck. III; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie, w. zak. l. 5, w. św. l. 43 (r. 5820).
2611. Oechlers Fryderyk, kupiec w Koninie. I; Czł. ☐ Pallas (r. 5818).
2612. *Ogiński Gabryel książę*, b. prezes Sądu Głównego w Wilnie. VII; Czł.

- h. ☐ Doskonała Jedność; b. II Doz. ☐ Prow. Lit.; Czł. h. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820); Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
2613. Ogiński Ignacy książę, marszałek wielki litewski. Czł. ☐ w Wiśniowcu i Dukli (l. 5742, 5749).
2614. Ogiński Jędrzej książę, cześnik wielki litewski. Czł. ☐ Przyjaciół Doświadczonych (r. 5774).
2615. *Ogiński Michał książę*, hetman w. lit., kaw. Orła Białego. Czł. ☐ w Wiśniowcu i Dukli (l. 5742—5749); W. Nam. Prow. ☐ Doskonała Jedność (r. 5784).
2616. Ogonowski. M. ☐ Doskonała Tajemnica (r. 5786) i Polak Dobroczynny (r. 5787).
2617. Okęcki Jakób, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2618. Okołowicz Michał, sędzia apelacyjny Ks. Warszawskiego. IV; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58^{11/12}); Kand. na urząd. W. W. N. P. (r. 5813).
2619. Okoń Franciszek, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Doskonałości.
2620. Okuszek Józef, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
2621. Olechowski Franciszek, podprefekt w Chełmie. II; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
2622. Olechowski Ignacy, obywatel woj. sandomierskiego. III; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
2623. Olechowski Józef, obywatel woj. sandomier. III; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
2624. Olechowski Tomasz, obywatel woj. sandom. III; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
2625. Olesza Ignacy, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
2626. Olesza Jerzy, b. asesor piński. III; Czł. cz. ☐ Cnota Uwieńczona (r. 5821).
2627. Oleszkiewicz Jan, horodniczy radoszkowski. II; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
2628. Oleszkiewicz Józef, artysta malarz, członek Petersburskiej Akademji Sztuk Pięknych. III; Mów. ☐ Orzeł Biały; Czł. h. ☐ Przyjaciele Ludzkości i zum guten Hirten (r. 5821).
2629. Olędzki Krzysztof, szambelan J. K. M., właściciel dóbr na Żmudzi. Czł. ☐ Gorliwy Litwin, Repr. tej samej łoży (r. 5781).
2630. Oliviero Paweł, restaurator. III; Czł. ☐ zum guten Hirten; b. Czł. ☐ Gorliwy Litwin; Zał. ☐ Orzeł Słowiański; Czł. h. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
2631. Olizar Gustaw hrabia, marszałek gubernji kijowskiej. III; Czł. h. ☐ Doskonała Tajemnica; Czł. h. ☐ Cnota Uwieńczona (r. 5821).
2632. *Olizar Narcyz hr.*, obywatel wołyński. VII; Czł. h. ☐ Hesperus, Astrea, Kazimierz Wielki, Pochodnia Północna i Doskonała Jedność (r. 5820); M. Kat. ☐ Prow. Dub.; Czł. h. ☐ Doskonała Tajemnica, Gorliwy Litwin i zum guten Hirten (r. 5821).
2633. Olszewski Adam, kasjer. II; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).

- 2634 Olszewski Adam, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
2635. Olszewski Ambr., archiwista prokuratora. II; Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 5819/20).
2636. Olszewski Bartłomiej, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2637. Olszewski Franciszek, podprefekt pow. lubelskiego. III; M. Obrz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
2638. Olszewski Jan, porucznik 7 p. piech. linj. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
2639. Olszewski Jan, sekretarz Kom. wojew. podlaskiego. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
2640. Olszewski Wincenty, podpisarz Sądu Pokoju. I; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
2641. Olszyński Ignacy. V; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni.
2642. Ołtakowski Wojciech, komisarz ziemski pow. białostockiego. I; Czł. cz. ☐ Złoty Pierścień (r. 5819).
2643. Ołtarzewski Romuald. Służ. ☐ Złoty Pierścień (r. 5819).
2644. Onyszkiewicz Marcin, komis. Wydziału. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
2645. Opitz Franciszek, obywatel m. Wilna III; b. Czł. cz. i Zał. ☐ Gorliwy Litwin; Czł. cz. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
2646. Oppen Karol Fryd. Wilh., lejtenant pułku v. Thile. II; Czł. ☐ zum goldenen Ring.
2647. Oraczewski Antoni. II; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
2648. Orda Piotr, magister prawa. Mówca ☐ Orzeł Biały na ws.: Petersburga (r. 5820/21).
2649. Ordęga Aleksander, sędzia Trybunału. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 5818/19).
2650. Ordon Franciszek, rewizor skarbowy. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5811/12).
2651. Orliński Franciszek. III; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
2652. Orliński Franciszek, kapitan piechoty. I; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
2653. Orłowski Józef, profesor. I; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
2654. Orłowski Walenty, kasjer Kom. wojew. lubelsk. V; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Eleusis; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
2655. Orłowski Bogusław, magazynier. I; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 5818/19).
2656. Orsetti Józef, obywatel. VII; Bud. Rach. (r. 5785) i I Doz. (r. 5809) ☐ Świątynia Izis; Dep. do W. W. N. P. z ☐ Świątynia Izis (r. 5811); I W. Doz. W. W. N. P. (r. 5815).
- 2657 Orsetti Wilhelm, obywatel prywatny. VII; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5811/12).
2658. Oryński Adam. II; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).

2659. *Orzechowski Piotr*, sędzia apelacyjny. VII; Drugi W. Doz. W. W. N. P. (r. 5816); Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 5819/20).
2660. *Orzechowski Wojciech*, obywatel ziemski. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 5818/19).
2661. *Osiecki Ignacy*. W. Marszałek W. Kap. ☐ Szczere Połączenie (r. 5811).
2662. *Osiecki Jan*, nadleśny wyszkowski. I; Czł. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
2663. *Osiński Augustyn*, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 5818/19).
2664. *Osiński Ignacy*, b. porucznik 7 pułku piech. linj. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
2665. *Osiński Leon*, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 5818/19).
2666. *Osiński Ludwik*, dyrektor Teatru Narodowego, pisarz Sądu Kasacyjn. Ks. Warszawskiego, czł. Król. Tow. Przyjaciół Nauk. VII; Czł. h. ☐ Szczere Połączenie; M. Kat. ☐ Świątynia Izis; Arch. W. W. N. P. (r. 5811); W. Mów. W. W. N. P. (r. 5812, 5815–5816, 5819); Czł. Najw. Kap. (r. 5820–5821); Czł. h. ☐ Doskonała Jedność; Prezes Kap. Niż. Św. Temidy; Czł. h. ☐ Astrea (r. 5819); Czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa, Świątynia Równości i Pochodnia Północna (r. 5820); Czł. h. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
2667. *Osipowski Stanisław*, b. podpułkownik. II; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2668. *Oskierka Jan*, marszałek pow. wilejsk. III; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
2669. *Oskierka Kazimierz*, sęd. gran wilejs. III; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
2670. *Ośniałowski Stanisław*, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
2671. *Ossoliński Jan*. Kand. na urząd W. W. N. P. (r. 5813).
2672. *Ossoliński Wiktor hr.*, b. podpułkownik. III; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2673. *Ostaszewski Andrzej*, porucznik 4 puł. strz. piesz. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
2674. *Ostaszewski Paweł*, kapitan wojsk polsk. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Świątynia Minerwy; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
2675. *Ostaszewski Tomasz*, sędzia Najwyższej Instancji. VI; Czł. Kap. ☐ Rycerzy Gwiazdy z ☐ Świątynia Minerwy; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
2676. *Ostawski Walenty*, sędzia pokoju. III; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana.
2677. *Ostromecki Konstanty*, obywatel ziemski. III; Czł. ☐ Orzeł Biały na ws. Petersburga (r. 5820/21).
2678. *Ostrowicki Jakób*. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
2679. *Ostrowidzki Józef*, podp. 3 p. piech. linj. I; Czł. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
2680. *Ostrowski Antoni*, sędzia apelacyjny. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).

2681. Ostrowski Feliks, urzędnik zdrowia. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
2682. Ostrowski Hilary, rachmistrz w Kom. Rząd. Skarbu. II; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
2683. Ostrowski Onufry, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
2684. Ostrowski Walenty, sekret. prefekta lubelskiego. V; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815); M. Obrz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
2685. Ostrowski Wincenty, notariusz wojew. mazowieckiego. III; Zast. Podsk. i Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
2686. Ostrzykowski Lorenc, kalkulator Kom. Wojny. I; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).
2687. Ostrzykowski Paweł, porucznik 7 p. piech. linj. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
2688. Osztorp Leon. IV; Czł. h. ☐ Doskonała Jedność (r. 5820); M. Obrz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
2689. Otocki Franciszek. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni.
2690. *Ott August*, chirurg Gwardji Królewskiej. VII; Mów. W. ☐ Katarzyna pod Gwiazdą Północną (r. 5778); Dep. ☐ Göttin v. Eleusis do W. W. N. P. (r. 1784); Prezes Kap. większej przy W. ☐ Katarzyny pod Gwiazdą Północną (r. 5785).
2691. Otto Karol Fryderyk, lejtenant. III; Czł. h. ☐ Göttin v. Eleusis.
2692. Owczarski Ludwik, kapitan pułku grenadierów Gwardji Polskiej. VI; II Doz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2693. Owidzki Jan, adwokat Sądu Apelacyjnego. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
2694. Oziębłowski Wiktor, adwokat ziemi ihumieńskiej. I; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
2695. Ozo de S. M. ☐ Bouclier du Nord (r. 5784).
2696. Ożarowski Wojciech, oficer woł. ułańskiego pułku. III; Czł. ☐ Węzeł Jedności; Czł. h. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
2697. Ożerowicz Ildefons, nauczyciel. I; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
2698. Pachniewski Antoni, b. prezes Sądu Gran. kobryńskiego. II; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
2699. Pachniewski Michał, obywatel, b. sędzia pow. kóbryńskiego. III; Czł. cz. ☐ Cnota Uwieńczona (r. 5821).
2700. Pacowski Franciszek. II; Czł. ☐ Doskonała Tajemnica (r. 5786) i Polak Dobroczynny (r. 5787).
2701. Pajączkowski Michał, podprokurator Trybun. Radomskiego, prokurator przy Sądzie Apelacyjnym. VI; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Jutrzenka Wschodząca; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂) i Jutrzenka Wschodząca (r. 5819).

2702. Pambo Karol, geometra. III; jako przeszły do Wieczn. Ws. w obrazie ☐ Hesperus r. 58¹⁸/₁₉.
2703. Pannenberg Karol Ferdynand, kupiec w Gdańsku. I; Czł. ☐ zum Dreieck (r. 5821).
2704. Panuszewski Marcin. I; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
2705. Papiski Karol. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Eleusis.
2706. Paprocki Jan, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
2707. Paprocki Karol, właściciel dóbr Mosin. IV; Czł. i Zał. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
2708. Paprocki Klemens, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
2709. Paprocki Teodor. V; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Astrea; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
2710. Paradowski Antoni, adwokat przy Tryb. Wołyńskim. Arch. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58²⁰/₂₁).
2711. Parczewski Ferdynand. III; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
2712. Paris Antoni, legjonista zginał pod Gdańskiem.
2713. Parysot Ludwik, komisarz taksowy w m. Warszawie. II; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
2714. Paschalis Feliks
2715. Paschalski Ignacy. Repr. pełn. ☐ Przesąd Zwyciężony w. W. W. N P. (r. 5821).
2716. Pasiński Jan, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2717. Pastau v. Czł. ☐ ☐ Piast i zum bekrönzten Kubus.
2718. Paszkiewicz, służy prywatnie. I; Służ. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
2719. Paszkiewicz Józef, obywatel. IV; M. Obrz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
2720. Paszkowicz Kazimierz, kapitan pułku grenadierów Gwardji Polskiej. II; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2721. Paszkowski Józef, porucznik artylerji. I; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
2722. Paszkowski Mikołaj, adwokat II dep. mińskiego. III; I Doz. i Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
2723. Paszyc Antoni, kapitan gwardji konnej. II; Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
2724. Patocki Józef, adwokat Sądu Apelacyjnego. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
2725. Patorski Marcin, inkwirent Sądu Policji poprawczej. I; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
2726. Paul Piotr, inkwirent w Sądzie Kryminalnym. III; jako przeszły do Wieczn. Ws. w obrazie ☐ Hesperus r. 58¹⁸/₁₉.
2727. Pauli Karol Ernest Fryd., kwatermistrz pułku piechoty. III; Czł. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805).

2728. Pawlikowski Ksawery, asesor Wydziału Finansów. II. Czł. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
2729. Pawłowski Antoni, pułkownik pułku 6. linjowego. I; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
2730. Pawłowski Benedykt, adwokat Sądu Głównego Grodz. III; Czł. cz. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820); Mów. i Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
2731. Pawłowski Jakób, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2732. Pawłowski Jan, b. podpułkownik. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2733. Pawłowski Józef, obywatel handel utrzymujący. VI; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
2734. Pawłowski Stanisław, gubernator podolski. Czł. h. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
2735. Pawsza Antoni, b. sędzie Tryb. Wołyńskiego. III; Czł. cz. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58²⁰/₂₁).
2736. Pazdański Antoni, aptekarz w Hrubieszowie. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
2737. Pągowski Hipolit, nauczyciel szkoły wydz. w Łowiczu. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2738. Pągowski Józef, generał wojsk polskich. I; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
2739. Pągowski Józef, b. pułkownik. I; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
2740. Pągowski Seweryn, porucznik 4 pułku strz. pieszych. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
2741. Pelikan Wacław, doktor medycyny, ord. profesor Uniw. Wileńskiego. II; Czł. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
2742. Pełczyński Jacek, adjunkt obwodu sandomierskiego. IV; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5819); Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Jutrzenka Wschodząca.
2743. Pełczyński Michał, szef. IV; Czł. cz. i Zał. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815); Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni.
2744. Peperski Kasper, porucznik 7 p. piech. linj. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
2745. Peretjatkiewicz Kalikst. Repr. Pełn. ☐ Polak Dobroczynny w ☐ Doskonała Tajemnica (r. 5821).
2746. Perfiljew Paweł, urzędnik celny. II; Czł. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
2747. Pernet Jan. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
2748. Persichini. II; Czł. ☐ Bouclier du Nord (r. 5784).
2749. Perthes Aug., urzędnik policji. III; Arch. i Czł. cz. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
2750. Perthes Gustaw. III; Czł. cz. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
2751. Peschel, lejtenant. Czł. ☐ Piast.

2752. Pessarovius Paweł, radca stanu Państwa Rosyjskiego. III; M. Kat. ☐ Aleksander pod Pelikanem na ws.: Petersburga; Czł. h. ☐ Kazimierz Wielki (r. 5819/20).
2753. Pestkowski Józef. II; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
2754. Pestugia Józef, kupiec. III; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
2755. Peszke Jan, artysta muzyczny. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
2756. Peszke Samuel, fizyk okręgowy. III; Mów. i Czł. cz. ☐ zum Dreieck (r. 5821).
2757. Peszyński Benedykt, kapitan żandarmerji, komendant w obw. konińskim. Nam. M. Kał. ☐ Pallas (r. 5818).
2758. Peter Walenty, ławnik Urz. Mun. w Warszawie. VI; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Świątynia Minerwy; Sęd. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
2759. Petrykowski Jan, kalkulator Kom. Wojny. II; Czł. cz. Göttin v. Eleusis (r. 5819).
2760. *Petzold Franciszek Ksawery*, major wojsk polskich. VII; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Świątynia Minerwy.
2761. Petzold Henryk Kryst., adjunkt Biura Gener. Stempla. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Świątynia Minerwy; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
2762. Peyker, generał wojsk rosyjsk. III; Czł. h. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
2763. Pezold Jan, nauczyciel muzyki. I; Czł. cz. ☐ Osiris (r. 5820/21).
2764. Peżarski Bogusław, adwokat wileński. III; Sekr. ☐ Doskonała Jedność (r. 5820); Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin; Czł. h. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
2765. Pęczkowski Bernard, pułkownik. V; Czł. h. ☐ Doskonała Jedność (r. 5820); Czł. h. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
2766. *Pękałski Wojciech*, prokurator Sądu. VII; Mów. ☐ Świątynia Izis (r. 5811/12); Czł. ☐ Kazimierz Wielki (r. 5819/20).
2767. *Pfaff Fryderyk*, sęd. Trybun. Handlowego, księgarz. VII; W. Sekr. W. W. N. P. do jęz. niem.; Sekr. ☐ Göttin v. Eleusis; Czł. Kap. Najw. (r. 5820–5821); Repr. Pełn. ☐ zum Dreieck do W. W. N. P.; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Eleusis; Czł. h. ☐ Jutrzenka Wschodząca, Izis, Astrea i Świątynia Równości (r. 5820).
2768. Pfaff Karol. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Eleusis.
2769. Pfanner Ignacy, nauczyciel języków. I; Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 5819/20).
2770. Pfeyfer Jan, artysta malarz. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5811/12).
2771. Pfindel Aug. Crisp., sztabs-kapitan. III; Pierwszy Doz. ☐ zum Bienenkorb.
2772. Piasecki Franciszek, sekret. komisarza obwodowego. I; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).

2773. Piasecki Jakób, obywatel, b. pułkownik. III; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
2774. Piasecki Jakób, b. podpułkownik. III; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2775. Piasecki Ludwik, sędzia gran. pow. słuckiego. IV; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820); Sęd. ☐ Władysław Jagiełło.
2776. Piaskowski Franciszek, arch. Kom. Skarb. VI; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58^{11/12}); Repr. ☐ Wolność Odzyskana w W. W. N. P. (l. 5812—5816).
2777. Piaskowski Jan, radca powiatu lubelskiego. V; Zał., Podsk., Jałm. i Sekr. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5810—5815); Czł. h. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
2778. Piatoli Scypion ksiądz, doradca króla Stanisława Augusta, czynny współpracownik w układzie Konstytucji 3 maja r. 1791. III; Czł. ☐ Bouclier du Nord (r. 1784).
2779. Piątkowski Paweł, patron przy Tryb. Warszawskim. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
2780. Pidot Mikołaj. III; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
2781. Piechowicz Józef, adjunkt wydziału wojennego w Komis. Lub. III; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
2782. Piechowski Jan. I; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
2783. Pieniążek Franciszek. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
2784. Pieniążek Stanisław. Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 58^{11/12}).
2785. Pieńkowski Paweł, obywatel ziemski. III; Czł. cz. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58^{20/21}).
2786. Pierchalski Ryszard, aplik. Kom. Rz. Wojny. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
2787. Pietruszewski Józef, malarz. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2788. Pietsch August. III; Czł. h. ☐ Göttin v. Eleusis.
2789. Pietrzycki Wilhelm, kontroler Kasy Miejskiej. II; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58^{18/19}).
2790. Pignan Jan, restaurator. III; Czł. h. ☐ Göttin v. Eleusis.
2791. Pilecki Konstanty, obywatel prowincji. III; Bud. Rach. i Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin; Czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820—5821).
2792. Pilchowski Ignacy, sędzia apelacyjny Ks. Warszawskiego. V; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58^{11/12}); Dep. Pełn. ☐ Cnota Uwieńczona do W. W. N. P. (r. 5819); II W. Doz. W. W. N. P. (r. 5820); Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki; Czł. h. ☐ Cnota Uwieńczona (r. 5821).
2793. Pilchowski Jakób. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
2794. Pilchowski Piotr. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
2795. Piłsudski Jan, marszałek telszewski. I; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
2796. Piniński Józef, prezes II dep. Tryb. Wołyńskiego. Nam. M. Kat. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58^{20/21}).

2797. Piniński Władysław, obywatel ziemski. I; Czł. cz. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58²⁰/₂₁).
2798. Pinko Henryk, poborca obwodowy. I; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
2799. Pinto hr., właściciel dóbr Obra. Mówca ☐ Piast.
2800. Piotrkowski Józef, komisarz Policji cyrk. 7 w Warszawie. V; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Świątynia Minerwy; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
2801. Piotrowski Błażej, obywatel obwodu krasnows. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
2802. Piotrowski Elegi, podkomorzy pow. żytomierskiego. III; Czł. h. ☐ Cnota Uwieńczona (r. 5821).
2803. Piotrowski Eljasz, obywatel ziemski. III; Czł. cz. i b. Sekr. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58²⁰/₂₁).
2804. Piotrowski Feliks, radca Prokuratorji Generalnej. V; M. Obrz. W. W. N. P. (r. 5820); Repr. Pełn. ☐ Władysław Jagiełło w W. W. N. P.; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca; Gość i Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
2805. Piotrowski Konstanty, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Cnota Uwieńczona (r. 5821).
2806. Piotrowski Konstanty, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2807. *Piotrowski Michał*, generał brygady. VII; Drugi St. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5808); Repr. Pełn. ☐ Prawdziwa Jedność w W. W. N. P. (r. 5821).
2808. Piotrowski Stanisław, obywatel. III; Drugi Doz. ☐ Doskonała Tajemnica; Czł. h. ☐ Cnota Uwieńczona (r. 5821).
2809. *Piotrowski Tadeusz*, szef bataljonu I piechoty, pułkownik. VII; Pierwszy St. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5808); Zał. ☐ Prawdziwa Jedność (r. 5811); jako uwolniony w obrazie ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2810. Piper Jan, dozorca ogrodu cesarskiego. III; Czł. cz. ☐ Złoty Pierścień (r. 5819); b. Czł. cz. ☐ zum guten Hirten (r. 5821); Czł. h. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
2811. Pirschel Fryderyk, cukiernik. III; Zast. M. Obrz. ☐ zum Bienenkorb.
2812. Pisanka Tadeusz, obywatel prywatny. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
2813. Pisarzewski Józef, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
2814. Piwko Wilhelm, reżyser Teatru Niemieckiego. III; Czł. h. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5820); Czł. ☐ Izis na wsł. Rewla; Czł. h. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
2815. Piwnicki Alojzy, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
2816. Piwnicki Jan, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
2817. Piwnicki Stanisław, IV; Dep. Pełn. ☐ Ścisłe Milczenie do W. W. N. P. (r. 5819); Czł. h. ☐ Doskonałości; Zał. i M. Staroszk. ☐ Ludzkości; Czł. h. ☐ Ścisłe Milczenie (r. 5821).

2818. Plagowski Teodor, prezydent municyp. m. Sandomierza. I; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
2819. Plater Filip, wice-gubernator wołyński. IV; Nam. M. Kat. ☐ Zorza Wschodnia; Czł. h. ☐ Cnota Uwieńczona (r. 5821).
2820. Plater Ignacy, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
2821. Plater Józef. M. ☐☐ Doskonała Tajemnica (r. 5786) i Polak Dobroczynny (r. 5787).
2822. Plater Konstanty hr., b. prez. Sądu Gran. zawilejskiego, marszałek pow. zawilejskiego. IV; Czł. h. ☐☐ Doskonała Jedność i Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀); Sęd. ☐ Gorliwy Litwin; Czł. h. ☐☐ Szkoła Sokratesa Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820) i zum guten Hirten (r. 5821).
2823. *Plater Ludwik hr.*, radca stanu Królestwa Polskiego, generalny dyrektor dóbr i lasów rządowych, senator kasztelan, czł. Warsz. Tow. Przyjaciół Nauk., leśnik i geograf. VII; W. Sekr. W. W. N. P. (r. 5816); W. Nam. W. W. N. P. (r. 5819); Czł. h. ☐ Doskonała Jedność; Zał. ☐ zum Dreieck; Czł. h. ☐☐ Szczere Połączenie, Jutrzenka Wschodząca, Hesperus i Astrea (r. 5819); M. Kat. i Czł. h. ☐ Kazimierz Wielki; Czł. h. ☐☐ Szkoła Sokratesa, Świątynia Równości, Pochodnia Północna, Wschodzące Słońce, Przyjaciele Ludzkości. Doskonałości, Świątynia Minnerwy, zum guten Hirten, Scisle Milczenie i Cnota Uwieńczona (r. 5821).
2824. Plater Tadeusz, b. asesor Sądu Głównego II departamentu. III; jako przeszły do Wieczn. Ws. w obrazie ☐ Gorliwy Litwin z r. 5821.
2825. Plater-Zyberg Michał, b. wice-gubernator wileński. IV; Czł. h. ☐ Doskonała Jedność; Zał. i Czł. cz. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820); Czł. h. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
2826. Płaskowski Ignacy, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
2827. Płaskowski Kajetan, b. kapitan. II; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2828. Plehn Karol Ludwik. III; Czł. h. ☐ Göttin v. Eleusis.
2829. Plettner Karol A., artysta dramatyczny. III; Czł. cz. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
2830. Plewczyński Stanisław. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni.
2831. Plewiński Edward, adjunkt w biurze Komisji Likwidacyjnej, 23 lat. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis.
2832. Plichta Andrzej, sekr. Rady Stanu. II; Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
2833. Plichta Jan, komis. regenc. w Poznaniu. IV; M. Kat. ☐ Tempel d. Eintracht; Czł. cz. ☐ Szczere Połączenie (r. 5811); M. Staroszk. ☐ Ludzkości (r. 5821); Cz. h. ☐ zum Dreieck (r. 5821).
2834. Plocer Jan, por. 3 p. piech. linj. Czł. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
2835. Pluciński Andrzej, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).

2836. Pluciński Grzegorz. kapitan wojsk polskich. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
2837. Pluskwiński Jan. III; jako przeszły do Wieczn. Ws. w obrazie ☐ Świątynia Izis z r. 58¹¹/₁₂.
2838. Płonczyński Antoni. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
2839. Płonczyński Jan Nep. II; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
2840. Płoszczyński Jan, b. podpułkownik. II; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2841. Pniewski Franciszek Ksawery. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni.
2842. Pniński Józef, prezes departamentu wołyńskiego. Czł. h. ☐ Orzeł Biały na ws.: Petersburga.
2843. *Pociej Aleksander*, oboźny wielki litewski. VII; Czł. h. ☐ ☐ Doskonała Jedność, Szkoła Sokratesa, Pochodnia Północna (r. 5820) i zum guten Hirten (r. 5821).
2844. Pociej Aleksy, obywatel prywatny. V; Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
2845. Podbipięta Romuald, b. marszałek dziśnieński. I; Czł. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
2846. Podbipięta Stanisław, b. sekr. gran. gub. wileńskiej. III; Podsk. i Czł. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
2847. Podczaski Joachim, major 3 p. piech. linj. III; Zał. i M. przysp. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
2848. Podczaski Teodor, porucznik 8 pułku kaw. II; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
2849. Podhajecki Antoni ksiądz, kanonik katedralny. M. Kat. ☐ Doskonała Równość.
2850. Podhorodeński Salezy, szef jazdy. II; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
2851. Podhorodeński Tadeusz. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
2852. Podhorodyński Władysław, marszałek pow. łuckiego. III; Czł. h. ☐ Cnota Uwieńczona (r. 5821).
2853. Podlewski Marcin, prezydent m. Lublina. V; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
2854. Podlich Jakób, b. oficer wojsk polskich. I; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
2855. Podoski Antoni, podprokur. Sądu Apel. Ks. Warszawskiego. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
2856. Podoski Jerzy, II; Czł. cz. ☐ ☐ Doskonała Tajemnica (r. 5786) i Polak Dobroczynny (r. 5787).
2857. Podoski Stanisław. W. Sędz. W. W. N. P. (r. 5820).
2858. Podowski Ignacy, obywatel. III; Czł. ☐ Wolność Odzyskana; Czł. h. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
2859. Podymowicz Ignacy, asesor prawny Kom. wojewódzkiej. V; Czł. Kap.

- ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Jutrzenka Wschodząca; Jałm. i Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
- 2860 Pogonowski Franciszek, major wojsk polskich. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
2861. Pogorzelski Djonizy. Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
2862. Pogorzelski Rafał, asesor Sądu Kryminalnego warszawskiego. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
2863. Pohl Adam, oficer bat. Wakenitza. I; Czł. ☐ zum goldenen Ring.
2864. Pohl Julian, doktor medycyny. I; Czł. cz. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
2865. Pohl Paweł Gotfryd, kanonik. III; M. ☐ zum Bienenkorb.
2866. Pohoski Wincenty, doktor medycyny. III; Czł. cz. ☐ Cnota Uwieńczona (r. 5821).
2867. Poklękowski Walerjan. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
2868. Pokuciński Bartłomiej, patron przy Trybunale w Radomiu. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
2869. Polakiewicz Tomasz, porucznik artylerji wojsk polskich. III; Czł. niecz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
2870. Polanowski Władysław. I; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
2871. Polaski Jan, porucznik 4 p. piech. I; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
2872. Poledro. Czł. h. ☐ Bouclier du Nord (r. 5811).
2873. Poletyło Alojzy, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
2874. Poletyło Jan, szambelan J. K. Mości. II; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
2875. Poletyło Jan hr., b. kapitan. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2876. Polewski Antoni, b. oficer wojsk polsk. I; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
2877. Polkowski Antoni, rachmistrz w Kom. Likwid. II; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2878. Pollau Fried. Johann, chirurg nadworny w Berlinie. Przedst. ☐ Piast w Berlinie.
2879. Połowski Antoni, komornik pow. łuckiego. III; Piewszy Doz. ☐ Cnota Uwieńczona (r. 5821).
2880. Połowski Józef, regent przy Komisji Radziwiłłowskiej. V; Repr. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie w ☐ Doskonała Jedność; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
2881. Pomarnacki Julian, sędzia gran. wilk. II; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
2882. Pomarnacki Piotr, reg. Sądu Główn. II dep. wil. II; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
2883. Pomianowski Antoni, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
2884. Pomorski Augustyn. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5818).

2885. Pomorski Stanisław, obywatel ziemski. II; Czł. cz. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58²⁰/₂₁).
2886. Poncet. Czł. ☐ Trzech Braci (r. 5769); Nam. M. Kat. (r. 5769), Arch. (r. 5785) i II Doz. ☐ Cnotliwy Sarmata (r. 5788).
2887. *Poniatowski Antoni*, b. sekr. Dworu Polskiego. VII; Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂); Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
2888. Poniatowski Antoni. oficjalista rządowy, lat 25. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5818).
2889. Poniatowski Djonizy. II St. (r. 5785), I St. (r. 5788); M. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
2890. Poniatowski Józef książę, minister Wojny, marszałek Francji. III; Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII); Czł. h. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5808); Kand. na urząd W. W. N. P. (r. 5813).
2891. *Poniatowski Stanisław-August król*. VII; Czł. ☐ Karola pod Trzema Hełmami jako »Eques Salsinatus« i »Salsinatus Magnus« od (r. 5777).
2892. *Poniński Jan* hr., wojewodzie poznański; eques a stella polari. Pełn. Doz. staroszkockiego w Strasburgu do zakładania w Polsce łóż ścisłej obserwy. M. Kat. ☐ Augusta pod Cnotliwym Sarmatą (r. 5779).
2893. Poniński Józef, prefekt m. Poznania III; Pierwszy Doz. ☐ Français et Polonais Réunis; Czł. ☐ Piast.
2894. Popiel Adolf. b. porucznik II; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2895. Popiel Ignacy, pisarz cłowy. III; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5787).
2896. Popielkowski Franciszek, sekretarz gubernialny. Czł. ☐ Orzeł Biały na ws.: Petersburga (r. 58²⁰/₂₁).
2897. Popławski Jan, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
2898. Popławski Leon, komisarz Wydz. dóbr i lasów rząd. w Kom. wojew. sandom. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2899. Popławski Ludwik, notariusz pow. lubelskiego. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
2900. Poradowski Antoni, adwokat Tryb. Wołyńskiego. Czł. h. ☐ Orzeł Biały na ws.: Petersburga (r. 58²⁰/₂₁).
2901. Poradowski Szczepan, porucznik wojsk polskich. II; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
2902. Potapeńko Andrzej, sekret. Adm. szpitali wojsk rosyjskich. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
2903. Poths Jerzy Fryderyk, kupiec VI; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis; Bud. Rachm. ☐ Katarzyna pod Gwiazdą Północną (r. 5778).
2904. *Potkański Franciszek*, obywatel wojew. sandomierskiego. VII; Czł. h. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818); Czł. Kap. Najw.
2905. Potkański Franciszek, b. kapitan. I; Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
2906. Potkański Wincenty, b. kapitan. Czł. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5808).

2907. Potocka Aleksandra hr. z Lubomirskich. Czł-i ☐ Ad. la Bienfaisance (r. 5783).
2908. Potocka Anna Sewerynowa hr. z Sapiechów. Czł-i ☐ Ad. la Bienfaisance (r. 5783).
2909. Potocka Joanna Karolina hr. z Sapiechów. Czł-i ☐ Ad. la Bienfaisance (r. 5783).
2910. Potocka Józefa hr. z Mniszchów. Czł-i ☐ Ad. la Bienfaisance (r. 5783).
2911. Potocka hr. Ignacowa. W. Mistrzyni ☐ Ad. la Bienfaisance (r. 5783).
2912. Potocka hr. Piotrowa, staroscina szczyrzecka. Czł-i ☐ Ad. la Bienfaisance (r. 5783).
2913. Potocki Aleksander. Kand. na urząd w W. W. N. P. (r. 5813).
2914. Potocki Antoni hr., kapitan-adjutant. III; Podsk. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5808).
2915. Potocki Artur hr., b. podpułkownik. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2916. Potocki Feliks. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58^{11/12}).
2917. *Potocki Ignacy hr.*, marszałek Rady Nieustającej, marszałek w. litewski. W. Mistrz. Wgo. Wdu. Narodowego Polskiego (l. 5781—5784); Czł. ☐ Świątynia Izis (r. 58^{11/12}).
2918. Potocki Ignacy, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2919. *Potocki Jan hr.*, b. generał wojsk polskich. VII: b. M. Kat. ☐ Świątynia Izis (r. 58^{11/12}); W. Nam. W. W. N. P. (r. 5815); Czł. Kapituły Najwyższej W. W. N. P. (r. 5820).
2920. Potocki Józef. M. Obrz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5812).
2921. Potocki Ksawery. Piecz. Arch. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
2922. Potocki Marcelli hr., b. kapitan II; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2923. Potocki Seweryn. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
2924. *Potocki Stanisław hr.*, generał dywizji, senator wojewoda. VII; Zał. i Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2925. *Potocki Stanisław Kostka hr.*, prezes Rady Stanu, senator wojewoda, minister Wyznań i Oświecenia Publicznego, prezes Senatu. VII; Wielki Mistrz W. W. N. P. (l. 5812—5820); Czł. Kap. Najw.; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820); Czł. h. ☐ Świątynia Izis, Kazimierz Wielki, Świątynia Równości, Pochodnia Północna i Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
2926. *Potocki Stanisław Szczęsny hr.*, marszałek Konfederacji Targowickiej. Wielki Mistrz W. W. N. P. od 5785 do r. 5789.
2927. Potocki Włodzimierz, kapitan artylerji. Czł. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5808).
2928. Potrykowski Antoni, kapitan 8 pułku piech. I; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
2929. Potulicki Kazimierz, b. porucznik. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).

2930. Potworowski. M. Kat. ☐ Szkoła Mądrości.
2931. Potworowski Edward, kapitan wojsk polskich, lat 25. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5816).
2932. Poussier Józef, architekt gub. III; pokrył ☐ Gorliwy Litwin w r. 5818.
2933. Poznański Antoni, porucznik jazdy. I; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
2934. Poznański Józef, artysta-muzyk. III; Drugi St. i Czł. cz. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820).
2935. Pracki Antoni, major pułku jazdy. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
2936. Pracki Karol, b. porucznik. III; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2937. Pradke Marcin, nauczyciel języków w Poznaniu. Czł. cz. ☐ Szkoła Mądrości.
2938. Prażmowski Józef. V; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Jutrzenka Wschodząca.
2939. Prażmowski Józef, sędzia pelacyjny. V; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2940. Prätorius Karol Gotthilf, dyrektor Kancelarii. III; Czł. ☐ zum Bienenkorb.
2941. Prätorius Fryderyk, pocztmistrz. IV; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
2942. Prätorius Fryderyk Wilhelm, sekretarz kameralny. V; M. Obrz. ☐ zum goldenen Ring (r. 5806).
2943. Pretre Jakób Olivier. III; Czł. ☐ zum Bienenkorb.
2944. Prévot de Lumian Augustyn, generał-major. Czł. h. ☐ Orzeł Biały na ws.: Petersburga (r. 58²⁰/₂₁).
2945. Prodehl Krystyn, naczelny inspektor miejski III; M. Dep. ☐ zum Bienenkorb.
2946. Prokopowicz Bartłomiej, nauczyciel szkół wydz. IV; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820); Przysp. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
2947. Proniewicz Jan, asesor Izby Skarbowej. III; Mów. ☐ Orzeł Słowiański; Czł. cz. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820); Czł. h. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
2948. Proskura Józef, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2949. Proskura Stanisław, obywatel ziemski. III; Czł. cz. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58²⁰/₂₁).
2950. Proszyński Atanazy, sęd. gran. miński. III; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
2951. Proszyński Eustachy, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
2952. Protasow Grzegorz, major. I; Czł. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
2953. Prozor Józef, porucznik wojsk polskich. I; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
2954. Pruchnicki. II. Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5784).

2955. Pruski Andrzej, ekonom gł. lazaretu. II; Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
2956. Pruski Karol, właściciel drukarni. II; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
2957. Pruszewski Michał, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
2958. Pruszyński Alojzy, obywatel ziemski. II; Czł. cz. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58²⁰/₂₁).
2959. Pruszyński Ignacy, kapitan I pułku piechoty. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5808).
2960. Pruszyński Jakób, nadrachmistrz Wydz. Skarb. V; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Jutrzenka Wschodząca; Podsk. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
2961. Pruszyński Jan, kapitan. II; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
2962. Pruszyński Józef, kontroler gen. Dyr. Skarbu w dep. lub. II; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
2963. Prykłonski Piotr, kapitan. III; Czł. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
2964. Przanowski. Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5787).
2965. Przechadzki Hipolit, porucznik artyl. piesz. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
2966. Przeciszewski Jan, b. marszałek pow. rosieńskiego. IV; Czł. ☐ Palemon; Czł. h. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
2967. *Przeciszewski Franciszek*, obywatel prowincji. VII; b. Nam ☐ Gorliwy Litwin; Czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820); Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
2968. Przeciszewski R., b. prezyd. grodz. rossień. III; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
2969. Przedpełski Konstanty, adjunkt przy Kom. obwodowej. I; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
2970. Przeradzki Ignacy, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
2971. Przeradzki Piotr, egzekutor konsumpcyjny w Pradze. II; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2972. Przeuski Franciszek. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
2973. Przewłocki Konstanty, porucznik. II; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
2974. Przeddziecki Dominik. M. Kap. ☐ Kościół Mądrości (r. 5780).
2975. Przeddziecki Franciszek, sekr. Kom. Rząd. Wojny. II; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2976. Przeddziecki Tadeusz, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
2977. Przyborowski Ignacy, porucznik. II; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
2978. Przybyłowski Michał, kontroler Dyr. Kredytowej. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
2979. Przybylski Walenty, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).

2980. Przybysławski Jacenty, obywatel. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Astrea; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
2981. Przyczychowski Antoni. Mów. ☐ Doskonała Tajemnica (r. 5786); M. ☐ Polak Dobroczyanny (r. 5787).
2982. Przyłuski Jacenty, patron Trybunału. I; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
2983. Przystanowski Piotr, obywatel pow. mińskiego. V; Sędz. i Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820); Czł. h. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
2984. Przysański Stanisław, sztabs-doktor W. Gwardji Polskiej. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Astrea; Gośc. ☐ Astrea (r. 5819).
2985. Psarski Wincenty, kasjer dep. warszawskiego. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₁); Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
2986. Puchała Paweł, podprefekt kozieniecki. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
2987. Puchalski Edmund, b. kapitan. Czł. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5808).
2988. Puchicki Józef, radca prawny Wydz. dóbr rządowych. III; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
2989. Puciłowski Benedykt, szambelan b. Dworu Polskiego. IV; Repr. ☐ Przyjaciele Ludzkości przy ☐ Doskonała Jedność (r. 5820); Czł. h. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie i Przyjaciele Ludzkości; I Doz. i Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin; Czł. h. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
2990. Pudłowski Ignacy, obywatel w Magnuszewie. I; Cz. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
2991. Pudor Adolf Andrzej, burmistrz. III; Czł. ☐ zum Bienenkorb.
2992. Pulczycki Józef, kapitan. II; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
2993. Pułgrabski Szymon, obywatel woj. sandomierskiego. II; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
2994. Pulikowski Roman V; Służ. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
2995. Pułkowski Stanisław, adjunkt komis. obwodowego. II; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
2996. Pusz August, naddzierżawca. III; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
2997. Puszczałowski Teodor, ekspedytor handlu w August. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
2998. Pusztynnika Jan, obywatel miasta Radomia. V; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Jutrzenka Wschodząca; Zast. I Doz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
2999. Putiata Bazyli, pułkownik. IV; Sęd. ☐ Doskonała Jedność; II Doz. ☐ Orzeł Słowiański; Czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820); b. Czł. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821); Czł. h. ☐ zum guten Hirten.
3000. Putkammer Ernest hr., porucznik pruski. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₀).
3001. *Putz Andrzej*, pułkownik wojsk polsk. VII; Czł. ☐ Göttin v. Eleusis.

3002. Puzyna Józef, asesor Sądu Głównego II depart. wileńskiego. III; Czł. ☐ Bouclier du Nord (r. 5784); M. Obrz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
3003. *Puzyna Nikodem książę*, ksiądz biskup sufragan wileński. VII; Czł. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
3004. Puzyna Stanisław. Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
3005. Pyrczanowski Szymon, lekarz artylerji. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820)
3006. Raabe Fryderyk Wilhelm, burmistrz. III; Czł. ☐ zum Bienenkorb.
3007. Raczewski Józef, kapitan wojsk ros., lat 33. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5818).
3008. Raczkiewicz Wincenty. III; Czł. cz. ☐ zum guten Hirten (r. 8521).
3009. Raczkowski Franciszek, kasjer dep. lubelskiego. III; Piecz. i Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
3010. Raczyński Dominik. II; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
3011. Raczyński Jan. Czł. ☐ Świątynia Izis (w XVIII).
3012. Raczyński Józef, obywatel Kr. P. I; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5822).
3013. *Radke Michał*. VII; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Eleuzis; Ekonom W. Ws; Br Służ. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
3014. Radoński Adelmar, b. porucznik. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni.
3015. Radoński Andrzej. II; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
3016. Radoński Antoni, obywatel wojew. sandomierskiego. III; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
3017. Radoński Marcin, podsędek kryminalny. III; Sędz. i Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
3018. Radosz Wacław, inspektor magazynów. III; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄); Nam. M. Kat. ☐ Stałości.
3019. Radoszowski Józef, prezes Komisji wojew. VI; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
3020. Radoszowski Władysław, b. komisarz wojew. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
3021. Radowski Fortunat, patron Trybunału. II; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
3022. Radwan Antoni, kapitan wojsk polskich. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Minierwy (r. 5821).
3023. Radwan Michał, komisarz wojenny. VI; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Minerwa; M. Kat. ☐ Świątynia Minierwy (r. 5821).
3024. Radzewski Herman, radca dworu. I; Czł. cz. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
3025. Radzicki Józef, inspektor wydziałowy. I; Czł. cz. ☐ Ludzkości (r. 5821).
3026. Radziejowski Teodor, podinspektor. III; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
3027. Radziwiński Aleksander. III; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
3028. Radziwiński Antoni, zastępca prefekta dep. lubelsk., b. generał wojsk

- polskich. V; Nam. M. Kat. i Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815); Czł. h. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁸/₁₉) i Świątynia Równości (r. 5820).
3029. Radziwiński Franciszek, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3030. Radziwiński Józef, kapitan jazdy. II; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
3031. Radziszewski Wincenty, kapitan kawalerji. I; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
3032. Radziwiłł Dominik ks., pułkownik wojsk polskich. VI; b. M. Obrz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie; jako przeszły do Wiecz. Ws. w obrazie tej ☐ z r. 5820.
3033. Radziwiłł Konstanty ks., obywatel ziemski. V; Czł. h. ☐ Doskonała Jedność; Czł. ☐ Szkoła Sokratesa; Czł. nieob. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie; Czł. cz. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820); Czł. h. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
3034. Radziwiłł Maciej ks. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
3035. Radziwiłł Mikołaj ks. Czł. zakonu Przyjaciół Doświadczonych (r. 5778); Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
3036. Radziwiłłowa Helena z Przeddzieckich ks. Czł-i ☐ Ad. la Bienfaisance (r. 5785).
3037. Rafałowicz Adam, obywatel wojew. sandomierskiego. III; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
3038. Ragoczy Karol, racłmistrz w Dyrekcji Generalnej Poczł. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Eleusis; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
3039. Rahoza Józef, obywatel pow. mińskiego. IV; Zał. i Czł. ☐ Szkoła Sokratesa; Czł. ☐ Pochodnia Północna; b. Czł. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
3040. Rakowiecki Benedykt, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
3041. Rakowski Jan. II; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
3042. Ramlowski Karol, inspektor dróg. I; Czł. cz. Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
3043. Randau Aleksander, konduktor inżynierów. II. Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
3044. Raquelier Feliks, b. kapitan. II; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3045. Rastawiecki Ludwik, obywatel prywatny. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
3046. Raszet Emanuel, pułkownik wojsk rosyjskich. III; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
3047. Raszewski Wacław. II; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
3048. Ratyński Adam, prezes Tryb. Cyw. woj. lubelskiego. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3049. Ratyński Antoni, obywatel. IV; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).

- 3050 Raysacher Andrzej, właściciel hamerni. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
3051. Razumowski Cyryl hr, feldmarszałek rosyjski. Czł. ☐ Trzech Braci (r. 5744).
3052. Rdułtowski Kazimierz hr., obywatel i b. marszałek pow. nowogrodzkiego. V; b. Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie, w zak. lat 9, w św. 33 lata (r. 5820); Czł. h. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
3053. Redel Jakób, pułkownik artylerji. Kand. na urz. W. W. N. P.; Nam. M. Kat. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
3054. Rehfeld Wilhelm, kupiec. I; Czł. h. ☐ Götting v. Eleusis.
3955. Reichel Jan Jakób, sztycharz nadw. J. K. M. III; Bibliot. ☐ Götting v. Eleusis.
3056. Reinberger Jan, poborca kasy głównej wojew. lubelskiego. IV; Jałm. i Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
3057. Reineke Jerzy, radca tytuł. w Koleg. Interesów Zagranicznych. W. Sekr. W. ☐ Astrea; Czł. h. ☐ Złoty Pierścień (r. 5819).
3058. Reinhold Leonard. III; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
3059. Reissel Ernst Philip. Proviant-Amt-Contrôleur. III; Czł. cz. ☐ Fr. W. z. b. Eintracht i zum bekränzten Kubus.
3060. Reklewski Wincenty. III; Czł. cz. ☐ •Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
3061. Rembieliński Andrzej, radca wojewódzki. III; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
3062. *Rembieliński Rajmund*, prezes Kom. województwa mazowieckiego. VII; W. I Doz. W. W. N. P.; Czł. h. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5819); Wschodzące Słońce (r. 5820), Doskonałości i Przyjaciele Ludzkości (r. 5821); M. Staroszk. ☐ Ludzkości (r. 5821); Czł. Najw. Kap.
3063. Rembieliński Wiktor, prezes Trybunału Cywilnego łomżyńskiego. Dep. ☐ Przyjaciele Ludzkości do W. W. N. P. (r. 5819); Czł. h. ☐ Szczere Połączenie; M. Kat. ☐ Wschodzące Słońce; Czł. h. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀); M. Kat., Czł. cz. i Zał. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
3064. Rembiewski Antoni, kupiec. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
3065. Rembowski Bonawentura, obywatel. IV; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
3066. Rembowski Maciej, prezes Sądu Kryminalnego. VI; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂); Dep. pełn. ☐ Wolność Odzyskana do W. W. N. P. (r. 5819); Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀); Czł. h. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
3067. Remiszewski Piotr, kapitan wojsk polskich. I; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
3068. Renaud M. ☐ Bouclier du Nord (r. 5784).
3069. Rendzina Jan, kapitan z pułku ułanów. I; Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
3070. Renner Fryderyk. III; Służ. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).

3071. Reszkowski Ignacy. IV; Czł. Kap. □ Rycerze Gwiazdy z □ Bracia Zjednoczeni
3072. Rewel Józef. III; Służ. □ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
3073. Rewieński Ignacy, obywatel powiatu nowogródzkiego. IV; Podsk. i Czł. cz. □ Szczęśliwe Oswobodzenie, w zak. lat 5, w św. l. 52 (r. 5820).
3074. Rewieński Tadeusz, regent ziem. pow. nowogródzkiego. III; Czł. cz. □ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
3075. Rewiński Franciszek, b. kapitan. II; Czł. cz. □ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3076. Rey Kajetan. III; Czł. □ Przesąd Zwyciężony (l. 5787, 5813).
3077. *Reych Piotr*, b. generał wojsk polskich. VII; W. Sęd. W. W. N. P. (r. 5815); Czł. Najw. Kap. (r. 5820); b. M. Kat. □ □ Świątynia Mądrości i Świątynia Izis; Czł. h. □ □ Szczere Połączenie i Świątynia Izis.
3078. Reychert Józef, inspektor skarbowy, III; Czł. cz. □ Doskonałości (r. 5821).
3079. Reyer Antoni. Czł. h. □ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
3080. Reykowski Jerzy, doktor medycyny. IV; Jałm. i Czł. cz. □ Gorliwy Litwin (r. 5821); Czł. h. □ Doskonała Jedność.
3081. Reyzet Tomasz, prezydent m. Wilna. Czł. h. □ Doskonała Jedność (r. 5820); Czł. h. □ zum guten Hirten.
3082. Reytan Antoni, b. kapitan. III; Czł. cz. □ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3083. Reytan Dominik. Czł. h. □ Doskonała Jedność (r. 5820).
3084. Reytan Michał. Czł. □ Świątynia Izis (w. XVIII).
3085. Riabikow Lew, eksp. Pocztańtu. V; Czł. h. □ Doskonała Jedność; Nam. M. Kat. i Zał. □ Orzeł Słowiański; Czł. h. □ Szkoła Sokratesa (r. 5820); Czł. h. □ □ zum guten Hirten i Cnota Uwieńczona (r. 5821).
3086. Riancour. Zał. □ Przyjaźń (r. 5770).
3087. Richter Jan, urzędnik poczty. III; Czł. □ zum guten Hirten (r. 5821).
3088. Riedel Józef, kapitan artylerji. I; Czł. cz. □ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
3089. Riel Ferdynand, doktor medycyny. III; Czł. cz. □ zum guten Hirten (r. 5821).
3090. Riemann. M. Obrz. □ Piast; M. Kat. □ Tempel der Eintracht; Czł. □ Français et Polonais Réunis.
3091. Rieul de Stefan. W. II Doz. W. W. N. P.; Czł. □ Bouclier du Nord (r. 5784).
3092. Ritter Jan, obywatel warszawski. II; Czł. cz. □ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
3093. Ritter Karol, kupiec. Czł. h. □ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
3094. Ritterich. Czł. cz. □ Bouclier du Nord (r. 5811).
3095. Robbi Mikołaj, obywatel m. Grodna. IV; I Szt. i Czł. cz. □ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
3096. Rodewald Andrzej, podsędek. I; Czł. cz. □ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
3097. Rodziewicz Stanisław, kasjer Uniwersytetu. III; Czł. cz. □ Gorliwy Litwin (r. 5821).

3098. Rogaliński Kasper. Dep. na Zjazd Wolnomularski w Wilhelmsbadzie (r. 5780).
3099. Rogalski Ignacy. II; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
3100. Rogalski Jan. Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
3101. Rogalski Walenty, zast. obr. w Prokur. Gener. III; Zast. M. Obrz. i Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
3102. Rogawski Józef, b. porucznik wojsk polskich. I; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie: jako przeszły do Wieczn. Ws. w obrazie tej ☐ z r. 5280.
3103. Rogowski Hipolit, podprefekt pow. krzeszowic. I; Czł. ☐ Świątynia Izis (w XVIII).
3104. Rogoziński Antoni, b. kapitan spraw. pow. słuckiego. V; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
3105. Rogoziński Ludwik. II St. ☐ Doskonała Tajemnica (r. 5821).
3106. Rogoziński Wacław. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
3107. Rogowski Hipolit, podprefekt krzeszowski. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
3108. Rogowski Ignacy, asesor prefektury. III; Jałm. i Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
3109. *Rogowski Ksawery*, kapitan gwardji rosyjskiej. VII; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
3110. Roguski Aleksander, podchor. gwardji. II; Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
3111. Roguski Mikołaj, kontroler podat. przy Urzędzie Muncyp. I; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
3112. Rohland Franciszek, podpułkownik. II; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3113. Rohrbach Wilhelm, doktor medycyny. III; Czł. cz. ☐ zum guten Hirten.
3114. Rohrmann Jan. V; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni.
3115. Rojewski Kajetan, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
3116. Rokicki Antoni, b. podpułkownik. III; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3117. Rokicki Ludwik, radca stanu. I; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
3118. Rokicki Michał, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
3119. Rokossowski Władysław, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
3120. Rokossowski Tomasz, naddzierżawca. III; Drugi Doz. ☐ Pallas (r. 5818).
3121. Rolzoll Samuel Fryderyk. III; Czł. ☐ zum Bienenkorb.
3122. Rom Ludwik, artysta. IV; Czł. ☐ Wolność Odzyskana; Czł. h. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
3123. Roman Antoni, sekr. Kom. Rząd. Wojny. III; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).

3124. Roman Franciszek, oficer wojsk polskich. I; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
3125. Roman Ignacy, sędzia Trybun. III; Sekr. i Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
3126. Roman Seweryn, kapitan 7 pułku piech. linj. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
3127. Romanowicz Gas., sędzia Kom. radziw. III; Czł. nieob. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
3128. Romanowski Filip, artysta. III; Arch. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
3129. Romanus Aleksander, b. kapitan wojsk polskich. III; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
3130. Romer Jan, obywatel wojew. sandomierskiego. III; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
3131. Romer Jan Nepomucen. Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
3132. Romer Ludwik, b. kapitan. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3133. Rongé Karol, aptekarz VI; Jałm. i Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820); Czł. h. ☐ Przyjaciele Ludzkości i zum guten Hirten (r. 5821).
3134. Ropejko Franciszek, obywatel ziemski. III; Czł. ☐ Orzeł Biały na ws.: Petersburga (r. 58²⁰/₂₁).
3135. Ropp Juliusz, kandydat praw. I; Czł. cz. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
3136. Ropp Teodor, b. marszałek gub wileńskiej. V; Czł. h. ☐ Doskonała Jedność; b. II Doz. W. ☐ Prow. Lit.; Czł. h. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820); Czł. ☐ Gorliwy Litwin; Czł. h. ☐ zum guten Hirten.
3137. Rościszewski Franciszek, obywatel III; Czł. cz. ☐ Doskonałości.
3138. Rościszewski Ignacy, obywatel. IV; Czł. cz. ☐ Szczere Połączenie; M. Staroszk. i Zał. ☐ Ludzkości; II Doz. ☐ Ścisłe Milczenie (r. 5821).
3139. Rościszewski Jan, radca prefektury warszawskiej. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂) i Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
3140. Rościszewski Józef, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Doskonałości.
3141. Rościszewski Maciej, radca Prokur. Generalnej. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Minerwa; Czł. h. ☐ Doskonałości; Czł. cz. ☐ ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
3142. Rościszewski Michał, komisarz Kom. wojewódzkiej. I; Czł. cz. ☐ Ludzkości (r. 5821).
3143. Rose Antoni, płatnik dywizji. III; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
3144. Rose Bernard. Municipalpräsident. Czł. ☐ Français et Polonais Réunis.
3145. Rosemberg Józef, doktor medycyny. IV; Czł. cz. ☐ Cnota Uwieczniona (r. 5821).
3146. Rosemberg Karol, fizyk dep. lubelskiego. III; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).

3147. Rosenberg Zygmunt, doktor medycyny. I; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
3148. Rosen Fryderyk bar., dyrektor pocztamtu w Wilnie, prezydent Kons. Ewangel. V; Czł. h. ☐ Doskonała Jedność; b. Nam. M. Kat. ☐ zum guten Hirten; Czł. h. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820); Czł. h. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821); Czł. h. ☐ zum guten Hirten i Szkoła Sokratesa (r. 5821).
3149. Rosenberg, doktor medycyny. IV; Czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820); M. Kat. ☐ Cnota Uwieńczona; Czł. h. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
3150. Rosenfeld Franciszek. III; Czł. ☐ zum Bienenkorb.
3151. Ross Jan, kupiec w Elblągu. VI; Czł. h. ☐ Göttin v. Eleusis.
3152. Rosset Otto, magister medycyny. II; Czł. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
3153. Rossmann Karol. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Eleusis.
3154. Rostkowski Stanisław, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
3155. Rostworowski Jan, b. pułkownik. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3156. Rostworowski Stefan, b. kapitan. II; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3157. Roszkowski Antoni. V; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni.
3158. Roszkowski Jan. V; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni.
3159. Roszkowski Serafin, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
3160. Roth Jakób Wilhelm, kupiec. III; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis.
3161. Rouville de. M. ☐ Bouclier du Nord (r. 5784).
3162. Rowicki Alojzy, obywatel. W. M. Obrz. ☐ Szczere Połączenie; M. Staroszk. ☐ Ludzkości; Czł. h. ☐ Doskonałości (r. 5821).
3163. Roy le. Czł. ☐ Trzech Bogiń (r. 5747).
3164. Rozikowski Józef. II Służ. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
3165. Rozrażewski. Czł. ☐ Trzech Braci (r. 5744).
3166. Rozwadowski Antoni, szef wydz. Min. Wew. III; Arch. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
3167. Rozwadowski An., doktor filozofji we Lwowie. III. Czł. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie w zak. lat 10, w św. lat 34 (r. 5820).
3168. *Rozwadowski Jan*, generał wojsk polskich. VII; Nam. M. Kat. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie; Czł. h. ☐ Pochodnia Północna, wiek zak. lat 11, w. św. lat 42 (r. 5820); Czł. h. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
3169. Rozwadowski Oktawiusz hr., obywatel ziemski. III; Czł. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).

3170. Rozwadowski Wincenty, b. sędz. ziem. pow. mińskiego. IV; Bud. i Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie, w z. l. 4, w św. l. 45 (r. 5820).
3171. *Roźniecki Aleksander*, generał, inspektor kawalerji wojsk polskich. VII; I Doz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5808); Kand. na urz. W. W. N. P. (r. 5813); W. Nam. W. W. N. P. (r. 5816); Czł. Najw. Kap. (r. 5820); Wielki Mistrz W. W. N. P. (r. 5821); Czł. h. ☐ Doskonała Jedność i Szczerze Połączenie; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni; Czł. h. ☐ Jutrzenka Wschodząca, Astrea, Kazimierz Wielki Szkoła Sokratesa, Świątynia Równości, Pochodnia Północna, Szczęśliwe Oswobodzenie, Przyjaciele Ludzkości i Świątynia Minerwy (r. 5821).
3172. Rożycki Samuel. I; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
3173. Rożyński Antoni, konserwator hipoteki. III; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
3174. Rószcyc Ferdynand, adwokat Sądu Główn. Grodz. III; Zast. Mów. i Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
3175. Rószcyc Nikodem, obywatel obw. krasnos. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
3176. Różycki Andrzej, obywatel z Sandomierskiego. I; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca.
3177. Różycki Bogusław. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
3178. Różycki Józef. III; Czł. cz. i Zał. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
3179. Różycki Karol, porucznik pułku uł. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
3180. Różycka Józef, nauczyciel muzyki. III; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3181. Römer Józef, sęd. gran. II; Czł. cz. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820).
3182. *Römer Michał*, marszałek gub. wileńskiej, prezes Kom. Radziwiłł. i Edukac. VII; Kand. na urzęd. W. W. N. P. (r. 5813); M. Kat. ☐ Doskonała Jedność i Czł. h. tejsze łoży; Czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa, Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820), Przyjaciele Ludzkości, Gorliwy Litwin, zum guten Hirten i Cnota Uwieńczona (r. 5821).
3183. Rönno Antoni bar., marszałek telszew. III; Czł. ☐ Gorliwy Litwin.
3184. Rönno Feliks bar., obywatel. II; Czł. ☐ Gorliwy Litwin.
3185. Rösler Antoni, kupiec. III; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis.
3186. Rudnicki Adam, doktor medycyny. IV; Sek. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
3187. Rudnicki Antoni, kapitan artyler. piesz. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58^{11/12}).
3188. Rudnicki Jan, asesor Tryb. Cyw. woj. mazowieckiego. II; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3189. Rudnicki Józef, obywatel. III; Czł. h. ☐ Cnota Uwieńczona (r. 5821).

3190. Rudnicki Tomasz, rejent ziem. wojew. mazow. III; Zast. Sęd. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
3191. Rudomina Antoni, sędzia graniczny wilk. II; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
3192. Rudomina Jan doktor filozofji. III; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
3193. Rudowski Ignacy, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
3194. Rudowski Leon. I; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
3195. Rudowski Wal. I; Czł. ☐ Dreieck (r. 5821).
3196. Rudziński Tadeusz, obywatel pow. nowogrodzkiego. III; Czł. cz. ☐ Szcześnie Ośwobodzenie (r. 5820).
3197. Rudzki Jan Ksawery. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
3198. Rukowicz Janusz, kasjer powiatowy. III; Czł. cz. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820).
3199. Ruksza Michał, kapitan wojsk polskich. I; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
3200. Rulikowski Antoni, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
3201. Rulikowski Ludwik, sędzia pokoju. I; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
3202. Rulikowski Władysław, wiceref. Rady Stanu III; Sekr. i Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
3203. Rupecki Marcin. Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
3204. Ruścikowski Szymon, pisarz sądu Policji Popraw. w Warszawie. II; Czł. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821)
3205. Rusiecki Jan. obywatel prywatny, 22 lat. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5817)
3206. Rusiecki Leonard. I; Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 5816).
3207. Rusocki Aleksander, obywatel woj. sandom. I; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818)
3208. Russocki Ignacy, patron Trybun. III; Czł. cz. ☐ Hesperus, jako przeszły do Wiecz. Ws. w obr. tej ☐ (z r. 58¹⁸/₁₉).
3209. Russocki Józef. I Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
3210. Russocki Maksymiljan. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
3211. Russocki Zygmunt. III; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
3212. Rustem Jan, ord. profesor Uniw. Wileńskiego, artysta malarz. VI; Czł. h. ☐ Doskonała Jedność (r. 5820); Sęd. i Czł. cz. ☐ zum guten Hirten; Zał. i Czł. h. ☐ Gorliwy Litwin, Szkoła Sokratesa, Jutrzenka Wschodząca i Cnota Uwieńczona (r. 5821).
3213. Ruszczyc Wincenty, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
3214. Ruszczyński Ludwik, dozorca miast woj. kaliskiego. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3215. Rutkowski Konstanty. Czł. ☐ Świątynia Izis; jako przeszły do Wieczn. Ws. w obr. tej ☐ (z r. 58¹¹/₁₂).

3216. Rutkowski Roman, pisarz Sądu Apel. Ks. Warszawskiego. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
3217. Rutowski Fryderyk August hr. Czł. ☐ Trzech Orłów Białych na ws.: Drezna (r. 5738).
3218. Rühl de Henryk, radca Dworu. Sekr. do jęz franc. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58²⁰/₂₁).
3219. Rybczyński Kazimierz, adjunkt sztabu gwardji. III; Zast. Sekr. i Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
3220. Rybczyński Mikołaj, obywatel ziemski. I; Czł. ☐ Orzeł Biały na ws.: Petersburga (r. 58²⁰/₂₁).
3221. Rybicki Wiktor, fizyk wojew. IV; Przyp. ☐ Ludzkości i Ścisłe Milczenie (r. 5821).
3222. Rycerski Błażej. kontroler gen. pobor. skarb. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Jutrzenka Wschodząca; Sekr. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
3223. Rychawiecki Jan. III; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
3224. Rychłowski Franciszek, obywatel prywatny. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
3225. Rychłowski Stanisław, kapitan wojsk polskich. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
3226. Rychter. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
3227. Rychter Jan, pomocnik redaktora. IV; Czł. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
3228. Rydzewski Wacław, porucznik 2 p. ułanów. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
3229. Rymiński Leopold, obywatel pow. łuckiego. III; Czł. cz. ☐ Cnota Uwieńczona (r. 5821).
3230. Rymiński Stanisław, kapitan. Czł. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5808).
3231. Rymont Łukasz, sędzia gran. piński. III; Czł. cz. ☐ Cnota Uwieńczona (r. 5821).
3232. Rymowicz Michał, podpuł. wojsk rosyjskich. II; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
3233. Ryskij-Korsakow. VI; Czł. ☐ Elżbieta p. zn. Cnoty na ws.: Petersburga; Czł. h. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
3234. Rymza Ksawery, kapitan wojsk polskich. III; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
3235. Ryskie Fryderyk. I; Służ. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820).
3236. Rządkowski Fortunat. II; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
3237. Rzempołuski Antoni. Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni.
3238. Rzeszowski Hieronim, b. asesor pow. łuckiego. III; Czł. cz. ☐ Cnota Uwieńczona (r. 5821).
3239. Rzewuska, hetmanowa polna. Czł-i ☐ Ad. de la Bienfaisance (r. 5783).

- 3240 *Rzewuski Adam hr.*, radca tajny, senator Państwa Rosyjskiego. VII; M. Kat. ☐ Orzeł Biały na ws.: Petersburga; Czł. h. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀); Czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa, Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820) i Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
3241. *Rzewuski Henryk hr.*, kamerjunker Dworu Rosyjskiego. V; b. Nam. M. Kat. ☐ Orzeł Biały na ws.: Petersburga; Czł. h. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
3242. *Rzewuski Jakób*, obywatel obw. lubelskiego. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
3243. *Rzewuski Kasimierz*. VII; Pierwszy Doz. W. W. N. P. (r. 5784); b. M. Kat. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
3244. *Rzewuski Michał*, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3245. *Rzętkowski Fortunat*, komisarz ekonomiczny. III; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820)
3246. *Rzętkowski Jan*, kupiec. IV; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
3247. *Rzodkiewicz Józef*. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni.
3248. *Rzytkowski Jan*. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Minerwa.
3249. *Sabiński Julian*, obywatel. III; Czł. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
3250. *Sadkowski Jan*, adwokat sądu słuckiego. IV; II Doz. ☐ Władysław Jagiełło; Czł. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820); Czł. h. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie.
3251. *Sadowski Ignacy*, regent Trybunału. Sekr. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
3252. *Sadowski Józef*. Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
3253. *Sadowski Wojciech*, obywatel prywatny. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
3254. *Sadowski Wojciech*, kapitan żandarmerji. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
3255. *Sagatyński Henryk*, b. kapitan. III; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3256. *Salambier*, członek Trybunału Handlowego Czł. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5808).
3257. *Salvage de Faverolle*, pułkownik gwardji cesarskiej. Czł. ☐ Français et Polonais Réunis.
3258. *Salvage Faverolle de bar.*, pułkownik wojsk francuskich. VII; uwoln. z ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3259. *Sandbeck Karol*, artysta. I; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
3260. *Sanden Paweł*, porucznik wojsk rosyjskich. III; Zał. ☐ Orzeł Słowiański; Czł. cz. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
3261. *Sanguszko Eustachy książę*, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).

3262. Saniewski Franciszek, porucznik artylerji III; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
3263. Saniewski Józef, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
3264. *Sapieha Kazimierz Nestor ks.*, generał art. lit., marszałek Konfederacji Litewskiej. Czł. ☐ Świątynia Izis; W. Mistrz W. W. N. (od r. 5789 do r. 5793).
3265. Sapieha Mikołaj ks II; Czł. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5808).
3266. Sapieha Paweł ks. Odzwierny. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5808).
3267. Sarnecki Benedykt. kapitan dym. III; Czł. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
3268. Sarnecki Michał, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
3269. Sarnecki Tadeusz, marszałek pow. kamienieckiego. Mówca do jęz. pol. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
3270. Sarnecki Wincenty, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3271. Sarnowski Karol, podinspektor popisów. III; uw. z ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3272. Sasiński Kazimierz. III; Służ. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
3273. Saunders Józef, prof. lit. i szt. pięk. Uniw. Wileńskiego. III; Czł. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
3274. Sauvan Ludwik, magister medycyny. I; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
3275. Sawicki. II; Br. Służ. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
3276. Sawicki Jan, porucznik 4 pułku strzelców pieszych. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
3277. Sawicki Ludwik, adwokat Sądu Głównego białostockiego. III; Sekr. i Czł. cz. ☐ Złoty Pierścień (r. 5819).
3278. Sawicki Michał, prezyd. ziem. pow. wileńskiego. III; Drugi Doz. ☐ Gorliwy Litwin; Czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820); Piecz i Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
3279. Sawiczewski Józef. III; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
3280. Schade Ernest Gottlieb, artysta-muzyk. III; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis.
3281. Schlemer Józef, doktor medycyny. III; b. Arch. i Czł. cz. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58²⁰/₂₁).
3282. Schloege Józef, radca Dworu. Mówca ☐ Stałości.
3283. Schmidtów Jan Karol August, dowódca bataljonu. II; Czł. ☐ zum goldenen Ring.
3284. Szmit Johann. Czł. ☐ Piast.
3285. Scholle Jan Benjamin. III; Czł. ☐ zum goldenen Ring.
3286. Scholtz. Czł. ☐ Piast.
3287. Schöler Fryderyk, lejtenant-generał. Czł. h. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
3288. Schönwald Ernerst. I; Czł. ☐ zum goldenen Ring.
3289. Schram Karol, frýzjer. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).

3290. Schram Karol, kapelan III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 581⁸/₁₀).
3291. *Schreiber Tomasz*. VII; Bud. Rach. i Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy.
3292. Schroeder Antoni. M. Kat. ☐ Göttin v. Eleusis.
3293. *Schröder Jerzy Antoni*, główny kontroler Mennicy, probierz Skarbu Kor. VII; Drugi Doz. W. W. N. P.; Czł. ☐ Göttin v. Eleusis.
3294. Schuch Jan Krystyn. Czł. h. ☐ Świątynia Izis ☐ (r. 581¹¹/₁₂).
3295. Schultz Jan Ludwik II; Czł. ☐ zum Bienenkorb.
3296. Schultz Piotr Franciszek, właściciel dóbr. Czł. ☐ Eugenia z. gekrönten Löwen; Czł. h. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
3297. Schüler Jan Fryderyk. II; Czł. ☐ zum goldenen Ring.
3298. Schütz Jan Adolf, nauczyciel paziów Króla Polskiego. VI; Przedst. ☐ Szkoła Mądrości; Br. Przysp. ☐ Göttin v. Eleusis.
3299. Schütz Jan Fryderyk, dyrektor solny. III; Mówca ☐ zum Bienenkorb.
3300. *Schütz Karol Gotlib*. VII; Dep. Repr. ☐ Göttin v. Eleusis.
3301. Schwartz Michał, jubiler. II; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3302. Scipion. Czł. ☐ Bouclier du Nord (r. 5811).
3303. Senft de Pilsach Gustaw, porucznik saski I; Czł. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
3304. Sengteller Marcin. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Eleusis.
3305. Serra. Czł. h. ☐ Bouclier du Nord (r. 5811).
3306. Serwaczyński Michał, artysta muzyk IV; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815); Czł. h. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
3307. Seyffert Andrzej, doktor medycyny. III; Czł. cz. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
3308. Sędzimir. Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5787).
3309. Sękowski Andrzej, asesor sądowy m. Łomży. II; Czł. ☐ Świątynia Minierwy (r. 5821).
3310. Siciński Mikołaj, kap. żandarm. Stobnice. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5822).
3311. Sidorowicz Stanisław, adwokat. I; Czł. cz. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
3312. Siedlecki Feliks, komor. pow. prużańskiego. I; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
3313. Siedlecki Kazimierz, sekretarz gub. grod IV; Arch. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820); Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
3314. Siedlecki Marjan, kapitan 6 pułku piechoty. I; Czł. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5808).
3315. Siedliski Adam, porucznik. I; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
3316. Siegfried Jan Daniel, Kammerrath. II; Czł. ☐ zum Bienenkorb.
3317. Siekierski Franciszek, artysta. III; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
3318. Siekierzyński W., artysta-malarz. III; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
3319. Sielezniew Piotr, sekret. Izby Skarb. III; Czł. uw. z ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820); Czł. ☐ Orzeł Słowiański; Czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa.

3320. Siemiątkowski Tomasz, b. pułkownik. II; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820)
3321. Siemieński Aleksander, III; Czł. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
3322. Siemieński Jan, b. porucznik. III; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3323. Siemieński Wincenty. III; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
3324. Siemoński Antoni, b. porucznik. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3325. Siemoński Augustyn. III; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony.
3326. Siemoński Gabrjel, kapitan wojsk polskich, lat 26. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5816).
3327. Siemoński Gabrjel. IV; Mówca ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
3328. Sienicki Leon, major 3. p. piech. linj. III; Drugi Doz. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
3329. Sienkiewicz Józef, nadleśny. II; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
3330. Sienkiewicz Józef, geometra rządowy. II; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3331. Sienkiewicz Wincenty, nauczyciel gimnazjum mińskiego. IV; Arch. i Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
3332. Sieradzki Stanisław, asesor Tryb. radomskiego. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Jutrzenka Wschodząca; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5819).
3333. Sierakowski Jan hr. obywatel. IV; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie; Czł. h. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
3334. Sierakowski Józef. Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
3335. Sierakowski Józef hr., radca Stanu. III; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3336. Sierakowski Sebastjan. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
3337. Sierakowski Wacław, podpułkownik. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3338. Sierawski Jan, generał brygady wojsk polskich IV; Bud. Rach. W. W. N. P.; I St. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
3339. Sieroszowski Jan Nepomucen, obywatel ziemski. I; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉)
3340. Sierzpiński Stanisław, porucznik wojsk polskich. IV; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie; Czł. h. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
3341. Sierzputowski Jan, b. asesor pow. słuckiego, adwokat Sądu Gł. Grodzkiego. III; b. Arch. ☐ Władysław Jagiełło; Czł. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820); Czł. h. ☐ Gorliwy Litwin; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
3342. Sierzputowski Marcin, sekretarz. I; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
3343. Siesicki Feliks, b. sędzia graniczny. III; pokrył ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
3344. Siesicki Mateusz, b. sędzia ziemstw. wilkom. I; Czł. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).

3345. Siewruk Józef, nauczyciel szkół pow. słuckiego. III; b. II St. ☐ Władysław Jagiełło; Czł. h. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
3346. Sikorski Michał, pisarz magazynu solnego w Kamionie. III; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3347. Sikorski Michał, b. kapitan. IV; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3348. Silin Bazyli, pułkownik, komendant Kamieńca. I; Czł. cz. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
3349. Simonetti Ludwik. sekr. Leg. Franc. III; uw. z ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3350. Simonowski Piotr, sekr. szl. pow. grod. IV; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
3351. Simsen Krystyn, asesor kolegjalny. Czł. h. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
3352. Sipayło Józef, translator Senatu. III; Czł. h. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820); M. Obrz. ☐ Orzeł Biały na ws. Petersburga; Czł. h. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
3353. Sipiagin Bazyli, lejtenant artylerji. I; Czł. cz. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58²⁰/₂₁).
3354. Sirenzel Jan, siodlarz. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
3355. Skarbek Franciszek. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
3356. Skarbek Kacper hr. Czł. ☐ Français et Polonais Réunis.
3357. Skarbek Karol Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
3358. Skarszewski Jan Kanty, patron Tryb. Lubelskiego. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
3359. *Skarzyński Fortunat*. VII; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni.
3360. Skarzyński Józef, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3361. Skarzyński Kazimierz, podpułkownik. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3362. Skarzyński Seweryn, podprefekt pow. łomżyńskiego. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
3363. Skibiński Kazimierz. artysta dramatyczny. III; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin; Czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa i zum guten Hirten (r. 5821).
3364. Skibniewski Józef, pisarz Komory Wod. warszawskiej. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
3365. Skibniewski Piotr, nadrachmistrz Kom. Wojew. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
3366. Skinder Ignacy, marszałek lidzki. III; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości; Czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5821).
3367. Skoczkowski Józef, radca nadw. Pr. G. W. IV; Czł. h. ☐ Doskonała Jedność (r. 5820); Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
3368. Skomorowski Franciszek, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).

3369. Skomorowski Jordan, podpisarz Tryb. lubelskiego. IV; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
3370. Skomorowski Ludwik, konduktor korpusu inżynierów. III; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
3371. Skonieczny Marcin, dozorca miast woj. sandomierskiego. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Jutrzenka Wschodząca; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
3372. Skopnik Fryderyk. Aktuarjusz. II; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
3373. Skoroszewski Paweł, urzędnik. I; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
3374. Skowroński Walery, b. kapitan. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3375. Skowroński Wojciech, sekretarz przy Radzie Stanu. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
3376. Skorupka Józef. I; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
3377. Skrobecki Tomasz, porucznik piechoty. I; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
3378. Skrzynecki Jan, podpułkownik. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3379. Skrzyżewski Stanisław, doktor medyc. III; M. Obrz. ☐ Pallas (r. 5818).
3380. Skulski Michał, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Złoty Pierścień (r. 5819).
3381. Skulski Piotr. V; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni.
3382. Skulski Stefan, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3383. Skurewicz Franciszek, sędzia grodzk. wilk. II; Czł. cz. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820).
3384. Skuszyński Alojzy, sekretarz przy kom. wojen Placu warszaw. II; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
3385. Skwarski Józef, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Doskonałości.
3386. Ślaski Andrzej. III; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
3387. Ślaski Jan, rotmistrz wojsk rosyjskich. III; Czł. uw. z ☐ Cnota Uwieńczona (r. 5821).
3388. Śliwiński Feliks, b. lejtenant-pułkownik wojsk polskich. III; Czł. cz. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58²⁰/₂₁).
3389. Śliwiński Mateusz, dziennikarz przy Kom. Rząd. Skarbu. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy.
3390. Słęka Ignacy. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni.
3391. Słonecki Erazm, b. kapitan. II; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3392. Słubicki Anzelm. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
3393. Słubicki August. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni.

3394. Słubicki Hipolit, radca wojew. mazowieckiego. II; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
3395. Słupecki Cyprjan, inspektor więzienia. III; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
3396. Słupecki Kazimierz, kapitan z pułku piech. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
3397. Smarzewski Marcin, b. porucznik. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3398. Smett de Stanisław, podpułkownik wojsk polskich. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Świątynia Minerwy; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
3399. Smidowicz Ignacy, geometra. II; Czł. cz. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58²⁰/₂₁).
3400. Smigiewicz Sebastjan, kapitan wojsk polskich. II; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
3401. Smikowski. Czł. ☐ Szkoła Mądrości.
3402. Smogorzewski Józef. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
3403. Smoleński Wawrzyniec, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
3404. Smolikowski Andrzej, rektor szkół dep. lubelskiego. VI; Sekr. i Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815); M. Kat. ☐ Wolność Odzyskana; Czł. h. ☐ Świątynia Równości (r. 5820); Czł. h. ☐ Cnota Uwieńczona (r. 5821).
-
3405. Smoliński Jan, aptekarz. III; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
3406. Smoliński Józef, major wojsk polskich. IV; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815); Czł. h. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
3407. Smoliński Józef. V; Czł. Kap. ☐ Rycerzy Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni.
3408. Smoliński Stanisław, nadrachmistrz Wydziału Skarbu. I; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
3409. Smoliński Tomasz, oficjalista Dyr. dóbr narodowych, lat 38. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5818).
3410. Smorszewski Antoni, sędzia Pokoju. I; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
3411. Śnieżawski Jan, radca prefekt. lubel. I; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
3412. Snitko Jan, tytuł. sowiet. III; Czł. uw. z ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
3413. Sobeski Feliks. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
3414. Sobierzewski Antoni, lekarz obwodu radomskiego. II; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
3415. Sobieski. Czł. ☐ Bouclier du Nord (r. 5811).
3416. Sobieski Andrzej, artysta-muzyk. III; Dyr. muz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).

3417. Sobieski Michał, obywatel. V; Dep. pełn. ☐ Pochodnia Północna do W. W. N. P.; Czł. h. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
3418. Sobieszański Wojciech, geometra. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
3419. Sobieszczański Djonizy, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
3420. Sobieszczański Witalis, asesor obw. III; Czł. ☐ Świątynia Równości (r. 5819)
3421. Sobertyn Józef, nauczyciel gimnazjum. IV; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
3422. Sobolewski. Czł. ☐ Bouclier du Nord (r. 5811).
3423. Sobolewski Bartłomiej, porucznik 2 pułku strzelców piesz. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
3424. Sobolewski Ignacy, minister Policji, minister sekretarz stanu Kr. P. minister Sprawiedliwości. W. Jałm. W. W. N. P. (r. 5811—5812).
3425. Sobolewski Józef, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
3426. Sobolewski Mateusz, pułkownik. III; jako przeszły do Wieczn. Ws. w obr. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
3427. Sobolewski Mikołaj, radca nadw. III; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
3428. Sobolewski Ksawery, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana; Czł. h. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
3429. Soboski Antoni, podsędek cyw. III; Sekr. ☐ Pallas (r. 5818).
3430. Soczyński Karol. Zast. i Jałm. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
3431. Sojecki Kazimierz, urzędnik Poczty. I; Czł. cz. ☐ Pallas (r. 5818).
3432. Sojecki Wincenty, adjunkt obw. radomskiego. II; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
3433. Sokoliński Piotr. Czł. ☐ Szkoła Mądrości.
3434. Sokołowski Franciszek, adjunkt Kom. obw. pułt. II; Czł. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
3435. Sokołowski Jan, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Cnota Uwieńczona (r. 5821).
3436. Sokołowski Leon, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Cnota Uwieńczona (r. 5821).
3437. Sokołowski Serafin. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
3438. Sokołowski P., artysta-muzyk. III; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
3439. Sokołowski Szymon, obywatel, sędzia, b. chorąży sanocki. VI; Sęd. ☐ Cnota Uwieńczona (r. 5821).
3440. Sokołowski Walenty, rewizor Komory wodnej. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3441. Sokulski Antoni, artysta-muzyk. III; Harm. ☐ Doskonała Jedność (r. 5820); M. harm. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
3442. Sokulski Franciszek, pisarz solny w Modrzejowie. I; Czł. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
3443. Sokulski Józef, sekretarz ministra Wojny. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
3444. Soldenhof. I; Czł. ☐ Bouclier du Nord (r. 5784).

3445. *Sółtohub Antoni hr.*, obywatel prowincji. VII; b. Nam. M. Kat. i Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie; Czł. h. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820); Czł. h. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
3446. Sołtan. Czł. ☐ Bouclier du Nord (r. 5811).
3447. Sołtan Adam, podpułkownik wojsk polskich. III; M. Kat. ☐ Węzeł Jedności; Czł. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820).
3448. Sołtan Wincenty, b. marszałek pow. rzeczysk. I; Czł. h. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
3449. Sołtyk. Czł. ☐ Bouclier du Nord (r. 5811).
3450. Sołtyk Leon, obywatel wojew. sandomierskiego. I; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
3451. Sołtyk Stanisław, poseł na Sejm Czteroletni, czł. Warsz. Tow. Przyj. Nauk. II Doz. ☐ pod Trzema Hełmami (r. 5772); Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII); Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 5811/12).
3452. Sołtyk Teodor, obywatel Ks. Warsz. I; Czł. ☐ Świątynia Izis.
3453. Sołtyk Teodor. III; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
3454. Somerfeld Michał, b. sekret. Poczty. II; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
3455. Sontag Józef, artysta. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5816).
3456. Sontag Józef I; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
3457. Sorel Karol. III; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
3458. Sosnicki Jakób, kapitan z p. strzelców piesz. II; Czł. i Zał. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
3459. Sosnkowski Ignacy, kapitan. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3460. Sosnkowski Kazimierz, obywatel. III; jako przeszyły do Wiecz. Ws. w obr. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3461. Sosnowski Mikołaj. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
3462. Sosnowski Wincenty, podsekr. Kom. Rząd. Woj. IV; Czł. h. ☐ Doskonała Jedność (r. 5820); M. Odź. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821); Czł. h. ☐ Palemon; Czł. ☐ zum guten Hirten.
3463. Soszalski-Rozaljon Aleksander, lejtenant świty cesarskiej. I; Czł. ☐ Osiris (r. 5820/21).
3464. Sowgin Karol, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
3465. Sozański Jakób Pankracy, adw. Sądu Apel., plenip. gen. Kom. Rządowej Przych. i Skarbu. VI; Pierwszy Doz. ☐ Bracia Zjednoczeni; Dep. ☐ Zorza Wschodnia do W. W. N. P. (r. 5820).
3466. Sparrman Ludwik, b. kapitan. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3467. Sperling Ludwik, gen. kontroler. III; M. Obrz. ☐ zum Dreieck (r. 5821).
3468. Spiessbach Ch. Goth., lekarz sztabowy w Pułtusku. III; Czł. ☐ zum Dreieck (r. 5821).
3469. Spinek Wojciech, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).

3470. Spiner Ludwik, sekret. Policji cyr. 7 w Warszawie. II; Czł. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
3471. Spirydonow Mikołaj, obywatel ros. III; Czł. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
3472. Splitowski Jan Winc., kupiec. II; Czł. cz. ☐ zum Dreieck (r. 5821).
3473. Spława v. Neumann Michał. Landrat des Posener Kreis. I Doz. i Zał. ☐ Piast.
3474. Spohurski Kazimierz, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3475. Sponville. M. Obrz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5811).
3476. Spöder Józef, kupiec. II; Czł. h. ☐ Götting v. Eleusis.
3477. Sreder Jan, rachmistrz obw. I; Czł. cz. ☐ Pallas (r. 5818).
3478. Sroczkowski Wiktor, poborca obw. III; Sekr. ☐ Hesperus (r. 58^{18/19}).
3479. Sroczyński Franciszek, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
3480. Srokanicz Daniel. Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
3481. Stacewicz Jan, regent powiatu nowogrodzkiego. IV; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
3482. Stachowski Józef, podsędek pow. łuckiego. III; Pełn. ☐ Cnota Uwieczona do ☐ Doskonała Tajemnica (r. 5821); Czł. cz. ☐ Cnota Uwieczona (r. 5821).
3483. Stadnicki. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII); Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
3484. *Stadnicki Antoni*, obywatel pow. krakowskiego. VII; Czł. h. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
3485. Stadnicki Antoni hr., b. kapitan. III; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3486. *Stadnicki Ignacy*, obywatel. VII; Czł. h. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58^{11/12}).
3487. Stadnicki Józef. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni.
3488. Stadnicki Paweł, obywatel w. sandomierskiego. II; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
3489. Stakelberg Gustaw. II; Czł. ☐ Bouclier du Nord (r. 1784).
3490. Stakelberd Otto, ambasador rosyjski. II; Czł. ☐ Bouclier du Nord (r. 1784).
3491. Stakowski Hipolit. III; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
3492. Stamm Adrjan, prezes Izby Handlowej i Rzemieślniczej. V; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Astrea; Podsk. ☐ Astrea (r. 5819).
3493. Stanecki Feliks, oficer wojsk pol. II; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5822).
3494. Stanecki Feliks, adjunkt kan. Dep. Tryb. II; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5812); Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58^{19/20}).
3495. Staniewicz Józef, kom. ziem. wilk. I; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin.

3496. Stanisławski Antoni, porucznik. II; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
3497. Stanisławski Teofil, pisarz celny. III; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
3498. Staniszewski Franciszek. II; Czł. ☐ Doskonała Tajemnica (r. 5786); Czł. ☐ Polak Dobroczynny (r. 5787).
3499. Staniszewski Leopold. obywatel. II; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3500. Staniszewski Tadeusz. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
3501. Stankiewicz Alojzy, b. kapitan. III; Uw. z ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3502. Stankowski Ignacy, posesor i bibliot. szkół woj. płockiego. VI; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3503. Stański Konstanty, b. major wojsk polskich. I; Czł. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
3504. Starczewski Piotr, obywatel. III; Czł. ☐ Hesperus (r. 58¹⁹/₂₀).
3505. Starorypiński Kajetan. kapitan dym. III; Czł. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
3506. Starzeński Maciej.
3507. Starzyński Franciszek, kalkulator w Kom. Rząd. Przych. i Skarbu, lat 25 I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5816).
3508. Starzyński Fryderyk, kamer-junkier Dworu J. C. M. III; Czł. ☐ Orzeł Biały na ws.: Petersburga (r. 58²⁰/₂₁).
3509. Starzyński Ignacy, obywatel. II; Czł. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
3510. Starzyński Ludwik. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII)
3511. Starzewski Rufin, nadleśny obwodu przasnys. I; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
3512. Staśkiewicz Grzegorz, b. porucznik wojsk polskich. I; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
3513. Staszewski Piotr, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
3514. Staszewski Tadeusz, sędzia gran. pow. upickiego. III; Czł. cz. ☐ Goriowy Litwin (r. 5820).
3515. Staszewski Wawrzyniec, adjutant major saperów. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
3516. Statler Joachim. III; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5812).
3517. Stawicki Jan, aktuarjusz II; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
3518. Stawiski, referendarz Rady Stanu. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₁).
3519. Stawowski Józef, poseł. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
3520. Stawski Adam, obywatel prywatny. lat 37. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5816).
3521. Stecki Adam, obywatel. III; Podskarbi ☐ Doskonała Tajemnica (r. 5821); Czł. h. ☐ Cnota Uwieczniona (r. 5821).
3522. Stecki Ludwik, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).

3523. Stefani Augustyn, doktor medycyny. Mówca do jęz. niem. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
3524. Stefani Jan, artysta muzyk. V; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni.
3525. Stefaniecki Michał. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
3526. Stefanowicz Ignacy, rewizor Komory. II; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
3527. Stefanowicz Onufry, kalkulator. I; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
3528. Steglin Karol, b. kapitan rosyj. Czł. ☐ Stałość
3529. Stein Jan Salomon, Krieges- und Domainen-Kammer Direktor. III; Sekr. ☐ zum goldenen Ring.
3530. Stein Stanisław, kapelan wojskowy. I; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
2531. Steinbrik. II; Czł. ☐ Bouclier du Nord (r. 5811).
3532. Steiner Chrystjan, Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
3533. Stempkowski Jan. I; Czł. ☐ Doskonała Tajemnica (r. 5786) i Polak Dobroczynny (r. 5787).
3534. Stenzel Bogumił, kupiec I; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
3535. Stepanow Paweł, pułkownik wojsk ros. III; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
3536. Sterymowicz Jan. III; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
3537. Stetkiewicz Kazimierz, geometra rządowy. II; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 582-).
3538. Steynert Krystjan Bogumił. Czł. h ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
3539. Stępczyński Michał, komisarz Wydziału dóbr i lasów rząd. w Kom. woj. mazowieckiego. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3540. Stępnicki Feliks, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
3541. Stępski Jakób, sędzia Trybunału. IV; Nam M Kat. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
3542. Stężanowski Aleksander, kapitan dym II; Czł. cz. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
3543. Stilling Jakób, właściciel oberży. II; Czł. ☐ zum Bienenkorb.
3544. Stiming Ludwik, aptekarz w Poznaniu. Czł. ☐ Szkoła Mądrości.
3545. Stobiecki Piotr, adjunkt Kontroli Skarbowej. Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
3546. *Stockman Jan Krystyn*. VII; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis.
3547. Stoiński Józef, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
3548. Stojanowski Jan, radca honorowy. III; Czł. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
3549. Stojowski Michał, podporucznik grenadj. gwardji polskiej II; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3550. Stoll Jan, doktor medycyny, chirurg nadw. kr., chirurg gen. armji, czł. Akademji Krakowskiej. V; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis; Gość W. W. N. P. (r. 5784).

3551. Stolpe Alojzy, artysta-muzyk. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Göttin v. Eleusis.
3552. Stoltz Jan Ant. Adolf. I; Sekr. ☐ zum Bienenkorb.
3553. Stökert. Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5811).
3554. Strahl Karol, artysta. III; Sekr. do kor. niem. i Czł. cz. ☐ zum guten Hirten (r. 5821)
3555. Strasburg Andrzej Michał, Landbaumeister. I; Czł. ☐ zum Bienenkorb.
3556. Straszewicz Wincenty, porucznik 2 pułku strzelców pieszych. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820)
3557. Straszewski Maciej, pułkownik. III; Czł. cz. i Zał. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815)
3558. Straus. II Doz. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5785).
3559. Straus Józef Karol, kupiec. II; Czł. h. ☐ Göttin v. Eleusis.
3560. Strawiński Kazimierz, marszałek pow. trockiego. III; Czł. ☐ Orzeł Biały na ws.: Petersburga (r. 58²⁰/₂₁).
3561. Strawiński Maciej, artysta-muzyk. I; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
3562. Stremler, fabrykant chustek. M. Kat. ☐ Szkoła-Mądrości; Czł. ☐ Stałość.
3563. Strett Antoni. II; Czł. cz. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820).
3564. Strojkowski Erazm, sekretarz wydz. Sk. K. W. L. IV; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
3565. Strojnowski Rafał. Mów. i Czł. cz. ☐ Doskonała Tajemnica (r. 5821).
3566. Stroński Feliks, porucznik 3 p. piech. linj. II; Czł. i Zał. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
3567. Stroński Jędrzej. I; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5819).
3568. Strowski Ludwik, obywatel ziemski. I; Czł. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
3569. *Strumillo Józef*, radca stanu Państwa Ros. VII; Piecz. i Czł. h. ☐ Doskonała Jedność; Czł. h. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀); Nam. M. Kat. i Zał. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820); Czł. h. ☐ Pochodnia Północna, zum guten Hirten i Cnota Uwieńczona (r. 5821).
3570. Strutyński Hieronim. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
3571. Strykowski Erazm. IV; Sekr. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
3572. Strzałkowski Ignacy, porucznik 3 p. piech. linj. II; Zał. i Czł. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
3573. Strzałkowski Jan. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
3574. Strzałkowski Jan. Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
3575. Strzałkowski Leon, radca Izby Administr. dóbr narod. IV; Czł. h. ☐ Kazimierz Wielki.
3576. *Strzedziński Feliks Paweł*. VII; Czł. Kap. Najw. (l. 5820—5821); W. Sędzia W. W. N. P. (r. 5821).
3577. Strzegowski Jan, adjunkt Kom. wojewódzkiej. III; Sekr. i Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).

3578. Strzelecki Rupert, b. porucznik. III; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3579. Strzelecki Sylwester, radca Prokur. Generalnej. III; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
3580. Stuart Kajetan, generał brygady, płatnik gener. wojska. III; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3581. Studentkowski Walenty, płatnik Kom. woj. mazowieckiego. III; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3582. Studziński Leon, kapitan dym. Jałm. ☐ Orzeł Biały na ws.: Petersburga (r. 58²⁰/₂₁).
3583. Stumer Jan. III; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
3584. Sturm Józef, właściciel oberży. I; Br. Służ. ☐ zum goldenen Ring.
3585. Sturzel Joh. Aleksander. Regierungsrat. II Doz. ☐ Piast.
3586. Sturzel Joh. Martin. Regierungssekretär. I St. ☐ Piast.
3587. Styczyński Wincenty, sowietnik Izby Skarb. grodz. III; Pierwszy Doz. i Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
3588. Styrlle Bernhard. Czł. ☐ Stałość.
3589. Suchecki Andrzej, b. podpułkownik. III; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3590. Suchecki Józef, rotmistrz 5 pułku kawal. Czł. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5808).
3591. Suchecki Józef, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3592. Suchodolec. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
3593. Suchodolski Jan, obywatel. V; Czł. Kap. ☐ Rycerzy Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni.
3594. Suchorski Nikodem, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
3595. Suchorzewski Tadeusz, generał brygady. II; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3596. Suchorzewski Zacharjasz. III; M. Obrz. i Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
3597. Sudz Mikołaj, nauczyciel prywatny, lat 29. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5816).
3598. Sufczyński Michał, obywatel ziemski. I; Czł. cz. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58²⁰/₂₁).
3599. Sulikowski Stefan, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
3600. Sulistrowski Kazimierz, gubernator miński. VI; b. M. Kat. i Czł. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
3601. Sułkiewicz Piotr, medyk I kl. III; Jałm., Gośc. i Czł. cz. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820).
3602. Sułkowski Antoni książę, b. generał dywizji. II; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3603. Sułkowski Jan, tytuł. sowietn. III; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).

3604. Sułkowski Maciej, kapitan 1 pułku jazdy. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58^{11/12}).
3605. Sumiński Antoni, radca stanu. Zał i M. Staroszk. ☐ Ludzkości (r. 5821).
3606. Sumiński Józef. III; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
3607. Superson Mateusz, pisarz Sądu Pokoju pow. błońskiego, lat 33. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5816).
3608. Surell Henryk, b. Czł. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
3609. Surguczewski Jan. I; Czł. ☐ Orzeł Biały na ws.: Petersburga; Czł. h. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
3610. Suske. Czł. ☐ Szkoła Mądrości.
3611. Swaryczewski. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
3612. Światłowski Paweł. I; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
3613. Świeżyński Maciej, pułk. wojsk ros. III; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
3614. Świda Karol, b. major. III; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3615. Świątorzecki Józef. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
3616. Świdorski Jan, porucznik 4 pułku strzelców pieszych. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
3617. Świdorski Marcin, doktor medycyny. III; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
3618. Świdziński Feliks, obywatel prywatny. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58^{11/12}).
3619. Świdziński Józef. Czł. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
3620. *Świdziński Piotr*, podprefekt powiatu hrubieszowskiego. VII, Czł. czł. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815); Czł. h. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58^{19/20}); Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820); Czł. h. ☐ Cnota Uwieńczona; Czł. Najw. Kap. (r. 5821).
3621. Świerzbiniński Gabrjel, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
3622. Świerzbiniński Stanisław, adwok. subst. wil II; Pom. Jałm. i Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
3623. Świerzewski Antoni, kapitan wojsk polskich. III; Czł. ☐ Świątynia Minnerwy (r. 5821).
3624. Świącicki Józef, obywatel. II; Czł. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
3625. Świącicki Onufry, b. kapitan. III; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3626. Świącicki Wincenty, aptekarz. III; Czł. ☐ Osiris (r. 58^{20/21}).
3627. Świętochowski Onufry, obywatel. III; Arch. i Czł. cz. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820).
3628. Świątorzecki Stanisław, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
3629. Świętosławski Marcin, kandydat prawa. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Minnerwy (r. 5821).

3630. Świnarski Jan Kazimierz, obywatel prywatny. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
3631. Świnarski Marcin, sekretarz w Komisji Likwidac. I; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
3632. Świrski Józef, obywatel obw. hrubieszowskiego. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
3633. Swoboda Józef. V; Służ. ☐ ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821) i Rycerze Gwiazdy.
3634. Swoboda Maksymiljan, doktor medycyny. I; Czł. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
3635. Syczeki Józef. III; Zast. Sekr. ☐ Doskonałe Zjednoczenie (r. 5820).
3636. Sygietyński Karol, inspektor Wydz. wojew. lubelskiego. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
3637. Sykłowski Antoni. III; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
3638. Symonowicz Romuald, pomocn. w Archiw. Radziwiłł. IV; M. Obrz. i Czł. h. ☐ Doskonała Jedność; I Doz. i Czł. cz. ☐ Szkoła Sokratesa; b. Czł. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
3639. Sypniewski Ignacy, rachmistrz Kom. Rząd. Spraw Wewn. i Policji. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3640. Szaber August. Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
3641. Szadkowski Antoni, obywatel prywatny, lat 27. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5817).
3642. Szadkowski Leonard, adjunkt Kom. obwodów. I; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
3643. Szakalski Antoni, płatnik wojew. VI; Pierwszy Doz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5817).
3644. Szalkiewicz Wincenty, artysta muzyk. II; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
3645. Szaniawski. Odźw. ☐ Bouclier du Nord (r. 5874).
3646. Szaniawski Antoni, rewizor skarbowy. II; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3647. Szaniawski Fabjan. Dep. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie do W. W. N. P. (r. 5784)
3648. Szaniawski Józef, kom. Wydz. lasów rząd. w Kom. woj. augustowskiego. III; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3649. Szaniawski Józef Kalasanty, b. prokurator kasacyjny, radca stanu, czł. Warsz. Tow. Przyj. Nauk. V; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂); Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀); Mów. do jęz. niem. W. W. N. P.; Czł. h. ☐ Doskonałości (r. 5821).
3650. Szaniawski Stanisław. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
3651. Szaniawski Tomasz, podporucznik 2 pułku strz. piesz. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).

3652. Szaniecki Jan. IV; Czł. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Astrea.
3653. Szantyr Jan, geometra Uniw. Wil. I; Czł. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
3654. Szatfeuer Walenty, komisarz. III; Czł. cz. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
3655. Szawłowski Mikołaj, kapitan wojsk polskich. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
3656. Szczaniecki Józef Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
3657. Szczawiński Jan. II; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
3658. Szczekutyn Ignacy, komisarz. I; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
3659. Szczepanowski Antoni, obywatel wojew. sandomierskiego. III; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
3660. Szczepanowski Roch., podprefekt w Kazimierzu. II; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
3661. Szczepański Gottfried, kupiec. III; Jałm. i Czł. cz. ☐ zum Dreieck (r. 5821).
3662. Szczepański Jakób II; Br. służ. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
3663. Szczepowski Józef. I; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
3664. Szczęsnowicz Juljan, nauczyciel szkół pow. słuckiego. III; b. I St. na ws.: Słucka; Czł. h. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
3665. Szczucki Ludwik. I; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
3666. Szczucki Wincenty, profesor medycyny Uniw. Warszawskiego. III; Sekr. do jęz. franc. W W. N. P.; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5819).
3667. Szczuka Andrzej, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
3668. Szczuka Dominik, obywatel. I; M. Staroszk. ☐ Ludzkości (r. 5821).
3669. Szczulepnikow, asesor kolegij. III; Czł. ☐ Poszukiwacze Manny na ws.: Moskwy; Czł. h. ☐ Kazimierz Wielki (r. 581¹⁰/₂₀).
3670. Szczulepnikow Rom. asesor kol. V; I Doz. ☐ Prow. Petersb.; Czł. h. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
3671. Szczurowski Ignacy, sekret. protok. Rady Minist III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 581¹¹/₁₂).
3672. Szczurowski Jan, artysta dramatyczny. IV; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 581¹¹/₁₂).
3673. Szczygielski Adam, komisarz cyrkułowy w Warszawie, lat 27. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5817).
3674. Szebeka Józef, major Gwardji Ros., adjut. wojen. gubernat. na Litwie. IV; Sęd. ☐ Orzeł Słowiański; Czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa; Czł. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5820); Czł. h. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
3675. Szede Fryderyk, aptekarz w Grodnie. III; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
3676. Szeller Jan Wilhelm, kupiec. I; b. Czł. ☐ zum Dreieck (r. 5821).
3677. Szembek Aleksander, generał-major wojsk koronnych. Nam. M. Kat. ☐ Świątynia Izis (l. 5781—5782); Dep. ☐ Katarzyna pod Gwiazdą Północną do W. W. N. P. (r. 5784).
3678. Szembek Karol. Sęd. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).

3679. Szemesz Kazimierz, b. marszałek pow. ihumeńskiego. III; Pierwszy St. i Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
3680. Szemiot Tadeusz, b. marszałek pow. szawelskiego. III; Czł. ☐ Palemon; Czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa i zum guten Hirten (r. 5821).
3681. Szenwald Chrystjan, nadleśniczy. III; Czł. ☐ Hesperus (r. 58^{18/19}).
3682. Szeyfelhut Karol, doktor prawa i profesor. IV; Czł. h. ☐ Doskonałości (r. 5821).
3683. Szimkart Henryk. III; Służ. ☐ Hesperus (r. 58^{18/19}).
3684. Szklennik Dominik, adwokat wileński. III; Mów. i Czł. cz. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820).
3685. Szkrodzki Karol. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Eleusis.
368. Szlawicz Jakób, b. kapitan 3 puł. piech. linj. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
3687. *Szłösigger Walenty*. VII; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Eleusis.
3688. Szmidecki Wilhelm, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58^{18/19}).
3689. Szmidel Jerzy, nauczyciel szkół wąchockich. I; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
3690. Szmidt. Mów. do jęz. niem. W. W. N. P. (r. 5811).
3691. Szmidt Ernest, b. oficer wojsk westfalskich. III; Drugi St. ☐ Cnota Uwieńczona (r. 5821).
3692. Szmidt Karol. Kand. na urz. W. W. N. P. (r. 5811).
3693. Szmigielski Walenty, major pułku piech. linjow. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
3694. Schmit Henryk. Sekr. do jęz. niem. W. W. N. P. (r. 5819).
3695. Szneer Dawid, obywatel m. Kalisza. I; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58^{18/19}).
3696. Szneider August. VI; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Eleusis.
3697. Szneider Piotr, nauczyciel w gimn. mińsk. III; Zast. Sekr. do jęz. obcych i Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
3698. *Szołdrski Wiktor hr.*, sędzia apelacyjny. VII; Piecz. W. W. N. P. (r. 5812); Czł. Najw. Kap. (l. 5820—5821); Dygn. W. W. N. P. (r. 5821); Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni; Czł. ☐ Français et Polonais Réunis.
3699. Szolkiwicz Szymon, porucznik saperów. I; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
3700. Szope Józef, inżynier przy Dyr. dróg. II; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
3701. Szotarski Antoni, komisarz wojewódzki. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58^{18/19}).
3702. Szperliński Antoni, asystent przy Hipotece. I; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58^{18/19}).
3703. Szperliński Bonifacy, patron Tryb. Cyw. woj. mazowieckiego. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).

3704. Szpicht Daniel, obywatel prywatny, lat 30. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5818).
3705. Szpilowski Hilary, budowniczy dep. warszawskiego. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
3706. Szpilowski Sylwester. III; Przysp. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
3707. Szpinger, major wojsk polskich. III; Czł. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821)
3708. Szreiber Tomasz. Sekr. do jęz. niem. W. W. N. P. (r. 5820).
3709. Szröder Jakób. kapitan. I; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
3710. Szröter Jan Michał. II; Czł. ☐ Doskonała Tajemnica (r. 5786) i Polak Dobroczynny (r. 5787).
3711. Szubert Adam, kapitan artylerji konnej. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
3712. Szubert Józef, kupiec. II; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
3713. Szubert Kacper. III; Czł. ☐ Français et Polonais Réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
3714. Szubert Michał, dziekan w Uniwers. Król. Warszawskim. IV; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis; Czł. h. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
3715. Szubert Teodor, rzecz. radca stanu, czł. Akad. Ces. w Petersburgu. Nam. M. Kat. ☐ Astrea na ws.: Petersburga; Czł. h. ☐ Złoty Pierścień (r. 5819).
3716. Szubski Michał, sekr. Kom. Rząd. Skarbu. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Świątynia Minerwy; Jałm. ☐ Świątynia Minerwy.
3717. Szuch Adolf. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Eleusis.
3718. Szujski Ignacy. II; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813)
3719. Szukalski Antoni. VI; Czł. Kap. ☐ Rycerzy Gwiazdy z ☐ Jutrzenka Wschodząca.
3720. Szukiewicz Alojzy, podkomorzy pow. lidzkiego. III; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
3721. Szukiewicz Faustyn, b. kapitan z pułku strzelców piesz. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
3722. Szuksta Leopold, sędzia. II; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
3723. Szulborski Karol. Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
3724. Szulmierski Anastazy, kapitan jazdy. I; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
3725. Szultz Ignacy, furjer Dworu Królewskiego. III; Biblj. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
3726. Szultz Józef, sędzia. I; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
3727. Szultz Karol, doktor medycyny. VI; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
3728. Szulz. Sekr. do jęz. niem. W. W. N. P. (r. 5811).
3729. Szulz Maciej, aptekarz. III; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5820); Czł. h. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).

3730. Szumkowski Piotr, adj. bat. 3 p. piech. linj. II; Zał. i Czł. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
3731. Szumlański Ignacy, kapitan. I; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
3732. Szumlański Józef, b. pułkownik. VI; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy; Zał. i Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni.
3733. Szumski Józef, obywatel. III; Czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820).
3734. Szuściski Jan, artysta muzyk. III; Br. Harm. i Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
3735. *Szütz Adolf*, radca budowl. rząd. VII; Czł. h. ☐ ☐ Świątynia Minerwy i zum Dreieck (r. 5821).
3736. Szwarzmann Józef. V; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Eleusis.
3737. Szweide Jan, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
3738. *Szeweryn Jan*, pułkownik artylerji. VII; M. Obrz. W. W. N. P. (r. 5820); Mów. do jęz. francusk. W. W. N. P.; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
3739. Szweykowski Kajetan, b. kapitan. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3740. Szweykowski Karol, b. kapitan wojsk polskich, lat 32. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5818).
3741. Szwykowski Józef. Czł. h. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
3742. Szyc Karol, pułkownik wojsk ros., kom. m. Grodna. III; Czł. cz. ☐ Złoty Pierścień (r. 5819; Czł. h. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
3743. Szydłowski Adam, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
3744. Szylennik Dominik. I St. ☐ Doskonała Jedność (r. 5820).
3745. Szylling Aleksander. Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
3746. Szylling Rafał. Czł. ☐ Świątynia Izis.
3747. Szymanowski Aleksander, b. kapitan. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3748. Szymanowski Dominik. Czł. ☐ Świątynia Izis.
3749. *Szymanowski Józef*, major z pułku piechoty. VII; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
3750. *Szymanowski Marcin*, artysta dramatyczny. VII; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3751. Szymanowski Michał, obywatel prywatny. IV; Drugi St. i Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂); Kand. na urz. W. W. N. P. (r. 5813).
3752. Szymanowski Teofil, radca Prefektury Warszawskiej. V; Gość W. W. N. P. (r. 5811); Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
3753. Szymański Gottfried, kupiec. I; Czł. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
3754. Szymański Michał. Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5816).
3755. Szymański Teofil, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).

3756. Szymański Wojciech, obywatel obw. zamoyskiego. IV; Drugi St. i Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
3757. Szymkajło, artysta dramatyczny. III; Czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820) Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin; Br. Harm. i Czł. h. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
3758. Szymkowicz Józefat, sekr. Kons. Wil. III; Repr. ☐ Władysław Jagiełło przy ☐ Doskonała Jedność (r. 5820); Czł. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
3759. Szyperski Józef, komisarz Policji cyrkułu III m. Warszawy. III; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
3760. Szyszko Michał, obywatel I; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
3761. Szyszko Leopold, sędzia grodz. pow. lidzkiego. II; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
3762. Szytko Mikołaj, marszałek pow. newelskiego. II; Czł. ☐ Orzeł Biały na ws.: Petersburga (r. 58²⁰/₂₁).
3763. *Tabęcki Józef*, radca Izby Obrachunkowej. VII; Dep ☐ Jutrzenka Wschodząca do W. W. N. P. (r. 5818).
3764. Taczanowski Antoni, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉)
3765. Taczanowski Franciszek, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
3766. Taeger Ernst Christian, Magazin-Officiant. III; Drugi Doz. ☐ zum Samariter (r. 5808).
3767. Taeger August Ludwig, Eigenthümer. III; Br. Służ. ☐ zum Samariter (r. 5808).
3768. Tallat Marceli, regent Sądu Grodzk. pow. wileńskiego. III; Pierwszy St. i Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
3769. Tamowski Marcin, pułkownik. III; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
3770. Tański Ignacy, minister Oświaty. Podsk. ☐ Świątynia Izis (l. 5781—5783); Sekr. W. W. N. P. (r. 5784); Nam. M. Kat. (r. 5787; Mów. (r. 5788; M. Kat ☐ Świątynia Izis (l. 5789—5790).
3771. Tański Ildefons, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
3772. Tański Józef, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
3773. Tarczewski Ferdynand III; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
3774. Tarczewski Marcin, asesor Tryb. Warszawskiego. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
3775. Tarczyński Wincenty. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
3776. Targoński Izydor, asesor Trybunału. I; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
3777. Tarnawski Ignacy, porucznik' wojsk polskich. I; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
3778. Tarnowski Jan, b. czł. Rz. Centr. w Galicji. III; Piecz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
3779. Taroni Jan. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis r. 58¹¹/₁₂).

3780. *Tarquinio*, artysta muzyk. VII; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
3781. Tarsza Stanisław, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
3782. Tatarowicz Adam, prokur. Tryb. Litewskiego. V; Jałm. i Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815); Nam. M. Kat. ☐ Wolność Odzyskana; Czł. h. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
3783. Tchórzewski Ludwik, asesor Wydz. dóbr rząd., asesor Wydz. Skarbowego w Płocku III; Czł. ☐ Hesperus (r. 58^{18/19}); Sekr. ☐ Ludzkości; M. Staroszk. ☐ Ludzkości (r. 5821); Czł. h. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819); Czł. ☐ Doskonałości (r. 5819).
3784. Tchórznicki Bogusław, obyw. z Galicji I; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
3785. Telczewski, b. kapit. ziem pow. słuckiego. III; Czł. ☐ Władysław Jagiełło; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
3786. Tepper Pet. Ferguson, kupiec. I; Czł. h. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5787).
3787. Tepper Pet. Ferguson, Kos. Ces. bankier nadw. V; Czł. cz. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5787).
3788. Terlecki Feliks, komis. ekon. rząd. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
3789. Terlecki Kajetan, obyw. obw. hrubieszowskiego. IV; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
3790. Terlecki Stefan, pisarz ziem. pow. pińskiego I; Czł. cz. ☐ Cnota Uwieczniona (r. 5821).
3791. Tesser de, General Schatzkontroler zu Posen. Czł. h. ☐ Piast; Czł. h. ☐ Gnieźnieńskiej.
3792. Tetmajer Paweł. I; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
8793. Tetzner Jerzy, pastor ewangelicko-augsburski. IV; Czł. h. ☐ Ludzkości (r. 5821).
3794. Thesby de Bellecourt. Czł. ☐ Dobry Pasterz; Dep. do W. W. N. P. (r. 5784).
3795. Thiele Aleksander Henryk, generał-lejtenant. III; M. Dep. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805).
3796. Thiele August, tłumacz. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58^{18/19}).
2797. Thieme August, podporucznik 3 p. piech. linj. II; Czł. cz. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
3798. Thiess Jan, sekr. gen. w Komisji nadzw. potrzeb wojska. VI; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5820).
3799. Thoerl Tobias G. Paul. V; Czł. i Jałm. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5787).
3800. Thury Piotr, porucznik wojsk polskich. I; Czł. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
3801. Tiede Jan. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Eleusis.
3802. Tiefenbach Karol, doktor medycyny, radca stanu. III; Czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820); Czł. h. ☐ Gorliwy Litwin; Czł. ☐ Piotr p. zn.

- Prawdy na ws.: Petersburga; Czł. h. ☐ zum guten Hirten (r. 5821);
Zast. M. Kat. ☐ Orzeł Biały na ws.: Petersburga.
3803. *Tiefs Jan.* VII; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Astrea.
3804. Tiesenhausen v. Ewald Friedr., kap. pułku v. Thile. III; Czł. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805).
3805. Tietz Friedrich Leop., obywatel ziemski. I; Czł. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805).
3806. Tilli, major. III; Czł. h. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5787).
3807. Tilly v. Friedrich Georg, geheimer Krieges-Rath, Stadt- u. Polizei-Präsident. III; Czł. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805).
3808. Titius August. b. kupiec. III; Drugi St. i Czł. cz. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
3809. Toczyński Ignacy, pisarz Komory. II; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
3810. Toczyński Feliks, obywatel. III; Drugi St. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
3811. Toczyński Jan, obywatel. VI; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3812. Tokarski Andrzej, major wojsk polskich. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
3813. Tokarski Mateusz Czł. cz. ☐ Isis (w. XVIII).
3814. Tokarski Michał, mecenas przy Sądzie Najwyższym. VI; St. W. W. N. P. (r. 5816); Dep. Pełn. ☐ Dreieck do W. W. N. P. (r. 5819); Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀); Czł. h. ☐ Szczere Połączenie; Czł. h. ☐ Doskonałości; Zał. i M. Staroszk. ☐ Ludzkości; Czł. h. ☐ Dreieck (r. 5821).
3815. Tokarski Stanisław, sekret. gener. Izby Obrachunkowej. III; Czł. h. ☐ Świątynia Isis (r. 58¹¹/₁₂).
3816. Tokarzewski Łukasz, nauczyciel. II; Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹¹/₁₂).
3817. Toliński Józef, generał brygady, szef sztabu. IV; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
3818. Tomaszewski Józef. III; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony; Zał. ☐ Gwiazda Nadziei (r. 5820).
3819. Tomicki Jan, b. pułkownik. II; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3820. Tomorowicz Jan, lekarz 7 pułku piech. linj. V; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Świątynia Minerwy; Czł. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
3821. Topper Krzysztof, obywatel m. Kalisza. II; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
3822. Torczyński Antoni, kapitan wojsk polskich. III; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5820).
3823. Torczyński Piotr, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
3824. Tornezy Cezary, rotmistrz ułańs. pułku lit. I; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
3825. Tournell Wincenty, egzaktor konsumpcyjny, zam. w Koninie, lat 43. I; Czł. ☐ Pallas (r. 5818).

3826. Toux de Salverte de August, lejtenant służby rosyjskiej, zam. w Petersburgu. I; Czł. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805).
3827. *Toux de Salverte de Jan Łukasz*, inżynier wojskowy. Różokrzyżowiec. Zał. ☐ Krzyż Gwiazdy na ws.: Berna; Zał. ☐ Dobry Pasterz (r. 5750); Czł. ☐ Trzech Braci (r. 5758); Zał. ☐ Académie de Secrêts (r. 5763); Nam. ☐ Cnotliwy Sarmata (r. 5769).
3828. Towiański Ignacy, b. szambelan Dworu Polskiego, sędzia ziem. wil. VI; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin; Czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820) i zum guten Hirten (r. 5821).
3829. Towiański Kazimierz. Służ. ☐ Doskonała Jedność (r. 5820).
3830. Töpfer Carl Aug., Kriegs- u. Steuer-Rath, zam. w Łęczycy. II; Czł. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805).
3831. Traverssier. Czł. i ☐ ad. de l'Amitié Sincère (r. 5785).
3832. Trefort Aleksander, urzędnik pocztowy. V; Czł. ☐ Gorliwy Litwin; Zał. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
3833. Trembecki Kazimierz, obywatel zam. w Gdańsku, lat 26. Czł. ☐ Świątynia Mądrości i zum goldenen Leuchter (r. 5805).
3834. Trembicki Antoni. Czł. cz. ☐ Izis (w. XVIII).
3835. Trembicki Walenty. Czł. cz. ☐ Izis (w. XVIII).
3836. Trembicki Wincenty. Czł. cz. ☐ Izis (w. XVIII); Czł. h. ☐ Izis (r. 58¹¹/₁₂).
3837. Trembiński Aleksander. III; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
3838. Trepka Tomasz. III; Czł. cz. ☐ Izis (w. XVIII).
3839. Treter Baltazar. III; W. St. W. W. N. P. (r. 5784); Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂); Mistrz Obrzęd. (l. 5781—82 i Sędzia r. 5783) ☐ Świątynia Izis.
3840. Trębicki Stanisław, pułkownik, adjutant J. C. M. W. Księcia. II; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3841. Trojanowski Józef. Piecz. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
3842. Trojański Feliks, doktor medycyny. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
3843. Trojański Tomasz, kupiec. III; Rachm. i Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
3844. Tropper Krzysztof. Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
3845. Troszczycki Józef, porucznik 2 pułku strz. pieszych. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
3846. Trotz Dawid, dyrektor Poczty. II; St. ☐ Ludzkości (r. 5821).
3847. Trotz Ephr., aptekarz. III; Czł. ☐ zum Dreieck (r. 5820).
3848. Trubecki Piotr książę, lejtenant gwardji. III. Czł. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
3849. Truskolaski Fr., obywatel. III; Zał. i Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
3850. Truskolawski Daniel, nauczyciel szkoły wojen. III; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
3851. Truszkowski Cyprjan, podleśny. I; Czł. h. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).

3852. Truskowski Kazimierz, sędz. gran. upicki. I; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
3853. Trypolski Józef, wicemarszałek pow. żytomierskiego. M. Obrz. ☐ Ciemo-
ności Rozproszone (r. 58²⁰/₂₁).
3854. Trzaskowski Placyd. V; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
3855. Trzeciński Djonizy, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3856. Trzeciński Ignacy, obywatel ziemski zam. w Drzewcach, lat 38. II; Czł. ☐ Pallas (r. 5818).
3857. Trzeciński Jakób, komisarz obwodu lipnowskiego. III; Czł. cz. ☐ Dosko-
nałości (r. 5821)
3858. Trzeciński Józef, sędzia pokoju, marszałek powiatu lubelskiego. VI; Bud. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815). b. M. Kat. ☐ Wolność Odzyskana; Czł. h. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀); Czł. h. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
3859. Trzeciński Rafał, ref. sek. spr. w R. St. V; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Świątynia Minerwy; Sekr. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
3860. Trzebiński Teofil, porucznik gwardji strz. konnych. I; Czł. cz. ☐ Kazi-
mierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
3861. Trzeszczkowski Jan, prokurator Trybunału wojew. augustowskiego. IV; I Doz. ☐ Wschodzące Słońce; Czł. h. ☐ Złoty Pierścień (r. 5819); Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
3862. Trzeszczkowski Andrzej, szef bataljonu artylerji pieszej. III; Czł. cz. ☐ Świątynia izis (r. 58¹¹/₁₂)
3863. Trzetrzewiński W., rachmistrz w Komisji Likwidacyjnej. III; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
3864. Tuczkow Sergjusz, generał wojsk ros. III; Czł. h. ☐ Pochodnia Pół-
nocna (r. 5820).
3865. Tuliszkowski Ignacy. Piecz. i Arch. ☐ Doskonała Tajemnica (r. 5821).
3866. Turkuł Ignacy, wiceref. Rady Stanu, kamerjunkier Dworu J. Kr. M. II; Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
3867. Turno Kazimierz, pułkownik 5 regim. jazdy, generał brygady. II; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5808); Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis
3868. Turski Antoni, b. sędzia powiatu ejszyskiego. V; b. Podsk. i Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
3869. Turski Jan, sędzia apelacyjny. IV; Dep. Pełn. ☐ Doskonałości do W. W. N. P. (l. 5819—5820); Czł. h. ☐ Doskonałości; M. Starosz. ☐ Ludzkości (r. 5821).
3870. Tümping v. George Ferd, der Wissenschaften Beflissener, zam. w Ber-
linie. I; Czł. ☐ zum goldenen Leuchter (r. 5805).
3871. Twardowski. Czł. ☐ Izis (w. XVIII).
3872. Tworowski Stanisław, ob. woj. sand. I; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wscho-
dząca (r. 5818).

3873. Tykiel Beno. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
3874. Tymieniecki Konstanty. Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII); Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
3875. Tymowski J., właściciel ziemski. III; Zast., Jałm. i Czł. ☐ Gorliwy Litwin; Czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa; Czł. cz. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
3876. Tymowski Kantorbery, obywatel, wicereferendarz Rady Stanu, poeta. III; Czł. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉); Mów. i Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki.
3877. Tymowski Karol, obywatel. III; Czł. h. ☐ Doskonała Jedność; Czł. cz. ☐ zum guten Hirten; Czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820); Zast. Jałm. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
3878. Tysson Józef, major. III; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815); Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
3879. Tyss. Deputow. do W. W. N. P. od ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5811).
3880. *Tyszkiewicz Tadeusz hr.*, b. generał brygady. VII; Zał. i Czł. cz. ☐ Bracia Polacy Zjednoczeni (r. 5820).
3881. Tyszkiewicz Teresa. W. Mistrzyni ☐ de la Bienfaisance (r. 5783).
3882. Tyszkiewicz Wincenty, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
3883. Tyszkowski Wincenty, obywatel. V; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5818).
3884. Ubysz Wincenty, obywatel. IV; M. Staroszk. ☐ Ludzkości; Jałm. ☐ Ścisłe Milczenie (r. 5821).
3885. Ufniański Franciszek, ławnik Municyp. Warszaw. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
3886. Ujazdowski Ignacy, kontroler w Komis. Rząd. Wojny. III; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
3887. Ulanicki Józef, leśniczy lasów rządowych. I; Czł. cz. ☐ Juźrenka Wschodząca (r. 5818).
3888. Ulanowski Klemens, rachmistrz obw. pułtusk. I; Czł. cz. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
3889. *Ulbricht Ferdynand*, aptekarz. VII; Czł. h. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819); II Doz. ☐ Stałości (r. 5819); Czł. h. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
3890. Uleniecki Jan, obywatel obw. hrubieszowskiego. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
3891. Umiastowski Ludwik, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
3892. Umiński Jan, b. generał brygady. II; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5829).
3893. Unger Karol. III; Drugi St. ☐ Doskonała Tajemnica (r. 5786); Czł. ☐ Polak Dobroczynny (r. 5787).
3894. Ungern Sternberg Karol bar., radca kolegjalny. Czł. h. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).

3895. Uniatycki Jan, pisarz Sądu Apel. VI; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3896. Unicki Maciej, kapitan saperów. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
3897. Unkowski Teodor, major wojsk ros. III; Zał. ☐ Orzeł Słowiański; Czł. cz. ☐ zum guten Hirten (r. 5821); Czł. h. ☐ zum guten Hirten.
3898. *Urmowski Klemens*, sędzia apelacyjny. III; Sekr. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5813); M. Kat. ☐ Wolność Odzyskana (l. 5814 - 5815); Czł. h. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀); Mów. do jęz. nar. W. W. N. P. (r. 5820).
3899. Urmowski Leon. Czł. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
3900. Urusow Sergiusz, pułkownik Gw. Ros. III; Czł. ☐ Orzeł Słowiański; b. Czł. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
3901. Ustrzycki Ludwik Adrjan, pisarz Sądu Apelacyjnego. V; Czł. ☐ Bouclier du Nord (r. 1784); Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂); Dep. pełn. ☐ Gorliwy Litwin do W. W. N. P.; Czł. h. ☐ Doskonała Jedność (r. 5820); Czł. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
3902. Uszyński Jan, sekr. obw. zamojskiego. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
3903. Uszyński Kazimierz, porucznik artylerji pieszej. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
3904. Uziembło Marcin, kapitan. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
3905. Valentin Peter Dawid, lat 47. Czł. cz. ☐ Szkoła Mądrości.
3906. Van der Noot Tadeusz, porucznik 3 p. piech. linj. I; Czł. cz. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
3907. Wagner Jan, dziedzic włości. I; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5811).
3908. Wagner Józef, nauczyciel muzyki. IV; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3909. Wagner Karol, prez. Koll. Ew. Wil. urz., farm. 9 kl. V; Podsk. ☐ Doskonała Jedność; Czł. h. ☐ Doskonała Jedność (r. 5820); Nam. M. Kat. i Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821); Czł. h. ☐ zum guten Hirten.
3910. Wagner Krzysztof, artysta malarz. IV; Piecz. i Czł. cz. ☐ zum guten Hirten (r. 5821); Czł. h. ☐ Gorliwy Litwin.
3911. Wagner Ludwik, artysta. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
3912. Wagner Tadeusz. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Eleusis.
3913. Wakenitz Leopold, major. III; Drugi Doz ☐ zum goldenen Ring.
3914. Walchowski. Czł. cz. ☐ Izis (w. XVIII).
3915. Walderowicz Feliks, urzędnik stanu cywilnego. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
3916. Walewski Aleksander. III; Czł. cz. ☐ Izis (w. XVIII).
3917. Walewski Antoni. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
3918. Walewski Ignacy. II; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
3919. Walewski Józef, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).

3920. Walewski Józef, porucznik 3 pułku ułanów, lat 30. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5817).
3921. Walewski Kazimierz, b. kapitan I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3922. Walewski Klemens. II; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
3923. Walewski Michał. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
3924. Walewski Mikołaj, podpułkownik art. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3925. Walicki Michał. Czł. h. ☐ Doskonała Jedność (r. 5820).
3926. Wall hr. Czł. ☐ Trzech Braci (r. 5744).
3927. Walter Bogumił, prez. grod. wołkow. I; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
3928. Walter Karol. III; Brat służebn. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
3929. Wandel Gottlieb Benjamin. III; M. Obrzęd. i Skarb. ☐ Fried-Wilh. zum begl. Eintracht; Czł. cz. ☐ zum bekränzt. Kubus i Drei Zirkeln w Szczecinie.
3930. Wangelin August, sędzia. III; jako przeszły do Wieczn. Ws. w obr. ☐ Hesperus (r. 58^{18/19}).
3931. Wanowski Felicjan Aug.. doktor. III; Czł. ☐ zum goldenen Ring.
3932. Wańkowicz Apolinary, obywatel ziemski, b. marszałek pow. mińskiego, IV; Czł. h. ☐ Doskonała Jedność (r. 5820); Nam. M. Kat. i Czł. cz. Pochodnia Północna; Czł. h. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
3933. Wańkowicz Edward, chorąży powiatu mińskiego. III; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
3934. Wańkowicz Jan, sędzia gran. miński. III; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
3935. Wańkowicz T, b. sędzia Sądu Gł. I depar. wil. III; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
3936. Wapiński Jan, obywatel obw. zamojsk. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
3937. Waradowicz Jan, porucznik wojsk polskich. III; Czł. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
3938. Warda Jan Bogumił, kupiec i obywatel m. Warszawy, lat 27. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis. (r. 5818).
3939. Wasilczykow Dymitr, generał wojsk ros. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5815).
3940. Wasilewski Jan Kanty. Czł. cz. ☐ Izis (w. XVIII); Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 58^{11/12}).
3941. Wasilewski Józef, generał brygady. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3942. *Wasutyński Wojciech*, mecenas przy Sądzie Najw. Instancji. VII; Sędzia ☐ Astrea (r. 5819); Piecz W. W. N. P. (r. 5820); Czł. Najw. Kap. (r. 5821); Podsk. Kap ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Astrea.

3943. Wasserrab Józef, senator Rzeczypospolitej Krakowskiej. II Stuart □ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
3944. Wassermann Karol Benj. Kreisjustrath. II; Czł. □ zum Bienenkorb.
3945. Wasserleben Ludwik Karol Emil. II; Czł. □ zum goldenen Ring.
4946. Waśniewski Józef. II; Czł. □ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
3947. Waśniewski Tadeusz, archiwista kom. wojewódzkiej. II; Czł. cz. □ Doskonałości (r. 5821).
3948. Watson Edward, komis. z obwodu radom. delegow. II; Czł. cz. □ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
3949. Wawrzecki Michał, marszałek brasławski. II; Czł. cz. □ Szkoła Sokratesa (r. 5820).
3950. Wazalli Andrzej, cukiernik. II; Czł. cz. □ Świątynia Równości (r. 5820).
3951. Ważyński Marcin, marszałek oszmiański. II; Czł. cz. □ Szkoła Sokratesa (r. 5820).
3952. Wągrowski Marcin, adw. Sądu Apelac. III; Czł. cz. □ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3953. Wąsikowski Franciszek, sufler. III; Czł. cz. □ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3954. Wąsowicz Aleksander, obywatel wojew. sandom. IV; Czł. Kap. □ Rycerze Gwiazdy z □ Jutrzenka Wschodząca; Zast. M. Obrz. □ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
3955. Wąsowicz Franciszek. III; Czł. □□ Doskonała Tajemnica (r. 5786) i Polak Dobroczynny (r. 5787).
3956. Wąsowicz Józef, b. marszałek pow. radomyńskiego. II; Czł. cz. □ Ciemności Rozproszone (r. 58²⁰/₂₁).
3957. Wczelka Franciszek, doktor medycyny, czł. Rady Medycznej przy Uniw. Wileńskim. Gość. i Jałm. □ Ciemności Rozproszone (r. 58²⁰/₂₁).
3958. Weber. Czł. □ Przesąd Zwyciężony (r. 5787).
3959. Weber Fryderyk Gottlieb, lejtenant. III; Czł. h. □ Göttin v. Eleusis.
3960. Wecki Fr. I Arch. □ zum Dreieck.
3961. Weinzieher Ludwik, artysta jubiler. III; Drugi St. i Czł. cz. □ Gorliwy Litwin.
3962. Weiss Jan Ludwik. I; Czł. □ zum goldenen Ring.
3963. Weissenhof Jan. III; Czł. cz. □ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
3964. Weleżyński Jan. Czł. h. □ Gorliwy Litwin (r. 5821).
3965. Weleżyński Tadeusz, kapitan adjut. gen. Krasińskiego. III; Czł. cz. □ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
3966. Welke Fryderyk, adjunkt Kom. wojew. III; Czł. cz. □ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
3967. Welke Jan Fryd., budowniczy. I; Czł. cz. □ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
3968. Wenda Marcelli, pisarz magazynu solnego w Krakowie. IV; Czł. cz. □ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3969. Wende Jan. V; Czł. Kap. □ Rycerze Gwiazdy z □ Eleusis.

3970. Wentzel Aug. Filip, radca akcyzy. II; Czł. ☐ zum Bienenkorb.
3971. Werburz Kazimierz. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Eleusis.
3972. Werdermann Fryderyk, konsyl. Kamery. III; jako przeszły do Wiecz. Ws. w obr. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
3973. Werecki Józef, podp. 3 pułku piech. linj. III; Czł. cz. ☐ Izis (r. 5818); Założ. i Czł. cz. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
3974. Wereszczaka Jan, b. lejtenant wojsk polskich. II; Czł. cz. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58²⁰/₂₁).
3975. Wereszczaka Józef, chor. pow. nowogr. III; Drugi Doz. i Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820); Czł. h. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
3976. Wereszczaka Michał, obywatel pow. nowogródz. III; Zast. Mówcy i Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
3977. Wereszczyński Adam, nadstrażnik. III; Czł. cz. ☐ Pallas (r. 5818).
3978. Wereszczyński B., obywatel prow. II; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
3979. Wereszczyński Kazimierz. Czł. cz. ☐ Izis (w. XVIII).
3980. Werhun Jan, rotmistrz ułanów. I; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
3981. Wernery Fryderyk. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Eleusis.
3982. Wernicke Christ. Elias, Oberbau-Inspektor, 36 lat. III; Założ. i M. Kat. ☐ Piast; Czł. cz. ☐ zum bekräntzen Kubus; Czł. cz. ☐ Fr.-W. z. beg. Eintracht.
3983. Werny. I; Czł. ☐ Bouclier du Nord (r. 5784).
3984. Werowkin Mikołaj. Mów. do jęz. ros. W. W. N. P. (r. 58²⁰/₂₁).
3985. Werowski Ignacy, artysta dramatyczny, lat 36. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5818).
3986. Werpechowski Kazimierz, kapitan artylerji. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
3987. Werselli Józef, podsekret. Kom. Rząd. Wojny. II; Czł. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
3988. Weryha Jan, pisarz Sądu Grodz. pow. zawil. II; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
3989. Wesołowski Maciej, kapitan 2 pułku strz. piesz. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
3990. Wesołowski Ksawery, kapitan. II; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
3991. Weyher Karol, księgarz. Czł. h. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
3992. Weynert Antoni, wirtuoz nadworny J. K. M. VII; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Astrea; I St ☐ Astrea (r. 5819).
3993. Weys Aleksander, adjut. J. C. M. W. X. Konstantego. III; Czł. dym. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).

3994. Weyss Chrystjan, zarz. Drukarnią Uniwers. III; Czł. cz. ☐ zum guten Hirten (r. 5821); Czł. h. ☐ Palemon i Gorliwy Litwin (r. 5821).
3995. Weyss Izydor, sztycharz. IV; Czł. ☐ Gorliwy Litwin i zum guten Hirten (r. 5821).
3996. Weyssenhoff Franciszek, podkom. wilkom. marszałek pow. wilkom. III; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin; Czł. h. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
3997. Weyssenhoff Józef. Czł. ☐ Kościół Mądrości (r. 5781)
3998. Węcki Józef, księgarz i drukarz nadworny. V; Dep. pełn. ☐ zum guten Hirten do W. W. N. P. (r. 5819); Czł. h. ☐ Doskonała Jedność (r. 5820); Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Astrea; Czł. cz. ☐ Astrea; Czł. h. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
3999. Wędziagolski Michał, ases. Sądu niższ. wil. I; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821)
4000. Węgierski Adam, płatnik dywizji. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
4001. Węgierski Emiljan. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
4002. Węgierski Józef, płatnik generalny wojsk polskich. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
4003. Węgierski Michał, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
4004. Węgleński Franciszek, senator-kasztelan, minister Sprawiedliwości. V; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ BB. Zjednoczeni; Zast. Doz. przy W. W. P.; Czł. h. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813); Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
4005. *Węgleński Jan*, minister stanu. VII; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂); Piecz. W. W. N. P. (r. 5811); W. I Doz. W. W. N. P. (r. 5812); Czł. Najw. Kap. (l. 5820—5821).
4006. Węgliński Adam, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
4007. Węgliński Józef. Jałm. ☐ Świątynia Izis jako przeszły do Wieczn. Ws. w obr. tej ☐ za r. 58¹¹/₁₂.
4008. *Węgrzecki Stanisław*, prezydent Mun. m. Warszawy, sędzią Sądu Apelacyjnego, prezes Trybunału Handlowego, czł. Warsz. Tow. Przyj. Nauk. VII; Sęd. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂); Kand. na urz. W. W. N. P. (r. 5813); Piecz. W. W. N. P. (r. 5816); Czł. Najw. Kap. (l. 5820—5821); Dygn. W. W. N. P. (r. 5821); Czł. h. ☐ Jutrzenka Wschodząca, Astrea, Szkoła Sokratesa, Świątynia Równości, Pochodnia Północna i Świątynia Minerwy (r. 5821).
4009. Węss Józef. adjunkt Wydz. Skarbu. I; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5821).
4010. Wężyk Aleksander, obywatel. III; Czł. h. ☐ Göttin v. Eleusis.
4011. Wężyk Aleksy. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
4012. Wężyk Franciszek, poseł na Sejm. prezes Tow. Przyj. Nauk w Krakowie, poeta. Sekr. W. W. N. P. (l. 5811—5812); Kand. na urz. W. W. N. P. (r. 5813).

4013. Wężyk Ignacy, b. kapitan. III; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
4014. Wichliński Kazimierz. Czł. cz. ☐ Izis (w. XVIII).
4015. Wichliński Walenty, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Hesperus.
4016. Wicianka Daniel. III; Czł. ☐ Doskonałości (r. 5821).
4017. Widacki Jákób, ziem. komis. pow. kobryński. I; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
4018. Widal. Czł. cz. ☐ Boucller du Nord (r. 5811).
4019. Widal Józef. I; Służ. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
4020. Wieland Jan, nauczyciel kadetów. III; jako przeszły do Wieczn. Ws. w obr. ☐ Hesperus (r. 58^{18/19}).
4021. Wieland Jan, obyw. m. Krakowa. IV; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5814).
4022. Wielhorska hr. Czł. i ☐ Ad. Eden.
4023. Wielhorski Adam. Czł. h. ☐ Doskonała Jedność (r. 5820).
4024. Wielhorski Jerzy hr., szambelan królewski. Czł. ☐ Przyjaciół Doświadczonych; Czł. ☐ Bouclier du Nord (r. 5784).
4025. Wielhorski Michał, czł. Minist. Spraw Wewn. Państwa Ros. III; W. M. W. ☐ Prowincj. Ros.; Czł. h. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58^{19/20}).
4026. Wieliczko Stanisław, prez. grodz. wilk. II; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
4027. Wielogłowski Feliks. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
4028. Wielogłowski Kasper, prezes Kom. wojew. krakow. IV; Czł. h. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
4029. Wielopolski Jan. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
4030. Wielopolski Wincenty, b. kapitan. II; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
4031. Wieniawski Antoni, major. III; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
4032. Wierciński Erazm, podpor. 3 p. piech. linj. I; Czł. cz. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
4033. Wierzbicki Antoni. Sekr. do jęz. ros. W. W. N. P. (r. 5821).
4034. Wierzbicki Antoni, porucznik. III; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
4035. Wierzbicki Joachim, pisarz komory Łuszków. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
4036. Wierzbicki Kazimierz, artysta muzyk. I; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
4037. Wierzbicki Ludwik, komis. obw. sand. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Jutrzenka Wschodząca; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
4038. Wierzbicka Wincenty, por. 4 p. strz. piesz. I; Czł. cz. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
4039. Wierbołowicz, podpułkownik. Zał. Wolnomularstwa narodowego woj. skowego (r. 5819).

4040. Wierzbowski Marcin, pocztmistrz. I; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
4041. Wierzchlejski Wal., radca Prokuratorji Generalnej. III; Dep. pełnom. ☐ Hesperus do W. W. N. P. (r. 5819).
4042. Wiesen von Sergjusz, obywatel Państwa Rosyjskiego. III; M. Kat. ☐ Poszukiwacze Manny na ws.: Moskwy; Czł. h. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
4043. Wiesiołowski Ignacy, obywatel. I; Czł. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
4044. Wiesiołowski Stefan, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
4045. Wiewiorowski Antoni, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
4046. Wiewiorowski Tadeusz II; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
4047. Wiktor. III; M. ☐ Doskonała Tajemnica (r. 5786); M. ☐ Polak Dobroczynny (r. 5787).
4048. Wiktor. Czł. cz. ☐ Izis (w. XVIII).
4049. Wilamowski Juljusz, urzędnik Archiwum ks. Radziwiłłów. III; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
4050. Wilanowski Tomasz, aplikant. II; Czł. uw. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
4051. Wilczewski. Czł. h. ☐ Bouclier du Nord (r. 5811).
4052. Wilczewski Franciszek. Czł. cz. ☐ Izis (w. XVIII); Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
4053. *Wilczewski Jerzy*, b. szambelan Dworu Królewskiego. VII; Pierwszy Doz. ☐ Izis (l. 5785—88); Sęd. W. W. N. P. (l. 5811, 5812); Kand. na urząd W. W. N. P. (r. 5813); Dep. pełn. ☐ Kap. Wyższej pod Gwiazdą Północną (r. 5819); Czł. h. ☐ Doskonała Jedność, Świątynia Izis, Jutrzenka Wschodząca, Astrea, Kazimierz Wielki, Szkoła Sokratesa, Świątynia Równości i Pochodnia Północna (r. 5820).
4054. Wilczewski Kajetan, marszałek pow. biebrzańskiego. III; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
4055. Wilczewski Mikołaj. W. Miecz. W. W. N. P. (r. 5784).
4056. Wilczopolski Mikołaj, prezes Rady Powiatowej. II; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
4057. Wilczopolski Władysław, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
4058. Wilczyński Florjan, obywatel. IV; Ekonom ☐ Ścisłe Milczenie (r. 5821); M. Staroszk. ☐ Ludzkości.
4059. Wilda Antoni. Czł. cz. ☐ Izis (w. XVIII).
4060. Wilda Walenty. Czł. cz. ☐ Izis (w. XVIII).
4061. Wildegans Fried. Leopold, Besitzer, Herrschaft Schwersenz. Zał. i M. Kat. ☐ Piast.
4062. Wilgocki Ambroży, adwok. Sądu Gł. 2 dep. wil. III; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
4063. Wilke Jan Fryderyk, budowniczy. I; Czł. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).

4064. Wilkoński Ignacy, porucznik 4 pułku strz. piesz. II; Czł. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
4065. Wilkoszewski Jan, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
4066. Wilkoszewski Stanisław, patron Tryb. Cyw. wojew. mazowieckiego. III; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
4067. *Wilkoszewski Walenty*, pułkownik wojsk polskich. VII; Cz. h. ☐ ☐ Pochodnia Północna, Jutrzenka Wschodząca i Hesperus; W. Arch. W. W. N. P.; Dep. Pełn. ☐ Wschodzące Słońce do W. W. N. P. (r. 5819); II Doz. i Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 5819/20); Czł. h. ☐ Doskonała Jedność, Szkoła Sokratesa, Świątynia Równości, Wschodzące Słońce, i Świątynia Minerwy (l. 5820, 5821)
4068. Willans Izabela. Czł. i ☐ Ad. Dobroczyńności (r. 5785).
4069. Willhelmi Gottlieb, Rentier in Berlin. Repräsent. ☐ Fr.-Wilh. z. b. Eintracht bei Drei Weltkugeln
4070. *Willman Jan Karol*, sekretarz Minist. Sprawiedliwości. VII; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5811/12); Czł. Najw. Kap; Repr. Pełn. ☐ Góra Wawel (l. 5820, 5821); Czł. h. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
4071. Willmans Jan Krystyn. V; Mów. ☐ zum goldenen Ring.
4072. Wilski Feliks, b. komis. wojenny, notariusz wojew. mazowieckiego. III; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815); Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 5819/20).
4073. Windisch Leopold, Bauinspektor. Założ. i Czł. ☐ Piast.
4074. Winnicki Ignacy, kapitan 3 p. piech. linj. II; Zał. i Czł. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
4075. Wiryon Jan, podkom. pow. grodzieńskiego. III; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
4076. Wiskowski Antoni, sekret. cyw. gub. III; Czł. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
4077. Wiśniewski Józef, b. kapitan wojsk polskich. I; Czł. cz. ☐ Złoty Pierścień (r. 5819).
4078. Wiśniewski Szczepan, sekr. Kom. Rząd. Wojny. II; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
4079. Wiszniakon Jan, tytuł. radca. III; Czł. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
4080. Wiszniewski Feliks, pisarz ziem. mozyrsk. II; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
4081. Wiszniewski Jan, skarbowy pow. biał. I; Czł. cz. ☐ Złoty Pierścień (r. 5819).
4082. Wiszniewski Józef, kapitan 2 pułku ułanów. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
4083. Wiszniewski Józef, b. kapitan wojsk pol. I; Czł. cz. ☐ Złoty Pierścień (r. 5819).
4084. Wiszniewski Paweł, oficer woł. ułań. pułku. III; Czł. ☐ Węzeł Jedności; Czł. h. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).

4085. Witaczek Wincenty. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Eleusis.
4086. Witanowski Dominik, asesor Sądu Główn. Grodz. IV; Mów. ☐ Przyjaciele Ludzkości; Czł. h. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820); Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
4087. Witanowski Michał, sekret. Izby szlacheckiej. IV; Nam. ☐ Przyjaciele Ludzkości; Czł. h. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820); Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
4088. Witkowski Augustyn, b. podpułkownik. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
4089. Witkowski Franciszek, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
4090. Witkowski Józef, nauczyciel muzyki. III; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni.
4091. Witkowski Klemens, komisarz Kom. wojew. Repr. Pełn. ☐ Wschodzące Słońce do W. W. N. P. (l. 5820, 5821); M. Staroszk. ☐ Ludzkości (r. 5821).
4092. Witkowski Konstanty, b. kapitan wojsk polskich. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
4093. Witkowski Ludwik, nauczyciel kadetów. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
4094. Witoszyński Józef, porucznik gwardji polskiej. I; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
4095. Witowski Łucjusz, b. kapitan. II; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 820).
4096. Witski Tadeusz III; Czł. cz. ☐ Izis (w. XVIII); Czł. h. ☐ Izis (r. 58¹¹/₁₂).
4097. Witte Jan Konstanty, doktor medycyny. III; M. Obrz. ☐ zum Bienenkorb.
4098. Wittenheim Otton, asesor kolegiálny. B. W. Sekr. ☐ Astrea na ws.: Petersburga; Czł. h. ☐ Złoty Pierścień (r. 5819).
4099. Wituski Feliks, asesor Trybun. wojew. mazowieckiego. III; Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
4100. Władych Demetry, sędzia Trybun Cyw. dep. lub. III; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
4101. Władykin Char, kap. Gwardji Ros. I; Czł. cz. ☐ Złoty Pierścień (r. 5819).
4102. Wnorowski Franciszek. III; Czł. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
4103. Wobser Michał Fryderyk, Landjäger. I; Czł. ☐ zum goldenen Ring.
4104. Wodeck von. Czł. cz. ☐ Piast.
4105. Wodnicki Piotr, porucznik z pułku strz. piesz. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
4106. Wodzbón Stanisław, b. kapitan. II; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
4107. *Wodzicki Józef*, obywatel. VII; Czł. Najw. Kap., b. M. Kat. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813); Czł. h. ☐ Kazimierz Wielki (r. 5820).
4108. Wodziński Ignacy. Czł. cz. ☐ Izis (w. XVIII).
4109. Wodziński Maciej, poseł powiatu brzeskiego. IV; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).

4110. Wodźbun Antoni, porucznik 5 pułku kawalerji w Bobrujsku. I; Czł. ☐ B. B. Zjednoczeni (r. 5808); Czł. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
4111. Woeler Ludwik, kupiec. III; Czł. h. ☐ Götting v. Eleusis.
4112. Wojakowski Rafał, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58^{18/19}).
4113. Wojakowski Wincenty, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58^{18/19}).
4114. Wojciechowski Ignacy, obrońca w Prok. Gen. III; Drugi St. i Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58^{18/20}).
4115. Wojciechowski Kajetan, obywatel wojew. sandomierskiego. III; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
4116. Wojciechowski Ksawery. III; St. W. W. N. P. (r. 5821); Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
4117. Wojciechowski Piotr, kontroler Kasy obw. lubelskiego. III; Zast. Sekr. i Czł. cz. ☐ Świątynia Równości.
4118. Wojczyński Ignacy, radca Ministra Skarbu. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58^{11/12}); Kand. na urząd. W. W. N. P. (r. 5813).
4119. Wojczyński Jan, porucznik. II; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
4120. *Wojda Karol*, radca stanu, prezydent Munic. i Policji w Warszawie, członek Senatu. VII; M. Kat. ☐ Astrea (r. 5819); Mów. do jęz. niem. w W. W. N. P. (r. 5820).
4121. Wojdziewicz Aryst. junkier ułanów. I; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
4122. Wojdziewicz Feliks, obywatel. B. asesor Sądu Gł. mińskiego. IV; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna; Czł. h. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
4123. Wojeński Wiktor, wójt gminy Tatary. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
4124. *Wojna Franciszek Ksawery*, szambelan królewski, wicekomendant Korpusu Kadetów, generał major, tajny radca, wicekanclerz Galicji, starosta stanisławowski. VII; M. ☐ Bouclier du Nord (r. 5784); Czł. Najw. Kap.; Nam. M. K. ☐ Izis; Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 58^{11/12}).
4125. Wojna Wojciech, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
4126. Wojniakowski Jakób. II; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
4127. Wojnicki Tadeusz, komornik. III; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
4128. Wojniłowicz A., b. asesor Sądu Głównego grodzieńskiego. IV; Czł. ☐ Węzeł Jedności; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
4129. Wojniłowicz Dyon., asesor pow. now. III; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
4130. Wojniłowicz Florjan, generał wojsk polskich. VI; M. Obrz. ☐ Węzeł Jedności; Czł. h. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie, Przyjaciele Ludzkości i zum guten Hirten (l. 5820, 5821).
4131. Wojniłowicz Józef, marszałek pow. nowogrodzkiego. IV; Czł. h. ☐ Doskonała Jedność; b. II Doz. ☐ Prow. Litews.; Czł. ☐ Węzeł Jedności (r. 5820).

4132. Wojniłowicz L., obywatel pow. słuckiego. IV; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
4133. Wojtkiewicz Jan, podporucznik 3 pułku ułanów. I; Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 5819/20).
4134. Wojtkiewicz Józef, sekretarz gubernialny. Zast. Sekr. do jęz. pol. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 5820/21).
4135. Wojtkiewicz Wincenty, major lit. pułku gren. kaw. I; Czł. cz. ☐ Złoty Pierścień (r. 5810).
4136. Wojtkowski Aleksander, asesor S. N. Żow. łuckiego. I; Czł. cz. ☐ Cnota Uwieczona (r. 5821).
4137. Wolanowski Ignacy, kapitan. III; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
4141. Wolański Jan, obywatel I; Czł. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
4138. Wolewicz Karol, aptekarz w Słonimie. III; Czł. cz. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
4139. Wolfen Jan Fryderyk, major. II; Czł. ☐ zum Bienenkorb.
4140. Wolfgang Jan, profesor Uniwersytetu Wileńskiego. III; b. Czł. cz. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
4142. Woliński Ignacy, porucznik 7 pułku piech. linj I; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
4143. Woliński Józef, patron Trybunału. III; M. Obrz. ☐ Astrea (r. 5819).
4144. Wollmann. Czł. cz. ☐ Piast.
4145. Wolmer Leonhard, prezydent Sądu Gr. III; Czł. cz. ☐ Palemon; Czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa i zum guten Hirten (l. 5820, 5821).
4146. Wolski Antoni, sędzia I instancji. III; Pierwszy Doz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
4147. Wolski Hipolit, kapitan. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
4148. Wolski Mikołaj, obywatel pow. nowogrodzkiego. IV; M. Obrz. i Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
4149. Wołk Jan. Czł. cz. ☐ Izis (w. XVIII).
4150. Wołk Stanisław, urzędnik Izby Obrachunkowej. I. Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
4151. Wołodko Ferdynand, regent Sądu Głównego. III; Zał. i Czł. cz. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820).
4152. Wołowicz Benedykt, obywatel. VI; Dep. Pełn. ☐ Zorza Wschodnia do W. W. N. P.; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Astrea; I Doz. ☐ Astrea; Czł. h. ☐ Kazimierz Wielki (r. 5819).
4153. Wołowicz Eustachy, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Złoty Pierścień (r. 5819).
4154. Wołowicz Eustachy, b. podpułkownik. III; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
4155. Wołowicz Jan, kapitan b. wojsk polskich. I; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
4156. Wołowicz Jerzy. I; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).

4157. Wołłowicz Joachim hr., radca stanu, gubernator obwod. białost. III; Nam. M. ☐ Złoty Pierścień (r. 5819); Czł. h. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
4158. Wołłowicz Ludwik, sędzia ziem. wileńsk. III; Czł. cz. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820).
4159. Wołodkiewicz Jan. Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
4160. Wołodkowicz Jan. Czł. cz. ☐ Izis (w. XVIII).
4161. Wołodkowicz Melchior, obywatel, b. marszałek pow. wileńskiego. IV; Czł. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
4162. Wołodkowicz Wincenty, podkomorzy wilejski. III; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
4163. Wołosowski Konstanty, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
4164. Wołoszyński Jan, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
4165. Wołowski. adwokat. III; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
4166. Wołowski Jan, adwokat Sądu Apel. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
4167. Woroniecki Adam książę, kapitan Gwardji, pomocnik gen. hr. Ozarowskiego. I Stuard ☐ Orzeł Biały na ws.: Petersburga (r. 58²⁰/₂₁).
4168. Woroniecki Franciszek książę, obywatel ziemski. I; Czł. cz. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
4169. Wossidło Adam, aptekarz w Poznaniu. Czł. cz. ☐ Szkoła Mądrości.
4170. Woyczyński Stanisław Czł. cz. ☐ Izis (w. XVIII).
4171. Woyniłłowicz. Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 5818).
4172. *Woźnicki Michał*, radca stanu. VII; W. Sekr. W. W. N. P. (r. 5815); Dep. Pełn. ☐ Szczere Połączenie do W. W. N. P.; Czł. h. ☐ Szczere Połączenie; Zał. ☐ Świątynia Minerwy; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Minerwa; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819); Czł. h. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀); Czł. h. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820); Czł. h. ☐ Doskonałości; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
4173. Wölffel Ludwik, obywatel m. Kalisza. III. Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
4174. Wörzell Mik. hr., obywatel pow. rówieńskiego. III; Jałm. ☐ Doskonała Tajemnica; II Doz. ☐ Cnota Uwieńczona (r. 5821).
4175. Wörzell Stanisław hr., obywatel pow. rówieńskiego. III; Sekr. ☐ Doskonała Tajemnica; Mów. ☐ Cnota Uwieńczona (r. 5821).
4176. Wrochton margrabia, minister angielski w Warszawie. Czł. ☐ Cnotliwy Sarmata (r. 5769).
4177. Wroczyński Jan, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819).
4178. Wróblewski Franciszek, doktor medycyny. I; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
4179. Wrubell Karol Antoni, radca nadworny. III; Pierwszy Doz. ☐ Złoty Pierścień (r. 5819).

4180. Wrubell Michał, chor. art. Gwardji Rosyjskiej, I; Czł. cz. ☐ Złoty Pierścień (r. 5819).
4181. Wucher Jan Karol. II; Czł. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5787).
4182. Würfel Wacław, muzyk kompozytor. III; Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
4183. Wybranowski Roman, kapitan 2 pułku piechoty. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
4184. Wyczehowski Antoni, radca stanu. III; Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
4185. *Wydzga Florjan*, sędzia apelacyjny. VII; W. M. Obrz. W. W. N. P. (r. 5816); Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Astrea; Czł. cz. ☐ Astrea (r. 5819); Czł. h. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
4186. Wyleczyński Tadeusz, kapitan. Czł. ☐ Kazimierz Wielki; Czł. h. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
4187. Wyleżyński Jan, marszałek nowogr. III; Zast. Mów. i Czł. h. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
4188. Wypychowski Franciszek, służy prywatnie. I; Służ. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
4189. Wyrozębski Jakób, sekr. obw. hrubiesz. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
4190. Wyrwicz Józef, podpor. 1 pułku piech. linj. I; Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
4191. Wyrzykowski Józef, porucznik 14 pułku. III; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
4192. Wyrzykowski Juljusz, asesor Trybunału. I; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
4193. Wyrzykowski Maciej, kalkulator Kom. wojew. I; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
4194. Wysiekierski Jan. Założ. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5810); Bud. i Rach. tejeż łoży (r. 5811).
4195. Wysiekierski Jerzy, kapitan płatnik. III; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
4196. Wysiekierski Wawrzyniec, prokurator przy Sądzie Kar. dep. lub., prezes Sądu Karnego woj. krakowskiego. V; Arch. i Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5812); Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
4197. Wysocki Filip, obywatel woj. sandomierskiego. I; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
4198. Wysocki Fryderyk, major 1 pułku lit. III; Czł. cz. ☐ Złoty Pierścień (r. 5819).
4199. Wyszkowski Hjacynth, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).

4200. Wyszkowski Michał, radca ministra Spraw Wewnętrznych. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
4201. Wyszynski Marcin, profesor szkoły wydziałowej rządowej. III; Zast. M. Obrz. ☐ Astrea (r. 5819).
4202. Wyszynski Franciszek, kapitan 3 pułku piech. linj. III; Czł. ☐ Izis (r. 5817); Zał. i I Stuart ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
4203. *Wytyśzkiewicz Kajetan*, inspektor przychod. VII; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5822); Czł. h. ☐ Götting v. Eleusis.
4204. Wyżewski. Kand. na urz. W. W. N. P. (r. 5813).
4205. Wyżewski Fabjan, porucznik 3 p. w. p., 25 lat. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5818).
4206. *Wyżewski Hipolit*, szambelan, redaktor gazety »Korespondent Warsz. i Zagr.« VII; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄), jako przeszły do Wiecz. Ws. w obrazie ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
4207. Wyżyn Franciszek. V; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni.
4208. Zabielski Franciszek, gener. sekretarz pref. depart. lub., sekr. główny Komis. wojew. III; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815); Piecz. i Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
4209. Zabłocki Augustyn, radca prefektury. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
4210. Zabłocki Cyprjan, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy.
4211. *Zabłocki Emeryk*, radca dyrekcji Towarzystwa Ogniwego. VII; St. W. W. N. P. (r. 5811); I Doz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂); Arch. W. W. N. P. (r. 5812); II Doz. W. W. N. P. (r. 5815).
4212. Zabłocki Franciszek. Czł. cz. ☐ Izis (w. XVIII).
4213. Zabłocki Józef, prezydent Policji m. Warszawy. IV; Czł. cz. ☐ Izis (w. XVIII); Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
4214. Zabłocki Maciej, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
4215. Zabłocki Stanisław. Dep. Pełn. ☐ Świątynia Izis do W. W. N. P. (r. 5819).
4216. Zabłocki Tadeusz, porucznik. I; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
4217. Zabokrzecki Piotr, obywatel. IV; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
4218. Zaborowski August, adwokat Trybunału. M. Kat. ☐ Stałość.
4219. Zaborowski Jan, poborca obwodu opoczyńskiego. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Jutrzenka Wschodząca; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
4220. Zacharjaszewicz Grzegorz, dyrektor poczty w Koninie. III; Podsk. ☐ Pallas (r. 5818).
4221. Zacharkiewicz Józef, sekretarz Minist. Sprawiedliwości. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
4222. Zachering Jan. Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).

4223. Zadarnowski St., adwokat Sądu Gł. Grod. III; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
4224. Zadera Stanisław, kasjer powiatowy. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
4225. Zagorski Antoni. III; Zał. ☐ Gwiazda Nadziei (r. 5820).
4226. Zagorski Kajetan, porucz. artyl. I; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
4227. Zagórski Ignacy, sekr. Kom. Przychodów i Skarbu. IV; Mów. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
4228. Zagórski Jan, pułkownik. III; Bud. Rach. i Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
4229. Zahorski Tyburcy, bibliot. Tow. Prz. Nauk. II; Czł. cz. ☐ Izis (r. 5814).
4230. Zajączek Józef, generał. Czł. ☐ Rycerze Św. Karola (r. 5775).
4231. Zajączkowski Rudolf, b. kapitan. IV; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
4232. Zajączkowski S., obywatel. III; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
4233. Zajcow Jan, kupiec. III; Drugi St. ☐ Doskonała Jedność (r. 5820); Podsk. ☐ Orzeł Słowiański; Czł. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820).
4234. Zakaszewski Florjan, obywatel pow. łuckiego. I; Czł. cz. ☐ Cnota Uwieńczona (r. 5821).
4235. Zakrzewski Andrzej, fizyk powiatu lubelskiego. VI; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815); II Doz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
4236. Zakrzewski Ignacy, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Doskonałości.
4237. Zakrzewski Józef, sędzia Trybun. wojew. krakowskiego. III; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
4238. Zakrzewski Kalikst. Jako przeszły do Wieczn. Ws. w obr. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
4239. Zakrzewski Klemens, obywatel prywatny. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
4240. Zakrzewski Paweł, rewizor Skarbu. III; jako przeszły do Wieczn. Ws. w obr. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
4241. Zakrzewski Stanisław, szef Gwardji Narodowej. IV; Czł. h. ☐ Doskonała Jedność (r. 5820); Zast. Przysp. i Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
4242. Zakrzewski Walenty, inspektor magazynu solnego. III; Czł. Staroszk. Dyr. i Arch. ☐ Szczere Połączenie; Mów. i M. Staroszk. ☐ Ludzkości; Sekr. ☐ Ścisłe Milczenie (r. 5821).
4243. Zalasowski Marcin. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
4244. Zaleski Antoni. II; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
4245. Zaleski Felicjan. Czł. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII); jako przeszły do Wieczn. Ws. w obr. tejże ☐ (r. 58¹¹/₁₂).
4246. Zaleski Franciszek. Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).

4247. Zaleski Józef, radca 2 dep. Tryb. Wołyńskiego. II Doz. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58²⁰/₂₁).
4248. Zaleski Józef, porucznik gwardji. III; Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58/¹⁹/₂₀).
4249. Zaleski Kandyd, pułkownik gwardji. II St. ☐ Orzeł Biały na ws.: Petersburga (r. 58²⁰/₂₁).
4250. Zaleski Leon, b. major wojsk polskich. I Doz. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58²⁰/₂₁).
4251. Zaleski Michał. Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (w. XVIII).
4252. Zaleski Seweryn, b. marszałek pow. żytomierskiego. II; Czł. cz. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58²⁰/₂₁).
4253. Zaleszczyński August, radny m. Płocka. III; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
4254. Zalewski Franciszek, kapitan jazdy. I; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815); Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie; Czł. ☐ Świątynia Minierwy (r. 5821).
4255. Zalewski Jan, porucznik wojsk polskich. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Minierwy (r. 5821).
4256. Zalewski Piotr, kontroler konsump. w Kielcach. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Minierwy (r. 5821).
4257. Zalewski Tomasz, b. kapitan. II; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
4258. Załęski Cyprjan, porucznik weteranów. III; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
4259. Załęski Franciszek, nadleśny general. wojew. sandom. VI; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Jutrzenka Wschodząca; Nam. M. Kat. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5819).
4260. Załuski. II; Czł. ☐ Bouclier du Nord (r. 5784); Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5811).
4261. Załuski Bogumił, sędzia pokoju. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
4262. *Załuski Jan Kanty*, sędzia apelacyjny Ks. Warszawskiego. VII; Drugi Doz. ☐ Świątynia Mądrości; Czł. ☐ Świątynia Mądrości (r. 5805), lat 38; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂); W. M. Obrz. W. W. N. P. (l. 5811—5812); Kand. na urz. W. W. N. P. (r. 5813); Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀); Repr. ☐ Orzeł Biały; M. Kat. ☐ Kazimierz Wielki; Czł. h. ☐ Świątynia Równości (r. 5820); Czł. Najw. Kap. (r. 5821).
4263. Załuski Józef, adjutant J. K. Mości. III; Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
4264. Załuski Roman; III; Zast. Mów. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
4265. Zambrzycki Ignacy, b. kapitan. III; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁹/₁₄).
4266. Zambrzycki Ignacy, komis. w Oszmianach. I; Czł. cz. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).

4267. Zambrzycki Paweł. III; Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
4268. Zambrzycki Walenty, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
4269. Zamoyski Adam Sarjusz, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
4270. Zamoyski Tadeusz, obyw. II; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
4271. Zamoytel Adam, obywatel prowincji. V; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie; Czł. h. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
4272. Zandrowicz Bon., porucznik 1 pułku strz. piesz. I; Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 5820).
4273. Zaniewski Antoni, regent gran. zaw. II; Czł. cz. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820).
4274. Zapalski Wiktor, porucznik kawalerji. I; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
4275. *Zapolski Józef*, obywatel wojew. sandom. VII; Czł. cz. ☐ Izis (w. XVIII); Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Jutrzenka Wschodząca; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
4276. Zarębski Ignacy, podprefekt w Zamościu. I; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
4277. Zaruski Michał. III; Zał. i Arch. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
4278. Zarzecki Stanisław, rezydent cesarza ros. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 26. III. r. 5813 (r. 5822).
4279. Zarzycki Franciszek, porucznik pułku grenadierów gwardji. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
4280. Zawadzki Augustyn, b. pułkownik I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
4281. Zawadzki Feliks, obywatel ziemski. II; Czł. cz. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).
4282. Zawadzki Franciszek, nauczyciel języka polskiego. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
4283. Zawadzki Józef, drukarz Uniw. Wileńskiego. IV; Mów., Zał. i Czł. h. ☐ Gorliwy Litwin; Czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa, Palemon i Przyjaciele Ludzkości; Czł. cz. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
4284. Zawadzki Kazimierz, b. asesor pow. słuckiego. III; jako przeszły do Wieczn. Ws. w obr. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
4285. Zawadzki Maciej, obywatel prowincji. III; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin; Czł. h. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
4286. Zawadzki Michał, nauczyciel muzyki. V; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ B. B. Zjednoczeni.
4287. Zawadzki Mikołaj, nacz. biura Kom. nadzw. potrzeb wojska. III; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
4288. Zawadzki Tomasz, b. kapitan wojsk polskich. I; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).

4289. Zawadzki Władysław, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
4290. Zawidzki Panteleon, sekretarz obwodu pułtusk. III; Zast. M. Obrz. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819).
4291. Zawisza Szymon, prezyd. Sądu Gł. z dep. wileńskiego. I; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
4292. Zbaraszewski Andrzej, obywatel pow. nowogródzkiego. III; b. II St. ☐ Węzeł Jedności; Czł. h. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
4293. Zbierzchowski Kwiryn, sekretarz w Komisji Rządowej Wojny. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
4294. Zboiński Ignacy hr., wicereferendarz. II; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
4293. Zbyszewski, obywatel. III; Czł. ☐ Göttin v. Eleusis.
4294. Zbyszewski Dominik, kapitan. II; Czł. ☐ Doskonałości (r. 5821).
4295. Zbyszewski Zygmunt, kasjer powiatu w Krasnymstawie. I; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
4296. Zdankiewicz Baz., malarz, b. prezyd. m. Nieświeża. II; Czł. cz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
4297. Zdanowicz Franciszek Ksawery. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Jutrzenka Wschodząca.
4298. Zdziechowski Romuald, obywatel wojew. sandomierskiego. II; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
4299. Zdzitowiecki Cyprian, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
4300. Zeidel Michał. Czł. ☐ Izis (w. XVIII).
4301. Zeidlitz. Czł. cz. ☐ Izis (w. XVIII).
4302. Zeihe Joachim Fryderyk, odbiorca rejencji w Warszawie. III; Czł. ☐ zum goldnen Leuchter (r. 5808).
4303. Zeithem Mateusz. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Eleusis.
4304. Zelingowski Julian, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
4305. Zelvietr Kacper, obywatel ziemski gub. mohylowskiej. Zał. i Czł. ☐ Orzeł Biały na ws.: Petersburga (r. 58²⁰/₂₁).
4306. Zenkiewicz Ignacy, radca tytularny. Sk. ☐ Orzeł Biały na ws.: Petersburga (r. 58²⁰/₂₁).
4307. Zenowicz Michał, marszałek gub. miński, radca stanu. IV; Czł. cz. ☐ Pochodnia Północna; b. M. Kat. tejże łoży; Czł. h. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
4308. Zerboni di Spossetti. M. Kat. ☐ Français et Polonais réunis.
4309. Zeuschner Karol Gottlieb, asesor Kolegium Medycznego. III; Czł. ☐ zum goldnen Leuchter (r. 5808).
4310. Zeydel Karol, profesor. I; Czł. cz. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58²⁰/₂₁).
4311. Zeyll. Piecz. ☐ Piast.
4312. Zeyll, artysta malarz. Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis.

4313. Zgliczyński Stanisław. III; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
4314. Zglinicki Jan. IV; Dep. Pełn. ☐ Pallas do W. W. N P. (r. 5819); Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni.
4315. Zgłobicki Antoni, urzęd. w Kom. Rząd. Przych. i Skarbu, 35 lat. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 5818).
4316. Zeydler Karol. IV; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Eleusis.
4317. Zeydlitz Józef. Czł. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
4318. Zeyfert Wilhelm, nadrachmistrz kom. wojew. III; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
4319. Zicks Henryk, obwodowy radca sprawiedliwości. II; Czł. ☐ zum Bienenkorb.
4320. Ziegler Karol Aug. Henr., inspektor rządowy. II; Czł. ☐ zum goldnen Leuchter (r. 5805).
4321. Zieleniewski Djonizy, kapitan korpusu weteranów. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
4322. Zieleniewski Maksymiljan, b. kapitan. III; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
4323. Zieliński Antoni, inspektor generalny w Dep. skarbu dep. lubelskiego. III; Drugi M. Obrz. i Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815); Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
4324. Zieliński August, członek biura Sądu Kasacyjnego. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
4325. Zieliński Fabjan, komis. obw. w Przasnyszu. II; jako przeszły do Wieczn. Ws. w obr. ☐ Doskonałości (r. 5821).
4326. Zieliński Ignacy, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Doskonałości; Czł. cz. ☐ zum Dreieck (r. 5821).
4327. *Zieliński Ignacy*, referendarz Rady Stanu. VII; Czł. h. ☐ Wschodzące Słońce; Czł. h. ☐ Szczere Połączenie; Czł. cz. ☐ Świątynia Minerwy i Jedność Słowiańska (r. 5821).
4328. Zieliński Ignacy. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
4329. Zieliński Jan, sekret. Kom. Najw. Egzamin., rządca kanc. wojen. guber. IV; Sekr. do jęz. ros. ☐ Doskonała Jedność; Podsk. i Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀); Zał. ☐ Szkoła Sokratesa; Czł. cz. ☐ Orzeł Słowiański.
4330. Zieliński Jan Kanty, kapitan 7 pułku piechoty linjowej. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
4331. Zieliński Józef, porucznik wojsk polskich. I; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
4332. Zieliński Józef, sędzia pokoju. Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
4333. Zieliński Marcin, naddzierżawca dóbr. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
4334. Zieliński Norbert, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).

4335. Zieliński Stanisław, burmistrz m. Lipna. I; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
4336. Ziemborowski Mikołaj, porucznik z p. strz. piesz. I; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
4337. Ziemiński Franciszek, adjunkt kom. wojew. lubelskiego. IV; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana; Czł. h. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
4338. Ziemiański Jan. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
4339. Zieńkowicz Ignacy, radca tytularny. III; Podsk. ☐ Orzeł Biały; Czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820).
4340. Zieńkowicz Jan, regent ziem. wileński. III; Piecz. i Czł. cz. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820).
4341. Ziolkowski Antoni, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
4342. Ziomkowski Józef, porucznik. III; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58^{18/14}).
4343. Złotnicki Stefan, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58^{18/19}).
4344. Zmijewski Feliks, asesor dóbr rządowych. III; Czł. h. ☐ Doskonałe Milczenie (r. 5819); Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5819).
4345. Znamierowski ksiądz, kanonik Kapituły Wileńskiej. Czł. ☐ ☐ wileńskich.
4346. Zoelner Karol, nauczyciel muzyki. I; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58^{18/10}).
4347. Zołkowski, p. N. 4372.
4348. Zorjusz Ignacy. V; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Jutrzenka Wschodząca.
4349. Zrzelski Nikodem, porucznik korp. weteranów. III; W. St. W. W. N. P.; Podsk. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
4350. Zubowski Ksawery. Czł. cz. ☐ Izis (w. XVIII).
4351. Zubrzycki Djonizy. Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
4352. Zwoliński Józef, major. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
4353. Zwoliński Kajetan, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
4354. Żabiński Jan, sekret. w Kom. Skarbu. III; Zast. Jałm. i Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58^{18/19}).
4355. Żaboklicki, właściciel dóbr. III; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58^{18/19}).
4356. Żacha Jan, skarb. pow. grodz. IV; Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
4357. Żachowski Franciszek, kupiec i obywatel. III; Zast. I St. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
4358. Żal Jakób, doktor medycyny. III; Czł. Ws. Włoskiego; Czł. h. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
4359. Żarski Wojciech. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
4360. Żdanowski Antoni. Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
4361. Żdziarski Kazimierz, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Doskonałości (r. 5821).
4362. Żebrowski Franciszek, pisarz Sądu Pokoju pow. opatowskiego, sekret.,

- zast. refer. Rady Stanu. I; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818); Czł. cz. ☐ Kazimierz Wielki (r. 58¹⁹/₂₀).
4363. Żebrowski Wincenty, oficer woł. ułańskiego pułku. III; Czł. ☐ Węzeł Jedności; Czł. h. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5820).
4364. Żelewski Jakób, b. kapitan. II; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
4365. Żeliński Teodor, poborca generalny. IV; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
4366. Żerebcow Aleksander, generał major kaw. wojsk rosyjskich. III; Czł. h. ☐ Doskonała Jedność; Czł. h. ☐ Kazimierz Wielki; Czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820); Czł. h. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
4367. Żeromski Antoni, b. porucznik 7 pułku piech. linjowej. III; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
4368. Żeromski Stanisław. III; Służ. ☐ Doskonałości (r. 5821).
4369. Żmichowski Józef, pisarz Trybunału Warsz. V; M. ☐ Doskonała Tajemnica (r. 5786); M. ☐ Polak Dobroczynny (r. 5787); Czł. cz. ☐ Świątynia Izis (r. 58¹¹/₁₂).
4370. Żmigrodzki Franciszek, burmistrz. I; Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
4371. Żochowski Franciszek, notariusz pow. kieleckiego. I; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
4372. Żółkowski Aleksander, redaktor pism, właściciel drukarni i księgarni w Wilnie. III; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821); Czł. h. ☐ zum guten Hirten.
4373. Żongołowicz Stanisław, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820).
4374. Żółkowski Florjan. I St. ☐ Doskonała Tajemnica (r. 5786); I Doz. ☐ Polak Dobroczynny (r. 5787).
4375. Żółtowski Edward, generał brygady. III; Czł. cz. ☐ Wolność Odzyskana (r. 5815).
4376. Żórawski Anastazy, obywatel. VI; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
4377. Żukowski Adam, obywatel ziemski. B. Piecz. i Czł. cz. ☐ Ciemności Rozproszone (r. 58²⁰/₂₁).
4378. Żukowski Andrzej, intendent gen. Skarbu. V; Czł. Kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ B. B. Zjednoczeni.
4379. Żukowski Klemens, kandydat filozofji. II; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
4380. Żukowski Szymon, profesor Uniwersytetu Wileńskiego. IV; Czł. h. ☐ Doskonała Jedność; M. Kat. ☐ Gorliwy Litwin; Czł. h. ☐ Szkoła Sokratesa; b. II Doz. ☐ Szkoła Sokratesa; Czł. h. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie; Czł. h. ☐ zum guten Hirten i Cnota Uwieńczona (l. 5820—5821).
4381. Żukowski Wojciech. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony (r. 5813).
4382. Żurkowski Franciszek, lejtenant dym. I; Czł. cz. ☐ Osiris (r. 58²⁰/₂₁).

4383. Żurawski Alfred, obywatel ziemski. III; Czł. ☐ Orzeł Biały na na ws.: Petersburga (r. 58²⁰/₂₁).
4384. Żurawski Anastazjusz. V; Czł. kap. ☐ Rycerze Gwiazdy z ☐ Bracia Zjednoczeni.
4385. Żwański Hieronim, b. kapitan 2 pułku strz. pieszych. II; Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).
4386. Żychliński. III; Czł. ☐ Göttin v. Eleusis.
4387. Żychliński Aleksander, Unterpräfekt v. Pozen. Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis.
4388. Żychliński Józef, b. podprefekt. IV; Czł. cz. ☐ Hesperus (r. 58¹⁸/₁₉).
4389. Żyliński Faustyn, artysta dramatyczny. II; Czł. cz. ☐ Szkoła Sokratesa (r. 5820) i Czł. h. ☐ zum guten Hirten (r. 5821).
4390. Żyszkiewicz Antoni, pisarz Magistr. Grodzieńskiego. III; Sekr. i Czł. cz. ☐ Przyjaciele Ludzkości (r. 5821).
4391. Żywicki Franciszek, pisarz sądu w Sandomierzu. I; Czł. cz. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
4392. Żywolt Karol, kapitan 4 pułku strzelców pieszych. III; Zast. M. Obrz. i Czł. cz. ☐ Świątynia Równości (r. 5820).

UZUPEŁNIENIA.

CZEŚĆ I.

Wykaz polskich łóž wolnomularskich w latach 1738—1821.

ŹRÓDŁA.

A) RĘKOPIŚMIENNE.

100. Dyplom wydany przez ☐ **Parfaite Silence**. R. 5780. Biblj. Uniw. w Wilnie.
101. Tableau de la ☐ Supérieure à l'Orient de Vilna sous le titre distinctif **Union Parfaite** de Lithuanie de l'ére vulgaire 1781 le 5 janv. Biblj. Uniw. w Wilnie. vol. 456.
102. Tableau de la ☐ Inférieure à l'Or. de Vilna sous le titre **Lithuaniens Zélés** l'an vulg. 1781 le 5 janvier. Biblj. Uniw. w Wilnie. vol. 456.
103. Tableau de la ☐ Inférieure à l'Or.: de Vilna sous le titre **Bon Pasteur** l'an vulgaire 1781 le 5 janv. Biblj. Uniw. w Wilnie. v. 456.
104. Tableau de la ☐ Inférieure à l'Or.: de Vilna sous le titre **Temple de la Sagesse** l'an vulgaire 1781 le 5 janv. Biblj. Uniw. w Wilnie. v. 456.
105. Membres des trois. ☐ ☐ Inférieures (Vilna). Biblj. Uniw. w Wilnie. v. 456.
106. Tableau de la ☐ des femmes sous le titre distinctif de la **Fidélité Parfaite** l'an 1781 le 15 janvier. Biblj. Uniw. w Wilnie. v. 456.
107. Metryka konstytucjonalnej ☐ **Świątynia Mądrości** w Warszawie d. 30. m. IX. r. 5805. P. A. A. D. N. 15.
108. Księga Budownicza czyli dziennik czynności **Najwyższej Kapituły**, zaczęty d. 21 mca V. R. P. Ś. 5814 a E. P. 21 lipca r. 1814 P. A. A. D. N. 23.

109. Spis B. B. składających S.: i D.: □ **Gorliwego Litwina** na ws.: Wilna porządkiem alfabetycznym sporządzony d. 28 m.: X. R.: P.: Ś.: 5816. Biblj. Uniw. w Wilnie. v. 456.
110. Księga Jałmużnicza □ **Doskonała Jedność** 5817. Biblj. Uniw. w Wilnie. v. 482.
111. Księga Budownicza □ **Gorliwy Litwin reformowany.** 5818. Biblj. Uniw. w Wilnie. v. 3917.
112. Wydatki z Kasy □ **Szkoła Sokratesa.** 5818. Biblj. Uniw. w Wilnie. v. 476.
113. Przychód i wydatek Kasy Jałmużniczej □ **Szkoła Sokratesa.** 5818. Biblj. Uniw. w Wilnie. v. 481.
114. Księga Budownicza □ **Szkoła Sokratesa.** 58^{18/19}. Biblj. Uniw. w Wilnie v. 469.
115. Księga Jałmużnicza Spraw. i Dosc. □ **Gorliwy Litwin remanentów** 5818—5821. Biblj. Uniw. w Wilnie. v. 480.
116. Księga Budownicza Spr. i Dosc. □ św. Jana p. o. n. **Gorliwy Litwin** w st. ucznia na ws.: Wilna od 21 mca X. R.: P.: Ś.: 5818. Biblj. Uniw. w Wilnie. v. 468.
117. Deski rysunkowe (pisma) do □ **Gorliwy Litwin** i in. 5820. Biblj. Uniw. w Wilnie. v. 459.
118. Sprawa zamknięcia łóż masońskich w Wilnie. 1821—1822. Biblj. Uniw. w Wilnie. v. 486.
119. Wykaz zaległości u BB. Członków S. i D. łoży na ws.: Krakowa p. o. t. **Przesąd Zwyciężony** za otrzymane stopnie tudzież contingensa miesięczne do dnia ostatniego mca X. R.: P.: Ś.: 5820 czyli po dzień ostatni grudnia 1820 R. E. Z. Kasie łoży należących. Biblj. Jagiellońska. N. 4368.
120. Wykaz zaległości u BB. Członków S. i D. łoży na ws.: Krakowa p. o. t. **Przesąd Zwyciężony** za otrzymane stopnie tudzież contingensa miesięczne. R. 1822. Biblj. Jagiellońska. N. 4369.
121. Dokumenty wolnomularskie. Biblj. Polskiej Akademji Umiejętności. N. 444.

B) DRUKOWANE.

122. Tableau des Officiers, Dignitaires et Membres composants la R.: □.: de St.: Jean sous le titre distinctif des FF.: **Français et Polonais réunis** à l'Or.: de Posen 58^{13/14}. Drukował B.: Decker w Poznaniu.
123. Obraz spr.: i dosk.: □ św. Jana p.: o.: n.: **Doskonałe Zjednoczenie** pod Wschodem Włocławka pracującej. Na Rok pr.: św.: 5820.
124. Obraz BB.: Członków S.: i D.: □.: św. Jana pod osobnym nazwaniem **Węzeł Jedności** na wschodzie Nowogródka. Na Rok p.: ś.: 5820.
125. Obraz BB.: Członków S.: i D.: □.: św. Jana p. o. n. **Świątynia Izis.** Na Rok p.: ś.: 5820.
126. Obraz □ Prow. Lit. **Doskonała Jedność.** R. 5817.
127. Obraz S.: i D.: □ **Dobrego Pasterza** na ws.: Wilna. R. 5817.
128. Tableau Général des FF.: composant la J.: et P.: □.: de St. Jean sous le titre distinctif de **Bouclier du Nord** travaillant en langue française à l'Or.: de Varsovie. Année 5819.
129. **Halle der Bestaendigkeit.** 1819.
130. Nahmens Verzeichniss □ **Göttin zu Eleusis.** 5819.
131. Pypin, Russkoje Masonstwo. Petrograd 1916.
132. Aigner (Abafi) Ludwig, Geschichte der Freimaurerei in Österreich-Ungarn. 1890.
133. Piekarskij, Dopełnienia istorji masonstwa w Rossiji XVIII stoletia. Petersburg 1869.

252. **Algles, des deux** na ws.: Mohylowa nad Dnieprem; założona 22 maja r. 1770. Źródła: N. 131.

253. **Amis du Nord, des** (*Siewiernych Druziej*) na ws.: Petersburga; powstała 18 marca r. 1817 z □ *les Amis Reunis* i pracowała po fran-

- cusku do r. 1821; z niej powstała ☐ *Orzeł Biały* na ws.: Petersburga
Źródła: N. 131.
254. **Bogini Ceres** na ws.: Nowogródka; powstała w końcu r. 1816; 22
marca r. 1817 przemianowana na ☐ *Węzeł Jedności*. Źródła: N. 108.
255. **Fidélité Militaire** na ws.: pułku Konnej Gwardji armji rosyjskiej; pra-
cowała w czerwcu r. 1812 w Wierzchach, gubernji kowieńskiej. Mistrzem
katedry był Saraczyński, a członkiem wielki książę Konstanty Pawło-
wicz. Źródła: N. 131.
256. **Gieorgij Pobiedonosiec** na ws.: głównej kwatery korpusu armji ro-
syjskiej; wojskowa, założona 12 marca r. 1817, pracowała według daw-
nego systemu angielskiego po rosyjsku. Mistrz katedry Robert Wins-
pierre pułk. art. Łoża pracowała na ziemiach polskich podczas kam-
panij; w r. 1820 przestała pracować. Źródła: N. 131.
257. **Kijów**; w r. 1815 powstała w tem mieście polska łoża samowłańcza.
Czytamy w protokóle posiedzenia Kapituły Najwyższej: »Doniósł pre-
zydujący Potocki Jan, iż zjawiła się na ws.: Kijowa łoża pod przewo-
dnictwem W. Wschodu Polskiego pracująca, o której ani Kapituła Naj-
wyższa, jako władza najwyższa dogmatyczna, ani warsztat w. urzędni-
ków nie są zawiadomione. Proszone są więc członki Kap. Najw., aby
wszelkiego, ile tylko w mocy ich, przyłożyły starania na dokładne rze-
czy tej wysledzenie w celu prędszego zapobieżenia nadużyciom wy-
niknąć stąd, a nieprzyjemną odpowiedzialność ściągnąć mogącym«. Źródła: N. 108.
258. **Koźle** (Cosel); w tej miejscowości w końcu wieku XVIII-go była założona
łoża bez nazwy przez dowódcę fortecy v. Sassa, lecz po jego śmierci
(r. 1790) przestała pracować. Źródła: N. 34.
259. **Lwowska abbé Baudin**; pokątna; w r. 1776 abbé Baudin i chevalier
d'Arnaud poczęli formować łożę pokątną we Lwowie, rozdawać za
opłatą wysokie stopnie mularskie i wystawiać patenty; kres tej dzia-
łalności położył Józef Beduzzi. Źródła: N. 132.
260. **Milczenie, Doskonałe** na ws.: Dubna; do łoży pod tą nazwą przyjęty
był na ucznia w r. 1788 twórca teatru polskiego Wojciech Bogusław-
ski. Źródła: N. 107.
261. **Minerwa** na ws.: Bućniewców (Podole); w r. 1817—18 w tej łoży pol-
skiej pracowało wielu oficerów Rosjan. Źródła: N. 131.
262. **Moskwa**; Czł. ☐ krakowskiej *Przesąd Zwyciężony*, oficer wojsk ros.
ks. Aleksander Łobanow-Rostowski, wyjeżdżając w r. 1814 do Rosji;
przyrzekł polskim władzom wolnomularskim, iż otworzy ☐ polską
w Moskwie. Dała mu tedy Kapituła Najwyższa bezobrzędowo wszystkie
stopnie do siódmego włącznie, »a to iżby z przyczyny nawet wyższości
stopni przez kogo posiadanych żadnej w utworzeniu łoży do W. Ws.

naszego należeć mającej, przeszkody nie doznał*. Projektowana loża nie została jednak założona. Źródła: N. 108.

263. **Naród Boży** (*Nowy Izrael*); zakon założony w r. 1786 w Awinjonie przez szlachcica podolskiego Tadeusza Grabiankę; później Grabianka przeniósł zakon do Petersburga, gdzie zmarł w fortecy Petropawłowskiej w r. 1806. Liczne opracowania rosyjskie; z polskich A. Rolle J. Ujejski.
264. **Nieśmiertelność** na ws.: Petersburga; w czerwcu r. 1787 Chrystjan Möller i kilka innych osób, mających konstytucję od polskiej loży prowincjonalnej na założenie loży *Nieśmiertelność* w Petersburgu, zwróciło się w tej sprawie do Jełagina. Źródła: N. 131.
265. **Panlowce**; była w tej miejscowości loża w latach 1784—1789.
266. **Pasterz, Dobry** na ws.: Słonimia; »Loge de Députation« loży *Dobry Pasterz* na ws.: Wilna, założona po r. 1780.
267. **Różokrzyżowców wiedeńskich, Koło** na ws.: Warszawy. Kierownictwo nad Różokrzyżowcami Wiedeńskimi objął w r. 1775 Steeb, który przyjął do tego zakonu hr. Brühla i otworzył w Warszawie specjalnie tajemnicze Koło. W r. 1775 wszystkie prace alchemiczne zostały zakazane i Koło rozwiązało się. W r. 1777 przeprowadzono reformę, polegającą na tem, iż postanowiono poszukiwać nie mamony, lecz państwa Bożego. Prace rozpoczęły się znów, lecz bez powodzenia. W r. 1780 do zakonu w Wiedniu wstąpił w. koniuszy dworu i w. mistrz loży prowincjonalnej hr. Dietrichstein. Udało się nawet zdobyć dla zakonu króla Stanisława Augusta. Źródła: N. 34.
268. **Säulen, zu den drei** na ws.: Kijowa; założona w r. 1788 przez petersburskiego wolnomularza Ellisena; istniała niedługo. Źródła: N. 131.
269. **Szkółw**; była tu założona w r. 1791 loża bez nazwy według systemu Jełagina. Źródła: N. 131.
270. **Świątynia braterskiego przyjęcia** (*Tempel der brüderlichen Aufnahme*) na ws.: Zittau (Saksonja). 13 lutego r. 1814 Kap. Najw. uchwaliła otwarcie tej loży i uwolnienie jej w ciągu trzech lat od daniny Wielkiemu Wschodowi Polskiemu. Założycielami tej loży byli: Gottfried Christjan Schwabe, Karol Fryderyk Krodel, Benjamin Gottlieb Krause, Karol Filip Noach i in. W protokóle posiedzenia Kap. Najw. z d. 31 marca r. 1814 czytamy: »Breve Konstytucyjne loży w Zittau tak prędko dla czasowych przeszkód odesłane być nie może«. Loża otworzoną nie została, widocznie wskutek sprzeciwu w. loży saskiej. Źródła: N. 6.
271. **Triumf Cnoty** na ws.: Wilkomierza; w protokóle posiedzenia loży Goriwy Litwin z d. 30 lipca r. 1821 czytamy: »Odczytane były deski braci Weysenhoffa Franciszka, Wieliczki Stanisława, Rudominy Antoniego i Truskowskiego Kazimierza, żądających uwolnienia siebie od tej świątyni z powodu, iż chcą należeć do loży na ws.: Wilkomierza pod

nazwaniem *Triumf Cnoty* założyć się mającej, którym braciom zgodnie z uchwałą warsztatu wydać dymisje poruczono. Więcej danych o tej loży nie posiadam; w spisach łóż skasowanych nie figuruje, widocznie nie zdążyła się otworzyć. Źródła: N. 116.

272. **Wahrheit, zur siegenden** na ws.: Koźła (Cosel); loża symboliczna założona przez w. ☐ *Royal York* 16 grudnia r. 1812. Źródła: N. 34.
273. **Wojskowa** za czasów Napoleona I przy 1 pułku Legionów.

CZĘŚĆ II.

Wykaz członków polskich łóż wolnomularskich w latach 1738—1821.

4393. **Albedyll**(?) d' hrabia, chorąży w służbie ros. II; Czł. cz. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
4394. **Alexandrowicz** hrabia, pułkownik Kawalerji Narodowej. IV; W. Sędzia ☐ Prow. Doskonała Jedność (r. 5781).
4395. **Amandowicz** Marcin, kapitan i adjutant placu. III; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4396. **Aninat** Jan, obywatel prywatny. III; Czł. cz. nieob. na ws.: ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4397. **Ankwicz** Roman, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 16. X. r. 5814 (r. 5822).
4398. **Ansart** Cezary August, lejtenant żandarmerji III; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
4399. **Arnaud** d' chevalier (Coffre). Zał. ☐ pokątnej we Lwowie (r. 5776).
4400. **Arnold** Jerzy, inżynier wojsk polskich. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 5. VII. r. 5817 (r. 5822).
4401. **Assman** Karol, buchalter kup. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 12. VIII. r. 5818 (r. 5822).
4402. **Au**, lejtenant art. III; Czł. cz. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
4403. **Aubry** d' Henryk Jerzy, nauczyciel Kolegium Pijarów. Czł. ☐ Prow. Doskonała Jedność; Skarbnik ☐ Gorliwy Litwin, Dobry Pasterz na ws.: Wilna i Kościół Mądrości (r. 5781).
4404. **Auersperg** Zygmunt hr. Czł. ☐ Trzech Orłów Białych na ws.: Lwowa (r. 5777).
4405. **Badeni** Kazimierz, obywatel Galicji. II; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 16. VII. r. 5814 (r. 5822).
4406. **Baliński** Ignacy, wicemarszałek pow. wileńskiego. Czł. ☐ Gorliwy Litwin reformacyjny (r. 5819).
4407. **Balke** Karol, kupiec. IV; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).

4408. Banczakiewicz Józef. Czł. niecz. ☐ Świątynia Izis (r. 5820).
4409. Bandtke Gottlieb, pocztmistrz (Inowrocław). IV; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4410. Baranowski Andrzej, pisarz Tryb. Cyw. III; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
4411. Barchewitz Edward, buchalter. III; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4412. Bartkowski Jan, inspektor rolnictwa (Żypie koło Marjampola). IV; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4413. Barts Andrzej, oficer wojsk ros. III; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
4414. Baudemar de Jerzy, major pułku kirasjerów. M. Kat. ☐ zum goldnen Leuchter (r. 5797).
4415. Baudin ksiądz. M. Obrz. ☐ Trzech Orłów Białych na ws.: Lwowa (r. 5777).
4416. Bauer Gottlieb, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).
4417. Baum Jan, kupiec. V; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4418. Barend Karol, medaljer. III; Zast. br. Przysp. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4419. Becquerel Jan, chirurg. III; Czł. cz. nieob. na ws.: ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4420. Beduzzi Józef. Zał. ☐ zu den drei weissen Rosen (r. 5778).
4421. Beeckhen v., radca gubern. Czł. ☐ Trzech Orłów Białych na ws.: Lwowa (r. 5777).
4422. Behrens Karol, właściciel dóbr (Wielka Wola koło Rawy). IV; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4423. Bein M. Kat. ☐ Fidélité aux trois Colombes (l. 5784—5785).
4424. Bełdowski Jan Kanty, obywatel Królestwa Polskiego. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 22 XII r. 5815 (r. 5822).
4425. Bełkowski Jan, aptekarz. III; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4426. Benisz Benedykt, inspektor więzień. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 4. VIII r. 5819 (r. 5822).
4427. Benner Henryk, malarz. V; Czł. cz. nieob. na ws.: ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4428. Berdau Jan, obywatel m. Krakowa. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 3. I r. 5815 (r. 5822).
4429. Berneaux. Czł. ☐ Parlaite Silence (r. 5780).
4430. Bernhard Izaak. Zał. ☐ Cnótliwy Wędrowiec (r. 5770).
4431. Bertholino Jan, kupiec. I; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4432. Beyer Wilhelm, sekr. loterji. IV; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4433. B.: I.: IV; Czł. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).

4434. Białopiotrowicz, plenipotent hr. Chodkiewicza. II; Czł. cz. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
4435. Białopiotrowicz Jan, prezes Sądu gr. now. III; Drugi Doz. ☐ Węzeł Jedności, jako przeszły do Wiecz. Ws. w obrazie tej ☐ za r. 5820.
4436. Białopiotrowicz Karol, kapitan wojsk polskich. III; Pierwszy Doz. ☐ Węzeł Jedności (r. 5820).
4437. Białoskórski Józef, kapitan. Chev.: Elu Sec.: Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
4438. Biassion Dominik, obywatel m. Krakowa. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 5. VIII. r. 5818 (r. 5822).
4439. Bielikowicz, szambelan J. K. M. III; Czł. cz. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
4440. *Bieliński Józef*, radca Departamentu. VII; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
4441. Bieliński Kazimierz, podprefekt. III; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
4442. Bieliński Kazimierz. Czł. niecz. ☐ Świątynia Izis (r. 5820).
4443. Bielski Ignacy. Czł. niecz. ☐ Świątynia Izis (r. 5820).
4444. Bielski Józef, lejtenant 4 pułku kaw. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
4445. Biernacki Alojzy. Czł. niecz. ☐ Świątynia Izis (r. 5820).
4446. Biernacki Józef, b. pułkownik. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
4447. Biernacki Józef, kapitan 4 pułku kaw. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
4448. Biernacki Roch, intendent Komisji Skarbu. IV; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4449. Bierzyński Kajetan, obywatel Królestwa Polskiego. IV; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 24. IV. r. 5811 (r. 5822).
4450. Biliński Klemens, urzędnik komisji wojewódzkiej w Kielcach. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 7. X. r. 5810 (r. 5822).
4451. Billerbeck v., major. Zał. ☐ aux trois Carreaux (r. 5746).
4452. Billou Jan, obywatel prywatny. II; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4453. Biłski Kazimierz. III; Zast. Mów. ☐ Doskonałe Zjednoczenie (r. 5820).
4454. Bischoff Fryderyk, muzyk. II; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4455. Biskupski Albert, kapitan. Chev.: Elu Sec.: Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
4456. Bitelmy Józef, dr. Czł. ☐ Trzech Orłów Białych na ws.: Lwowa (r. 5777).
4457. Bittner Fryderyk, profesor. III; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).

4458. Bittner Mateusz, szef bataljonu. III; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
4459. Błażowski Michał. Czł. ☐ Trzech Orłów Białych na ws.: Lwowa (r. 5775).
4460. Bniński Florentyn hr., właściciel dóbr. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
4461. Bobrowicz Józef, pisarz Komory Celnej. II; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 9. III. r. 5817 (r. 5822).
4462. Bobrowski Ignacy, obywatel Galicji. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 8. XII. r. 5818 (r. 5822).
4463. Bobrowski Joachim, oficer wojsk polskich. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 30. IV. r. 5815 (r. 5822).
4464. Bobrowski Joachim, obywatel Galicji. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 14. III. r. 5821 (r. 5822).
4465. Bockum baron, lejtenant w służbie ros. III; Czł. cz. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
4466. Bogacki Karol. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 2. XI. r. 5817 (r. 5822).
4467. Bogatko. Czł. ☐ Trzech Orłów Białych na ws.: Lwowa (r. 5775).
4468. Bogdański Franciszek, sekr. Komisji Wojny. Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4469. Bogolięp Mikołaj, urz. 10 klasy. III; Czł. cz. ☐ Orzeł Słowiański (r. 5819).
4470. *Bogdarszewski Józef*, kapitan dym., komisarz Mag. VII; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
4471. Bogucki Franciszek, nauczyciel języka francuskiego i inspektor domów akademickich. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 8. IX. r. 5819 (r. 5822).
4472. Bogucki Kacper, inspektor żywnościowy. III; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
4473. Bogucki Kacper, pułkownik. V; Sęd. ☐ Orzeł Biały Przywrócony (r. 5818).
4474. Boguński Baltazar, artysta muzyk. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 30. X. r. 5813 (r. 5822).
4475. Bohlendorf August, kapitan Gwardji i adjutant generała du jour. III; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).
4476. Bohlschwing Aleksander baron, lejtenant p. ułanów Gwardji ros. III; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4477. Bohlschwing Henryk baron, rotmistrz p. ułanów Gwardji ros. IV; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4478. Boisserau Lucjan, kapitan w służbie franc. III; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).

4479. Bojanowski Antoni, właściciel dóbr. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
4480. Bokg Gottlieb, obywatel i fabrykant powozów. I; Czł. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5819).
4481. Bonafosse-Delattour, wyższy oficer armji franc. III; Czł. cz. nieob. na ws.: ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4482. Bontemps Franciszek, pułkownik art. polskiej. V; I Doz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4483. Borchert Chrystjan, administrator (Prusy). III; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4484. Borck Fryderyk, landrat pruski (Krotoszyn). IV; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4485. Borkiewicz Franciszek, obywatel Królestwa Polskiego. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 27. XI. r. 5814 (r. 5822).
4486. Borkowski Antoni. III; Pierwszy St. ☐ Doskonałe Zjednoczenie (r. 5820).
4487. Borowski Antoni, komisarz wojenny. III; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
4488. Borusłaski Józef. Czł. cz. ☐ Parfaite Silence (r. 5780).
4489. Bosari Ferdynand adjutant księcia Modeny. Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 17. VIII. r. 5820 (r. 5822).
4490. Bouquet Feliks, urzędnik ros. III; Zast. Mów. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4491. Böckel Ernst Adolf, pastor, teolog. Czł. ☐ Eugenia zum gekrönten Löwen (r. 5811).
4492. Böhm Antoni, aptekarz w Siedlcach. IV; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4493. Böhm Wilhelm, obywatel okręgu m. Krakowa. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 28. I. r. 5817 (r. 5822).
4494. Braun Jan, kapitan p. grenadierów Gwardji. III; Sekr. do jęz. polsk. i franc. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4495. Braun Piotr, Zoll-Revisor. Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4496. Brenn Edward. Czł. niecz. ☐ Świątynia Izis (r. 5820).
4497. *Brière de Filip*, intendent pałacu Ks. Nam. Kr. VII; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4498. Briggenti Józef, kupiec. Czł. ☐ Trzech Orłów Białych na ws.: Lwowa (r. 5777).
4499. Brincken Juliusz von der, Landes Ober-Forst-Meister. I; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4500. Brinken Józef, kapitan. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
4501. Brochocki Adam, kapitan kaw. Gwardji. III; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).

4502. Brodowski Aleksander, właściciel dóbr (Dębowałęka-Geiersdorf koło Wschowy-Fraustadt). II; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4503. Brodowski Jan Samuel, podpułkownik wojsk pruskich. Mistrz Katedry ☐ Friedrich-Wilhelm zur Säule (r. 5802).
4504. Brodowski Józef, artysta malarz, profesor Akademji Sztuk Pięknych w Krakowie. IV; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 27. IV. r. 5816 (r. 5822).
4505. Brodowski Karol. Czł. niecz. ☐ Świątynia Izis (r. 5820).
4506. Brodowski Ludwik, właściciel dóbr (Łagiewniki koło Krotoszyna). III; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4507. Bronikowski Augustyn. Czł. niecz. ☐ Świątynia Izis (r. 5820).
4508. Brose Ludwik, kupiec. II; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4509. Bruder Franciszek, malarz pejzażysta. II; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4510. Brüggenn baron, kapitan w służbie króla Francji. III; Czł. cz. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
4511. *Brühl Albert Chrystjan Henryk hr.*, starosta, szambelan saski i generał adjutant. Comthur ad honores (r. 5764).
4512. Brühl Jan Maurycy hr., pułkownik wojsk franc., szambelan saski. Czł. ☐ ścisłej obserwacji (r. 5767):
4513. *Brühl Karol Adolf hr.*, starosta, generał lejtenant, w. ochmistrz pruski. Comthur ad honores et Praepositus Commendae Hartha (r. 5764); Praefectus et Praepositus Provinciae Gommern (r. 5768).
4514. Brühlowa, generałowa art. kor. Czł. i ☐ Adopcynnej.
4515. Brzostowski Emanuel, kamer-junkier J. C. i K. M. I; Czł. cz. nieob. na ws.: ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4516. Brzostowski Karol, ob. prywatny. III; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4517. Brzostowski Ksawery hr., starosta. III; Drugi Doz. ☐ Kościół Mądrości (r. 5781).
4518. Brzostowski Michał hr., starosta bystrzycki. IV; II St. ☐ Dobry Pasterz na ws.: Wilna (r. 5781).
4519. Buchardt Jan, urzędnik ros. II; Czł. cz. nieob. na ws.: ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4520. Buchowiecki, wicewojewoda wileński. III; Pierwszy St. ☐ Kościół Mądrości (r. 5781).
4521. Bugajski Marceli, obywatel m. Krakowa. IV; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 3. VIII. r. 5817 (r. 5822).
4522. Bujnicki, szambelan J. K. M. III; Czł. cz. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
4523. Bukaty Alojzy, starosta. II; Czł. cz. ☐ Węzeł Jedności (r. 5820).

4524. Bukaty Franciszek, pełnomocnik polski w Londynie. Czł. ☐ Sun fire Office na ws.: Londynu (r. 5785).
4525. Bukowski Łukasz, kontroler Komisji Cel (Krasienice). II; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 31. X. r. 5821 (r. 5822).
4526. Bułharyn Michał, ob. prywatny. I; Czł. cz. nieob. na ws.: ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4527. Burba Józef, obywatel ziemski pow. szawelskiego. Czł. ☐ Palemon (r. 5817).
4528. Burzymowski An., kapitan w służbie polskiej (Warszawa). I; Czł. cz. trzech niższych łóz wileńskich (r. 5781).
4529. Burzyński Stefan. Czł. niecz. ☐ Świątynia Izis (r. 5820).
4530. Bystrzanowski Ludwik, obywatel Królestwa Polskiego. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 8. XII. r. 5818 (r. 5822).
4531. *Cagliostro Aleksander hr.*, (Józef Balsamo). Wielki Kopt. Zał. ☐ Egipskiej w Warszawie (r. 5780).
4532. *Cagliostro Lorenza hr.*, (Feliciani). Wielka Kopta. Zał. ☐ Egipskiej w Warszawie (r. 5780).
4533. Camera, nauczyciel. III; Czł. cz. trzech niższych łóz wileńskich (r. 5781).
4534. Carové Piotr, kapitan. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58^{18/14}).
4535. Castelli hrabia, kapitan służby austriackiej. VI; Czł. ☐ Prow. Doskonała Jedność (r. 5781).
4536. Castelli Piotr, cukiernik. IV; Czł. cz. nieob. na ws.: ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4537. Castelmur Jan, cukiernik (Schweitz). II; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4538. Catterini Jan, chirurg. Czł. ☐ Trzech Orłów Białych na ws.: Lwowa (r. 5777).
4539. Celiński Józef. profesor farmacji Uniwersytetu Warszawskiego. I; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).
4540. Cell (Włoch), kupiec. Br. Służ. wszystkich łóz wileńskich (r. 5781).
4541. Cercha Ezechjel. Czł. niecz. ☐ Świątynia Izis (r. 5820).
4542. Chaudoir Stanisław, kupiec. III; Czł. cz. nieob. na ws.: ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4543. *Chauvet*, doktor medycyny. VII; Czł. cz. nieob. na ws.: ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4544. Chełmicki Aleksy, pisarz celny. III; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58^{18/14}).
4545. Chlewiński Michał, właściciel dóbr (Litwa). IV; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4546. Chłapowski Stanisław, szef szwadronu. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58^{18/14}).

4547. Chmielewski Antoni, aptekarz w Końskich. IV; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4548. *Chmielewski Jan*, dyrektor skarbu Dep. VII; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 5818/14).
4549. Chodasewicz Jan, kamerdyner brata Zyniewa. Br. Służ. wszystkich łóż wileńskich (r. 5781).
4550. Chojnacki Flor., obywatel Królestwa Polskiego. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 3. XII. r. 5814 (r. 5822).
4551. Chołoniewski Rafał. Czł. ☐ Trzech Orłów Białych na ws.: Lwowa (r. 5775).
4552. Chrapowicki, starosta starodubski. II; Czł. cz. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
4553. *Christof A.* VII; Czł. ☐ Prow. Doskonała Jedność (r. 5781).
4554. Chrzanowski Franciszek, kapitan 14 pułku. III; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 5818/14).
4455. Chrzanowski Józef, obywatel Królestwa Polskiego. VI; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 15. IV. r. 5818 (r. 5822).
4556. Chrzanowski Piotr z Uhrynkowiec. Czł. ☐ Trzech Orłów Białych na ws.: Lwowa (r. 5775).
4557. Chrząński Józef, radca Trybunału. V; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4558. Chwalibogowski Leon, prokurator Trybunału I Instancji. V; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 31. I. r. 5815 (r. 5822).
4559. Cichocka. Czł-i ☐ Ad. Eden (r. 5810).
4560. Ciechanowiecki, generał adjutant J. K. M. III; Czł. cz. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
4561. Ciechomski Józef, audytor Rady Stanu. III; Mów. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4562. Cieszkowski Stanisław. Czł. niecz. ☐ Świątynia Izis (r. 5820).
4563. Claudel, adjutant marszałka hr. Czernyszowa. IV; Czł. ☐ Prow. Doskonała Jedność (r. 5781).
4564. Clemens von Jan Marcin, porucznik p. piech. Tillier. Zał. ☐ zu den drei Standarten (r. 5774).
4565. Clermont von. M. Kat. ☐ Fidélité aux trois Colombes (r. 5791).
4566. Corde Józef, obywatel m. Krakowa. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 3. VII. r. 5821 (r. 5822).
4567. Correvon, kapitan. Czł. W. ☐ Cnotliwy Sarmata (r. 5769).
4568. Courtin Ludwik, malarz dekorator. II; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4569. *Courvoisier Piotr*, b. kapitan. VII; Piecz. i Arch. ☐ Français et Polonais réunis (r. 5818/14).
4570. Cronnemann, major artylerji. III; Sekr. ☐ Kościół Mądrości (r. 5781)

4571. Cuny Jakób, burmistrz (Piątek). III; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4572. Czacki Michał. Czł. ☐ Trzech Orłów Białych na ws.: Lwowa (r. 5775).
4573. Czacki Michał, b. lejtenant. III; Czł. nieob. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).
4574. Czaczkowski Franciszek. Czł. niecz. ☐ Świątynia Izis (r. 5820).
4575. Czaplicki Faustyn, asesor Tryb. Cyw. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
4576. Czarnecki Ignacy, sekr. Komisji Wojny. III; Zast. Bibliotekarza ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4577. Czarnecki Seweryn, b. oficer. I; Czł. cz. nieob. na ws.: ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4578. Czarniecki Paweł, obywatel Królestwa Polskiego. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 30. XI. r. 5812 (r. 5822).
4579. Czarnowski Kazimierz. Czł. niecz. ☐ Świątynia Izis (r. 5820).
4580. Czaykowski Paweł, profesor literatury polskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego. IV; Afiliowany do ☐ Przesąd Zwyciężony od 7. X. r. 5815 (r. 5822).
4581. Czekierski Michał. Czł. niecz. ☐ Świątynia Izis (r. 5820).
4582. Czerejski Kazimierz, adjunkt kasy artyleryjskiej. I; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).
4583. Czerwiński Józef, pisarz celny. I; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
4584. Czetajew Piotr, oficer wojsk rosyjskich. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 30. VIII. r. 5814 (r. 5822).
4585. Czołhański Piotr, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Bracia Zjednoczeni (r. 5820).
4586. Czosnowski Ignacy, podpułkownik 9 pułku kaw. III; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
4587. Ćwierciakiewicz Maksymilian, pułkownik. Gr.: Elu.: Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
4588. Dalbanach Ludwik, oficer francuski. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
4589. Dalberg Karol, inspektor składu drzewa. VI; Bud. Rachm. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4590. Dalecki Jan. Czł. niecz. ☐ Świątynia Izis (r. 5820).
4591. Danielski Jan, inspektor skarbowy. III; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4592. Darowski Wincenty, lejtenant. Chev.: Elu. Sec.: Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
4593. Dauvigny Karol, malarz. III; Pierwszy St. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4594. Dąbrowski Adam. IV; Sekr. ☐ Doskonałe Zjednoczenie (r. 5820).
4595. Dąbrowski Augustyn. III; Sędzia ☐ Doskonałe Zjednoczenie (r. 5820).

4596. Dąbrowski Jan, Kreis- Steuer-Einnehmer (Rawa). II. Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4597. Dąbrowski Stanisław, szef wydziału w Komisji Ubiorów. I; Czł. cz. nieob. na ws.: ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4598. D.: B.: I; Czł. ☐ Świątynia Minerwy (r. 5821).
4599. Degurski Józef, aptekarz. III; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4600. Derka Jan, muzyk. I; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis. (r. 5819).
4601. Derm Jakób, arch. Trybunału. III; Arch. i Piecz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4602. Deromme Marcin, artysta muzyk. VI; Czł. cz. nieob. na ws.: ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4603. Diercks Chrystjan, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).
4604. Dietrich Karol, podsekretarz w Komisji Wojny. III; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).
4605. *Dietrichstein Jan Karol książę*, wielki koniuszy. W. Mistrz Krajowej loży Austrii. Dyrektor Różokrzyżowców Wiedeńskich (r. 5784).
4606. Dmitrjew Aleksander. Czł. niecz. ☐ Świątynia Izis (r. 5820).
4607. Dobkiewicz Stanisław, registrator kolegjalny. I; Czł. cz. ☐ Orzeł Słowiański (r. 5819).
4608. Dobrogoyski Damazy, lejtenant 4 p. piechoty linjowej. I; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).
4609. Dołasiński Rudolf, doktor medycyny. II; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 15. I. r. 5818 (r. 5822).
4610. Dołgorukow ks. Zał. ☐ zu den drei Türmen (r. 5764).
4611. Dołobowski Aleksander, adwokat Depart. grodzieńskiego (Grodno). II; Czł. nieobecny ☐ Węzeł Jedności (r. 5820).
4612. Domaszewski Feliks, kapitan. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
4613. Doney Benoit, szef wydziału Komisji Wojny. III; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4614. Douratt, adwokat Trybunału. II; Czł. cz. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
4615. *Downarowicz Antoni*, pułkownik w służbie polskiej, VII; jako przeszły do Wieczn. Ws. w obrazie ☐ Français et Polonais réunis za r. 58¹³/₁₄.
4616. Döhnhoff Stanisław, podpułkownik, adj. sztabu generalnego. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
4617. Döpler August, starszy poborca loterji. I; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4618. Dörning Edward, kupiec (Gdańsk). II; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4619. Drake August baron, sekr. poczty. III; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).

4620. Drajewski Ludwik, b. oficer. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
4621. Driesen Wilhelm baron, rotmistrz p. kirasjerów Gwardji ros. II; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4622. Duchateau Piotr, lokaj. I; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4623. Duclos Franciszek, artysta dramatyczny. II; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4624. Dufour, drukarz królewski. Czł. cz. ☐ Parfaite Silence (r. 5780).
4725. Dulfus Stanisław, pułkownik 4 pułku kaw. III: Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
4626. Dumay Mikołaj, nauczyciel. I; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4627. Dunin Franciszek, oficer 15 pułku kaw. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
4628. Dunin Nepomucen. Czł. niecz. ☐ Świątynia Izis (r. 5820).
4629. Durafort, lejtenant 4 pułku. II; Czł. cz. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
4630. Dutailis, b. generał dywizji Armji franc. III; Czł. cz. nieob. na ws.: ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4631. Dücker Karol bankier, sędzia Trybunału Handlowego. VII; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4632. Dümke Ernest, malarz. III; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
4633. Dycander Herman von, lekarz sztabowy (Rosja). III; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4634. Dydyński Michał. Czł. ☐ Trzech Orłów Białych na ws.: Lwowa (r. 5775).
4635. Dyzmański Jan, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).
4636. Dziekoński Karol, lejtenant Gwardji. III; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4637. Dziembowski Stefan, właściciel dóbr. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
4638. Dzierzbicki Antoni. Czł. niecz. ☐ Świątynia Izis (r. 5820).
4639. Dzierzbicki Tadeusz, lejtenant adj. I; Czł. cz. nieob. na ws.: ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4640. Eekelt August, buchalter (Bydgoszcz). II; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4641. Eckholm d', inżynier. Czł. ☐ Trzech Orłów Białych na ws.: Lwowa (r. 5777).
4642. Ehrenkreutz Jan, lejtenant 3 p. ułanów (Międzyrzec). I; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4643. Eichler Karol, aptekarz. Zast. St. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4644. Eisenbaum Aron, kupiec. III; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).

4645. Elsner Samuel, aptekarz. III; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4646. Engelke August, właściciel lasów (Grüssau na Śląsku). I; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4647. Erber Wincenty, kalkulator. IV; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 13 X. r. 5819 (r. 5822).
4648. Esenwein Fryderyk, kupiec III; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4649. Essevas Lambert, sekretarz redaktor Kancelarii państw. IV; Sekr. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4650. Essig Filip, kupiec V; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4651. Etrouville d'. Czł. cz. ☐ Parfaite Silence (r. 5780).
4652. Ettinger Fryderyk, obywatel prywatny. II; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4653. Ewartowski Józef, urzędnik celny. III; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
4654. Falkenberg Mikołaj, oficer wojsk polskich. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 17. XII. r. 5814 (r. 5822).
4655. Fechner Jan. szef wydziału w Komisji Wojny. I; Czł. cz. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5819).
4656. Federowicz Jan, kapitan saperów. I; Czł. cz. nieob. na ws.: ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4657. Fehrmann Daniel, kupiec. V; Zast. Bud. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4658. Fersen baronowa z ks. Radziwiłłów. W. Mistrzyni ☐ Doskonała Wierność (r. 5781).
4659. Fessler Ignacy Aureli, b. kapucyn, pastor, profesor języków wschodnich. Zał. rytu (system Fesslera); autor dzieł o wolnomularstwie; Czł. ☐ Phönix zur runden Tafel (r. 5783).
4660. Feuillide Ludwik, artysta muzyk. II; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4661. Fijałkowski Bazyli, fizyk szpitala św. Łazarza. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 26. II. r. 5819 (r. 5822).
4662. Fijałkowski Józef, właściciel dóbr. III; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
4663. Filipowicz Maksymiljan, właściciel dóbr (Turów koło Siedlec). IV; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4664. Fischer Fryderyk, Ober Landes-Geh.-Rath (Poznań). III; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4665. Fiszer Stanisław, adjutant Naczelnika Kościuszki, generał brygady, dowódca piechoty Legji, szef Kancelarii ministra Spraw Wojskowych i naczelnik Sztabu Głównego za Księstwa Warszawskiego, naczelnik Sztabu 5 korpusu ks. J. Poniatowskiego. Członek jednej z ☐☐ gdańskich (r. 5792).

4666. Fitzek Franciszek, protokolista Trybunału. Sekr. ☐ Trzech Orłów Białych na ws.: Lwowa (r. 5777).
4667. Flasiński Jan, lejtenant Sztabu artylerji. I; Czł. cz. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5819).
4668. Florkiewicz Antoni, obywatel Królestwa Polskiego. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 29. III. r. 5820 (r. 5822).
4669. Fock Clause, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5819).
4670. Frank Karol baron, rotmistrz p. kirasjerów Gwardji. II; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4671. Frank Piotr baron, lejtenant p. ułanów Gwardji ros. III; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4672. Franke Konrad, artysta ogrodnik w Nieborowie. II; Czł. nieob. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5819).
4673. Frankiewicz Piotr. Czł. niecz. ☐ Świątynia Izis (r. 5820).
4674. Frankowski Józef, obywatel Królestwa Polskiego. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 19. VIII. r. 5810 (r. 5822).
4675. Frankowski Karol, lejtenant p. ułanów Gwardji ros. I; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4676. Fränkel Antoni, bankier i właściciel dóbr. IV; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4677. Frey Jan Tomasz, kupiec. Czł. ☐ Trzech Orłów Białych na ws.: Lwowa (r. 5777).
4678. Freymann Karol, inspektor skarbowy. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
4679. Friebe Jan, właściciel manufaktury sukiennej (Węgrów). I; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4680. Fryderycy Franciszek, kapitan polskiej służby. III; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4681. Fuchs br., dyrektor dystryktu. M. Kat. ☐ zum goldnen Stück (r. 5777).
4682. Fuchs Kajetan, obywatel m. Krakowa. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 20. X. 5817 (r. 5822).
4683. Fülleborn Samuel, kalkulator w Mennicy. III; Czł. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5819).
4684. Gadomski Franciszek, aptekarz wojskowy. II; Czł. cz. ☐ Götting von Eleusis (r. 5819).
4685. Gajewski Bonawentura, właściciel dóbr. Chev.: Elu Sec.: jako przeszły do Wiecz. Ws. w obrazie ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
4686. Gajewski Franciszek, lejtenant. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
4687. Gajewski Franciszek, pisarz celny. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).

4688. Gajewski Józef, szef szwadronu. Chev.: Elu Sec.: Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
4689. Galle Benjamin. Czł. cz. ☐ Parfaite Silence (r. 5780).
4690. Galle Karol, budowniczy. III; Czł. cz. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5819).
4691. Gallenberg Zygmunt hr. Czł. ☐ Trzech Orłów Białych na ws.: Lwowa (r. 5777).
4692. Gallera Ignacy, Ober-Amtmann. III; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4693. Gallera Joachim, Domainen-Pächter (Wilkowiszki). II; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4694. Gano Jędrzej, urzędnik Komisji wojewódzkiej w Kielcach. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 17. I. r. 5815 (r. 5822).
4695. Garczyński Bonawentura, lejtenant kaw. II; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
4696. Garczyński Franciszek, pułkownik, komendant placu w Rawiczu. Chev.: de Prus.: Jako przeszedł do Wiecz. Ws. w obrazie ☐ Français et Polonais réunis za r. 58¹⁸/₁₄.
4697. Gastel Adam, podsekretarz Sztabu generała du jour. III; Czł. cz. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5819).
4698. Gastel Wilhelm, arch. Magistratu. III; Zast. Arch. i Piecz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4699. Gautier. Czł. cz. ☐ Parfaite Silence (r. 5780).
4700. Gautier syn. Czł. cz. ☐ Parfaite Silence (r. 5780).
4701. Gawdzicki, lejtenant w służbie ros. III; Czł. cz. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
4702. Gąsiewski Teofil. Czł. niecz. ☐ Świątynia Izis (r. 5820).
4703. Gecel Ernest, podporucznik świty J. C. M. III; Czł. cz. ☐ Orzeł Słowiański (r. 5819).
4704. Gerstenzweig Daniel, pułkownik art. armji ros. III; Czł. cz. nieobecny na ws.: ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4705. Gevers Jerzy, kupiec (Gorlice). III; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4706. Gibasiewicz Feliks, kupiec. III; Czł. cz. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5819).
4707. Gidelski Jakób, kalkulator Kasy depozytowej. III; Czł. cz. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5819).
4708. Gieczewicz Jan. Czł. ☐ Gorliwy Litwin reformacyjny (r. 5819).
4709. Giedroyc Jan, obywatel ziemski pow. wileńskiego. Czł. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5817).
4710. Giełgud, kasztelan żmudzki. II; Czł. cz. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
4711. Girtler Maciej, pisarz Sądu Kryminalnego w Kielcach. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 7. I. r. 5817 (r. 5822).

4712. Glasenap Waldemar, podpułkownik p. ułanów Gwardji ros. II; Czł. cz. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5819).
4713. Głasiński Franciszek, oficer wojsk polskich. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 28. VIII. r. 5814 (r. 5822)
4714. Glaudel. Członkini ☐ Doskonała Wierność (r. 5781).
4715. Glave, Regierungs-Rath. Zał. ☐ Orzeł Pruski (r. 5785).
4716. Gliński Józef. Mów. ☐ Doskonałe Zjednoczenie (r. 5820).
4717. Gmehling Stanisław, sekretarz Ministerstwa Wojny. III; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4718. Godard z hr. Taufkirch. Czł-i ☐ Doskonała Wierność (r. 5781).
4719. Godard Karol, kapitan służby ros. IV; Czł. ☐ Doskonała Jedność; II Doz. ☐ Dobry Pasterz na ws.: Wilna (r. 5781).
4720. Godefroi Karol, obywatel Królestwa Polskiego. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 14. VI. r. 5820 (r. 5822).
4721. Godin. Członkini ☐ Doskonała Wierność (r. 5781).
4722. Godlewski, kapitan w służbie ros. III; Czł. cz. trzech niższych łóz wileńskich (r. 5781).
4723. Godlewski Franciszek ksiądz, kanonik, proboszcz zdzięciolski. III; Czł. cz. ☐ Węzeł Jedności (r. 5820).
4724. Godlewski Józef, kapitan 4 p. piechoty linjowej. III; Czł. cz. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5819).
4725. Goerske August, »znakomity artysta«. III; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
4726. Golicyn Mikołaj książę, kapitan Gwardji ros. II; Czł. cz. nieob. na ws.: ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4727. Goll Korneli, metr muzyki. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 11. X. r. 5820 (r. 5822).
4728. Gołuchowski Joachim, obywatel Królestwa Polskiego. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 14. XII. r. 5816 (r. 5822).
4729. Gołuchowski Wincenty, sędzia apelacyjny. V; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 8. XII. r. 5818 (r. 5822).
4730. Gorayski, obywatel Galicji. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 28. XII. 5816 (r. 5822).
4731. Gorączkiewicz Wincenty, artysta muzyk. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 18. III. r. 5818 (r. 5822).
4732. *Gorczyzewski Jan*, sędzia Trybunału Cywilnego w Bydgoszczy. VII; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
4733. Gorczyński Julian, obywatel Galicji. II; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 17. X. r. 5821 (r. 5822).
4734. Gorecki Walenty, skarbnik województwa lidzkiego. IV; W. Skarbnik ☐ Prow. Doskonała Jedność (r. 5781).

4735. Gorski Józef, szef szwadronu. III; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
4736. Gosselin Jan, weterynarz. II; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4737. Gościmski Michał, ob. prywatny. III; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4738. Gójski Maciej. III; Drugi St. ☐ Doskonałe Zjednoczenie (r. 5820).
4739. Górski Adam, komisarz wojenny. Chev.: Elu Sec.: Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
4740. Götz Jan, obywatel Pragi. III; Czł. cz. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5819).
4741. *Grabianka Tadeusz*, starosta. Zał. zakonu Naród Boży (Nowy Izrael r. 5786).
4742. Grabiański Leon, dzierżawca dóbr w woj. krakowskiem. I; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4743. Grabowski Apolinary. Czł. niecz. ☐ Świątynia Izis (r. 5820).
4744. Grabowski Feliks, kapitan 5 p. III; Czł. cz. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
4745. Grabowski Jerzy, pułkownik 5 pułku. IV; II W. Sędzia ☐ Prow. Doskonała Jedność (r. 5781).
4746. Grabowski Karol, oficer wojsk polskich. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 24. XII r. 5814 (r. 5822).
4747. Grabowski Konstanty, obywatel Królestwa Polskiego. II; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 5. III r. 5815 (r. 5822).
4748. Grabowski Paweł, kapitan 5 pułku. II; M. Obrz. ☐ Dobry Pasterz na ws.: Wilna (r. 5781).
4749. Grabowski Stefan, kapitan. II; Czł. cz. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
4750. Graetz Ludwik, aptekarz dyw. III; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
4751. Graff Józef, aptekarz dyw. III; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
4752. Graff Teofil, nauczyciel muzyki, artysta. III; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
4753. Grammont de Emanuel, wyższy oficer armji franc. III; Czł. cz. nieob. na ws.: ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4754. Grandville, artysta dramatyczny. VI; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4755. Graussi Mikołaj, kupiec obrazów. III; Czł. cz. nieob. na ws.: ☐ Bouclier du Nord (r. 5816).
4756. Gravin Ludwik Franciszek, nauczyciel. III; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4757. Gräve August, właściciel dóbr (Wieruszów). II; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4758. Gregorowicz Jan, kupiec. III; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).

4759. Greliński Ignacy, obywatel Królestwa Polskiego. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 31. V. r. 5820 (r. 5822).
4760. Grendyszyński Jan, sędzia Trybunału Cywilnego. I Doz. ☐ Orzeł Biały Przywrócony (r. 5818).
4761. Gresser Karol, drukarz I; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4762. Grocholski Aleksy. Czł. niecz. ☐ Świątynia Izis (r. 5820).
4763. Grocholski Rafał, adjutant brygady ułanów ros. II; Czł. cz. ☐ Węzeł Jedności (r. 5820).
4764. Grodzicki Mateusz, major Sztabu Generalnego. III; Czł. cz. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5819).
4765. Gronau Ferdynand, kancelista Komisji Sprawiedliwości. II; Czł. cz. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5819).
4766. Groppler Krzysztof, obywatel m. Krakowa. IV; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 21. VIII. r. 5814 (r. 5822).
4767. Grosmani baron. III; Czł. cz. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
4768. Gross Franciszek, adwokat Trybunału Cywilnego. III; Czł. cz. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5819).
4769. Gross Ksawery. Czł. niecz. ☐ Świątynia Izis (r. 5820).
4770. Grosse Michał, kupiec. IV; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4771. Gröwen Karol, obywatel Królestwa Polskiego. V; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 26. I. r. 5819 (r. 5822).
4772. Grubecki Sebastjan, kontroler kasy (Miechów). III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 5. IX. r. 5821 (r. 5822).
4773. Grudziński Józef, ob. prywatny. III; Czł. cz. nieob. na ws.: ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4774. Gruszecki Władysław, lejtenant Gward. art. konnej. III; M. Obrz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4775. Gruver Wilhelm, kupiec (w podróży). II; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4776. Gryffeld Jan, oficer wojsk polskich. III; Afiljowany do ☐ Przesąd Zwyciężony 11. VII. r. 5810 (r. 5822).
4777. Grzymała Wojciech, audytor Rady Stanu. III; Drugi St. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4778. Grzymała, major w służbie polskiej. III; Czł. cz. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
4779. Guderian Ignacy, adwokat Tryb. Cyw. w Poznaniu. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
4780. Guérin Aleksander, tapicer. III; Couvreur ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4781. Guibaut Pierre Denis, inżynier. Czł. ☐ Trzech Orłów Białych na ws.: Lwowa (r. 5777).
4782. Guicciardi Fr. hr., podkomorzy i radca gubern. Czł. ☐ Trzech Orłów Białych na ws.: Lwowa (r. 5777).

4783. Guillaume Józef, lokaj. II; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4784. Guinigi W. v., radca. Czł. ☐ Trzech Orłów Białych na ws.: Lwowa (r. 5777).
4785. Gulczyński Kacper, adjunkt prefektury. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
4786. Gutakowski Wacław, pułkownik adjutant J. C. i K. M. III; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4787. Gutkowski Tadeusz, kalkulator w Komisji Skarku. III; Czł. i Piecz. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5819).
4788. Habowski Jacek, obywatel m. Krakowa. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 29. IX. r. 5819 (r. 5822).
4789. Haciski Benedykt, b. prez. ziem. pow. now. III; Czł. cz. ☐ Węzeł Jedności (r. 5820).
4790. Hahnhardt Chrystjan, doktor medycyny. III; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4791. Haller Józef, obywatel Królestwa Polskiego i m. Krakowa. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 3. III. r. 5816 (r. 5822).
4792. Hampel Franciszek, szef wydziału Komisji Wojny. III; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4793. Hangiel Jan, kupiec. II; Czł. cz. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5819).
4794. Hartlieb Karol, rendant wyższego Sądu Apelacyjnego (Poznań). III; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4795. Hartmann August, Amts-Actuarius (Rataj koło Gostynina). II; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4796. Hartmann Jan, fabrykant instrumentów. III; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4797. Hartoch Fryderyk, kupiec. IV; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4798. Hauke Józef, podpułkownik kwaterm. IV; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄); Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4799. Hauke Maurycy, generał brygady. III; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
4800. Haurenberg, major służby ros. IV; Czł. ☐ Prow. Doskonała Jedność (r. 5781).
4801. Hauszild Ignacy. Uczczony ☐ żałobną w ☐ Świątynia Izis (16. X. r. 5811).
4802. Havelke. Mów. ☐ Janus (r. 5817).
4803. Hay, kupiec w Wilnie. IV; Czł. ☐ Prow. Doskonała Jedność; Br. Straszny ☐ Dobry Pasterz na ws.: Wilna (r. 5781).
4804. Hebert Ludwik, kupiec. III; Czł. cz. nieob. na ws.: ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4805. Hecht Henryk, właściciel papierni (Opoczno). IV; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).

4806. Heinrich Teodor, doktor medycyny i magister farmacji. IV; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4807. Helvig Karol Ludwik, kupiec w Poznaniu. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
4808. Henckel v. Donnersmark Wilhelm Ludwik Wiktor hr. M. Kat. ☐ Orzeł Pruski (r. 5785).
4809. Hennig Teofil, obywatel Królestwa Polskiego. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 19. XI. r. 5815 (r. 5822)
4810. *Henrat Henryk*, pułkownik artylerji francuskiej. VII; Pierwszy Zał. ☐ Français et Polonais réunis, jako przeszły do Wieczn. Ws. w obrazie tej ☐ za r. 58¹³/₁₄.
4811. Henrykowski Alojzy, pisarz. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais Réunis (r. 58¹²/₁₄).
4812. Hepke Jan Nicefor, pisarz sądowy. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
4813. Herforth Jan, doktor medycyny. III; Lecznik ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
4814. Herrmann August, ob. prywatny. I; Czł. cz. nieob. na ws.: ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4815. Herrmann Benjamin, radca kameralny. II; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4816. Hertz Karol, kupiec. II; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).
4817. Hesse Gustaw, aptekarz (Rosja). III; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4818. Heyn Jan, urzędnik poczty. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
4819. Hildebrand Stanisław, kupiec. IV; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4820. Hincz Dominik, oficer wojsk polskich. II; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 14. V. r. 5815 (r. 5822).
4821. Hirschfeld Ferdynand, ob. prywatny. III; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4822. Hlebing Chrystjan, kalkulator w Magistracie. III; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819)
4823. Hoffmann Chrystjan, właściciel domu. III; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4824. Hoffmann Henryk, Regierung- u. Hof-Rath (Poznań). III; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4825. Hoffmann Jan, profesor zw ekonomji i technologii Uniwersytetu Warszawskiego, czł. Warsz. Tow. Przyj. Nauk. IV; M. Przysp. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).

4826. Hoffmann Karol, sekretarz Komisji Sprawiedliwości. III; Czł. cz. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5819).
4827. Hoffmann-Scholz Karol A., właściciel dóbr. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58^{18/14}).
4828. Holsche. M. Kat. ☐ Fidélité aux trois Colombes (r. 5795).
4829. Homicki Feliks, adjunkt Komisji wojewódzkiej. III; Sekr. ☐ Orzeł Biały Przywrócony (r. 5818).
4830. Homolicki. Czł. ☐ Gorliwy Litwin reformacyjny (r. 5818).
4831. Hordliczka Ignacy, fabrykant octu. IV; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4832. Horn Gottlieb, Obercalculator. III; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4833. *Hornowski*. VII; Czł. ☐ Prow. Doskonała Jedność (r. 5781).
4834. Horst Fryderyk, kalkulator. II; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4835. Hoszowski ks. Czł. ☐ Trzech Orłów Białych na ws.: Lwowa (r. 5777).
4836. Houwald, kanonik inflancki. III; Czł. cz. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
4837. Hrebicki, radca dworu J. C. M. III; Drugi St. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5781).
4838. Hryckiewicz Antoni, chorąży wojsk ros. I; Czł. cz. ☐ Węzeł Jedności (r. 5820).
4839. Hryniewicz Ignacy. Czł. niecz. ☐ Świątynia Izis (r. 5820).
4840. Hubert Jan, obywatel m. Krakowa. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 2. II. r. 5818 (r. 5822).
4841. Humnicki Ignacy, obywatel Galicji I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 6. I. r. 5820 (r. 5822).
4842. *Hund Karol bar.* Zał. rytu ścisłej obserwy (r. 5751).
4843. Hurko Ksawery, szambelanic (Witebsk). III; Czł. cz. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
4844. *Husarzewski Ludwik*. VII; M. Kat. ☐ Fidélité aux trois Colombes (r. 5787).
4845. Hübner Józef, porucznik. III; jako przeszły do Wieczn. Ws. w obrazie ☐ Français et Polonais réunis (r. 58^{18/14}).
4846. Hübner Karol, lekarz sztabowy Gwardji ros. I; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4847. Igelström Aleksander, chor. wojsk ros. I; Czł. cz. ☐ Węzeł Jedności (r. 5820).
4848. Isleniew Aleksander, oficer Gwardji ros. I; Czł. cz. nieob. na ws.: ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4849. Ismer Karol, kalkulator (Poznań). III; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).

4850. Iwanow Maksymiljan, porucznik p. strzelców wojsk ros. II; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4851. Iwański Marcin, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).
4852. Iwaszkiewicz Adam. Czł. niecz. ☐ Świątynia Jzis (r. 5820).
4853. Iwaszkiewicz Antoni. Czł. niecz. ☐ Świątynia Izis (r. 5820).
4854. J.: A.: III; Czł. ☐ Gorliwy Litwin, wiek zak. l. 4, wiek św. l. 45 (r. 5821).
4855. *Jabłonowski Antoni książę*, kamerjunkier J. C. i K. M. VII; Czł. cz. nieob. na ws.: ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4856. Jabłonowski Józef, właściciel dóbr. III; Czł. nieob. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).
4857. Jabłonowski Stanisław, porucznik art. Gwardji. III; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4858. Jabłoński Józef. Czł. niecz. ☐ Świątynia Izis (r. 5820).
4859. Jabłoński Wacław, podsędek w Pilicy. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 19. X. r. 5817 (r. 5822).
4860. Jackiewicz Grzegorz. Czł. niecz. ☐ Świątynia Izis (r. 5820).
4861. Jackowski Michał, b. kapitan. I; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).
4862. Jacob August, prof. literatury greckiej i rzymskiej w Uniwersytecie Warszawskim. III; Zast. Mów. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4863. Jacobi Karol, doktor medycyny. II; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4864. Jacobi Karol, muzyk. I; Czł. cz. ☐ zum Dreieck, w. zak. l. 4, św. l. 25 (r. 5821).
4865. Jahn Fryderyk, kalkulator w Wydziale dóbr królewskich. II; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).
4866. Jahn Karol, kalkulator Komisji Skarbu. II; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).
4867. Jakobi August, wyższy oficer Armji franc. III; Czł. cz. nieob. na ws.: ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4868. Jakubowski Jan, oficer wojsk polskich. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 4. XI. r. 5810 (r. 5822).
4869. Jakubowski Józef, doktor medycyny i chirurgji. II; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 18. IV. r. 5821 (r. 5822).
4870. Jakubowski Karol, ob. prywatny. I; Czł. cz. nieob. na ws.: ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4871. Janikowski Adam, urzędnik Kasy wojewódzkiej w Kielcach. II; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 6. XII. r. 5820 (r. 5822).
4872. Janiszewski Feliks, b. porucznik. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58^{18/14}).
4873. Jankowski Emanuel, profesor filozofji Uniwersytetu Jagiellońskiego. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 25. II. r. 5817 (r. 5822).

4874. Jankowski Ksawery. Czł. niecz. ☐ Świątynia Izis (r. 5820).
4875. Janowski ksiądz. Jałm. ☐ Dobry Pasterz na ws.: Wilna (r. 5781).
4876. Janowski Wojciech. Czł. niecz. ☐ Świątynia Izis (r. 5820).
4877. Jansen Wilhelm, fabrykant instrumentów. V; Zast. Jałm. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4878. Januszewicz Teofil, sędzia Trybunału I instancji. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 5. VIII. r. 5818 (r. 5822).
4879. Jarocki Wincenty, geometra. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 4. XI. r. 5818 (r. 5822).
4880. Jaroszewski Franciszek, sekr. Komisji Skarbu. III; Czł. cz. nieob. na ws.: ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4881. Jaroszewski Ignacy, artysta dramatyczny. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 13. V. r. 5818 (r. 5822).
4882. Jaroszewski Józef. Czł. niecz. ☐ Świątynia Izis (r. 5820).
4883. Jasiński Jan, kupiec. III; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).
4884. Jasiński Karol, kupiec. III; Czł. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).
4885. Jastrzębski Franciszek, obywatel Galicji. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 18. VII. r. 5820 (r. 5822).
4886. Jastrzębski Wincenty, obywatel Galicji. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 3. V. r. 5820 (r. 5822).
4887. Jawornicki Eustachy. Czł. niecz. ☐ Świątynia Izis (r. 5820).
4888. Jaworski Jan, rewizor Komory Celnej (Igołomia). I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 19 IX. r. 5821 (r. 5822).
4889. Jaworski Józef, fizyk województwa krakowskiego. II; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 7. V. r. 5814 (r. 5822).
4890. Jaworski Teodor, kapitan artylerji. IV; Zast. II St. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).
4891. Jaźwiński Franciszek. Czł. niecz. ☐ Świątynia Izis (r. 5820).
4892. Jelec Joachim, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Węzeł Jedności (r. 5820).
4893. Jellonek Antoni, obywatel m. Krakowa. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 29. I. r. 5819 (r. 5822).
4894. Jenicz Krzysztof, urzędnik Komory Celnej. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 9. VI. r. 5819 (r. 5822).
4895. Jenni Rudolf, obywatel m. Krakowa. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 9. VIII. r. 5820 (r. 5822).
4896. Jermołow, generał, dowódca korpusu (r. 5814).
4897. Jerzmanowski Józef, pisarz Komory Celnej w Opatowie. II; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 7. VI. r. 5820 (r. 5822).
4898. Jędrzejewicz Marcin, inspektor wag i miar. II; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4899. Jocz, panna. Członkini ☐ Doskonała Wierność (r. 5781).
4900. John, Iustizbürgermeister. Zał. ☐ zu den drei Türmen (r. 5772).

4901. Jonemann Antoni, Ober-Landes-Gerichts-Rath (Poznań). III; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4902. Jonemann Karol, szef bataljonu. Chev.: Elu Sec.: Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
4903. Jordan Józef, obywatel Królestwa Polskiego. IV; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 14. I. r. 5817 (r. 5822).
4904. Jordan Nepomuk, obywatel Królestwa Polskiego. II; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 6. II. r. 5818 (r. 5822).
4905. Juven Marcin, cukiernik. III; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4906. Kadłubowski Jan Kanty, zapasowy sędzia pokoju. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 25. VIII. r. 5816 (r. 5822).
4907. Kalinowski Karol, audytor. II; Czł. cz. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5819).
4908. Kamieniecki, szambelan. Czł. ☐ Trzech Orłów Białych na ws.: Lwowa (r. 5775).
4909. Kamieniecki. M. Obrz. W. Ws. N. P. (r. 5788).
4910. Kamiński. III; Czł. cz. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
4911. Kański Franciszek, zam. w Miechowie. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 22. IX. r. 5819 (r. 5822).
4912. Kapp Jan, podsądek karny. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
4913. Karasz Jan, obywatel Królestwa Polskiego. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 11. VIII. r. 5816 (r. 5822).
4914. Karchowski Franciszek, pisarz celny. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
4915. Karczewski Józef. I; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin reformacyjny (r. 5818).
4916. Karp, porucznik w służbie ros. III; Czł. cz. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
4917. Karski Jan, porucznik artylerji. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
4918. Kaszewski Jan, podporucznik 4 p. piech. linjowej. III; Czł. cz. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5819).
4919. Kaszyc Józef, porucznik wojsk pol. (na wojażu). III; Czł. ☐ Węzeł Jedności (r. 5820).
4920. Kauschke Samuel, właściciel domu. V; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4921. Kaśninowski Mateusz, właściciel dóbr. III; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
4922. Kelbas Ernest, Kreis-Physicus (Grójec). III; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4923. Keller Jan, dyrektor poczty w Kielcach. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 20. III. r. 5822 (r. 5822).

4924. Kern Karol, obywatel i właściciel domu. III; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).
4925. Kępiński Jan, obywatel Galicji. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 20. XII. r. 5817 (r. 5822).
4926. Khittel Eustachy, obywatel ziemi krajowej. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 14. IX. r. 5817 (r. 5822).
4927. Kiersnowski Ignacy, kasjer pow. now. II; Czł. cz. ☐ Węzeł Jedności (r. 5820).
4928. Kijok Wilhelm, właściciel domu. IV; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4929. Kirchmajer Jan Kanty, obywatel m. Krakowa. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 30. IX. r. 5818 (r. 5822).
4930. Kirchmajer Mateusz, obywatel m. Krakowa. V; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 23. III. r. 5817 (r. 5822).
4931. Kirchmajer Wincenty, obywatel m. Krakowa. IV; Afiljowany do ☐ Przesąd Zwyciężony 7. I. r. 5817 (r. 5822).
4932. Klaffenbach Henryk, muzyk. II; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4933. Kłapecki Tomasz, nauczyciel muzyki. V; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4934. Kleczkowski Bernard. Czł. ☐ Gorliwy Litwin reformacyjny (r. 5818).
4935. Kleynn, komisarz księcia biskupa wileńskiego. III; Czł. cz. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
4936. Kluczewski Piotr, ob. prywatny. I; Czł. cz. nieob. na ws.: ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4937. Klüpfel Władysław, rotmistrz p. kirasjerów Gwardji ros. I; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4938. Kłodziński Jan, asesor Trybunału lubelskiego. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 7. I. r. 5817 (r. 5822).
4939. Knakfus, architekt księcia biskupa wileńskiego. III; Czł. cz. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
4940. Knorr Ludwik, aptekarz. IV; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4941. Koch Jan, lekarz wojskowy (Radzyn). II; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4942. Kochanowski Ignacy, obywatel Królestwa Polskiego. II; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 26. VII. r. 5814 (r. 5822).
4943. Kochanowski Jan, kamerdyner J. C. M. W. Ks. Konstantego. I; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).
4944. Koczanowicz Wincenty, burmistrz m. Słomnik. II; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 22. XI. r. 5820 (r. 5822).
4945. Kokular Aleksander, artysta malarz. I; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).

4946. Kolecki Jan, b. major. III; Czł. cz. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5819).
4947. Kolnarski Józef, sekr. Komisji Skarbu. II; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4948. Kolubakin Mikołaj, pułkownik Gwardji ros. IV; Czł. cz. nieob. na ws.: ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4949. Kołaczkowski Ignacy, właściciel dóbr. Chev.: Elu Sec.: Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
4950. Kołaczkowski Klemens, kapitan inżynierji Armji pol. III; Czł. cz. nieob. na ws.: ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4951. Komornicki Józef, obywatel Królestwa Polskiego. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 23. XI. r. 5818 (r. 5822).
4952. Komorowski Józef. Mów. ☐ Doskonała Równość (r. 5779).
4953. Konarski Eljasz. Czł. ☐ Trzech Orłów Białych na ws.: Lwowa (r. 5775).
4954. Koncewicz Ludwik, nauczyciel liceum. II; Czł. cz. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5819).
4955. Kondratowicz Leon, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Węzeł Jedności (r. 5820).
4956. Konopka Antoni, obywatel Galicji. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 16. I. r. 5818 (r. 5822).
4957. Konradi Fryderyk, kontroler generalny Komisji Edukacyjnej. III; Czł. cz. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5819).
4958. Kontecki Stanisław, pułkownik. III; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
4959. Koralewski Franciszek, major ros. III; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
4960. Korczyński Józef, arch. Tryb. Cyw. III; Czł. cz. i II St. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
4961. Korczyński Karol, burmistrz m. Koszyc. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 8. XI. r. 5820 (r. 5822).
4962. Korn Fryderyk. Czł. cz. ☐ Parfaite Silence (r. 5780).
4963. Korowajski Konstanty, lokaj. III; Br. Służ. ☐ Węzeł Jedności (r. 5820).
4964. Korsak Leonard, właściciel dóbr. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
4965. Korytkowski Józef, generalny rewizor celny. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
4966. Korzeniowski Konstanty, obywatel prywatny. II; Czł. cz. nieob. na ws.: ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4967. Korzybski Jan, kapitan 9 pułku kaw. III; Cz. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
4968. Kosiński Józef, kapitan adj. generała inspektora art. polskiej. IV; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4969. *Kosiński Michał*, major 3 pułku. VII; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).

4970. Koss Franciszek, oficer wojsk polskich. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 25. XI. r. 5818 (r. 5822).
4971. Kossakowski Dyżma, obywatel Galicji. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 13. VII. r. 5819 (r. 5822).
4972. Kossow, porucznik w służbie ros. III; Czł. cz. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
4973. Kossowski Maurycy, audytor Rady Stanu. II; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4974. Kossowski Wincenty, kapitan korpusu inwalidów (Łęczycza). I; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4975. Kostecki Antoni, intendent Policji. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 30. VII. r. 5814 (r. 5822).
4976. Kostecki Kacper, urzędnik Zdrowia. II; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58^{18/14}).
4977. *Koszutski Leon*, b. kapitan. VII; Jałm. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58^{18/14}).
4978. Kościakowski, starosta. III; Czł. cz. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
4979. Kościelski Józef. III; Drugi Doz. ☐ Doskonałe Zjednoczenie (r. 5820).
4980. Kościelski Karol, kalkulator w Magistracie. IV; Czł. i Zast. II Doz. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5819).
4981. Kościuszko Tadeusz, kapitan 5 pułku Legionów. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58^{18/14}).
4982. Kotarski Józef, obywatel Galicji. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 23. X. r. 5818 (r. 5822).
4983. Kotzebue Moryc von, kapitan Gen. Sztabu ros. przy Poselstwie rosyjskiem w Persji. I; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4984. Kowalski Mikołaj, kalkulator Komisji Wojny. III; Czł. cz. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5819).
4985. Kownacki Hipolit, obywatel prywatny. III; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4986. Kownacki Ignacy, obywatel Królestwa Polskiego. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 18. II. r. 5817 (r. 5822).
4987. Kownacki Wincenty, obywatel Królestwa Polskiego. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 26. II. r. 5819 (r. 5822).
4988. Koyszor Jerzy, kupiec i właściciel dóbr (Sandomierz). III; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
4989. Kozłowski Andrzej, kontroler. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais Réunion (r. 58^{18/14}).
4990. Kozłowski Wincenty, szef wydziału Komisji Wojny. III; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4991. Koźmiński Antoni, porucznik 9 pułku kaw. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58^{18/14}).

4992. Köhler Jan, kupiec. III; Czł. cz. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5819).
4993. Köhler Józef, kupiec. III; Czł. cz. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5819).
4994. Kracer Wincenty, artysta dram. IV; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
4995. Krajewski Andrzej, obywatel. IV; Czł. cz. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5819).
4996. Krajewski Stanisław, kapitan. III; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
4997. Krasnosielski Józef, oficer wojsk polskich. II; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 31. I. r. 5815 (r. 5822).
4998. Krempski Jan, kapitan. II; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
4999. Krieger Wilhelm, malarz (w podróży). III; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5000. Kroczewski Adam, burmistrz m. Opatowca, II; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 17. X. r. 5821 (r. 5822).
5001. Krohne Adolf, dzierżawca dóbr (Głowno). I; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5002. Kronenberg Samuel, kupiec. IV; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5003. Krömer Andrzej, kupiec. III; Czł. cz. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5819).
5004. Krunowski Gabriel. III; Służ. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5005. Kruszewski Jan, właściciel dóbr. II; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5006. Krüger. M. Kat. ☐ Janus (r. 5810).
5007. Krüger August Ludwik, urzędnik Trybunału Karnego. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais Réunis (r. 58¹³/₁₄).
5008. Krzeczonowicz Grzegorz, pisarz Trybunału. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5009. Krzemiński Ignacy, chirurg. III; Drugi St. ☐ Węzeł Jedności (r. 5820).
5010. Krzęczewski Antoni, podporucznik p. strzelców Gwardji. III; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5011. Krzyżanowski, major w służbie polskiej. III; Czł. cz. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
5012. Krzyżanowski Seweryn, kapitan Gwardji. III; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5013. Krzyżanowski Stanisław, właściciel dóbr. III; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5014. Krzyżanowski Stanisław, profesor liceum. I; Czł. cz. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5819).
5015. Krzyżanowski W. Czł. cz. ☐ Parfaite Silence (r. 5780).
5016. Krzyżanowski Stanisław, właściciel dóbr. III; Drugi Doz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5017. Księski Karol, obywatel Królestwa Polskiego. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 30. III. r. 5817 (r. 5822).
5018. Księżarski Jacek, zast. wójta gm. Modl. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 6. III. r. 5822 (r. 5822).

5019. Księżarski Wojciech, adjunkt Policji. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 7. VIII. r. 5822 (r. 5822).
5020. Kubalski Mikołaj, adjunkt Komisji Oświecenia I; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).
5021. Kube Jan von, major w służbie ros. (Odessa). IV; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5022. Kubecki Aleksander, obywatel Królestwa Polskiego. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 27. XII. r. 5817 (r. 5822).
5023. Kubiczek Albert, dozorca magazynu. I; Czł. Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5024. Kucharzewski Lorenc, właściciel domu. III; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5025. Kudlicki Hilary, adwokat w Kielcach. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 6. VIII. r. 5815 (r. 5822).
5026. Kuhnke Ernest Wilhelm, kupiec. III; Czł. i Mów. do jęz. niem. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).
5027. Kujawski Ludwik, kalkulator Komisji Sprawiedliwości. III; Drugi St. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5028. Kulikiewicz, sekretarz Komisji Oświecenia. III; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).
5029. Kulikowski Seweryn, profesor literatury polskiej w liceum. II; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).
5030. *Kulwiec Józef*, pułkownik cesarstwa. VII; Czł. ☐ Prow. Doskonała Jedność (r. 5781).
5031. Kuniński Franciszek, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).
5032. Kunkel Piotr, kupiec. IV; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5033. Kurella Karol, inspektor rolny. V; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5034. Kurkiewicz Jan. III; Zast. Jałm. ☐ Doskonałe Zjednoczenie (r. 5820).
5035. Kurkliński Kacper, sekretarz. II; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5036. Kurowski Stanisław, prokurator Trybunału Karnego. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5037. Kurtz Adam, właściciel sukiennej manufaktury. IV; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5038. Kurtz Jerzy, kupiec. IV; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5039. Kühn Jan Henryk, aptekarz. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5040. Kühn Gottfried, właściciel dóbr (Kozłów koło Sochaczewa). IV; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5041. Kwaśniewski Józef, doktor medycyny w Krzeszowicach. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 2. VIII. r. 5820 (r. 5822).

5042. Kwaśniewski Walenty, generał brygady. III; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5043. Kwiatkowski Dominik. Czł. niecz. ☐ Świątynia Izis (r. 5820).
5044. Łachmanowicz Józef, ob. prywatny. III; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5045. Ladomus Jan Ludwik, kupiec. III; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5046. Lajarel, ob. prywatny. III; Czł. cz. nieob. na ws.: ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5047. Lajennetière, oficer francuski. III; Czł. cz. nieob. na ws.: ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5048. Lanckoroński Antoni, rotmistrz chorągwi pancernej »August«. II; Czł. ☐ pod Trzema Hełmami na ws.: Krakowa, lat 20 (r. 5781).
5049. Lanckoroński Jan z Mielnicy. M. Kat. ☐ zum goldnen Stück (r. 5777).
5050. Langwald Michał, urzędnik munic. w Warszawie. III; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5051. Laskowski Ludwik, kom. Wydz. Adm. IV; Jałm. ☐ Orzeł Biały Przywrócony (r. 5818).
5052. Laskowski Stefan. IV; Jałm. ☐ Doskonałe Zjednoczenie (r. 5820).
5053. Lasocki Karol, b. oficer. I; Czł. cz. nieob. na ws.: ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5054. Laurent, kupiec w Warszawie. III; Czł. cz. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
5055. Lautsch Fryderyk, właściciel dóbr. III; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5056. Lauvernais Gabrjel, III; Afiljowany do ☐ Przesąd Zwyciężony 7. III. r. 5821 (r. 5822).
5057. Lebowski Michał, obywatel Galicji. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 20. X. r. 5817 (r. 5822).
5058. Le Brun Stanisław, porucznik 4 p. piechoty. I; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).
5059. Lehmann Karol, kasjer Wydziału dóbr królewskich. III; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).
5060. Leksiński Florjan, kapitan 16 pułku kaw. III; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5061. Lekszycki Izidor, sekretarz generalny Prefektury. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5062. Lenkiewicz Jan, obywatel pow. mozyrskiego. I; Czł. nieob. ☐ Węzeł Jedności (r. 5820).
5063. Lentz Henryk, nauczyciel muzyki. Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5064. Lentz Mikołaj, artysta muzyk. IV; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).

5065. Lesiński Ignacy, aptekarz. III; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5066. Lesnikow Paweł, rotmistrz p. ułanów Gwardji ros. I; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5067. Lessel Karol, cukiernik i właściciel dóbr. V; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5068. Lesseur baron, pułkownik wojsk pol. Czł. cz. ☐ Trzech Orłów Białych (r. 5774).
5069. Letronne Ludwik, artysta rysownik. III; Sęd. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5070. Lewicki Michał, plenipotent. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 3. VIII. r. 5817 (r. 5822).
5071. Lewiński Antoni, prezes Trybunału Handlowego. Chev.: d'Or.: Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
5072. Lewiński Jakób, major Sztabu gen. IV; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5073. Lewkowicz Sykstus, profesor chirurgji. III; Afiljowany do ☐ Przesąd Zwyciężony 8. IX. r. 5819 (r. 5822).
5074. L.: I.: III; Czł. ☐ Gorliwy Litwin, wiek zak. lat 4, wiek św. lat 48 (r. 5821).
5075. Lichtenstein Antoni, asesor municypalny. III; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5076. Liebchen August, aptekarz. III; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5077. Linhard Ignacy, profesor kliniki, zmarł 30 września r. 1822. Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 16. III. r. 5817 (r. 5822).
5078. Lipawski Jan, doktor medycyny (Kielce). III; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5079. Lipiński, kapitan służby polskiej. III; Czł. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
5080. Lipiński Jan. Czł. niecz. ☐ Świątynia Izis (r. 5820).
5081. Lipiński Józef, sekr. gen. Komisji Wyznań i Oświecenia. III; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5082. Lipowski Leon, obywatel Galicji. I; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony od 10. VII. r. 5821 (r. 5822).
5083. Lisowiecki Józef, doktor medycyny. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 4. XI. r. 5811 (r. 5822).
5084. Lisowski Antoni, urzędnik celny. IV; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 3. IX. r. 5818 (r. 5822).
5085. Lisowski Feliks, obywatel Królestwa Polskiego. IV; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 26. V. r. 5819 (r. 5822).

5086. Lityński Gabrijel, podpułkownik służby ros. III; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5087. Lizak Albert, kapitan 4 pułku kaw. III; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
5088. L.: K.: I; Czł. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
5089. Lochner W. T. Czł. cz. ☐ Parfaite Silence (r. 5780).
5090. Lubomęski Ignacy, sędzia obwodu (Oborniki). Chev.: Elu Sec.: Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
5091. Lubomirski Franciszek ks. z Rozwadowa Czł. ☐ Trzech Orłów Białych (r. 5775).
5092. Lubomirski Fryderyk, szambelan J. C. i K. M. III; Czł. cz. nieob. na ws.: ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5093. Lubomirski Jerzy. Czł. ☐ Trzech Orłów Białych na ws.: Lwowa (r. 5775).
5094. Lucas Wilhelm, sekretarz poczty. III; Czł. cz. i Zast. Sekr. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
5095. Luden Jan, profesor historii powszechnej w Jenie. Czł. h. ☐ Gorliwy Litwin reformacyjny (r. 5818).
5096. Luft Hieronim, kupiec. Czł. ☐ Trzech Orłów Białych na ws.: Lwowa (r. 5777).
5097. Lust Karol, asesor leśny Komisji wojewódzkiej. III; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5098. Lütz Fryderyk, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).
5099. Łabęcki Antoni, mecenas. IV; Czł. cz. nieob. na ws.: ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5100. Łagiewnicki. I; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin reformacyjny (r. 5818).
5101. Łagiewnicki Kazimierz. adjunkt Komisji Wojny. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
5102. Łaszkiewicz Jan, podporucznik Sztabu Generalnego. III; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).
5103. Łącki Franciszek, sędzia pokoju okr. chrzan. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 2. VII. r. 5822 (r. 5822).
5104. Łęczycka Eustachy, nadrachmistrz. IV; II Doz. ☐ Orzeł Biały Przywrócony (r. 5818).
5105. Łęski Teodor, obywatel Królestwa Polskiego. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 2. VIII. r. 5820 (r. 5822).
5106. Łętowski Teofil, obywatel Królestwa Polskiego. II; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 30. IV. r. 5818 (r. 5822).
5107. Łopuski. II; Czł. cz. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
5108. Łukański Faustyn, audytor dywizji (Warszawa). IV; I St. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5109. Łukaszewicz Józef, dozorca magazynu. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).

5110. Łuniewski Wiktor, obywatel Królestwa Polskiego. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 31. VIII 5817 (r. 5822).
5111. Machnicki Antoni, obywatel Królestwa Polskiego. II; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 17. X. r. 5821 (r. 5822).
5112. Machnicki Piotr, kapitan 10 pułku piech. Chev.: Elu Sec.: jako przeszedł do Wiecz. Ws. w obrazie ☐ Français et Polonais réunis (r. 5818/14).
5113. Maciejewicz Ludwik, podporucznik obcej służby. III; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819)
5114. Maciejowski Aleksander, profesor Liceum. I; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).
5115. Mackiewicz, kapitan kawalerji narodowej. III; Czł. cz. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
5116. Madaliński Karol, kapitan 1 pułku kaw. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 5818/14).
5117. Madałow Walerjan książę, generał wojsk ros. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 18. IX. r. 5814 (r. 5822).
5118. Magusz von Ernst, podporucznik. M. Kat. ☐ Augusta zur goldnen Krone (r. 5774).
5119. Malaisier. Czł-i ☐ Ad. Doskonała Wierność (r. 5781).
5120. Malaisier, nauczyciel. IV; Zast. W. Sekr. i Piecz. ☐ Prow. Doskonała Jedność; Sekr. ☐ Dobry Pasterz na ws.: Wilna (r. 5781).
5121. Maliński Paweł, profesor sztuki rzeźbiarskiej. I; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5122. Małachowski Henryk hr., obywatel ziemski II; Czł. cz. ☐ Jedność Słowiańska (r. 5821).
5123. Małakiewicz Antoni, pisarz ap. II; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 6. IX. r. 5813 (r. 5822).
5124. Manstein von, major. M. Kat. ☐ Augusta zum goldnen Krone (r. 5774).
5125. Marciszewski Kazimierz, artysta muzyk. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 22. I. r. 5815 (r. 5822).
5126. Margaillan Henryk, oficer francuski. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 5818/14).
5127. Markiewicz Jan, obywatel. III; Jałm. ☐ Węzeł Jedności (r. 5820).
5128. Markiewicz Mateusz, podkom. pow. now. III; Mówca ☐ Węzeł Jedności (r. 5820).
5129. Markowski Ludwik, inspektor poczty. II; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).
5130. Marollo Lorenc, cukiernik. I; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5131. Marski Corsin, skarbnik Tryb. Cyw. w Poznaniu. II; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 5818/14).
5132. Marszewski Karol, Oeconomie-Commisarius (Zwierzyniec koło Zamościa). IV; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).

5133. Marx Jan, wł. domu. V; II St. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5134. Maschwitz August, rewizor generalny (Poznań). I; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5135. Masłowski Andrzej, radca mun., artysta III; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5136. Masłowski Karol, porucznik 4 linj. pułku piechoty. IV; Bewahrer ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).
5137. Massuyer Aleksander, oficer francuski. III; Czł. cz. nieob. na ws.: ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5138. Mathias, porucznik w służbie ros. I; Czł. cz. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
5139. Matuszewicz Adam Józef, szambelan J. C. i K. M. III; Czł. cz. nieob. na ws.: ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5140. Matuszewski Michał, nauczyciel. IV; Sk. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5141. Mazaraki Aleksander. Czł. niecz. ☐ Świątynia Izis (r. 5820).
5142. Mazaraki Karol, obywatel Królestwa Polskiego. IV; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 26. IV; r. 5819 (r. 5822).
5143. Mąceński Maciej, wójt gminy. V; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 2. IV. r. 5815 (r. 5822).
5144. Meignan. Gość. W. Ws. N. P. (r. 5788).
5145. Mellhorn Fryderyk, kupiec. Czł. ☐ Trzech Orłów Białych na ws.: Lwowa (r. 5777).
5146. Meltzer Wilhelm, aptekarz (Piotrków). III; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5147. Meniarelli, kapitan w służbie króla Portugalji. III; Czł. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
5148. Mercke Jan Baptysta, ob. prywatny. III; Czł. cz. nieob. na ws.: ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5149. Mertke Wilhelm, muzyk (Ryga). I; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5150. Meysner Jan Teodor, kupiec. Chev.: Elu Sec.: Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5151. Meysztowicz Michał, obywatel ziemski pow. upickiego. Czł. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5817).
5152. Mezaros Adolf, oficer austriacki. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5153. Michaelis Karol, porucznik 14 pułku. III; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5154. Michałowski Stanisław, ob. prywatny. III; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5155. Mickiewicz. Czł. ☐ pod Trzema Hełmami na ws.: Krakowa (r. 5779).
5156. Mickiewiczowa. Członkini ☐ Doskonała Wierność (r. 5781).

5157. Mielcarzewicz Józef, generalny inspektor budowlany. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5158. Mier Wojciech. Czł. ☐ Trzech Orłów Białych na ws.: Lwowa (r. 5775).
5159. Miętuszewski Jakób, pisarz Sądu Pokoju. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 19. V. r. 5819 (r. 5822).
5160. Migurski Michał, urzędnik Komisji wojewódzkiej kieleckiej. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 31. V. r. 5820 (r. 5822).
5161. Mikosz. Zał. ☐ Jutrzenka Bizantyńska (r. 5784).
5162. Mile Jan, doktor medycyny i profesor Uniwersytetu. IV; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5163. Milewski Dominik, sekr. Tryb. Cyw. III; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5164. Milewski Ignacy, podpisarz Tryb. Cyw. w Kaliszu II; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5165. Milleton, notariusz w Kownie. I; Czł. cz. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
5166. Minter Wilhelm, podpułkownik korpusu inżynierów. III; Czł. cz. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5819).
5167. Miny Jan, cukiernik (Szwajcarja). I; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5168. Mirski Klaudjusz. I; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin reformacyjny (r. 5818).
5169. Missuna, podczaszyc orszański. I; Czł. cz. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
5170. Młodzianowski Roman, szef wydziału Komisji Wojny. II; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5171. Mniewski Władysław, ob. prywatny. I; Czł. cz. nieob. na ws.: ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5172. Mochalski Krzysztof, kapitan 13 pułku huzarów. III; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5173. Mogielański Kajetan, buchalter. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 16. V. r. 5821 (r. 5822).
5174. Mollet Franciszek, nauczyciel. II; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5175. Monin. Czł. cz. ☐ Parfaite Silence (r. 5780).
5176. Montalambert de. Mów. W. Ws. N. P. (r. 5788).
5177. Morawska z ks. Radziwiłłów. Czł. i ☐ Doskonała Wierność (r. 5781).
5178. Morawska panna (cóрка Morawskiej z ks. Radziwiłłów). Członkini ☐ Doskonała Wierność (r. 5781).
5179. *Morawski Adam*, sędzia Trybunału Cywilnego. VII; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5180. Morawski Kajetan, właściciel dóbr. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5181. Morawski Ludwik, sekr. Poczty. II; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).

5182. Morawski Stanisław, notariusz. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 20. II. r. 5818 (r. 5822).
5183. Morgulie Jan, obywatel Galicji. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 26. IV. r. 5820 (r. 5822)
5184. Moritz Ferdynand, inspektor rolnictwa. I; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5185. *Morski Tadeusz*, b. pełnomocnik polski w Madrycie. VII; Czł. h. ☐ Bouclier du Nord (r. 5821).
5186. Morzycki Józef. Czł. niecz ☐ Świątynia Izis (r. 5820).
5187. Mossakowski z Tulczyzna. Czł. ☐ Trzech Orłów Białych na ws.: Lwowa (r. 5775)
5188. Moszczeński Adam, szambelan. Czł. ☐ Trzech Orłów Białych na ws.: Lwowa (r. 5775).
5189. Moszczeński Franciszek, obywatel Galicji. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 27. XI. r. 5814 (r. 5822).
5190. Moszczeński Józef, adjutant. Czł. ☐ Trzech Orłów Białych na ws.: Lwowa (r. 5775).
5191. Motyliński Bernard, kalkulator warszawskiej Komisji wojewódzkiej. I; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).
5192. Möller. M. Kat. ☐ Fidélité aux trois Colombes (r. 5794).
5193. Mroczkowski Jan, asesor leśny województwa krakowskiego. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 27. X. r. 5819 (r. 5822).
5194. Mroczkowski Maciej, obywatel Galicji. II; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 17. III. r. 5819 (r. 5822).
5195. Mrowiński Józef, oficer wojsk polskich. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 24. XII. r. 5815 (r. 5822).
5196. Mühlhausen Henryk, sekr. Komisji Wojny. VI; Jałm. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5197. Müller. Zał. ☐ Jutrzenka Bizantyjska (r. 5784).
5198. Müller Jan, właściciel domu. V; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5199. Müntz J. H. II Doz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5781).
5200. Mycielski Ignacy hr., pułkownik. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
5201. Mycielski Ludwik, obywatel prywatny. I; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5202. Mylke Jan, prezes Komisji dóbr królewskich. II; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5203. Napiórkowski Józef, kalkulator Komisji Wojny. II; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819)
5204. Narbut Józef, porucznik strzelców konnych Gwardji. III; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).

5205. Neumann Fryderyk, kupiec. III; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).
5206. Neygart Jan. III; Zast. Podsk. ☐ Doskonałe Zjednoczenie (r. 5820).
5207. Neyman Tadeusz, kapitan 9 pułku kaw. III; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58^{18/14}).
5208. Neymann Michał, radca Prefektury. Chev.: Elu Sec.: Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58^{18/14}).
5209. Niedzielski Ksawery, obywatel m. Krakowa. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 29. VIII. r. 5821 (r. 5822).
5210. Niemcewicz Ursyn Stanisław, gubernator grodzieński. III; Czł. h. ☐ Węzeł Jedności; jako przeszyły do Wieczn. Ws. w obrazie tej ☐ (r. 5820).
5211. Niemczewski Zachariasz, profesor i dziekan Uniwersytetu Wileńskiego. I; przyjęty do ☐ Gorliwy Litwin reformacyjny 24. VII. r. 5818.
5212. Niezabytowski Jan, b. kapitan wojsk pol. III; Czł. cz. ☐ Węzeł Jedności (r. 5820).
5213. Niezabytowski Jakób, szef szwadronu wojsk polskich. IV; Podsk. ☐ Węzeł Jedności; Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 5820).
5214. Nikolew Jakób, oficer wojsk ros. II; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 2 VII r. 5814 (r. 5822).
5215. Nitkowski Filip, kapitan milicji. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 15. III. r. 5820 (r. 5822).
5216. N.: M.: III; Czł. ☐ Gorliwy Litwin, wiek zak. lat 9, wiek św. lat 46 (r. 5821).
5217. Nofok Antoni, kapitan p. grenadierów Gwardji. IV; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).
5218. Nofok Jan, kapitan Gwardji i adjutant generała du jour. V; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).
5219. Nosarzewski August, właściciel dóbr. I; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5220. Nosewicz ks., franciszkanin, kaznodzieja katedry wileńskiej. Czł. ☐ wileńskiej (r. 5819).
5221. Nowakowski Józef, adjunkt Wydziału dóbr państwowych. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 15. III. r. 5819 (r. 5822).
5222. Nowicki Jan, dozorca pociąg. skarb. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 30 VI. r. 5819 (r. 5822).
5223. Nowosiłcow Sergiusz, podpułkownik lejtenant grodzieńskiego p. huzarów (Rosja). I; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5224. Nowowiejski Jan, obywatel prywatny. II; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5225. Nowowiejski Joachim, kapitan 4 pułku kaw. III; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58^{18/14}).
5226. Nötel Benjamin, nadleśniczy (Skierniewice). III; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).

5227. Nürnberger August, wł. domu. IV; Zast. Jałm. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5228. Oborski Michał, sekretarz Komisji Spraw Wewnętrznych. III; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).
5229. Obuch Norbert, szef szwadronu 8 pułku. I; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58^{13/14}).[•]
3230. O' Donnel hr., radca apelacyjny. Czł. ☐ Trzech Orłów Białych na ws. Lwowa (r. 5777).
5231. Oehl Antoni, introligator. IV; Bibliotekarz ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5232. Oehme Teodor, doktor med. V; jako przeszły do Wiecz. Ws. w obr. ☐ Węzeł Jedności (r. 5820).
5233. Oehme Wincenty, doktor med. III; Czł. uwoln. z ☐ Węzeł Jedności (r. 5820).
5234. Oehmichen Ernest, kupiec. IV; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5235. Oemme, chirurg, major 5 reg. II; Czł. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
5236. Oemmé, radca królewski. III; Czł. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
5237. Okołowicz Józef, sekretarz kolegjalny. I; Czł. cz. ☐ Orzeł Słowiański (r. 5819).
5238. Okoński Jan. Czł. niecz. ☐ Świątynia Izis (r. 5820).
5239. Olearski Wojciech, konserwator hipoteki. IV; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 26. II. r. 5816 (r. 5822).
5240. Olechnowicz, profesor teologii. III; Jałm. ☐ Kościół Mądrości (r. 5781).
5241. Oleksiński Kazimierz, kapitan. III; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58^{13/14}).
5242. Olesza Karol, porucznik 3. p. ułanów. III; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5243. Olędzka z Oranowskich. Czł-i ☐ Doskonała Wierność (r. 5781).
5244. Oloff Józef, oficer ros. III; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58^{13/14}).
5245. Oraczewski August, kasjer. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 29. VIII. r. 5821 (r. 5822).
5246. Orpiszewski Józef, naddzierżawca dóbr królewskich (Gostynin). III; Czł. nieob. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5247. Orzechowski Feliks, sekretarz prezydjalny Komisji wojewódzkiej. III; M. Obrz. ☐ Orzeł Biały Przywrócony (r. 5820).
5248. Osiecki Franciszek, kupiec. III; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).
5249. Osińska. Czł-i ☐ Ad. Eden (r. 5810).
5250. Osiński Stanisław, porucznik Gwardji. III; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).
5251. Osten von der Otto Heinrich, podporucznik. Czł. ☐ Augusta zur goldenen Krone (r. 5774).

5252. Ostroróg hr., major 6 reg. III; Czł. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
5253. Ostroróg Antoni. Czł. ☐ Trzech Orłów Białych na ws.: Lwowa (r. 5775).
5254. Ottosielski Konstanty, malarz. I; Czł. cz. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
5255. Ożarowski Konstanty, porucznik Gwardji konnej. I; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5256. Paciorkowski Stanisław, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5257. *Pakosz Czesław*, pułkownik adjutant J. K. M. VII; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5258. Paliński Paweł, b. kapitan. II; Czł. cz. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5819).
5259. Palme Antoni, kupiec. IV; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5260. Palmier. Czł. i ☐ Ad. Szczera Przyjaźń (r. 5781).
5261. Panchaud Ludwik, doktor medycyny. III; Gość. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5262. Paniewski Jan, wileński referent powiatowy. I; Czł. cz. ☐ Orzeł Słowiański (r. 5819).
5263. Pape Karol, pruski komisarz pocztowy (Poznań). IV; Czł. nieob. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5264. Paprocki Adam, intendent dóbr narodowych. IV; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 8. XII. r. 5818 (r. 5822).
5265. Paprocki Antoni, komisarz woj. krak. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 28. X. r. 5814 (r. 5822).
5266. Parczewski Bogusław, porucznik. I; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5267. Paschalski Józef, patron Trybunału. IV; Mów. ☐ Orzeł Biały Przywrócony (r. 5820).
5268. Paszkiewicz Paweł, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5819).
5269. Paszkowicz Aleksander, obywatel Królestwa Polskiego. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 12. VIII. r. 5818 (r. 5822).
5270. Paszyc Jan, obywatel Galicji. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 19. X. r. 5817 (r. 5822).
5271. Pawłow Dymitr, oficer ros. I; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5272. Pentzel Jakób, profesor Akademji Krakowskiej. »Strabo«. II; Czł. ☐ pod Trzema Hełmami na ws.: Krakowa, lat 31 (r. 5781).
5273. Perdisch Adolf, malarz. II; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5274. Pernet Jan Karol, pułkownik adjutant. III; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5275. Perrossier. Sekr. ☐ Parfaite Silence (r. 5780).
5276. Peschke Henryk, taksator. VI; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).

5277. Petiscus Herman, naczelny poborca loterji. III; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5278. Petri Wilhelm, sekretarz obw. (Mogilno koło Inowrocławia). III; Czł. nieob. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5279. Petrykowicz Andrzej, kupiec. IV; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5280. Petrykowicz Jan, kupiec. IV; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5281. Pfeiffer Chrystjan, właściciel domu. V; I St. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5282. Pfeiffer Jan, buchalter. II; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5283. Pfeiffer Krystyn, właściciel domu. VI; I St. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5820).
5284. Phillis René, artysta. V; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5285. Piasecki, major służby polskiej. II; Czł. trzech niższych łóz wileńskich (r. 5781).
5286. Piasecki Karol, kalkulator Komisji Skarbu. II; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).
5287. Piaskowski Stanisław, podsedek w Poznaniu. I; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5288. Pietrzykowski Andrzej, kapitan wojsk polskich. Czł. ☐ Trzech Orłów Białych na ws.: Lwowa (r. 5775).
5289. Piller v., Kreishauptmann (Sambor). Czł. ☐ Trzech Orłów Białych na ws.: Lwowa (r. 5777).
5290. Piłsudski Stanisław, obywatel ziemski pow. telszewskiego. Czł. ☐ Goriłwy Litwin (r. 5817).
5291. Pinto Fryderyk, oficer pruski. I; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5292. Pinto Henryk hr., właściciel dóbr. VII; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5293. Pinto Ludwik hr. I; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5294. Piotrowski Kasper, kamerdyner br. Hurki Br. Służ. wszystkich łóz wileńskich (r. 5781).
5295. Piotrowski Marcei, kapitan 4 p. piechoty linjowej. I; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5296. Pławiński Ignacy, sędzia obw. Chev.: Elu Sec.: Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5297. Podgórski Karol, sędzia Trybunału w Płocku. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 12. X. r. 5817 (r. 5822).
5298. Podleski Józef. II; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 1. XII. r. 5818 (r. 5822).
5299. Podlich Jan, b. porucznik. I; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).

5300. Pohl Adam, pisarz sądu (Piątek). III; Czł. nieob. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5301. Pokutyński Stanisław, rządcą dóbr. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 30. V. r. 5821 (r. 5822).
5302. Poleński Jan, b. rendant. III; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5303. Polewski Ludwik, kapitan. I; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
5304. Poligné Jan, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5305. Politalski, sędzic grodzieński. III; Czł. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
5306. Polo Jan, cukiernik. III; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5307. Polo Paris Sebastjan, cukiernik. I; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5308. Połczyński Mateusz, asesor Komisji Wojskowej (Kalisz). III; Czł. nieob. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5309. Pommerich Jan, nadleśniczy (Zakroczym). IV; Czł. nieob. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5310. *Poniński Adam*, podskarbi koronny. Kaw. Ws. i Tarczy Złotej. Czł. cz. ☐ Trzech Orłów Białych na ws.: Lwowa (r. 5774); Czł. ☐ Dobry Pasterz na ws.: Warszawy (od 11. VIII. r. 5777).
5311. Poniński Kalikst ks., generał. Czł. ☐ Trzech Orłów Białych na ws.: Lwowa (r. 5775).
5312. Poniński Stanisław, pułkownik dym. III; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
5313. Poraziński Szymon, kanonik wileński. II; Czł. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5816); Czł. h. ☐ Węzeł Jedności (r. 5820).
5314. Porczyński Edward, b. major 2 pułku ułanów pol. I; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5315. Posturzyński Jan, kandydat prawa. I; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5316. Poth Fryderyk, obywatel. IV; Zast. M. Obrz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5317. Poths Henryk, radca konsystorski (Zamość). IV; Czł. nieob. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5318. Potocki Maksymiljan, pisarz Trybunału Karnego. III; Zast. Mów. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
5319. Potocki Mikołaj, starosta halicki. Czł. ☐ Trzech Orłów Białych na ws.: Lwowa (r. 5775); M. Kat. ☐ Doskonała Równość (r. 5779).
5320. Pracki Feliks, kapitan. Chev.: Elu Sec.: Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
5321. Pradell Mikołaj, kupiec. Czł. ☐ Trzech Orłów Białych na ws.: Lwowa (r. 5777).

5322. Prange Adolf, radca (Ciechocinek). II; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5323. Prądyński Ignacy, podpułkownik kwatremistrzostwa. III; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5324. Prądyński Stanisław, prokurator Trybunału Cywilnego. III; Mów. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
5325. Preiss Fryderyk, aptekarz (Grójec). II; Czł. nieob. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5326. Preschel Jan Fryderyk, bankier lwowski. Czł. cz. ☐ Trzech Orłów Białych na ws.: Lwowa (r. 5774).
5327. Proskura Antoni, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5328. Protasewicz Jerzy, asesor Sądu niż. słon. III; Sekr. ☐ Węzeł Jedności (r. 5820).
5329. Pruski Feliks, aptekarz. III; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).
5330. Pruszyński Antoni, obywatel Galicji. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 13. XII. r. 5817 (r. 5822).
5331. Przecławski Józef, sekr. pow. słon. II; Czł. cz. ☐ Węzeł Jedności (r. 5820).
5332. Przecławski Walenty, porucznik. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 21. VII. r. 5818 (r. 5822).
5333. Przeddziecka z Radziwiłłów. W. Dozorczyńni ☐ Ad. Doskonała Wierność (r. 5781).
5334. Przeddziecki Jan, doktor medycyny (Łowicz). I; Czł. nieob. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5335. Przeddziecki Józef, kapitan. III; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
5336. Przybylski Ignacy, dyrektor Liceum. III; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
5337. Przybylski Mateusz, kontroler celny. I; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
5338. Przybyłowski Mikołaj, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5339. Psarski Wiktor, szef szwadronu. I; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
5340. Puchała Tomasz, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5341. Puczkowski Franciszek, doktor medycyny. I; Czł. cz. ☐ Węzeł Jedności (r. 5820).
5342. Puszkina Mikołaj, pułkownik ros. III; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5343. Putz Andrzej, komisarz Policji. III; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).

5344. Puzyna ks., podporucznik w służbie polskiej. III; Czł. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5782).
5345. Quentin. Zast. M. Kat. ☐ Cnotliwy Sarmata na ws.: Warszawy (r. 5767).
5346. Raabski Gilles Stetan, asesor Prefektury. I; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
5347. Raczyński Tomasz, sędzia Trybunału Cywilnego. Chev.: Elu Sec.: Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
5348. Radewski Tomasz, naddzierżawca (Opinogóra). III; Czł. nieob. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5349. Radke Jan, inspektor. III; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5350. Radoński Onufry, kapitan 10 p. huzarów. Chev.: Elu Sec.: Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5351. Radziszewski Paweł, pułkownik ros., gubernator wojenny Dep. I; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
5352. Radziwiłł Maciej ks. Elu. II St. ☐ Kościół Mądrości (r. 5781).
5353. Radziwiłłowa ks. z ks. Tourn und Taxis. Czł. i ☐ Ap. Doskonała Wierność (r. 5781).
5354. Rajewski Stanisław, szef szwadronu 11 pułku. I; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5355. Raszke Samuel, kupiec. III; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).
5356. Rebinder, podporucznik w służbie ros. III; Czł. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
5357. Regnier Mikołaj, profesor anatomji. Elu. II Doz. ☐ Doskonała Jedność (r. 5781); I Doz. ☐ Kościół Mądrości (r. 5781).
5358. Rehfeld Jan, chirurg obw. poznańskiego. III; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5359. Reich, podpułk. 5 reg. III; Czł. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
5360. Repphan Benjamin, fabrykant sukna. III; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5361. Reyski Franciszek bar., właściciel dóbr (Drzewica). III; Czł. nieob. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5362. Riccardi Józef, sekretarz Legacji Ces. Ros. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwy-
ciężony od 26. V. r. 5819 (r. 5822).
5363. Richter bar., kapitan w służbie ros. III; Czł. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
5364. Richter Antoni, obywatel. V; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5365. Richter Wincenty. I; Czł. ☐ pod Trzema Hełmami na ws.: Krakowa (r. 5779).
5366. Rick, kapitan w służbie kurlandskiej. III; Czł. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
5367. Riemann Karol, asesor Prefektury. II; Czł. dym. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5368. Riesener, malarz. I; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).

5369. Ritter. M. Kat. ☐ Fidélité aux trois Colombes (r. 5796).
5370. Rivoli Wacław, muzyk (w podróży). III; Czł. nieob. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5371. Rochlitz Ferdynand. I; Czł. nieob. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5372. Rodier Szymon, kupiec lwowski. Czł. cz. ☐ Trzech Orłów Białych na ws.: Lwowa (r. 5774).
5373. *Roesler Jan Daniel*, właściciel domu. VII; Sk. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5820).
5374. Rogowski Józef, podprefekt. III; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5375. Rogoyski. Czł. niecz. ☐ Świątynia Izis (r. 5820).
5376. Roliński Marcin, fizyk wojewódzki. IV; Podsk. ☐ Orzeł Biały Przywrócony (r. 5820).
5377. Romm Jerzy, kupiec. III; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5378. Ropp bar, kwatermistrz reg. II; Czł. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
5379. Ropp Wilhelm, podchorąży artylerji Gwardji ros. I; Czł. nieob. ☐ Göttingen v. Eleusis (r. 5819).
5380. Rose Wincenty, kupiec w Poznaniu. I; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5381. Rosen bar., podporucznik w służbie ros. II; Czł. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
5382. Rosenbaum August, naddzierżawca. II; Czł. nieob. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5383. Rosiński Mikołaj, porucznik wojsk pol. w pow. bobrujskim. II; Czł. nieob. ☐ Węzeł Jedności (r. 5820).
5384. Rossman Fryderyk, porucznik korpusu inżynierów. I; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5385. Rotarski Ignacy, adjunkt. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 11. VII. r. 5820 (r. 5822).
5386. Roussel, kanonik liwoński. III; Czł. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
5387. Rozwadowski Ludwik, obywatel, magister obojga praw. V; Sekr. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie, w. zak. lat 6, w. św. lat 30 (r. 5820).
5388. Rożański Antoni, kapitan 11 pułku kaw. I; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5389. Rożnowski Tadeusz, właściciel dóbr. III; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5390. Rószczyc Kasper, dep. wyw. szl. pow. kobryńskiego. II; Czł. nieob. ☐ Węzeł Jedności (r. 5820).
5391. Różański Maciej, artysta muzyczny. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 27. IV. r. 5816 (r. 5822).

5392. Römer Adolf, doktor medycyny. VI; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5393. Römer Karol, aptekarz (Siemiatycze). III; Czł. nieob. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5394. Rördans. M. Kat. ☐ Fidélité aux trois Colombes (r. 5786).
5395. Rösler Daniel, właściciel domu. VII; Sk. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5396. Rudnicki Józef, porucznik. Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).
5397. Rudowski Sabin, kapitan 4 pułku kaw. II; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
5398. Rumigny, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5399. Russocki »Nepomucen«. II Doz. ☐ pod Trzema Hełmami na ws.: Krakowa (r. 5781).
5400. Rutkowski Paweł, oficer wojsk polskich. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 13. XI. r. 5814 (r. 5822).
5401. Rydel Andrzej, oficer wojsk polskich. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 17. XI. r. 5816 (r. 5822).
5402. Rylewicz, proboszcz w Zdzięciole. I; Czł. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
5403. Rywacki Jan, artysta Teatru Narodowego. I; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5404. Rzeszotarski Wincenty. III; Nam. M. Kat. ☐ Doskonałe Zjednoczenie (r. 5820).
5405. Sadowski Walenty, magister chirurgji w Częstochowie. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 28. X. r. 5818 (r. 5822).
5406. Salkowski Tomasz, asesor Prefektury. I; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
5407. Samiszcz (i), skarbnik żmudzki. II; Czł. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
5408. Sander Fryderyk, kupiec (w podróży). I; Czł. nieob. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5409. Santoire de Varenne Karol, artysta malarz historyczny. VI; Czł. cz. ☐ ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5410. Sapieżyna z Sułkowskich Franciszka ks. Czł-i ☐ Ad. de la Bienfaisance (r. 5784).
5411. Sarauton, oficer franc. III; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5412. Sarnacki Alojzy, obywatel Królestwa Polskiego. IV; Czł. h. ☐ Węzeł Jedności (r. 5820).
5413. Saski Albert Kazimierz ks. Protektor łóż Cesarstwa Rzymskiego (r. 5774).
5414. Saski Karol ks. Polski i Litewski ks. Kurlandski. Superior et Protector Ordinis Saxoniae. Chef de tous les maitres écossais. Wolnomularz od

- r. 5772. W r. 5774 na jego cześć ☐ Apollo w Lipsku zmieniła nazwę na Carl zu den drei Palmen.
5415. *Saski-Gota-Altenburski książę*, generał lejtenant polski i saski. Chevalier de la Truelle d'or (r. 5750).
5416. Sass v., dowódca fortocy Koźle. Zał. ☐ w tej miejscowości (około r. 5790).
5417. *Sauvé*, sekretarz Poselstwa angielskiego. VII; Urz. W. ☐ Warszawskiej (r. 5769).
5418. Sawiczewski Julian, doktor medycyny i chirurgji. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 9. VI. r. 5819 (r. 5819)
5419. Sawielow Paweł, oficer ros. III; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5420. Schaber. Skarb. ☐ Bouclier du Nord (r. 5811).
5421. Schaber Fryderyk, właściciel dóbr. V; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5422. Scharff, kupiec w Wilnie. Br. Straszny ☐ Kościół Mądrości (r. 5781).
5423. Schatzfeuer Walenty, komisarz. Czł. ☐ Dobry Pasterz (r. 5817).
5424. Scherner Karol, pisarz Sądu w Pilicy. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 28. VI. r. 5820 (r. 5822).
5425. Schiemann Wilhelm, naddzierżawca dóbr królewskich (Sielce koło Zakroczymia). III; Czł. nieob. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5426. Schimmelpfennig v. d. Oye Franciszek bar., rotmistrz obcej służby. II; Czł. nieob. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5427. Schimmelpfennig v. d. Oye Jan bar., właściciel dóbr (Simsdorff koło Neustadtu na Górnym Śląsku). IV; Czł. nieob. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5428. Schindler Karol, porucznik ułanów Gwardji ros. I; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5429. Schlawitz Andrzej, stolarz. III; Czł. Służ. ☐ Français et Polonais réunis (r. 5813/14).
5430. *Schlezwig-Holstein-Beck książę*. Protektor (r. 5775) i M. Kat. ☐ Augusta zur goldnen Krone N. 2 (l. 5779—5781).
5431. *Schlösiager Walenty*, kupiec. VII; Sk. ☐ Götting v. Eleusis. (r. 5819).
5432. Schmellowski Alojzy, kupiec. III; Czł. cz. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5819).
5433. Schmeltz Karol, sekretarz gubernialny. Mów. ☐ Trzech Orłów Białych na ws.: Lwowa (r. 5777).
5434. Schmid Henryk, kupiec. VI; M. Obrz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5435. Schmid Józef, nauczyciel. II; Czł. cz. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5819).
5436. *Schmid Konrad Jakób*, lejtenant polski i saski. Chevalier du Marteau d'or. Prior Kapituły Prow. i I Pomocnik bar. v. Hunda (r. 5751).
5437. Schmidt Benjamin, kupiec. V; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).

5438. Schmidt Juljusz, pruski konsul generalny. III; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5439. Schnauffert Henryk, kupiec. II; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5440. Schneider Andrzej, właściciel domu. IV; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5441. Schön Henryk Teodor, Kriegs- und Domainenrath (Białystok), generał gubernator kraju pomiędzy Wisłą i granicą rosyjską. M. ☐ zu den drei Kronen w Królewcu (l. 5802—5813).
5442. Schreiber. Sekr. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5781).
5443. Schrey Karol, kupiec. I; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5444. Schröder Jan, lekarz wojskowy. III; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5445. Schugt Herman, profesor literatury greckiej. IV; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 19. III. r. 5815 (r. 5822).
5446. Schultze Jerzy, radca (Poznań). IV; Czł. nieob. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5447. Schuppanzigh Ignacy, dyrektor orkiestry. I; Czł. nieob. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5448. Schwartz Mateusz, majster wyrobów srebrnych. IV; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5449. Schwegrois Adolf, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5450. Schybilla Adam, obywatel. III; Zał. i Czł. cz. ☐ Wschodzące Słońce (r. 5820).
5451. Segebarth. W. Miecznik W. Ws. P. (r. 5788).
5452. Seguenot Ksawery, kalkulator. III; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).
5453. Seidel Fryderyk, kupiec. IV; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5454. Seignelay margrabia. Zał. ☐ Wytrwałość (r. 5771).
5455. Selbstherr Traugutt, naddzierżawca dóbr królewskich (Goszczewo). IV; Czł. nieob. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5456. Sibirski Aleksander, generał major wojsk ros. I; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5457. Siciński Kazimierz, kapitan. I; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5458. Sick Bernard, oficer. III; jako przeszły do Wiecz. Ws. w obr. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5459. Siedlicki Antoni. Czł. ☐ Trzech Orłów Białych na ws.: Lwowa (r. 5777).
5460. Sielawa, skarbnikowicz połocki. I; Czł. trzech niższych łóż wileńskich. (r. 5781).
5461. Sielawa. Czł. i ☐ Ad. Doskonała Wierność (r. 5781).
5462. Siemiątkowski Andrzej, porucznik 4 p. kaw. I; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5463. Sierakowski ksiądz, kanonik (Kraków). Czł. ☐ Trzech Orłów Białych

- na ws.: Lwowa (r. 5774); I Doz. ☐ pod Trzema Hełmami na ws.: Krakowa. »Aleksander« (r. 5781).
5464. Sierawski Sabin, podinspektor. I; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5465. Singer Leopold, bankier i właściciel dóbr. Czł. nieob. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5466. Singier Florjan, kupiec. III; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5467. Skalski Antoni, major 14 pułku. III; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5468. Skibicki Franciszek, audytor w Radzie Stanu. V; Czł. cz. Bouclier du Nord (r. 5819).
5469. Skibicki Michał, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5470. Skibiński Kazimierz. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony, afiljowany 14. XI r. 5821 (r. 5822).
5471. Skierski, pastor ewangelicki. II; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 26. IV. r. 5821 (r. 5822).
5472. Skirmunt Aleksander, magister filozofji. Czł. ☐ Gorliwy Litwin reformacyjny (r. 5819).
5473. Skolimowski Rafał, profesor. III; Czł. cz. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5819).
5474. Skomerski Ludwik. III; Podsk. ☐ Doskonałe Zjednoczenie (r. 5820).
5475. Skopowski Michał, inspektor na rewjach. Chev.: Elu Sec.: Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5476. Skórkowski Feliks, obywatel Królestwa Polskiego. II; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 24. V. r. 5812 (r. 5822).
5477. Skrodzki Antoni, b. kapitan. II; Czł. cz. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5819).
5478. Skrodzki Karol, profesor fizyki na Uniwersytecie Warszawskim. IV; Mów. do jęz. polskiego ☐ Götting v. Eleusis (r. 5819).
5479. Slancowski Jerzy, nauczyciel tańców (Rosja). I; Czł. nieob. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5480. Sliżanowski(?), syn rejenta orszańskiego. II; Czł. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
5481. Słotwiński Konstanty, obywatel Galicji. II; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 1. X. r. 5815 (r. 5822).
5482. Smoczyński Ignacy, kapitan grenadierów Gwardji. III; Czł. cz. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5819).
5483. Sobański Izidor, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5484. Sobański Ludwik, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5485. Sobański Piotr Tadeusz, asesor Prefektury. III; Sekr. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5486. Sobieski Jan, były oficer. I; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5487. Sobolewski Ludwik, senator Rzeczypospolitej Krakowskiej. III. Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 1. I. r. 5819 (r. 5822).

5488. Sojecki Jan, obywatel Królestwa Polskiego. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 4. III. r. 5818 (r. 5822).
5489. Sokolnicki Walenty, kapitan 16 p. kaw. I; Czł. Français et Polonais réunis (r. 58^{18/14}).
5490. Sokołowski Jan Kanty. III; Pierwszy Doz. ☐ Doskonałe Zjednoczenie (r. 5820).
5491. Sokołowski Józef. III; Zast. M. Obrz. ☐ Doskonałe Zjednoczenie (r. 5820).
5492. Sokołowski Karol, porucznik wojsk ros. I; Czł. cz. ☐ Węzeł Jedności (r. 5820).
5493. Sol Józef, komisarz wojenny. III; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58^{18/14}).
5494. Sołtan Stanisław, generał major. Elu. II Doz. ☐ Gorliwy Litwin; Czł. ☐ Doskonała Jedność (r. 5781).
5495. Sołtanowa z Radziwiłłów. Siostra Straszna ☐ Doskonała Wierność (r. 5781).
5496. Sołtyk Roman, obywatel Królestwa Polskiego. IV; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony, afiljowany 3. XI. r. 5819 (r. 5822).
5497. Sołtyk Roman, szef szwadronu kaw. I; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5498. Sołtykowa. Czł-i ☐ Ad. de la Bienfaisance (r. 5784).
5499. Sommer Daniel, doktor medycyny (Żelechów). III; Czł. nieob. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5500. Sommerfeld August, właściciel dóbr. III; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58^{18/14}).
5501. Sosnowski Wincenty, major służby ros. (Litwa). III; Czł. nieob. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5502. Speyer Filip, lekarz sztabowy ros. artylerji gwardyjskiej (Grójec). III; Czł. nieob. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5503. Stackebrand Fryderyk, doktor medycyny. VI; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5504. Stackebrand Wilhelm, lekarz sztabowy (Lubartów). III; Czł. nieob. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5505. Stackert Franciszek, jubiler. V; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5506. Stadnicki Antoni, obywatel Galicji (Wielka Wieś) II; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 26. I. r. 5819 (r. 5822).
5507. Stadnicki Ignacy, obywatel Król. Polskiego. VI; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 1. I. r. 5810 (r. 5822).
5508. Stadnicki Ignacy, obywatel Król. Polskiego. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 3. VII. r. 5821 (r. 5822).
5509. Stadnicki Józef. Czł. ☐ Trzech Orłów Białych na ws.: Lwowa (r. 5775).
5510. Stalewski Tomasz, szef wydziału w »Commission d'habillement«. IV; Arch. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).

5511. Stammer Jan, lekarz sztabowy ros. (Moskwa). IV; Czł. nieob. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5512. Starzeński Laurenty, sędzia pokoju. I; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
5513. Starzyński Ferdynand. III; Zast. M. Przysposobiciela ☐ Doskonałe Zjednoczenie (r. 5820).
5514. Steeb. Różokrzyżowiec wiedeński. Założyciel Koła Różokrzyżowców w Warszawie (r. 5775).
5515. Stefanowicz Franciszek, regent ziem. słon. I; Czł. cz. ☐ Węzeł Jedności (r. 5820).
5516. Stenger Henryk, adwokat. III; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
5517. Stockmann Jan, sekretarz mennicy. II; Czł. cz. ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).
5518. Stojanowski Kasper, burmistrz w Proszowicach. II; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od II. VIII. r. 5816 (r. 5822).
5519. Stokowski Hipolit. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od I. I. r. 5810 (r. 5822).
5520. Stokowski Stanisław, kapitan 1 p. kaw. I; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
5521. Stolpe Antoni, artysta muzyk. III; Dyr. Harm. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5522. Stoltzmann Filip, Kriegs-Zahl-Meister. I; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5523. Stoss Andrzej, kapitan adjutant. I; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
5524. Stöphasius Samuel, kupiec. IV; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5525. Strassoldo Rud. hr. Czł. ☐ Trzech Orłów Białych na ws. Lwowa (r. 5777).
5526. Straszewicz, marszałek upicki. III; Pierwszy Doz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5781).
5527. Strażyński Antoni, major 8 pułku piech. (Końskie). I; Czł. nieob. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5528. *Strowski Andrzej*, kapitan Legji Nadwiślańskiej. VII; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 53¹⁸/₁₄).
5529. Stroynowski Hieronim, biskup wileński, czł. Komisji Edukacyjnej, rektor i profesor nauk przyrodniczych Akademji Wileńskiej. Elu. Jałm. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5781).
5530. Strożecki Michał, adwokat. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 5. VI. r. 5822 (r. 5822).

5531. Struczkowski Józef, porucznik. III; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
5532. Strumiński, oberżysta w Poznaniu. I; Br. Służ. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
5533. Strummer Jan, doktor medycyny, szef wydziału w Komisji Wojny. III; Czł. cz. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5819).
5534. Stryjewski Krystyn, dzierżawca dóbr (Garlino koło Mławy). III; Czł. nieob. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5535. Strzelbicki Michał, kapitan. 9 pułku kaw. III; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
5536. Strzyżewski Piotr, major 16 pułku. I; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
5537. Sturm Ferdynand, kupiec. IV; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5538. Stümpfler. M. Kat. ☐ Janus (r. 5800).
5539. Stypułkowski Mateusz, kalkulator obw. I; Czł. cz. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5819).
5540. Suchodolec, rejent Komisji Skarbu. I; Czł. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
5541. Suchodolec M. M. Cer. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5781).
5542. Surdykowski Walenty ksiądz, profesor. Czł. ☐ lubelskiej (r. 5815).
5543. Swieczyn Aleksander, radca Policji ros. IV; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5544. Syrwid Ignacy. Czł. ☐ Gorliwy Litwin reformacyjny (r. 5818).
5545. Szaciński Fryderyk, płatnik 16 p. kaw. I; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
5546. Szałowicz Antoni, pisarz Trybunału w Kielcach III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 6. VII. r. 5816 (r. 5822).
5547. Szaniawska Anna. Czł. i ☐ Ad. de la Bienfaisance (r. 5784).
5548. Szczawiński Władysław, rewizor celny. III; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
5549. Szczepkowski Józef, profesor Seminarjum. II; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
5550. Szczepkowski Józef, właściciel dóbr. III; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
5551. Szelewski Feliks, rządca ekonomji Wiśnicz. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 28 VI. r. 5820 (r. 5822).
5552. Szelutta, naczelnik drukarni. III; Sekr. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5781).
5553. Szembek Piotr, szef bataljonu. I; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
5554. Szepeke Daniel, kupiec. III; Czł. cz. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5819).
5555. Szewielski Grzegorz, kucharz. I; Br. Służ. ☐ Węzeł Jedności (r. 5820).

5556. Szlama Eljasz, kupiec. III; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5557. Szubert Fryderyk, profesor botaniki w Uniwersytecie. IV; Pierwszy Doz. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5819).
5558. Szukiewicz Chryzostom, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5559. Szukiewicz Józef, porucznik wojsk pol. III; Czł. cz. ☐ Węzeł Jedności (r. 5820).
5560. Szumowski Maksymilian, inspektor więzienia. I; Czł. cz. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
5561. Szuster. »Trajanus«. Czł. ☐ pod Trzema Hełmami na ws.: Krakowa (r. 5781).
5562. Szydłowski Teodor, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5563. Szyk, lekarz Radziwiłłów (Nieśwież). III; Czł. wolnomularstwa angielskiego (w. XVIII).
5564. Szymanowski Józef, kupiec. III; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5565. Szymanowski Maurycy, właściciel dóbr. I; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5566. Szymkiewicz Jakób, doktor medycyny, lekarz nadworny cesarza Aleksandra I, profesor Uniwersytetu Wileńskiego. Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin; Repr. ☐ Węzeł Jedności przy ☐ prow. Doskonała Jedność (r. 5817); Zał. ☐ Gorliwy Litwin reformacyjny (r. 5818).
5567. Śliwowski Józef, b. oficer. I; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5568. Ślizień, generał adjutant. III; Czł. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
5569. Ślizień Jan, chorąży pow. nowogr. IV; Drugi Doz. ☐ Węzeł Jedności (r. 5820).
5570. Tański Leopold, kupiec. I; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5571. Tarnowski Gabryel. III; M. Przysposobiciel ☐ Doskonałe Zjednoczenie (r. 5820).
5572. Tarnowski Leon, kapitan. III; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
5573. Tarnowski Michał, szef szwadronu. I; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5574. Tayler Karol, komisarz Policji depart. Gr. Elu. Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
5575. Tenner Karol, pułkownik świty J. C. M. II; Czł. cz. ☐ Orzeł Słowiański (r. 5819).
5576. Tepperowa Filipina. Czł-i ☐ Ad. de la Bienfaisance (r. 5785).
5577. Terar (?) bar., generał major służby ros. III; Czł. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
5578. Tetmajer Karol, obywatel Galicji. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 3. XI. r. 5812 (r. 5822).
5579. Thun v. Karol. rotmistrz (Nasielsk) II; Czł. nieob. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).

5580. Thurn und Taxis ks. M. Kat. ☐ Miłość Braterska (r. 5823).
5581. Tikel Feliks, lejtenant adjutant, I; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 5818/14).
5582. Tirschnitz Karol, artysta. I; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 5818/14).
5583. Topiński Antoni, oficer wojsk polskich. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 1. X. r. 5810 (r. 5822).
5584. Topiński Feliks, adwokat Trybunału Cyw. w Poznaniu. I; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 5818/14).
5585. Toussaint. Urzędnik ☐ Parfaite Silence (r. 5780).
5586. Towiański, kapitan 6 reg. III; Czł. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
5587. Towiański, miecznik słonimski. III; Czł. ☐ trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
5588. Towiański, inspektor pałacu w Wilnie. III; Br. Straszny ☐ Gorliwy Litwin (r. 5781).
5589. Trauttmannsdorff hr., praktykant koncepcyjowy. Czł. ☐ Trzech Orłów Białych na ws. Lwowa (r. 5777).
5590. Treпка Bonawentura, podinspektor żywnościowy. III; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 5818/14).
5591. Treпка Tomasz, urzędnik monopolu solnego. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 17. III. r. 5811 (r. 5822).
5592. Treytler Ignacy, obywatel Król. Pol. IV; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 10. XI. r. 5817 (r. 5822).
5593. Trzaskowski, porucznik 5 reg. I; Czł. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
5594. Trzaskowski Aleksy. Czł. niecz. ☐ Świątynia Izis (r. 5820).
5595. Trzetrzewiński Jan, prokurator Sądu Kryminalnego w Kielcach III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 18. II. r. 5817 (r. 5822).
5596. Tschepius. M. Kat. ☐ Fidélité aux trois Colombes (r. 5790); M. Kat. ☐ Janus (r. 5802 i r. 5822).
5597. Turczynowicz Adam, rejent trocki. I; Czł. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
5598. Turno Adam, kapitan dym. I; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 5818/14).
5599. Tuszyński Karol, lekarz wojskowy. III; Czł. nieob. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5600. Tuszyński Michał, artysta muzyk. II; Czł. cz. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5821).
5601. Twardochlebowicz Antoni, urzędnik Komisji wojew. w Kielcach. II; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 12. VII. r. 5817 (r. 5822).
5602. Twardowski, podpułkownik kaw. nar. III; Czł. ☐ trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
5603. Tyszkiewicz Henryk, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).

5604. Uklański Samuel, sekretarz hipoteki departamentowej (Poznań), I; Czł. nieob. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5605. Ullmann v. Ehrenhold, Ober-Berg Hauptmann (Kielce). III; Czł. nieob. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5606. Umiński Wacław, kapitan 10 p. huzarów. I; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5607. Unicki Leon, doktor medycyny (Rosja). III; Czł. nieob. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5608. Unrug Stefan, podprefekt. III; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5609. Unruh Henryk, właściciel dóbr. I; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5610. Vésus Klaudjusz, artysta malarz. III; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5611. Vinnen, artysta muzyczny Teatru Narodowego. III; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5612. Virion. Piecz. ☐ Szczęśliwe Oswobodzenie (r. 5781).
5613. Vogel Benjamim, właściciel domu. IV; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5614. Vorbrod August, nauczyciel. III; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5615. Vorbrod Karol, nauczyciel muzyki. III; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5616. Wachowski Antoni, inspektor Wydziału stempla. III; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5617. Walewski Feliks, obywatel Kr. Polskiego. III; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony od 1. I. r. 5810 (r. 5822).
5618. Walewski Ferdynand, obywatel Kr. Polskiego. IV; Czł. ☐ Przesąd Zwyciężony od 2. I. r. 5816 (r. 5822).
5619. Walewski Kajetan, b. kapitan. III; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5620. Walewski Wojciech, obywatel (Wołyń). III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 2. VII. r. 5819 (r. 5822).
5621. Wasilewski Józef, obywatel Kr. Polskiego. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 28. VII. r. 5818 (r. 5822).
5622. Wasilewski Piotr, obywatel Kr. Polskiego. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 26. II. r. 5819 (r. 5822).
5623. Wassali Jan, obywatel m. Krakowa. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 5. VIII. r. 5818 (r. 5822).
5624. Waszkowski Jędrzej, arch. Wydz. Skarb. III; Archiwista i Piecz. ☐ Orzeł Biały Przywrócony (r. 5819).
5625. Wądołkowski Jakób, właściciel dóbr (Rydzewo). I; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).

5626. Wechter, major w służbie ros. I; Czł. cz. ☐ trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
5627. Weichard Ludwik, kalkulator Izby Obrachunkowej. III; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5628. Weidler Michał, kalkulator (Poznań). IV; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5629. Weiss Franciszek, kupiec (Siedlce). II; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5630. Weiss Karol, doktor medycyny. V; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5631. Weissenburger, kupiec. III; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5632. Weissflog Karol, podpułk. art. (Kock). IV; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5633. Wereszczyński, generał adjutant. Czł. h. ☐ Doskonała Jedność (r. 5781).
5634. Wereszczyński, porucznik służby polskiej. II; Czł. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
5635. Werner Jan, fabrykant mydła (Ryga). I; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5636. Werner Wilhelm, dzierżawca dóbr państwowych (Grabice). IV; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5637. Wędrychowski Aleksander, radca Kom. dóbr państwowych. IV; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5638. Węgierski, ksiądz proboszcz w Buczaczu. Czł. cz. ☐ Trzech Orłów Białych na ws. Lwowa (r. 5774).
5639. Węgierski Emiljan, szef bataljonu. I; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5640. White Karol, porucznik ros. Gw. uł. III; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5641. Widai Franciszek, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5642. Wielopolska Elżbieta. III; Czł. i ☐ Ad. Eden (r. 5810).
5643. Wielowieyski Karol, obywatel Galicji. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 14 X. r. 5818 (r. 5822).
5644. Wierzbński Laurenty, adwokat Tryb. Cyw. III; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5645. Wieszczycki Józef, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5646. Wilczkowski Jan, podsędek (Opatów). III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 7. V. r. 5815 (r. 5822).
5647. *Wilhelm Gottlieb*, właściciel dóbr. VII; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5648. Wilski Stanisław, poborca woj. w Kielcach. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 2. VIII. r. 5820 (r. 5822).

5649. Wiktor Stanisław, kapitan służby polskiej. III; Czł. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
5650. Windel Karol, nauczyciel. I; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5651. Winnicki August. Czł. cz. ☐ Izis (r. 5814).
5652. Winspeare Robert, pułkownik służby ros. III; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5653. Wiśłowski Stanisław, porucznik Gwardji konnej. II; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5654. Wiśniowski Franciszek, sędzia Trybunału I instancji (Kielce). III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 11. IX. r. 5814 (r. 5822).
5655. Witajski Wojciech, sekretarz poczty. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 18. IV. r. 5818 (r. 5822).
5656. Witkowski Aleksander. Czł. ☐ Trzech Orłów Białych na ws.: Lwowa (r. 5775).
5657. Witkowski Marcin, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5658. Witkowski Teodor, właściciel dóbr (Poznań), III; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5659. Wittwer Jan, podsędek. I; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58^{13/14}).
5660. Wodzicka z Dębowskich. III; Czł-i ☐ Ad. Eden (r. 5810).
5661. Wohlleber Antoni, buchalter. IV; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 23. XII. r. 5815 (r. 5822).
5662. Wojciechowski Feliks, obywatel Król. Polskiego. II; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 19. X. r. 5817 (r. 5822).
5663. Wojnicki, geometra woj. wileńskiego. III; Czł. cz. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
5664. Wolański Jan. I; Afiljowany do ☐ Przesąd Zwyciężony 26. VI. r. 5822 (r. 5822).
5665. Wolf Wincenty, obywatel m. Krakowa. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 26. II. r. 5819 (r. 5822).
5666. Wolicki Antoni, profesor matematyki. III; Br. Przysposobiciel ☐ Göttin v. Eleusis (r. 5819).
5667. Wolski. Br. Służ. ☐ pod Trzema Hełmami na ws.: Krakowa (r. 5781).
5668. Wolski, kapitan. III; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58^{13/14}).
5669. Wolski Józef, artysta dramatyczny. IV; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5670. Wolter Chrystjan, doktor medycyny. V; Zast. Lecznika ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5671. Wołk Adolf, kapitan wojsk pol. IV; Arch. ☐ Węzeł Jedności (r. 5820).
5672. Wołowicz, starosta. II; Czł. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
5673. Wołowicz, major 6 pułku. I; Czł. cz. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
5674. Wołowicz Ignacy, obywatel. III; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).

5675. Wołowicz Kazimierz, podkomorzy słon. III; Bud. ☐ Węzeł Jedności (r. 5820).
5676. Wołowski Jan, kapitan Sztabu gen. III. Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5677. *Wołowski Jan*, sekr. redaktor Kancelarji Państwowej. VII; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5678. Woyczyk Jan, kapitan płatnik. I; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
5679. Woyde Karol, obywatel. II; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5680. Woyde Maurycy, doktor medycyny, profesor na wydziale medycznym. III; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5681. Woykowski Dominik, b. oficer. III; Pierwszy St. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
5682. *Woykowski Ignacy*, radca municypalny. VII; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
5683. Woykowski Luc., pisarz celny. I; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
5684. Woyniłłowicz Jan, b. sędzia gran. now. III; Czł. cz. ☐ Węzeł Jedności (r. 5820).
5685. Woyniłłowicz Kazimierz, obywatel. I; Czł. ☐ Węzeł Jedności (r. 5820).
5686. Woytkowski Michał, oficer wojsk ros. II; Czł. cz. Przesąd Zwyciężony od 24. IX. r. 5815 (r. 5822).
5687. Woźniakowski Ignacy, profesor chirurgji w Uniwersytecie Jagiellońskim. V; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 7. X. r. 5810 (r. 5822).
5688. Wroniecki Antoni, major 5 linj. pułku piech. III; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5689. Wronowiecki Marcin, urzędnik celny. I; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹⁸/₁₄).
5690. Wróblewski Wincenty, obywatel Kr. Polskiego. IV; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 13. X. r. 5816; przeszedł do Wieczn. Ws. 6. VII. r. 5822 (r. 5822).
5691. *Wurmb Fryderyk Ludwik*, minister saski. Różokrzyżowiec. Czł. ☐ zu den drei Schwerten na ws. Drezna (r. 5759); II Doz. tej samej loży (r. 5760 ; M. Kat. jednej z łóż warszawskich).
5692. *Württembergski Aleksander Fryderyk Karol ks.*, generał ros. Różokrzyżowiec. Czł. ☐ des Amis réunis (r. 5810).
5693. Württemberski Eugenjusz Fryderyk Henryk ks., pruski generał kawalerji. Protektor ☐ Augusta zur goldnen Krone (r. 5778).
5694. Württemberski Fryderyk I król. Protektor i Czł. h. ☐ Augusta zur goldnen Krone (r. 5775).
5695. Württemberski Ludwik Fryderyk Aleksander ks., pruski i ros. generał

- feldmarszałek. Protektor i Czł. h. ☐ Augusta zur goldnen Krone i Julius zur Eintracht (r. 5775).
5696. Wyszkowski Jan Adam, podp. (Sławkowo). III; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5697. Zabięło Józef, marszałek pow. kowieńskiego. Czł. ☐ Palemon (r. 5817).
5698. Zabłocki, starosta. III; Pierwszy St. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5781).
5699. Zabłocki Laurenty, urzędnik celny. I; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5700. Zaborowski Teofil, właściciel dóbr w gostynińskim. II; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5701. Zaborowski Wincenty, major ułanów III; Piecz. ☐ Węzeł Jedności (r. 5820).
5702. Zagajewski Józef. III; M. Obrz. ☐ Doskonałe Zjednoczenie (r. 5820).
5703. Zagajewski Wincenty. III; Zast. I Doz. ☐ Doskonałe Zjednoczenie (r. 5820).
5704. Zagórski Franciszek, burmistrz. III; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5705. Zagrodzki Ignacy, oficer przy inspektorze kaw. I; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5706. Zajączek Rafał, major 4 pułku kaw. III; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5707. Zajcew Tichon, kupiec wileński. I; Czł. cz. ☐ Orzeł Słowiański (r. 5819).
5708. *Zakrzewski Faustyn*, prezes Trybunału Karnego. VII; b. M. Kat. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5709. Zakrzewski Józef, właściciel dóbr. I; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5710. Zakrzewski Józef, radca Trybunału (Kielce). I; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5711. Zaleski Feliks, kalkulator Kom. woj. w Kielcach. I; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 16. IV. r. 5819 (r. 5822).
5712. Zalewski Franciszek, obywatel. I; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5713. Zan Tomasz. Czł. Prow. ☐ Litewskiej Doskonała Jedność (r. 5820).
5714. Zanden Paweł, podporucznik świty J. C. M.; M. Obrz. ☐ Orzeł Słowiański (r. 5819).
5715. Zaruski Michał, dzierżawca (Obryty). II; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5716. Zawadzki Józef, właściciel dóbr (Ciechocinek). III; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5717. Zaydler Piotr, asesor Prefektury. I; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58¹³/₁₄).
5718. Zdanowicz Marcin, kamerdyner br. Przeddzieckiego, Br. Służ. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).

5719. Zdanowski Antoni, oficer wojsk polskich. II; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 6. II. r. 5810 (r. 5822).
5720. Zdrodowski. I; Czł. cz. trzech niższych łóż wileńskich (r. 5781).
5721. Zeitheim Mateusz, szef wydziału w Komisji Wojny. IV; II Doz. ☐ Götting v. Eleusis (r. 5819).
5722. Zeltner. Czł. h. ☐ Świątynia Izis (r. 5818).
5723. Zeuschner Wilhelm, kupiec. III; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5724. Z.: I.: IV; Czł. ☐ Pochodnia Północna (r. 5820).
5725. Ziegler Karol, kupiec. I; Czł. cz. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5726. Ziegler Ludwik, kupiec. I; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5727. Zieleński Jan, dyrektor Kancelarii litewskiego gubernatora wojennego. II; Czł. cz. ☐ Orzeł Słowiański (r. 5819).
5728. Zieliński Franciszek, b. oficer I; Czł. cz. ☐ Bouclier du Nord (r. 5819).
5729. Ziemiecki Wilhelm, podsędek (Łęczycza). I; Czł. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5819).
5730. Ziolkowski Marcin, pisarz Tryb. Karnego. III; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58^{18/14}).
5731. *Zobel Jakób Herman Adolf*, radca kameralny. Sęd. i Sekr. ☐ Halle der Beständigkeit (r. 5820).
5732. Z.: W.: III; Czł. ☐ Gorliwy Litwin, wiek zak. lat 4, wiek św. lat 35 (r. 5821).
5733. Zwierkowski Walenty, obywatel Kr. Polskiego. IV; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 24. III. r. 5816 (r. 5822).
5734. Zyniew Mateusz, starosta berznicki. Kawaler Świątyni Wschodu i Tarczy Złotej. M. Kat. ☐ Dobry Pasterz (Bon Pasteur de Vilna), dyplom wydany mu przez J. Ł. de Toux de Salverte'a 25 marca r. 1777; M. Kat. ☐ Gorliwy Litwin (r. 5780).
5735. Zyzjusz Ignacy, sędzia Trybunału. V; Przysp. ☐ Jutrzenka Wschodząca (r. 5818).
5736. Żaba, łowczy woj. połockiego. Elu. Czł. ☐ Doskonała Jedność (r. 5781).
5737. Żarkowski Antoni, urzędnik Kom. woj. w Kielcach. II; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 28. VII. r. 5818 (r. 5822).
5738. Żarnowiecki Ignacy, obywatel Galicji. III; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony o 126. IV. r. 5820 (r. 5822).
5739. Żeleński Krispin, obywatel ziemi krajowej. V; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 10. VIII. r. 5817 (r. 5822).
5740. Żeleński Wilhelm, obywatel ziemi krajowej. IV; Czł. cz. ☐ Przesąd Zwyciężony od 9. XI. r. 5817 (r. 5822).
5741. Żelew Karol, porucznik wojsk ros. II; Czł. cz. ☐ Węzeł Jedności (r. 5820).
5742. Żółtowski Jan, właściciel dóbr. I; Czł. ☐ Français et Polonais réunis (r. 58^{18/14}).

5743. Żółkowski Alojzy, artysta dramatyczny. IV; Czł. cz. □ Bouclier du Nord (r. 5819).
5744. Żuchowski Ignacy, komornik sądowy. I; Czł. cz. □ Przesąd Zwyciężony od 3. IV. r. 5822 (r. 5822).
5745. Żuchowski Walenty, oficer 10 pułku huzarów. I; Czł. □ Français et Polonais réunis (r. 5818/14).
5746. Żwanowa. Czł-i □ Ad. Eden (r. 5810).
5747. Żychliński Piotr, skarbnik obw. I; Czł. □ Français et Polonais réunis (r. 5818/14).
5748. Żychliński Teodor, właściciel dóbr. I; Czł. □ Français et Polonais réunis (r. 5818/14).

PRZYPISY I SPROSTOWANIA.

WSTĘP.

Str. 115. Wiersz 1 z dołu zamiast »1720« winno być »1717«.

Str. 116. Wiadomość o przeszczepieniu wolnomularstwa z Saksonji do Polski zaczerpnąłem z dzieła ks. Załęskiego (ob. wyżej Źródła N. 90), który pisze o tem w formie przypuszczenia. Prof. Askenazy (Łukasiński. Warszawa 1929, T. I str. 242) twierdzi to już stanowczo. Otóż obecnie podać mogę, że wolnomularstwo przyszło do nas z Francji. Stało się to przed r. 1738, kiedy powstała w Warszawie pierwsza loża pracująca w tajemnicy, a składająca się z osób stojących bardzo blisko dworu królewskiego. Do tej loży przyjęty był hr. Fryderyk Rutowski i otrzymał imię zakonne *chevalier de l' Aigle* według swego herbu. W r. 1738 Rutowski przeniósł się na stałe do Drezna i tam w tymże roku otworzył lożę *aux trois Aigles blancs*, a później stanął na czele wolnomularstwa saskiego. Wolnomularstwo przyszło więc nie z Saksonji do Polski, lecz wręcz przeciwnie (por. *Handbuch*, ob. wyżej Źródła N. 34. T. II str. 278—9).

Str. 117. Wiersz 14 z góry zamiast »Wielkiego Wschodu Londyńskiego« winno być »Wielkiej loży Londyńskiej«. Ks. Załęski (l. c. str. 70 i nast.) pisze to »Wielki Wschód Londyński« to »Wielka loża Londyńska«; prof. Askenazy (l. c. str. 242) pisze »Wielki Wschód Londyński«. Tymczasem »Wielkiego Wschodu Londyńskiego« nigdy nie było, istniała tylko »Wielka loża Londyńska« (Por. *Handbuch*, T. I str. 225 i nast.).

Wiersz 7 z dołu zamiast »Alojzy pod Obosiecznym Mieczem« winno być »Alojzy pod Płomienistym Mieczem«. Załęski (l. c. str. 77) podaje »pod Obosiecznym«. Loża ta była niemiecką i właściwa jej nazwa brzmiała: »Alois zum flammenden Schwert«.

Wiersz 4 z dołu zamiast »Wielkiego Wschodu Londyńskiego« ma być »Wielkiej Łoży Londyńskiej«.

Str. 118. Załęski (l. c. str. 127) uważa błędnie marszałka Sejmu Czteroletniego Stanisława Małachowskiego za wolnomularza, gdyż utożsamia z marszałkiem, zmarłym w r. 1809, bratanka jego senatora kasztelana Stanisława Małachowskiego, ur. w r. 1770. (N. 2195 wykazu członków).

Str. 119. Askenazy (l. c. str. 247) przypuszcza, iż Kościuszko w Ameryce został wolnomularzem. Załęski pisze, iż nim nie był. Twierdząc, że Kościuszko wolnomularzem nie był: Zeltner w mowie swej, mianej 25 maja r. 1818 w Łoży warszawskiej Świątynia Izis, podczas uroczystości przywiezienia do Polski ciała Naczelnika, powiedział: »A kiedy niewiadome dla mnie wypadki nie połączyły go (Kościuszkę) z naszym szanownym związkiem, który tak uwielbiał, posiadał on jednak do najwyższego stopnia wszystkie cnoty wolnomularskie... Gdyby Kościuszko wstąpił do zakonu w Ameryce, Zeltner by o tem bez wątpienia wiedział.

O walce Wschodu Polskiego z łóżami niemieckimi za Księstwa piszę w *Wolnomularstwie w Księstwie Warszawskim* (1807 — 1812). (Wiedza i Życie N. 7. r. 1928, odbitki).

Askenazy (l. c. str. 248) nazywa wolnomularzami generałów Kniaziewicza i Chłopickiego, nie podając źródeł. Nie natrafiłem na dane ustalające ich przynależność do zakonu, i dlatego nie umieszczam ich w wykazie członków.

Str. 120. Wiersz 21 z góry: słowa »Gwiazda Północna« skreślić.

Wiersz 22 tamże: słowo »szkockich« skreślić.

Str. 125. Obrzęd przyjęcia do łóży na ucznia w wieku XVIII opisałem w artykule *Dawny obrzęd wolnomularski* (Naokoło Świata N. 27, r. 1926), przeważnie na podstawie *Frank-Masonji mężczyzn i kobiet* (Wilno 1820). Jest to źródło antymularskie. Obrzęd miał rzekomo polegać na różnych okropnościach jak: wrzucanie kandydata przez otwór w kształcie studni do głębokich podziemi, spuszczenie go w czółnie z pod sufitu, pokazywanie mu głowy brata rzekomo zabitego za zdradzenie tajemnic, puszczenie kandydatowi krwi, skakanie bosemi nogami na deskę nabitą gwoździami i t. d.

Szereg wyroków łżowych, zaczerpniętych z protokółów, podałem w artykule *Sądy w polskich łżach masonskich* (Przegląd Powszechny. N. 527, r. 1927).

Str. 134. Sala kroków zgubionych, po francusku »la salle de pas perdus«.

Str. 137. W. Jałmużnikami W. W. byli: w r. 1784 ksiądz Kajetan Ghigiotti, członek Rady Nieustającej w Departamencie interesów cudzoziemskich, kawaler maltański, prałat domowy Ojca Świętego; w l. 1811—1812 Ignacy Sobolewski minister policji, późniejszy sekretarz stanu Królestwa Polskiego i minister sprawiedliwości; w r. 1815 Augustyn Gliński referendarz stanu, a w r. 1820 ks. Romuald Gedroyć generał dywizji kawalerji.

CZĘŚĆ I.

Wykaz polskich łóż wolnomularskich w latach 1738—1821.

Sporządzając ten wykaz starałem się przedewszystkiem o to, aby podać właściwą nazwę łóż. Nasuwały się trudności, gdyż nazwy łóż bywają często zniekształcane i zmieniane w źródłach rękopiśmiennych. Prócz tego szło mi o ustalenie jaką właściwie nazwę: polską, francuską czy też niemiecką winna nosić dana loża w zależności od wpływów, którym podlegała.

Nr 7. zamiast »Amies« winno być »Amis«.

Nr 88. to samo co »Zorza Wschodnia«, skreślić.

Nr 97. założona w r. 1873, skreślić

Nr 100. zamiast »r. 1770« winno być »r. 1773«.

Nr 109. założona w r. 1886, skreślić.

Nr 142. skreślić.

Nr 198. zamiast »5 października r. 1777« winno być »15 października r. 1774«.

Nr 201. skreślić.

Do wykazu alfabetycznego łóż dodaje się jeszcze następujące loże i inne instytucje wolnomularskie.

274. **Albertyna Doskonałości** na ws.: Płocka; poczęła pracować po polsku 22 maja r. 1806. Źródła: N. 14.
275. **Albertyna Doskonałości** na ws.: Płocka; od r. 1811 loża prowincjonalna. Źródła: N. 34.
276. **Bracia Zjednoczeni** na ws.: Warszawy; kapituła, pracowała przed r. 1812, w którym złała się z w. lożą *Gwiazdą Wschodnią*; przed zaniem się pracowała w pałacu Działyńskich na Lesznie. Źródła: N. 2.
277. **Braci, Trzech** na ws.: Warszawy; wskrzeszona w r. 1758 przez Augusta Moszyńskiego. Źródła: N. 90.
278. **Braci, Trzech** na ws.: Warszawy; adopcyjna, istniała w r. 1767; innych szczegółów brak Źródła: N. 90.
279. **Brüder, drei** na ws.: Warszawy; otwarta przez Moszyńskiego w r. 1769 dla prac w języku niemieckim. Źródła: N. 90.
280. **Chapitre Secret modérateur des sublimes Traveaux** na ws.: Warszawy; założony w r. 1780 przy w. ☐ *Katarszyny pod Gwiazdą Północną*. Źródła: N. 90.
281. **Correvon'a** na ws.: Warszawy; na sesji w. ☐ *Cnotliwy Sarmata* w d. 17 sierpnia r. 1769 wyklęto kapitana brata Correvon'a za przyjmowanie do pokątnej loży. Źródła: N. 90.
282. **Dyrektorjat Staroszkocki** przy W. Kapitularnej ☐ *Matce Szczere Połączenie* na ws.: Płocka; założony 24 lipca r. 1811. W r. 1821 składał

- się z br. br. Mickiewicza, Mioduskiego, Mahna, Jeżewskiego i Zakrzewskiego. Źródła: N. 74
283. **Joseph zu den drei Trophäen** na ws.: Cieszyna; (1778—1779) założona przez oficerów. Źródła: N. 34.
284. **Kapituła** przy ☐ *Karola pod Trzema Hełmami* na ws.: Warszawy; powstała około r. 1774; była tajemnicą dla trzech stopni niższych tej loży i członkowie Kapituły byli mistrzami łóż zwyczajnych. Źródła: N. 90.
285. **Kapituła Dogmatyczna, Najwyższa** na ws.: Warszawy; ściślej obserwy, założona w r. 1773 przez Moszyńskiego; składała się z 6 członków. Źródła: N. 90.
286. **Kapituła Najwyższa** na ws.: Warszawy; była rządem prowizorycznym wolnomularstwa polskiego w czasie zawieszenia prac lożowych od r. 1812 do 27 kwietnia r. 1815. Źródła: N. 108.
287. **Kapituła urządzająca, Najwyższa** na ws.: Warszawy; założona została w r. 1782 dla czuwania nad doktryną i ceremonjałem zakonu; nominację członków Kapituły przywiózł z Londynu deputat polski Heyking. Źródła: N. 90.
288. **Komisja Adopcyjna** (Warszawa); założona w styczniu r. 1783 w celu opracowania projektu Konstytucji wolnomularskiej; na czele jej stał br. Wielhorski. Źródła: N. 90.
289. **Komisja Kancelaryjna** (Warszawa); założona w styczniu r. 1783 w celu opracowania projektu Konstytucji wolnomularskiej. Źródła: N. 90.
290. **Komisja Policyjna** (Warszawa); założona w styczniu r. 1783 w celu opracowania projektu Konstytucji wolnomularskiej; składała się z 15 członków. Źródła: N. 90.
291. **Komisja Skarbowa** (Warszawa); założona w styczniu r. 1783 w celu opracowania projektu Konstytucji wolnomularskiej. Członkami jej byli Ignacy Tański i de la Casa, a sekretarzem Franciszek Książnin. Źródła: N. 90.
292. **Leuchter, zum goldnen** na ws.: Warszawy; loża niemiecka powstała 21 stycznia r. 1805 z rozdziału ☐ *zum goldnen Leuchter* na niemiecką i polską. Źródła: N. 90.
293. **Lichtarz, Złoty** na ws.: Warszawy; 21 stycznia r. 1805 loża niemiecka *zum goldnen Leuchter* rozdzieliła się na niemiecką i polską; loża polska pracowała po polsku. Źródła: Hymn br. L. A. Dmuszewskiego.
294. **Mars** na ws.: Kremieniczuga (r. 1786). Źródła: Muzeum Rumiancewa w Moskwie (list do loży petersburskiej *Concordia* z r. 1786).
295. **Nadzieja Ukoronowana sur gekrönten Hoffnung** na ws.: Neusohl (Węgry); założona w r. 1775 przez ☐ *Cnotliwy Wędrowiec* (Preszów). Prace odbywały się w zamku Radvány, należącym do mistrza katedry loży oberlejtenta Ravánuszy. Biskup miejscowy hr Berchtold nie mógł się pogodzić z tem, iż loża pracuje, gdyż twierdził, że zakłóca

- spokój gminy religijnej i zwrócił się do władz o zamknięcie łoży. Gdy to nie odniosło skutku, począł działać samodzielnie i zabronił wolnomularzom bywać w kościele i przyjmować sakramenty. Członkowie łoży zwrócili się do cesarza Józefa, który im pomógł (1785). W r. 1786 łoża zmuszona była zaprzestać pracować; w r. 1792 wznowiła znów prace, aby je zupełnie zakończyć w r. 1794. Źródła: N. 34.
- 296. Nieustająca, Komisja** na ws.: Warszawy; założona 20 grudnia r. 1783 dla opracowania projektu Konstytucji wolnomularskiej; najczynniejszym członkiem Komisji był Maurycy Glaire. Źródła: N. 90.
- 297. Pasterz, Dobry** na ws.: Kremienczuga (r. 1786). Źródła: Muzeum Rumiancewa w Moskwie (list do łoży petersburskiej *Concordia* z r. 1786).
- 298. Poznańska I** bez nazwy na ws.: Poznania. Bulla papieska *In eminenti* była ogłoszona w Poznaniu w r. 1739, a ponieważ bulla ta była ogłoszona tylko w tych miejscowościach o ludności katolickiej, w których istniało wolnomularstwo, z tego widać, iż wówczas w Poznaniu była łoża. Źródła: N. 34.
- 299. Prefektura** przy ☐ *Karola pod trzema Hełmami* na ws.: Warszawy; założona około r. 1774; była tajemnicą dla trzech stopni niższych tej łoży. Źródła: N. 90.
- 300. Przesąd Zwyciężony** na ws.: Krakowa; adopcyjna; łoża krakowska *Przesąd Zwyciężony* starała się w r. 1811 przez swego reprezentanta przy W. Wschodzie Kosseckiego o założenie łoży adopcyjnej, znajdując, iż łoża taka jest konieczną w »znaczem wolnem i handlowem mieście jak Kraków«. Niema śladów, aby łoża adopcyjna była założoną w Krakowie. Źródła: N. 90.
- 301. Przesąd Zwyciężony** na ws.: Krakowa; prowincjonalna. Kapituła Najwyższa aktem z d. 19 października r. 1812 podniosła łożę symboliczną *Przesąd Zwyciężony* do godności łoży prowincjonalnej. Wypadki wojenne stanęły na przeszkodzie, aby akt wprowadzić w życie, i dopiero w r. 1818 poczęła pracować w Krakowie kapituła niższa *Góra Wawel*. Źródła: N. 90.
- 302. Rada niewidzialna i tajna** na ws.: Warszawy. Na posiedzeniu Kapituły Najwyższej w lutym r. 1812 brat Jan Potocki »złożył dokument autentyczny, dowodzący istnienia w naszym Wschodzie stopnia bardziej wysokiego, stanowiącego Radę niewidzialną i tajną, której prezesem był zmarły pierwszy Wielki Mistrz Ignacy Potocki«. Źródła: N. 4.
- 303. Rada szkocka Wielkiego Wschodu Polskiego** na ws.: Warszawy; założona około r. 1778 przy ☐ *Gwiazda Północna*. Źródła: N. 90.
- 304. Różokrzyżowców, Koło** przy ☐ *Cnotliwy Sarmata* na ws.: Preszowa (Węgry); powstało około r. 1774. Źródła: N. 34.
- 305. Sarmata, Cnotliwy** na ws.: Warszawy; adopcyjna. Na sesji 29 listopada r. 1768 Moszyński postanowił, aby łoża adopcyjna, która od czasu

- do czasu odbywała swe posiedzenia w lokalu □ *Cnotliwy Sarmata*, każdym razem brała na to pozwolenie od mistrza. Źródła: N. 90.
306. **Sarmata, Cnotliwy** na ws.: Warszawy; ogłoszona w. łożą 24 kwietnia r. 1769; pracowała po polsku pod wielkim mistrzem Augustem Moszyńskim. Źródła: N. 90.
307. **Siedmiu świateł, Kapituła** na ws.: Warszawy (r. 1783); pracowała przy w. łoży *Katarzyny pod Gwiazdą Północną*; prezesem jej. był August Ott, a sekretarzem le Jay; składała się z 11 członków, z nich wszyscy byli kawalerami różanego krzyża. Źródła: N. 90.
308. **Silence, Parfaite** na ws.: Warszawy; powstała w r. 1769. Moszyński wkrzesił w r. 1769 zniesioną przez Brühla □ *Trzech Braci* i podzielił na polską *Cnotliwy Sarmata*, francuską *Parfaite Silence* i niemiecką *drei Brüder*. Źródła: N. 34, 90.
309. **»Spraw«** łoża na ws.: Warszawy; założona w r. 1769 przy w. □ *Cnotliwy Sarmata*; składała się z dygnitarzy w. łoży i czuwała nad czyistością dogmatu i ceremonjału wolnomularskiego; z niej powstała później kapituła wielka. Źródła: N. 90.
310. **Tajemnica, Doskonała** na ws.: Dubna; od r. 1784 łoża prowincjonalna. Źródła: N. 34.
311. **Tajna Najwyższa Kapituła Dogmatyczna** na ws.: Warszawy; pracowała od r. 1794 do wskrzeszenia Wielkiego Wschodu w r. 1810. Źródła: N. 90.
312. **Wielki Wschód Królestwa Polskiego i Wielkiego Księstwa Litewskiego** (1784—1794).
313. **Wielki Wschód wielkiego mistrzostwa szkockiego w Warszawie** (1778).
314. **Wielki Wschód Galicji i Lodomerji** (1785).
315. **Wielki Wschód Narodowy w Księstwie Warszawskiem** (1810—1815).
316. **Wielki Wschód Polski** (1815—1821).

Wykaz chronologiczny łoż, oraz innych instytucyj wolnomularstwa polskiego w latach 1738—1821.

Ścisła data założenia łoż, t. j. miesiąc i dzień, jest bardzo trudna do ustalenia ze względu na to, iż samo pojęcie założenia jest względne. Dane, które znajdujemy w źródłach, mogą oznaczać ścisłą datę wydania danej łoży dyplomu, datę otrzymania przez łożę tegoż dyplomu, lub wreszcie datę instalacji łoży, a nazywać się datą założenia. Dlatego ścisłe daty podane przeze mnie nie zawsze można uważać za bezwzględnie dokładne. Właściwie za datę założenia należałoby uważać dzień instalacji łoży, t. j. dzień uroczystości, w którym dana łoża odbyła po raz pierwszy prace, lecz daty tej często niepodobna ustalić.

Lata zaś powstania łóż są w wykazie umieszczonym poniżej, za nieznacznymi wyjątkami, zupełnie ustalone, co daje już dokładne pojęcie rozwoju wolnomularstwa polskiego.

W wykazie tym może brakować, według mego zdania, zaledwie kilku łóż. Jeżeli przyjmiemy pod uwagę, iż jedyny historyk wolnomularstwa polskiego ks. Stanisław Załęski znał 135 łóż polskich, to przyznać trzeba, że wykaz poniższy jest znacznym krokiem naprzód.

W wykazie poniższym liczba pierwsza oznacza numer porządkowy, druga datę założenia (rok cyfrą arabską, miesiąc rzymską, dzień arabską); poczem następuje nazwa loży, miejscowość, wreszcie strona i pozycja.

1. 1738, już istniały. Dworskie, Warszawa. 149 (41).
2. „ już istniała. Poznańska I bez nazwy, Poznań. 412 (298).
3. 1742. Mniszchowska, Wiśniowiec. 157 (132).
4. 1744. Trzech Braci, Warszawa. 147 (23).
5. 1746, VI. 30. Aux trois Carreaux, Starogard. 148 (29).
5. 1747, VIII. 20. Trzech Bogiń, Lwów. 147 (20).
7. 1750. Dobry Pasterz, Warszawa. 158 (155).
8. 1750 - 60. Aux trois Filles à Plomb, Polska. 150 (51).
9. „ Mopsów, Polska. 157 (134).
10. 1755. Mniszchowska, Dukla. 156 (130).
11. 1756, V. 3 - 9. Aux trois Niveaux, Gdańsk. 157 (139).
12. 1758. Trzech Braci N. 2, Warszawa. 410 (277).
13. 1760. Rosyjska I wojskowa, Malborg. 161 (186).
14. „ Rosyjska II wojskowa, Malborg. 161 (187).
15. „ „Loge Volante“, Malborg. 155 (114).
16. „ Mniszchowska, Kraków. 156 (131).
17. 1763. Académie des Secrets, Warszawa. 145 (1).
18. „ VIII. 26. Zum silbernen Leuchter, Gdańsk. 155 (108).
19. „ VIII. 26. Trzech Gwiazd, Gdańsk. 151 (63).
20. „ XII. 5. Zu den drei Piramiden, Gdańsk. 159 (167).
21. 1764, w zimie. Zu den drei Türmen, Malborg. 165 (235).
22. 1767, I. 1. Pięć Doskonałych Narodów Połączonych, Warszawa. 159 (165).
23. 1767, I. 11 - 18. Cnotliwy Sarmata, Warszawa. 162 (194).
24. „ I. 18. Pięciu Starszych, Warszawa. 159 (166).
25. „ Trzech Braci ad., Warszawa. 410 (278).
26. 1768. Cnotliwy Sarmata ad., Warszawa. 412 (305).
27. „ Duviller, Warszawa. 149 (40).
28. 1769. Łoża „spraw“, Warszawa. 413 (309).
29. „ Kapituła Różanego i Złotego Krzyża, Warszawa. 154 (103).

30. 1769. Drei Brüder, Warszawa. 410 (279).
31. » Parfaite Silence, Warszawa. 413 (308.)
32. » IV. 24. Cnotliwy Sarmata w. łoża, Warszawa. 413 (306).
33. » w połowie. Correvon, Warszawa. 410 (281).
34. » IX. 28., X. 12. Jedność, Warszawa. 152 (79).
35. 1770, około. Czterech Narodów Doskonale Zjednoczonych, War-
 szawa. 148 (37).
36. » Trzech Orłów Białych, Lwów 157 (143).
37. » Cnotliwy Wędrowiec, Preszów. 165 (241).
38. » V. 22. Des deux Aigles, Mohylów. 347 (252).
39. » przestała istnieć VII. 27. Złoty Pierścień, Białystok. 159 (163).
40. » VIII. 27. Przyjaźń, Białystok. 160 (177).
41. » XI. 3. Augusta zur goldnen Krone N. 1, Starogard.
 146 (12).
42. 1771, około. Wytrwałość, Paryż 166 (249).
43. » VI. 24. Zum goldnen Sechseck, Zaleszczyki. 162 (200).
44. 1772. Zu den drei Türmen, Malborg. 165 (236).
45. » IX. 20. Au vertueux Sarmate, Malborg. 162 (195).
46. 1772—74. Mars, Sadogóra. 156 (123).
47. 1773 Najwyższa Kapituła Dogmatyczna, Warszawa. 411
 (285).
48. » XI. 7. Zu den drei Kronen, Malborg. 154 (100).
49. 1774. Zur goldnen Krone, Starogard. 154 (98).
50. » Józef pod Orłem Cesarskim, Lwów. 153 (86).
51. » Koło Różokrzyżowców przy łoży Cnotliwy Wę-
 drowiec, Preszów. 412 (304).
52. » Minerwa, Sadogóra 156 (128).
53. » Kapituła przy □ Karola pod Trzema Hełmami,
 Warszawa. 411 (284).
54. » Cnotliwi Przyjaciele Ludzkości, Schemnitz. 160 (175).
55. » Prefektura przy □ Karola pod Trzema Hełmami,
 Warszawa. 412 (299).
56. » I. 13. Augusta zur goldnen Krone, Starogard. 146 (13).
57. » I. 29. Karola pod Trzema Hełmami, Warszawa. 153 (91).
58. » IV. 26. Zu den drei Standarten, Lwów 163 (215).
59. » IV. 30. Przyjaciół Doświadczonych, Warszawa. 160 (176).
60. » X. 5. Zum Schild, Starogard. 162, (198).
61. 1775. Nadzieja Ukoronowana, Neusohl. 411 (295).
62. » Koło Różokrzyżowców wiedeńskich, Warszawa.
 349 (267).
63. » Rycerze Ś-go Karola, Warszawa. 161 (190).
64. » Zum roten Löwen, Słupsk. 156 (118).

65. 1775. Zum Tempel der Tugend, Słupsk. 165 (232).
 66. » IX. 12. Zur strahlenden Sonne an der Ostsee, Słupsk. 163 (207).
 67. 1776. Herkules w Kolebce, Mohylów. 151 (71).
 68. » Lwowska abbé Baudin, Lwów. 348 (259).
 69. » Krzak Gorejący, Koszyce. 154 (101).
 70. » V. 8. Victoria zu den drei gekrönten Türmen. Malborg. 165 (239).
 71. » X. 24. Zum Kranich, Gdańsk. 154 (96).
 72. » XI. 18. Rycerze Ś-go Karola, Wilno. 161 (191).
 73. » w końcu. Silence Parfaite, Warszawa. 162 (203).
 74. 1777. Zu den drei Ähren, Gdańsk. 145 (4).
 75. » Herman pod Czarnym Żółwiem, Wieliczka. 152 (72).
 76. » Chapitre Secret modérateur des sublimes Traveaux, Warszawa. 410 (280).
 77. » III. 21. Zur goldnen Leier, Kwidzyń. 154 (105).
 78. » VI. 24. Zum goldnen Stück, Zaleszczyki. 164 (217).
 79. » VII. 11. Eugenia zum gekrönten Löwen, Gdańsk. 149 (45).
 80. 1777-78, w zimie. Nadzieja, Sambor. 157 (137).
 81. 1778, l. 1. Zu den drei weissen Rosen, Lwów. 161 (185).
 82. » II. 27., X. 31. Zum Wegweiser, Białystok. 165 (240).
 83. » Pod Trzema Hełmami, Kraków. 151 (70).
 84. » Gwiazda Północna, Warszawa. 151 (65).
 85. » Wielki Wschód Wielkiego Mistrzostwa Szkockiego, Warszawa. 413 (313).
 86. » Rada Szkocka Wielkiego Wschodu Polskiego, Warszawa. 412 (303).
 87. » Dobry Pasterz, Wilno. 159 (157).
 88. » bez nazwy, Mohylów. 157 (133).
 89. » Joseph zu den drei Trophäen, Cieszyn. 411 (283).
 90. » XI. 10. Armee-Loge N. 1, Białystok. 146 (9).
 91. » XII, 20. Katarzyny pod Gwiazdą Północną, Warszawa. 153 (92).
 92. 1779, w pierwszych dniach. Doskonała Równość, Lwów, 161 (188).
 93. 1780, około. Aux trois Couronnes Galiciennes, Lwów. 148 (35).
 94. » » bez nazwy, Jarosław, 152 (78).
 95. » bez nazwy, Poznań. 160 (172).
 96. » Dobry Pasterz, Słonim. 349 (266).
 97. » III. 27. August pod Cnotliwym Sarmatą, Warszawa. 146 (11).
 98. » III. 27. Alojzypod Płomienistym Mieczem, Warszawa. 145 (6).
 99. » IV. 1. Świątynia Izis, Warszawa. 164 (218).
 100. » IV. 21. Jan pod Gwiazdą Biegunową, Warszawa. 152 (75).

101. 1780, w połowie. Egipska, Warszawa. 149 (43).
102. » X. 15. Göttin von Eleusis, Warszawa. 150 (61).
103. » X. 15. Bouclier du Nord, Warszawa. 147 (21).
104. » X. 15. Stałość Uwieńczona, Poznań. 163 (211).
105. » X. 30. Doskonała Tajemnica, Dubno. 164 (228).
106. » XI. 17. Kościół Mądrości, Wilno. 154 (95).
107. » XII. 2. Ludwig zum roten Löwen, Starogard. 156 (119).
108. » XII. 15. Gorliwy Litwin, Wilno. 155 (112).
109. 1781. Cnotliwy Kosmopolita, Miskolcz. 154 (94).
110. » Szczęśliwe Oswobodzenie, Grodno. 158 (151).
111. » Doskonała Wierność, Wilno. 166 (244).
112. » XII. 27. Doskonała Jedność, Wilno. 152 (81)
113. 1782. Szczera Przyjaźń, Lwów. 160 (178).
114. » Cnotliwi Obywatele Świata, St. Philipen. 157 (140).
115. » Najwyższa Kapituła Urządzająca. Warszawa, 411 (287).
116. 1783, już pracowała. Phönix zur runden Tafel, Lwów. 159 (160).
117. » » Orzeł Biały, Poznań. 158 (145).
118. » I. 13. Komisja Skarbowa, Warszawa. 411 (291).
119. » Komisja Adopcyjna, Warszawa. 411 (288).
120. » Komisja Policyjna, Warszawa. 411 (290).
121. » Komisja Kancelaryjna, Warszawa, 411 (299).
122. » Kapituła Siedmiu Świateł, Warszawa. 413 (307)
123. » De la Bienfaisance, Warszawa. 147 (19).
124. » Bouclier du Nord, ad., Warszawa. 147 (22).
125. » Cnotliwi Pielgrzymi, Gyarmath. 159 (162).
126. » Stałość Uwieńczona, Wschowa. 163 (213).
127. » Zu den drei roten Bändern im goldnen Felde, Tarnów. 146 (15).
128. » XII. 20. Komisja Nieustająca, Warszawa 412 (296).
129. 1784, około. Minerwa, Zwiąhel. 156 (129).
130. » II. 26. Wielki Wschód Królestwa Polskiego i W. Ks. Litewskiego, Warszawa. 413 (312).
131. » IV. 30. Fidélité aux trois Colombes, Bydgoszcz. 149 (50).
132. » bez nazwy, Paniowce. 349 (265).
133. » Thalia, Połock. 165 (233).
134. » przyłączona do W. Ws., Szkoła Mądrości, Poznań. 164 (226).
135. » Zu den drei Rosen, Bydgoszcz. 161 (184).
136. » zatwierdzona przez W. Ws. P., Mars, Połonne. 156 (122).

137. 1784. Jutrzenka Bizantyjska, Konstantynopol. 153 (89).
 138. » Aufstehender Wolf, Bydgoszcz. 166 (247).
 139. » Nieśmiertelność, Kijów, Niemirów. 157 (138).
 140. » Wielki Wschód Galicji i Lodomerji. Lwów. 413 (314).
 141. » Pod Śpiącym Lwem, Preszów. 156 (121).
 142. » Doskonała Tajemnica, □ prowincjonalna, Dubno. 413 (310).
 143. » VII. 30. Szczęśliwe Oswobodzenie, Nieśwież. 158 (152).
 144. » XII. 22. otrzymała dyplom. Orzeł Pruski, Insterburg. 158 (147).
 145. 1785. Zum Biedermann, Lwów. 147 (17).
 146. » V. 8. Szczera Przyjaźń ad., Lwów. 160 (179).
 147. » V. 11. otrzymała zezwolenie na otwarcie. Stałość Uwieńczona ad., Poznań. 163 (212).
 148. » VIII. 3. Minerwa, Kremieniczug. 156 (127).
 149. » X. 12. Doskonała Tajemnica, Dubno. 165 (229).
 150. » XII. 27. Göttin von Eleusis ad., Warszawa. 151 (62).
 151. 1786. Doskonała Wierność, Kamieniec Podolski. 165 (243).
 152. » Dobry Pasterz, Kremieniczug. 412 (297).
 153. » Mars, Kremieniczug. 411 (294).
 154. » III. 9. Przesąd Zwyciężony, Kraków. 160 (173).
 155. » XII. 19. prosiła W. Ws. P. o dyplom. Prawdziwy Patryjotyzm Tulczyn. 159 (159).
 156. » Naród Boży, Awinjon. 349 (263).
 157. » V. 31. Ciemności Rozproszone, Żytomierz. 148 (32).
 158. » Ciemności Rozproszone ad., Żytomierz. 148 (31).
 159. » VI 28. otrzymała dyplom. Polak Dobroczyanny, Dubno. 160 (169).
 160. » VII. 18. Eugenia zum gekrönten Löwen auf dem Stoltzenberge, Gdańsk-Szydlowiec. 149 (47).
 161. 1787. Friedrich zur wahren Freundschaft, Chojnice. 150 (55).
 162. » IV. 12. Ferdinand zur goldnen Eintracht, Malborg 149 (48).
 163. » w czerwcu zwrócono się o zezwolenie na prace Nieśmiertelność, Petersburg. 349 (264).
 164. 1788, przestała pracować około. Zum goldnen Löwen, Kwidzyń. 156 (117).
 165. » istniała. Doskonałe Milczenie, Dubno. 348 (260).
 166. » V. 8. Stanisława Augusta pod Gwiazdą Północną, Warszawa. 163 (216).
 167. » Zu den drei Säulen, Kijów. 349 (268).
 168. 1789, III. 4. Zur Einigkeit, Gdańsk. 149 (44).
 169. 1790, bez nazwy, Koźle. 348 (258).

170. 1791, . bez nazwy, Szklów. 349 (269).
 171. 1793. Tajna Najwyższa Kapituła Dogmatyczna, Warszawa. 413 (311).
 172. » VI. 4. Zum Bienenkorb, Toruń. 147 (18).
 173. » do VII. 19. pracowała. Dobry Pasterz ad., Warszawa. 159 (156).
 174. » X. 7. Hesperus, Kalisz. 152 (74).
 175. 1795, VIII. 27. Socrates zu den drei Flammen, Kalisz. 163 (206).
 176. 1796, IV. 12. Castor und Pollux, Rawicz. 148 (30).
 177. 1797. Victoria zu den drei gekrönten Türmen, Grudziądz. 165 (238).
 178. » IV. 6. Zum goldnen Leuchter, Warszawa. 155 (107).
 179. 1798, XII. 15. Zu den drei Bergen, Warszawa. 146 (16).
 180. 1799, poddała się w. □ zu den drei Weltkugeln. Zu den drei Kronen, Insterburg. 154 (99).
 181. w. XVIII. Cnotliwy Sarmata, Dukla. 162 (193).
 182. 1800, II. 22. zamknięta. Zu den drei Tauben, Bydgoszcz. 165 (230).
 183. » III. 6. Janus N. 1, Bydgoszcz. 152 (76).
 184. » IX. 22. Augustin zur Wahren Treue, Chojnice. 146 (14).
 185. 1801. Friedrich Wilhelm zur strahlenden Gerechtigkeit, Chełmno. 150 (56).
 186. » IV. 26. Orzeł Pruski, Insterburg. 158 (148).
 187. 1802. Amis réunis, Petersburg. 146 (7).
 188. » II. 9. Zum gekrönten Löwen, Gdańsk. 155 (116).
 189. » II. 9. Eugenia zum gekrönten Löwen, Gdańsk. 149 (46).
 190. » II. 19. Friedrich Wilhelm zur Säule, Warszawa. 150 (58).
 191. » IV. 4. Johannes zum Felsen, Kalisz. 153 (85).
 192. 1803, IV. 2. Albertina zur Vollkommenheit, Płock. 145 (5).
 193. » V. 11. Zur goldnen Harfe, Kwidzyń. 151 (69).
 194. » VIII. 2. Doskonałości, Płock. 148 (38).
 195. 1804, I. 1. Zum bekränzten Kubus, Gniezno. 154 (104).
 196. » X. 4. Leopoldine zur Abendsonne, Płock. 155 (106).
 197. » X. 4. Ludzkości, Płock. 156 (120).
 198. » X. 27. Zum goldnen Ring, Białystock. 161 (181).
 199. 1805, I. 21. data rozdziału. Zum goldnen Leuchter, Warszawa. 411 (292).
 200. « I. 21. Złoty Lichtarz, Warszawa. 411 (293).
 201. » IV. 3., V. 29. Julius zur Eintracht, Starogard. 153 (87).
 202. » IV. 14. Adrastäa zur Wahrheit und Gerechtigkeit, Kwidzyń. 145 (3).
 203. » V. 25. Świątynia Mądrości, Warszawa. 164 (220).
 204. 1806, I. 12. Andreas zum Frieden, Gniezno. 146 (8).
 205. » I. 12. Zum Frieden, Płock. 150 (54).

206. 1806, IV. 24. Friedrich Wilhelm zur beglückenden Eintracht, Poznań. 150 (57).
207. > V. 22. Albertyna Doskonałości, Płock. 410 (274).
208. 1807, około. Wojskowa. 350 (273).
209. > X. 23. Bracia Zjednoczeni, Warszawa. 147 (24).
210. > XII. 23. 1808, I. 1. Français et Polonais réunis, Poznań. 150 (52).
211. 1808. La Fraternité, Warszawa. 150 (53).
212. > IX. 30. Zum Samariter, Warszawa. 162 (192).
213. 1809, V. 12. Halle der Beständigkeit, Warszawa. 151 (67).
214. > Halle der Beständigkeit ad., Warszawa. 151 (68).
215. 1810. De la parfaite Réunion, Toruń. 161 (180).
216. > II. 26. Gwiazda Wschodnia, Warszawa. 151 (66).
217. > III. 22. Wielki Wschód Narodowy w Księstwie Warszawskiem, Warszawa. 413 (315).
218. > VI. 16. Eden, Warszawa. 149 (42).
219. > VII. 10. Totenkopf, Toruń. 165 (234).
220. > XI. 8. Ogród Edenu, Poznań. 157 (141).
221. 1811. Albertyna Doskonałości prow., Płock. 410 (275).
222. > Doskonałe Zjednoczenie, Włocławek. 166 (250).
223. > były czynione starania. Przesąd Zwyciężony ad., Kraków. 412 (300).
224. > II. 9. Wolność Odzyskana, Lublin. 166 (248).
225. > VI. 24. Zum Aufgehenden Morgenstern, Łomża. 157 (136).
226. > VI. 24. Prawdziwe Braterstwo, Łęczyca. 148 (27).
227. > VII. 24. Szczere Połączenie, Płock. 160 (171).
228. > VII. 24. Dyrektorjat Staroszkocki, Płock. 410 (282).
229. > X. 1. Prawdziwa Jedność, Kalisz. 152 (82).
230. > XI. 5. Zum gekrönten Sechseck, Gniezno. 162 (199).
231. 1812, już istniała. Bracia Zjednoczeni kap., Warszawa. 410 (276).
232. > Kapituła Najwyższa rząd prowizoryczny, Warszawa. 411 (286).
233. > Rada niewidzialna i tajna, Warszawa. 412 (302).
234. > Urania zur aufgehenden Sonne, Starogard. 165 (237).
235. > I. 11. Wschodzące Słońce, Łomża. 163 (205).
236. > I. 24. Piast Trzech Słupów Sarmackich, Poznań. 159 (161).
237. > I. 31. Krzyż Rycerski, Bydgoszcz. 154 (102).
238. > II. 27. Zum Ritterkreuz, Bydgoszcz. 161 (182).
239. > VI. 6. Fidélité Militaire, Widze. 348 (255).
240. > III. 24. Jedność, Zamość. 152 (80).
241. > III. 31. Jutrzenka Wschodząca, Radom. 153 (90).
242. > IV. Bracia Zjednoczeni pod Gwiazdą Wschodnią, Warszawa. 148 (26).

243. 1812, X. 19. Przesąd Zwyciężony prow., Kraków. 412 (301).
 244. » XII. 16. Zur siegenden Wahrheit, Koźle. 350 (272).
 245. 1813, II. 27. Zum Silberfels, Tarnowice. 162 (202).
 246. 1814. nazwa nieznana, Winnica. 166 (245).
 247. » Czciciele Cnoty, Wilno. 148 (36).
 248. » czyniono starania. Moskwa. 348 (262).
 249. » II. 13. Świątynia Braterskiego Przyjęcia, Zittau. 349 (270).
 250. 1815. Stałość, Poznań. 163 (208).
 251. » Góra Wawel, Kraków. 150 (60).
 252. » czyniono starania. Kijów. 348 (257).
 253. » V. 24. Wielki Wschód Polski, Warszawa. 413 (316).
 254. » VIII. 9. Stałość Ukoronowana, Warszawa. 163 (210).
 255. » VIII. 9. Orzeł Biały Przywrócony, Siedlce. 158 (146).
 256. » IX. 20. Świątynia Minerwy, Warszawa. 164 (221).
 257. 1815, XII. 7. 1816, IV. 3. Janus N. 2., Bydgoszcz. 152 (77).
 258. 1816. Zu den drei Säulen, Gdańsk. 162 (197).
 259. » V. 11. Kazimierz Wielki, Warszawa. 154 (93).
 260. » V. 26. Świątynia Równości, Lublin. 164 (224).
 261. » VI. 5. Pochodnia Północna, Mińsk. 160 (168).
 262. » VII. 10. Säule auf Tabor, Bydgoszcz. 162 (196).
 263. » VIII. 14. Zum Dreieck, Płock. 149 (39).
 264. » VIII. 24. Astrea, Warszawa. 146 (10).
 265. » IX. 7. Ścisłe Milczenie, Płock. 156 (125).
 266. » IX. 29. Zur Morgenröte des höheren Lichts, Słupsk. 157 (135).
 267. » w końcu. Bogini Ceres, Nowogródek. 348 (254).
 268. 1817. Budowanie Salomona, Wilno. 148 (28).
 269. » Minerwa, Bućniewce. 348 (261).
 270. » II. 8. Dobry Pasterz, Wilno. 159 (158).
 271. » III. 12. Gieorgij Pobiedonosiec, Polska. 348 (256).
 272. » III. 18. Amis du Nord, Petersburg. 347 (253).
 173. » III. 22. Węzeł Jedności, Nowogródek. 165 (242).
 274. » V. 20. Przyjaciele Ludzkości, Grodno. 160 (174).
 275. » X. 3. Palemon, Rosienie. 158 (153).
 276. » XII. 22. Stałość Uwieńczona, Wilno. 163 (214).
 277. 1818, około. Góra Tabor, Mińsk. 150 (59).
 278. » już istniała. Zorza Wschodnia, Dubno. 166 (251).
 279. » istniała. Cnota Uwieńczona, Dubno. 148 (33).
 280. » Rycerze Gwiazdy, Warszawa. 161 (189).
 281. » Świątynia Temidy, Warszawa. 164 (225).
 282. » Stałość Doświadczona, Kalisz. 163 (209).
 283. » Świątynia Pokoju, Nieśwież. 164 (222).

284. 1818. Prawdziwa Jedność, Lublin. 153 (83).
 285. » II. 6. Pallas, Konin. 158 (154).
 286. » II. 14. Szkoła Sokratesa, Wilno. 164 (227).
 287. » II. 26. Jedność Słowiańska, Warszawa. 153 (84).
 288. » III. 5. Louise zur Unsterblichkeit, Międzyrzecz. 155 (115).
 289. » III. 12. Słowianie Zjednoczeni, Kijów. 163 (204).
 290. » III. 18. Bracia Zjednoczeni pod Gwiazdą Północną, Warszawa. 148 (25).
 291. » IV. 6. Gorliwy Litwin Reformacyjny, Wilno. 155 (113).
 292. » VI. 22. Cnota Uwieńczona, Rafałówka. 148 (34).
 293. » VI. 24. Orzeł Biały, Petersburg. 158 (144).
 294. » VII. 27. Złoty Pierścień, Białystok. 159 (164).
 295. » XII. 26. Osiris pod Gwiazdą Płomieniejącą. 158 (150).
 296. 1819. Władysław Jagiełło, Słuck. 166 (246).
 297. » Świątynia Jedności i Pokoju, Pułtusk. 164 (219).
 298. » II. 21. Doskonałe Milczenie, Pułtusk. 156 (124).
 299. » VII. 2. Orzeł Słowiański, Wilno. 158 (149).
 300. 1820. Świątynia Północy, Mińsk. 164 (223).
 301. » II. 24. zwrócono się z prośbą o założenie. Gwiazda Nadziei, Kielce. 151 (64).
 302. » IV. 1. Zur Liebe und Treue, Inowrocław. 155 (110).
 303. » IV. 24 – 29. Zum Tempel der Eintracht, Poznań. 165 (231).
 304. » VI. 1. Zum Ritterkreuz, Inowrocław. 161 (183).
 305. » IX. 13. Zur Liebe und Treue, Poznań. 155 (111).
 306. » XI. 25. Hermes Trismegistus pod Ogniem Niebieskim, Inowrocław. 152 (73).
 307. 1821. Polak Dobroczynny, Ostróg. 160 (170).
 308. » VII. Triumf Cnoty, Wilkomierz. 349 (271).
 309. 1823. Miłość Braterska, Krotoszyn. 156 (126).
 310. w. XIX. Zum Himmlischen Feuer, Włocławek. 149 (49).

CZĘŚĆ II.

Wykaz członków polskich łóż wolnomularskich w latach 1738—1821.

Nazwiska członków wydrukowane kursywą oznaczają braci najwyższego stopnia siódmego — kawalerów różanego krzyża.

Niektóre osoby mogą się powtarzać w wykazie członków. Możliwe, iż np. N. 4166 »Wołowski Jan, adw. Sądu Ap. I; Czł. cz. □ Świątynia Isis (r. 58^{11/12})• i N. 5677 »Wołowski Jan, sekr. redaktor Kancelarii Państwowej. VII; Czł. cz. □ Bouclier du Nord (r. 5819)• jest to jedna i ta sama osoba. Wolałem jednak w wątpliwych wypadkach umieszczać takie nazwiska oddzielnie, gdyż w przeciwnym razie mógłbym uczynić błąd, a niepodobieństwem było odszukiwać danych w archiwach o mniej znanych osobach.

Nr 16. Cesarz Aleksander I według jednych źródeł był przyjęty do zakonu w Erfurcie w r. 1808 w obecności Napoleona, według drugich w Petersburgu, a według trzecich razem z królem Fryderykiem Wilhelmem III w Paryżu w r. 1813 (*Handbuch. Źródła* N. 34, T. II, str. 276; St. Małachowski Łempicki, *Wolnomularze Europy i Ameryki*. Warszawa 1928, str. 75—76).

Nr 56 i 99. zamiast »zum bienen Korb« winno być »zum Bienenkorb«.

Nr 106. »p« skreślić.

Nr 177. »C« przed »III« skreślić.

Nr 196. »Biderman« powinien być pomiędzy Nr 161 i 162.

Nr 579. Dotychczas przynależność generała Dąbrowskiego do wolnomularstwa nie była ściśle ustalona. Załęski (ob. wyżej Źródła N. 90, str. 129) pisze: »jednak nie mamy pewności czy należał do loży«; Askenazy (l. c. str. 248) nazywa go mularzem, nie podając źródła. W drukach wolnomularskich Biblioteki im. Wróblewskich w Wilnie napotkałem urzędowy obraz loży »Français et Polonais réunis« z r. 58¹⁸/₁₄, a w nim pod Nr 6 figuruje: »Jean Hen. Dąbrowski, général de Division« w stopniu VII.

Nr 638. Według innych źródeł Dmochowski.

Nr 820. Prawidłowiej »Vogel«, znany artysta rysownik, profesor Uniwersytetu Warszawskiego.

Nr 924 i 932. jedna osoba, »Glaire«, plenipotent hr. Michała Wielhorskiego w Horochowie w Galicji. Korespondencja jego po niemiecku z reprezentantem loży Szczera Przyjaźń przy W. Wschodzie, Leonhardim znajduje się w Bibliotece Ord. Zamoyskich (Rkp. 1760).

Nr 925. Glaire po upadku Rzeczypospolitej był od r. 1811 I-ym Wielkim Mistrzem W. Ws. Helwecji, a w r. 1813 został obrany dożywotnim W Mistrzem.

Nr 955. O Godebskim jako wolnomularzu pisze St. Małachowski Łempicki, *Kaliszkie loże wolnomularskie*. Kalisz 1928.

Nr 1403. W obrazie loży jako »Józef Berka«. Źródła: N. 44.

Nr 1638. Był przyjęty do Zakonu razem z bratem Cesarzem Aleksandrem I i upatrzony na W. Mistrza wolnomularstwa rosyjskiego. Źródła: N. 34. T. II, str. 276.

Nr 1699. O Kostrowickim (Guillaume Apollinaire) wspomina Otto Forst-Battaglia *Fahrbücher für Kultur und Geschichte der Slaven*. Breslau 1927. Zesz. IV, str. 545.

Nr 2140. omyłkowo wydrukowano: 3140.

Nr 2429. Antreprenier teatru polskiego w Warszawie.

Nr 3107. skreślić.

Nr 3827. Załęski i Askenazy piszą »Thoux«. Tymczasem sławny różokrzyżowiec podpisywał się »Toux« (Listy jego do Olędzkiego z r. 1788. Dokumenty wolnomularskie w Bibliotece im. Wróblewskich w Wilnie).

Nr 3862. winno być »Trzeszczkowski«.

DODATEK.

Wiadomość o łozach polskich i wielkich ich mistrzach z lat 1788 1818,
podana przez Walentego Wilkoszewskiego, pułkownika wojsk pol-
skich, wielkiego archiwistę Wielkiego Wschodu Polskiego w Warszawie
dnia 23 czerwca 1818.

Zachowała się ona na czterech kartach foljo, które ze swego zbioru »starych aktów« nadesłał Komisji Historycznej P. Józef Ekielski w Średniej Wsi koło Hoczwi na wiadomość o postępie wydawnictwa tejsze Komisji, zamieszczoną w »Czasie« Nr 72 z 28 marca 1929, w słusznym przekonaniu, iż »tych kilka poślódkłych kartek może się przydać do skontrolowania« i uzupełnienia pracy P. Stan. Małachowskiego Łempickiego. Wydawnictwo Komisji Historycznej, dziękując serdecznie P. J. Ekielskiemu za ofiarowanie tych kart, zamieszcza je niniejszem w całości jako szczątek materiału źródłowego z rozprószonych archiwów wolnomularskich w Polsce. Jestto zwięzły raport, pisany własną ręką Walentego Wilkoszewskiego, wielkiego archiwisty W. Wschodu (ob. o nim wyżej na str. 138 w przyp. pod r. 1819 i na str. 332 nr. 4067) w Warszawie d. 23 czerwca 1818, dający wiadomość historyczno-statystyczną o łozach wolnomularstwa polskiego i wielkich jego mistrzach z lat 1788—1818, niestety bez początku i z dotkliwą luką za lata 1810/11—1816. Rozpoczyna się bowiem w ocalałych kartach dopiero z r. 1788. Pierwsza i ostatnia karta są luźne, odzwane od arkusza, dwie środkowe tworzą cały arkusz, niesygnowane, w wymiarach szer. 20'9 cm., wysok. 33'5 cm., wysok. ostatniej karty 33'8 cm., ze znakiem wodnym, przedstawiającym na jednej karcie postać biskupa in pontificalibus z krzyżem równoramienym na podstawie i literą pod nią W, na drugiej zaś wytłoczone LEMELSON. Między drugą dzisiejszą kartą a trzecią brak jest tekstu dwóch kart (całego arkusza) lub co najmniej jednej karty (półarkusza), od września 1810 do drugiej połowy sierpnia 1816. Pisownię tekstu, wyjąwszy wielkie litery w pospolitych wyrazach, i podkreślenia nazwy łóz zostawiło się niezmienione (X. 7. F.)

W roku następnym 1788 dnia 24 stycznia podobnie Szczęsny Potocki, lubo nieobecny, potwierdzony został W.: Mistrzem W.: Wschodu Narodowego, a dnia 23 marca P. Bodeau ustanowiony został do korespondencji z zagranicznymi Wschodami. Lecz Szczęsny Potocki dla niemożności bycia obecnym złożył swą dostojność, a w miejsce jego d. 11 stycznia 1789 Kazimierz Xiąże Sapieha w owczas marszałek Konfederacji Litewskiej W.: Mistrzem W.: Wschodu Polskiego i Litewskiego obranym, installowanym i ogłoszonym został. A że czynność czteroletniego na owczas Seymu odrywała go od prac W.: L.:^{kich} a i innym członkom urzędowaniem publiczne(m)^b, w tak stanowczych epokach krajowych zajęty, ciągłego porządku rzeczy pilnować nie dozwoliło, następnie tak dla tej przyczyny jako i wypadków krajowych prace niektórych □□.: w roku 1792 wolnieć poczęły, a nakoniec w roku 1794, gdy całkowity rozbiór Polski nastąpił, całe wolne Mularstwo Narodowe zawieszonem w swem istnieniu zostało.

^a dwie litery przed kich nieczytelne, jakoby zs

^b publiczne oryg.

Tu nastąpiła trzynastoletnia przerwa władzy^c W.: L.: Polskiej, w ciągu której W.: □.: Berlińska Narodowa ustanowiła następujące □□.:

- d. 6 kwietnia 1797 w Warszawie □.: **Złotego Lichtarza**,
- d. 17 lutego 1802 w Warszawie □.: **Fryderyk Wilhelm pod kolumną**,
- d. 25 maja 1805 w Warszawie □.: **Kościół Mądrości**.

W.: □.: Berlińska matka **Trzech Globow** następujące:

- d. 13 maja 1801 w Kaliszu Hesperus^d,
- d. 4 kwietnia 1802 w Kaliszu Jan pod opoką,
- d. 2 kwietnia 1803 w Płocku Albertyna Doskonałości,
- d. 1 czerwca 1804 w Gnieźnie Sześcián uwieńczony,
- d. 1 października 1804 w Płocku Leopoldina na Zachodzie,
- d. 12 stycznia 1806 w Gnieźnie Andrzej w Zgodzie,
- d. 24 kwietnia 1806 w Poznaniu Fryderyk Wilhelm w szczęśliwey zgodzie,
- d. 24 czerwca 1811 w Łomży Wschodząca Iutrzenka,
- d. — w Łęczycy Prawdziwe Braterstwo.

Uformowawszy zaś w Płocku □.: prowincjonalną z Dyrektoryatem Staro-Szkockim □□.: w Płocku, Gnieźnie, Łomży i Łęczycy, pod władze onych poddała.

Ze zmianą wypadków politycznych w Europie zmieniła się i władza W.: L.: w Xięstwie w owczas Warszawskim. A najprzód w d. 23 października 1807 założoną została w Warszawie □.: pod nazwiskiem *BB.: Polakow Zjednoczonych*, która konstituowaną została przez W.: Wschod Francuzki w d. 18 lipca 1808, następnie zaś w dniu 30 września 1808 □□.: *Złoty Lichtarz* i *Samarytanka*, która wpierv nazwaną była Frederyk Wilhelm pod kolumną, a d. 18 października t. r. □.: Świątyni Mądrości, przykryły swą prace. Dawna zaś □.: Warszawa *S.: Isis* na d. 9 stycznia 1809 na nowo rozpoczęła swe prace, do ktorey □.: Świątyni Mądrości wcieloną została. Następnie otworzoną została □.: w niemieckim języku pracująca w Warszawie pod nazwiskiem *Bogini Eleusis*, a ostatecznie w d. 22 marca 1810 W.: □.: matka prowincjonalna *Katarzyny pod Gwiazdą Połnocną* z odmianą nazwiska *Gwiazdy Wschodniej*, i W.: Wschod Narodowy przez to samo wznosił się i na nowo otworzył pod przewodnictwem Ludwika Gutakowskiego jako dawnego w.: namiestnika prowincjonalnego W.: Mistrza Wschodu Polskiego i Litewskiego. O czem na dniu 24 kwietnia donosił tenże W.: Wschod Narodowy W.: Wschodowi Francuzkiemu.

Gdy zaś przykryta □.: Złoty Lichtarz otrzymała z Berlina swe uwolnienie, natychmiast podeszła pod władzę W.: Wschodu Narodowego, i na dniu 22 maja została konstituowana pod nazwiskiem Świątynia Stałości.

^c Władza oryg.

^d ta i bezpośrednie następne nie są podkreślone w oryg.

Na dniu 29 maja t. r. (1810) potwierdzone zostały wzniesione prace □.: *Adopcyni* w Warszawie pod przewodnictwem W.: Mistrzyni Anny z Xiążąt Sapiehow Potockiej.

Dnia 27 czerwca t. r. □.: Warszawska *Tarcza Połnocna*, rozpoczynając swe prace, weszła na nowo do reprezentacji W.: Wschodu.

Dnia 3 lipca t. r. □.: Krakowska *Przesąd zwyciężony*, otworzywszy swe prace, umocowała swego reprezentanta i do władzy W.: Wschodu podeszła.

Dnia 10 lipca t. r. została przez W.: Wschód konstituowaną □.: w Toruniu pod nazwiskiem *Trupia Głowa*.

Dnia 4 września t. r. □.: w Nieswieżu *Szczęśliwe Oswobodzenie* przyjmując tytuł dawny □.: Grudzieński i otworzywszy swe prace, po d.

Tu brak dwóch lub jednej karty.

Połnocna, i w tymże dniu □.: w Łomży nazwana *Wschodzące Słońce*, zależąca od W.: □.: Płockiej weszła do reprezentacji W.: Wschodu Polskiego.

A dnia 24 sierpnia t. r. (1816) □.: nowa w Warszawie nazwana *Astrea*, wyrojona z członków □.: *Bogini Eleuzis* konstytucją otrzymała.

Dwie □□.: w Płocku t. j.: *Troykąt* i *Ścisłe Milczenie*, pod zwierzchnictwem W.: □.: Kapituły Płockiej zostające, w d. 18 stycznia 1817 r. potwierdzone zostały, niemniej

W dniu 22 marca t. r. □.: w Nowogrodku nazwana *Węzeł Jedności* była potwierdzoną, a na dniu 20 maja t. r. □.: Grodzieńska z przybraniem nazwiska nowego *Przyjaciół Ludzkości* przez W.: Wschód konstytucją swą otrzymała.

W dniu 27 tegoż miesiąca i roku nastąpił wybór ww.: urzędników, na którym dotychczasowy W.: Mistrz i jego namiestnik potwierdzonemi zostali na swych godnościach, a instalacja onych w dniu 7 czerwca t. r. była uskutecznią.

W dniu 3 października t. r. □.: nowa w Rosieniu na Zmudzi pod nazwiskiem *Palemon* konstituowaną została.

Na dniu 6 lutego 1818 nowa □.: w Koninie pod nazwiskiem *Pallas*, a na dniu 26 t. m. nowe także □□.: w Warszawie nazwana *Jedność Słowiańska*, w Dubnie □.: pod imieniem *Zorża Wschodnia*, w Rafałowie □.: zwana *Cnota uwieńczona* konstituowane przez W.: Wschód zostały. A następnie W.: □.: Prowincjonalna dawna Wołyńska w Dubnie pod nazwiskiem *Doskonałéy Tajemnicy* prace swe na nowo wzniesła.

Dzisiejszy zaś stan W.: L.: w Polsce jest następujący:

Wielki Mistrz W.: L.: w Polsce
Stanisław Kostka Potocki
w Warszawie.

Wielki Wschód Polski
w Warszawie.

Kapituła Najwyższa w Polsce
w Warszawie.

□□.: Symb.: Świątynia Izis w Warszawie.

- » Tarcza Połnocna »
- » Bogini Eleuzys »
- » Świątynia Stałości »
- » BB.: Polakow złą-
czonych »
- » Minerwy »
- » Kazimierz Wielki »
- » Astrea »
- » Jedność Sławian »
- » Przesąd Zwyciężony
w Krakowie.
- » Hesperus w Kaliszu.
- » Wolność Odzyskana w Lu-
blinie.
- » Świątynia Równości w Lu-
blinie.
- » Iutrzenka Wschodząca
w Radomiu.
- » Jedności w Zamościu.
- » Orzeł Biały przywrocony
w Siedlcach.
- » Pallady przywrocona
w Koninie.
- » Doskonałe Zjednoczenie
w Wrocławku.

W.: □.: Prowincjonalna Litewska Doskonałej Jedności w Wilnie.

□□.: Symboliczne Gorliwy Litwin w Wilnie.

- » Dobry Pasterz w Wilnie.
- » Szczęśliwe Oswobodzenie w Nieświeżu.
- » Pochodnia Połnocna w Mińsku.
- » Węzeł Jedności w Nowogrodku.
- » Przyjaciół Ludzkości w Grodnie.
- » Palemon w Rosieni.

W.: □.: Prowincjonalna Szczere Połączenie w Płocku.

□□.: Symboliczne Doskonałości w Płocku.

- » Wschodzące Słońce w Łomży.
- » Troykąt w Płocku.
- » Milczenie w Płocku.

Kapituła Wyższa BB.: Zjednoczo-
nych pod Gwiazdą Połnocną
w Warszawie.

Kapituła Wyższa Stałość Uwień-
czona w Wilnie.

Kapituły niższe: Czciociele Cnoty
w Wilnie.

Kapituła Szczere Połączenie
w Płocku.

Kapituła Góra Wawelu w Kra-
kowie.

Kapituła Świątynia Pokoju w Nie-
świeżu.

Kapituła Rycerze Gwiazdy w War-
szawie.

Kapituła Świątynia Themidy
w Warszawie.

Kapituła Stałość Doswiadczona
w Kaliszu.

Kapituła Prawdziwa Jedność w Lu-
blinie.

W.: □.: Prowincjonalna Wołyńska Doskonały Tajemnicy w Dubnie.
□□.: Symb.: Zorza Wschodnia w Dubnie.
» Cnota uwieńczona w Rafałowie.

Warszawa d. 23 Czerwca 1818.

W. Wilkoxxxxxx

NB. Autor, p. Stanisław Małachowski-Łempicki, prosi o zaznaczenie na tem miejscu, iż »Przypisy i Sprostowania« powyższe ukończył w maju r. 1929, ponadto o sprostowanie jeszcze na str. 170 N. 57 słowa: »M. Kat. □ Français et Polonais réunis (r. 5808)« włączyć do N. 58; na str. 180 N. 324 słowa: »czł. □ »Towarzystwa Trzech Braci (r. 5757)« włączyć do N. 325.

TREŚĆ.

	Strona
(Przedmowa)	112—114
WSTĘP	115—140

I. Zarys historii Wolnomularstwa Polskiego str. 115/121.

II. Ustrój Wielkiego Wschodu Narodowego Polskiego (1784 – 1820) str. 122/140.

1. Łoże symboliczne str. 123/127.

a) Stopień pierwszy: Uczeń str. 124/5. *b)* Stopień drugi: Czeładnik str. 125. *c)* Stopień trzeci: Mistrz str. 125/126. *d)* Obrady urzędników str. 126. *e)* Charakterystyka wolnomularstwa symbolicznego, str. 126/127.

2. Kapituły niższe str. 127/130.

a) Stopień czwarty: Kawaler wybrany str. 127/128. *b)* Stopień piąty: Kawaler szkocki str. 129/130.

3. Kapituły wyższe str. 130/132.

a) Stopień szósty: Kawaler Wschodu str. 130/131. *b)* Stopień siódmy: Kawaler Różanego Krzyża str. 131. *c)* Charakterystyka wolnomularstwa stopni wyższych, t. j. od czwartego do siódmego włącznie str. 131/132.

4. Kapituła Najwyższa str. 132/133.

5. Wielki Wschód str. 133/139.

a) Wielki Mistrz str. 133/135. *b)* Urzędnicy Wielkiego Wschodu. Wielcy Namiestnicy str. 135. Wielcy Dozorcy str. 135/136. Wielki Mówca str. 136. Wielki Sekretarz. Wielki Skarbnik. Wielki Mistrz Obrzędów str. 136/137. Wielki Sędzia str. 137. Wielki Jałmużnik. Wielki Pieczętarz. Wielki Archiwista str. 138. Wielki Miecznik. Wielki Budowniczy-Rachmistrz. Wielki Stuart. Urzędnicy W. Wschodu, mianowani przez W. Mistrza. *c)* Prawa W. Wschodu str. 139.

6. Wielki Warsztat str. 139/140.

CZĘŚĆ I.

Strona

Wykaz polskich łóż wolnomularskich w latach 1738—1821 . . . 141—166

Źródła: *A)* Rękopiśmienne (nr 1—33) str. 141/142. *B)* Drukowane (nr 34—99) str. 142/145. Wykaz łóż (nr 1—251) str. 145/166.

CZĘŚĆ II.

Wykaz członków polskich łóż wolnomularskich w latach 1738—1821 (nr 1—4392) 167—346

UZUPEŁNIENIA

CZĘŚĆ I: Wykaz polskich łóż wolnomularskich 346—350

Źródła: *A)* Rękopiśmienne (nr 100—121) str. 346/347. *B)* Drukowane (nr 122—133) str. 347. Wykaz łóż (nr 252—273) str. 347/350.

CZĘŚĆ II: Wykaz członków polskich łóż wolnomularskich
(nr 4393—5748) 350—408

PRZYPISY I SPROSTOWANIA

WSTĘP str. 408—409. CZĘŚĆ I. Wykaz łóż (nr 274—316) str. 410/413. Wykaz chronologiczny łóż, oraz innych instytucyj wolnomularstwa polskiego w latach 1738—1821 (nr 1—310) str. 413/422. CZĘŚĆ II. Wykaz członków str. 422/423.

DODATEK

Wiadomość o łóżach polskich i wielkich ich mistrzach z lat 1768—1818. 424—428

TREŚĆ 429—430

Dziennik Senatu z roku 1830—1831

Wydął

Stefan Pomarański.

SŁOWO WSTĘPNE.

Wydany przez prof. Michała Rostworowskiego w latach 1907—1912 nakładem Akademii Umiejętności *Dziennik Sejmu z r. 1830—1831*¹ nie jest zupełny. Wydawca uprzedza o tem na początku słowa wstępnego I tomu, wyjaśniając, że rękopis, przechowany w Bibliotece Polskiej w Paryżu, z którego dokonał przedruku, »obejmuje protokoły posiedzeń Izby Poselskiej, jak i Izb Połączonych... Nie obejmuje natomiast protokółów Senatu, o których nie mamy żadnych wiadomości«².

Istotnie losy protokółów każdej z dwóch Izb Sejmu powstańczego były zgoła różne. Dziennik Izby Poselskiej i Izb Połączonych, wraz z ewakuowanym ze stolicy Sejmem i Rządem, znalazł się w Zakroczymiu, potem w Płocku, skąd wywieziono go za granicę Królestwa do Getyngi, by z czasem po licznych i osobliwych przejściach, w r. 1876 złożyć w bezpiecznem schro-

¹ Źródła do dziejów Polski porozbiorowych. I. *Dziennik Sejmu z r. 1830—1831* wydał Michał Rostworowski, t. I, od 18 grudnia 1830 do 8 lutego 1831, XXVI + 585; t. II, od 9 lutego do 18 kwietnia 1831, XXXI + 647; t. III, od 19 kwietnia do 25 maja 1831, XXIII + 717; t. IV, od 26 maja do 18 czerwca 1831, XXVIII + 695; t. V, od 20 czerwca do 21 lipca 1831, XXIII + 623; t. VI, od 22 lipca do 23 września 1831, VIII + 743. Kraków, Nakładem Akademii Umiej. i Tow. popierania wydawnictw Akademii Umiej. 1907, 1908, 1909, 1910, 1911, 1912.

² Podniósł już to prof. Askenazy w uwagach swych, skreślonych po ukazaniu się dwóch pierwszych tomów wydawnictwa, p. t. *Senat Rewolucyjny. Kwartalnik Historyczny* R. XXIII (1909), 126 i n.; toż *Nowe Wczasy*. Warszawa 1910, 275 i n. W artykule tym autor daje krótki szkic dziejów Senatu od r. 1807, streszczając dość szczegółowo pierwsze protokoły do 29 stycznia, z których podkreśla wybitniejsze i charakterystyczniejsze momenty obrad. Chociaż prof. Askenazy w zamknięciu zapowiada, iż »w porze stosownej« do uwag tych powróci, o ile mi wiadomo, zamiaru tego nie dokonał.

nieniu Biblioteki Polskiej w Paryżu¹. Protokoły Senatu natomiast, dziwnym trafem zapomniane, pozostały w Warszawie w kancelarii Senatu na Zamku, by stać się łupem zwycięzców, a niebawem znaleźć się w rękach prokuratora królewskiego przy Najwyższym Sądzie Kryminalnym jako materiały dowodowe, jako jeden z poważniejszych atutów oskarżenia,

¹ Po radzie wojennej w Słupnie, która zdecydowała o ostatecznej kapitulacji armii, Sejm 23 września w Płocku zasolwował sesję »do nieograniczonego czasu«. W dwa dni potem rano prezes Rządu Bonawentura Niemojowski, marszałek Sejmu Władysław Ostrowski, oraz część posłów, eskortowani przez oddział krakusów, opuścili Płock. Razem z marszałkiem jechał dyrektor kancelarii Wojciech Tur i protokółant Faustyn Więckowski, wioząc akta kancelarii sejmowej. 26 września przebyto granicę pruską, a ponieważ nie ustalono jeszcze ostatecznie miejsca wznowienia sesji, marszałek wysłał Tura i Więckowskiego z aktami do Getyngi, gdzie spodziewano się znaleźć bezpieczne dla nich schronienie. Tur wszakże nie zachował niezbędnych ostrożności, przez co ściągnął na siebie uwagę agentów rosyjskich Lembkego i Wintzingerodego. Na skutek ich doniesienia poseł rosyjski Schröder zażądał skonfiskowania i wydania mu papierów. W kwietniu r. 1832 policja hanowerska dokonała u Tura rewizji. Dzięki jednak życzliwości dyrektora policji w Getyndze Beaulieu zdołano ocalić najważniejsze dokumenty, które w trakcie rewizji wyniesiono. Z zabranych mimo tego rzeczy część, na skutek starań ks. Adama Czartoryskiego, który interwenjował w tej sprawie u Palmerstona, oraz Dr Seweryna Gałęzowskiego, który znał dyrektora Beaulieu, zwrócono Turowi protokoły obrad sejmowych, zatrzymując tylko część korespondencji marszałka z posłami; odesłano też ją rządowi dla przekazania poselstwu rosyjskiemu. W ten sposób prawie wszystkie akta ocalały. Tur niedługo potem udał się do Anglii, aby tam znaleźć bezpieczniejsze pomieszczenie dla papierów, skąd jednak nie wrócił; jedynym więc ich opiekunem pozostał Więckowski. Obawiając się nowych niespodzianek, całe archiwum zapakował w dwie skrzynie i schował je w porozumieniu z pastorem Miede w jednym z miejscowych kościołów za ołtarzem. Tymczasem zebrani w Paryżu posłowie wyłonili 24 października r. 1832, jako jeden z nielicznych rezultatów swych obrad, komisję do opiekowania się papierami sejmowymi w składzie Walentego Zwierkowskiego, Henryka Nakwaskiego i Joachima Lelewela, którego potem zastąpił Alojzy Biernacki. Pierwszym zadaniem komisji było sprowadzenie aktów do Paryża dla potrzeb zamierzonego Sejmu. Pomimo jednak wysiłków Zwierkowskiego i Nakwaskiego nie zdołano skomunikować się z Więckowskim, który w owym czasie przeniósł się dla studiów do Heidelberga, a potem do Fryburga badeńskiego, gdzie zaniemógł. Wreszcie udało się Zwierkowskiemu dotrzeć do złożonego ciężką chorobą Więckowskiego, który zobowiązał się wydać papiery i istotnie po paru miesiącach wręczył mu mniejszą skrzynkę, zawierającą m. i. akt detronizacji Mikołaja. Resztę miał oddać za pewien czas. Nim jednak tego dokonał, zmarł 13 września r. 1836. Przed śmiercią tajemnicę swą zwierzył Bronisławowi Trentowskiemu, który opiekował się nim w czasie choroby, upoważniając go do wydania aktów tylko Zwierkowskiemu. Niestety zaszły nowe trudności, które zmusiły do odłożenia dalszych starań, i Zwierkowski nie zdołał już wydostać drugiej skrzynki. Tymczasem Nakwaski, osiadłszy na stałe w Vevey i uzyskawszy poddaństwo szwajcarskie, postanowił wszystkie akta zebrać u siebie. W tym celu nawiązał bliższe stosunki z Trentowskim, aby uzyskać odeń wiadomości o ich schronieniu. Trentowski po długim oporze, kiedy Nakwaski przedstawił mu zebrane z trudem pełnomocnictwa, dopiero w r. 1856 tajemnicę odkrył i wydał umówione z pastorem Miede upoważnienie Więckowskiego. Pastor już nie żył i skrzynię wydał syn jego, który się nią opiekował. W r. 1863 została ona przewieziona do Genewy, gdzie po zdjęciu pieczęci i skonstatowaniu zawartości sporządzono odpowiedni protokół. Odtąd skrzynia została u Nakwaskiego, który po długich staraniach wydostał jeszcze pozostałe akta, pozostawione przez Zwierkowskiego w r. 1848 u Gustawa Potworowskiego w Poznaniu. Odtąd Nakwaski nie rozstawał się już z papierami. Zabrał je do Tours, potem do Bordeaux, gdzie kolejno mieszkał. W czasie wojny r. 1870 w obawie

I. Czemu przypisać owo przepomnienie? Niewątpliwie tylko nieuwadze i przypadkowi.

Z powodu braku »prawnego kompletu« i konieczności szybszej, ze względu na bieg wypadków, procedury ustawodawczej, począwszy od 20 czerwca do 21 lipca, obie Izby obradowały razem, poczem już tylko kilka osobnych posiedzeń Senatu odbyto, by znów od 8 sierpnia obradować prawie wyłącznie w Izbach Połączonych. Ostatnie posiedzenie osobne Senatu odbyło się 17 sierpnia, z którego protokół, widocznie niedokończony, już nie był poddany pod zatwierdzenie Izby, bowiem nie został podpisany przez prezydującego. Od tego czasu kancelarja Izby Poselskiej przejęła niejako sekretarskie atrybucje Senatorskiej, bowiem wtędy protokoły z obrad Izb Połączonych sporządzał wyłącznie sekretarjat Izby Poselskiej.

Ponadto wyjazd 12 lipca¹ głównego stróża Archiwum Senackiego kasztelana Niemcewicza, który od początku istnienia Senatu (r. 1807), jako jego sekretarz, troską nie tylko odpowiedzialnego urzędnika, ale przede wszystkim uczonego-historyka je otaczał, sprzyjał temu zaniedbaniu. Stanowisko sekretarza Senatu objął po nim kasztelan Franciszek Wężyk², który obowiązki

przed Niemcami wyjął akt detronizacji i złożył dla pewności u konsula szwajcarskiego. Po wojnie cały zbiór miał być za zgodą żyjących jeszcze posłów i samego Nakwaskiego złożony w Bibliotece Polskiej w Paryżu, która, jako instytucja, posiadająca prawo obywatelstwa we Francji, dawała dostateczną gwarancję bezpieczeństwa. Uskuteczniło to wszakże dopiero po śmierci sędziwego posła braclawskiego (zm. 22 marca r. 1876). (Por. Br[onisław] Z[aleski] *Nakwaski Henryk. Rocznik Towarzystwa Historyczno-Literackiego w Paryżu rok 1873—1878*. II. Poznań 1879, 368—72; Ludomir Gadon *Z życia Polaków we Francji. Rzut oka na 50-letnie koleje Towarzystwa Historyczno-Literackiego w Paryżu 1832—1882*. Paryż 1883. 100—3, oraz tegoż *Emigracja Polska*. Kraków 1901. II. 78, 190—1, 195—7).

Pozatem Biblioteka Polska w Paryżu posiada prawie kompletne dossier, zatytułowane: »Koleje papierów sejmowych na emigracji«, złożone z 2 części: 1) »Papiery s. p. posła Nakwaskiego, dotyczące się papierów sejmowych« i 2) papiery »p. ś p. Bohdana Zaleskim; do papierów sejmowych; złożone [w Bibliotece Polskiej] 20 listopada r. 1886 przez D. Zaleskiego«. Część pierwsza składa się z 50 listów i dokumentów, a mianowicie Antoniego Ostrowskiego, Henryka i Bronisława Nakwaskich, Bronisława Trentowskiego, Stanisława Barzykowskiego, Walentego Zwierkowskiego i i., dotyczących dziejów papierów sejmowych od 4 lipca r. 1833 do 27 października r. 1874 (m. in. list do Nakwaskiego, zzywający go do złożenia tych papierów w jednej z instytucyj narodowych polskich); część druga składa się z 24 listów i dokumentów od 7 stycznia r. 1874 do 2 czerwca r. 1876 księdza Jelowickiego, Władysława Platera, Henryka Nakwaskiego, Dzierżbickego i i., dotyczących polemiki między Nakwaskim a Platerem, tudzież sprawy zdecydowania o losach papierów sejmowych. Ta część zawiera również długi, dwunastostronicowy (w 4 ce) list Nakwaskiego do Bohdana Zaleskiego, przedstawiający dzieje tych papierów.

¹ *Pamiętniki Juliana Ursyna Niemcewicza. Dziennik pobytu zagranicą od dnia 21 lipca r. 1831 do 20 maja r. 1841 t. I. 1831—1832*. Poznań 1876 str. 5.

² Wężyk podpisywał korespondencję »za sekretarza«, którym w zasadzie pozostał Niemcewicz. Znany mi z jego podpisem bruljon pisma prezydującego w Senacie wojewody Wodzieckiego do Rządu Narodowego z 23 lipca r. 1831 A(rchiwum) A(kt) D(awnych); A(rchiwum) S(enatu) wol. 117, k. 53, czystopisy pism prezydującego do marszałka Izby Poselskiej z 25 lipca, z 4 i 8 sierpnia Arch. Kom. Hist. S. 2. T. II (Ogóln. zbioru XIV).

te traktował raczej dorywczo, tembardziej że, jakem wspomniał, obrady Izby Senatorskiej stawały się coraz rzadsze i wreszcie całkowicie ich zaniesiano. A zupełnie nie ponosi tu odpowiedzialności ostatni już z okresu obrad, po opuszczeniu Warszawy odbytych, sekretarz kasztelan Narcyz Olizar¹, zwłaszcza że godność tę piastował więcej nominalnie.

Że w tym wypadku szczególnie zaważyła nieobecność Niemcewicza, wskazuje i ta okoliczność, iż kiedy w marcu przez pare dni była możliwość przeniesienia Sejmu do Miechowa, cała kancelarja i archiwum Senatu zostało spakowane i przygotowane do ewakuacji. Wydano wtedy nawet szczegółowe zarządzenia w przedmiocie podwód oraz osób, które miały opiekować się aktami w drodze i na miejscu w Miechowie².

Obecnie, w gorączce owych ostatnich dni powstania, kiedy jeszcze 6 września dyrektor kancelarji poselskiej Wojciech Tur z rozkazu prezydującego wtedy w Senacie wojewody Michała Radziwiłła i marszałka Izby

r. 1831, A. S. wol. 114, k. 45, 49, 52, oraz bruljony pism podobnych z 4 i 8 sierpnia r. 1831, A. S. wol. 119, k. 28 i 30.

¹ Znane mi są cztery listy obecności senatorów na Izbach Połączonych w Zakroczymiu z 12 r., 12 w., 14 i 19 września, podpisane przez Olizara »za sekretarza« Senatu. W pare miesięcy potem na indagacji w sądzie wyparł się on tego stanowiska, twierdząc, że podpisy te zostały podrobione. Por. *Pamiętniki kasztelana Narcyza Olizara*, Lipsk 1871 str. 118—9. Wspomniane listy obecności A. S. wol. 137, k. 23, 24, 30 i 62.

² Por. przemówienie Niemcewicza na posiedzeniu Izb Połączonych 3 marca: »Jako sekretarzowi Senatu i stróżowi archiwów sejmowych niech mi wolno będzie kilka słów o bezpieczeństwie tychże archiwów powiedzieć i wspomnieć udzielone nam przez j. w. marszałka zdanie naczelnego wodza, aby te archiwa jak najtroskliwiej od niebezpieczeństwa zachować. Nadto ufam waleczności wojska naszego, abym się obawiał zajęcia stolicy przez nieprzyjaciela. Gdy jednak za wyroki niebios ręczyć nie można; gdy jeden popłoch może nader szkodliwe sprawić skutki; gdy miasto to — niech to będzie bez obrazy — nie okazuje takiej energii i męstwa, jakie w wolnych reprezentantach spostrzegać się dają; gdy Izby uchwały, że do Miechowa swoje obrady przeniosą, pytam się, czy akta mają czekać ostatniej chwili, gdy nieprzyjaciel, świadomy może waszego postanowienia, może wysłać kozaków na ich zajęcie? Czy nie roztropiej będzie zasłonić go od wszelkiego przypadku? Możliwy naprzód wysłać kancelarję dla ubezpieczenia archiwów i przygotowania miejsca dla reprezentacji. W siedemdziesiątym czwartym roku, gdy już tyle przeżył rewolucji i krwi je i niewolą swoją zakończył, nie żadna trwoga, ale chęć przygotowania miejsca dla reprezentantów i dla zabezpieczenia archiwów mną powoduje. Mógłbym więc ja z p. Buczyńskim wyjechać naprzód z aktami, zacny zaś obywatel referendarz Hube, który ciągle nam pomagał w czasie tego Sejmu, zająłby się kancelarją Senatu«. *Dziennik Sejmu* II, 221—2. Ostatecznie z aktami miał jechać w charakterze kwatermistrza najpierw dyrektor kancelarji Senatu sekretarz Jan Buczyński wraz z woźnym Adamem Jamiolkowskim, a następnie i sam Niemcewicz. Por. list prezydującego w Senacie kasztelana Nakwaskiego do Rządu Narodowego z 4 marca r. 1831 o wypłacenie z tego powodu Buczyńskiemu i Jamiolkowskiemu trzymiesięcznych poborów, a następnego dnia i Niemcewiczowi A. S. wol. 117 k. 10—12, także list prezydującego wojewody Radziwiłła do Rządu Narodowego z 9 marca r. 1831 w sprawie zarządzenia, »ażeby pokryta bryka wraz z trzema końmi, do pociągu zdaniem, na każde wezwanie pod też akta przeznaczone być mogły«, i odpowiedź Rządu (k. 16—17). Por. *Ż. U. Niemcewicza Pamiętniki z 1830—1831* wydał Marjan Antoni Kurpiel, Kraków 1909 str. 82, 85.

Poselskiej Władysława Ostrowskiego zabrał z kancelarii Senatu parę ważniejszych dokumentów¹, by je razem z protokółami i papierami Izby Poselskiej wywieźć z zagrożonej stolicy², protokoły senackie pozostały.

W parę dni po wzięciu Warszawy zjawił się w kancelarii Senatu gubernator wojenny stolicy gen. Witt, i od pozostałego na straży archiwum dyrektora kancelarii Jana Buczyńskiego zażądał okazania aktów oraz wydania paru dokumentów, a przede wszystkim oryginału konstytucji Królestwa z roku 1815, oraz wszystkich protokołów posiedzeń Senatu z czasów powstania³. Z czyjego polecenia i poco akta te zabrał, nie możemy dziś stwierdzić, bowiem archiwum kancelarii wojennego gubernatora warszawskiego zostało przetrzebione w nieznanym czasie, z niewiadomej przyczyny i w niewyjaśniony dotąd sposób do tego stopnia, że zaledwie znikome resztki zeń pozostały. W każdym bądź razie dostały się one, wraz ze znalezionymi strzępami aktów sejmowych i rządowych z Zakroczymia i Płocka, oraz innych dokumentów, wziętych przy rewizjach uwięzionych działaczy powstańczych (a przede wszystkim Wincentego Niemojowskiego), do kancelarii Sądu Najwyższego Kryminalnego, którego pierwszym prezesem (od 2 marca r. 1832) był właśnie Witt⁴, skąd przekazano je prokuratorowi tegoż sądu.

W archiwum Senatu jednak, prócz powyższych protokołów, pozostawiono całą kancelarię senacką, zawierającą korespondencję prezydującego z marszałkiem Izby Poselskiej, z dyktatorem, z Rządem Narodowym, ministrami,

¹ Tur zabrał wtedy: 1) akt detronizacji Mikołaja, 2) protokoły sejmików litewskich, wołyńskich, podolskich i kijowskich, 3) adres do Sejmu Wołynian, Litwinów, Podolan i Ukraińców, wreszcie 4) odezwę do Sejmu Gwardji Narodowej. Kopia rewersu Tura, poświadczona »za zgodność« przez Buczyńskiego, przy raporcie Gautiera do prezesa Rządu Tymczasowego Engla z 27 listopada r. 1831. A. A. D., A(ktu) R(ady) A(dministracyjnej Kr. Pol.) wol. 4045, k. 9.

² L. Gadon pisze, jakoby: »papiery sejmowe wywiozł z Warszawy razem z marszałkiem i w jego powozie Wojciech Tur, dyrektor kancelarii sejmowej...« (*Emigracja Polska* II 195); wiadomość ta o tyle jest błędna, że marszałek po zatargu z Krukowieckim w nocy z 7 na 8 września, jak sam w rok po wypadkach tych pisze (3. X. 1832 r.), rano 8 udał się sam »prosto na Pragę i dlatego nie miałem ani powozu ani żadnych moich rzeczy, ani nawet pieniędzy i jak stałem, tak piechotą szedłem aż prawie do Jabłonn. Nim jednak do niej doszedłem, kolega Tymowski Kantorbery odstąpił mi swego miejsca na bryczce kasztelana Wojciecha Ostrowskiego...« *Autobiografia hr. Wład. Ostrowskiego Marszałka Sejmu 1830—31 roku. Rocznik Towarzystwa Historyczno-Literackiego w Paryżu. Rok 1869. Paryż 1870 str. 190—1.*

³ Por. tenże raport Gautiera, na podstawie relacji Buczyńskiego. »w którego obecności cała ta czynność odbyta została«. Prócz wyżej wspomnianych rzeczy Witt zabrał wtedy: 1) uwierzytelniony przez delegację Senatu przekład polski konstytucji, 2) kopję raportu Rady Administracyjnej do króla z 4 grudnia r. 1830, wreszcie 3) deklaracje senatorów, którzy, nie będąc na posiedzeniu Izby Połączonych 18 grudnia r. 1830, przystępowali w ten sposób do aktu uznania rewolucji za narodową. A. R. A. wol. 4045, k. 5.

⁴ Zachowany inwentarz kancelarii wojennego gubernatora warszawskiego zawiera trzy pozycje, które mogłyby dotyczyć tych akt. Są to: wol. 66. O gramocie darowanej Carstwu Polskiemu, wol. 172. O sienatorach, posłach i deputatach b. polskiego prawitielstwa i wol. 72. O sochranienji wsiach archiwow w Warszawie w poriadkie i sowierszennoj cielosti.

poszczególnymi senatorami, protokoły Nadzorczej Delegacji Sejmowej przy dyktatorze, fragmenty i bruljony protokołów komisji sejmowych, akta kwalifikacyjne kandydatów na urząd senatorów, szereg projektów do praw, memoriałów, podań i t. p. Celem rozejrzenia się w tych papierach prezes Rządu Tymczasowego Królestwa Polskiego rzeczywisty tajny radca Engel rozkazem z 19 listopada r. 1831 polecił »nadzwyczajnemu referendarzowi stanu« Karolowi Hübnerowi, »ażby niezwłocznie udał się do kancelarii Senatu, i wszelkie tam się znajdujące akta przejrzawszy i spis onych sporządziwszy, mianowicie co do akt od d. 29 listopada r. 1830 uformowanych, takowe pieczęcią swą opatrzył, niemniej kancelaryę Senatu do dalszego rozkazu opieczętował...«¹. Ponieważ jednak Paskiewicz przydzielił go do komisji, wyznaczonej dla uporządkowania kancelarii w. ks. Konstantego, a ponadto polecił mu wyszukiwanie i uporządkowanie »niektórych papierów dyplomatycznych«, Hübner, nie mogąc podołać tylu naraz obowiązkom, pismem z 24 listopada prosił Engla o powierzenie kontynuacji tej misji komu innemu, mimo że »czynność ta w najważniejszej części do skutku doprowadzoną została«². Tegoż dnia jeszcze Engel polecił nadzwyczajnemu referendarzowi stanu Antoniemu Gautierowi przejęcie kluczy kancelarii Senatu od Hübnera i wykończenie inwentaryzacji, przezeń rozpoczętej³.

Pare dni potem, 27 listopada Gautier już złożył raport »o skutecznieniu commissorium spisania aktów, w kancelarii Senatu znajdujących się«⁴. Wydzielił on akta powstańcze, dokończył inwentaryzacji obu działów z przed i po 29 listopada. Te ostatnie podzielił na 15 woluminów, obejmujących następujące grupy akt: I uchwały, II korespondencja z Rządem Narodowym, III korespondencja z Komisją rządową Spraw Wewnętrznych w sprawie sejmików i formowania ksiąg obywatelskich, IV korespondencja z Komisją rządową Skarbu, V korespondencje rozmaite, VI korespondencje z senatorami w przedmiocie urlopów, tudzież niektórych usprawiedliwienia się, iż do pełnienia urzędów nie przybywają, VII akta Sejmu z 18 i 20 grudnia r. 1830. VIII akta Deputacji Sejmowej, czuwającej nad władzą dyktatora⁵, IX papiery, dotyczące deputacji w osobach ks. Lubieckiego i posła Jana hr. Jezierskiego, przez dyktatora do Petersburga wysłanej, X księga do zapisywania ofiar dla podoficerów i żołnierzy, tudzież ich wdów i sierot, XI korespondencja z konsulem pruskim Szmidt w przedmiocie komunikacji z Prusami, XII przysięgi różnych urzędów i obywateli, XIII akta korespondencji z marszałkiem Izby Poselskiej, XIV akta kwalifikacyjne do kandydacji na urząd senatora, XV akta różne, nadesłane od Rad Wojewódzkich do decyzji Senatu, tyczące się

¹ Engel do Hübnera 19 listopada r. 1831. A. R. A. wol. 4045. k. 1.

² Hübner do Engla 24 listopada r. 1831 l. c. k. 3.

³ Engel do Gautiera 24 listopada r. 1831 l. c. k. 3.

⁴ Gautier do Engla 27 listopada r. 1831 l. c. k. 4—5 i załączniki k. 6—21.

⁵ Z akt tych protokół Deputacji ogłoszony został w miesięczniku *Droga* z r. 1927 N. 6 i 7.

formowania ksiąg obywatelskich i list kadydatów do urzędów administracyjnych i sądowych; niektóre nadesłane jeszcze przed rewolucją. Wykaz ten został zaopatrzony w sporządzony przez Buczyńskiego¹ szczegółowy spis dokumentów, zawierających się w woluminach I, II, V, VII, VIII, IX i XII, bowiem pozostałe »zawierają intytlucją oznaczone przedmioty i dlatego spisem ich szczegółowym, ile do wyjaśnienia rodzaju aktów niepotrzebnych«, oraz przez wzgląd na pośpiech nie zajął się.

Gautier, wykonawszy w ten sposób polecenie, opieczetował »akta przedrewolucyjne w dwóch spojonych szafach z stosownym napisem, akta zaś rewolucyjne w trzeciej, w którą klucze od poprzednich« włożył; poczem opieczetował »dwoje drzwi, jedne od sali tronowej, drugie wchodowe pieczęcią, którą dla przyszłego dowodu jej całości« wycisnął na raporcie przy podpisie, klucze zaś od szafy, zawierającej akta rewolucyjne i od drzwi wchodowych złożył wraz z raportem Englowi.

Mimo tych pieczęci niedługo Archiwum Senatu pozostało w spokoju. Już 20 stycznia r. 1832 Rząd Tymczasowy uchwalił przenieść zeń księgi przysięg do archiwum Komisji rz. Spraw Wewnętrznych i Policji², a niebawem, na skutek żądania prokuratora królewskiego przy Najwyższym Sądzie Kryminal-

¹ Ślady pracy Buczyńskiego i protokolanta Wincentego Danilewicza przy inwentaryzacji tych akt spotyka się na każdym kroku. Nadmienić należy, że Buczyński, zatrudniony w kancelarii Senatu od r. 1817, na stanowisku swem sekretarza i dyrektora kancelarii Senatu pozostał do 1 stycznia r. 1833 (por. jego stan służby A(rchiwum) S(karbowe), akta Komisji Emerytalnej w Radzie Stanu wol. 746), a Danilewicz do 21 grudnia r. 1831 (jego stan służby l. c. wol. 1284). Buczyński, zrazu kancelista, potem 30. XII. r. 1820 posunięty z nominacji namiestnika na podsekreterza, został 12. IV. r. n. z nominacji prezesa Senatu woj. St. Potockiego na wniosek Niemcewicza przeznaczony »na nowootworzoną posadę sekretarza archiwisty w kancelarii Senatu«. W piśmie nominacyjnem podkreślono jego zalety jako urzędnika, »którego zdatność i dobre obyczaje są nam znane«. Dawne jego stanowisko objął Karol Treu. Z tytułu tego stanowiska Buczyński ułożył akta Senatu, rozsegregował, opisał, pozszywał i w ten sposób właściwie stworzył archiwum, którego stan poprzedni wiele pozostawiał do życzenia. »Akta w jednej części tylko pozszywane — pisze on w raporcie o odebraniu »archiwum senatu, biblioteki i innych sprzętów« z 27. IV. r. 1821 — lubo jeden tytuł mają na wierzchu, w każdej przeciw materji można coś znaleźć w jednymże woluminie. Niektóre ekspedycje są ponumerowane i to dwoma lub trzema liczbami, inne nietylko bez numeru, ale nawet bez daty; dlatego wielka zachodzi trudność w uporządkowaniu, gdyż ani numeru, ani daty trzymać się nie można. Po większej części papiery niepozszywane znajdować się dają w innem miejscu, dowody do tychże w innem lub też zupełnie jedne bez drugich, pozwijane z prywatnemi zupełnie do archiwum nienależącemi papierami, pomieszane z flaszkami lekarstw, garderobą, sprzętami gospodarskimi i t. d.« Sporządzone 20. V. t. r. 4 spisy: 1) akta deputacji tytułów honorowych, 2) właściwych aktów Senatu, 3) sprzętów, »znajdujących w sali sesjonalnej i kancelarii« oraz 4) książek z biblioteki Senatu, świadczą o sumiennosci, z jaką Buczyński pracy swej dokonywał. Każdy wolumin został zaopatrzony w sporządzony własnoręcznie przez niego spis aktów. Na podstawie dokonanej przezeń pracy można śmiało go uważać za twórcę archiwum Senatu. Wspomniane wyżej pisma nominacyjne, raport oraz spisy w A. S. wol. 22 k. 18, 19, 20, 22 i zał.

² Dotycząca uchwała Rządu Tymczasowego z 20 stycznia roku 1832 p. *Protokół posiedzeń Ra. Tymcz. Kr. Pol. z 1831—1832* w A. A. D.; kopja uwierzytelniona przez Engla w A. R. A. wol. 4045,

nym Eugenjusza Pokłękowskiego, któremu do aktu oskarżenia były niezbędne archiwalja Senatu, Rada Administracyjna na posiedzeniu 13 kwietnia r. 1832 poleciła, aby Gautier zdjął pieczęcie »i od tej chwili mając sobie pod bezpośredni dozór oddane pomienione archiwum, jedynie prokuratorowi udzielenia wszelkich akt za pokwitowaniem nie odmawiał«¹. Na skutek tego polecenia Gautier 26 kwietnia wydał upoważnionemu przez Pokłękowskiego podprokuratorowi Rosińskiemu z części archiwum przedrewolucyjnego wszystkie akta, dotyczące Sądu Sejmowego z l. 1827–9, z czasów zaś powstania 9 woluminów. W parę zaś miesięcy później 26 września zjawił się w archiwum Senatu sam Pokłękowski i zabrał pozostałe 6 woluminów akt powstańczych, oraz częściowo zachowany dziennik podawczy, a z dawniejszych wszystkie protokoły posiedzeń Senatu. akta sejmowe i Senatu z r. 1830, protokoły posiedzeń Izby Poselskiej z t. r., wreszcie akta, dołączone do protokółów posiedzeń Izby Poselskiej².

W ten sposób cała grupa akt parlamentarnych archiwum Senatu przeszła do akt prokuratora Sądu Najwyższego Kryminalnego. Drobną tylko część aktów tego charakteru, obejmującą protokoły wyborów posłów i deputowanych, została włączona do archiwum Rady Administracyjnej³. Na miejscu po-

k. 23. Uchwała ta zapadła na skutek podania dymisjonowanego podpułkownika b. wojsk polskich Jana Krassyna, który, zgłaszając się o emeryturę, prosił o stwierdzenie na podstawie przechowanych w archiwum Senatu ksiąg przysięg, iż takowej na wierność Rządowi Narodowemu nie składał. Rząd Tymczasowy wychodził z tego założenia, że napewno podań podobnych będzie więcej; polecił je więc wszystkie kierować do Komisji rz. Spraw Wewnętrznych. Z okazji przekazania tego kompleksu z archiwum Senatu wszystkie księgi i oddzielne protokoły wykonanych przysięg oparowano i dokładnie opisano. Akt zdawczo-odbiorczy podpisany został z jednej strony przez Gautiera, z drugiej zaś strony przez delegata Komisji rz. Spraw Wewnętrznych sekretarza Kzonęć. Jednocześnie Gautier w raporcie z 25 lutego do radcy stanu p. o. sekretarza Rządu Tymczasowego Tymowskiego stwierdza, iż okazał się brak księgi przysięg funkcjonariuszów Komisji rz. Wojny i urzędów jej podległych, zabranej przedtem przez gen. Rautenstraucha, oraz ksiąg z województw zawiślańskich: augustowskiego, płockiego, podlaskiego i lubelskiego, których, jak wiemy, wogóle nie było. Tem niemniej na skutek owego raportu Rząd Tymczasowy na posiedzeniu z 28 lutego (patrz protokół posiedzeń) uchwalił zwrócić się do Komisji rz. Spraw Wewnętrznych i Policji oraz Oświecenia z poleceniem poszukiwań tych ksiąg. Podanie Krassyna, korespondencja w tej sprawie Rządu, oraz raport Gautiera wraz z inwentarzem ksiąg w A. R. A. wol. 4045, k. 22, 24–5, 30–8.

¹ Por. protokół Rady Administracyjnej z 13 kwietnia r. 1832 *Protokoły posiedzeń R. A. 1832 t. I* w A. A. D. Wypis z protokołu w A. R. A. wol. 4045, k. 41.

² Raporty Gautiera do Tymowskiego z 1 maja i 9 października r. 1832, w załącznikach szczegółowe protokoły zdawczo-odbiorcze, w A. R. A. wol. 4045, k. 42–50.

³ Por. »Notyssa o archiwum Rady Administracyjnej Królestwa« z 20 lutego r. 1867, sporządzona z okazji zwinienia Rady Administracyjnej przez dyrektora archiwum Władysława Wende, A. A. D., A. R. A. wol. 18, k. 63–4; »W Archiwum Rady Administracyjnej złożone są nadto: ... 2) mała część akt b. Senatu Królestwa, obejmująca protokoła wyborów posłów i deputowanych, 3) część akt tak zwanego Rządu Narodowego z r. 1831, których to akt większa część wydana została na żądanie prokuratora generalnego przy Najwyższym Sądzie Kryminalnym do sądenia przestępców stanu, w r. 1834 (*sic*) ustanowionym«, tych ostatnich w arch. było 229 wol.; toż w czystopisie A. R. A. wol. 4044 d., do N. 1733.

zostały jeszcze akta heraldyczne, dotyczące szlachectwa i tytułów honorowych, które rozporządzeniem namiestnika Paskiewicza z 7 listopada r. 1836 zostały przekazane wraz z biblioteką i meblami powstałej właśnie przy Radzie Stanu Heroldji Kr. Pol. Tak rozproszyło się ostatecznie archiwum Senatu¹.

Część akt, zabrana przez Pokłękowskiego, została w jego kancelarii niejako skompletowana z diariuszami Senatu, wydanemi swego czasu gen. Witowi, oraz z okruciami akt sejmowych, zebranemi w różnych okolicznościach po upadku powstania². U Pokłękowskiego prawie wszystkie pozostały do końca procesu (konfirmacja wyroku i rozwiązanie sądu nastąpiło we wrześniu roku 1834). Tylko nieznaczna ilość akt, dotyczących głównie detronizacji Mikołaja, oraz naczelników i członków »Nieprawego Rządu, po dniu 25 stycznia 1831 r.« powstałego, którzy nie oświadczyli »swej podległości do dnia 13

¹ Dotycząca korespondencja i dokumenty w tej sprawie w A. R. A. wol. 4045, k. 53, 57—70; m. in. znajduje się tu inwentarz biblioteki b. Senatu, obejmujący 106 pozycyj w 343 tomach. Biblioteka ta, znacznie z biegiem czasu zwiększona, po skasowaniu we wrześniu 1841 r. Rady Stanu przeszła do ustanowionych na jej miejsce IX i X warszawskich Departamentów rządzącego Senatu. Przechowywała się w zamku królewskim w apartamentach namiestnika królewskiego do czasu przywrócenia w marcu 1861 r. Rady Stanu, która objęła ją z powrotem w swoje posiadanie. Zapakowano więc książki w skrzynię i w końcu r. 1862 przewieziono do siedziby Rady Stanu w pałacu namiestnikowskim (dziś Rady ministrów). Nie zdążono ich jednak rozpakować, kiedy we wrześniu r. 1863 z powodu pożaru gmachu ratuszowego udzielono w pałacu namiestnikowskim, kosztem biur Rady Stanu, gościny bezdomnemu magistratowi warszawskiemu. Z powodu ciasnoty paki zwalono do wozowni pałacowej, w której zapomniane pozostały do r. 1867. Po skasowaniu w tymże roku ostatecznie Rady Stanu i zastąpieniu Rady Administracyjnej Komitetem Urządającym, biblioteka jej dawna oraz z biegiem czasu nagromadzona nowa pozostały bezpańskie. W tym stanie rzeczy dyrektor Archiwum Akt Dawnych Władysław Wenda zwrócił się do Komitetu Urządającego z inicjatywą przekazania obu tych bibliotek »na rzecz Okręgu Naukowego Warszawskiego«. Namiestnik Berg 5 października r. 1867 przychylił się do tej myśli, wobec czego Wenda wszystkie książki zinwentaryzował, a następnie z rozporządzenia Komitetu Urządającego 25 listopada przekazał Bibliotece Głównej Warszawskiej. Protokoły zdawczo-odbiorcze podpisali z ramienia Komitetu W. Djaconow i Wenda, z ramienia Biblioteki bibliotekarz Józef Przyborowski i sekretarz Aleksander Płoński. W ten sposób książki b. Senatu znalazły się w Bibliotece Głównej, potem Uniwersyteckiej Warszawskiej. Akta biblioteki i archiwum Rady Stanu w A. A. D. k. 22 i n.

² Wolumin 337 archiwum Sądu Najwyższego Kryminalnego, zawierający akta prokuratora, »styczące się rozbioru rozmaitych akt i pokwitowania z onych«, obejmuje m. i. korespondencję w sprawie przekazywania prokuratorowi nie tylko znalezionych akt powstańczych, ale wogóle wszystkich nawet z przed powstania, mających charakter polityczny. Z archiwaliów powstańczych zasługują na wyróżnienie: 1) fragmenty akt Izby Poselskiej z ogólnej ilości 23 fascykułów (spis ich, sporządzony przez »dyrygującego kancelarją rosyjską przy oddzielnym sądzie kryminalnym« Starynkiewicza l. c., k. 18—22), 2) akta Komitetu Rozpoznawczego w ilości 495 fascykułów, przekazane przez Komisję gen. Krywcowa (spis l. c. k. 23—7), 3) część aktów Rządu Tymczasowego, Rady Najwyższej Narodowej i Rządu Narodowego, przechowywanych w archiwum Rady Administracyjnej (spis l. c. k. 37—8). Z przedpowstańczych, nie licząc wspomnianych już poprzednio akt Sądu Sejmowego, oraz wogóle sejmowych, akta różnych komisyj śledczych, »ustanowionych dla wykrycia tajnych towarzystw, między uczniami i innemi osobami istniejących«, w ilości 6 fascykułów (spis l. c. k. 11—2). Wspomnieć wreszcie należy o bogatym zbiorze prasy z czasów powstania (spis l. c. k. 36).

września 1831 r., i tych, którzy rząd swój nieprawy w Zakroczymiu odnowili«, wreszcie »podżegaczy i wykonawców morderstw z dnia 15 i 16 sierpnia 1831 r.«¹, zostało 5 września r. 1832 złożonych trzeciej (ostatniej) delegacji sądu, rozpatrującej właśnie sprawy tych najwyższej kategorii przestępców. W grupie tej znalazły się również z protokółów sejmowych Senatu rewolucyjnego cały wolumin drugi, a z pierwszego karty od 76 do 91 włącznie², zawierające posiedzenia Izb Połączonych z 25 i Senatu z 26 stycznia; prawdopodobnie zatem pozostała część tego woluminu albo była jeszcze potrzebna prokuratorowi, albo była już w posiadaniu delegacji czy też sądu.

D. 26 i 27 sierpnia r. 1834 prawie wszystkie akta powstańcze z biura prokuratora przeszły do »biura przybocznego« Paskiewicza »do urzędowego użytku j. w. Brujewicza dyrektora kancelarii j. o. księcia namiestnika królewskiego«. Szczegółowe spisy zabranych wtedy przez urzędnika kancelarii namiestnika Samuela Szczyta akt m. i. obejmują akta Senatu i Izby Poselskiej z epoki rewolucyjnej³. Żaden z tych spisów nie zawierał protokółów Senatu. Nie udało mi się ustalić, kiedy i w jakich okolicznościach protokoły te znalazły się z innymi aktami w kancelarii namiestnika, w każdym razie posłużyły one wraz z innymi materiałami do ułożenia obszernego skorowidza uczestników powstania⁴, sporządzonego dla celów informacyjnych o kandydatach, zgłaszających się na posady rządowe.

Z kancelarii Paskiewicza akta powstańcze przeszły już do archiwum Rady Administracyjnej, stanowiącego główny zręb dzisiejszego Archiwum Akt Dawnych⁵, częściowo na dawne swe miejsce, jak akta Rządu Narodowego, częściowo zaś utworzono z nich osobny dział dosyć przypadkowy i chaotyczny. W dziale tym umieszczono najpierw akta Komitetu Rozpoznawczego do przejrzenia papierów policji tajnej oraz innych spraw sekretnych rządu ro-

¹ W myśl ukazu o amnestji z 1 listopada r. 1831 ob. *Dziennik Praw Kr. P.* XIII, 272 i n.

² Pokwitowanie, podpisane przez wszystkich trzech członków delegacji: gen. Paniutina, gen. Dmitriew-Mamonowa i sędziego Najwyższego Trybunału Józefa Faleńskiego, obejmuje 27 pozycji, w tem akt powstańczych z różnych działów 23 i samego prokuratora 4. A. S. N. Kr. wol. 337, k. 28.

³ Prócz tych Szczyt zabrał wtedy: 1) gazety, w czasie rewolucji w Warszawie wychodzące, 2) akta Rządu Tymczasowego, Rady Najwyższej Narodowej i Rządu Narodowego, w latach 1830 i 1831 uformowanych i 3) akta Komitetu Rozpoznawczego. A. S. N. Kr., wol. 337, k. 36—46.

⁴ Skorowidz ten, doprowadzony tylko do litery *je* (podług alfabetu rosyjskiego), prawdopodobnie wogóle nie był wykończony, bowiem ogromna ta praca przewlekła się i z biegiem czasu stawała się mniej wartościową dla potrzeb bieżących kancelarii namiestnika. Nadmienić należy, że już w roku 1833 na polecenie namiestnika sporządzony został przez urzędnika Krasowskiego skorowidz uczestników powstania na podstawie prasy współczesnej, uzupełniany następnie parokrotnie, który obejmuje wiadomości o 1362 osobach.

⁵ Po rozwiązaniu dekretem z 15 czerwca r. 1867 Rady Administracyjnej i przelaniu jej atrybucyj na Komitet Urządzący, z »ukończonych interesów znoszącej się Rady Administracyjnej, tudzież b. Rady Stanu Królestwa» zostało utworzone Archiwum Akt Dawnych. Podstawą jego stało się archiwum Rady Administracyjnej, obejmujące wszystkie akta centralnych władz Królestwa od 1807 r. W 1872 roku przeniesiono całe Archiwum do dzisiejszej jego siedziby przy ulicy Jezuickiej.

syjskiego w ogólnej ilości 520 woluminów, a następnie dołączono do nich najrozmaitsze inne, przeważnie fragmentaryczne, w rodzaju dyssolutów, między którymi znajdują się strzępy archiwów sejmowych. a w nich przeważnie senackich. Protokoły Senatu otrzymały N 559¹.

W 1915 roku. w czasie ewakuacji przez Rosjan Warszawy, razem z innymi kompleksami całego archiwum o politycznym charakterze wywieziono je do Moskwy, skąd na mocy traktatu ryskiego w r. 1923 wróciły do Archiwum Akt Dawnych.

Już polski zarząd Archiwum Akt Dawnych wyeliminował wszystkie znalezione akta sejmowe, pochodzące z dawnego archiwum Senatu, i w ten sposób w miarę możliwości zrekonstruował dawny jego skład. Braki. o ile sądzić można ze starych sygnatur, inwentarza Gautiera, oraz późniejszych zdawczo-odbiorczych protokółów. są stosunkowo nieznaczne. Włączono tu również parę kopij i przekładów rosyjskich, sporządzonych na potrzeby Sądu Kryminalnego. W dzisiejszym układzie materiały, pochodzące z czasów powstania, zostały zgrupowane razem w dziale III, obejmującym pozycje inwentarzowe od 102 do 138; wśród tych protokoły Senatu rewolucyjnego umieszczono pod N. 116^a i 116.

II. Protokoły Izby Senatorskiej z całego owego działu III stanowią najpełniejszą i zamkniętą całość Są one ostatecznie opracowane i przeważnie gotowe do czystopisów. o czym świadczą liczne poprawki i podpisy prezydujących sesjom pod każdym protokołem. Jeżeli chodzi o protokoły Izby Senatorskiej, są one prawie wszystkie; w jednym tylko wypadku stwierdziłem brak protokołu posiedzenia z dnia 11 sierpnia (N. 112). Dlatego nasunąć się może podejrzenie i innych braków, zwłaszcza że pisane były nie w jednej księdze zeszytej i oparafowanej, jak to miało miejsce dawniej z czystopisami, ale na luźnych arkuszach. W każdym razie w protokołach Senatu jak również i Izby Poselskiej nie natrafiłem na jakikolwiek ślad braków poza tym jednym wypadkiem. Natomiast protokółów Izb Połączonych, za wyjątkiem odbytych w grudniu, styczniu i lutym, niema wcale. Stąd wnoszę, że sekretarjat Senatu przestał je wogóle sporządzać, pozostawiając tę czynność sekretarjatowi Izby Poselskiej.

Protokoły te pisane są przeważnie pagina fracta (od lutego wyłącznie) na arkuszach formatu kancelaryjnego różnego gatunku. Każdy zaczyna się na nowym arkuszu tytułem, zawierającym datę i określającym rodzaj posiedzenia (Izb

¹ Aleksander Kraushar w artykule *Źródła archiwalne do dziejów polistopadowych 1832—1842* (*Przegląd Historyczny*, XVII. Warszawa 1913) podaje dość przypadkowo zestawiony inwentarz tego archiwum. Ponieważ tytuły przeważnie podał niedokładnie, a ponadto porządku inwentarzowego nie zachował, segregując woluminy na dowolne działy, publikacja ta nie może mieć zastosowania praktycznego. Akta sejmowe zostały w niej rozbite i większość senackich, a między niemi »protokoły posiedzeń Senatu« noszą tytuł, nieodpowiadający tytułowi archiwalnemu: »akta Izby Poselskiej z r. 1831« (str. 111).

Połączonych, publiczne lub bez określenia, co oznacza posiedzenie prywatne) Początkowe, z których pięć pierwszych przepisano »na czysto« (choć porobiono i na nich poprawki), redagowane były dość szczegółowo: przytaczano w nich w dosłownym brzmieniu poszczególne przemówienia, projekty do praw, czy korespondencję. Następnie teksty przemówień, podawane przez samych mówców, oraz projekty do praw częstokroć drukowane załączano do protokołu na osobnych kartach, z których były na sesji odczytywane; w samym protokole zaznaczano tylko odpowiednią adnotację w rodzaju »wpisać«, z odniesieniem do sygnatury załącznika a, b, c, i t. d. Z czasem jednak projekty do praw wszystkie, a przemówienia przeważnie omawiano lub streszczano, podając w załącznikach tylko ważniejsze, np. referentów komisij sejmowych, wprowadzających projekty do praw pod obrady Izby.

Każdy protokół po wspomnianym tytule zawiera listę obecności senatorów w porządku starszeństwa (po prezydującym biskupi, wojewodowie i kasztelanowie), częstokroć z zaznaczonym rezultatem głosowania, umieszczoną na lewej stronie arkusza, raz tylko zaznaczono obecność i wotowanie na osobnej drukowanej liście przy protokole z 18 czerwca (N. 84), a raz pominięto zupełnie przy niedokończonym protokole ostatnim Izby Senatorskiej z 17 sierpnia (N. 115). Często przy ostatnim nazwisku zaznaczano w nawiasach ilość obecnych senatorów. Sam protokół zajmuje przeważnie prawą połowę strony, na lewej znajdują się dość liczne poprawki i uzupełnienia, dokonane prawdopodobnie przez sekretarza Senatu Niemcewicza, bądź przez zastępującego go początkowo w sekretarstwie radcę stanu Hubego, wreszcie i przez prezydujących, podpisujących protokoły. Pod protokołem znajduje się podpis prezydującego na sesji senatora pełnem nazwiskiem lub w skróceniu, czy pierwszą literą nazwiska

Pierwsze dziewięć posiedzeń podpisał lub podcyfrował prezydujący pod nieobecność prezesa Senatu wojewoda Stanisław Zamoyskiego senator wojewoda Adam Czartoryski; następnie, począwszy od X-go, na którym przewodniczył jeszcze Czartoryski, prezydujący po powołaniu Czartoryskiego na stanowisko prezesa Rządu, najstarszy z nominacji senator wojewoda Ignacy Miączyński; trzy posiedzenia z 26, 27 i 28 lutego podpisał prezydujący pod nieobecność Miączyńskiego, kasztelan Franciszek Nakwaski pięć z 15 czerwca, 23 i 25 lipca, 4 i 5 sierpnia wojewoda Stanisław Wodzicki. Pod paroma protokołami brak jest podpisu, a mianowicie z 20 grudnia i 29 stycznia przy przewodnictwie Czartoryskiego, z 18 czerwca przy przewodnictwie Miączyńskiego, z 8 sierpnia przy przewodnictwie Kochanowskiego, z 14 sierpnia przy przewodnictwie Radziwiłła i z 17 sierpnia (protokół nieukończony, bez listy obecności).

Same protokoły pisane są przez rozmaite osoby. Z pośród kilkunastu charakterów pisma udało mi się stwierdzić, że przeważną ich część sporządził dyrektor kancelarii, a następnie zastępca sekretarza Senatu Jan Buczyński,

braz zastępujący zapadającego w grudniu i styczniu na zdrowiu Niemcewicz Michał Hube¹, rzadziej sporządzali je sporadycznie protokółanci Wincenty Danilewicz i Karol Treu². Pozatem paru, rzadziej spotykających się charakterów pisma, nie zdołałem ustalić. Załączniki przemówień najczęściej są skreślone przez samego mówcę, czasami jednak przepisane przez protokółanta. Są one prawie wszystkie, brak ich tylko przy paru protokółach, a przede-wszystkiem z 25 stycznia, gdzie nie dołączono kopij licznej korespondencji z sekretarzem stanu Grabowskim i władzami rosyjskimi, odczytanej wtedy przez sekretarza Rady Najwyższej Narodowej Plichtę, oraz relacji posła Jezierskiego z audjencji u cesarza. Ponadto w protokóle z 29 stycznia widać, że przemówienie kasztelana Lewińskiego zostało przezeń 5 maja wycofane i potem niezwrócone do akt, a w protokóle z 3 lutego znajduje się notatka, nakazująca przepisanie i włączenie do protokółu odpowiedzi Sejmu na adres Litwinów, której też nie załączono. Podobne braki zaznaczałem w uwagach, odsyłając jednocześnie do tekstów, drukowanych w *Diariuszu Sejmu*.

Poszczególne arkusze protokółów, o ile mogłem wywnioskować z dat i podpisów, w jakie zaopatrzone zostały »rotula« akt w woluminach, zostały ostatecznie zeszyte w dwa tomy: pierwszy, obejmujący 141 kart w czerwcu, drugi, obejmujący 180 kart w sierpniu 1832 r., a zatem w kancelarji Najwyższego Sądu Kryminalnego³. Samego układu protokółów i załączników, oraz ich zeszywania dokonano starannie, w jednym tylko wypadku przedstawiono dwie mowy wojewody Wodzińskiego (z 4 i 14 sierpnia).

Pierwszy wolumin, zatytułowany »Protokóły posiedzeń sejmowych Senatu od dnia 18 grudnia do dnia 5 lutego 1831 r.«, obejmuje zaledwie 12 sesyj, w tem 7 protokółów (I z 18, II z 20 grudnia, III z 19, IV z 20, VI z 24, VII z 25 i X z 30 stycznia) wspólnych dla posiedzeń senackich i w tych samych dniach odbytych Izb Połączonych, a 5 (V z 22,

¹ Por. *Diariusz Sejmu* I, 52—3 »...Tę odczytaną została przez zastępcę sekretarza Senatu Niemcewicza, ciężką złożonego chorobą, następująca uchwała«; następuje tekst uchwały o powierzeniu Chłopickiemu władzy dyktatorskiej, pod którą podpisany jest obok prezydującego w Senacie woj. Czartorskiego, »za sekretarza Senatu« Michał Hube. Charakter pisma M. Hubego ustaliłem na podstawie licznych autografów jego, znajdujących się w aktach Komitetu Rozpoznawczego. Hube był czynny na stanowisku zastępcy Niemcewicz od 18. V. 1825. Dotyczące pismo w tej sprawie gen. Kosseckiego, radcy sekretarza stanu do sekretarza Senatu A. S. wol. 22 f. 1420 »...księżę namiestnik królewski do utrzymania dziennika (Buletin) posiedzeń Senatu w pomoc jw-u sekretarzowi stosownie do żądania jw-o prezesa Senatu przeznaczyć raczył w-o Hubego wice-referendarza w Radzie Stanu, jako wprawnego do utrzymania protokółów narad tejsze Rady«... Przed nim, od r. 1820 zastępcą sekretarza Senatu był Kantorbery Tymowski.

² Sądę, że ani razu nie protokółował Niemcewicz, wbrew temu, co pisze prof. Askenazy (*Senat Rewolucyjny we Wziasach Historycznych*. 277): »Diariusz Senatu... jest mi znany w formie oryginalnej minuty, poczęści pisanej ręką Niemcewicz lub z jego poprawkami, poczęści przez jego zastępców w sekretarstwie Senatu...«

³ Wol. I podpisany przez podpisarza Stanisława Ciepiewskiego 13 czerwca, II przez kancelistę Karola Bochyńskiego 20 sierpnia.

VIII z 26, IX z 29 stycznia, XI z 3 i XII z 5 lutego) osobnych »sesyj sejmowych Senatu«. Ponadto między posiedzeniem II a III wszyto 8 deklaracyj (karty 10—17) o przystąpieniu »do aktu z dnia 18 grudnia 1830 r., rewolucję z dnia 29 listopada t. r. powstałą za narodową uznającego«, następujących senatorów: kasztelana Niemcewicza z 28 maja, biskupa Dziegiełskiego z 27 maja, wojewody Wodzieckiego z 2 maja, kasztelanów Węgrzeckiego z 11 sierpnia. Wężyka z 2 czerwca, Piotra Łubieńskiego z 20 czerwca, Wojciecha Ostrowskiego z 8 czerwca i Ludwika Małachowskiego z 8 czerwca¹. Dekla-

¹ Prócz wspomnianych deklaracyj w woluminie 118 A (rchiwum) S(enatu), »obejmującym« korespondencję z senatorami w przedmiocie urlopów i usprawiedliwienia się z powodu nieprzybycia do pełnienia urzędów«, znajduje się jeszcze kilka podobnych oświadczeń, odbiegających wszakże od powyższego szematu, a mianowicie: 1) biskupa chełmskiego Szumborskiego w piśmie z 14 stycznia z Chełma (k. 6), w którym donosi o chorobie i usprawiedliwia się z niemożności uczestniczenia w obradach. »Jeżeli głos mój przyczynić się zdoła do szczęścia krajowego, łączę go z szanownymi kolegami swoimi jw.w. biskupami, wszystko to przyjmując, na co oni ku dobru Ojczyzny pozwolą«. Wkrótce potem bp Szumborski znalazł się na terenie zajętym przez wojska rosyjskie, i w dalszych pracach Sejmu udziału wziąć nie mógł. Deklaracja ta wszakże, oraz fakt, że znajdował się na posiedzeniu z 18 grudnia i tem samem uznał powstanie za narodowe, uratowały go przed rugami Izby Połączonych 20 lipca; 2) kasztelana Wielogłowskiego przy piśmie z 1 czerwca z Kielc (k. 20) tej treści: »Mianowany w ostatnim panowaniu Mikołaja króla roku senatorem kasztelanem, niepewny, czy posada wtenczas mi przyznana, a zatem i nominacja przez Izby sejmujące przyznana została, nie mogłem stawić się w Senacie i używać praw, jakie mi ta nadawała. W razie jednak przyznania mi takowej, posłuszny prawu przez Sejm uchwalonemu..., jako z mem przekonaniem zgodnemu, oświadczam niniejszem pismem, że uchwały sejmowe z d. 18 grudnia r. z. i 25 stycznia r. b. przyznaję i za takie uważam, jakbym do uchwalenia ich jako członek ciała prawodawczego należał i łącznie z drugimi na nie wotował«. Jak wiadomo, k. Wielogłowski w obradach Senatu udziału nie brał, zatrudniony przez cały czas powstania na odpowiedzialnem stanowisku prezesa Komisji Wojewódzkiej; 3) kasztelana Tarnowskiego przy piśmie z 10 czerwca z Dzikowa (k. 60—2), w którym usprawiedliwia się, iż nie może przyjechać do Warszawy z powodu szykan władz austriackich, odmawiających mu paszportu, tej treści: »Niżej podpisany, uznając w ogólności wszelkie ustawy i uchwały Sejmu nadzwyczajnego Królestwa Polskiego za obowiązujące i takie, jakbym do nich, gdyby możność dozwoliła być obecnym, sam należał, przystępuję szczególnie do aktu...« i t. d.; wreszcie 4) nowomianowanego kasztelana Antoniego Kochanowskiego, w piśmie, również usprawiedliwiającem chorobą niemożność przybycia do Warszawy, z dnia 14 lipca z Radomia (k. 78): »Unikając więc wszelkiego opaczego tłumaczenia, składam temczasowic jw. prezydującemu to najuroczystsze zapewnienie, iż do wszelkich czynności, następnie z chwalebne go powstania dnia 29 listopada r. p. wynikłych, a mianowicie do uchwały sejmowej z dnia 25 stycznia r. b. bezwarunkowo przystępuję i tę, jakby za własnem współdziałaniem mojem nastąpiła, uważam i ten akt wiary politycznej każdego prawego Polaka osobistem przybyciem niebawnie stwierdzę«; wbrew intencjom k. A. Kochanowskiemu choroba nie pozwoliła przybyć do stolicy na obrady Senatu. Nakoniec przytaczam tu list bpa Koźmiana do woj. Czartoryskiego z 18 stycznia, a więc na 10 dni przed śmiercią skreślony, który aczkolwiek nie ma charakteru określonej deklaracyi, przedstawia stosunek tego dostojnika Kościoła do powstania (k. 11): »Jaśnie oświecony mości książę! Na pierwsze zwołanie Rządu, acz jeszcze sił pozbawiony po długiej chorobie, pospieszyłem z Kalisza do Warszawy w celu wzięcia udziału w pracach sejmowych, w Ojczyźnie nowooswobodzonej. Lecz podróż tak mnie utrudziła, iż nie mogłem znajdować się na żadnej z dwóch sesyj, na których reprezentanci narodu tak zaszczytnie dla siebie wynurzyli uczucia swoje. Zdrowie moje od tego czasu nie polepszyło się, lecz przeciwnie, w tej chwili złożony będąc ciężką chorobą, przymuszony jestem odmówić sobie największego za-

racje te, jak wyżej wspomniałem, były zabrane razem z protokółami przez gen. Witta, i chociaż nie stanowią organicznej z niemi całości, zostały razem zeszyte.

Wolumin II, zatytułowany »Protokoły posiedzeń sejmowych Senatu, a potem Izb Połączonych od dnia 7 lutego 1831 r. do dnia 17 sierpnia 1831 r.«, zawiera protokoły, wbrew tytułowi, wszystkich sesyj osobnych Senatu, a tylko 4 Izb Połączonych (7. 8, 26 i 27 lutego), których jednak w okresie do 17 sierpnia było ogółem 38.

III. Wydawnictwo niniejsze obejmuje w zasadzie cały materiał, zawarty w obu opisanych wyżej woluminach. Ażeby uniknąć zbytecznego powtarzania, opuściłem z nich wszystkie projekty do praw, korespondencję, a nawet przemówienia, wygłoszone w Izbach Połączonych, o ile były umieszczone w *Diariuszu Sejmu*. Co się tyczy Izb Połączonych opuściłem również te części protokółów, które są identyczne z podanemi w *Diariuszu Sejmu*. W obu tych wypadkach odsyłam do odpowiednich tomów i stron *Diariusza* w uwagach w tekście protokołu, o ile dany tekst znajduje się w naszym oryginale; o ile zaś niema go w tekście *Diariusza* Senatu, podaję to w odsyłaczu. Jeżeli pomiędzy tekstem *Diariusza* Senatu a Sejmu zachodzą różnice, jak np. w mowie posła żelechowskiego Lelewela, wygłoszonej na posiedzeniu Izb Połączonych 25 stycznia, znajdującej się w obu *diariuszach in extenso*¹, podaję ustępy odmienne.

Nagłówki i listy obecności ujednolitałem dla wszystkich posiedzeń. Opuściłem warjanty w nagłówkach, imiona i tytuły senatorów w listach, o ile nazwiska nie powtarzają się parokrotnie. Opuściłem wreszcie wszystkie podpisy prezydujących.

Ażeby ułatwić orjentację w materiale, każdy protokół zaopatrzyłem w treść, a dla uzupełnienia całości obrad we właściwych miejscach umieściłem treść wszystkich, pominiętych w naszym rękopisie, protokółów Izb Połączonych, w układzie prof. Rostworowskiego, odsyłając do odpowiednich tomów i stron *Diariusza Sejmu*.

Dla wszystkich posiedzeń prywatnych, publicznych i Izb Połączonych, umieszczonych w porządku chronologicznym, dałem wspólną kolejną numerację, pomimo że w rękopisie jej niema, idąc w tym wypadku za dawniejszą praktyką Senatu z czasów Księstwa Warszawskiego i przedpowstaniowych Królestwa Polskiego.

Pisownię, bardzo rozmaitą w rękopisie, zmodernizowałem całkowicie, zachowując duże litery według obowiązującej pisowni Polskiej Akademji

szczytu i przyjemności połączenia się z Senatem, z prawymi Polakami, w celu naradzenia się w tak ważnej i świętej sprawie na nowootwierającym się Seimie. Chciej wasza książęca mość wierzyć, iż jedynie choroba mogła miie wstrzymać od dopełnienia tak drogich obowiązków i że pierwszej chwili zdrowia użyję na dzielenie prac z naradzającymi się nad dobrem powstającej Ojczyzny.. «

² Mowę Lelewela w redakcji senackiej podał w cytowanym wyżej artykule prof. Askenazy l. c. 290—4.

Umiejętności. Ponadto do najczęściej spotykanych terminów zastosowałem skrócenia, a w szczególności w przytaczaniu tytułów senatorów i reprezentantów oraz urzędników, jak np. s. w. zamiast senator wojewoda, s. k. zamiast senator kasztelan, pos. p-tu zamiast poseł powiatu, dep. I okr. m.... zamiast deputowany I okręgu miasta..., bp zamiast biskup, r. st. zamiast radca stanu i t. p. Tylko pierwsze posiedzenie z 18 grudnia podałem w pełnym brzmieniu diarjusza bez skrótów.

Zaznaczony czasami przy listach obecności wynik głosowania przeniosłem do odsyłaczy.

Wreszcie podałem na czele wydawnictwa pełną listę senatorów zarówno z czasów Księstwa Warszawskiego jak i Królestwa Polskiego, zaopatrując ją w ścisłe daty nominacji, ustalone na podstawie dekretów nominacyjnych.

Oddając wydawnictwo publiczności, czuję się w obowiązku podziękować wszystkim tym, którzy okazali mi swą pomoc w pracy nad niem, a przede wszystkim pp. prof. Marcelemu Handelsmanowi, Stanisławowi Piotrowi Koczorowskiemu i Edwardowi Maliszewskiemu.

Warszawa, maj r. 1925.

Senatorowie Księstwa Warszawskiego i Królestwa Polskiego (1807—1831).

Pełnego spisu senatorów Księstwa Warszawskiego i Królestwa Polskiego do tej pory nie mieliśmy. Sumarycznych list w aktach Senatu niema, jak również w aktach Rady Administracyjnej czy Sekretarjatu Stanu. Jedynie w woluminie 3^{ci} akt Rady Administracyjnej p. t. »Organizacja i skład Senatu« znajdują się dwa spisy senatorów już po pierwszych nominacjach Aleksandra: 1) z grudnia 1816 roku, jako załącznik przy nocie »do konferencji z namiestnikiem królewskim«, obejmujący »po dziś dzień będących senatorów i porządek, w jakim zasiadali na ostatniem publicznem posiedzeniu Senatu«, w ilości 31 senatorów, w tem 7 biskupów, 15 wojewodów, 9 kasztelanów (k. 43—4), oraz 2) ze stycznia 1817 roku, pełniejsza z podaniem dat nominacyj »lista starszeństwa senatorów byłego Księstwa Warszawskiego i tych, którzy mianowani zostali« przez króla (k. 57), z pominięciem biskupów, w ilości 28 senatorów, w tem 17 wojewodów i 11 kasztelanów. Ten ostatni spis wszedł następnie jako załącznik do dekretu królewskiego z 7 stycznia r. 1817, tyającego się »senatorów za Księstwa Warszawskiego mianowanych, mających prawo zasiadania w Senacie«, i ustanawiający tem samem ich porządek starszeństwa (*Dziennik Praw Kr. Pol.* III, 37—44). Od tego czasu jedynemi oficjalnemi spisami senatorów będą sporadyczne listy, drukowane z okazji zwoływanych sejmów, które jednak, jako odpowiadające potrzebom doraźnym, obejmują tylko senatorów, piastujących swe godności w danej chwili. Jedna z takich list z przed sejmów 1830 roku została umieszczona przez prof. Rostworowskiego na wstępie *Dziennika Sejmu z r. 1830—1831* (I, XXV—VI), z nieścisłym podtytułem »W przeddzień wybuchu rewolucji«, albowiem nie obejmuje ona jeszcze mianowanego 30 maja r. 1830 biskupa chełmskiego Szumborskiego

Ogólne, już nieoficjalne spisy wszystkich senatorów znane mi są dwa: 1) Teodora Morawskiego *Senat Księstwa Warszawskiego i Królestwa utworzonego przez Kongres roku 1815*, umieszczony na końcu tomu VI jego *Historji narodu polskiego*, obejmującej dzieje Polski »pod obcem panowaniem« (Wy-

danie wtóre. Poznań 1877) str. 479—81 i 2) Stanisława Dołęgi Cieszkowskiego *Senatorowie Księstwa Warszawskiego i Królestwa Kongresowego 1807—1815—1831* (Warszawa 1891).

Morawski podaje spis ogólny, wspólny dla obu Senatów z wyszczególnieniem w nawiasach roku nominacji, ew. śmierci. Nie jest mi wiadomem, na jakiej podstawie oparł on swoje daty; przynajmniej jednak w połowie są one błędne, zwłaszcza jeżeli chodzi o nominacje, przesuwając je bowiem niemal notorycznie o rok. Pozatem pomija zupełnie senatorów biskupów Rydzyskiego, Gorzeńskiego i Szembeka, wojewodę Wawrzeckiego oraz kasztelanów Chodkiewicza, Cieszkowskiego i Teodora Dembowskiego, niesłusznie natomiast wśród arcybiskupów podaje Wolickiego, a wśród wojewodów kasztelanów Bnińskiego i Michała Potockiego, jakoby podniesionych do tej godności przez Izby Połączone Sejmu rewolucyjnego. W paru wreszcie wypadkach przekręca lub opuszcza imiona.

Wykaz Cieszkowskiego ma jeszcze większe braki. Jest on również jednolity dla obu senatów, ponieważ jednak autor korzystał tylko ze źródeł pochodnych i wyłącznie drukowanych, a zatem w danym wypadku z materiałów drugorzędnych, powtarza za nimi liczne błędy zwłaszcza w datach. Wielu senatorów u niego brak, niesłusznie natomiast podaje kasztelana b. Rzeczypospolitej Antoniego Biesiekierskiego, który, wbrew jego twierdzeniu, nie był senatorem Księstwa ani Królestwa. Na usprawiedliwienie autora należy zwrócić uwagę, że kiedy pracę swą ogłaszał, źródła archiwalne były zupełnie dla badań niedostępne, nie mógł więc danych tych skonfrontować z dokumentami. Dobrą stroną jego publikacji są treściwe biografje wspomnianych senatorów, szkoda tylko że nie wszystkich i że w szczegółach są nieścisłe.

Moja lista, oparta przedewszystkiem na oryginalnych dekretach nominacyjnych, a następnie na urzędowych i źródłowych materiałach, przechowywanych w Archiwum Akt Dawnych, jest zupełnie kompletna. Za podstawę do jej ustalenia przyjąłem dekret księcia warszawskiego oraz późniejsze królewskie. Daty moje odpowiadają ściśle datom dekretów. Mimo pozorów, praca ta nie była zbyt łatwą, zwłaszcza jeśli się zważy, że akta Sekretarjatu Stanu z epoki Księstwa Warszawskiego są jeszcze w Petersburgu i że dekrety nominacyjne księcia warszawskiego, znajdujące się w Archiwum Akt Dawnych, nie obejmują wszystkich nominacyj senatorskich. Daty zatem dotyczące senatorów Księstwa wziąłem bądź ze wspomnianej listy starszeństwa przy dekreście Aleksandra z 7 stycznia r. 1816, pozatem z Dziennika praw Księstwa, »tyczącego się nominacyj urzędników« (kolejny V), zawierającego pare i to późniejszych nominacyj, wreszcie z »Protokołu Senatu Księstwa Warszawskiego« (A. A. D., A. S. wol. 5), a co się tyczy nominacyj pierwszych senatorów, to z »Dziennika czynności Rady Ministrów i Rady Stanu« Księstwa Warszawskiego (A. A. D. N. 58 sz.). Dekrety Aleksandra i Mikołaja znajdują

się wszystkie w archiwum Rady Administracyjnej oraz Sekretarjatu Stanu. Wreszcie dla senatorów z czasów powstania listopadowego dane czerpałem z *Diariusza Sejmu z r. 1830—1831* prof. Rostworowskiego. Daty śmierci w miarę tego, jak udało mi się je ustalić, podaję ściślej lub ograniczając się tylko do roku. Wziąłem je z najrozmaitszych źródeł, biografij i prasy.

Porządek w liście zachowałem ściśle chronologiczny według dat nominacyj, a zatem taki, jaki podaje Morawski, nie rozróżniam tylko osobno biskupów według poszczególnych diecezyj. Grupa I obejmuje prezesów Senatu, II arcybiskupów, III biskupów, IV wojewodów i V kasztelanów. O ile daty nominacyjne są jednakowe dla paru senatorów, to pozostawiałem porządek ustalony w dekrete, jeżeli był on jeden wspólny, w przeciwnym razie umieściłem najpierw posiadającego niższy numer dekretu. Dlatego też moja lista w paru wypadkach nie zgadza się z urzędową listą starszeństwa, która czy to przez nieuwagę, czy też z innych względów zawiera parę odchyień od tej zasady. Tak więc wojewodę Zajączka umieszczam po Dąbrowskim, mimo że w listach senatorów figuruje przed nim, zapewne z tytułu swego namiestnikostwa, bowiem dekret jego ma N. 2362, Dąbrowskiego zaś 2361, a zatem był przed nim wydany. Podobnie dla tej samej przyczyny przestawiłem wojewodów Kickiego i Zboińskiego. Najwięcej trudności napotkałem przy ustalaniu listy senatorów biskupów, bowiem za czasów Księstwa osobnych nominacyj senatorskich dla nich nie wydawano, a godność tę nabywali automatycznie z chwilą nominacji na biskupa na podstawie art. 23 konstytucji. Zaczem jako datę ich senatorstwa podałem datę nadania konstytucji Księstwu, czyli 22 lipca r. 1807 (*Dziennik Praw Ks. W.* I, XIV), w zastosowaniu do tych, których konstytucja na stanowiskach rządców diecezyj zastała. Natomiast dla mianowanych biskupami potem podaję datę biskupiej ich nominacji. Tę samą zasadę zastosowałem do biskupów, którzy weszli w skład Senatu w myśl art. 3 dekretu księcia warszawskiego z 24 lutego r. 1810 »O przystosowaniu konstytucji z 22 lipca r. 1807 do kraju, na mocy traktatu wiedeńskiego do Księstwa Warszawskiego wcielonego« (*Dziennik Praw Ks. W.* II, 129). Aleksander dekretem z 7 stycznia r. 1817 (*Dziennik Praw Kr. P.* III, 37 i n.), zatwierdzając nominacje senatorskie z czasów Księstwa, zatwierdził również w tej godności wszystkich biskupów, na przyszłość jednak zastrzegł sobie w artykule 5 prawo wydawania »osobnych nominacyj na senatorje dla tych biskupów, których byśmy później do zasiadania w Senacie powołać chcieli«. Zatem w Królestwie już nie każdy biskup stawał się konstytucyjnym członkiem Senatu, a musiał mieć osobny dekret nominacyjny na godność senatorską. Tem się tłumaczy, że biskup Woronicz, który biskupem krakowskim został w czasie, kiedy konstytucja Księstwa przestawała mieć moc prawa, a nowa jeszcze nie weszła w życie, mimo tego że w obradach Senatu brał udział z tytułu dawniejszych uprawnień, został powtórnie nominowany przez

króla. Biskup Skórkowski natomiast, wbrew dotychczasowemu mniemaniu, nie otrzymał zupełnie godności senatorskiej przed powstaniem.

W liście senatorów na pierwszym miejscu podaję datę nominacji, następnie imię i nazwisko, przy biskupach djecezę, potem zaś daty nominacji i śmierci, która była kresem »dożywotniej« według konstytucji godności senatorskiej. W nielicznych wypadkach zwolnienia czy skreślenia podaję daty dotyczących dekretów czy uchwał. Nawiasy zawierają źródło, z którego daną wiadomość czerpię, z zastosowaniem następujących skrótów: D Kr. = dekret królewski, D. Ks. W. = dekret księcia warszawskiego, O. M. S. S. = odezwa ministra sekretarza stanu, Konst. Ks. W. = konstytucja Księstwa Warszawskiego, Pr. S. Ks. W. = protokół Senatu Księstwa Warszawskiego, Dz. cz. R. M i R. S. p. = Dziennik czynności Rady Ministrów i Rady Stanu, posiedzenie..., Dz. pr. Ks. W. = Dziennik Praw Księstwa Warszawskiego, Dz. pr. Kr. P. = Dziennik Praw Królestwa Polskiego, D. S. = Diarjusz Sejmu z r. 1830—1831, w trzech ostatnich wypadkach z przytoczeniem tomu i strony.

Prezesowie Senatu.

16. XII. 1807 (D. cz. R. M. i R. S., p. 25) Stanisław Małachowski † 29. XII. 1809
9. III. 1810 (Dz. pr. Ks. W., V, 166) Ludwik Gutakowski † 1. XII. 1811.
6. XII. 1811 (Dz. pr. Kr. P., III, 42) Roman Tomasz Ostrowski, powtórnie
mianowany 7. I. 1817 (D. Kr. 267) † 5. II. 1817.
31. VII. 1818 (D. Kr. 6355) Stanisław Kostka Potocki † 14. IX. 1821.
29. I. 1822 (D. Kr. 726) Stanisław Zamoyski skr. 20. VII. 1831 (D. S. t. V,
557) † 2. IV. 1856.

Arcybiskupi.

22. VII. 1807 (Art. 23. Konst. Ks. W.) Ignacy Antoni Raczyński gnieźnieński
† 19. II. 1823.
31. VII. 1818 (D. Kr. 6557) Franciszek Malczewski warszawski † 18. IV. 1819.
6. X. 1819 (O. M. S. S. 4856) Stefan Hołowczyc warszawski † 27. VIII. 1823.
18. V. 1824 (D. Kr. 19280) Wojciech Skarszewski warszawski † 12. VI. 1827.
30. X. 1827 (D. Kr. 27531) Jan Paweł Woronicz warszawski † 7. XII. 1829

Biskupi.

22. VII. 1807 (Art. 23. Konst. Ks. W.) Kajetan Onufry Szembek płocki † 31.
XII. 1808.
22. VII. 1807 (Art. 23. Konst. Ks. W.) Franciszek Malczewski kujawsko-kaliski,
arcyb. 31. VII. 1818.
22. VII. 1807 (Art. 23. Konst. Ks. W.) Franciszek Ksawery Rydzyński cheł-
miński † 17. X. 1814.
22. VII. 1807 (Art. 23. Konst. Ks. W.) Jan Gołaszewski wigiersko-augustow-
ski † 8. III. 1820.

27. II. 1809 (data nom. bisk.) Tomasz Ostaszewski płocki † ? I. 1817.
6. III. 1809 (data obec. na I pos.) Tymoteusz Gorzeński poznański † 20. XII. 1825.
24. II. 1810 (Art. 3. D. Ks. W.) Andrzej Gawroński krakowski † 7. IV. 1813.
24. II. 1810 (Art. 3. D. Ks. W.) Wojciech Skarszewski lubelski, arcybp warszawski 18. V. 1824.
24. II. 1810 (Art. 3. D. Ks. W.) Wojciech Górski kielecki † 1. II. 1818.
24. II. 1810 (Art. 3. D. Ks. W.) Ferdynand Ciechanowski chełmski † 7. IV. 1828.
- przed 10. V. 1815 (data nom. bisk.) Jan Paweł Woronicz krakowski mianowany ponownie 7. I. 1817 (D. Kr. 567), arcybp warszawski 30. X. 1827.
31. VII. 1818 (D. Kr. 6556) Adam Prażmowski płocki † 6. II. 1836.
11. V. 1819 (O. M. S. S. 2422 z 12. V.) Andrzej Wołłowicz kujawsko-kaliski † 9. III. 1822.
11. V. 1819 (O. M. S. S. 2422 z 12. V.) Stefan Hołowczyc sandomierski, arcybp warszawski 6. X. 1819.
11. V. 1819 (O. M. S. S. 2422 z 12. V.) Feliks Zleka Lewiński podlaski † 5. IV. 1825.
11. IV. 1820 (O. M. S. S. 8468) Prosper Adam Burzyński sandomierski † 9. IX. 1830.
28. VIII. 1820 (O. M. S. S. 11030 z 29. VIII.) Ignacy Czyżewski wigiersko-augustowski † 4. VIII. 1825.
2. XII. 1823 (D. Kr. 15115) Józef Koźmian kujawsko-kaliski † 29. I. 1831.
16. V. 1827 (D. Kr. 23371) Józef Marcei Dziecielski lubelski † 14. II. 1839.
16. V. 1827 (D. Kr. 23371) Mikołaj Manugiewicz wigiersko-augustowski † 25. VI. 1834.
16. V. 1827 (D. Kr. 23371) Jan Marcei Gutkowski podlaski, skr. 20. VII. 1831 (D. S. V, 539), † 3. X. 1863.
30. V. 1830 (D. Kr. 20405) Filip Felicjan Szumborski chełmski † 19. I. 1851.
14. V. 1831 (D. S. III, 465.) Karol Sarjusz Skórkowski krakowski † 25. I. 1851.

Wojewodowie.

16. XII. 1807 (Dz. cz. R. M. i R. S. p. 25) Stanisław Małachowski, prezes Senatu.
16. XII. 1807 (Dz. cz. R. M. i R. S. p. 25) Stanisław Kostka Potocki, prezes 31. VII. 1818.
16. XII. 1807 (Dz. cz. R. M. i R. S. p. 25) Józef Wybicki † 10. III. 1822.
16. XII. 1807 (Dz. cz. R. M. i R. S. p. 25) Franciszek Ksawery Działyński † 13. III. 1819.
16. XII. 1807 (Dz. cz. R. M. i R. S. p. 25) Piotr Szeliga Bieliński † 6. III. 1829.
25. III. 1809 (Pr. S. Ks. W. z 1. IV t. r.) Ludwik Gutakowski, prezes 9. III. 1810.

9. III. 1810 (Dz. pr. Ks. W. 5, 167) Tomasz Ostrowski, prezes 6. XII. 1811.
10. III. 1810 (Dz. pr. Ks. W. 5, 168) Walenty Sobolewski † 4 VI. 1831.
11. III. 1810 (Dz. pr. Ks. W. 5, 169) Stanisław Zamoyski, prezes 29. I. 1822.
12. III. 1810 (Dz. pr. Ks. W. 5, 170) Józef Radziwiński † 1820.
25. XI. 1811 (Dz. pr. Ks. W. 5, 697) Aleksander Potocki † 10. V. 1812.
22. XII. 1811 (Pr. S. Ks. W. z 23. XII. t. r.) Augustyn Gorzeński † 1816
8. VI. 1812 (Dz. pr. Kr. P. III, 43) Stanisław Jabłonowski † 27. IV. 1822.
20. V. 1815 (Dz. pr. Kr. P. III, 43) Jan Nepomucen Małachowski † 18. II. 1822
1. XII. 1815 (D. Kr. 2361) Adam Czartoryski † 15. VII. 1861.
1. XII. 1815 (D. Kr. 2362) Henryk Dąbrowski † 6. VI. 1818.
1. XII. 1815 (D. Kr. 2363) Józef Zajązek † 28. VII. 1826.
1. XII. 1815 (D. Kr. 2364) Józef Wielhorski † 24. VI. 1817.
1. XII. 1815 (D. Kr. 2733) Tomasz Wawrzecki † 5. VIII. 1816.
15. X. 1816 (D. Kr. 5624) Paweł Skórzewski † 15. V. 1819.
17. X. 1816 (D. Kr. 5625) Onufry Kicki † 10. IV. 1818.
17. X. 1816 (D. Kr. 5626) Franciszek Ksawery Zboiński † 16. I. 1818.
13. XII. 1819 (O. M. S. S. 6469) Marcin Badeni † 13. XI. 1824.
26. V. 1821 (O. M. S. S. 15944) Wincenty Krasieński, skr. 20. VII. 1831 (D. S. V, 557), † 24. XI. 1858.
13. VI. 1825 (D. Kr. 4513) Tadeusz Mostowski † 6. XII. 1842.
13. VI. 1825 (D. Kr. 4513) Stanisław Grabowski, skr. 20. VII. 1831 (D. S. V, 533), † 3. XI. 1845.
13. VI. 1825 (D. Kr. 4513) Feliks Józef Czarnecki, skr. 20. VII. 1831 (D. S. V, 533), † 26. X. 1834
13. VI. 1825 (D. Kr. 4513) Franciszek Grabowski † 10. III. 1836.
13. VI. 1825 (D. Kr. 4513) Ignacy Międzyński † 3. II. 1840.
13. VI. 1825 (D. Kr. 4513) Maksymilian Jabłonowski † 13. II. 1846.
13. VI. 1825 (D. Kr. 4513) Michał Radziwiłł † 24. V. 1850.
24. V. 1829 (D. Kr. 12237) Maurycy Hauke † 29. XI. 1830.
24. V. 1829 (D. Kr. 12237) Stanisław Potocki † 29. XI. 1830.
24. V. 1829 (D. Kr. 12370) Stanisław Wodzicki † 14. III. 1843.
28. V. 1831 (D. S. IV, 73) Ludwik Pac † 31. VIII. 1835.
28. V. 1831 (D. S. IV, 73) Antoni Gliszczyński † 1835.
28. V. 1831 (D. S. IV, 73) Stanisław Sołtyk † 1831.
28. V. 1831 (D. S. IV, 73) Michał Kochanowski † 20. II. 1832.
28. V. 1831 (D. S. IV, 73) Maciej Wodziński † 16. VII. 1848.
28. V. 1831 (D. S. IV, 73) Antoni Jan Ostrowski † 4. XII. 1845.
10. VIII. 1831 (D. S. V, 326—9) Franciszek Nakwaski † 11. IV. 1848.
10. VIII. 1831 (D. S. V, 326—9) Kajetan Onufry Sierakowski † 16. XI. 1841.
10. VIII. 1831 (D. S. V, 326—9) Wojciech Męciński † 1839.
1. VIII. 1831 (D. S. V, 331—6) Stanisław Małachowski † ? V. 1849.

Kasztelanowie.

16. XII. 1807 (Dz. cz. R. M. i R. S. p. 25) Walenty Sobolewski w. 10. III. 1810.
 16. XII. 1807 (Dz. cz. R. M. i R. S. p. 25) Józef Radziwiński w. 12. III. 1810.
 16. XII. 1807 (Dz. cz. R. M. i R. S. p. 25) August Gorzeński w. 22. XII. 1811.
 16. XII. 1807 (Dz. cz. R. M. i R. S. p. 25) Stanisław Jabłonowski w. 8. VI. 1812.
 26. VII. 1810 (Dz. pr. Kr. P. III, 44) Ignacy Stadnicki † 27. V. 1818.
 2. XII. 1811 (Pr. S. Ks. W. z 3. XII. t. r.) Jan Nepomucen Małachowski w. 20. V. 1815.
 2. XII. 1811 (Pr. S. Ks. W. z 3. XII. t. r.) Ksawery Zboiński w. 17. X. 1816.
 2. XII. 1811 (Pr. S. Ks. W. z 3. XII. t. r.) Onufry Kicki w. 17. X. 1816.
 2. XII. 1811 (Pr. S. Ks. W. z 3. XII. t. r.) Józef Jaraczewski † 1820.
 2. XII. 1811 (Pr. S. Ks. W. z 3. XII. t. r.) Feliks Józef Czarnecki w. 13. VI. 1825.
 2. XII. 1811 (Pr. S. Ks. W. z 3. XII. t. r.) Karol Wodziński † 25. IV. 1813.
 20. V. 1815 (Dz. pr. Kr. P. III, 44) Marcin Badeni w. 13. XII. 1819.
 20. V. 1815 (Dz. pr. Kr. P. III, 44) Franciszek Grabowski w. 13. VI. 1825.
 20. V. 1815 (Dz. pr. Kr. P. III, 44) Dominik Kuczyński, zw. 24. II. 1817 (D. Kr. 1221), † 1820.
 20. V. 1815 (Dz. pr. Kr. P. III, 44) Józef Puchała † 1822.
 20. V. 1815 (Dz. pr. Kr. P. III, 44) Ignacy Tymowski † 3. V. 1820.
 15. XI. 1816 (D. Kr. 5620) Wincenty Grzymała † 5. IV. 1824.
 15. XI. 1816 (D. Kr. 5621) Franciszek Nakwaski w. 10. VIII. 1831.
 15. XI. 1816 (D. Kr. 5622) Antoni Gliszczyński w. 28. V. 1831.
 15. XI. 1816 (D. Kr. 5623) Aleksander Linowski † 19. X. 1820.
 16. VII. 1817 (D. Kr. 4133) Tadeusz Matuszewicz † 31. X. 1819.
 16. VII. 1817 (D. Kr. 4133) Antoni Wołłowicz † 26. II. 1822.
 16. VII. 1817 (D. Kr. 4133) Kajetan Onufry Sierakowski w. 10. VIII. 1831.
 16. VII. 1817 (D. Kr. 4133) Mikołaj Glinka † 22. V. 1825.
 16. VII. 1817 (D. Kr. 4133) August Kicki † 27. VIII. 1824.
 16. VII. 1817 (D. Kr. 4133) Michał Kochanowski w. 28. V. 1831.
 16. VII. 1817 (D. Kr. 4133) Stanisław Wodzicki, zw. 4. XI. 1817 (D. Kr.)¹, w. 24. V. 1829.
 16. VII. 1817 (D. Kr. 4133) Stanisław Małachowski w. 11. VIII. 1831.
 16. VII. 1817 (D. Kr. 4133) Wojciech Męciński w. 10. VIII. 1831.
 16. VII. 1817 (D. Kr. 4133) Feliks Kretkowski † 1823.
 16. VII. 1817 (D. Kr. 4133) Jerzy Skarżyński † 1818.
 16. VII. 1817 (D. Kr. 4133) Michał Straż † 3. II. 1824.
 16. VII. 1817 (D. Kr. 4133) Jan Feliks Tarnowski † 3. V. 1842.
 16. VII. 1817 (D. Kr. 4133) Maciej Wodziński w. 28. V. 1831.
 16. VII. 1817 (D. Kr. 4133) Wincenty Rulikowski † 7. VI. 1844.
 20. I. 1818 (D. Kr. 541) Stefan Karnkowski † 1824.

¹ Na czas pełnienia urzędu prezesa Senatu wolnego miasta Krakowa.

31. VII. 1818 (D. Kr. 6583) Ignacy Międzyński w. 13. VI. 1825.
 31. VII. 1818 (D. Kr. 6584) Pius Kiciński † 24. IV. 1828.
 23. II. 1819 (O. M. S. S. 991, z 24. II. t. r.) Franciszek Węgleński † 10. V. 1820.
 23. II. 1819 (O. M. S. S. 991, z 24. II. t. r.) Stanisław Grabowski w. 13. VI. 1825.
 9. IV. 1819 (O. M. S. S. 1852) Aleksander Chodkiewicz, zw. 17. X. 1819 (O. M. S. S. 5035) † 24. I. 1838.
 9. IV. 1819 (O. M. S. S. 1852) Wiktor Szoldrski, zw. 24. V. 1825 (D. Kr. 3937), † 15. I. 1830.
 27. XII. 1819 (O. M. S. S. 6652) Aleksander Walewski, skr. 20. VII. 1831 (D. S. V, 553), † 27. IV. 1845.
 27. XII. 1819 (O. M. S. S. 6652) Antoni Ostrowski w. 28. V. 1831.
 27. XII. 1819 (O. M. S. S. 6652) Tadeusz Tyszkiewicz † 12. IV. 1852.
 21. XII. 1820 (D. Kr. 13344 b.) Maksymiljan Jabłonowski. w. 13. VI. 1825.
 21. XII. 1820 (D. Kr. 13344 b.) Stanisław Kostka Tymowski † 1829.
 21. XII. 1820 (D. Kr. 13344 b.) Józef Cieszkowski † 1821.
 26. V. 1821 (O. M. S. S. 15944) Aleksander Bniński † 15. VI. 1831.
 8. I. 1822 (D. Kr. 363 b.) Jan Alojzy Poletyło † 1855.
 8. I. 1822 (D. Kr. 363 b.) Michał Radziwiłł w. 13. VI. 1825.
 14. V. 1822 (D. Kr. 2728) Józef Ossoliński, zw. 14. I. 1823 (D. Kr. 7940), † 15. IV. 1834.
 14. V. 1822 (D. Kr. 2728) Szymon Wiszniewski † 27. VI. 1834
 14. V. 1822 (D. Kr. 2728) Adam Feliks Bronikowski.
 14. V. 1822 (D. Kr. 2728) Dawid Oebchelwitz † 1829.
 9. III. 1824 (D. Kr. 17373) Aleksander Potocki, skr. 20. VII 1831 (D. S. V. 554), † 26. III. 1845.
 9. III. 1824 (D. Kr. 17373) Piotr Wichliński † 29. I. 1858.
 9. III. 1824 (D. Kr. 17373) Teodor Mikołaj Dembowski † 11. IV. 1824.
 30. XI. 1824 (D. Kr. 24279) Michał Potocki † 1855.
 30. XI. 1824 (D. Kr. 24279) Stanisław de'Witold Aleksandrowicz † 13. VIII. 1826.
 30. XI. 1824 (D. Kr. 24279) Wiktor Rembieliński † 24. III. 1847.
 30. XI. 1824 (D. Kr. 24279) Jan Kanty Wielopolski, zw. 13. IV. 1830 (D. Kr. 19577 b.).
 12. VI. 1825 (D. Kr. 4512) Ludwik Pac w. 28. V. 1831.
 12. VI. 1825 (D. Kr. 4512) Stanisław Sołtyk w. 28. V. 1831.
 12. VI. 1825 (D. Kr. 4512) Antoni Bieńkowski † 25. X. 1834.
 12. VI. 1825 (D. Kr. 4512) Józef Lubomirski.
 26. II. 1827 (D. Kr. 21633) Jan Nepomucen Władysław Bieliński † 8. VII. 1860.
 26. II. 1827 (D. Kr. 21633) Franciszek Ksawery Lewiński † 1863.
 24. V. 1829 (D. Kr. 12237) Ludwik Plater † 6. IX. 1846.

24. V. 1829 (D. Kr. 12237) Michał Woźnicki.
24. V. 1829 (D. Kr. 12237) Tomasz Grabowski, skr. 20. VII. 1831 (D. S. V. 549).
24. V. 1829 (D. Kr. 12237) Kajetan Jan Antoni Kasper Koźmian † 7. III. 1856.
24. V. 1829 (D. Kr. 12237) Kasper Wielogłowski † 1847.
24. V. 1829 (D. Kr. 12237) Tomasz Łubieński † 27. VIII. 1870.
24. V. 1829 (D. Kr. 12237) Józef Wawrzyniec Maciej Onufry Krasiński † 14 X. 1845.
24. V. 1829 (D. Kr. 12237) Leon Dembowski † 11. I. 1878.
14. V. 1831 (D. S. III, 464) Andrzej Rufin Walchnowski.
14. V. 1831 (D. S. III, 464) Franciszek Sołtyk.
14. V. 1831 (D. S. III, 464) Franciszek Wężyk † 2. V. 1862.
14. V. 1831 (D. S. III, 464) Antoni Kochanowski.
4. VI. 1831 (D. S. IV, 232) Julian Ursyn Niemcewicz † 21. V. 1841.
4. VI. 1831 (D. S. IV, 232) Piotr Łubieński † 17. X. 1867.
4. VI. 1831 (D. S. IV, 232) Augustyn Słubicki.
4. VI. 1831 (D. S. IV, 232) Ludwik Małachowski † 31. I. 1856.
4. VI. 1831 (D. S. IV, 232) Wojciech Korab Ostrowski
8. VIII. 1831 (D. S. VI, 294—7) Narcyz Olizar † 9. VIII. 1862.
8. VIII. 1831 (D. S. VI, 294—7) Stanisław Węgrzecki † 12. II. 1845.
8. VIII. 1831 (D. S. VI, 294—7) Ludwik Łempicki † 1871.
8. VIII. 1831 (D. S. VI, 294—7) Ksawery Niesiołowski † 15. IX. 1845.
-

1. Posiedzenie publiczne Senatu i Izb Połączonych 18. XII. 1830.

Obecni: Czartoryski, Prażmowski, Manugiewicz, Szumborski, Fr. Grabowski, Międzyński, Radziwiłł, Gliszczyński, Nakwaski, Sierakowski, Kochanowski, Małachowski, Męciński, Wodziński, Rulikowski, Walewski. Poetyłło, Bronikowski, Wichliński, M. Potocki, Rembieliński, Pac, Bieńkowski, Bieliński, Lewiński, Plater, Woźnicki, Koźmian, T. Łubieński, J. Krasieński, Dembowski (31).

Zajęcie miejsca nieobecnego prezydującego przez najstarszego z nominacji senatora Adama Czartoryskiego. — Wyznaczenie deputacji do Izby Sejmowej celem zaproszenia jej na wspólne obrady w sprawie terminu otwarcia Sejmu. — Połączenie się obu Izb. — Zwołanie posiedzenia Izb Połączonych przez marszałka Izby Poselskiej. — Wyznaczenie 21 grudnia na uroczyste otwarcie Sejmu. — Jednomyślne uznanie powstania za narodowe przez Senat (Wol. I k. 1)

Posiedzenie Sejmowe Senatu. Dnia 18 grudnia 1830. Obecni: Książe Adam Czartoryski prezydujący. Biskupi: X. Adam Prażmowski biskup płocki, X. Manugiewicz biskup augustowski, X. Szumborski biskup chełmski. Wojewodowie: Fran. Grabowski, Ig. Międzyński, X. Radziwiłł M. Kasztelanowie: Ant. Gliszczyński, Fr. Nakwaski, Hr. Kaj. Sierakowski, M. Kochanowski, St. Hr. Małachowski, Hr. Męciński W., M. Wodziński, Win. Rulikowski, Aleks. Walewski, Jan Hr. Poetyłło, Adam Bronikowski, Piotr Wichliński, M. Hr. Potocki, Wikt. Rembieliński, Lud. Hr. Pac, Ant. Bieńkowski, Jan Wład. Hr. Bieliński, Fran. Ksaw. Lewiński, Lud. Plater, Michał Woźnicki, Kajetan Koźmian, Tom. Hr. Łubieński, Józef Hr. Krasieński, Leon Dembowski. 31.

Na dniu dzisiejszym, przez uniwersał Rządu Tymczasowego z dnia 3 grudnia r. b. do zebrania się senatorów, posłów i deputowanych oznaczonym, senatorowie zgromadzili się w Izbie Senatorskiej o godzinie 5 z południa.

Miejsce prezesa nieprzytomnego zabrał najstarszy co do nominacji z obecnych senatorów świeckich Książe Adam Czartoryski senator wojewoda, a po odczytaniu listy członków Senatu i uporządkowaniu Izby, wyznaczył w osobach Xięcia Radziwiłła wojewody i Leona Dembowskiego kasztelana deputację do Izby Poselskiej, dla zaproszenia jej do połączenia się z Izbą Senatorską w celu wspólnego naradzenia się, w którym dniu otwarcie Sejmu ma nastąpić.

Wkrótce po powrocie tych członków Senatu przybyli do Izby Senatorskiej delegowani z Izby Poselskiej Niesiołowski i Swidziński posłowie z oświadczeniem, iż Izba Poselska wezwaniu Senatu zadosyć uczyni, skoro tylko uporządkowaną zostanie. Jakoż po tem uporządkowaniu nastąpiło połączenie Izb o godzinie 7 w wieczór.

Prezydujący wraz z całym gronem senatorów przywitał posłanników narodu, a wybranego przez nich marszałka Izby Poselskiej w osobie Władysława hr. Ostrowskiego posła powiatu piotrkowskiego zaprosił do zajęcia obok siebie miejsca. Posłom zaś i deputowanym właściwe miejsce wskazał.

Marszałek Izby Poselskiej, uwiadomiwszy w zabranym głosie Senat o swoim wyborze i o ukonstytuowaniu Izby Poselskiej, oświadczył, iż pierwszą jej czynnością było uznanie powstania za narodowe i uchwalenie podziękowania dla tych, którzy je zaczęli, a następnie, iż dzień 21 m. b. na solenne otwarcie Sejmu przeznaczony został.

Senat, uwiadomiony o takowem postanowieniu Izby Poselskiej, łącząc się z nią w zupełności jednomyślnością głosów wszystkich obecnych swych członków, powstanie w Warszawie rozpoczęte również za narodowe uznał.

Poczem prezydujący solwował sesję do dnia, na otwarcie Sejmu, jak się wyżej rzekło, oznaczonego.

A. Czartoryski.

2. Posiedzenie publiczne Senatu i Izb Połączonych 20. XII. 1830. Godz. 11.

Obecni: Czartoryski, Prażmowski, Dzięcielski, Manugiewicz, Szumborski, Fr. Grabowski, Miączyński, Radziwiłł, Gliszczyński, Nakwaski, Sierakowski, Kochanowski, St. Małachowski, Męciński, Wodziński, Rulikowski, Walewski, Poletyło, Bronikowski, Wichliński, Potocki, Rembieliński, Pac, Bienkowski, Bieliński, Lewiński, Plater, Woźnicki, T. Grabowski, Koźmian, T. Łubiński, J. Krasieński, Dembowski (33).

Włączenie listy ofiar do protokołu. — Złożenie władzy przez dyktatora. — Złożenie listy ofiar do akt i wezwanie do jej uzupełnienia przez nieobecnych na poprzednim posiedzeniu senatorów. — Przybycie deputacji Izby Poselskiej i zakomunikowanie Izbie Senatorskiej projektu uchwały o powierzeniu władzy najwyższej gen. Chłopickiemu. — Jednogłośnie przyjęcie projektowanej uchwały. — Wyznaczenie deputacji sejmowej. — Wyznaczenie deputacji do dyktatora oraz do Izby Poselskiej. — Przyjęcie najwyższej władzy przez gen. Chłopickiego. — Sprawa manifestu do narodów Europy i przekazanie jej komisji redakcyjnej. — Połączenie się obu Izb. — Przybycie i przyjęcie przez gen. Chłopickiego najwyższej władzy. — Ogłoszenie limitacji Sejmu (Wol. I k. 1—9)

Po odczytaniu listy senatorów i uporządkowaniu Izby, w prawnym komplecie zebranej, tudzież po przyjęciu odczytanego protokołu posiedzenia z dnia 18 miesiąca i roku bieżących, z zastrzeżeniem na wniosek s. k. Dembowskiego, iż utormowana na temże posiedzeniu lista ofiar na poparcie powstania, w dniu 29 listopada r. b. w Warszawie rozpoczętego a następnie za narodowe i powszechne uznanego, która dlatego w protokole tegoż posiedzenia zamieszczoną nie została, iż prezydujący nie uważał zbieranie tychże ofiar za

rzecz do obrad Izby należącą, w protokóle niniejszego posiedzenia ma być zamieszczoną: prezydujący zagał posiedzenie wytłomaczeniem powodów dzisiejszego Izby sejmowych zebrania się z tem oświadczeniem, iż dyktator dowiedziawszy się, że w dniu 18 b. m., w którym senatorowie i reprezentanci narodu mieli się wspólnie tylko naradzać, w którym dniu solenne otwarcie sejmu ma nastąpić, Izba Poselska ukonstytuowawszy się już otworzyła Sejm i obrawszy marszałka do działania przystąpiła, wierny danemu przyrzeczeniu, że w dniu otwarcia Sejmu przyjętą władzę złoży, takową istotnie złożył przez list swój z dnia 18 grudnia r. b., tak do prezydującego w Senacie, jak i do Izby Poselskiej w nocy pisany, prosząc każdego z nich, iżby swoją Izbę o dopełnieniu przez siebie powyższego przyrzeczenia zawiadomił. Takie odebrawszy postanowienie dyktatora, prezydujący odpisał temuż natychmiast, iż Izby nie rozpoczęły bynajmniej swoich działań, że Izba Poselska wprawdzie wybrała sobie marszałka, lecz dzień dopiero 21 na rozpoczęcie Sejmu przez obie Izby przeznaczony został; na co, gdy dyktator prezydującemu oznajmił, że zrzekłszy się raz władzy, uważa takową za znikłą, a tem samem od kroku raz przedsięwziętego odstąpić nie może, prezydujący wraz z marszałkiem, zmuszeni tak nadzwyczajnem położeniem, udali się tej samej nocy do Rządu Tymczasowego celem wyjednania u niego środków, odpowiadających porządkowi i bezpieczeństwu ogółu. A skoro środki te natychmiast rozporządzone zostały, postanowili, nie czekając dnia na otwarcie Sejmu przeznaczonego, zaprosić na dzień dzisiejszy tak senatorów jako i reprezentantów narodu do Izby właściwych.

Prezydujący. usprawiedliwszy w tym sposobie zaproszenie na dzień dzisiejszy senatorów i złożywszy do protokołu swoją z dyktatorem powyżej wspomnianą korespondencję¹, która odczytana została, zawiadomił zarazem Izbę Senatorską, iż Izba Poselska, od godziny 9 zebrana, zajmuje się rozstrząsaniem projektu do uchwały, mającej ustanowić sposób wykonania władzy najwyższej; składając zaś listę ofiar, na ostatniem posiedzeniu uformowaną,

¹ List dyktatora: Dyktator do J. O. księcia Czartoryskiego Prezydującego w Senacie!

Uwiadomiony przez JWO Władysława Ostrowskiego, iż dzisiejszego dnia wieczorem zebrawszy się Izba Poselska w posiedzeniu właściwym otworzyła Sejm i obrawszy marszałka przystąpiła do działania, proszę JOKsięcia Prezydującego w Senacie oznajmić swojej Izbie, że stosownie do oświadczenia mego, w momencie stanowczym obejmując dyktaturę, teraz składam tę najwyższą władzę.

Komisji Rządowej Wojny ostatni rozkaz posyłam, żeby się zainformowała u Tymczasowego Rządu, od kogo nadal rozkazy dla wojska odbierać będzie.

(podpisano) Chłopicki.

Odpowiedź Prezydującego w Senacie :

Mam honor oświadczyć Dyktatorowi, iż Izby bynajmniej nie rozpoczęły swoich działań. Izba Poselska wprawdzie wybrała sobie marszałka, lecz dzień dopiero 21 na rozpoczęcie Sejmu przez obie Izby przeznaczony został.

(podpis) A. Czartoryski.

zaprosił tych senatorów, którzy na niej jeszcze nie są zamieszczeni, a którzy chcieliby mieć uczestnictwo w czynieniu darów na poparcie powstania, aby zapisy swoje na niej wyrazić raczyli.

Wskutek czego nowemi ofiarami uzupełniona lista obejmuje następujące zapisy, a mianowicie :

1. Ks. Adam Czartoryski senator wojewoda	ofiarował	zp. 50.000	w list. zast.	
2. Biskup Prażmowski				
3. » Dzięcielski	}	dobrowolnie odstąpili	połowę swych pensyj bez	prawa zwrotu.
4. » Manugiewicz				
5. » Szumborski				
6. Mostowski wojewoda	zp. 15.000	w listach zast. i 15	postawów sukna.	
7. Grabowski Franciszek wojewoda	w monecie	zp.	1.000.	
8. Miączyński Ignacy	»	w list. zast.	2.000.	
9. X. Radziwiłł Michał	»	w gotowiznie	50.000.	
10. Gliszczyński Antoni kasztelan	w list. zast.	2.000.		
11. Nakwaski Franciszek	»	»	»	5.000.
12. Sierakowski Kajetan	»	»	»	2.000.
13. Kochanowski Michał	»	»	»	1.000.
14. Wodziński Maciej	»	»	»	10.000.
15. Rulikowski Wincenty	»	»	»	1.000 czyli 50.
16. Walewski Aleksander	»	»	»	2.000.
17. Bronikowski Adam	»	»	»	1.000.
18. Wichliński Piotr	»	»	»	5.000.
19. Potocki Michał	»	»	»	5.000.
20. Rembieliński Wiktor	»	»	»	3.000.
21. Pac Ludwik	»	»	»	100.000.
22. Bieńkowski Antoni, żyta korcy 150 i słomy cetnarów 150.				
23. Bieliński Jan	w list. zastaw. zp.	10.000.		
24. Lewiński Franciszek	»	»	»	2.000.
25. Plater Ludwik	»	»	»	5.000.
26. Grabowski Tomasz	»	»	»	1.000.
27. Koźmian Kajetan	»	»	»	2.000.
28. Łubieński Tomasz kasztelan, listami zastawnymi	zp. 2.000.			
29. Hr. Krasieński Józef	»	»	»	» 2.000.
30. Dembowski Leon	»	biletami kasowemi	1.000.	
31. Niemcewicz, sekretarz Senatu	w złocie	200.		

Po zapisaniu ofiar Izba, nie przystępując do żadnej innej czynności, czekała na udzielenie sobie od Izby Poselskiej projektu do uchwały w zamiarze w powyżej wspomnianym. A gdy około godziny 6 z południa przybyła deputacja z Izby Poselskiej, z następujących reprezentantów narodu po jednym z każdego województwa złożona, jako to: Andrzeja Walchnowskiego z p-tu szydłowskiego w-twa krakowskiego posła, Ludwika Łempickiego z okręgu

gminnego opatowskiego w-twa sandomierskiego deputowanego, Teofila Morawskiego z p-tu kaliskiego w-twa tegoż nazwiska, Józefa Swirskiego z p-tu hrubieszowskiego w-twa lubelskiego, Franciszka Trzcńskiego z p-tu orłowskiego w-twa mazowieckiego, Konstantego Witkowskiego z p-tu mławskiego w-twa płockiego, Ignacego Wężyka z p-tu łosickiego w-twa podlaskiego posłów, tudzież Józefa Wiszniewskiego z okręgu gminnego kalwaryjskiego w-twa augustowskiego deputowanego: jeden z tych posłanników narodu W a l c h n o w s k i jak wyżej poseł p-tu szydlowieckiego, składając na ręce prezydującego projekt do uchwały, przedstawił w zabranym głosie, iż nagłe okoliczności spowodowały Izbę Poselską do powierzenia najwyższej władzy generałowi Chłopickiemu i że taż Izba uprasza, aby Izba Senatorska takowy projekt również przyjąć raczyła.

Prezydujący, przyjąwszy dopiero wzmiankowany projekt, oświadczył deputacji, iż Senat niezwłocznie nad takowym naradzać się będzie, a co w tej mierze postanowi, o tem Izbę Poselską zawiadomi.

Po odejściu deputacji odczytano projekt, którego snowa jest następująca:

Projekt do uchwały o powierzeniu władzy najwyższej gen. Chłopickiemu ob. *Dziennik Sejmowy* I, 52--3

Po odczytaniu projektu, gdy art. 137 st. org. o reprezentacji narodowej, nie tylko nie wymaga konieczności, aby kreskowano na projekta Sejmowi podane, ale wyraźnie stanowi, iż takowe jednomyślnością przyjęte być mogą, prezydujący przeto zapytał się Izby, czyli jest zgoda na przyjęcie projektu wniesionego? Zamienił jednak toż zapytanie na wniosek k. Wodzińskiego na propozycję do wotowania podaną, czyli projekt przyjęty lub odrzucony? ma być przyjęty affirmative, ma być odrzucony negative.

Rzeczony kasztelan uważał albowiem, iż jakkolwiek nie wątpi o jednomyślności wszystkich senatorów. przecież dla nadania ostatecznemu postanowieniu Senatu pewniejszego dowodu takowej jednomyślności, wypadałoby zarządzić wotowanie; przed samem zaś do niego przystąpieniem k. Gliszczyński oświadczył, że gdy naród zmuszonym został na drodze rewolucji okupywać pogwałcone prawa i swobody, których szanowania na drodze właściwej pozyskać nie mógł, i gdy Izba Poselska rewolucję za narodową uznała, nie upatruje skuteczniejszego środka w postępowaniu drogą zaczęta, jak oddać najwyższą władzę temu, którego historia wskazuje za usposobionego do tak wysokiego powołania.

Gdy po głosie dopiero wspomnianego senatora nikt więcej głosu nie żądał, prezydujący w zarządzeniu kreskowania wyznaczył asesorów w osobach Bronikowskiego i hr. Bielińskiego kasztelanów.

Wotowanie skutecznionem zostało w sposobie prawem przepisaniem. Wszyscy senatorowie wotowali affirmative, to jest za projektem, a liczba takowych wotów odpowiadała zupełnie liczbie senatorów obecnych, to jest 32,

gdyż przed wotowaniem jeden z senatorów, w prezencji zamieszczonych, to jest s. w. Franciszek Grabowski salę obrad opuścił.

Nadmienia się tu na wyraźne żądanie s. k. Lewińskiego, iż tenże jedynie koniecznością powodowany za projektem, tak jak jest ułożony, wotował, gdyż gen. Chłopicki, powszechne zaufanie posiadający, taką tylko władzę przyjąć ofiarował się, jaka w projekcie jest mu nadana, a na żadnej innej poprzestać nie chciał, że opinia publiczna pragnęła, aby Izby Sejmowe dla szczęścia Ojczyzny nie sprzeciwiały się woli tak znakomitego generała, każdy zaś dobry Polak w jedności pomyślnie skutki oręża polskiego upatrywać powinien. Taki zaś powód wotowania za projektem oświadczywszy, rzeczony senator dodał, że przekonany jest, iż Sejm w żadnym innem zdarzeniu nie byłby mocen od prawideł konstytucyjnych oddalać się, że dyktatura w świecie cywilizowanym nie jest dopuszczalna i z wszelką teorią, nawet despotyzmu okazuje się niezgodną, a dla sprawy naszej żadnych nie przedstawia korzyści.

Gdy prezydujący powyższy wypadek kreskowania i wskutek niego przyjęcie wniesionego projektu ogłosił, dały się słyszeć kilkakrotnie powtarzane głosy: »Niech żyje Polska! Niech żyje Senat!«, poczem w dowód przyjęcia wniesionego projektu prezydujący i sekretarz Senatu takowy podpisali. W celu zaś zamienienia onegoż w uchwałę sejmową Izba, na wniosek kasztelanów Rembielińskiego i Platera postanowiła: 1-o iż wygotować się mająca ekspedycja w mowie będącego projektu ma mieć następującą intytlację: »Izba Senatorska i Izba Poselska, składające Sejm Królestwa Polskiego«; 2-o iż stosownie do tejże intytlacji wyrazy w projekcie »postanowiła i stanowi« zamienione być mają na wyrazy »postanowiły i stanowią«; 3-o iż na końcu uchwały, w miejsce wyrazów »uchwalono i przyjęto na posiedzeniu Izby Poselskiej« i t. d., ma być powiedzianem: »działo się na posiedzeniu Izby Senatorskiej i Poselskiej w Warszawie dnia 20 grudnia 1830 r.«; 4-o iż uchwała ta w Połączonych Izbach podpisaną ma być w dwóch egzemplarzach przez prezydujących i sekretarzy obu Izb, z których jeden egzemplarz doręczonym będzie dyktatorowi, a drugi zachowanym zostanie w archiwum Senatu.

To gdy uchwalonem zostało, prezydujący wyznaczył deputację z dwóch senatorów w osobach Miączyńskiego w. i Rembielińskiego k. złożoną dla zawiadomienia Izby Poselskiej o przyjęciu w Izbie Senatorskiej w mowie będącego projektu.

Deputacja ta udała się natychmiast do Izby Poselskiej, a wróciwszy z niej niebawnie, zdając sprawę o swem poselstwie, oświadczyła, iż Izba Poselska, przyjąwszy z żywym uczuciem udzieloną jej z Senatu wiadomość, wyraziła przez usta marszałka swojego życzenie, aby z grona Senatu wyznaczoną była deputacja, któraby łącznie z deputacją Izby Poselskiej udała się do gen. Chłopickiego, celem zaproszenia go, aby przybyć raczył do Izb Połączonych w sali senatorskiej dla przyjęcia ofiarowanej mu godności dyktatora.

Izba Senatorska przychyliła się do tego życzenia, nim jednak prezydu-

jący oznaczył skład tej deputacji, zarządził przody wotowanie na kandydatów do deputacji sejmowej, wskutek art. 3 przyjętego dopiero projektu wyznaczyć się mającej, która oprócz prezydującego z pięciu członków Senatu składać się ma. Stosownie do tego zarządzenia dano każdemu z obecnych senatorów po jednym egzemplarzu na jednostajnym papierze i jednostajnego formatu drukowanych list, z tem ze strony prezydującego nadmienieniem, aby wotujący podkreślali na liście sobie oddanej, pominąwszy prezydującego, który z prawa jest członkiem tejże deputacji, pięciu kandydatów na innych tejże deputacji członków. A gdy po skutecznym podkreśleniu, każdy z senatorów imiennie powołany listę swoją do naczynia na ten koniec przygotowanego włożył, prezydujący wyznaczył w celu wyjmowania takowych list z naczynia i ogłaszania podkreślonych na każdej liście kandydatów, tudzież do zapisania i obliczenia tychże kandydatów, czterech asesorów, a mianowicie do pierwszej czynności dwóch w osobach hr. Michała Potockiego i Ludwika Platera kasztelanów, a do drugiej dwóch także w osobach Wodzińskiego i hr. Bielińskiego kasztelanów. Po przeliczeniu i przejrzeniu list, z których cztery dlatego za nieważne uznane zostały, iż na dwóch sześciu kandydatów, a na dwóch drugich tylko po czterech było podkreślonych, okazało się, iż tychże list z naczynia wyjętych było tyle, ile się znajdowało senatorów przy wotowaniu obecnych, to jest 32; po przeliczeniu podkreślonych kandydatów na 28 listach za ważne uznanych okazał się następujący rezultat, iż s. w. X. Radziwiłł miał kreskę 25.

Senatorowie kasztelanowie:

Ludwik hr. Pac	21.
Maciej Wodziński	19.
Antoni Gliszczyński	18.
Michał Kochanowski	12.
Tomasz Łubieński	9.
Leon Dembowski	9.
Franciszek Nakwaski	5.
Michał hr. Potocki	5.
Franciszek Lewiński	3.
Dwóch innych senatorów kasztelanów miało po 2 kreski,	
co czyni	4.
A dziesięciu senatorów po jednej, co czyni kreskę . . .	10.

Wogóle było kresek 140.

to jest tyle, ile po pięć, rachując na każdą listę z 28, jak się wyżej rzekło, za ważne uznanych list, wypada.

Gdy wskutek tego wotowania mieli najwięcej kresek Radziwiłł w., hr. Pac, Wodziński, Gliszczyński i Kochanowski kasztelanowie, prezydujący przeto tychże pięciu senatorów za prawnie obranych członków do powyżej wspomnianej deputacji ogłosił; to zaś ogłosiwszy, wyznaczył dwie deputacje: jedną

z następujących 4 senatorów. jako to: księdza Prażmowskiego biskupa płockiego, Miączyńskiego wojewodę, Wodzińskiego i Walewskiego kasztelanów złożoną, która łącznie z deputacją Izby Poselskiej udać się ma do dyktatora dla zaproszenia go do Izby Senatorskiej w celu powyżej wspomnianym; drugą zaś w osobach Gliszczyńskiego i hr. Małachowskiego kasztelanów dla zaproszenia Izby Poselskiej do połączenia się z Izbą Senatorską. Obiedwie deputacje, dopełniwszy danego sobie polecenia, gdy wróciły do Izby Senatorskiej, senator biskup płocki imieniem pierwszej doniósł Izbie. iż gen Chłopicki, zostawszy przez nią zawiadomiony o przyjęciu w obu Izbach projektu do uchwały, nadającej mu najwyższą władzę, przyjął z rozczeniem ten dowód zaufania narodu i oświadczył, że niebawnie zadosyć uczyni wezwaniu Izby; drugiej zaś deputacji członek s. k. Gliszczyński uwiadomił Senat, iż Izba Poselska, skoro tylko ukończy wotowanie na kandydatów do składu deputacji sejmowej, pośpieszy połączyć się z Izbą Senatorską.

Nim połączenie to nastąpiło, przybyli do Senatu delegowani z Izby Poselskiej Gustaw hr. Małachowski p-tu szydłowieckiego i Teofil Morawski p-tu kaliskiego posłowie z oświadczeniem. iż Izba Poselska na posiedzeniu swoim z dnia 18 m. b. uznawszy powstanie, w dniu 29 listopada r. b. rozpoczęte, za dzieło powszechne i narodowe, i przyjąwszy za nie na siebie odpowiedzialność, uznała za potrzebne napisać manifest. objawiający narodom europejskim powody tego powstania; to zaś Izba Poselska za niezbędne uznawszy, zapytuje się, czyliby Izba Senatorska również uznawała tę potrzebę i do wydania tego aktu przyłączyć się chciała. Zapytanie to uczynili powyżej wspomnieni posłowie z tem nadmienieniem, iż w razie nieprzychylenia się Senatowi do tego zamiaru Izby Poselskiej też, lubo z żalem, przymuszoną będzie sama od siebie w mowie będący akt wydać, a nawet wstrzymać się z oddaniem dyktatury aż do jego ułożenia.

W ciągu naradzania się nad tym punktem Leon Dembowski s. k., przekładając, iż gdy w ułożeniu podanego aktu pośpiesznie postępować nie można bo wszystko w niem od redakcji zależy, a dopiero co przyjęty w obu Izbach projekt, stanowiąc niezwłoczną limitację Sejmu, pozbawia Senat sposobności zadosyć uczynienia objawionemu mu życzeniu, w całym swoim składzie oświadczył, iż z tego powodu nie widzi innego środka, jak powierzenie tak ważnego dzieła deputacji sejmowej, przy boku dyktatora zostawać mającej.

S. k. Kochanowski na wsparcie powyższych uwag dodał, iż rewolucja teraźniejsza nadto jest jawna i w całym kraju upowszechniona, aby nie miała być narodową; już ją za taką uznały obie Izby Sejmowe; nie idzie jednak za tem, aby się koniecznie w obecnej chwili redakcją manifestu trudnić miały. Ułożenie tego aktu poruczyć można deputacji sejmowej, która, zniósłwszy się z naczelnikiem Rządu, nie omieszka zapewne uścić się z danego sobie poruczenia.

Gustaw hr. Małachowski, zwróciwszy uwagę Senatowi na ważność aktu

w mowie będącego, jak wielkiego on zastanowienia, wszechstronnej rozważi i biegłości w podobnego rodzajach pracach wymaga, aktu, w którym całej ucywilizowanej Europie odkryć mamy powody naszego powstania i przełożyć jej, jak dalece pogwałcone zostały wszystkie artykuły konstytucji naszej, nim naród uznał potrzebę zniesienia pierwszego, nie sądził, ażeby wypadało powierzyć ułożenie w mowie będącego aktu tejże duputacji, której powierzona została straż władzy dyktatora, bo przynajmniej w Izbie Poselskiej wybrano do niej osoby (jak się wyraził) stalowego serca, a do ułożenia pisma tego potrzeba ludzi z prawem piórem. To zaś wyraziwszy, rzeczony poseł proponował, ażeby jak marszałkowi w Izbie Poselskiej tak prezydującemu na teraz w Senacie zostawiono wybór takich osób, których ciż za najzdolniejszych do podobnego rodzaju pracy uznają, co nie pozbawi prezydujących w obu Izbach wolności wezwania do tej ważnej posługi członków rzeczzonej deputacji, tak zaś wybrani redaktorowie, aby ułożony przez siebie projekt manifestu poddali pod sąd już wybranych deputacji sejmowych. Gdy powszechna na przyjęcie tej propozycji nastąpiła zgoda, Izba Poselska o tem uwiadomiona pospieszyła połączyć się z Izbą Senatorską. Przybyłego na jej czele marszałka z godłem swej władzy w rękę zaprosił prezydujący w Senacie do zajęcia miejsca obok siebie, a reprezentantom narodu wskazał im właściwe.

Poczem przewodniczący połączonym Izbom uwiadomieni o zbliżaniu się gen. Chłopickiego. wyznaczili deputację do przyjęcia go przed wniesieniem do sali, z Senatu w osobach Gliszczyńskiego i Rulikowskiego kasztelanów, z grona zaś reprezentantów narodu Miączyńskiego z okr. gm. konińskiego i Michała Piotrowskiego z okr. gm. m. Warszawy deputowanych.

Gen. Chłopicki, wszedłszy do Zamku, rozkazał natychmiast ustąpić warcie honorowej w sali senatorskiej i u jej drzwi postawionej; zostawszy zaś przez dopiero rzeczoną deputację do sali wprowadzony, przywitany był radośnie przez wszystkich w tej sali obecnych, a senatorowie i reprezentanci narodu, powstawszy z miejsc swoich, oddali winne uszanowanie jego cnotom, obywatelstwu, wojennym talentom i stałemu charakterowi. Nie przyjął gen. Chłopicki przygotowanego dla niego przy stopniach tronu, naprzeciwko przewodniczącym obu Izbom miejsca, lecz stanął przy nich. a gdy ustały radosne głosy przywitania go, zabrał nasamprzód głos prezydujący w Senacie przemawiając w te słowa :

Przemówienie prezydującego *Dziennik Sejmu* I, 52 z różnicą w redakcji: zamiast »Po legamy na Twojej dzielności i niezłomnym charakterze i sławie cnego Polaka«, jest »Polegamy... na słowie pewnem prawego Polaka«.

Po mowie prezydującego w Senacie i głośnem odczytaniu przyjętej jak wyżej i przez przewodniczących obydwom Izbom i tychże Izb sekretarzy podpisanej uchwały, prezydujący doręczył ją dyktatorowi, a następnie zabrał głos marszałek Izby Poselskiej, w którym, co następuje, wyraził:

Tekst przemówienia marszałka *Dziennik Sejmu* I, 54.

Po głosach przewodniczących Izbowi zabrał w końcu głos dyktator i rzekł:

Przemówienie dyktatora *Diaryusz Sejmu I*, 54.

To zaś rzekłszy, skłonił i oddalił się dyktator z Izby Senatorskiej odprowadzony do pojazdu swego przez tęż samą deputację, która go do Izby Senatorskiej wprowadziła.

Po głosie dyktatora słyszeć się dały ze wszęch stron radosne po kilkakroć okrzyki: »Niech żyje Polska! Polska Niepodległa! Niech żyje dyktator!«

A gdy już okrzyki te ustały, prezydujący w Senacie ogłosiwszy limitację Sejmu, rozwiązał obecne posiedzenie, pożegnał marszałka Izby Poselskiej i reprezentantów narodu i zaprosił na nabożeństwo, w dniu jutrzejszym o godzinie 11 z rana w kościele metropolitalnym odbyć się mające dla podziękowania Bogu za szczęśliwe dzisiejszych obrad ukończenie.

3. Posiedzenie publiczne Senatu, potem Izb Połączonych 19. I. 1831.

Obecni: Czartoryski, Prażmowski, Dzieścielski, Manugiewicz, Miączyński, Radziwiłł, Gliszczyński, Nakwaski, Sierakowski, Kochanowski, St. Małachowski, Męciński, Wodziński, Rulikowski, A. Ostrowski, Poletyło, Bronikowski, Wichliński, M. Potocki, Rembieliński, Pac, Bienkowski, Bieliński, Lewiński, Plater, Woźnicki, Koźmian, T. Łubieński, J. Kraśński, Dembowski (30).

Połączenie się obu Izb. — Przemówienie prezydującego w Senacie. — Przemówienie marszałka Izby Poselskiej. — Raport deputowanego Morawskiego z czynności deputacji sejmowej o rezygnacji dyktatora i wyznaczeniu zastępy naczelnego wodza. — Rozłączenie się Izb celem wybrania komisji sejmowych. — Wybór komisji przez Senat (Vol. I. k. 18—26).

Stosownie do programu z dnia wczorajszego Senat po odbytem nabożeństwie zgromadził się w dniu dzisiejszym przed godziną 11 do sali senatorskiej.

Po odcytaniu listy senatorów i uporządkowaniu Izby, tudzież zajęciu przez przybyłych ministrów wskazanego im miejsca, prezydujący ks. Adam Czartoryski wezwał senatorów k-ów Wodzińskiego i Rembielińskiego, aby zaprosili Izbę Poselską do połączenia się z Senatem. Zbliżających się do Izby Senatorskiej reprezentantów, mających na czele swego marszałka, powitał i wprowadził prezydujący w Senacie, zaprosił marszałka do zajęcia miejsca obok siebie i wskazawszy reprezentantom im właściwe, zabrał głos i w te słowa przemówił:

Przemówienie prezydującego *Diaryusz Sejmu I*, 75—6.

Następnie zabrał głos marszałek Izby Poselskiej hr. Władysław Ostrowski, mówiąc w te słowa:

Przemówienie marszałka *Diaryusz Sejmu I*, 76—7.

Po skończonych obu tych mowach prezydujący w Senacie dał głos członkowi deputacji sejmowej pos. p-tu kaliskiego Morawskiemu i wezwał

go do odczytania raportu tejże deputacji, obejmującego powody złożenia dyktatury przez gen. Chłopickiego i zdanie sprawy z dalszych jej czynności. Odczytany raport jest następującej osnowy:

Tekst raportu *Dziennik Sejmu* I, 77—80.

Po odczytaniu raportu wezwał prezes Senatu Izbę Poselską, aby powróciwszy do miejsca swoich posiedzeń, zajęła się wybraniem komisjów sejmowych, do której czynności Senat z swej strony przystąpi niezwłocznie.

Wskutek tego po rozłączeniu się Izb przystąpiono do wyborów tychże komisyj w sposobie prawem wskazanym.

Pierwej atoli na wniosek s. k. Nakwaskiego rozstrząsano, czyli członkowie Senatu wchodzący do składu Rady Najwyższej Narodowej mogą być wybranymi na członków komisjów sejmowych.

Przystępując do głosowania w tej materji, prezes Senatu wezwał na asesorów senatorów k-ów Gliszczyńskiego i Nakwaskiego. a po obliczeniu kresek okazało się, że a) za wnioskiem, iż wybieralnymi być mogą, było głosów 15, b) a przeciwnych 13

Gdy kwestja ta załatwioną została, przystąpiono do samego wyboru członków komisjów sejmowych, a po odbytem wotowaniu i obliczeniu kresek przez powyżej wymienionych asesorów i sekretarza Senatu okazało się, iż

1) do Komisji Praw Skarbowych mieli głosów: Gliszczyński 14, Kochanowski 11, Wodziński 10, Miączyński 9, Nakwaski 5, hr. Poletyło 4, hr. M. Potocki 4, Plater 4, hr. Męciński 3, Wichliński 3, Dembowski 2, hr. Sierakowski 2, kilku innych po jednym;

2) do Komisji Praw Cywilnych i Kryminalnych: Lewiński 17, hr. M. Potocki 14, Bieńkowski 10, Miączyński 9, Rembieliński 7, hr. Małachowski 5, Dembowski 3, Woźnicki 2, Plater 2, ks. Prażmowski 2, hr. Ostrowski 2, Wichliński 2, Rulikowski 2, siedmiu innych po jednym;

3) do Komisji Praw Organicznych i Administracyjnych: hr. Małachowski 18, Plater 12, Miączyński 9, Dembowski 8, hr. Pac 6, hr. Męciński 5, Nakwaski 4, hr. Ostrowski 4, ks. Prażmowski 3, hr. Łubieński 3, Koźmian 2, hr. Sierakowski 2, czterech innych po jednym.

Ogłosił więc prezydujący, iż wybrani zostali większością głosów komisarzami sejmowymi:

1) do Komisji Praw Skarbowych: Gliszczyński, Kochanowski, Wodziński,

2) do Komisji Praw Cywilnych i Kryminalnych: Lewiński, M. hr. Potocki, Bieńkowski,

3) do Komisji Praw Organicznych i Administracyjnych: hr. Małachowski, Plater, Miączyński.

Poczem prezydujący w Senacie uwiadomiwszy Radę Najwyższą Narodową o dopełnionych powyższych wyborach, solwował sesję na dzień jutrzejszy o godzinie 10-tej rano.

4. Posiedzenie publiczne Senatu, potem Izb Połączonych 20. I. 1831.

Obecni: Czartoryski, Prażmowski, Dziegieleński, Manugiewicz, Miączyński, Radziwiłł, Gliszczyński, Nakwaski, Sierakowski, Kochanowski, St. Małachowski, Męciński, Wodziński, Rulikowski, A. Ostrowski, Poletyło, Bronikowski, Wichliński, M. Potocki, Rembieliński, Pac, Bieńkowski, Lewiński, Plater, Woźnicki, T. Łubieński, J. Krasieński, Dembowski (28)¹.

Połączenie się obu Izb. — Sprawozdanie posła Morawskiego z narad komisij sejmowych z Radą Wojenną w sprawie wyboru naczelnego wodza. — Dyskusja nad kandydaturami na naczelnego wodza. — Sprawa stosunku naczelnego wodza do Rządu oraz sprawa zastępstwa naczelnego wodza. — Kandydatury i wotowanie. — Wybór gen. Radziwiłła naczelnym wodzem (Wol. I k. 27—33)

Po zebraniu się senatorów i zastępców ministrów, po zajęciu przez nich właściwych miejsc, odczytaniu listy senatorów, uporządkowaniu Izby i następnem odczytaniu i przyjęciu protokołu ostatniego posiedzenia, przysiadający w Senacie dał głos przybyłej z Izby Poselskiej deputacji, złożonej ze Stanisława hr. Jezińskiego p-tu siennickiego i Romana Sołtyka p-tu koneckiego posłów, która oświadczyła, że reprezentanci narodu uznali potrzebę w tak ważnej czynności, jaką jest wybranie wodza naczelnego, połączyć się z Senatem i wspólnie z nim działać. Senat na zapytanie przysiadającego przychylił się jednomyślnie do żądania Izby Poselskiej, w skutku czego ks. Adam Czartoryski wezwał pomienionych posłów, aby Izbę Poselską do połączenia się z Senatem zaprosili; do przyjęcia zaś zbliżającej się przeznaczył kasztelanów Bronikowskiego i Dembowskiego.

Po zajęciu miejsc przez przybyłych, a mianowicie marszałka obok prezesa Senatu, zaś posłów i deputowanych w miejscach im właściwych, marszałek Izby Poselskiej dał głos członkowi deputacji sejmowej posłowi kaliskiemu Morawskiemu i wezwał go do przedłożenia połączonym Izbom rezultatu narad komisij sejmowych obu Izb z Radą Wojenną odbytych w przedmiocie wyboru naczelnego wodza. Czytał więc poseł kaliski Morawski, co następuje:

Tekst przemówienia *Diariusz Sejmu* I, 105—6, z tą różnicą, że według relacji protokołu Senatu gen. Pac otrzymał 5 a nie 1 głos przy wotowaniu kandydatów na naczelnego wodza. Pozatem w protokóle Senatu opuszczono ostatnie zdanie sprawozdania: »prócz tego nadmieniam, że generał Weyssenhoff przybył i objął komendę tymczasową«.

Po odczytaniu rzeczzonego aktu zabierali głosy następujący senatorowie, posłowie i deputowani:

Jan hr. Ledóchowski pos. jędrzejowski uznał za rzecz potrzebną oświadczyć, że gen. Weyssenhoff może dlatego tylko miał mniej głosów w naradach komisij sejmowych z Radą Wojenną, iż wotujący pewni byli, że nie ma zamiaru przyjąć naczelnego dowództwa. Za przybyciem atoli swoim do Warszawy oświadczył, iż nie miałby myśli uchylać się od przyjęcia obowiązków, jakieby narodowi podobało się włożyć na niego.

¹ Jak z wotowania na naczelnego wodza wynika, było senatorów na tem posiedzeniu obecnych 29 a nie 28, w liście obecności pominięto więc jednego.

K. Dembowski poddał pod rozagę Izby dwie następujące kwestje: jaka władza służyć ma naczelnemu wodzowi ze względu na jego stosunki z Rządem, i w jaki sposób zastępstwo naczelnego wodza w razie potrzeby urzędzone być ma. Sądził, że Izby rozstrzygnięciem tych kwestyj współcześnie z wyborem naczelnego wodza zającby się mogły i powinny.

Członek deputacji sejmowej pos. kaliski Morawski uważał, iż projekt do rozstrzygnięcia pierwszej kwestji nie mógł być wygotowany przed odbyciem narady z gen. Weyssenhoffem, który miał podać warunki sprawowania najwyższej władzy wojskowej bez przeszkody od władzy cywilnej i kolizji z tą władzą. Mniemał przecie, iż komisje sejmowe mogą zająć się rozstrzygnięciem obu powyższych kwestyj po dopełnieniu wyboru.

Członek deputacji sejmowej pos. jędrzejowski Jan hr. Ledóchowski uwiadamia Izby, iż gen. Weyssenhoff, tymczasowy dowódca siły zbrojnej, podał już punkta mające służyć za podstawę w oznaczeniu jego stosunku z Rządem; te atoli punkta w dniu dopiero jutrzejszym Sejmowi przełożone być mogą.

Pos. ostrołęcki Barzykowski był zdania, iż Izby nie mogą przystępować do wyboru nie zapewniwszy się wprzód, czyli osoba wybrana przyjmie ofiarowane jej dostojęstwo, ze względu więc iż na przypadek nieprzyjęcia sprawa publiczna byłaby narażoną na zwłokę i nową niepewność, radził albo żądać wprzód zapewnienia od kandydatów, iż żaden z nich od wypadku losowania uchylać się nie będzie, albo też wydać pierwę uchwałę zmuszającą każdego obywatela do przyjęcia wkładanych na niego przez naród obowiązków.

Pos. opoczyński Świdziński domagał się prędkiej w tej mierze decyzji.

K. Bieńkowski zważając, iż obowiązek każdego obywatela do posłuszeństwa wszechwładnej woli narodu gruntuje się na prawie publicznem i że nikt bez obrazy tegoż prawa opierać się woli narodu nie może, uważał projektowaną uchwałę jako zupełnie niepotrzebną a nawet nieprzystojną, i jak najwyraźniej przeciwko niej oświadczył się.

Pos. szydlowiecki Gustaw hr. Małachowski łączy się ze zdaniem k. Bieńkowskiego, ale dla większej pewności radzi zapytać się, czyli jest kto taki, coby sądził, że może wymówić się od posłuszeństwa prawu przez obie Izby uchwalonemu.

Pos. konecki Roman Sołtyk sądził, iż rozstrzygnięcie kwestyj podanych przez k. Dembowskiego mogłoby odbyć się na tej samej sesji, co i wybranie wodza, aby zaś uniknąć szkodliwego wstrząśnienia na przypadek nieprzyjęcia władzy, radził przy obieraniu wodza naznaczyć zarazem zastępców.

Członek deputacji sejmowej pos. łosicki Ignacy Wężyk uważał kwestję powyższą za rozwiązaną z powodu, że podanych jest 3 kandydatów, a tem samem mniej mający głosów uważani być mogą z kolei za prawnych zastępców, oświadczył wreszcie, że miło mu jest widzieć w liczbie kandydatów dawnego wojskowego a teraz obywatela, znanego zaszczytnie z przymiotów

rycerskich i cnót obywatelskich, że miło mu patrzeć na odnawiające się w Ojczyźnie naszej rzymskie Cyncynatów wieki.

Członek deputacji sejmowej pos. jędrzejowski Jan hr. Ledóchowski nie zgadza się na wniosek pos. Wężyka co do oznaczenia zastępstwa, może bowiem w ciągu wojny odkryć się geniusz zdolny zająć to dostojne stanowisko, wyznaczenie zaś zawczasu zastępcy tamowaćby mogło rozwijanie się talentów i postęp w zawodzie wojskowym; z tych powodów radził zostawić oznaczenie zastępstwa na przypadek potrzeby woli Rządu, albo ustanowić je przez nowy wybór.

Pos. włodawski Teodor Jasieński przeciwny jest zdaniu Wężyka; z powodu jednak, iż wódz naczelny może zginąć na placu bitwy i zostawić wojsko bez naczelnego kierunku, jest zdania, że kandydat, mający mniej głosów, powinien być uważany za prawnego zastępcę, dopóki Rząd nie wybierze innego.

Marszałek Izby Poselskiej radzi na przypadek śmierci naczelnego wodza trzymać się co do zastępstwa przyjętej powszechnie zasady starszeństwa rang, dopóki Rząd, gdy go Sejm upoważni do tego, nie wyrzeczy o następcy.

Zdanie to marszałka dzieliło wiele głosów.

Pos. konecki Roman Sołtyk oświadcza, iż podając wniosek o urządzeniu zastępstwa, miał na względzie ten przypadek, gdyby obrany kandydat nie chciał przyjąć władzy.

Członek deputacji sejmowej pos. hrubieszowski Józef Świrski był zdania, że lubo postęp gen. Chłopickiego przekonał nas, że są Polacy wymawiający się od ratowania Ojczyzny, i okazał szkodliwość zbytecznego zaufania, gdy jednak o podanych teraz kandydatach przypuścić nie można żadnego powątpiewania, uważa przeto wniosek Sołtyka za zbyteczny.

Pos. konecki Roman Sołtyk odstąpił od wniosku swego.

K. Dembowski domaga się wotowania, a gdy wielu innych obradujących tak z Senatu jako i Izby Poselskiej żądanie to poparło, prezydujący w Senacie oświadczył, że z trzech podanych kandydatów ma być wybrany wódz naczelny przez podkreślanie jednego z tychże kandydatów na kartkach jednostajnego formatu, obejmujących ich nazwiska i mających się rozdać z porządku senatorom, posłom i deputowanym.

Członek deputacji sejmowej pos. jędrzejowski Jan hr. Ledóchowski prosi o dodanie do liczby kandydatów gen. Krukowieckiego, znanego chlubnie narodowi z odwagi i obywatelstwa.

Dep. okr. rawskiego Augustyn Moszkowski i kilku innych popierają tę prośbę.

Pos. wieluński Alojzy Biernacki ze względu, iż wódz naczelny powinien być zaszczycony powszechną ufnością, żąda, aby o wyborze jego stanowiła absolutna większość wszystkich ogółem wziętych głosów obu Izb Sejmowych i aby na przypadek niedostatku takiej większości, jako też na przypadek

równości głosów powtórzone było wotowanie między mającymi najwięcej kresek, w drugim zaś razie między mającymi równą ich liczbę.

Po zgodzeniu się na to obu Izb jednomyślnością k. Bieńkowski wykazał potrzebę oznaczenia absolutnej większości kresek.

Przyjęto, iż absolutną większość stanowić ma połowa kresek ogółu wotujących w obu Izbach więcej jedną.

Po ukończonej w tym sposobie dyskusji przystąpiono do wotowania.

Prezydujący w Senacie wezwał na asesorów do obliczania kresek senatorów k-ów M. hr. Potockiego i Wiktora Rembielińskiego, marszałek zaś Izby Poselskiej pos. p-tu opatowskiego Antoniego Libiszewskiego i pos. p-tu kazimierskiego Ksawerego hr. Niesiołowskiego.

Po ukończeniu kreskowania i obliczeniu kresek oznajmił prezydujący w Senacie, iż głosujących było z Izby Senatorskiej 29, z Izby Poselskiej 111, razem z obu Izb 140. Kartkę jedną znaleziono niepodkreśloną; pozostało więc ważnych 139.

Ks. Michał Radziwiłł miał kresek 107, gen. Weyssenhoff 8, hr. Szembek 6, hr. Krukowiecki 18, co czyni jak wyżej 139; ogłosił przeto prezydujący w Senacie, że wodzem naczelnym wojska polskiego obrany jest gen. Michał ks. Radziwiłł.

W całej sali dały się słyszeć powszechne, głośnie i kilkakroć powtarzane okrzyki: »Niech żyje wódz naczelny! Niech żyje Polska, Polska Niepodległa«!

Naczelnym wódz ks. Michał Radziwiłł rzekł: »Powołany wolą narodu na tak zaszczytny stopień, na taki dowód ufności krótko odpowiem: czem byłem, tem będę«.

Poczem przewodniczący obu Izbom oświadczywszy, iż komisje sejmowe potrzebują czasu do rozebrania i rozwinięcia wniosków, mających się przedłożyć sejmowi, zasolwowali sesję na dzień następny, a mianowicie: prezydujący w Senacie na godzinę szóstą, marszałek zaś Izby Poselskiej na godzinę piątą po południu.

5. Posiedzenie Senatu publiczne 22. I. 1831.

Obecni: Czartoryski, Prażmowski, Dziecielski, Manugiewicz, Miączyński, Gliszczyński, Nakwaski, Sierakowski, Kochanowski, St. Małachowski, Męciński, Wodziński, Rulikowski, A. Ostrowski, Poletyło, Bronikowski, Wichliński, M. Potocki, Rembieliński, Pac, Bieńkowski, Lewiński, Plater, T. Łubieński, J. Kasiński, Dembowski (26).

Sprawa manifestu do rządów. — Sprawozdanie M. Potockiego z obrad deputacji. — Przyjęcie manifestu. — Rezygnacje Dembowskiego, T. Łubieńskiego, J. Kasińskiego i Platera. — Dyskusja nad sprawą rezygnacji. — Przybycie deputacji sejmowej i złożenie przez nią projektu do prawa o sposobie obradowania. — Wezwanie senatorów, którzy zgłosili rezygnację do zajęcia miejsc. — Przyniesiona przez deputację sejmową deklaracja Polaków z Paryża. — Odczytanie projektu o porządkowaniu praw i o sposobie obradowania w teraźniejszym sejmie nadzwyczajnym. — Sprawozdanie członka komisji sejmowych Lewińskiego. — Dyskusja i przyjęcie projektu (Vol. I k. 34—57).

Prezydujący w Senacie ks. Adam Czartoryski uwiadomiony, iż ko-

misje sejmowe nie przygotowały jeszcze projektu, który do decyzji Sejmu ma być wniesionym, odłożył zapowiedziane na ostatniem posiedzeniu zebranie się Senatu do dnia dzisiejszego o godzinie 11 z rana; a gdy o tej godzinie zaproszeni senatorowie zebrali się i miejsca swe zajęli, ks. prezydujący dał głos sekretarzowi Senatu do odczytania listy senatorów, z którego okazało się, iż Senat w prawnym komplecie jest zebrany; odczytany był protokół ostatniego posiedzenia, który w całej swej osnowie przyjętym i w dowód jego przyjęcia przez prezydującego podpisany został.

Po następem z polecenia prezydującego odczytaniu odezwy marszałka Izby Poselskiej z dnia 20 stycznia r. b., w której tenże zawiadamia prezydującego w Senacie, iż Izba Poselska uznała i przyjęła na posiedzeniu swoim w dniu dopiero rzezonym manifest, przez deputację Izb Sejmowych wskutek uchwały z dnia 20 grudnia r. 1830 ułożony, i przesłanie takowego drogą dyplomatyczną wszystkim dworom i rządowi Radzie Najwyższej Narodowej poleciła, prezydujący w Senacie dał głos s. k. M. hr. Potockiemu członkowi deputacji Izb Sejmowych, który w sposobie następującym zdał sprawę o zredagowaniu i przyjęciu przez tęż deputację manifestu powyżej wspomnianego:

»Szanowny Senacie! Na pamiętnej sesji dnia 20 grudnia r. z: Senat przystąpił do wniosku przez Izbę Poselską zrobionego, ażeby ustanowioną została deputacja, któraby łącznie z deputacją Izby Poselskiej zatrudniła się redakcją manifestu wskazującego powody i cele rewolucji naszej, rewolucji, którą za narodową Izby Sejmowe uznały. Postanowiły przytem zgodnie, ażeby redakcja takowa oddaną została pod zatwierdzenie deputacji wybranej z grona Senatu i Izby Poselskiej, przy dyktatorze zasiadać mającej. W skutku tego ułożony został manifest wskazujący wszelkie zgwałcenia zasadniczej naszej ustawy zgwałcenia tak liczne, że część nawet ich byłaby dostateczną do uwolnienia nas od obowiązków przez ustawę na nas włożonych względem monarchy, który przyrzeczeń swoich nie dochował. Oświadczyliśmy w nim przed całą Europą, żeśmy gotowi poświęcić życia i majątki nasze w celu uzyskania niepodległości, tej jedynej rękojmi bytu politycznego narodu. Tak ułożony manifest podany został pod zatwierdzenie deputacji, której Sejm potwierdzenie jego porучzył, i przez tęż deputację zatwierdzony manifest takowy mam honor w jej imieniu złożyć wam, szanowni mężowie. Spodziewamy się, iż tym sposobem odpowiedzieliśmy zaufaniu, jakie poruczając redakcję manifestu, Senat w nas położył, żeśmy się wywiązali przed Polską i Europą z obowiązku na nas włożonego. Do was teraz należy, szanowni mężowie, jeżeli manifest ten do waszego trafił przekonania, umieszczenie jego do aktów Senatu nakazać i ogłosić, jak już w Izbie Poselskiej nastąpiło, że manifest takowy za narodowy uznajecie i że cele w nim wyrażone odpowiadają zamiarom powstania naszego«.

Po takowem zdaniu sprawy, na żądanie senatorów prezydujący dał głos sekretarzowi Senatu, który odczytał ułożony jak wyżej następującej osnowy manifest.

Tekst manifestu *Dziennik Sejmowy* I, 55—64.

Po odczytaniu powyżej umieszczonego manifestu, prezydujący w Senacie na wniosek senatorów k-ów St. hr. Małachowskiego i Ant. hr. Ostrowskiego poparty przez wiele innych głosów, zapytał się, czy Senat zgadza się jednomyślnością na przyjęcie manifestu, do czego też cały Senat przychyłając się, złożył sobie manifest do akt Senatu złożyć uchwalił.

To gdy uchwalonem zostało, zabrał głos s. k. Leon Dembowski i oświadczył, że ponieważ w manifestie uważać się mogącym po przyjęciu przez obie Izby za prawo, między gwałceniami zasadniczej ustawy, które stały się powodem do powstania narodowego, i ten wymieniony jest zarzut, że Senat w sam dzień koronacji zapelniony został nowymi członkami nie posiadającymi kwalifikacyj przez konstytucję żądanych, a jedyną rękojmiej nieuległości ich zdania dających, on przeto, jako w tenże sam dzień nominowany, nie czuje się mocnym zasiadać w Senacie, dopóki obie Izby Sejmowe na to nie zezwolą, i dlatego oddala się z krzesła swojego i zajmuje miejsce przeznaczone dla członków Rządu.

To samo z tychże samych powodów powiedzieli i uczynili senatorowie k-owie Tomasz hr. Łubieński, Józef hr. Krasiński i Ludwik Plater; ostatni dodał, iż dlatego tylko sam dotąd się nie wyłączył z Senatu, że nie chciał miejsca swego opuszczać w chwilach wątpliwych i dla Ojczyzny najważniejszych, ale teraz, gdy się już wywiązał z obowiązku swojego i dał dowód odwagi w podpisaniu aktu powstania, usuwa się od narad w Senacie do dalszej obu Izb Sejmowych decyzji.

Po oddaleniu się z miejsc swoich powyżej wymienionych członków Senatu, Izba Senatorska (zebrana w komplecie przepisany art. 11 i 12 Statutu org. o Senacie z dnia 19 listopada 1816) przystąpiła do dyskusji w przedmiocie ich dobrowolnego od obrad uchylenia się.

S. k. Kochanowski pochwalił delikatność wyłączających się senatorów, ale uznał ją za zbytę. Uważał, iż jeżeli senatorowie, o których rzecz idzie, nie byli przedstawionymi przez Senat, to nie osłabia jeszcze zupełnie ich legalnego wyboru, gdyż królowi służyło prawo nominowania senatorów tak na podanie Senatu, jako też namiestnika królewskiego; najczęściej zdarzało się, że kandydaci przez namiestnika przedstawiani otrzymywali nominacje. Senatorowie wyłączający się oddali krajowi znakomite usługi, wykonali przysięgę, podzielali tak długo i z zaszczytem prace Senatu; są nieodwołalni i tylko wyrokiem Sądu Sejmowego godności swojej pozbawieni być mogą; podpisali akt, uznający rewolucję za narodową, a nakoniec potrzebni są do kompletu w naradach. Z tych powodów radził, utrzymać co do nich decyzję wydaną już na sesji w Izbie Konferencyjnej.

S. w. Miączyński łączył się ze zdaniem s. k. Kochanowskiego z powodu, iż deputacja umieszczając powyższe wyrazy w manifestie, nie miała na względzie osób powołanych do Senatu, ale tylko wytknięcie uchybienia co do form konstytucją przyznanych, że tylko Sąd Sejmowy może oddalać senatorów za wykroczenia udowodnione, że wreszcie Senat byłby pozbawiony kompletu.

Ks. prezydujący zaleciwszy odczytać miejsce manifestu dotyczące się senatorów, którzy miejsca swoje opuścili, był tego zdania, iż w rozsądzeniu obecnej kwestji radzić się należy dawniejszych zwyczajów Senatu. Przypomniawszy, że i w dawniejszych latach mianowano kilku senatorów nie mających kwalifikacyj, a w takim przypadku Senat wyznaczał im do wykwalifikowania się pewny przeciąg czasu; były nawet zdarzenia, że nie mogących się wykwalifikować przez wzgląd na nominacje i oddane krajowi usługi na krzesłach senatorskich utrzymywał. Z tego powodu radził ks. prezydujący naznaczyć i senatorom, o których rzecz się toczy, termin do udowodnienia ważności ich nominacji, tymczasowo zaś wezwać ich, aby miejsca swoje napowrót zajęli.

S. k. Nakwaski oświadczył się za rozstrzygnięciem tej materji w obu Izbach, tem bardziej że tego żądają sami senatorowie wyłączający się.

S. k. Gliszczyński uważał wniosek k. Nakwaskiego za pozbawiony powagi dawniejszych przykładów; utrzymywał, iż Senat nie powinien wyzuwać się z właściwych swoich atrybucyj, i proponował do wykwalifikowania się termin dwu lub trzy miesięczny oznaczyć.

S. k. Dembowski zabrał głos jako członek Rządu i oświadczył, że zdaniem jego Senat zbacza od głównej kwestji w manifestie, że król nie powinien Senatowi członków narzucać. Gdy zaś Senat nie podawał w czasie koronacji kandydatów, a temsamem opuszczono kardynalny warunek ważności nominacji, sądził, że obok manifestu mającego się ogłosić całej Europie, nie należy zatrzymywać w Senacie członków stanowiących argument przeciw myśli tego manifestu, ale ich wyłączyć wypada.

S. w. Miączyński z powodu, że cesarz rosyjski jako król polski miał prawo mianować senatorów z liczby kandydatów podanych przez namiestnika, domagał się utrzymania tych senatorów, którzy złożą kwalifikacje.

Ks. prezydujący wsparł zdanie w. Miączyńskiego oświadczając, że gdybyśmy tak ściśle tłumaczyć chcieli konstytucję, jak tego domaga się s. k. Dembowski, wypadłoby wyłączyć z Senatu i wielu innych członków, którzy nie byli podawani przez Senat.

S. k. hr. Ostrowski domaga się odłożenia decyzji do narad późniejszych, a przystąpienia do dalszych czynności prawodawczych.

S. k. Lewiński był zdania, iż słowa w manifestie ściągają się tylko do samego króla, ale nie do mianowanych przez niego senatorów, że przedmiot rozstrząsany nie należy wcale do Izby Poselskiej, że dopóki konstytucja nie zostanie zmienioną, Senat trzymać się jej powinien i nikt z grona jego bez

wyroku Sądu Sejmowego wyłączonym być nie może, że wreszcie senatorowie nie mają prawa sami wyłączać się i aż do czasu złożenia kwalifikacyj przez Senat zażądanych zasiadać w nim powinni.

S. k. hr. Ostrowski uważał konstytucję obowiązującą o tyle, o ile nie zmienia onej terazniejsze położenie kraju, że zaś sami członkowie odwołali się do całego Sejmu, ponawia wnioszek przełożenia tej materji obu Izbom, nie wątpiąc, że Izba Poselska zostawi rozstrzygnięcie samemu Senatowi; jest na koniec za odłożeniem tej materji do późniejszych narad.

W tem miejscu przerwana została narada z powodu przybycia deputacji od Izby Poselskiej złożonej z pos. szydlowieckiego Gust. hr. Małachowskiego i dep. z cyrkułu VII m. Warszawy, Walentego Zwierkowskiego.

Dep. Zwierkowski złożył projekt przyjęty przez Izbę Poselską do prawa o sposobie obradowania.

Gustaw hr. Małachowski oświadczył, że komunikacja Izbie Senatorskiej tego ważnego projektu jest nowym dowodem szacunku Izby Poselskiej dla starszych braci.

Gdy deputacja Izby Poselskiej pożegnana przez ks. prezydującego w Senacie oddaliła się, s. k. Rembieniński żądał prędkiej decyzji względem wyłączających się senatorów z tem oświadczeniem, że takowi nie powinni się sami z miejsc swoich oddalać, dopóki ich cały Senat lub większość nie wyłączy.

Ks. prezydujący uważał zdanie s. k. Rembienińskiego za sprawiedliwe.

Na prośbę więc Senatu i wezwanie prezydującego senatorowie wyłączający się na miejsca swoje powrócili.

Przybywająca w tej chwili deputacja z Izby Poselskiej złożona z posłów lubelskiego Kalixta Morozewicza i radzyńskiego Józefa hr. Małachowskiego złożyła Senatowi adres ziomków naszych z Paryża, który Izba Poselska przeczytawszy na posiedzeniu swoim, postanowiła podać do pism publicznych i przesyła Senatowi z zapytaniem, czyli do wniosku jej przychyła się.

Po odczytaniu przez sekretarza Senatu rzeczzonego listu w następującej osnowie:

Tekst listu *Dziennik Sejmowy* I, 150—1.

Senat na zapytanie ks. prezydującego jednomyślnie do wniosku Izby Poselskiej przychylił się.

Po niektórych przemówieniach się obradujących co do członków Senatu, którzy się sami wyłączyli, a z tej ich liczby zabranii głosu s. k. Tomasza hr. Łubieńskiego, tudzież po odczytaniu przez s. w. Miączyńskiego artykułów 69 i 110 konstytucji, z których okazuje się, iż dwa były sposoby mianowania senatorów, to jest na przedstawienie namiestnika i na przedstawienie Senatu, i że oba dotąd były ważne, uchwalono na ponowiony wniosek s. k. hr. Ostrowskiego odłożenie tej materji do późniejszych narad, i że przed ostateczną decyzją senatorowie, którzy się sami wyłączyli, miejsc swoich opuścić nie mogą.

To zaś gdy uchwalonem zostało, na wezwanie prezydującego sekretarza Senatu odczytał przyjęty przez Izbę Poselską i przez nią jak wyżej odczytany projekt o porządkowaniu praw i o sposobie obradowania na teraźniejszym Sejmie nadzwyczajnym następującej osnowy:

Tekst projektu *Diaryusz Sejmu I*, 114—5 i 142—3.

Po odczytaniu projektu zabrał głos s. k. Lewiński w imieniu komisji sejmowych Senatu i czytał, co następuje:

•Szanowny Senacie! Z upadkiem dyktatury znikła zasłona pokrywająca zamiary nowego ujarzmienia nieszczęśliwej Polski, a Sejm, ten właściwy organ woli narodowej objawwszy kierunek świętej sprawy, dał nowy dowód czystych intencji obierając na naczelnego wodza doświadczonego generała, znakomitego ziomka, powszechnie kochanego i uwielbianego. Tak świetny wstęp obrad sejmowych zapowiada szczęśliwy i dalszy działań Sejmu postęp, a jednym z najważniejszych czynności jego przedmiotów jest ustanowienie Rządu i wybór do niego osób. Nim jednak materja ta obradom sejmowym przedstawioną być będzie mogła, uważały komisje sejmowe, iż przedewszystkiem ustanowić należy pewne i jednostajne prawidła, podług których początkowanie praw i wnoszenie do nich projektów ma następować. Przez projekt wniesiony starały się komisje sejmowe zaradzić tej koniecznej potrzebie, rozwiązuje on albowiem kwestję, czyli obrady na teraźniejszym nadzwyczajnym Sejmie w rozdzielonych lub też połączonych Izbach odbywać się powinny. Naradzając się nad tą kwestją, upatrywały komisje początkowanie w połączeniu Izb skuteczny środek zapobieżenia różności zdań, a szczególnie pośpiech w działaniu, lecz zastanowiwszy się, iż lubo obiedwie Izby do jednego zmierzają celu i członki ich równym duchem miłości Ojczyzny są przejęci, jednakże dyskusja nad projektami w oddzielnych Izbach odbyta objawia wyraźnie wolę każdej z osobna i pozostawia naród w możności sądzenia o jej opinji, przeciwnie zaś obradując w Izbach połączonych, mieszają się opinie członków Izby jednej z opinjami drugiej i wyrzucić mogą przedwczesny wpływ na ostateczny rezultat, a nadewszystko przez ciągłe Izb połączenie niknie, że tak powiem, jedna instancja, dwie zaś Izby oddzielnie działające przedstawiają nie tylko równowagę, lecz są rękojmią dojrzałego rozbioru projektów. Z tych zatem powodów uznały komisje sejmowe, iżby w tych tylko przypadkach połączenie Izb miejsce miało, w którychby konieczna potrzeba tego wymagała, a za taką uważają komisje: wybór lub oddalenie osób Rząd składać mających, jak najmniej ratyfikacje traktatów; we wszystkich zaś innych materjach każda Izba u siebie stanowić powinna; a dopiero gdy projekt w jednej Izbie przyjęty, w drugiej usunięty zostanie, nastąpić ma połączenie Izb. Takim sposobem zetną się niejako w trzeciej instancji opinie sobie przeciwne, a przez ogólne głosowanie nad przedmiotem tenże większością zdań ostatecznie rozstrzygniętym zostanie. Co do początkowania praw, takowe nietylko Rządowi, ale rów-

nież każdej Izbie służyć ma, a ta przyjęta w projekcie zasada w narodzie wolnym i ucywilizowanym żadnego nie wymaga usprawiedliwienia».

Po takowem usprawiedliwieniu wniesionego projektu, zabrali głos senatorowie kasztelanowie: Kochanowski, Małachowski, Ostrowski i Gliszczyński, w którym, uznając projekt za zupełnie dogodny, oddali sprawiedliwość jego zasadom.

Na zapytanie ks. prezydującego, czyli Izba projekt przyjmuje, nie tylko żaden z obradujących przeciw niemu się nie oświadczył, ale raczej cała Izba takowy jednomyślnie przyjęła.

Poczem ks. prezydujący wyznaczył do uwiadomienia Izby Poselskiej o przyjęciu jednomyślnem projektu deputację złożoną z senatorów k-ów Gliszczyńskiego i Rulikowskiego, która powróciwszy oznajmiła, że Izba Poselska przyjęła tę wiadomość z uczuciami szacunku dla starszych braci i z potrójnym okrzykiem: »Niech żyje Senat!«

Gdy żaden inny przedmiot pod rozwagę Senatu nie był wniesiony, ks. prezydujący solwował sesję do dnia 24 m. b. na godzinę 10 z rana.

6. Posiedzenie publiczne Senatu, potem Izb Połączonych 24. I. 1831, g. II.

Obecni: Czartoryski, Prażmowski, Dziecielski, Manugiewicz, Gliszczyński, Nakwaski Sierakowski, M. Kochanowski, St. Małachowski, Męciński, Wodziński, Rulikowski, A. Ostrowski, Poletyło, Bronikowski, Wichliński, Rembieliński, Pac, Bieńkowski, Bieliński, Lewiński, Woźnicki, Koźmian, T. Łubieński, J. Kasiński, Dembowski (26).

Wznowienie dyskusji o rezygnacji senatorów. — Przyniesienie przez deputację sejmową odezwy do wojska. — Dyskusja nad odezwą do wojska. — Odrzucenie redakcji przyjętej przez Izbę Sejmową. — Prawo o atrybucjach naczelnego wodza. — Sprawozdanie referentów w komisjach Wodzińskiego i Lewińskiego. — Uchwalenie prawa o atrybucjach. — Przyniesienie przez deputację sejmową aktu powstania w prowincjach zabranych. — Przemówienie oraz odczytanie aktu przez pos. Lelewela. — Przyjęcie i odesłanie aktu do komisji. — Połączenie się obu Izb. — Przemówienie zast. ministra Spr. W. i Pol. W. Niemojowskiego. — Odczytanie raportów Komisji rządowych W. R. i O. P. oraz Sprawiedliwości. — Odczytanie i przyjęcie projektu odezwy do wojska. — Dalsze czytanie raportów komisji rządowych Spr. W. i Pol. oraz Przychodów i Skarbu. — Wyjaśnienia zast. ministra Prz. i Sk. Jelskiego. — Wyjaśnienie pos. Ledóchowskiego o liście gen. Chłopickiego do w. ks. Konstantego. — Odczytanie listu gen. Chłopickiego (Wol. I. k 58—75).

Po zebraniu się senatorów, członków Rady Najwyższej i zastępców ministrów i zajęciu właściwych miejsc, odczytaniu listy senatorów i uporządkowaniu Izby, tudzież przyjęciu w całej osnowie odczytanego protokołu ostatniego posiedzenia, ks. prezydujący zabrał głos i oświadczył, że z dokładnej dyskusji na przeszłym posiedzeniu odbytej we względzie senatorów, którzy się od zasiadania wyłączyli, okazało się, że zdaniem wielu senatorów nie powinno im być dozwolone wyłączenie się, lecz polecone udowodnienie kwalifikacyj w przeciągu trzech miesięcy. Cała Izba Senatorska na zapytanie ks. prezydującego oświadczyła, iż to podziela zdanie.

Tej właśnie chwili deputacja z Izby Poselskiej w osobach Jana Pasku-

rzyńskiego okr. radomskiego i Wojciecha Chobrzyńskiego okr. ostrołęckiego deputowanych przybywszy, złożyła Senatowi odezwę do wojska uchwaloną i przyjętą w Izbie Poselskiej w nadziei, że Senat przychyli się do wniosku młodszych braci i zezwoli na śpieszne jej ogłoszenie. Oznajmiła także, iż Izba Poselska gotowa jest do połączenia się z Senatem.

Ks. prezydujący pożegnawszy deputację, wezwał na żądanie całego Senatu sekretarza do odczytania pomienionej odezwy, która brzmi jak następuje :

Tekst odezwy *Diaryusz Sejmu* I, 148—9.

Po odczytaniu tej odezwy dany miał sobie głos s. k. Lewiński, w którym oświadczył, że prawo w formach obradowania uchwalone na przeszłym posiedzeniu przepisało porządek, od którego odstępować nie należy, że on, chociaż należący do komisij sejmowych, nie miał żadnej wiadomości o wprowadzeniu tej odezwy, która jako przedmiot do narady Izb należący przez komisje przejść była powinna; radził więc wstrzymać się z decyzją aż do połączenia się z Izbą Poselską, która rzecz tę Senatowi wyjaśni.

S. k. hr. Małachowski nie sądził, aby, gdy Izba Poselska już odezwę przyjęła, względ na formy miał wstrzymać Senat od wydania decyzji.

S. k. Kochanowski oświadczył, iż pominąłby formy w rzeczy, która jest odezwą a nie prawem, ale powstawa i przeciwko redakcji, w której upatruje niedostatek zwięzłości i mocy.

S. k. hr. Męciński był zdania, iż po przyjęciu odezwy przez Izbę Poselską nie można jej odmieniać, ale w całości przyjąć albo odrzucić.

S. k. Nakwaski poparł zdanie s. k. Męcińskiego i domagał się powtórnego odczytania odezwy.

Po odczytaniu powtórnem prezydujący radził trzymać się form dopiero co wydanej uchwały i odesłać wniosek pod rozstrząśnienie komisji.

S. k. Bronikowski zwracał uwagę na szkody ze stracenia każdej chwili czasu, na potrzebę śpiesznego wydania odezwy do wojska, na to wreszcie, że jej nie należy uważać za prawo, i z tych powodów oświadczył się za przyjęciem jej bez rozbioru.

Ks. prezydujący nie przypuszczając żadnej różnicy między odezwą a prawem, gdyż dla wszystkich wniosków do Izby wprowadzonych jednako przepisana jest forma, sądził, iż deputacja mająca zaprosić Izbę Poselską do połączenia się z Senatem powinna jej oświadczyć, że nie stało się zadość prawu, nad którego ściśłem wykonaniem prezydujący w obu Izbach czuwać powinni.

S. k. Lewiński będąc również za dopełnieniem form i za zmianą redakcji, odwołał się do narady w Izbach Połączonych.

S. k. hr. Męciński oświadczył, iż formy powinny były być zachowane w Izbie Poselskiej, ale gdy odezwa przez nią uchwalona już przeszła do Senatu, nie należy odkładać decyzji.

S. k. Nakwaski mniema, iż projekt musiał być w Izbie według form dyskutowany.

S. k. Gliszczyński dzielił zdanie s. k. Lewińskiego, tem bardziej że nie można zarzucić wojsku niedostatku zapłału, że zatem na spóźnieniu chwilowem odezwy nic się nie traci.

S. k. Bieńkowski oświadczył, iż nie widzi potrzeby podciągania odezwy, która nie jest prawem, pod prawidła zwykłej uchwały, ale żąda zwiększenia redakcji.

W tem miejscu przybyła z Izby Poselskiej deputacja złożona z pos. częstochowskiego Kantorbergo Tymowskiego i Chodeckiego dep. z okręgu łęczyckiego z projektem do prawa o atrybucjach wodza naczelnego, którą przyjąwszy ks. prezydujący oświadczył, iż (projekt) niezwłocznie wzięty będzie pod rozwałę Senatu.

Po oddaleniu się deputacji podał ks. prezydujący propozycję do głosowania następującą: czyli odezwa do wojska ma być przyjętą lub odrzuconą? i zaprosił na asesorów senatorów k-ów Bieńkowskiego i Rembielińskiego.

Po odbytem głosowaniu okazało się affirmative głosów 11, negative 15.

Oznajmił więc ks. prezydujący, iż projekt odezwy do wojska większością głosów 4 odrzucony został, i rzecz ta na posiedzeniu Izb Połączonych pod naradę wziętą będzie. Dla uwiadomienia zaś o tem Izby Poselskiej wyznaczył deputację złożoną z senatorów k-ów Kochanowskiego i Lewińskiego.

Przystąpiono potem do odczytania projektu do prawa o atrybucjach naczelnego wodza w następującej osnowie:

Tekst projektu *Dziennik Sejmowy* I, 107 – 8.

Po odczytaniu rzeczzonego projektu senatorowie k-owie Wodziński i Lewiński, członkowie komisjów Senatu, zdali sprawę o naradach nad tymże projektem w połączonych komisjach sejmowych w sposobie następującym, a mianowicie:

S. k. Wodziński przemówił w te słowa:

»Jak tylko gen. Chłopicki złożył powierzona mu z tak bezprzykładnem zaufaniem władzę, najpierwszą i najważniejszą czynnością Sejmu było wybranie naczelnego wodza. Wybrany nim żołnierz-obywatel poprowadzi na pole chwały waleczne i doświadczone w boju szlaki nasze, poprowadzi tych, którzy również jak on przekute na lemieszce orężu dziś na głos Ojczyzny do pierwotnego zwracają użycia, poprowadzi nakoniec i tych, którzy, pierwszy raz w potrzebie kraju stawając w szeregach, wyścigać się będą o pierwszeństwo w walce z starszymi braćmi swymi.

Projekt do prawa ustanawiający stosunki władzy naczelnego wodza z Rządem, przyjęty już przez Izbę Poselską, nie zdaje się dalszego potrzebować rozbioru i zyska zapewne zatwierdzenie dostojnego Senatu. Szanujmy drogie dla kraju chwile! Obyśmy je jedynie tym przedmiotom poświęcali, które w dzisiejszem naszym położeniu najwięcej baczność Sejmu zwrócić po-

winni i od których załatwienia ocalenie świętej naszej sprawy najwięcej zawisło«.

Zaś s. k. Lewiński przedstawił, co następuje:

»Ustanowienie Rządu i wybór do niego osób wymaga pośpiechu, lecz przedmiot oznaczenia władzy i stosunków naczelnego wodza jest jeszcze naglejszym; przygotowały więc komisje sejmowe dopiero odczytany projekt do prawa.

Niemasz w nim dyktatury, ale zawiera w sobie to wszystko, co ułatwiać może rozwinięcie i użycie siły zbrojnej.

Cnotliwy i uwielbiany wódz nasz znając i czując siłę moralną narodu i przekonany, że wszyscy chcielibyśmy bez ubiegania się do stopni wyższych w sprawie tak świętej w szeregach jak żołnierze walczyć, nie żądał prawa nominowania oficerów, chciał tę władzę powadze Rządu pozostawić, a w razie nadania mu tej mocy, ograniczał się na stopniu aż do kapitana; komisje sejmowe na dowód ufności w wodzu nominacje aż do stopnia pułkownika włącznie do atrybucjów jego wcieliły.

Przyznawanie krzyżów wojskowych bohaterom jest wyłącznem prawem wodza naszego; on tylko oceniać będzie wyższość chwały oręża polskiego, lecz gdzie idzie o ocalenie drogiej Ojczyzny, wolności i niepodległości naszej, oznaki te honorowe nie powiększają męstwa i zapału; szczęśliwy ten Polak, którego siły fizyczne pozwalają walczyć w szeregach, a najwyższą będzie każdego ozdobą zwyciężyć lub zginąć«.

Na wniosek s. k. hr. Ostrowskiego poparty głosami wielu senatorów i na zapytanie uczynione przez ks. prezydującego Izba Senatorska projekt ten jednomyślnie przyjęła.

W tem miejscu przybyła z Izby Poselskiej deputacja złożona z Joachima Lelewela p-tu żelechowskiego, Alojzego Biernackiego p-tu wieluńskiego i Ksawerego hr. Niesiołowskiego p-tu kazimierskiego posłów.

Zabrał głos w imieniu deputacji pos. żelechowski Joachim Lelewel i oświadczył, że złożony na ręce jego akt powstania podpisany przez 200 przeszło ziomków naszych z Litwy, Podola, Wołynia i Ukrainy, łączących się ze sprawą naszą i upraszających Sejmu o przypuszczenie do niej tych starożytnych dziedzictw narodu polskiego przez gwałt i przemoc oderwanych, przełożył Izbie Poselskiej, przemówił do niej za sprawą tych prowincyj od tyłu wieków z nami zjednoczonych, że Izba Poselska akt ten jednomyślnie przyjęła; że go przynosi z tą ufnością, iż Senat przyjmie z uczuciem przełożenia nieszczęśliwych i okrutnem jarzmem uciśnionych współziomków, i że przemówi za nimi dostojny prezes Senatu, w którego żyłach płynie krew Gedyminów i Jagiełłów.

Poczem rzeczony pos. Lelewel akt powyższy odczytał w następującej osnowie:

Tekst aktu *Diariusz Sejmu* I, 170—2.

Po odczytaniu ks. prezydujący oświadczywszy, iż Senat zawsze był przekonany o uczuciach oderwanych od nas współrodaków, o wspólnych z nami życzeniach, wspólnych nadziejach, których spełnienie wstrzymywały dotąd silne zapory — i że ma nadzieję, iż te zapory obalone zostaną przy pomocy Wszechmocnego i wspólnych usiłowaniach przez pomyślne w przyszłości wypadki, zapytał się, czyli Senat przychylił się do wniosku Izby Poselskiej

Senat jednomyślnie oświadczył, iż do wniosku Izby Poselskiej przychylił się, akt wspomniony przyjmuje i takowy do swej komisji odsyła.

W tem miejscu połączyła się z Senatem Izba Poselska mając na czele swego marszałka.

Po zajęciu miejsc według zwyczajnego porządku prezydujący w Senacie dał głos zastępcy ministra Spraw Wewnętrznych i Policji Wincentemu Niemojowskiemu, który odczytał wstęp do raportu Komisji, w której prezyduje, obejmujący powody powstania naszego, zastrzegając sobie czytanie samego raportu po odczytaniu raportów Komisjów Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, tudzież Sprawiedliwości.

Wstęp ten brzmi, jak następuje :

Tekst wstępu Diarjusz Sejmu I, 177—9.

Po tym wstępie do raportu Komisji rządowej Spraw Wewnętrznych i Policji czytane było zdanie sprawy z czynności Komisj rz. Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, jako też Sprawiedliwości. Dalsze zaś czytanie raportów o czynnościach Rządu przerwane zostało wnioskiem s. k. Lewińskiego, aby pierwej rozstrzygnięto rzecz o odezwie do wojska i aby stawionym był Izbom Połączonym projekt do niej przez sekretarza Senatu przedłożony.

Na powszechne żądanie obradujących obu Izb odczytany został tenże projekt, który brzmi, jak następuje:

Tekst odezw Diarjusz Sejmu I, 179.

po odczytaniu którego to projektu obie Izby przyjęły go jednomyślnością.

Gdy przedmiot ten załatwiony został, czytane były zdania sprawy innych Wydziałów rządowych, a mianowicie czytał zdanie sprawy Komisji rz. Spraw Wewnętrznych i Policji prezydujący w niej minister Wincenty Niemojowski, Komisji rz. Wojny gen. Izydor hr. Krasiński, Przychodów i Skarbu hr. Jelski, zaś raport Wydziału dyplomatycznego i organicznego Gustaw hr. Małachowski.

Po odczytaniu raportu Komisji rz. Przychodów i Skarbu prezydujący w niej zastępca ministra oświadczył jeszcze w ustnem przymówieniu się, że wnioski w Izbie Poselskiej czynione w przedmiocie stanu skarbu są zaspokojone i że zapewnić może, że budżet na rok 1831 jest wystarczający, a troskliwość Izby zaspakaja; że wydatki nietylko nie przenoszą przychodów, ale 10.000.000 pozostaje na nadzwyczajne wydatki i potrzeby; t. zw. zamkniętemu

budżetowi w pomoc przyjść może w razie potrzeby kredyt zagranicy, gdyby tego stosunki wymagały.

Izby przyjęły z zadowoleniem wiadomość o takowym stanie skarbu, a po ukończonem czytaniu wszystkich raportów rządowych pos. jędrzejowski Jan hr. Ledóchowski oznajmił, iż w Izbie Poselskiej czytany był list gen. Chłopickiego do cesarzewicza i uczynił niekorzystne wrażenie, że uwiadomiony o tem przez mówiącego gen. Chłopicki upraszał go, aby wniósł w Izbach Połączonych przeczytanie listu tegoż generała pisanego do cesarza, który to list odmienny zapewne wpływ mieć będzie na Izby Sejmowe.

Gdy obie Izby jednomyślnie do wniosku tego przychyliły się, Gustaw hr. Małachowski odczytał pomieniony list w następującej osnowie:

Tekst listu *Diaryusz Sejmu* I, 180—2¹.

7. Posiedzenie publiczne Senatu, potem Izb Połączonych 25. I. 1831.

Obecni: Czartoryski, Prażmowski, Dzięcielski, Manugiewicz, Miączyński, Gliszczyński, Nakwaski, Sierakowski, M. Kochanowski, S. Małachowski, Męciński, Wodziński, Rulikowski, A. Ostrowski, Poletyło, Bronikowski, Wichliński, Pac, Bieńkowski, Lewiński, Plater, Woźnicki, Koźmian, T. Łubieński, J. Kasiński, Dembowski. (26).

Złożenie przez Nakwaskiego adresu obywateli województwa płockiego. — Połączenie się obu Izb. — Odczytanie przez sekretarza Rady Najwyższej Narodowej korespondencji i innych aktów, związanych z pertraktacjami z sekretarzem Stanu Grabowskim i z władzami rosyjskimi, oraz relacji Jezierskiego z audjencji u cesarza. — Dyskusja nad odczytaniami dokumentami. — Sprawa stanowiska Lubeckiego w Radzie Administracyjnej. — Obrona Lubeckiego przez sekretarza Senatu Niemcewicza. — Dalsza dyskusja o raporcie Jezierskiego i odczytanie następnych aktów w tej sprawie. — Przemówienie Lelewela w sprawie Lubeckiego. — Wniosek marszałka Izby Poselskiej w sprawie projektu Sołtyka o detronizacji dynastji Romanowych i oderwania na zawsze od Moskwy całego narodu polskiego. — Wniosek Wołowskiego i Ledóchowskiego o ogłoszeniu niepodległości. — Okrzyk »Niema Mikołaj«!. — Votum zaufania dla Jezierskiego. — Akt detronizacji Romanowych. — Podpisanie aktu przez wszystkich posłów, deputowanych oraz senatorów (Wol. I k. 76—90).

Po zajęciu miejsc przez senatorów, uporządkowaniu Izby i odczytaniu listy obecności odczytany był protokół przeszłego posiedzenia.

S. k. Gliszczyński nie słyszał w protokóle wzmianki o wyznaczonej na przeszłym posiedzeniu Izb Połączonych deputacji, złożonej z s. k. Józefa hr. Kasińskiego i pos. p-tu radomskiego Franciszka Sołtyka do odniesienia ks. naczelnemu wodzowi uchwalonego przez obie Izby prawa o atrybucjach jego dostojenstwa. Domagał się zatem dodania do protokołu tej okoliczności.

Poczem rzeczony protokół w całości przyjęty i podpisany został.

S. k. Nakwaski oddał ks. prezesowi Senatu adres od obywatelów województwa płockiego złożony u łaski marszałkowskiej i domagał się odczy-

¹ W protokółach Senatu brak listu gen. Chłopickiego. Dalszy protokół posiedzenia Izb Połączonych jest identyczny z protokółem podanym w *Diaryuszu Sejmu* I, 182—8, wobec czego tu go opuszczam.

tania onego w Izbach połączonych, jako aktu mogącego służyć przed Europą za dowód ducha jedności i zgody Polaków w wielkiej sprawie Ojczyzny.

Przybywającą w tej chwili Izbę Poselską i mającą na czele swego marszałka powitał ks. prezydujący w Senacie, a po zajęciu miejsc według zwykłego porządku dał głos sekretarzowi Rady Najwyższej Narodowej do odczytania Połączonym Izbom korespondencyj Rządu od powstania narodowego prowadzonych oryginalnie w języku francuskim, a przetłumaczonych według żądania Izb na polski.

Czytane więc były akta następujące:

1. Raport Rady Administracyjnej do cesarza Mikołaja z dnia 4 grudnia 1830 r.,

2. Raport Rządu Tymczasowego do cesarza Mikołaja z dnia 5 grudnia 1830 r.,

3. Raport gen. Chłopickiego zdany cesarzowi Mikołajowi, datowany dnia 10 grudnia r. 1830,

4. Instrukcja wydana dla deputacji wysłanej do Petersburga dnia 10 grudnia 1830 r.,

5. Pełnomocnictwo udzielone przez dyktatora wyjeżdżającym do Petersburga ks. Lubeckiemu i Janowi hr. Jezierskiemu z dnia 10 grudnia 1830 r.,

6. List dyktatora do cesarzewicza datowany dnia 10 grudnia 1830 r.,

7. Odezwy sekretarza Stanu Stefana Grabowskiego do Rady Administracyjnej Królestwa. Dołączone przy odezwach tych manifesta cesarza Mikołaja, jako znane już z pism publicznych, czytaniem nie były,

8. Kopje dwóch listów ministra sekretarza Stanu Stefana Grabowskiego do prezesów Komisji wojewódzkich województw płockiego i augustowskiego z dnia 9 grudnia 1830 r.¹

W tem miejscu dep. m. Płocka Ignacy Dembowski zażądał objaśnienia, jaką drogą powyższe dwa listy doszły do Rządu.

Objaśniając tę okoliczność s. k. Dembowski oznajmił, iż pólk. Hauke, wiozący te pisma zatrzymany został na granicy; odebrano mu je w Marjampolu, a z Suwałk przesłano do Rady Najwyższej Narodowej.

Pos. p-tu sieradzkiego Stanisław Kaczkowski zapytał się, czyli z wyrazów listu Stefana Grabowskiego, iż stolica Królestwa jest odtąd tam, gdzie się znajduje cesarz Mikołaj, nie należałoby rozumieć, iż ten monarcha stolicę Królestwa Polskiego już odrezygnował.

Pos. p-tu gostyńskiego Rudolf Wieszczycki uznał za powinność wytknąć uchybienie w czytanim pierwszym raporcie do cesarza Mikołaja oświadczając, iż nie gen. Sierawski przełożył Radzie Administracyjnej potrzebę wyłączenia z jej składu generałów Rautenstraucha i Kosseckiego, ale o to dopo-

¹ W protokóle Senatu brak tych dokumentów, mimo tego że przy każdej pozycji znajduje się uwaga »wpisać«; teksty ich *Dziennik Sejmowy* I, 194—209.

minała się deputacja wysłana od członków obu Izb Sejmowych obecnych podówczas w stolicy, a złożona mianowicie z mówiącego, z s. k. Dembowskiego, pos. p-tu żelechowskiego Joachima Lelewela, pos. p-tu radomskiego Franciszka Sołtyka, dep. z okręgu stopnickiego Jana Olrycha Szanieckiego.

Dodał, iż deputacja powyższa domagała się zarazem wyłączenia ks. Lubeckiego, któremu członkowie deputacji Sołtyk i Szaniecki wytknęli uchybienia przezeń wobec konstytucji,¹ co jednak nie nastąpiło z powodu, iż szanowny sekretarz Senatu Julian Ursyn Niemcewicz oświadczył deputacji, że ks. Lubecki jest dobrym Polakiem i że, jeżeliby nastąpiło oddalenie jego z Rady Administracyjnej, wtedy i on i dostojny książę teraz w Senacie prezydujący wyszliby ze składu tejże Rady.

Czytane były następnie:

9. Odezwa ministra sekretarza stanu Stefana hr. Grabowskiego do prezesa Rady Administracyjnej Wal. Sobolewskiego datowana 17 grudnia 1830 r.,

10. List gen. Chłopickiego pisany dnia 16 grudnia 1830 r. do gen. Rozena, a odesłany przez Władysława hr. Zamoyskiego,

11. Odpowiedź od gen. Rozena do gen. Chłopickiego z dnia 20 grudnia 1830 r.,

12. Odezwa ministra sekretarza Stanu Stefana Grabowskiego do ks. Lubeckiego znajdującego się podówczas w Narwi, pisana dnia 22 grudnia 1830 r.,

13. Odpowiedź ks. Lubeckiego na powyższą odezwę datowana 23 grudnia 1830 r.,

14. Odezwy i depesze przywiezione przez Jana hr. Jezierskiego, a w szczególności:

a) odpowiedź ministra sekretarza Stanu Stefana Grabowskiego do dyktatora na list pisany do cesarza Mikołaja, datowany dnia 4 stycznia 1831 r.

b) list ks. Lubeckiego do dyktatora z dnia 5 stycznia 1831 r.,

c) relacja audjencji Jana hr. Jezierskiego u cesarza Mikołaja ułożona po francusku, a przełożona przez Wydział dyplomatyczny na język ojczysty².

Oświadczył wprzód czytający, że według żądania Jana hr. Jezierskiego to tylko tłumaczenie ma być uważane za ważne, które przez niego samego przejrzone będzie.

Pos. p-tu garwolińskiego Jan hr. Jezierski oznajmił, że tłumaczenie, które Izbie czytane być ma, nie było w jego ręku, za jego więc wierność i dokładność ręczyć nie może.

Gdy wiele głosów odezwało się, iż hr. Jezierski może czynić uwagi swoje nad tłumaczeniem, relacja po polsku Izdom odczytaną została.

W tem miejscu dep. z m. Płocka Ignacy Dembowski sądził być obowiązkiem swoim przemówić z powodu głosu pos. p-tu gostyńskiego, w którym zdawał się czynić zarzut przeznacnemu patryjarsze narodu polskiego Ju-

¹ W tekście Diarjusza inny szyk: »wytknęli wobec uchybienia przezeń konstytucji«.

² W protokół Senatu brak tych dokumentów, chociaż przy każdej pozycji znajduje się w nawiasie uwaga »wpisać«; teksty ich *Diaryusz Sejmu* I, 210—23.

ljanowi Ursynowi Niemcewiczowi. Jakkolwiek dotąd sekretarz Senatu nie miał głosu w Izbach, gdy atoli wiele form konstytucyjnych dawniej przez Rząd pogwałconych, a teraz w skutku rewolucji zmienionych widzieliśmy, radził uczynić także od tych form wyjątek i dać sposobność Juljanowi Ursynowi Niemcewiczowi objaśnienia wniesionej przez pos. gostyńskiego materji, a zatem udzielić mu głos, który, jak się mówiący wyraził, bogdajby w Izbie tej w jak najdłuższe lata mógł być słyszany.

Na takowy wniosek i powszechne obu Izb przyzwolenie ks. prezydujący w Senacie dał głos sekretarzowi Senatu Juljanowi Ursynowi Niemcewiczowi, który przemówił w tych prawie wyrazach:

Tekst przemówienia *Dziennik Sejmowy* I, 223-4.

Mowę tę przyjęły Izby z uczuciem szacunku dla czcigodnego męża, wyższego nad wszystkie zarzuty.

Pos. p-tu radomskiego Franciszek Sołtyk oświadczył, że w pierwszych dniach rewolucji nietylko J. U. Niemcewicz był za utrzymaniem ks. Lubckiego, ale takie było zdanie samejże deputacji sejmowej, takie wszystkiego ludu. Że on sam, jakkolwiek znane mu były uchybienia księcia w administracji przemawiał za nim przez wzgląd na znakomite jego zdolności, że nakoniec stosunki ks. Lubeckiego z dyktatorem później dopiero nastąpiły.

Pos. p-tu jędrzejowskiego Jan hr. Ledóchowski uznawał, iż to, co ks. Lubecki przed rewolucją uczynił, mogło być dobre, ale to, co czynił od rewolucji, było dla kraju najgorsze. Wykroczył on ciężko przeciwko narodowi, gdy z własnej chęci kraj opuścił, gdy uwiódł i zdradził człowieka, który mu dobrą może wiarę zaufał. Dodał w końcu, że on ks. Lubeckiego potępiać nie chce, ale sądzi, że bronić go jest prawie nie wolno.

Pos. p-tu koneckiego Roman hr. Sołtyk zważając, że odczytany protokół rozmowy Jana hr. Jezierskiego z cesarzem Mikołajem ma cechę autentyczności, uznał potrzebnem oświadczyć, że obelgi, jakie w niej cesarz rosyjski rzucał na nasz naród i honor, godne są tylko pogardy, że on sam zgwałcił przysięgę, że nie godzi się głowom koronowanym łżyć ludzi, którzy, gdyby nie wewnętrzne dawne niezgody, mogliby ubiegać się o równą jemu dostojność, a których rodziny równe oddały usługi dla Polski, jak familja Romanowów dla Rosji. Ufny zaś w błogosławieństwo niebios odwołał się do szabli polskiej, doświadczonej na polu bitwy.

Po tych przemówieniach się czytane były:

d) list Jana hr. Jezierskiego pisany do gen. Benkendorfa dnia 28 grudnia r. 1830,

e) dalszy ciąg relacji Jana hr. Jezierskiego i dołączone do niej powody okazujące możność i prawność przyłączenia prowincyj zostających pod berłem rosyjskiem¹.

¹ W protokole Senatu brak tych dokumentów; teksty ich *Dziennik Sejmowy* I, 225-35.

Po ukończeniu czytania dep. z m. Płocka Ignacy Dembowski oświadczył, że wyzwawszy przed chwilą do zabrania głosu Juliana Ursyna Niemcewicza, zawiniłby teraz, gdyby nie bronił go przeciw zarzutom Jana hr. Ledóchowskiego. Julian Ursyn Niemcewicz nie stawał w obronie ks. Lubeckiego, wyłożył tylko powody swojego zdania. Mąż tak zasłużony Ojczyźnie, czcigodny patryjarcha polskich pokoleń nie zasługuje na zarzut, jaki mu poseł jędrzejowski uczynił.

Pos. p-tu jędrzejowskiego Jan hr. Ledóchowski nie sądził, aby potrzebował uczyć się od kolegi, czem jest Julian Ursyn Niemcewicz. Zna tego męża i cenić go umie. Nie potrzebuje on usprawiedliwienia się, bo ktoby jemu zarzut uczynił, sobie by tylko ubliżył. Ale, zdaniem mówiącego, usprawiedliwiać w tem miejscu byłego ministra Skarbu, jako też i tych, co podobnie jak on Ojczyznę w niebezpieczeństwie dobrowolnie opuścili, nie sądzi być dla nikogo właściwem.

Dep. z m. Płocka Ignacy Dembowski powtarza, iż ani on, ani Julian Ursyn Niemcewicz nie usprawiedliwiał ks. Lubeckiego.

Pos. p-tu konińskiego Jan Nepomucen Gliszczyński poparł poprzedzające zdanie.

Pos. p-tu jędrzejowskiego Jan hr. Ledóchowski oświadczył, iż nie chcąc narażać na stratę drogiego czasu, nic już nie odpowie.

S. k. Kochanowski oddał ze swej strony chlubne świadectwo Janowi hr. Jezierskiemu dotkniętemu niesprawiedliwym zarzutem. Utrzymywał, że poselstwo według danej instrukcji nie mogło ani zręcznie, ani światle, ani roztropnie być dopełnione. Że cesarz Mikołaj usłyszał od niego, nie bez wrażeń, prawdy niedostępne do tronu. Spodziewał się nakoniec, że Izby oddadzą też samą sprawiedliwość Janowi hr. Jezierskiemu.

Pełny tekst przemówienia Kochanowskiego umieszczony na marginesie protokołu Senatu *Diaryusz Sejmu I*, 236—7.

Prezylujący w Senacie dał głos zastępcy ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Joachimowi Lelewelowi, który przemówił w treści następującej¹:

»Przemówić zamierzam z okazji słyszanych dopiero pism rządowych, których ogłoszenie właściwsze było na Sejmie 18 grudnia.

Obrany posłem na Sejm w miesiącu czerwcu roku zeszłego odbyty, zyskałem ten szczególny wzgląd, że byłem wezwany na członka komisyl sejnowych. Rewolucja powołała mnie wraz z dwoma kolegami do zasiadania w Wydziale Wykonawczym Rady Administracyjnej. Dyktator wezwał mnie na zastępstwo ministra Oświecenia, które dotąd piastuję. Miałem więc czynny

¹ Przemówienie Lelewela, podane w *Diaryuszu Sejmu I*, 237—41 w nieco odmiennej redakcji, powtarzam na tem miejscu za protokółem Senatu, choć, jak wspomniałem we wstępie (str. 445), przedrukował je Askenazy: *Senat Rewolucyjny we Wzrasach Historycznych*, 290—4.

udział do zdarzeń w upłynionych kilku tygodniach i objaśnić one pod niektórymi względami powinienem.

Przy rozpoczęciu pamiętnej rewolucji 29 listopada Mikołaj był jeszcze królem polskim. Rada Administracyjna na pierwszy odgłos powstania czynną się stała. Rząd pierwszej niejako nocy przystąpił do rewolucji, ale w imieniu króla polskiego.

Było wówczas tajemnicą, czy rewolucja jest narodową, a tembardziej czyli przejdzie za granice Królestwa. Jej twórcy nie mieli żadnego środka do objawienia swej myśli. Rząd więc musiał dopiero zgadywać rewolucję.

Nie wiem, czy dobrze czy źle się stało, że dawny Rząd pozostał, że z pierwszą chwilą powstania nie utworzył się nowy, zupełnie rewolucyjny; to atoli pewna, że zrewolucjonizowanie do pewnego stopnia dawnego Rządu ułatwiło rozwinięcie się rewolucji.

Gdy jeszcze cesarzewicz stał z wojskiem w jednej części stolicy, wysłaną była do niego wiadoma deputacja. Należałem do jej składu. Sądziłem już wtedy, że bliska przyszłość okaże całą moc rewolucji, że do niej województwa przystąpią, że nawet przejdzie do prowincyj rosyjskich. Wspólnie z marszałkiem teraźniejszym Izby Poselskiej popieraliśmy sprawę powstania. Mówiliśmy wyraźnie wielkiemu księciu, że cesarz Mikołaj, chcąc krwi rozlewu uniknąć, powinien stać się wspólnym ojcem dla obu głównych narodów berłu jego podległych. Mówiliśmy, że nasze gwałtowne upomnienie się o wydarte dziedzictwo nie potrzebuje usprawiedliwienia, bo i Ojczyzna nasza przez gwałt zginęła.

Rozmawiałem i z księżną łowicką o przyłączeniu zabranych prowincyj. Zapewniałem wyraźnie, iż rewolucja nie oprze się na Bugu i Niemnie. Księżna uznawała słusność żądań, ale stawiała przeciwko nim przemożne trudności. Powiedziałem, że cesarz Mikołaj, gdyby chciał szczerze, znalazłby sposób ukończenia rzeczy bez obrazy interesu szczególnych części państwa swojego, a to zdając jej rozstrzygnięcie na sąd obu narodów, ale w tym przypadku cesarz samowładny musiałby stać się konstytucyjnym.

Tak wówczas wypadało mówić, bo nikt jeszcze nie wyrzekł, żeśmy zerwali z Rosją. Wola narodu później dopiero widocznie się okazała.

Po powrocie deputacji ks. Lubecki chciał sam się wyłączyć z Rady, a pozostać przy Ministerstwie Skarbu. On zrewolucjonował Radę Administracyjną, on podał projekt Rządu Tymczasowego, on mówił mi, iż potrzeba natychmiast wyznaczyć posłów do dworów zagranicznych, i że takowe objawienie Europie całej przyczyn i celów naszego powstania nie może jeszcze być uważane za zupełne zerwanie z Mikołajem i Rosją.

Rząd Tymczasowy postanowił zwołać Sejm dla odgadnienia rewolucji. Uchwalono poselstwo do Petersburga. Byli tacy, którzy traktować nie chcieli, ale zdanie narodu jeszcze się wtenczas nie objawiło.

Przyzwoitość kazała zdawać raporta, które tu czytano, cesarzowi Mikołajowi, powiem nawet, że się z ich zdawaniem spóźniono, że należało je przez każdą pocztę posyłać.

W ciągu dyktatury wznowiona była rzecz o prowincjach zabranych. Ks. Lubecki upatrywał w rewolucji wadę, że się nie rozwinęła za granicą. Sądził, że jeżeli ma mówić z cesarzem o Litwie, należy wtargnąć wprzód do niej, że jeżeli Rząd nie czuje się być do tego upoważnionym, można tę sprawę ochotnikom zostawić.

Ks. Lubecki, nie wiem czy szczerze, ciągle to samo powtarzał. Dyktator zdawał się wchodzić także w sprawę narodową. Sam byłem kilkakrotnie pośrednikiem do czynności za Niemnem. Ale ta myśl przebijająca się w dyktaturze uzurpowanej znikła w uprawnionej od Sejmu.

Jak dalece ks. Lubecki szczerze wówczas działał, jak dalece trwa dotąd w swoich zamiarach, nie można wiedzieć, trudno odgadnąć.

Co do delegacji hr. Jezierskiego, nie widzę, aby dopełnioną była zupełnie, jak przystało. Wyznam, że ja na jego miejscu mówiłbym był śmielej i otwarciej. Z drugiej jednak strony przyznać trzeba, że hr. Jezierski opuszczając Warszawę w pierwszych dniach rewolucji, nie znał jeszcze dokładnie stanu jej w kraju, nie wiedział i wiedzieć nie mógł o dalszem i późniejszym jej rozwinieciu.

Za przybyciem półkownika Haukego popieraliśmy w Radzie i jednomyślnie uchwalili oświadczyć cesarzowi, że wyrzeczenie o prowincjach zabranych jest nagłące, aby rozlew krwi mógł być wstrzymanym. Zdaje się, iż tej okoliczności dokładnie cesarzowi nie wyjaśniono.

Sejm 18 grudnia okazał inną postać rzeczy. Sprawa prowincyj zabranych otwarcie była wprowadzona przez powszechne okrzyki na usłyszane wyrazy marszałka Izby Poselskiej o nadziei połączenia się w tejże Izbie z reprezentantami oderwanych od nas współziomków. Myśl tę jeszcze wyraźniej ogłosił manifest. Ale wyrzeczenie o królu do Sejmu pozostało.

Sądziłem zaraz od początku, że możemy upomnieć się o prowincje na fundamencie niezatartych praw naszych, na zasadzie uroczystych traktatów i wspólności interesu obu narodów. Wymówka cesarza Mikołaja zamieszczona w relacji, iż nie przystoi mu kosztem jednego kraju drugi podnosić, krzywdzi i nas i naród cały, jest fałszywa, bo cesarz Mikołaj, jeżeli chce być ojcem wszystkich poddanych, nie powinien jednych poświęcać drugim.

Powtarzam, iż wojna w początkach rewolucji nie zdawała się być stanowić rozbratu z Rosją. Powtarzam, iż ją doradzał ks. Lubecki. Niechaj się wojna rozpocznie, mówił on, niechaj król konstytucyjny walczy z cesarzem samowładnym, a rewolucja przez to samo rozwinąć się musi.

Na tem Joachim Lelewel uwagi swoje zakończył.

Marszałek Izby Poselskiej zabrawszy głos, uczynił wniosek osnowy następującej:

Wniosek o detronizacji Romanowych i oderwaniu narodu polskiego od Rosji *Dziarjusz Sejmu I*, 241.

S. k. Antoni hr. Ostrowski przemówił w tymże samym zamiarze, jak następuje:

Przemówienie Ostrowskiego *Dziarjusz Sejmu I*, 241—2.

Pos. p-tu jędrzejowskiego Jan hr. Ledóchowski, wracając do przedmiotu mowy Joachima Lelewela, uważał plany Lubeckiego o wtargnieniu do Litwy i wyrazy jego rewolucyjne za czcze i łudzące. Gdyby bowiem tak myślał, jak mówił, śmiałżeby stawać przed monarchą jedynie w charakterze ministra Skarbu, śmiałżeby pisać czytany niedawno list do gen. Chłopickiego, w którym mówi tylko o pacyfikacji? Lubecki sam deputację wymyślił i z własnej chęci wyjechał, aby się od odpowiedzialności zasłonić.

Dep. okr. warszawskiego Franciszek Wołowski radził odłożyć na bok wszelkie inne przedmioty, a ogłosić niezwłocznie niepodległość narodu polskiego.

Pos. p-tu jędrzejowskiego Jan hr. Ledóchowski rzekł: »Zawołajmy wszyscy, że już niema Mikołaja!«

Cała Izba powtórzyła pokilkakroć te wyrazy.

Poczem pos. p-tu sochaczewskiego Adam Łuszczewski oświadczył, że po tak głośnej jednomyślności, po szlachetnem uczuć obu Izb wynurzeniu, nie należy już zajmować się zimnym tej rzeczy rozbiorem, ale w akcie natychmiast spisać się mającym ogłosić to stanowcze dla narodu oświadczenie za skutek jednomyślnie objawionych uczuć całego Sejmu.

Ks. prezydujący w Senacie i marszałek Izby Poselskiej radzili odesłać wniosek do komisji.

Pos. p-tu pileckiego Jan Szymczykiewicz domagał się, aby Izby wyrzekły, że Jan hr. Jezierski jest przed narodem usprawiedliwiony, co też obie Izby jednogłośnie oświadczyły.

Dep. cyrkułu VII m. Warszawy Walenty Zwierkowski żądał spisania natychmiast protokołu.

Marszałek Izby Poselskiej wniósł, aby protokół rzeczony wszyscy obecni członkowie obu Izb podpisali, na co gdy się zgodzono, sekretarz Senatu odczytał ułożony przez siebie projekt tego pamiętnego oświadczenia w osnowie następującej:

Akt detronizacji Romanowych *Dziarjusz Sejmu I*, 243—4.

Projekt takowy obie Izby jednomyślnie i przy oklaskach w całkowitości przyjęły.

Przystępowali do podpisu posłowie i deputowani porządkiem województw, senatorowie według porządku starszeństwa.

Przybywającego i oddalającego się ks. naczelnego wódza witały i żegnały obie Izby okrzykiem: »Niech żyje!«

Po ukończeniu podpisaniu dały się słyszeć kilkakrotne odgłosy publiczności: »Niech żyje Senat! Niech żyje Izba Poselska! Niech żyją przewodniczący obu Izbom! Niech żyje Polska wolna i niepodległa!«.

Ks. prezydujący w Senacie solwował sesję na dzień jutrzejszy o godzinie 12, marszałek zaś Izby Poselskiej o godzinie 10 zrana.

8. Posiedzenie publiczne 26. I. 1831.

Obecni: Czartoryski, Prażmowski, Dzieścielski, Manugiewicz, Miączyński, Gliszczyński, Nakwaski, Sierakowski, M. Kochanowski, S. Małachowski, Męciński, Wodziński, Rulikowski, A. Ostrowski, Poetyllo, Bronikowski, Wichliński, Rembieliński, Pac, Bieńkowski, Lewiński, Plater, T. Łubieński, J. Krasieński, Dembowski (25).

Przyjęcie protokołu o podpisaniu aktu detronizacji. — Podpisanie aktu przez nieobecnych w chwili uchwalania senatorów M. Potockiego, Sierakowskiego, M. Kochanowskiego, Woźnickiego (Wol. I k. 91).

Po zajęciu miejsc, uporządkowaniu Izby i odczytaniu listy obecności czytany był protokół sesji wczorajszej Senatu i Izb Połączonych.

S. k. Tomasz hr. Łubieński uczynił uwagę, że w protokole przemieniony jest porządek, w jakim Izby do podpisania aktu niepodległości narodowej przystępowały.

Po sprostowaniu rzeczonego ustępu w tym sposobie, że wprzód posłowie i deputowani, a potem senatorowie do podpisania aktu tego przystąpili, protokół w całości przyjęty i podpisany został.

S. k. Michał hr. Potocki oświadczył, iż dla innych czynności publicznych nie mógł być obecnym na wczorajszym posiedzeniu, pamiętnem ogłoszeniem niepodległości narodowej, uprasza więc, aby jemu i innym, wczoraj nieobecnym, akt pomieniony do podpisu podany został.

Podpisali więc akt niepodległości senatorowie kasztelanowie Kajetan hr. Sierakowski, Michał Kochanowski, Michał hr. Potocki, Michał Woźnicki.

Poczem, gdy w Izbie Poselskiej nie ukończyła się jeszcze dyskusja projektu o składzie Rządu, ks. prezydujący solwował sesję na dzień jutrzejszy na godzinę 10 rano.

9. Posiedzenie publiczne 29. I. 1831.

Obecni: Czartoryski, Prażmowski, Dzieścielski, Manugiewicz, Miączyński, Gliszczyński, Nakwaski, Sierakowski, M. Kochanowski, S. Małachowski, Męciński, Wodziński, Rulikowski, A. Ostrowski, Poetyllo, Bronikowski, Wichliński, M. Potocki, Rembieliński, Pac, Bieńkowski, Bieliński, Lewiński, Plater, Woźnicki, T. Łubieński, J. Krasieński, Dembowski (28).

Przyniesienie przez deputację sejmową projektu do prawa o Rządzie. — Odłożenie wniosku Dembowskiego o zmianie kompletu Senatu. — Przemówienia członków komisji sejmowych kasztelanów Gliszczyńskiego i Woźnickiego. — Dyskusja nad projektem o Rządzie. — Poprawki Dembowskiego. — Wotowanie. — Przyjęcie projektu (Wol. I k. 92—103).

Po zajęciu miejsc, odczytaniu listy obecności senatorów, uporządkowaniu Izby, wreszcie odczytaniu, przyjęciu i podpisaniu protokołu przeszłego posiedzenia przyjął ks. prezydujący deputację do Izby Poselskiej złożoną z Jana

Olrycha Szanieckiego dep. okr. stopnickiego i Franciszka Kisielnickiego pos. p-tu biebrzańskiego, przynosząc Senatowi projekt do prawa o Rządzie, już w Izbie Poselskiej przyjęty.

S. k. Dembowski złożył ks. prezydującemu wniosek, tyczący się oznaczenia innego kompletu Senatu na teraźniejszym Sejmie nadzwyczajnym. Wniosek ten za powszechną zgodą do komisji odesłany został.

Ks. prezydujący poddał pod naradę przyjęty przez Izbę Poselską projekt o Rządzie, który sekretarz Senatu odczytał, jak następuje :

Projekt o Rządzie *Diarjusz Sejmu I*, 365—8.

Po przeczytaniu projektu zabierali głosy członkowie komisji senatorowie kasztelanowie Gliszczyński i Wodziński.

Pierwszy z nich s. k. Gliszczyński rzekł:

»Szanowny Senacie! Zgodnie z uchwałą organiczną, przepisującą sposób postępowania Izb Sejmowych dla zastąpienia początkowania i sankcji królewskiej, przychodzi dziś pod światłą waszą decyzję, szanowni senatorowie, organizacja Rządu Narodowego. W komisjach sejmowych, a następnie i w Izbie Poselskiej uznanem zostało większością zdań i głosów, że władza rządząca, jako wyższa i odpowiedzialności nieulegająca, nie może być ministrom władzę wykonawczą sprawującym powierzona, gdyżby wszelka tychże odpowiedzialność zniknąć musiała. Tę zaś przyjąwszy zasadę, zgodziły się komisje, że taż władza rządząca trzem osobom z głosem stanowczym ma być oddaną z przydaniem dwóch zastępców. Lecz Izba Poselska nie przypuściwszy zastępców, liczbę osób rządzących w pięciu osobach z równie stanowczym głosem złożoną mieć chciała. Mądrość wasza, dostojni senatorowie, najlepiej osądzić potrafi, jak dalece projekt obecnie wniesiony i przez Izbę Poselską przyjęty głównej potrzebie kraju odpowiada. Uznawano w komisjach, że zgodniejby było z teorią i pożyteczniej w teraźniejszej potrzebie kraju powierzyć rządy jednej osobie, niżeli trzem, pożyteczniej trzem niż pięciu osobom; zważywszy wszelako, że niema podobno na świecie zupełnie doskonałego człowieka, że tylko do doskonałości dążyć i zbliżać się mniej więcej jest nam dozwolonem, że brak jakowej ważnej własności intelektualnej lub moralnej w jednym trzeba zastąpić własnością, którą drugi posiada, chociaż temu znowu na innej zbywa, zgodziła się Izba Poselska na liczbę pięć głosem stanowczym. Być może, że i organizacja pod decyzję Senatu przychodząca ma jeszcze jakową niedostateczność; śmiem przecie mniemać, że nowe poprawki lub dodatki nigdyby ją tak doskonałą zrobić nie zdołały, aby coś jeszcze do życzenia nie pozostawało, kiedy z drugiej strony potrzeba uorganizowania Rządu po ustaniu dyktatury żadnej zwłoki nie cierpi, i z przyczyny Senatu doznaćby nie powinna. Jakoż najważniejszą pozostaje rzeczą wybór osób, który zrobić macie, dostojni senatorowie wraz z Izbą Poselską. Przyłożycie się przez ten wybór wiele do zapewnienia losu Ojczyzny, a co więcej, tym wyborem byt jej i niepodległość lub upadek i zgubę zrządzić możecie. Oby zatem padł na mężów,

cnotami publicznemi, czystą miłością Ojczyzny, biegłością i doświadczeniem w rzeczach krajowych, postępowaniem mocnem i otwartem, charakterem prawnym i zdrowym rozsądkiem szczególnie się polecających.

Uznajemy, czujemy wszyscy niezbędną potrzebę wspierania świętej sprawy naszej, rozwinięcia wszelkich środków i sił tak moralnych i intelektualnych, jako też i fizycznych, na jakie się tylko naród zdobyć może. Ten jest cel, a nie inny rewolucji narodowej; cel ten i my i każdego Polaka rozum pojmuje, serce czuć umie, dlatego wszystko poświęcamy i poświęcimy. Lecz biada nam i Ojczyźnie, gdybyśmy zamiast despotyzmu jednego, innego rodzaju gwałtom i tyranji ulec i okropnej anarchji na łup oddani być mieli. Nie, to być nigdy nie może. Okażą się wybrańcy narodu do składu Rządu przeznaczeni mężami w całej mocy tego wyrazu, uznając tylko Izby Sejmowe za prawą i jedyną reprezentację narodu; trzymając silną dłońią wodze rządowe im powierzone, zjednać potrafią uszanowanie dla praw istniejących, naród wolny, niepodległy, lecz swawolą i anarchją się brzydzący obowiązujących, a jako biegli sternicy nawę ojczystą wśród burz, zewnątrz i wewnątrz niej zagrażających, wspólnie z naczelnym wodzem do portu ocalenia doprowadzić zdołają. Tym tylko sposobem na poklask przyjaznych nam rządów i ludów, na nieśmiertelną w dziejach sławę, na wdzięczność żyjącego i następnych pokoleń imię polskie noszących zasłużyć sobie zdołają*.

Drugi zaś członek komisji sejmowych s. k. Wodziński wnosił, co następuje:

»Szanowny Senacie! Projekt do prawa o Rządzie Narodowym tyle przez Izbę Poselską ulepszony, tyle udoskonalony, śmiało zapewne przez Izbę naszą w prawo zamienionym być może. Po zapadłej uchwale zrywającej stosunki nasze z cesarzem Rosji wypadało usunąć z konstytucji artykuły, na których się stosunki takowe opierały, wypadało oraz uroczystie wyrzec, że co do innych tejsze konstytucji artykułów chcemy je nietykalnemi pozostawić i o tyle tylko oneż zmienić, o ileby to Izby Sejmowe w późniejszym czasie za potrzebne uznały.

Przez to, że Rada Narodowa nie z trzech, lecz z pięciu osób składać się ma, upadła potrzeba wyznaczania zastępców, co jest istotnem projektu ulepszeniem, komplet bowiem i tak trzech członków stanowić może, lecz członkowie inni, zawsze ciągle do Rządu należący, zawsze z działaniami jego oswojeni, większą jak zastępcy dla rzeczy publicznej wystawują rękojmię.

Sposób, którym się ma odbywać wybór członków Rządu, acz nieco przedłużający skutecznienie wyboru, objawia jednakże widoczniej wolę reprezentantów, kiedy każdy z nich kandydatów podawać ma prawo.

Nakoniec co do komisjów sejmowych, ponieważ jeszcze Sejm nic względem trwania obrad swoich nie wyrzekł, nie był więc jeszcze właściwy moment ustanawiania tychże komisji. A jeżeli później wypadnie tego potrzeba, wskażą zapewne Izby Sejmowe atrybucję tychże komisjów tak, iżby widzia-

nym tylko zaradzając wypadkom, nie krępowały w żadnym punkcie działań Rządu wolą narodu ustanowionego i publicznem odzianego zaufaniem.

Z tych wszystkich powodów mniemam, że wniesiony projekt do prawa, uzyskać zatwierdzenie wasze, dostojni mężowie, ze wszechmiar powinien.

Po głosach członków komisjów sejmowych s. k. Dem b o w s k i uczynił następujące nad projektem uwagi:

Co do ogólnej teorii: pomieszano bez żadnej porzeby formę Rządu, którego ustanowienie jest pilne, z przepisami postępowania dla tegoż Rządu, któreby mogły później i osobno być wydane. Usunięto wszystkie prawie atrybucje władzy królewskiej, a w artykule 4 władzę królewską konstytucyjną rozdzielono bez ścisłego i dokładnego oznaczenia granic pomiędzy Sejm i Rząd, tak dalece, iż wiedzieć nie można z pewnością, co w konstytucji zniesiono, co zachowane zostało.

Co do kształtu Rządu: jego sprężystość jest koniecznym warunkiem naszego ocalenia. Sprężystym być nie może rząd złożony z pięciu osób i wzywający jeszcze do rady sześciu ministrów. W Izbie przyjęto zasadę, aby odzielić władzę rządową od władzy wykonawczej ministrów, ale nie uważano, że skoro ministrowie są odpowiedzialni, tedy Rząd, z ilukolwiek osób się składa, albo musi iść za ich natchnieniem, albo ich z posady oddalić.

Co do szczegółów: we wstępie projektu odwołano się do uchwały 25 stycznia. W dniu 25 stycznia było tylko żądanie spisania protokołu objawionej woli Izb, a protokół taki nie jest uchwałą.

Niestosowne także jest wyrażenie, że stosunki polityczne z cesarzem rosyjskim zerwane zostały, stosunki bowiem te ustają tylko z państwem rosyjskiem.

Wreszcie art. 2 i 3 lacerują konstytucję, tak iż niewiadomo, które jej artykuły w mocy swej pozostają; powątpiewa zaś mówiący, aby Sejm terazniejszy miał mandat niszczenia konstytucji i sądzi, że do takiego dzieła byłoby potrzebne podwójne i nowe wybory.

S. k. Gliszczyński oddając sprawiedliwość ważnym uwagom s. k. Dembowskiego, żałował mocno, że tenże, będąc członkiem Rządu, nie podał tych uwag komisjom sejmowym. Sądził, że konstytucja nie jest niemal zupełnie obalona, oświadczył nakoniec, że nie powierzono władzy jednej osobie bacząc na niedoskonałość rzeczy ludzkich.

S. k. Dembowski odczytał artykuł 3 projektu i artykuł 31 konstytucji okazując, iż z tej redakcji wynika zniesienie reprezentacji narodowej.

S. k. Rembieliński uważał, że przez artykuł 3 projektu zniesione tylko jest uczestnictwo króla do reprezentacji, ale reprezentacja sama nie-
tknięta.

S. k. Dembowski nie może tak wnioskować, bo w artykule 3 nie jest mowa o uchyleniu wyrazów tyczących się króla, ale całych artykułów, w których jest wzmianka o królu.

S. k. hr. Bieliński uważał, iż reprezentacja jest utrzymana, bo tytuł konstytucji o niej mówiący zachowany.

S. k. Wodziński był zdania, że ministrowie nie będą przez powiększenie kompletu wikłać zatrudnień Rządu, który ich tylko w razie potrzeby i to nie wszystkich razem do objaśnienia wzywać może.

Co do przypadku, gdyby minister odmówił kontrasygnowania, stanowić może deputacja sejmowa, której projekt w Izbie Poselskiej nie odrzucony, ale tylko odłożony został.

Zastępca ministra Sprawiedliwości B. Niemojowski, powołując się na to, co mówił w komisjach i w Izbie Poselskiej, oświadczył, że zdaniem jego Rząd konstytucyjno-reprezentacyjny jest najzdolniejszy zapewnić wolność i prawa mieszkańców, ale powinien być otoczony przyzwoitą powagą. Rząd projektowany jest tejże samej natury, ale nie będzie należycie szanowany, gdyż projekt daje temu rządowi atrybucje władzy królewskiej podrzędne i wpływające z samej władzy wykonawczej. Zdaniem mówiącego ministra, byłaby najdogodniejsza Rada Ministrów, której użytek okazał się i w r. 1812.

S. k. Gliszczyński sądzi, iż niedostateczność w organizacji może być sprostowana wyborem do składu rządu mężów cnotliwych; nie radzi zatem odrzucać projektu przyjętego przez jedną Izbę i w materji naglącej.

S. k. Lewiński łączy się ze zdaniem s. k. Dembowskiego, dodaje, iż niepotrzebnie połączono zmiany konstytucji z ustawą Rządu Tymczasowego i upatruje szkodliwość w wyłączeniu od zasiadania w Sejmie członków reprezentacji narodowej, którzyby do składu Rządu wezwani byli. Co się zaś tyczy zasad projektu, tenże przedłożył, co następuje¹.

S. k. Nakwaski oświadcza się za Radą Ministrów wybraną przez Sejm i radzi rzecz o kontrasygnowaniu stanowczo rozstrzygnąć, bo niewiadomo, czy deputacja sejmowa wyznaczona będzie, albo nie.

S. k. Gliszczyński nie widzi koniecznej szkodliwości w wielkim komplecie Rządu, komplet bowiem konieczny jest z osób trzech, a ministrowie tylko w razie potrzeby objaśnienia co do swoich wydziałów wzywani będą.

S. k. Kochanowski jakkolwiek upatruje wiele niedogodności w projekcie, z powodu atoli, że idzie o Rząd Tymczasowy, przechodni, oświadcza się za jego przyjęciem.

S. k. Tomasz hr. Łubieński zachęca do głębszego rozbioru projektu, chociaż idzie tylko o Rząd Tymczasowy. Uważał, że Rząd z osób pięciu nie miałby przyzwoitej siły. Co większa, członkowie Rządu rozebraliby zapewne pomiędzy siebie wydziały, minister zatem każdego wydziału byłby niejako przydany do objaśniania jednego członka Rządu, a ulegając wszelkiej odpowiedzialności miałby tylko głos doradczy.

¹ Oświadczenia kasztelana Lewińskiego brak w protokołach Senatu. Na arkuszu jednak (k. 103) przeznaczonym na wpisanie jego głosu umieszczono następującą wzmiankę: »W to miejsce wszyć głos JWo Senatora Kasztelana Lewińskiego, który wypruł d. 5. 5. r. 31«.

S. k. Lewiński był tego samego zdania i żądał rozstrzygnięcia rzeczy na sesji Izb Połączonych.

S. w. Miączyński przypominał kolej dyskusji tego projektu w komisjach sejmowych i uważał, że odłączenie od projektu artykułu 12 i 13, gdzie była mowa o deputacji sejmowej, odjęło temuż projektowi jedną wielką użyteczności jego rękojmię.

S. k. Rembieliński przypominał, iż materje o deputacji sejmowej odłożono tylko z powodu, że dwie były w Izbie Poselskiej kwestje, dotąd nierozwiązane, czy Sejm ma być zalimitowanym, czy się zamienić na trwały.

S. k. Gliszczyński poparł twierdzenie k. Rembielińskiego.

S. k. Nakwaski nie ma żadnej pewności, czy deputacja sejmowa będzie wyznaczona, czy nie. Uważa Radę Ministrów za najstosowniejszą i przypomina korzystne jej urzędowanie w r. 1812, chociaż król saski był wtedy za granicą Księstwa Warszawskiego.

S. k. Dembowski niewyznaczanie deputacji uważa za korzystne, bo przez to unika się nowych kolizyj z rozdziału władzy najwyższej aż na 3 części, to jest na Sejm, na deputację sejmową i na Rząd. Nie zgadza się ze zdaniem k. Kochanowskiego, aby ze względu nagłej potrzeby przyjąć projekt, jakkolwiek niedoskonały, tem bardziej że główna kwestja nierozstrzygniona i przez artykuł 3 nie tylko cała konstytucja, ale i cały prawie Dziennik Praw uchylony.

S. k. Wichliński upatruje w uchyleniu, a przynajmniej w nieustanowieniu dotychczas deputacji sejmowej niedostatek władzy, któraby rozstrzygała nagłe wątpliwości, mianowicie w materjach skarbowych.

S. k. Wodziński powtarza, że stanowienie o deputacji odłożone tylko przez Izbę zostało; dodaje, że terażniejsza dyskusja wyjaśni jeszcze przed Izbą potrzebę zapobieżenia tak ważnej projektu niedogodności.

S. k. Wichliński nie może opierać się na tem, czego jeszcze nie ma, a przewiduje najgorsze skutki w przypadku, gdyby się Izbie podobało rzecz *in statu quo* zostawić.

Ks. prezydujący oświadczył, iż zdania przeciwne projektowi trafiły do jego przekonania. Zgadzał się, że w projekcie są niektóre mniej ważne artykuły: w jednych częściach zbytek szczegółów, w innych niezupełne wyczerpanie przedmiotu. Był w obawie, aby Rząd złożony z pięciu, aczkolwiek dobranych mężów, nie był wystawiony na niejedność w obradach i dlatego widziałby użyteczniejszym dla kraju Rząd z Rady ministrów złożony. Z drugiej atoli strony zwracał uwagę na to, że czas jest w okolicznościach obecnych rzeczą najdroższą, że przewidywać nie można, aby z połączenia Izby inny skutek wyniknął, aby tak łatwo i prędko nowa redakcja wygotowana być mogła, a stąd wyprowadzał, że rozstrzygnięcie wniesionego projektu opiera się na tem, czyli Izba większą przywiąże wagę do kilku dni, któreby jeszcze temu przedmiotowi poświęcone być musiały, czyli też do nagłych okoliczności wymagających prędkiego ustanowienia Rządu.

S. k. Dembowski przekłada poświęcenie kilku jeszcze dni na dokładną redakcję tak ważnego projektu nad zamianę w prawo propozycji, mających w sobie zaród wypadku.

Na powszechne żądanie senatorów, aby do głosowania przystąpić, ks. prezydujący zamknąwszy dyskusję, wezwał na asesorów do obliczenia kresek senatorów k-ów Gliszczyńskiego i Rembielińskiego.

Po ukończeniu głosowania okazało się, iż za przyjęciem projektu było głosów 19, za odrzuceniem 9.

Ogłosił zatem ks. prezydujący, że projekt większością głosów 10 przyjęty został.

Poczem na zebranie Senatu dla połączenia się z Izbą Poselską do wyboru członków Rządu godzinę 11 w dniu jutrzejszym naznaczył.

10. Posiedzenie publiczne Senatu, potem Izb Połączonych 30. I. 1831.

Obecni: Czartoryski, Prażmowski, Dzięcielski, Manugiewicz, Mięczyński, Gliszczyński, Nakwaski, Sierakowski, M. Kochanowski, S. Małachowski, Męciński, Wodziński, Rulikowski, A. Ostrowski, Poletyło, Bronikowski, Wichliński, M. Potocki, Rembieliński, Pac, Bieńkowski, Bieliński, Lewiński, Plater, Woźnicki, T. Łubieński, J. Krasieński, Dembowski (28).

Połączenie się obu Izb. — Odczytanie listu senatora St. Sołtyka do Sejmu. — Wybór Czartoryskiego na prezesa Rządu. — Przemówienia marszałka Izby Poselskiej i prezesa Rządu. — Wybór W. Niemojowskiego, T. Morawskiego, Lelewela i Barzykowskiego na członków Rządu. — Przemówienia prezesa Rządu i marszałka Izby Poselskiej (Wol. I k. 104—13).

Senat zgromadził się w miejscu swoich posiedzeń. Po odczytaniu listy obecności, jako też protokołu przeszłego posiedzenia, który w całości przyjęty i podpisany został, po przybyciu Izby Poselskiej prowadzonej przez swego marszałka, i zajęciu miejsc właściwych oświadczył ks. prezydujący w Senacie, iż ma złożony sobie list od senatora Stanisława Sołtyka do Sejmu i zapytał się, czyli Izby chcą, aby ten list był im przeczytany.

Na powszechną zgodę Izb sekretarz Senatu odczytał rzeczony list w osnowie następującej¹.

Przystępując do głównego przedmiotu narady obu Izb, to jest do wyboru członków Rządu Narodowego, ks. prezydujący w Senacie wystawił ważność tej materji w wyrazach następujących:

Przemówienie Czartoryskiego *Diariusz Sejmu* I, 381.

Pos. p-tu ostrołęckiego Stanisław Barzykowski oświadczył, że niema nic ważniejszego nad ustanowienie Rządu, że nikt w Izbie Poselskiej nie ma większego prawa należeć do składu jego, jak marszałek tejże Izby, że wszyscy tego najusilniej pragną, ale z drugiej strony Izba, zważając na ogrom i ważność czekających ją prac, prosiła, błagała marszałka, aby w niej pozostał, aby kierował dalej obradami z tą samą mądrością i umiarkowaniem, które go

¹ W protokóle Senatu brak tego listu; tekst listu *Diariusz Sejmu* I, 380—1.

na ten stopień powołały i które powołanemu powszechną Izby cześć i miłość zjednały. Gdy marszałek do prośb Izby przychylił się, upraszał przeto mówiący, aby senatorowie nazwiska jego na liście kandydatów nie umieszczali.

Po takowem przymówieniu się i po oświadczeniu marszałka Izby Poselskiej, na wniosek pos. p-tu wieluńskiego Alojzego Biernackiego, aby do kandydatów jednakowego nazwiska dodawano imiona chrzestne, albo też ich urzędy lub dostojęstwa, rozpoczęły się wybory stosownie do uchwał sejmowych dnia 22 stycznia o formach obradowania i dnia 29 stycznia o formie i ustanowieniu Rządu Narodowego.

Ks. prezydujący w Senacie wezwał na asesorów do obliczania kresk senatorów k-ów Poletyllę i Rembielińskiego, marszałek zaś Izby Poselskiej dep. z cyrkułu I m. Kalisza Ernesta Faltz i pos. p-tu kazimierskiego Ksawerego hr. Niesiołowski.

Po obliczeniu podanych przez każdego członka obu Izb nazwisk okazało się, iż mieli kresk na prezesa Rządu Narodowego: 1) Adam ks. Czartoryski 135, 2) s. k. Pac 58, 3) Julian Ur. Niemcewicz 41, 4) s. k. Ostrowski 9, 5) s. k. Gliszczyński 8, 6) W. Niemojowski 7, 7) Wład. hr. Ostrowski 4, 8) Joachim Lelewel 2, 9) Walenty Sobolewski 2, 10) ks. bp Prażmowski 2, 11) s. k. Sierakowski 1, 12) s. k. Kochanowski 1, 13) s. k. Dembowski 1, 14) s. k. Wichliński 1, 15) gen. Kniaziewicz 1, 16) s. w. Miączyński 1, 17) s. k. Męciński 1, 18) ks. bp Manugiewicz 1, 19) s. k. Wodziński 1, 20) Stanisław Męciński 1, 21) Jan Kolumna Żaboklicki 1.

Marszałek Izby Poselskiej ogłosił, iż kandydatami na prezesa Rządu Narodowego są Adam ks. Czartoryski, mający głosów 135 i s. k. hr. Pac, mający głosów 58.

Nastąpiło według prawa powtórne kreskowanie między powyższymi dwoma kandydatami, po którego ukończeniu oznajmił marszałek Izby Poselskiej, że kreskujących było 140, to jest senatorów 28, posłów i deputowanych 112, razem 140. Dwie kartki znalazły się nieważne, 138 było ważne podkreślonych. Między temi padło na ks. Adama Czartoryskiego kresk 121, na s. k. Paca 17 (razem 138).

Ogłosił więc marszałek Izby Poselskiej prezesem Rządu Narodowego Królestwa Polskiego J.O.ks. Adama Czartoryskiego senatora wojewodę, prezydującego w Senacie, i rzekł:

Przemówienie marszałka Izby Poselskiej *Dziennik Sejmu* I, 383.

Cała Izba wykrzyknęła po kilkakroć: »Niech żyje ks. Adam! Niech żyje Polska niepodległa!«

Ks. prezydujący przemówił w tych prawie wyrazach:

Przemówienie prezydującego *Dziennik Sejmu* I, 383.

Po takowem przemówieniu dalsze wybory odłożone zostały na godzinę 6 popołudniu.

O godzinie naznaczonej zajęli członkowie obu Izb właściwe miejsca.

Przystąpiono do podawania po czterech kandydatów na członków Rządu Narodowego. Ks. prezydujący wezwał na asesorów do obliczenia głosów senatorów k-ów Gliszczyńskiego i Rembielińskiego, marszałek zaś Izby Poselskiej dep. z cyrkułu I m. Kalisza Ernesta Faltza i pos. p-tu kazimierskiego Ksawerego hr. Niesiołowskiego.

Po obliczeniu nazwisk kandydatów podanych przez członków obu Izb okazało się, iż mieli: 1) Wincenty Niemojowski kreszek 78, 2) Teofil Morawski pos. 63, 3) Joachim Lelewel pos. 51, 4) s. Pac 46, 5) k. Wodziński 41, 6) Stanisław Barzykowski pos. 37, 7) k. Gliszczyński 32, 8) Józef Świrski pos. 29, 9) Jan Ledóchowski pos. 24, 10) Gustaw Małachowski 21, 11) Ignacy Wężyk pos. 20, 12) Franciszek Sołtyk pos. 18, 13) k. Ostrowski 17, 14) Julian Ursyn Niemcewicz 12, 15) Konstanty Świdziński pos. 10, 16) k. Dembowski 8, 17) marszałek Ostrowski 5, 18) Bonawentura Niemojowski 5, 19) k. Małachowski 4, 20) Augustyn Słubicki pos. 4, 21) Roman Sołtyk pos. 3, 22) Andrzej Horodyjski 3, 23) k. Nakwaski 3, 24) Walenty Zwierkowski pos. 3, 25) Alojzy Biernacki pos. 2, 26) Józef Kretkowski pos. 2, 27) k. Rulikowski 1, 28) Mazurkiewicz dep. 1, 29) w. Miączyński 1, 30) k. Kochanowski 1, 31) Józef Gołuchowski 1, 32) Ignacy Dembowski dep. 1, 33) Teodor Szlaski pos. 1, 34) k. Plater 1, 35) Ludwik Dembiński 1, 36) Józef Wiśniewski dep. 1, 37) Jan hr. Jezierski pos. 1, 38) Adam Górski 1, 39) Henryk hr. Łubieński 1, 40) Maurycy Mochnacki 1.

Przystąpiono do wybrania według prawa czterech członków Rządu Narodowego z ośmiu kandydatów najwięcej kreszek mających, to jest: 1) Wincentego Niemojowskiego, 2) Teofila Morawskiego, 3) Joachima Lelewela, 4) Ludwika hr. Paca, 5) k. Wodzińskiego, 6) Stanisława Barzykowskiego, 7) k. Gliszczyńskiego, 8) Józefa Świrskiego.

Z oddanych kartek po obliczeniu okazało się, że mieli kreszek: 1) Wincenty Niemojowski 104, 2) Teofil Morawski 100, 3) Joachim Lelewel 69, 4) Stanisław Barzykowski 67, 5) k. Wodziński 62, 6) s. Pac 57, 7) k. Gliszczyński 47, 8) Józef Świrski pos. 42. Jedna kreska była nieważna.

Po skończonem kreskowaniu wniósł pos. p-tu jędrzejowskiego J. hr. Ledóchowski, iż co do wyboru Joachima Lelewela zachodzi wątpliwość, czyli ma dostateczną ilość kreszek, gdy bowiem głosujących było 138, prosta zatem większość więcej jedną kreskę czyni kreszek 70, jednej więc Joachimowi Lelewelowi nie dostaje.

Za utrzymaniem wyboru Joachima Lelewela przemawiali dep. okr. warszawskiego Franciszek Wołowski, s. k. Leon Dembowski i kilku innych senatorów i reprezentantów, opierając się na tej zasadzie, iż kartki nieważnej nie licząc, nie należy także liczyć między kreskujących tego, który ją podał.

Pos. p-tu jędrzejowskiego Jan hr. Ledóchowski utrzymywał, że według wyraźnej osnowy prawa do prawnego wyboru potrzeba połowy kreszek wię-

cej jedną wszystkich obecnych członków obu Izb, członek zaś, którego kreska za nieważną uznaną została, był przecież w liczbie obecnych.

Marszałek Izby Poselskiej upatrując w tym przypadku wątpliwość prawa, proponował rozstrzygnąć rzecz o prawności wyboru Joachima Lelewela przez głosowanie.

Pos. p-tu żelechowskiego Joachim Lelewel upraszał marszałka Izby Poselskiej, aby nie zajmując Izby osobnem wotowaniem względem jego wyboru, podał do wotowania czterech najwięcej kresek mających celem wybrania z pośród nich dwóch na członków Rządu Narodowego.

W skutku takowego żądania podał marszałek do kreskowania czterech kandydatów, jak wyżej, najwięcej kresek mających, to jest: 1) Joachima Lelewela, 2) Stanisława Barzykowskiego, 3) k. Wodzińskiego, 4) Ludwika hr. Paca.

Z obliczenia kresek okazało się, iż mieli kresek: 1) Stanisław Barzykowski 90, 2) Joachim Lelewel 73, 3) k. Wodziński 64, 4) Ludwik hr. Pac 27.

Oświadczył więc marszałek, iż z podanych czterech kandydatów mają prawną większość kresek Stanisław Barzykowski i Joachim Lelewel i ogłosił, że Rząd Narodowy Królestwa Polskiego jest ustanowiony i składa się: 1) z prezesa ks. Adama Czartoryskiego, 2) Wincentego Niemojowskiego, 3) Teofila Morawskiego, 4) Stanisława Barzykowskiego, 5) Joachima Lelewela.

Poczem zabrał głos ks. prezes Rządu Narodowego i przemówił, jak następuje:

Przemówienie prezesa Rządu Narodowego *Diaryjusz Sejmu* I, 385—9.

Cała Izba powtórzyła: »Niech żyje Ojczyzna!«

Marszałek Izby Poselskiej solwował sesję na wtorek o godzinie 10 rano. Najstarszy zaś z nominacji s. w. Miączyński solwował sesję Senatu na dzień 3 lutego.

11. Posiedzenie publiczne 3. II. 1831.

Obecni: Miączyński, Dziegielski, Manugiewicz, Gliszczyński, Nakwaski, Sierakowski, M. Kochanowski, S. Małachowski, Męciński, Wodziński, Rulikowski, A. Ostrowski, Bniński, Poletyło, Bronikowski, Wichliński, Rembieliński, Pac, Bieńkowski, Bieliński, Lewiński, Woźnicki, T. Łubieński, J. Kasiński, Dembowski (25).

Przemówienie nowego prezydującego Senatu w. Miączyńskiego. — Akces Bnińskiego do wszystkich dotychczasowych aktów. — Sprawa senatorów, którzy nie przystąpili dotychczas do powstania. — Usunięcie prezesa Zamoyskiego z urzędu. — Hołd dla Lafayette'a. — Wniosek Ostrowskiego w sprawie podpisania aktu niepodległości przez wszystkich senatorów. — Sprawa kompletu Senatu. — Projekt prawa skarbowego. — Wyjaśnienie zastępcy ministra Skarbu Jelskiego. — Przemówienie referenta w komisji sejmowej Wodzińskiego. — Dyskusja nad projektem. — Przyjęcie projektu rządowego. — Odpowiedź na adres do Sejmu Litwinów i jej uchwalenie. — Przyjęcie projektu o utworzeniu półków litewskiego i wołyńskiego (Wol. I k. 113—29).

Po odczycaniu listy senatorów, uporządkowaniu Izby, jako też przyjęciu odczytanego protokołu ostatniego posiedzenia prezydujący w Senacie s. w. Miączyński zagaił sesję w głosie następującym:

»Kiedy nadzwyczajną koleją pamiętnych na zawsze wypadków, z czterestu wojewodów do poważnego grona twego, Sz. Senacie, należących, sam jeden na czas posiedzeń niniejszych pozostałem, kiedy w rządzie ich będąc dziewiątym, nie mogłem się nigdy spodziewać zaszczytu przewodniczenia światłym obradom waszym, dozwólcie, Szanowni Mężowie, abym na skutek woli prawa (którc, jako zachowawcy jego, wykonaniem mieć chcecie), wstępując na miejsce, które dla większego dobra Ojczyzny naszej, przeszedłszy do steru Rządu, opuścił mąż dostojny i doskonały, mąż od nas wszystkich i całego narodu ukochany, dozwólcie, mówię, abym wynurzył uczucia mojej bojaźni o należyte wypełnienie obowiązków tego wzniesłego powołania. Dozwólcie, abym zaniósł do waszej dobroci prośby o pobłażanie usterkom, jeżeli jakie nieświadomy przodkować tak dostojnemu zgromadzeniu popełnię. Mądrość wasza będzie mi przewodnikiem, a ważność rzeczy i zdarzeń w obecnem wiekopomnem położeniu naszym, w każdej właśnie chwili objawiających się, pomnoży siły i zdolności nasze już mocne jednością serc i dążeń do wspomagania przez ustawy mądre i stosowne sprawy publicznej, sprawy wielkiej, nad wszelki pomysł świętszej i droższej. Sprawy, mówię, samoistnego, niepodległego i łącznego bytu Polski«.

S. k. Bniński oświadczył, że gwałtownie zatrzymany w Rosji nie mógł dotąd dzielić prac Senatu w związku i rozwinięciu rewolucji; gdy mu atoli Opatrzność dozwoliła powrócić do Królestwa, przystępuje do wszystkich aktów o niepodległości narodu i oddaleniu od tronu polskiego familji Romanowów.

S. k. Ostrowski uczynił dwa zapytania do prezydującego: 1) czyli wszyscy senatorowie podpisali akt niepodległości, 2) gdzie się teraz znajduje dawniejszy prezes Senatu hr. Zamoyski?

Prezydujący w Senacie odpowiedział, że pierwsze pytanie protokoł objaśni, drugiego rozwiązać nie może, od roku albowiem nie widział się prawie z hr. Zamoyskim.

S. k. Bniński uwiadomił, iż według gazet petersburskich hr. Zamoyski znajduje się w Petersburgu.

S. k. Ostrowski uważał za potrzebne wyrzec stanowczo i, gdy już Senat króla od tronu oddalił, wnosil, aby i prezes Senatu, który kraj opuścił, był także wyłączony.

S. k. Bieliński poparł ten wniosek, jako zgadzający się z godnością Senatu, tem bardziej że prezes Zamoyski był w kraju przy rozpoczęciu rewolucji, a potem dopiero wyjechał do Rosji. Radził rozciągnąć tę samą surowość i do innych senatorów, którzy się w kraju znajdowali przy rozpoczęciu rewolucji.

S. k. Gliszczyński był za wygotowaniem w tej materji projektu podzielenia nieobecnych senatorów na dwie klasy, to jest na nieznajdujących się teraz w kraju i na znajdujących się a nieprzybywających na sesje, i za

wyznaczeniem dla pierwszych dłuższego, dla drugich krótszego terminu do oświadczenia się.

S. k. Męciński był za wnioskiem s. k. Ostrowskiego i radził wezwać go do ułożenia projektu.

Za tymże również oświadczył się s. k. Wodziński.

S. k. Ostrowski uważał, iż tylko wnioski do prawa powinny być wnoszone i do komisij odesłane, wniosek zaś jego jest tylko polityczno-porządkowy.

Prezylujący w Senacie przypomniał, że Senat jest składem sprawiedliwości, nie powinien więc sądzić bez gruntowniejszego sprawy poznania i porządnego.

Po kilku jeszcze głosach za odesłaniem rzeczy do komisjów, a mianowicie według form przepisanych postępku, senatorów k-ów Wodzińskiego, Kochanowskiego, Gliszczyńskiego, Bnińskiego, Bielińskiego, Lewińskiego, s. k. Ostrowski złożył prezydyljącemu wniosek na piśmie osnowy następlującej:

»Gdy świeżo z Rosji przybyły JW-ny hr. Bniński s. k. poświadczył tę już nam z innych źródeł podaną wiadomość, że JW. prezes Senatu hr. Zamoy ski w chwili, w której Ojczyzna nasza zostaje w potrzebie i walczyć gotowa o swą niepodległość, udał się do Petersburga, jak o tem nawet gazety tamtego kraju głoszą, wnoszę więc, aby dostojny urząd prezesa Senatu za osierocony uznanym został i władza prawa, właściwa do mianowania innego prezesa Senatu, bezzwłocznie przystąpiła«.

Wniosek ten za powszechną zgodą Izby odesłany został do rozwagi komisjom.

W tem miejscu s. k. Nakwaski uczynił wniosek następlujący:

»Przed kilku dniami został podany adres w Izbie Poselskiej do laski wynurzający wdzięczność gen. Lafayette i innym deputowanym Izby francuskiego narodu za wnioski, które czynili w swej Izbie, wstawiając się za sprawą naszą. Mniemam, że w celu tak przyzwoitym Izba Senatorska wraz z Poselską połączyć się zechce. Wiadomo nam, ile Francja Lafayettowi winna: ten weteran nieugiętego charakteru równie za Napoleona jak i teraz bronił niepodległości narodu swego, ten obrońca Ameryki, przyjaciel Kościuszki i współbraci jego, nieraz za nami w Izbie Deputowanych przemówił, a pierwszy składkę na potrzeby kraju naszego otworzył. Wdzięczność mu okazana w tym adresie niechaj będzie dowodem, ile naród polski umie cenić cnoty obywatelskie połączone z czystym patriotyzmem, których ten ulubieniec Francuzów tak piękny dał przykład. Niechaj przy schyłku życia odbierze zasłużony hołd od narodu, od tylu lat o niepodległość i wolność dobijającego się«.

Oświadczone, że ta rzecz rozstrzygniona będzie, gdy wniosek już w tej materji do Izby Poselskiej wniesiony do Senatu odesłanym zostanie.

S. k. Ostrowski ponowił zapytanie, czyli wszyscy senatorowie podpisali już akt niepodległości.

Niektórzy senatorowie żądali, aby były zaraz odczytane podpisy.

S. k. Łubieński był za połączeniem tej materji z wnioskiem poprzedzającym s. k. Ostrowskiego.

Sprzeciwili się temu jako też i czytaniu podpisów senatorowie k-owie Wodziński, Lewiński, Wichliński.

Stanęło wreszcie na tem, na wniosek s. k. Ostrowskiego, aby senatorem w stolicy obecnym posłać akt do podpisania, a znajdujących się w kraju wezwać do oświadczenia się w jak najkrótszym czasie względem aktu niepodległości.

Prezydujący w Senacie poddał pod rozwałę Izby projekt, przyjęty w Izbie Poselskiej, do prawa skarbowego, pierwej atoli odbyła się dyskusja w materji kompletu na zapytanie s. k. Nakwaskiego, czyli jest komplet.

Po długich rozważaniach, z których okazało się, że rzecz o komplecie Senatu jest niedokładnie oznaczona, a zatem wątpliwa, i po uwadze przez prezydującego uczynionej, że już k. Dembowski wniosek w tym przedmiocie uczynił i ten do komisji odesłany, zgodzono się odłożyć stanowczo w tej mierze wyrzeczenie do wniesienia rzeczzonego projektu, dzisiaj zaś zdecydowano stanowić w komplecie dziewiętnastu i decyzję tę do protokołu wpisać uchwalono.

Po takowej decyzji wprowadzony został pod dyskusję projekt powyżej wspomniany do prawa skarbowego, odczytany przez sekretarza Senatu w ośnowie następującej:

Projekt do prawa *Diariusz Sejmu* I, 443—4.

Po przeczytaniu projektu tego zabrał na jego poparcie głos zastępca ministra Skarbu Ludwik hr. Jelski i przemówił, jak następuje:

»Szanowny Senacie! Zanim będący już w komisjach sejmowych projekt do budżetu jeneralnego kraju na rok bieżący wraz ze szczegółowemi etatami zdoła przejść przez dyskusje obu Izb Sejmowych, Rada Najwyższa Narodowa znalazła potrzebę upraszać też Izby o otwarcie tymczasowego kredytu na sumę złp. 67.223.873 gr. 13.

Stosowny projekt do prawa na dniu wczorajszym w Izbie Poselskiej przedstawiony i przyjęty przynoszę teraz do waszej, dostoni mężowie, decyzji.

Projektowany kredyt dzieli się na cztery główne kategorie:

- a) na dług publiczny,
- b) na żołd i farmację wojska,
- c) na żywność i furaż,
- d) na wszelkie inne wydatki administracyjne zwyczajne i nadzwyczajne

Kategorie te wymagają bliższego nieco objaśnienia.

Dług publiczny. Zamieszczona pod tym tytułem suma złp. 7.784.000 służyć ma:

- 1) na zaspokojenie raty tegorocznej pożyczki 42-miljonowej,

- 2) na opłatę rządowi pruskiemu ostatniej raty za odstąpione dobra, kapitały i wszelkie pretensje.

Co do 1-go. Lubo realizacja przez Bank Polski wylosować się mających obligacyj udziałowych, wyobrażających pożyczkę 42.000.000, pocznie się dopiero w dniu 15 maja r. b., gdy jednakże losowanie tych obligacyj odbyć się powinno w dniu 1 i 15 marca, a dla utrzymania ich kredytu tak w kraju jak zagranicą potrzebnem jest jak najwcześniejsze ogłoszenie o niezawodnej ich wypłacie, do czego otworzenie Rządowi stosownego kredytu jest nieodzownie potrzebne, z tych więc powodów suma na ten cel należna zp. 2.504.000 w poczet żądanego kredytu wliczoną została.

Co do 2-go. Z mocy konwencji z rządem pruskim o odstąpieniu dóbr i kapitałów własnością pruską będących, a w tutejszym kraju położonych, pod dniem 29 maja r. z. zawartej, należało się wypłacić rządowi pruskiemu w listach zastawnych zp. 9.000.000 z kuponami od 1 stycznia br. Ugodą zaś dodatkową z d. 1 lipca 1830 r. odstąpił rząd pruski Rządowi polskiemu kapitały oraz dobra położone w prowincji białostockiej, jak niemniej wszelkie między nim a Królestwem Polskiem sporne przedmioty, za sumę w listach zastawnych 1.000.000.

łącznie 10.000.000.

na rachunek tego rząd pruski z mocy konwencji otrzymał po jej ratyfikacji 4.900.000.
pozostaje więc do wypłacenia w listach zastawnych zp. . . 5.100.000.
i za dwa półroczne kupony od 1 stycznia 1830 od sumy zp. 4.500.000 zp. 180.000.
wogóle zp. 5.280.000.

Dobra w Królestwie Polskiem położone, kapitały są już Rządowi naszemu oddane i skarb z nich korzyść ciągnie od 1 stycznia r. b. — Wypłata zaś reszty należności rządowi pruskiemu przypadającej zaliczoną być winna we cztery tygodnie po ekstradycji wszelkich akt i tytułów własności. Że zaś dopełnienie tej ekstradycji zawisło od rządu pruskiego, na przypadek zatem bliskiego jej dopełnienia wiara publiczna wymaga, aby Rząd był postawiony w możności bezzwłocznego zadośćuczynienia przyjętemu zobowiązaniu. W Izbie Poselskiej przywodziło wprawdzie przeciw temu utrudnienia doznawane od władz niższych pruskich w stosunkach naszych handlowych. I w razie, gdyby utrudnienia te usunięte nie były, odwet w tej mierze byłby naturalnym rzeczy następstwem. Ze względu jednakże, iż sądząc po prawości rządu pruskiego, zachodzi niepłonna nadzieja usunięcia tych zawad, jak również ze względu, że dobrze zrozumiany interes kraju doradza dać jawny dowód szanowania poprzednich umów i przyjętych zobowiązań, Izba Poselska projektowanego kredytu nie odmówiła i całkowitą pozycję długu publicznego w sumie zp. 7.784.000 zatwierdziła.

Żołd wojska, jego farmacja, żywność i furaz. Projektowane na żołd i farmację wojska tudzież na jego żywność i potrzeby dwa następne kredyty, wogóle zp. 52.000.000, same się usprawiedliwiają. Im rychlejsze będzie uzbrojenie, im prędsze zaopatrzenie magazynów, tem pewniejsza wysilenie kraju skuteczność. A nawet wczesne zakupienie zboża następnie zdrożyć mogącego sama oszczędność doradza.

Wszelkie wydatki administracyjne, zwyczajne i nadzwyczajne. W ostatniej kategorii zp. 7.439 873 gr. 13 mieszczą się za pierwszy kwartał roku bieżącego: kompetencje duchowne, fundusze na utrzymanie wszelkich pożytecznych instytutów, jako to zakładów edukacyjnych, szpitali, więzień i t. p., nakoniec pensje dla władz cywilnych.

W ułożeniu szczegółowych etatów pensyj Wydział Skarbowy wspierany był światłą radą członków Izby Poselskiej, zupełnem jej zaufaniem w każdym razie zaszczyconych. Przy tej pracy zmniejszono płacę urzędników wyższych stopni; zniesiono wszelkie dodatki osobiste, zredukowano nawet liczbę posad do najistotniejszej potrzeby służby.

Wszystkie wydatki kategorią tą objęte są warunkiem porządnego biegu administracji krajowej, i jako takie aż do chwili bliższego ich przez Sejm rozbioru nie znalazły w Izbie Poselskiej i w tej zapewne Izbie nie znajdując zaprzeczenia.

Ogół jak w projekcie zp. 67,223,873 gr. 13. Za upoważnieniem do wydatków idzie i wskazanie źródeł, z których pokryte być mają. Wydział Skarbowy w poborze podatków trzyma się dotychczasowych zasad, lecz pobór ten po ustaniu dyktatury z ustawy tylko sejmowej wynikać mogący potrzebuje zatwierdzenia Sejmu. Wszakże tymczasowe to zatwierdzenie nie będzie tamować odmian, jeśliby jakie przy szczegółowym rozbiorze budżetu Izby sejmujące za potrzebne uznały.

Ciężar wojny nietylko z jednorocznych dochodów krajowych, ale i z kapitałów narodowych ponoszonym być musi. Dla zaspokojenia więc proponowanych kredytów przyjdzie użyć i kapitałów w przyszłości szczęśliwie zgromadzonych a własnością narodową będących. Rząd więc Narodowy potrzebuje w tej mierze upoważnienia od Sejmu.

Wszakże ogólnego kredytu tego nie oddadzą Izby do szafunku władz szczegółowych; pozostanie on pod opieką Rządu Narodowego przez obie Izby wybranego. Zaufanie więc, jakie Rząd ten posiada, obok odpowiedzialności ministrów, będzie zapewne dostateczną rękojmią, że żądane kredyty ku istotnym potrzebom kraju i w sposób najwłaściwszy użyte zostaną.

Na tem kończąc niniejszy ogólny wykład, bliższych objaśnień w ciągu dyskusji udzielić nie omieszkam.

Po mowie zastępcy ministra Skarbu zabrał głos w imieniu komisji s. k. Wodziński i przemówił w osnowie następującej:

•Ułożony już na rok 1831 budżet dochodów i wydatków krajowych,

będzie wkrótce przedmiotem troskliwego komisyj sejmowych roztrząśnienia a następnie przedmiotem ostatecznej waszej, dostojni mężowie, decyzji. Nim to atoli nastąpi, wypadała konieczna potrzeba otworzyć dla Rządu tymczasowy kredyt, by go tym sposobem postawić w możności zaradzenia nagłym i zwłoki żadnej nie cierpiącym wydatkom. To jest osnową projektu przez Izbę Poselską przyjętego i w tej chwili do naszej wniesionego Izby.

W pierwszym artykule projektu tego jest najprzód zaspokojenie długu publicznego. Jak najsumienniejsze zaciągniętych zobowiązań dopełnienie jest to najlepszy sposób ustalenia kredytu i publicznej wiary, a chociaż sumy do tej kategorii należące nie są w ten moment zaraz wymagalne, wypadało wszelako oświadczyć gotowość ich wypłacenia i względem przyzwolenia narodu żadnej w tym względzie nie pozostawiać wątpliwości.

Dwie następne pozycje tegoż artykułu są: kredyt dla Komisji Wojny, niemniej suma na żywność i potrzeby wojska przeznaczona. Pośpiech jak największy w wystawieniu siły naszej zbrojnej i zaopatrzenie jej w żywność i wszelkie potrzeby, jest niewątpliwie najgłówniejszą przyszłości naszej rękoią. Tu przeto im większe odrazu poniesiemy wydatki, tem pewniejszymi będziemy być mogli osiągnięcia zamierzonego celu, ziszczenia drogich naszych nadziei. I dlatego lubo suma 22 milionów do dyspozycji Komisji Rządowej Wojny oddać się mająca jest już połową sumy w budżecie na ten przedmiot zamieszczonej, lubo suma 30 milionów na żywność przeznaczona stanowi $\frac{5}{6}$ części całorocznego na ten przedmiot budżetowego wydatku, mniemam przecież i powtarzam to jeszcze raz z najmocniejszym przekonaniem, że tego rodzaju wydatki z oszczędnością, lecz bez zwłoki i z jak największą sprężystością i pośpiechem uskutecznione być winny.

Ostatnia pozycja artykułu i mieści w sobie $\frac{1}{4}$ sumy budżetem na wszelkie wydatki administracyjne proponowanej. Przyzwolenie tymczasowe kredytu w sumie 7.400.000 na ten przedmiot zamieszczonej nie przesądza bynajmniej prawom Izby Sejmowych przy rozstrząsaniu budżetu ogólnego, zaprowadzenia w tym względzie zmian, jakie za korzystne i potrzebne dla rzeczy publicznej uzna.

Na tych spostrzeżeniach ograniczam uwagi moje co do wniesionego projektu do prawa i z miejsca mego oświadczam się za bezwarunkowym onego przyjęciem.

S. k. Bieliński uważał projekt za stosowny i przemawiał za prędkim jego przyjęciem.

S. k. Łubieński oświadczył się za projektem, ale zwrócił uwagę, aby Rząd nasz starał się wszelkimi sposobami u rządu pruskiego o szanowanie własności tutejszych obywatelów, tem bardziej że część projektowanego kredytu przeznaczona jest na zaspokojenie długu pruskiego.

S. k. Dembowski dowodził, że wszystkie prawie pobory są w źródle swoim zatamowane, że kapitały powierzone bankowi w ciągłym i przedłu-

żonym stanie jego blokady terażniejszej nie będą mogły bardzo zasilić skarbu. Uznając wreszcie uchwalenie kredytu, przemawiał za niemniej konieczną potrzebą obmyślenia innych środków dla zasilenia skarbu w fundusze do jego zrealizowania.

S. k. Gliszczyński uważał, że uorganizowanie Ministerstwa Skarbowego jest łatwe, że sprawiedliwym obawom s. k. Dembowskiego może w wielkiej części zapobiec ulepszenie budżetu, który Izbom przełożony będzie, uważał zaś potrzebę przyjęcia bez zwłoki wniesionego projektu.

Senatorowie k-owie Łubieński i Ostrowski przychylali się do zdania s. k. Gliszczyńskiego.

Zastępca ministra Skarbu oświadczył, że otrzymanie zamierzenia budżetowego jest w rzeczy samej z wielu przyczyn niepewne, że wydatki powiększą się nieomylnie nad zamierzenie budżetowe, ale zapewnił, iż Rząd, przewidujący takowe okoliczności, ma przygotowane i przełoży Izbom stosowne projektu w celu zapobieżenia zawodowi i niedogodnościom.

Po zamknięciu dyskusji projekt na zapytanie prezydującego jednomyślnie przyjętym i w prawo zamienionym został, poczem prezydujący w Senacie wyznaczył deputację złożoną z senatorów k-ów Bnińskiego i Bieleńskiego dla uwiadomienia Izby Poselskiej o przyjęciu projektu, i dał następnie sekretarzowi Senatu głos do odczytania odpowiedzi na adres, podany do Sejmu przez Litwinów, przyjętej w Izbie Poselskiej w osnowie następującej:

Odpowiedź na adres Litwinów *Diaryusz Sejmu* I, 405.

Po skończonem odczytaniu na wniosek s. k. Wodzińskiego, iż obowiązkiem jest naszym dawać ujarzmionym dotąd współrodakom wszelkie dowody współczucia, nim z nimi połączyć się zdołamy, odpowiedź powyższą jednomyślnie przyjęto.

Nakoniec odczytany został i również jednomyślnością przyjęty projekt o tworzeniu dwóch półków litewskiego i wołyńskiego w osnowie następującej:¹

Poczem prezydujący w Senacie zasolwował sesję do czasu niedeterminowanego.

12. Posiedzenie publiczne 5. II. 1831.

Obecni: Miączyński, Dzięcielski, Manugiewicz, Gliszczyński, Nakwaski, Sierakowski, M. Kochanowski, S. Małachowski, Męciński, Wodziński, Rulikowski, A. Ostrowski, Bniński, Poletyło, Bronikowski, Wichliński, Pac, Bieńkowski, Bieleński, Lewiński, Woźnicki, T. Łubieński, J. Krasieński, Dembowski (24).

Sprawa prawnego kompletu Senatu. — Projekt prawa o przysiędze. — Przemówienia referentów komisji sejmowych Małachowskiego i Gliszczyńskiego. — Dyskusja nad projektem. — Wotowanie i odrzucenie projektu w proponowanej redakcji. — Przyjęcie odezwy Sejmu do narodu z okazji aktu 25 stycznia (Wol. I k. 130—41).

¹ W rękopisie projektu tego brak; tekst projektu *Diaryusz Sejmu* I, 405—10.

Po odczytaniu listy obecności, uporządkowaniu Izby, jako też odczytaniu i przyjęciu protokołu przeszłego posiedzenia, zabrał głos s. k. Kochanowski i oświadczył, że po ścisłej rozwadze art. 109 konstytucji i art. 4 statutu o Senacie przekonał się, iż najmniejszy komplet sejmowy Senatu składać się powinien z osób 24 i jeżeli tyle ich niema, ważnie obradować nie można, i albo trzeba osobnem prawem zmniejszyć komplet, albo pomyśleć o pomnożeniu liczby senatorów.

S. k. Nakwaski radził tę rzecz w Izbach Połączonych zadecydować.

S. k. Wodziński życzył, aby k. Kochanowski wniosek swój na piśmie prezydującemu złożył.

S. k. Gliszczyński uznawał, iż lubo członkowie Rządu Narodowego należeć do reprezentacji nie mogą, ministrowie atoli wchodzić do niej powinni. Żądał więc wezwania tak ich jakoteż komisarzy sejmowych, aby się znajdowali na sesjach.

S. k. Bieńkowski był zdania, iż członkowie władzy wykonawczej nie powinni zasiadać w prawodawczej.

S. k. Kochanowski uznawał, iż w rzeczy samej urzędnicy do reprezentacji należeć nie powinni, że był dawniej taki projekt co do Senatu, ale się nie utrzymał, że teraz mamy i prawo i potrzebę wezwać ich do uczestnictwa z nami, że wreszcie rzecz kompletu prędkiej decyzji wymaga.

Prezydujący w Senacie tłumacząc artykuł 162 statutu o Reprezentacji Narodowej utrzymywał, że ponieważ Senat składa się w ostatnich czasach z osób 52, komplet więc sejmowy powinien być z 26; z drugiej atoli strony uważał, że stałe oznaczenie kompletu w teraźniejszych okolicznościach kraju mogłoby być niebezpieczne i egzystencja Reprezentacji Narodowej przez oddalenie się jednego senatora dobrowolne albo zmuszone łatwo zawieszona.

S. k. Dembowski przypominał, że artykuł 162 statutu jest jasny, tylko oznaczenie składu Senatu wątpliwe i że wniosek jego, gdyby prędko przeszedł przez komisję, możeby załatwił wątpliwości coraz się odnawiające.

S. k. Nakwaski powtórzył zdanie k. Kochanowskiego o potrzebie nowego prawa.

S. k. Lewiński utrzymywał, że Senat nigdy nie miał stanowczego kompletu, że potrzeba nowego prawa; teraz zaś należałoby albo uważać za komplet połowę teraźniejszych senatorów, albo też utrzymać decyzję o komplecie z 19 na sesji przeszłej przyjętą.

Za tem samem przemawiali senatorowie kowie Gliszczyński, Wodziński Bieliński, Bniński, jakoż powyższa decyzja władzy uznaną została.

Po załatwieniu przedmiotu tego wzięty był pod rozagę Senatu projekt, przez Izbę Poselską przyjęty.

Sekretarz Senatu odczytał projekt do prawa rozwijającego uchwałę Izby w osnowie następującej:

Projekt do prawa *Diariusz Sejmu* I, 476—7.

Po jego odczytaniu senatorowie k-owie Małachowski i Gliszczyński mówili za projektem w imieniu komisji sejmowych, jak następuje:

Małachowski: »Lubo przeciwnym był projektowi, dziś do Senatu wnoszącemu się, w czasie rozstrząsania go w komisjach sejmowych, kiedy jednak teraz, przez Izbę Poselską zmieniony, zdaje się być wpływem ustawy z dnia 25 stycznia r. b., przeto mam zaszczyt oddać go pod rozbiór Senatu, oczekując światłych zdań szanownych kolegów; zarazem zachowując sobie szczegółowe nad artykułami zdanie, jeżeli do nich da mi powód rozbiór w tej Izbie nastąpić mający. Co do ogółu jego nie mając nic do zarzucenia, upraszam JW. prezydującego, izby takowy poddał do dyskusji szanownego Senatu«.

Gliszczyński: »Jak w życiu indywidualnem, tak również i w życiu narodów są stanowcze chwile, w których dowieść należy, iż dla ocalenia tego, co jest droższem nad życie, to jest honoru, godności i wolności czy to osobistej czy narodowej poświęcić też życie jesteśmy gotowi. Bądź człowiek, bądź naród wznieść się do takich uczuć niezdolny, cenić należytości, któremi Stwórca wszechrzeczy naturę ludzką obdarzył, nieumiejący, uważanym być zasługuje za najnikczemniejszą istotę. *Summum nefas propter vitam: vivendi perdere causas*. W tej chwili stanowczej, w takowej konieczności znajduje się naród polski, (iż) odwołać się śmiało możemy nietylko do sądu gabinetów i ludów europejskich, lecz do sumienia samego nawet cesarza jegomości Miłkołaja, jeśli istotnie z spokojnością umysłu zgłębić nie chciał pobudki powstania naszego narodowego, w manifestie wiernie wyluszczone, czyli nie mieliśmy prawa i nie powinniśmy obstawać przy swobodach i niepodległości naszej? Spadnie odpowiedzialność przed Bogiem za krew niewinnie przelać się mającą na tych wszystkich, co otaczając monarchę tego, prawdy odkryć przed nim nie chcieli i dotąd nie chcą lub nie umieją.

Co do aktu 25 stycznia r. b., gdy ten stał się już przedmiotem historii, przez miłość prawdy i pod względem tylko historycznym niech się nadmienić godzi, że ten był dziełem przeważnej bardzo większości, nie zaś jednomyślności zdań reprezentantów, bądź Izbę Poselską, bądź Senatorską składających. Było bowiem wielu dzielących się opinią, żebyśmy podobno ani w oczach państw europejskich nic na tem nie byli stracili, a może skuteczniej dla interesu Ojczyzny naszej postąpili, gdybyśmy mimo zbyt surowych zagrożeń cesarskich, mimo nietrafnych i niewczesnych do wojska i Polaków przez marszałka Dybicza proklamacyj z spokojnością niezachwianą umysłu, z ufnością w Bogu i w dobrej sprawie naszej, z godnością szlachecką tak świętej sprawie odpowiadającą, ogłoszenie aktu wspomnianego do przestąpienia granicy Królestwa przez pierwszego żołnierza rosyjskiego, do pierwszego wystrzału przeciw nam. byli wstrzymali. Wszakże poświęcając nasze przekonanie, chociaż być może z mylną lecz szczerą życzliwością dla Ojczyzny natchnięte, niezaprzeczony

daliśmy dowód, że szanujemy wolę i decyzję większości, podpisując akt za nagłący i konieczny przez opinię powszechną poczytany.

Dzisiejszy projekt nie jest zaś nic więcej, jak wpływem wzmiankowanego aktu; przyjęty po długiej i wszechstronnej dyskusji przez komisję sejmową, a następnie przez Izbę Poselską, zasługuje on na przyjęcie. Nic właściwszego, nic zgodniejszego ze względami politycznymi nie zdaje się, jak oświadczenie publiczne zasad naszych konstytucyjno-monarchicznych i że im wiernymi pozostajemy.

Każda władza, każdy rząd ma także prawo żądać po wojsku i urzędnikach wiernego wykonywania obowiązków, jakie na siebie przyjęli.

Każdy nareszcie mieszkaniec powinien mieć ułatwiony sposób i wolność stwierdzenia podpisem swym tego, czego już czynami swymi dowiódł, to jest, że należy do powstania narodowego, że życie i majątek za byt i niepodległość Ojczyzny, której jest synem, oddać jest gotów.

S. k. Bieńkowski mówił przeciw projektowi i oświadczył:

1-sze co do formy, że on, chociaż należy do komisjów, nic o projekcie tym nie wiedział,

2-gie co do przedmiotu: projekt ten ma rozwijać uchwałę 25 stycznia, ale w tej uchwale jest tylko rzecz o niepodległości, niema zaś wzmianki o przysiędze, i że cała familja rosyjska wyłączona od tronu, że oznaczenie formy Rządu jest zawczesne i nie należy do teraźniejszego Sejmu,

3-cie co do szczegółów:

a) co do art. 1: naród chce konstytucji reprezentacyjnej, ale nie monarchji konstytucyjnej, która jest tylko samowładztwem;

b) co do art. 2 nie powiedziane w jakim Sejmie król ma być obrany, bo teraźniejszy nie ma do tego prawa;

c) co do przysięgi niewłaściwie kazane, aby była wykonaną Sejmowi, który oznacza czynność Izby, bo Izby, ale nie Sejm, reprezentują naród.

S. k. Małachowski przeciwny jest zdaniu preopinanta co do wyrażenia formy Rządu i domaga się wotowania.

S. k. Dembowski oświadczył się przeciw projektowi, bo uważał, że uchwała 25 stycznia dostatecznie wyraża życzenia narodu, nie widział usprawiedliwionej potrzeby nowego prawa, wreszcie takowe ogłoszenie formy Rządu uważał dla gabinetów za niepotrzebne po uchwale 25 stycznia, a dla narodów za szkodliwe, bo nie rozwiązano wprzód kwestji bardzo ważnej, kto narodowi konstytucję ma nadać.

S. k. Lewiński ubolewał, iż do narady nad tak ważnym projektem komisje sejmowe nie przyłączyły się.

S. k. Bniński uważał cel tego projektu za chwalebny, ale powody za niezupełne. Co do zaprowadzenia ksiąg uważał, że to osłabiałoby niejako nasze powstanie, już uznane przez Sejm za narodowe.

S. k. Kochanowski przełożył, iż dawniej komisje miały pożyteczny zwyczaj usprawiedliwiania w szczegółach wprowadzanych projektów, co teraz zaniedbane, iż jeden tylko jest egzemplarz projektu — redakcja pełna wad. Nakoniec, że przysięga byłaby potrzebna, kiedy jednak projekt oprócz niej zawiera inne także przedmioty, należałoby więc dać mu inny tytuł i innym sposobem wprowadzić.

S. k. Małachowski uważał, iż otwarcie ksiąg jest koniecznie potrzebne, nie osłabia aktu sejmowego i owszem dodaje mu więcej świetności i powagi. Powoływał się na przykłady, podobne u nas po konstytucji 3-maja, we Francji w r. 1804, gdy stanowiono rząd cesarski.

S. k. Łubieński uważał projekt za niepotrzebny tak ze względu na wewnętrzne, jak zewnętrzne stosunki nasze. Oświadczenie o formie Rządu jest zawczesne, przysięga i podpisy są we wszystkich sercach. Radził zatem nie żałować czasu na dokładne tego przedmiotu zgłębienie, zwłaszcza po ustanowieniu już Rządu i wodza.

S. k. Wodziński oświadczył się za projektem jako potrzebnym, wzmacniającym uchwałę 25 stycznia, dodającym temu pamiętnemu aktowi wiele powagi i uroczystości.

S. k. Gliszczyński broniąc projektu oświadczył, że wprawdzie można było obejść się bez mieszania materji, ale:

1-sze oświadczenie o formie Rządu potrzebne jest dla sprostowania fałszów w gazetach zagranicznych i zaspokojenia Europy,

2-gie co do przysięgi, tę nakazywać ma prawo każda władza, mianowicie w takich jak dziś okolicznościach,

3-cie co do ksiąg, to nie zaszkodzi sprawie naszej, a będzie pamiątką w archiwach krajowych.

S. k. Lewiński uważał uchwałę 25 stycznia za jasną, wyraźną i dostateczną i dla tych tylko wątpliwą, którzy sami sobie tworzą wątpliwości. Projekt mający ją wzmocnić sam wiele zawiera wątpliwości. Przemilczono o całej familji Romanowów. Oświadczenie o formie Rządu, jeżeli potrzebne dla Europy, nie powinno być mieszane z innymi materiałami. Przysięga na walczenie o niepodległość jest niepotrzebna. Proponowane księgi szkodziłyby nam w opinji zagranicznej, bo sądzonoby, że rewolucja odbywała się z przymusu, nie z dobrej woli narodu. Z tych powodów radził odłożyć decyzję projektu do Izb Połączonych.

S. k. Łubieński był zdania, że uznając potrzebę przysięgi, osłabia się akt 25 stycznia. Co do ksiąg zaś, obywatele, gdy zechcą, sami adresy przysyłać mogą.

S. k. Dembowski uważał, że nie należy się wdawać w piśmiennictwo w chwilach, gdy wszystko dla Ojczyzny poświęcić trzeba, że inne o wolność dobijające się narody o zakładaniu takowych ksiąg nie pomyślały, że wreszcie naród pierwaj uznał rewolucję, jak Sejm, bo Sejm uświęcił tylko ogólne

powstanie narodu. Co do oświadczenia o formie Rządu, zdaniem mówiącego, reprezentacja nie powinna wdawać się w polemikę z gazetami zagranicznymi. Wydział interesów zagranicznych powinien sam uwiadomić dwory o uczuciach naszych, a do osobnej o tem uchwały nie podano ważnych powodów.

S. k. Bniński był zdania, że najniewłaściwiej jest zamieniać prawo to, co było popędem uczuć naszych, a tem samem chcieć przez prawo zmieniać uczucia. Jeżeli zaś dla Europy oświadczenia potrzebne, to powinno (się) składać akt osobny.

S. k. Krasiński uważał otwarcie ksiąg za potrzebne dlatego, że wiele w kraju jest osób niewojskowych, kapitalistów i t. p., którzy nie mieli sposobności objawić swego przystąpienia do rewolucji, którym więc dać tę sposobność należy.

S. k. Nakwaski nie jest przeciwko przysiędze, ale gdy widzi w projekcie wiele rzeczy pomieszanych, radzi odłożyć decyzję do połączenia się Izb.

Prezydujący w Senacie powiedział przez jakie koleje przechodził projekt w komisjach. Oświadczył, że wyznanie wiary politycznej uważano za potrzebne do zyskania przychylnej pomocy dworów, był atoli za utworzeniem z niego osobnego aktu, księgi zaś uważał za niepotrzebne.

S. k. Bniński powtarzając zarzuty przeciwko otwarciu ksiąg, dodał i ten, że ich przyjęcie zrobiłoby złe wrażenie, gdzie już i tak nieprzyjaciele nasi wmawiają wszelkimi sposobami, że to jest tylko bunt, do którego młodzież zmusiła niektórych obywateli i urzędników.

Na żądanie wielu senatorów prezydujący w Senacie zamknął dyskusję, a przystępując do wotowania, wezwał na asesorów senatorów k-ów Nakwaskiego i Łubieńskiego.

Po skończonem głosowaniu okazało się, iż za projektem było głosów 6, przeciwko projektowi 18.

Oświadczył zatem prezydujący, że projekt większością 12 głosów odrzucony został i przejdzie tem samem pod rozagę Izby Połączonych.

Sekretarz Senatu odczytał odezwę od Sejmu do narodu z okazji aktu niepodległości już w Izbie Poselskiej przyjętą, w osnowie następującej:

Odezwą do narodu *Diarjusz Sejmu* 1, 455--6.

Odezwą powyższa jednomyślnie przyjęta i przez wszystkich obecnych senatorów porządkiem starszeństwa podpisana została.

S. k. Tomasz hr. Łubieński złożył prezydującemu wniosek, aby na przyszłość, gdy będzie szło o uchwalanie odezw, materje te rozstrząsane były odradu w Izbach Połączonych. Wniosek ten odesłano do komisji.

Poczem prezydujący w Senacie solwował sesję do czasu niedeterminowanego.

13. Posiedzenie publiczne 7. II. 1831.

Obecni: Miączyński, Prażmowski, Dziecielski, Manugiewicz, Gliszczyński, Nakwaski, Sierakowski, M. Kochanowski, St. Małachowski, Męciński, Wodziński, Rulikowski, A. Ostrowski, Bniński, Poletyło, Bronikowski, Wichliński, M. Potocki, Rembieliński, Pac, Bieńkowski, Bieliński, Lewiński, Woźnicki, T. Łubieński, J. Kasiński, Dembowski (27).

Pożegnanie Łubieńskiego obejmującego stanowisko w armji. — Wezwanie ministra W. R. i O. P. do wzięcia udziału w nabożeństwie za pomyślność oręża. — Przystąpienie chorego Wiszniewskiego do wszystkich czynności Sejmu. — Przyjęcie projektu do prawa o nadzwyczajnych uprawnieniach Rządu w częściach kraju przez najeżdżcę zagrożonych. — Przyjęcie projektu prawa o kokardzie narodowej. — Połączenie się obu Izb. — Dyskusja nad odrzuconym przez Senat projektem o przysiędze (Wol. II k. 1-6).

Po odczytaniu listy obecności i uporządkowaniu Izby, jako też odczytaniu i przyjęciu protokołu przeszłego posiedzenia, prezydujący w Senacie wyznaczył deputację złożoną z senatorów k-ów Małachowskiego i Lewińskiego dla zaproszenia Izby Poselskiej do połączenia się z Senatorską celem naradzenia się wspólnego nad projektem, rozwijającym uchwałę 25 stycznia r. b.

Deputacja rzeczona powróciwszy oznajmiła, iż Izba Poselska zajęta jest ważnemi naradami i pragnęłaby połączyć się z starszymi braćmi dopiero o godzinie 6 popołudniu.

Po oświadczeniu s. k. Łubieńskiego, iż powołany do armji opuścić musi na czas Izby Senatorską i (po tegoż?)¹ ze strony Izby pożegnaniu, jako też najszczerzych życzeń oświadczeniu, prezydujący w Senacie sesję do godziny 6 po południu zalimitował.

Zgromadzili się o godzinie rzeczonej senatorowie. Odczytano listę obecności, a następnie odezwę ministra W. R. i O. P., uwiadamiającą o nabożeństwie w dniu jutrzejszym za pomyślność oręża polskiego.

Złożono następnie prezydującemu akt s. Wiszniewskiego chorobą złożonego, w którym przystępuje do wszystkich od chwili powstania czynności reprezentacji narodu.

Następnie za danem sobie głosem sekretarz Senatu odczytał projekt do prawa o środkach, których Rząd może używać dla przeszkodzenia postępowi w kraj nieprzyjaciela. Projekt ten już w Izbie Poselskiej przyjęty brzmi, jak następuje:

Projekt do uchwały *Diariusz Sejmu* I, 515.

S. k. Małachowski oświadczył, że lubo materje w tym projekcie zawarte są wpływem władzy wykonawczej, gdy jednak przeszedł już przez Izbę Poselską, przyjąć go i w Senacie należy.

S. k. Gliszczyński oddał zasłużone pochwały Rządowi, że w działaniach dla zbawienia Ojczyzny koniecznych i od niego niejako zależących do Sejmu się odwołuje.

¹ Wyraz w tekście *Diariusza* nieczytelny.

Po kilku jeszcze innych głosach za projektem s. k. Męciński żądał aby prezydujący zamknąwszy dyskusję zapytał się o jednomyślność.

Jakoż na zapytanie prezydującego projekt jednomyślnością przyjęty został.

Odczytał następnie sekretarz Senatu projekt o kokardzie narodowej przyjęty przez Izbę Poselską w osnowie następującej:

Projekt prawa *Diarjusz Sejmu* I, 516.

Projekt ten bez dyskusji jednomyślnością przyjęty.

W tem miejscu Izba Poselska połączyła się z Senatorską.

Pos. p-tu opoczyńskiego Konstanty Świdziński wniósł, aby opisaną była forma wprowadzania do Izb Połączonych projektów przez jedną nieprzyjętych, w przypadkach bowiem, w którychby chodziło o redakcję, komisje sejmowe wprzód naradziwszy się mogłyby wprowadzić rzecz dostateczniej przygotowaną.

Prezydujący w Senacie przełożył ważność zaczynającej się dyskusji i wynurzył nadzieję, że powody, które skłoniły Senat do odrzucenia projektu, wspólna dyskusja wyjaśni i rzecz cała załatwioną będzie.

Marszałek sejmowy przemówił, jak następuje:

Przemówienie marszałka *Diarjusz Sejmu* I, 531—2.

Prezydujący w Senacie wezwał pos. Świdzińskiego, aby wniosek swój względem przypadków na przyszłość złożył na piśmie.

S. k. Bieńkowski opowiedział w obszernej mowie powody, dla których jest przeciwko projektowi. Zasady w głosie jego podane były następujące:

Streszczenie przemówienia Bieńkowskiego *Diarjusz Sejmu* I, 532—3.

Pos. p-tu hrubieszowskiego Józef Świrski zbijając zdanie s. k. Bieńkowskiego, wykazywał:

Przemówienie Świrskiego *Diarjusz Sejmu* I, 533.

Po tych głosach członkowie komisji sejmowej senatorowie k-owie Męciński, Lewiński, Małachowski wytłumaczyli w zabranych głosach powody, dla których projekt nie został od Senatu przyjęty.

Nasamprzód przedstawił s. k. Męciński, co następuje:

Przemówienie Męcińskiego *Diarjusz Sejmu* I, 634 5.

S. k. Lewiński miał taką rzecz:

Przemówienie Lewińskiego *Diarjusz Sejmu* I, 535—7.

S. k. Małachowski rzekł:

Przemówienie Małachowskiego *Diarjusz Sejmu* I, 538—8.

Po tych głosach prezydujący w Senacie i marszałek Izby Poselskiej z powodu spóźnionej pory czasu i oddalenia się wielu członków Izb odłożyli dalsze narady do dnia następującego, po odbytem nabożeństwie za powodzenie wojsek polskich.

14. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 8. II. 1831. *

Obecni: Miączyński, Prażmowski, Dzięcielski, Manugiewicz, Gliszczyński, Nakwaski, Sierakowski, M. Kochanowski, St. Małachowski, Męciński, Wodziński, Rulikowski, A. Ostrowski, Bniński, Poletyło, Bronikowski, Wichliński, M. Potocki, Rembieliński, Pac, Bieńkowski, Bieliński, Lewiński, J. Kasiński, Dembowski (25).

Dalsza dyskusja nad projektem do prawa o przysiędze. — Poprawki, wotowanie i przyjęcie projektu prawa o przysiędze (Wol. II k. 6—49).

Po odbytem nabożeństwie na dniu wczorajszym zapowiedzianem, po połączeniu się Izby Poselskiej z Senatorską i odczytaniu list tak senatorów jako i reprezentantów narodu, prezydujący w Senacie dał w dalszym ciągu naradzeń nad projektem wczoraj wniesionym głos tym członkom Senatu, którzy go żądali.

Zabrał go nasamprzód członek komisji sejmowej s. k. Wodziński, który jako jeden z małej liczby tych, co w Izbie Senatorskiej za projektem się oświadczyli, usprawiedliwił w następującym sposobie każdy jego artykuł, a mianowicie:

Przemówienie Wodzińskiego *Diaryusz Sejmu* I, 539—40.

Po takowem projekcie usprawiedliwieniu zabrał następnie głos s. k. hr. Bniński, w którym, wykazawszy naprzód, iż w jednej uchwale nie należałoby łączyć przedmiotów zupełnie od siebie różnych, uczynił następnie nad każdym szczegółowem projektu rozporządzeniem uwagi swoje. Głos jego w tej mierze jest następujący:

Przemówienie Bnińskiego *Diaryusz Sejmu* I, 540—2.

S. k. Bronikowski oświadczył iż rozważając wniesiony projekt, który nie uszedł uwagi Senatu, zgodzić się tylko może na pierwszy jego artykuł stanowiący o monarchji konstytucyjnej, która zdaniem jego niezbędnie nam jest potrzebną, i że jej pragniemy przez ustawę sejmową wyrażonem byćby powinno. Co się tycze następnych artykułów obradujący senator mniemał, iż takowe niestosownie w niniejszym projekcie zamieszczone zostały, gdyż obejmują zupełnie odrębne przedmioty, żadnej styczności z pierwszym artykułem niemające. W szczególności zaś co do przysięgi uważał, iż niema żadnej potrzeby powtarzania jej, naród albowiem cały wykonał już ją przez swych reprezentantów; wykonał ją również naczelny wódz i duchowni uczynili to samo; nadto wykonał ją niemal każdy mieszkaniec czynami przez jednomyślne łączenie się ze sprawą ogółu, że zatem niema potrzeby powtarzania jej dzisiaj, tembardziej że w obecnej chwili zbywa nawet na czasie rozpatrzenie się w niej. Co się tycze ksiąg, nie sprzeciwiał się obradujący ich istnieniu, ale uważał, iż byłoby zbyt czynnem wzywać i gminy, aby się w nie wpisywały, gdyż te same przez się idą pod sztandary Ojczyzny, a zatem nie potrzeba od nich innego dowodu łączenia się ze sprawą ogółu¹.

¹ Dosłowny tekst przemówienia Bronikowskiego *Diaryusz Sejmu* I, 542—3.

S. k. Nakwaski był wprawdzie za nową przysięgą, gdyż wykonana uchyloną została, lecz uważał za zbyt liczne układanie ksiąg. Zresztą mniemał, że Sejm obecny nie jest mocen czynienia jakichbądź zmian w konstytucji, a tem mniej stanowienia o nowej dynastji, że to raczej zostawićby należało nowemu Sejmowi, któryby za przykładem Sejmu konstytucyjnego w podwójnym składzie był zwołanym.

Przemówienie Nakwaskiego *Dziennik Sejmu* I, 543.

Po głosach senatorów marszałek Izby Poselskiej dał głos Franciszkowi Wołowskiemu dep. z okr. warszawskiego, który dowodził i potrzebę projektu i styczeńność jednego artykułu z drugim, odpierał zaś zarzuty nie tylko projektowi co do redakcji, jakoby by nie była dość jasna, ale i Izbie Poselskiej poczynione, iż ta przyjęła projekt, którego Sejm obecny, składający się z reprezentantów nie mających żadnego do podobnych czynności mandatu, nie jest mocen w swą uchwałę zamienić. Myśli swoje w tym względzie rozwinął także członek komisji sejmowej w sposobie następującym:

Przemówienie Wołowskiego *Dziennik Sejmu* I, 543—9.

Następnie zabrał głos drugi członek komisji sejmowej Walenty Zwierkowski dep. VII cyrkułu m. Warszawy, w którym na przypadek przychylenia się do wniosku s. k. Biełkowskiego wczoraj uczynionego, a zatem usunięcia wskutek tego wniosku wstępu dyskutującego się projektu, dowodził potrzebę dodania artykułu, znoszącego wszelką wątpliwość co do przysięgi Aleksandrowi Mikołajewiczowi wykonanej, tak aby powód unieważnienia jej nie zdawał się być ten sam, co powód usunięcia przysięgi przez nas ojcu jego, gwałcicielowi swobód naszych, gwałcicielowi przysięgi własnej narodowi wykonanej; zbijał następnie niektóre zarzuty projektowi przez Senat poczynione, a w końcu przedstawił własne swoje nad nim uwagi w celu jego ulepszenia; uczynił to zaś wszystko w głosie swoim następującej osnowy:

Przemówienie Zwierkowskiego *Dziennik Sejmu* I, 549—51.

S. k. Dembowski przekładał, iż w obszernych wywodach poprzednio mówiący objaśnili wprawdzie, dlaczego Senat w części przeciwko redakcji, w części przeciwko całemu projektowi się oponował; lecz jakkolwiek w wywodach tych uczyniona była wzmianka o konieczności wyjawienia naszej wiary politycznej, a mianowicie w głosach Swirskiego pos. p-tu hrubieszowskiego i Franciszka Wołowskiego dep. okr. warszawskiego, nikt jednak nie przywiódł powodu, dlaczego to wyznanie wiary ma być potrzebnem? Jeżeli — rzekł — przez nie mniemamy zyskać przychyłność obcych, niech się utrzymywać godzi, iż tym sposobem żadnego rządu obcego do naszej sprawy nie przywiążemy; tem mniej zaś żadnego ludu. Cóż bowiem powiedzą narody, iż żądając monarchji nie rozstrzygnęliśmy tej kwestji, jak uważamy monarchów? czy jako rządzących z łaski boskiej, czy też chcemy monarchy, któryby podług woli i życzeń ludu rządził. Wyjaśnienie podobne nie znajduje się w podanym projekcie naszej wiary politycznej.

Co do 3 artykułu rzeczony senator oświadczył, iż spis kilku miljonów niepodobny do wykonania, a nadto nie mógłby stanowić pamiątki historycznej dla całej niemal naszej klasy włościan.

To zaś oświadczywszy dodał, iż jeżeli cały projekt zmienionym nie zostanie, tedy przeciw niemu wotować będzie¹.

Przeciwnie Ignacy Dembowski dep. z m. Płocka uważał wniesiony projekt za zupełnie zbyteczny, i radził raczej w rozpoczętej już walce o naszą niepodległość dzielić niebezpieczeństwo współbraci, aniżeli podobnemi zajmować się projektami.

Co się tycze pierwszego punktu, obradujący rozwinął powyższe swoje twierdzenie w sposobie następującym:

Przemówienie Dembowskiego *Diaryusz Sejmu I*, 551—2.

Jan hr. Ledóchowski pos. p-tu jędrzejowskiego uważał za zadziwieniem, iż projekt w dniu piątkowym większością głosów w Izbie Poselskiej przyjęty, dziś już wiele przeciwnych ma głosów, dodał zaś, iż jeżeli takowy nic szkodliwego w sobie nie ma, odrzucać go więc dziś byłoby zupełnie niewłaściwem, owszem im większe niebezpieczeństwo, tem mocniej w jedno ogniwo połączyć będzie należało. Gdy albowiem Izba Poselska prawie jednomyślnością go przyjęła, tedy pewnie to, co pomiędzy piątkiem a dniem dzisiejszym zaszło, cofnąć jej zdania nie zdoła, a nawet gdyby i przez Izbę Senatorską wynurzone uwagi zachwiać zdanie reprezentantów narodu potrafiły, to właśnie to, co między temi dniami zaszło, skłoniłoby powinno Izby do przyjęcia projektu².

Prezydujący s. w. Miączyński w odpowiedzi na ten głos oświadczył, iż zmiana dzisiejszych wypadków bynajmniej nie wpływała na zdanie Senatu, bo wtenczas kiedy Senat odrzucił dyskutujący się teraz powtórnie projekt, to jest w sobotę, istniejące dzisiaj okoliczności bynajmniej jeszcze wiadome nie były.

S. k. Gliszczyński członek komisji sejmowej przedstawił na poparcie projektu co następuje³:

Świdziński pos. p-tu opoczyńskiego członek komisji sejmowej oświadczył, iż po głosie pełnym gruntownych zasad dep. Wołowskiego, równie jak po głosie pełnym patriotyzmu pos. hr. Ledóchowskiego mało już wyrzec można i że tylko zwróci uwagę Senatu na tę okoliczność, że zdanie, iż projekt obecny jest niepotrzebnym, uważać należy za ubliżenie prawom Izby Poselskiej. Obradujący był zawsze i jest za dwoma Izbami, a to dlatego, że każde jednostronne uważanie rzeczy jest szkodliwe i zgubne. Izba Poselska jest reprezentantką potrzeb chwilowych narodu, przychodzi ona z rozmaitych

¹ Dosłowny tekst przemówienia Dembowskiego *Diaryusz Sejmu I*, 551.

² Dosłowny tekst przemówienia Ledóchowskiego *Diaryusz Sejmu I*, 552.

³ Przemówienia Gliszczyńskiego ani w aneksach protokółów Senatu ani w *Diaryuszu Sejmu* niema.

stron kraju przynosząc świadectwo o duchu i potrzebach; lecz gdy długie doświadczenie utwierdziło tę prawdę, że chwilowe potrzeby są częstokroć nadto wymagające, przeznaczeniem więc Senatu jest tę szkodliwą gwałtowność tamować. Izba Poselska jest niejako sądem przysięgłych stanowiącym o potrzebie prawa każdego. Zaprzeczenie więc potrzeby projektowi do prawa jest zarzutem Izbie Poselskiej poczynionym, że ta nie zna potrzeby kraju. Projekt przyniesiony do Izby Senatorskiej jest jedynie wpływem aktu z dnia 25 stycznia. Wszelkie głosy przekonały obradującego o potrzebie projektowanej ustawy, skoro albowiem w tym dniu pamiętnym wyrzeczonem zostało, iż tron jest wakującym, prostym tego wyrzeczenia skutkiem jest rozwiązanie wykonanej przysięgi tak Mikołajowi, jako i synowi jego. Skoro znowu rozwiązanie tej przysięgi jest prostym skutkiem aktu powołanego, wykonanie innej jest tem samem koniecznem, chyba że przyjmniemy za zasadę, że żadna przysięga nie jest potrzebną, czego jednak dotąd nikt nie utrzymywał; dalej gdy w tym akcie wyrzekliśmy, że tron oddamy temu, którego za godnego uznamy, przez to więc samo oznajmiłmy, że monarchja jest celem naszym, a zatem i ten punkt projektu jest koniecznym skutkiem tegoż aktu.

To zaś przełożywszy obradujący oświadczył, iż ma jeszcze obowiązek odeprzeć następujące w tej Izbie słyszane twierdzenie, iż świat jest w walce między samowładztwem prawo swe z nieba wywodzącem, a narodami to samowładztwo sobie przypisującemi; że akt z 25 stycznia obydwom stronom dogadza, bo nie jest wyraźny, lecz dwuznaczny, jest zaś w interesie naszym w dwuznaczności tej utrzymać się i aktu powyższego nie rozwijać. Obradujący mniema, iż mniej prawdziwem jest to zdanie, aby obecnie dwie powyżej wspomniane zasady między sobą walczyły, jest bowiem jedna środkowa zasada, o którą teraz wszystkie ludy walkę rozpoczęły lub której teraz wszystkie ludy żądają, to jest zasada rządów konstytucyjnych. Zasadę tę od przodków naszych przechowaną znaleźliśmy i w niej właśnie jest nasze ocalenie. Co się zaś tycze ostateczności poprzednio wykonanej, obradujący mniemał, iż jej hołdować nie powinniśmy, ale raczej jasno wyrazić nam trzeba, że żądamy Rządu konstytucyjnego, a w tym względzie zaspokoi projekt obecny, jeśli przy wyrazach: »monarchja konstytucyjna« dodamy słowo: »reprezentacyjna«. Co do ksiąg w celu zarządzenia zarzutowi, iż z powodu zajęcia pewnej części kraju przez nieprzyjaciela niektórzy z obywateli nie byliby w stanie wpisywania się do nich, obradujący poseł mniemał, że dodaćby można, że księgi te ściągają się tylko do części kraju niezajętej. Co się zaś tycze w końcu słyszanego tu zarzutu, iż pojedynczy obywatele zajęci teraz rozmaitemi czynnościami nie byliby w stanie zapisywać się, obradujący oświadczył, iż takowy na żaden względ nie zasługuje, gdyż księgi te nie będą przywiązane do miejsca, wszędzie do nich zapisywać się można.

Następnie zabrał głos Olrych Szaniecki dep. z okr. stopnickiego, w którym wyraził, iż gdy już wyjaśnionem zostało przez innych, że projekt

w mowie będący jest mu potrzebny, on z swej strony sądzi być obowiązkiem swoim ostrzec, że przyjęty został w Izbie Poselskiej nie z przekonania o jego potrzebie, ale z powodu tego, iż jest nieszkodliwy. Zdaje się jednak, iż wszystko, co jest zbyteczne. w obecnej chwili za szkodliwe uważane być powinno; i tak mówiąc o Rządzie, gdy już w ustawie niedawno wydanej powiedzianem zostało, że sprawy Rządu królewsko-konstytucyjnego powierzamy Rządowi, niema więc potrzeby powtarzania dzisiaj, że formą naszego Rządu ma być Rząd monarchiczno-konstytucyjny. Jeżeli zaś mniemamy, iż przez paradne wyznanie wiary politycznej potrafimy sobie zjednać przychyłność obcych rządów, to podobno nie pruskiego, ani austriackiego; nie zjednamy sobie (jej) także ani w Anglii, ani we Francji objawiając przed Europą, że forma Rządu naszego ma być monarchiczno-konstytucyjna, w tych albowiem krajach przeważają teraz więcej wyobrażenia republikańskie. Lecz forma monarchiczno-konstytucyjna — mówił dalej wnoszący — nie tylko z tego powodu nie powinna być przez nas przyjętą, ale nawet z tej przyczyny, iż podług konstytucji 3-go maja uznana u nas została Rzeczpospolita pod naczelnictwem króla.

Lubo z przytoczonych dopiero powodów rzeczony deputowany projekt obecny, o ile się tycze wykonania wiary politycznej, za niepotrzebny uznał, gdyby jednak mimo to co do tego punktu miał być w uchwałę zamienionym, na taki przypadek wnosił, aby obok wyrazów monarchja konstytucyjna dodane było objaśnienie »reprezentacyjna«.

Co się tycze przysięgi Sejmowi wykonać się mającej, obradujący oświadczył, iż się na nią równie nie zgadza, zdaniem albowiem jego przysięga wykonaną być powinna władzy, która ma nadaną sobie moc wykonawczą, takową zaś władzę ma Rząd. Z tej zasady wychodząc przedstawił w miejsce przysięgi zaproponowanej i złożył do protokołu następującą onejże redakcję:

Tekst projektu *Diaryusz Sejmu* I, 555—6.

Gdy nie tylko żaden z obradujących projektu tego nie poparł, ale wielu domagało się wotowania na projekt przez Izbę Poselską przyjęty, s. k. Lewiński oświadczył, iż przed przystąpieniem do wotowania należy wprzód przedstawić poprawną redakcję wniesionego projektu podług zdań w ciągu dyskusji objawionych, gdy zaś sam zajął się tą redakcją i oną złożył, takowa przeto odczytana została.

Co do wstępu tej osnowy:

Redakcja projektu Lewińskiego *Diaryusz Sejmu* I, 558.

takowy zyskał przyzwolenie tych obradujących, którzy za potrzebą projektu głosy podnieśli. Nie tak się jednak miało z przerobionym przez tegoż senatora artykułem I następującego brzmienia:

Artykuł I projektu *Diaryusz Sejmu* I, 558.

gdyż przeciwnie zgadzano się na przyjęcie redakcji jego w projekcie do dyskusji podanym z poprawami, na jakie się w ciągu tejże dyskusji zgodzono.

Po ukończeniu tych popraw artykuł w mowie będący brzmi, jak następuje:

Poprawiony artykuł 1 *Diaryusz Sejmu* I, 559.

Co do artykułu 2 projektu przez Izbę Poselską przyjętego, takowy również po uskutecznieniu w nim małych popraw za stosowny uznanym został; brzmi on zaś z temi poprawami, jak następuje:

Artykuł 2 projektu *Diaryusz Sejmu* I, 559—60.

Co się tycze ostatniego artykułu, przyjęto również następującą, przez s. k. Lewińskiego podaną redakcję z niektórymi poprawami, w słowach:

Artykuł 3 projektu *Diaryusz Sejmu* I, 560.

Po poprawieniu i udoskonaleniu w tym sposobie projektu i odczytaniu nowej onegoż redakcji, przewodniczący Izbowi zapytali się, czyli zgadzają się na przyjęcie jego, a gdy nie było jednomyślności prezydujący w Senacie podał do wotowania propozycję, czyli tak poprawiony projekt ma być przyjęty lub odrzucony. Ma być przyjęty *affirmative*, ma być odrzucony *negative*. I wyznaczył do zbierania i obliczenia wotów dwóch asesorów w osobach s. k-ów Michała hr. Potockiego i Aleksandra hr. Bnińskiego; marszałek zaś Ernesta Faltza dep. z cyr. m. Kalisza i Antoniego Plichtę pos. p-tu brzezińskiego. Obecnych w Izbie Poselskiej było członków 73, a w Senacie 19. Nasamprzód wotowali reprezentanci narodu, a następnie senatorowie. Po obliczeniu kresek okazało się, iż z Izby Poselskiej było za projektem głosów 65, przeciw zaś projektowi 6, w Senacie za projektem 17, a przeciw projektowi 2. Przewodniczący Izbowi ogłosili taki wypadek kreskowania, i że zatem projekt w mowie będący z zmianami w Izbach Połączonych w nim poczynionemi znaczną większością głosów przyjęty został, poczem marszałek Izby Poselskiej solwował sesję do dnia jutrzejszego, prezydujący zaś w Senacie do czasu niedeterminowanego¹.

15. Posiedzenie publiczne 12. II. 1831.

Obecni: Międzyński, Prażmowski, Dziecielski, Manugiewicz, Gliszczyński, Nakwaski, Sierakowski, M. Kochanowski, St. Małachowski, Męciński, Wodziński, Rulikowski, Poletyło, Bronikowski, Wichliński, Rembieliński, Pac, Bieńkowski, Lewiński, Woźnicki, Koźmian, J. Krasieński, Dembowski (23).

Udzielenie 15-dniowego urlopu Potockiemu. — Wotum zaufania Rady obywatelskiej woj. lubelskiego dla Sejmu. — Uchwała opublikowania drukiem adresu. — Sprawa ograniczenia wolności druku. — Projekt uzupełnienia Izby Poselskiej. — Projekt do prawa o urlopiach poselskich. — Dyskusja nad projektem. — Wotowanie i przyjęcie projektu. — Projekt do prawa o komplecie Senatu. — Przemówienie Nakwaskiego, domagające się maksymalnego kompletu konstytucyjnego 64 senatorów. — Dyskusja i przyjęcie projektu w redakcji uchwalonej przez Izbę Poselską (Wol. II k. 50—60).

¹ Jak z protokołu powyższej sesji podanego w *Diaryuszu Sejmu* I, 561—2 wynika, z Izby Poselskiej przeciwko projektowi oświadczyło się 8 posłów i deputowanych, a nie 6, jak wyżej podano. W tymże protokole znajduje się dokładny wykaz głosów senatorów.

Po odczytaniu listy obecności członków Senatu, przyjęciu protokołu z ostatniego posiedzenia prezydujący wniósł w materji porządkowej:

1-o żądanie s. k. Potockiego o udzielenie mu z powodu nieszczęścia domowego, którem dotknięty został, pozwolenia wyjazdu na dni piętnaście¹, do czego jednomyślnie przychyłono się,

2-o adres Rady obywatelskiej województwa lubelskiego do Izb Sejmujących, w którym Rada wynurza zupełną ufność dla obradujących reprezentantów oraz przedstawia potrzebę ukrócenia nadużyć wolności druku, jakich mianowicie dała przykład gazeta *Nowa Polska*.

Po odczytaniu tego adresu s. k. Małachowski był zdania, że gdy pociągnięci do odpowiedzialności sądowej za obrażenia Izby i rozsiewanie niejedności przez burzliwe pisma zostali sądownie uniewinnieni, wypadałoby przeto niejako dla kompensacji to oświadczenie Rady obywatelskiej drukiem przez gazety ogłosić.

Po zapytaniu uczynionem przez prezydującego w Senacie, czyli Izba do wniosku k. Małachowskiego przychyła się, zgodzono się na wniosek za poprzedniem jednakże przesłaniem tego adresu do Izby Poselskiej.

S. k. Nakwaski zwrócił tu uwagę Senatowi, że gdy przedmiot ograniczenia wolności druku jako wielkiej wagi jest zbyt naglący, wypadałoby przeto wezwać dep. Wołowskiego, któremu wygotowanie projektu do prawa w tym względzie powierzone zostało, aby redakcję onego przyspieszył.

Na zapytanie prezydującego w Senacie, czyliby kto z senatorów komisarzy nie zechciał Izby w tym względzie oświecić, s. k. Lewiński oświadczył, iż dep. Wołowski przyjął wprawdzie na siebie redakcję tego projektu, lecz gdy materja ta jest trudna i zbyt wielkiej wagi, tenże nie mógł oznaczyć czasu ukończenia tej pracy. Zapewnił jednak rzeczony senator Izbę, że po dep. Wołowskim spodziewa się gruntownej i dokładnej redakcji, i że nie omieszką przypomnieć mu jego (t. j. projektu) przyspieszenie.

S. k. Nakwaski zwrócił następnie uwagę Izby na adres od Rady obywatelskiej województwa płockiego, któren dawniej złożył w Senacie, i wnosił, aby gdy obecnie jeden adres odczytany został, adres na jego ręce złożony podobnież do wiadomości Izby był podany.

Prezydujący w Senacie oświadczył, że adres ten był w komisjach, i że gdy następnie do Izby Poselskiej wniesiony tam przyjęty i przez pisma publiczne ogłoszony został, zdaje się, że odczytywanie go teraz w Izbie byłoby już zbytecznem.

Gdy na tem objaśnieniu rzeczy porzeczano, sekretarz Senatu za danym sobie głosem odczytał projekt do prawa względem zapełnienia miejsc wakujących w Izbie Poselskiej. Projekt ten w tej Izbie przyjęty brzmi jak następuje :

¹ Pismo M. Potockiego z 12 lutego w tej sprawie wraz z bruljonem odpowiedzi prezydującego Miączyńskiego w A. S. 118 k. 14.

Projekt do prawa *Diarjusz Sejmu* II, 36—7, oraz 39, 49, 50.

Po odczytaniu projektu s. k. Lewiński oznajmił Izbie z powodu wnoszących się projektów, że liczne trudności, jakie upatrywano w stycznych materiałach, dały powód komisjom, że po obszernych i długich dyskusjach zgodziły się trzy oddzielne projekta; z tych dwa obecnie pod naszą uwagę przychodzą, nad trzecim dyskutują w Izbie Poselskiej. Co do kompletu senatorów komisje osądziły, aby projekt wprzód przez naszą Izbę przeszedł.

Po zapytaniu uczynionem przez prezydującego w Senacie, projekt w mowie będący przez Izbę jednomyślnością przyjęty został.

Następnie odczytał sekretarz Senatu drugi projekt do prawa o urlopach dla członków Izby Poselskiej. Projekt ten brzmi, jak następuje :

Projekt do prawa *Diarjusz Sejmu* II, 52—3 i 54.

S. k. Dembowski oświadczył, że zasiadając jako zastępca w komisji organicznej był przeciwny projektowi tak co do formy, jak i co do redakcji jego; uważał co do formy rzecz podobną przedmiotem regulaminu, a nie prawa, i że zdawało mu się być ubliżeniem przypuszczać w Izbie Poselskiej chęć oddalania się z miejsc swoich z narażeniem kompletu, że przeto obecnie jest przeciwko projektowi.

Co do redakcji samej rzeczony senator zwraca uwagę Izby na następujące wady: w art. 1 jest mowa o »powodach prawnych« do nie powrotu urzędnika. Co są te »powody prawne«, tego żadne prawo nie opisuje. Dalej, aby za nieprzybycie, za proste przetrzymanie urlopu (co jest tylko biuralne) on, niepodległy reprezentant, miał być pozbawiony godności zasiadania, wymiar tak surowy nie powinien służyć w Izbie; w art. 2 oznaczenie czasu potrzebnego na odbycie podróży jest zostawione do wolności marszałka.

S. k. Lewiński dzielił zdanie preopinanta z tą uwagą jednak, że trudno jest odrzucać to, co się tyczy samej tylko Izby Poselskiej.

S. k. Małachowski dzielił również zdanie dwóch poprzednich głosów, że to jest materia porządkowa i rozumiał, że projekt odesłać należy do Izby Poselskiej z uwagą, że przedmiot ten do niej samej należy.

S. k. Gliszczyński przeciwnie twierdził, że kiedy Sejm piastujący teraz najwyższą władzę wyrzekł potrzebę swego trwania, kwestja przez to staje się już nie porządkową, ale organiczną i koniecznie wymaga uchwały obu Izb.

S. k. Wodziński sądził, że gdy Izba Poselska postanowiła na siebie ten rygor, Senat gdyby go chciał rozwalniać, musielibyśmy projekt dyskutować w połączonych Izbach. Rygor nowego wyboru zdaje się być dobry i potrzebny, bo wszakże przypuszcza, że przy ważnych powodach członek miejsca nie traci. Co do redakcji był tylko za poprawą art. 2 co do czasu i do wolności zostawionej marszałkowi. Wreszcie był za utrzymaniem projektu.

S. k. Dembowski uważał, że projekt ten jest ważniejszym, niż się być zdaje, że jest podkopującym niepodległość reprezentantów, bo gdzie prze-trzymanie urlopu pozbawia godności zasiadania, idzie tu już o rzecz funda-mentalną, o prawo reprezentowania mandatów, a nowy wybór zdaje się tu być niesprawiedliwy i niebezpieczny. Dalej wykonanie uchwały polecone jest mar-szałkowi i Rządowi Narodowemu. Czyli pod akt taki despotyzmu można się poddawać? Dla tych więc przyczyn s. Dembowski wnosił, iż potrzebaby od-wołać się do łagodniejszych środków nie zerwania kompletu, że przeto pro-jekt w Połączonych Izbach dyskutowaćby wypadało.

S. k. Kochanowski dzielił zdanie preopinanta, że to jest materja regulaminu wewnętrznego i rozumiał, że Izba Poselska uwagi tej nie odrzuci. Co do redakcji upatrywał w wyrazie urlop germanizm, wyrażenie militarne, któreby lepszą polszczyzną zastąpione być mogło. Zaś co do nowych wybo-rów w razie nieprzybycia członka Izby przypuszczał tu obszerne pole dla intryg, którym dać pochop ubliżałoby godności prawodawstwa.

Prezylujący w Senacie mniemał, że Izba słusznie się nad projektem zastanawia, bo gdzie idzie o nowy wybór, nie jest to już materja porządkowa i przywileje są już tu łączne dla obu Izb. Co do redakcji czynione po-przednio uwagi uznawał za sprawiedliwe.

S. k. Gliszczyński robił uwagę, że gdy wszelkie zmiany Statutu or-ganicznego tylko przez obie Izby czynione być mogą. zboczeniem byłoby więc od zasad uważać tę materję za porządkową a nie organiczną.

S. k. Bieńkowski uważał uchwałę tę za uchwałę walną, kardynalną, bo wiele na tem zależy obecnie, aby Sejm zachować w komplecie. Co do redakcji zgadzał się, że odpadnięcie od zasiadania jest może surowością prawa, kiedy wszakże ta surowość tylko Izby Poselskiej dotyczy, odrzucać jej Sena-towi nie należy.

S. k. Lewiński dodał jeszcze, że skoro projekt przeszedł przez jedną Izbę jako przedmiot prawodawczy, Senat go za taki uważaćby powinien, że wreszcie nie widzi tu niebezpieczeństwa, skoro warunkiem koniecznym uchy-lenia jest brak dowodów.

Na wniosek przez s. k. Nakwaskiego uczyniony, że Senat może tylko ogólnie przyjąć projekt lub odrzucić, prezylujący w Senacie uznał materję za wyczerpaną, a zamknąwszy dyskusję wezwał na asesorów do wotowania senatorów k-ów Nakwaskiego i Bronikowskiego. Wotujących było 20. Skutek wotowania okazał, że za projektem było 14, przeciwko projektowi 6 głosów przeto projekt większością utrzymany został¹.

W końcu sekretarz Senatu odczytał trzeci projekt do prawa o kom-

¹ Na liście obecności senatorów podanej w protokóle, na której zaznaczony jest powyższy rezultat wotowania, przy senatorach Kochanowskim, Rembielińskim i Pacu zaznaczono, że »przed wotowaniem wyszli«.

plecie Senatu ułożony przez komisje sejmowe, a któren brzmi, jak następuje:

Projekt do prawa o komplecie Senatu *Diaryjusz Sejmu II*, 93—4.

Prezydujący w Senacie zrobił najprzód uwagę, że znane są Izbie trzy komplety do jej działań: 1-y 19 do mniejszych czynności, 2-gi 25 na przypadek obierania członków do regencji i w razie Sądu Sejmowego, 3-ci komplet do prawodawczych czynności jest połowa członków każdej Izby, która to połowa co do senatorskiej podług obszernego jej składu wynosi 26. Wezwał następnie komisarza redaktora projektu do przedstawienia swoich uwag.

Tą zaś uwagę zrobiwszy dał głos s. k. Lewińskiemu, który na poparcie projektu oświadczył, iż komisje stanowiąc komplet 19 starały się zastosować do Statutu organicznego i w teraźniejszych nadzwyczajnych okolicznościach przyjąć najmniejszy komplet Senatu.

S. k. Bieńkowski uważał, że komplet 19 byłby dobry, gdyby Izba pięćdziesięciu kilku liczyła członków, lecz gdy obecnie z powodów śmierci, wyjazdu lub zatrzymania niema jak dwudziestu kilku senatorów, gdy nadto i w tem gronie wielu już wiekiem obarczonych widzimy, komplet przeto mniejszy, 15 członków oznaczyćby należało.

S. k. Krasiński dzieląc powyższe zdanie dodał, że dwaj senatorowie do czynności wojennych należący lada chwila z Senatu wyrwani być mogą.

S. k. Nakwaski stając w obronie niezwłocznego kompletowania Senatu przez nowe wybory, złożył swój głos na piśmie, któren brzmi w tych słowach:

Ustawa sejmowa pod dniem 29 z. m. wyraźnie wyrzekła w art. 11, iż Sejm wybiera senatorów z podanych sobie przez Senat w podwójnej liczbie na każde miejsce kandydatów etc. Mam więc za powinność zwrócić uwagę Izby, że należy bezzwłocznie przystąpić do kompletowania Senatu w myśl art. 119 konstytucji, to jest do liczby 64. z następujących powodów: rzeczywiście dziś jest jeszcze około 48 senatorów i art. 4 o Senacie jest zachowany; lecz nadzwyczajne okoliczności, położenie, w jakim wielu senatorów już z dobrej swej woli, już z przypadku znajduje się, nadto zawezwanie kilku członków do Rządu zrządziło, iż nawet sejmowego koniecznego kompletu 24 mieć nie możemy, i tymczasowo komplet na 19 oznaczyliśmy.

Gdy tak na moje wnioski, jak i innych kolegów, ani co do ustanowienia kompletu, ani co do usunięcia niektórych senatorów komisje nic stanowczo nie wprowadzają, gdy mojem zdaniem moc i powinność podania kandydatów na senatorów należy jedynie do Senatu, i w tym względzie jasne uchwała z d. 28 z. m. i dawny statut przepisy dają, wnoszę, aby j. w. prezydujący oznaczył sesję zwyczajną senatorską, w której po obliczeniu Izby senatorów podamy kandydatów, tak żeby liczba 64 zapełnioną była. Prócz samego porządku, który tego wymaga, mam w tem wyższy wzgląd, iż na-

leży koniecznie Izbę naszą nową moralną siłą powiększyć, a to przez dobranie znacznej liczby ludzi znanych z cnót obywatelskich i nieugiętego charakteru.

To, co tu przedstawiam, jest tylko rzeczą porządkową; nie widzę potrzeby żadnej uważać tego jako wniosek, któryby miał być do komisji odsyłany, żądam bowiem wykonania prawa, co jest naszym najpierwszym obowiązkiem.

S. k. Gliszczyński uważał, że ponieważ Izby niedawno wyrzekły, że formę konstytucyjno-reprezentacyjno-monarchiczną obserwować będą, nie do Izby należy przystępować do nowego obioru senatorów, bo prędzej lub później nowy król nam panujący nowych członków Izby naszej obierze, nie należy więc prejudikować i narażać może obranych przez nas senatorów na ich usunięcie w przyszłości.

Senatorowie k-wie Małachowski, Bronikowski i hr. Sierakowski dzielili powyższe zdanie co do kompletowania Senatu i uważali, że owszem ograniczać się trzeba na najmniejszym komplecie.

S. k. Wichliński zwrócił uwagę, że Izba przed oznaczeniem kompletu pierwszej wyrzecby powinna, czy mają zasiadać w niej członkowie urzędy administracyjne piastujący.

S. k. Kochanowski w odpowiedzi na zdanie preopinanta twierdził, że prawo co do urzędników nie stosuje się do Senatu, lecz tylko do Izby Poselskiej i że w obecnym niedostatku wyłączać członków urzędników niema potrzeby.

Toż samo zdanie podzielał s. k. Dembowski z uwagą, że jak biskupi tak i senatorowie w Sądzie Najwyższym zasiadający są płatni, że więc to prawo do senatorów nie stosuje się. Zaś co do nowego obioru senatorów sądził, że nie należy prejudikować, bo może nowa konstytucja, której ułożenie zapewne poprzedzi wybór samego króla, Senat zniesie, a jedną tylko Izbę zachowa.

S. k. Lewiński przedstawił, że materja wyboru nie jest w związku z materją dzisiejszą, że komisja sejmowa projektując 19, chciała przez to dać dowód szacunku dla istniejących praw, że nakoniec obecnie nie widzi koniecznej potrzeby zmniejszania kompletu, co w każdym razie uskutecznionem być może.

Zdanie preopinanta podzielali kasztelani Wodziński i Gliszczyński, ostatni z tem zastrzeżeniem, aby oświadczyć senatorom inne urzędy piastującym, iżby w obecnej tak ważnej chwili nie usuwali się od sesjów sejmowych.

Prezes zamknął dyskusję, a na uczynione Izbie pytanie Senat jednomyślnie projekt przyjął.

Poczem prezes Senatu zasolwował sesję do dnia nieoznaczonego.

16. Posiedzenie prywatne 19. II. 1831.

Obecni: Międzyński, Prażmowski, Dziecielski, Manugiewicz, Gliszczyński, Nakwaski, Sierakowski, M. Kochanowski, St. Małachowski, Męciński, Wodziński, Rulikowski, A. Ostrowski, Bniński, Poletyło, Bronikowski, Wichliński, Rembieliński, Bieńkowski, Bieliński, Lewiński, Woźnicki, J. Kasiński (23).

Projekt do prawa o wynagrodzeniu wojskowych. — Przemówienie referenta w komisji sejmowej Kochanowskiego. — Dyskusja i przyjęcie projektu. — Wyznaczenie deputacji do ogłoszenia prawa o wynagrodzeniu armji. — Przyjęcie projektu do prawa o niezbędnym komplecie Sejmu (Wol. II k. 61—4).

Po odczytaniu listy obecnych senatorów, tudzież przyjęciu protokołu z ostatniej sesji sekretarz Senatu odczytał za danym sobie głosem projekt do prawa o wynagrodzeniu wojskowych, walczących w szeregach ojczystych; poczem s. k. Kochanowski jako członek komisji sejmowej wskazał poprawy w każdym artykule tegoż projektu w tej komisji poczynione, które spodziewa się, iż przez Izbę za słuszne uznane zostaną.

Przy rozstrząsaniu tegoż projektu, a mianowicie artykułu 1, prezes Senatu uważał, że zastrzeżenie w nim poczynione stosowania się do przepisów ogólnych o emeryturze wojskowej zdaje się być niepotrzebne.

S. k. Rembieliński podzielał toż zdanie z uwagą, że wzmianka o emeryturze dać tylko może powód do zamieszania i wątpliwości.

S. k. Bieńkowski był zdania, że byłoby niesprawiedliwością też samą pensję, jaką pobierać ma żołnierz, któren w obronie kraju ulega kalectwu i przeto większego starania i kosztowniejszego utrzymania wymaga, naznaczać dla jego wdowy, która może nawet bezdzietną pozostać, że zatem tej ostatniej $\frac{1}{4}$ część, nigdy nawet połowę tej pensji oznaczaćby nie wypadało.

S. k. Woźnicki uważał, że gdyby wypuścić miano wzmiankę o emeryturze, tyle by powstało kwestyj, tyle przypadków, że te zaledwo w kilkunastu oddzielnych artykułach objąćby można było.

Lecz zdanie to nie było dzielone przez inne komisje, owszem artykuł w mowie będący po wymazaniu w nim powyżej wspomnianej wzmianki i po powtórnem onegoż odczytaniu z poprawami przez komisje sejmowe poczynionemi w całej osnowie bez dodatku przyjęty został.

Co do art. 2 prezes Senatu zwrócił uwagę Izby, czy co do wyrażenia, iż pensje, artykułem poprzedzającym wyznaczone, przed wszystkimi innemi wydatkami uiszczane być mają, nie będzie kontrydykcji z prawem poprzednio uchwalonem taki sam przepis w sobie zawierającym.

S. k. Bniński nie dzielił tego zdania, bo sądził, że jedno prawo drugiemu w niczem nie uwłacza, lecz wnosił, aby wyrażenie: »odniósł ranę« na wyraz »odniósł kalectwo« zostało zamienione. Do czego gdy się przychyłono, artykuł w mowie będący z stosowną poprawą w całej osnowie przyjęty został.

Po niektórych uwagach co do art. 5, a mianowicie co do ogłoszenia tej uchwały przez komisarzy sejmowych przed szeregami wojska (któren to

akt jedynie dla dania większej rękojmi i uroczystości samej uchwale jest przepisany), nie tylko artykuł ten lecz sam projekt w całej osnowie przyjęty został i brzmi, jak następuje:

Projekt do prawa o wynagrodzeniu poświęcających się za Ojczyznę rycerzy *Diaryusz Sejmu II*, 131—3.

Po przyjęciu w sposobie powyższym niniejszego projektu prezydujący w Senacie wyznaczył dwie deputacje: pierwszą złożoną z senatorów k-ów Bnińskiego i Męcińskiego do ogłoszenia uchwały przed wojskiem, a drugą z senatorów k-ów Wodzińskiego i Bielińskiego do odniesienia przyjętego projektu do Izby Poselskiej.

Po załatwieniu tegoż przedmiotu sekretarz Senatu za danym sobie głosem odczytał drugi projekt przez Izbę Poselską wniesiony względem trwania i ostatecznego kompletu Sejmu, który bez dyskusji jednomyślnie przyjęty i w uchwałę sejmową zamieniony został, brzmi zaś, jak następuje:

Prawo o trwaniu i ostatecznym komplecie Sejmu *Diaryusz Sejmu II*, 119—20.

Poczem prezydujący zasolwował sesję do czasu nieograniczonego.

17. Posiedzenie tajne Izb Połączonych 25. II. 1831¹.

Sprawa odroczenia i przeniesienia Sejmu. — Wojewoda Miączyński cofa swój pierwotny wniosek w tej materji. — Sprawa dalszych obrad w połączonych czy w rozłączonych Izbach (D. S. II, 133—9).

18. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych, potem tajne 26. II. 1831.

Obecni: Miączyński, Prażmowski, Dzięcielski, Manugiewicz, Nakwaski, Sierakowski, M. Kochanowski, St. Małachowski, Męciński, Wodziński, A. Ostrowski, Bniński, Poletyło, Bronikowski, Wichliński, Bieńkowski, Bieliński, Lewiński, Woźnicki (19).

Posiedzenie Izb Połączonych. — Złożenie godności naczelnego wodza przez Radziwiła. — Powierzenie tego stanowiska Skrzynieckiemu. — Zamienienie sesji w tajny wydział. — Sprawa odroczenia Sejmu. — Uchwalenie odezwy do wojska. — Przyjęcie projektu do uchwały o komplecie Sejmu na wypadek zmiany miejsca obrad (Wol. II k. 65—8).

Po odczytaniu listy obecnych członków obu Izb marszałek Izby Poselskiej zagał posiedzenie odczytaniem odebranego od Rządu doniesienia, iż ks. Radziwiłł, pragnąc dać dowód najczystszych chęci dla kraju i nie chcąc odejmować wyższym talentom od jego wojskowym możliwości kierowania sprawą dzisiejszą, składa powierzone mu naczelnictwo wojska, i że w skutku tego Rada Wojenna mianowała tymczasowym zastępcą naczelnego wodza gen. brygady Skrzynieckiego oczekując od reprezentacji narodu, aby powołała do przewodniczenia w wojsku kogo w swem świetle osądzi.

Na uczynione przez prezesa Senatu tudzież przez marszałka Izby Poselskiej zapytanie, czyli zważając na osobisty charakter i na talenta woj-

¹ Posiedzenia tego »tajnego« Izb Połączonych w protokółach Senatu brak. Podajemy tylko treść posiedzenia za Rostworowskim z *Diaryusza Sejmu*.

skowe gen. Skrzyneckiego, zważając wreszcie na odbijający się głos powstającego wojska, nie wypadałoby zatwierdzić tego wyboru, Izby jednogłośnie okrzyknęły naczelnym wodzem tegoż generała i stosowną w tym celu wydały uchwałę, która brzmi, jak następuje¹.

Następnie na wniosek kilku członków Izb sesja zamieniła się w tajny wydział; wiele głosów przemawiać zaczęło za wzięciem pod rozprawę materji odroczenia Sejmu, po długich wszakże dyskusjach zgodzono się, aby rzecz ta do porozumienia się z Rządem i z naczelnym wodzem odłożoną została.

Z powodu tego wniosku zastępca ministra Spraw Zagranicznych zwrócił uwagę sejmujących, że dalekim będąc od upatrywania najmniejszej obawy dla reprezentacji narodowej, sądzi owszem, że reprezentanci narodu powinni właśnie starać się obecnością swoją utrzymać ciągłego ducha w rycerstwie, w narodzie i że przez stosowną odezwę powinni by nową do serca wlać otuchę.

Gdy wniosek ten przez wielu innych członków obu Izb poparty został, uchwalona została odezwa do wojska polskiego w słowach następujących:

Odezwa do wojska *Dziarsza Sejmu II*, 156—7.

W dalszym ciągu posiedzenia komisje przedstawiły pod rozprawę Izb projekt do uchwały, stanowiącej komplet Sejmu na przypadek przeniesienia się jego na inny punkt Królestwa.

Projekt ten po uczynieniu niektórych odmian co do redakcji jednomyślnie przyjęty i w prawo zamieniony został; brzmi jak następuje:

Projekt do prawa *Dziarsza Sejmu II*, 159.

Poczem sesja zasolwowaną została do dnia jutrzejszego.

19. Posiedzenie tajne Izb Połączonych 27. II. 1831.

Obecni: Nakwaski, Dzieścielski, M. Kochanowski, St. Małachowski, Męciński, A. Ostrowski, Poletyło, Bronikowski, Wichliński, Rembelski, Bieńkowski, Bieliński, Lewiński, J. Krasieński (14).

Projekt do uchwały, stanowiącej rygor kary na urzędników, którzyby nie usłuchali rozkazu opuszczenia miejsc zajętych przez nieprzyjaciela. — Dyskusja i przyjęcie projektu (Wol. II k. 69).

Po odczytaniu listy obecnych członków tak Izby Senatorskiej jako i Poselskiej komisarz Świdziński wniósł pod rozprawę Izb projekt do uchwały, stanowiącej rygor kary na urzędników, którzyby przez właściwe władze do opuszczenia miejsc przez nieprzyjaciela zajętych wezwani byli i tego nie uskuteczнили.

Po przyjęciu niektórych odmian co do redakcji, a mianowicie po zgodzeniu się na proponowany przez pos. p. tu jędrzejowskiego Ledóchowskiego artykuł dodatkowy, projekt jednomyślnie przyjęty i w prawo zamieniony został. Brzmi on, jak następuje:

¹ Uchwały tej brak w protokołach Senatu, tekst jej *Dziarsza Sejmu II*, 144.

Tekst prawa *Diaryjusz Sejmu* II, 160—1¹.

Poczem prezydujący w Senacie i marszałek Izby Poselskiej zasolwowali sesję do dnia następnego.

20. Posiedzenie prywatne 28. II. 1831.

Obecni: Nakwaski, Prażmowski, Dziegielski, M. Kochanowski, St. Małachowski, Męciński, A. Ostrowski, Poletyło, Bronikowski, Wichliński, Bieńkowski, Lewiński, J. Krasieński (13).

Projekt do uchwały, zwołującej zgromadzenia polityczne cyrkulów IV i VIII m. Warszawy oraz zgromadzeń w częściach kraju niezajętych przez nieprzyjaciela. — Dyskusja, głosowanie i przyjęcie projektu (Wol II, k. 70).

Po odczytaniu listy obecnych senatorów, tudzież przyjęciu protokołu z ostatniego posiedzenia sekretarz Senatu odczytał wniesiony do Izby Poselskiej i przez nią przyjęty projekt do uchwały, nakazującej zwołanie zgromadzeń politycznych cyrkulów IV i VIII m. Warszawy, tudzież wykonanie dawniejszej uchwały z dnia 12 lutego 1831 r. Projekt ten brzmi, jak następuje:

Projekt do uchwały *Diaryjusz Sejmu* II, 182.

Gdy nie było jedności zdań pomiędzy członkami Senatu, prezydujący poddał materję pod wotowanie. Głosujących było jedenastu, z tych ośmiu za utrzymaniem, trzech zaś przeciwko projektowi oświadczyło się, projekt przeto większością głosów utrzymany i w prawo zamieniony został.

Poczem prezydujący zasolwował sesję do dnia nieoznaczonego².

21. Posiedzenie tajne Izb Połączonych 21. III. 1831.

Zagajenie marszałka co do porządku dziennego. — Obrady w tej materji. — Wniosek Chobrzyńskiego względem odroczenia Sejmu i miejsca jego zwołania. — Obrady nad nim. — Projekt marszałka — Odesłanie go do komisji (D. S. II, 202—4).

22. Posiedzenie tajne Izb Połączonych 2. III. 1831.

Obecni: Nakwaski, Manugiewicz, M. Kochanowski, St. Małachowski, Męciński, A. Ostrowski, Poletyło, Rembieliński, Bieńkowski, Lewiński (10).

Projekt komisyjny wniesiony przez Świdzińskiego względem oznaczenia przyszłego miejsca zebrania się Sejmu. — Dyskusja nad ogółem i początek dyskusji szczegółowej. — Zerwanie kompletu wskutek wyjścia niektórych członków (D. S. II, 204—15).

¹ Prawo powyższe ograniczające uchwałę z 7 lutego względem wyjazdu urzędników, jak informuje wydawca *Diaryjusza Sejmu*, w protokole dotyczącego posiedzenia tajnego Izb Połączonych z dnia 27 lutego została pominięta, dlatego tekst jej został podany w odsyłaczu.

² Przez cały marzec oraz część kwietnia odbywały się wyłącznie obrady Izb Połączonych. Protokółów z tych posiedzeń w protokołach Senatu niema. Są to posiedzenia: 21 z 1. III., 22 z 2. III., 23 z 3. III., 24 z 4. III., 25 z 8. III., 26 z 9. III., 27 z 22. III., 28 z 23. III., 29 z 28. III., 30 z 29. III., 31 z 30. III., 32 z 6. IV., 33 z 7. IV., 34 z 8. IV., 35 z 9. IV., 36 z 11. IV., 37 z 13. IV., 38 z 14. IV., 39 z 18. IV. Na ostatniem posiedzeniu z 18. IV., na którym m. i. ostatecznie ustalono listę senatorów w związku z wnioskiem Nakwaskiego, ażeby dal

23. Posiedzenie tajne Izby Połączonych 3. III. 1831.

Obecni: Nakwaski, St. Małachowski, Poletyło, Bronikowski, Bieńkowski, Krasieński (6).

Dalszy ciąg dyskusji szczegółowej nad projektem przyszłego miejsca zebrania się Sejmu. — Głosowanie nad nim i przyjęcie. — Sprawa odezwy Sejmu do narodu i powierzenie jej Niemcewiczowi. — Głos Niemcewicza w sprawie bezpieczeństwa archiwów sejmowych. — Program prac komisyjnych, obejmujący projekt o kredycie dla Rządu i projekt o uwłaszczeniu włościan w dobrach narodowych (D. S. II, 215—21).

24. Posiedzenie tajne Izby Połączonych 4. III. 1831.

Projekt w sprawie pożyczek udzielanych członkom obu Izby przyjęty. — Odezwa Sejmu do narodu w redakcji Niemcewicza uchwalona (D. S. II, 222—5).

25. Posiedzenie publiczne Izby Połączonych 8. III. 1831.

Deklaracja Ostrowskiego względem stanowiska gwardji narodowej. — Adres teje do Sejmu. — Referat w sprawie zatwierdzenia odbytych sejmików powierzony Kochanowskiemu, Zwierkowskiemu i Swiniarskiemu (D. S. II, 225—9).

26. Posiedzenie Izby Połączonych 9. III. 1831.

Sprawozdanie Kochanowskiego w sprawie sejmików z cyrkułu IV i VIII m. Warszawy. — Dotyczące uniwersały Rządu Narodowego. — Rozprawy w tej materji. — Zatwierdzenie wyboru Dominika Krysińskiego. — Niezatwierdzenie wyboru ministra Skarbu Alojzego Biernackiego. — Późniejsza debata o motywach powziętej uchwały. — Minister Skarbu wnosi projekt o udzielenie kredytu Rządowi na potrzeby bieżące. — Projekt o kredycie. — Referat Zwierkowskiego. — Debata nad wniesionym projektem i uchwalenie tegoż jednomyślnie. — Wnioski Jana Augustowskiego (D. S. II, 230—66).

27. Posiedzenie publiczne, a następnie tajne Izby Połączonych 22. III. 1831.

Obecni: Nakwaski, Prałmowski, Dziecielski, Manugiewicz, Radziwiłł, M. Kochanowski, St. Małachowski, Męciński, A. Ostrowski, Poletyło, Bronikowski, M. Potocki, Bieńkowski, Lewiński, J. Krasieński (15).

Zagajenie marszałka o porządku dziennym. — Sprawa zatwierdzenia powtórnego sejmiku w cyrk. VIII m. Warszawy. — Uniwersał Rządu Narodowego. — Sprawozdanie Kochanowskiego. — Zatwierdzenie wyboru Ludwika Lutostańskiego. — Referat Świrskiego w sprawie wniosków Jana Augustowskiego co do budżetu na r. 1831 i co do oznaczenia *maximum* pensji dla urzędników. — Odłożenie pierwszego wniosku do aktów i wezwanie ministra Skarbu do przedłożenia listy cywilnej. — Interpelacja dziesięciu członków Izby Poselskiej o postępie i toku sprawy narodowej. — Obrady nad nią i zamienienie się Izby w wydział tajny. — Pytania Posturzyńskiego, Gumowskiego, marszałka Klimontowicza i Niesiołowskiego, wystosowane do zastępcy ministra Spraw Zagranicznych. — Debata nad polityką zagraniczną. —

zwiększenia kompletu Sejmu, któremu tak często brak *quorum*, »Senat kandydatów do Izby Połączonych przedstawiła, oraz z powodu interpelacji Kaczkowskiego w sprawie obradowania w Połączonych Izbach, Izby uchwaliły rozłączyć się i obradować nadal w Izbach rozłączonych. Treść tych posiedzeń podajemy za Rostworowskim z *Dziennika Sejmu*, listę obecności, o ile była notowana, bierzemy również z *Dziennika Sejmu*.

Głos Lewińskiego w sprawie niedyskrecyj przez prasę popełnianych. Rozprawa o wolności druku. — Incydent z dep. Posturzyńskim w sprawie »zachowania narodowości«. — Cykularz zastępcy ministra Spraw Zagranicznych do polskich agentów dyplomatycznych o bitwie grochowskiej. — Odezwa Izb do Rządu w sprawie niedyskrecyj prasowych i powściągnięcia nadużyć druku. — Wniosek Zwierkowskiego w sprawie obchodu żałobnego za poległych (D. S. II, 267—301).

28. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 23. III. 1831.

Obecni: Nakwaski, Dzięcielski, St. Małachowski, Męciński, A. Ostrowski, Poetyllo, Bieńkowski, M. Potocki, Bronikowski, J. Kasiński (10).

Wybór prezesa Izby Obrachunkowej. — Obrady i rezultat wotowania na korzyść Antoniego Horodyskiego (D. S. II, 302—9).

29. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 28. III. 1831.

Interpelacja Morozewicza w sprawie księgi do zapisywania dobrowolnych ofiar dla włościan-żołnierzy. — Wątpliwości podniesione przez Dembowskiego i Konst. Witkowskiego w sprawie małego kompletu wobec projektu o uwłaszczenie włościan i obrady w tej kwestji. — Projekt rządowy i projekt komisyjny o nadaniu własności włościanom w dobrach narodowych. — Wywody ministra Przychodów i Skarbu, radcy Stanu Brodzkiego, Świdzińskiego i Zwierkowskiego w tej materji. — Uchwała co do drukowania mów powyższych. — Dyskusja ogółowa. — Wnioski różne (D. S. II, 309—50).

30. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 29. III. 1831.

Dalszy ciąg dyskusji ogółowej nad projektem o uwłaszczeniu. — Rozpoczęcie dyskusji szczegółowej nad wstępem (motywami) do projektu. — Odłożenie sesji z powodu braku kompletu (D. S. II, 350—83).

31. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 30. III. 1831.

Obecni: Nakwaski, Męciński, Bniński, Poetyllo, Bronikowski, Bieńkowski (6).

Wymówki marszałka co do nieregularnego schodzenia się na czas oznaczony. — Wnioski różne. — Wniosek Dembowskiego co do przywołania nieobecnych członków Izby Poselskiej. — Obrady w tej kwestji zakończone uchwałą, przywołującą do Warszawy tak senatorów jak posłów na 15 kwietnia. — Kwestja posłów nowoobраниch. — Dalszy ciąg dyskusji nad wstępem (motywami) do projektu o uwłaszczeniu. — Redakcja wstępu przyjęta. — Dyskusja nad artykułem I tegoż projektu (uznanie prawa własności włościan), zakończona uchwaleniem tego artykułu (D. S. II, 383—410).

32. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 6. IV. 1831.

Obecni: Nakwaski, Manugiewicz, M. Kochanowski, Męciński, Poetyllo, Bronikowski, M. Potocki, Bieńkowski, Lewiński, Woźnicki, 10).

Weryfikacja odbytych wyborów: zatwierdzenie Florjana Sucheckiego na posła wieluńskiego, min. Spr. Wewn. Bonawentury Niemojowskiego na posła wartkiego, zast. min. Spr. Zew. Gustawa Małachowskiego na posła szydlowieckiego; zawieszenie uchwały w sprawie zatwierdzenia Fr. Chomentowskiego na dep. m. Sandomierza z powodu zarzutów postawionych przez Joachima Bartoszewicza. — Interpelacja Gawrońskiego w sprawie przed-

stawienia Izbowi listy cywilnej i Rembowskiemu o bezprawnem rozporządzeniu gubernatora Warszawy. — Dalsza dyskusja nad projektem o uwłaszczeniu art. II (regulacja gruntów, podział i zaokrąglenie osad (D. S. II, 411—41).

33. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 7. IV. 1831.

Obecni: Nakwaski, Poletyło, Bronikowski, M. Potocki, Bieńkowski, Woźnicki (6).

Wniosek Klimontowicza o obrady w rozdzielonych Izbach. — Dalszy ciąg dyskusji nad projektem o uwłaszczeniu: art. III (wyrachowanie czynszu), zwrócenie tego artykułu do komisji. — Wniosek Szanieckiego względem ustalenia losu włościan w dobrach prywatnych (D. S. II, 441—68).

34. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 8. IV. 1831.

Obecni: Nakwaski, M. Kochanowski, Męciński, Bronikowski, M. Potocki, Bieńkowski, Lewiński (7).

Dalszy ciąg rozpraw nad poprawionym artykułem III projektu o uwłaszczeniu (wyrachowanie czynszu), zakończony odrzuceniem redakcji art. III (D. S. II, 468—93).

35. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 9. IV. 1831.

Listy do posłów nieobecnych, proszących o przedłużenie urlopu i negatywne załatwienie tej sprawy przez Izby. — Dalszy ciąg obrad nad projektem o uwłaszczeniu; przyjęcie poprawionego art. III (wyrachowanie czynszu). — Dyskusja nad art. IV (kapitalizacja czynszu i wykup i tegoż przyjęcie (D. S. II, 493—515).

36. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 11. IV. 1831.

Obecni: Gliszczyński, Nakwaski, Męciński, M. Potocki, Dembowski (5).

Obrady nad projektem o uwłaszczeniu: wniosek Wołowskiego w sprawie ściągania czynszu. — Dyskusja o egzekucji i przyjęcie specjalnego artykułu jako V, poświęconego tej materji. — Dyskusja nad art. VI (dawnym V) (służebności i ciężary, propinacja) i jego przyjęcie. — Wniosek B. Niemojowskiego o ograniczeniu wolności kilkakrotnego przemawiania. — Odrzucenie pisma do Sejmu przeciwko gubernatorowi. — Zapowiedź nabożeństwa żałobnego za poległych (D. S. II, 516—50).

37. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 13. IV. 1831.

Obecni: Nakwaski, Dziecielski, M. Kochanowski, Męciński, Wodziński, A. Ostrowski, Bronikowski, M. Potocki, Bieńkowski, Lewiński, Woźnicki (11).

Obrady nad projektem o uwłaszczeniu nad art. VII, dawnym VI (termin rozpoczęcia i ukończenia oczyszczania), art. VIII, dawnym VII (uwidocznienie prawa własności w księgach hipotecznych) i art. IX, dawnym VIII (niepodzielność niespląconych gruntów) (D. S. II, 550—79).

38. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 14. IV. 1831.

Obecni: Nakwaski, Męciński, Wodziński, Bronikowski, M. Potocki, Woźnicki (6).

Zakończenie obrad nad projektem o uwłaszczeniu nad art. X, dawnym IX (podział folwarków), który usunięty został, nad art. X następnym (rozrządzenie kapitałem z wykupu gruntów). — Usunięcie art. XI (o prawie propinacji), a wprowadzenie natomiast art. dodatkowego Bonawentury Niemojowskiego o komitecie włościańskim. — Przyjęcie art. XII (ogłoszenie i wykonanie). — Odesłanie projektu, przez Izby przyjętego, do komisji. — We-

zwanie od generała gubernatora Warszawy do członków Izb w sprawie pełnienia służby w gwardji narodowej i odpowiedź marszałka (D. S. II, 579—98).

39. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 18. IV. 1831.

Obecni: Miączyński, Dziegiełski, Manugiewicz, Radziwiłł, Gliszczyński, Nakwaski, M. Kochanowski, Męciński, Wodziński, A. Ostrowski, Bniński, Poletyło, Bronikowski, Wichliński, M. Potocki, Rembieliński, Bieńkowski, Bieliński, Lewiński, Koźmian, Dembowski (21)¹.

Zjazd członków obu Izb, przywołanych do Warszawy i odczytanie listy obecności. — Wniosek Jana Ledóchowskiego w sprawie wykryślenia posłów i senatorów, króży do aktów rewolucyjnych nie przystąpili. — Wniosek Nakwaskiego w sprawie dokompletowania Senatu, Świdzińskiego w sprawie instrukcji dla gen. Dwernickiego wkraczającego na Wołyń i Kl. Witkowskiego o wystawienie świątyni Najwyższej Opatrzności. — Kwestja zaskarżonego wyboru Fr. Chomentowskiego. — Interpelacja Kaczkowskiego do marszałka Sejmu w sprawie obradowania w Połączonych Izbach. — Dyskusja nad tą materją przerywana incydentem z powodu wystąpienia Jana Jezierskiego, zakończona uchwałą o prowadzeniu nadal obrad nawet nad projektem o uwłaszczeniu w Izbach rozłączonych (D. S. II, 598—620).

40. Posiedzenie prywatne 22. IV. 1831.

Obecni: Miączyński, Dziegiełski, Manugiewicz, Radziwiłł, Wodzicki, Gliszczyński, M. Kochanowski, Męciński, Wodziński, A. Ostrowski, Bniński, Poletyło, Bronikowski, Wichliński, M. Potocki, Rembieliński, Bieńkowski, Bieliński, Lewiński, Koźmian (20).

Zaprzysiężenie wojewody Wodzickiego. — Zatwierdzenie wyboru dep. Chomentowskiego. — Sprawa kompletu Senatu. — Wniosek o powołaniu do Senatu biskupa krakowskiego Skórkowskiego oraz kasztelana Wielogłowskiego. — Uchwalenie przedstawienia Sejmowi 8 kandydatów na 4 wakujące miejsca w Senacie, oraz określenie terminu prekluzyjnego dla szczegółowych podan do 3 maja. — Wybranie komisji kwalifikacyjnej. — Sprawa zmniejszenia prawnego kompletu Senatu. — Uchwalenie wezwania Wielogłowskiego do pełnienia obowiązków senatora. — Przyznanie zaliczki zwrotnej Danielewiczowi (Wol. II k. 71—2).

W oczekiwaniu nadesłać się mianego z Izby Poselskiej, a dotąd jeszcze przez tęż Izbę niezadecydowanego projektu o zasileniu włościan, prezydujący wezwał obecnych senatorów do mniejszej sali Senatu w celu załatwienia niektórych *extra* sejmowych czynności, jako to: do wysłuchania przysięgi nowo przybyłego s. w. Stanisława hr. Wodzickiego, do rozpoznania ważności wyboru członka Izby Poselskiej, na zgromadzeniu gminnem miasta Sandomierza dopełnionego, i obmyślenia środków prawem wskazany komplet Senatu zapewnić mogących.

Wskutek powyższego wezwania s. w. Stanisław hr. Wodzicki wykonał prawem przepisaną przysięgę na rotę następującą: »Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu, w Trójcy Ś. Jedynemu, na zachowanie konstytucji, praw krajowych i na wierność narodowi polskiemu«.

Następnie po ścisłym rozbiorze przedstawionych dowodów kwalifikacji powtórnie wybranego członka Izby Poselskiej przez zgromadzenie gminne miasta

¹ Przy liście obecności znajduje się następująca uwaga: »Prażmowski jest obecnym w Warszawie«.

Sandomierza w osobie Franciszka Chomentowskiego, wybór ten, jako zgodny z przepisami prawa, jednomyślnie uzyskał zatwierdzenie.

Poczem przedstawił prezydujący potrzebę podania Sejmowi kandydatów do nominacji na wakujące w Senacie miejsca, a to w celu zapewnienia prawem przepisanego do obrad sejmowych kompletu.

S. k. Kochanowski popierając powyższy wniosek nadmienił również o potrzebie zmniejszenia kompletu do czynności *extra* sejmowych w art. 71 stat. org. o reprezent. narod., jako też w art. 11 stat. org. o Senacie, *ad*. B. C. D. E. wyszczególnionych, których dopełnienie przez niepodobieństwo zebrania wskazanego w art. 12 kompletu często bywa utrudnione.

Do powyższych wniosków s. k. Gliszczyński przydał jeszcze i ten, aby do Senatu powołano biskupa krakowskiego, tudzież s. k. Wielogłowskiego

Tegoż samego zdania byli senatorowie Wodziński i Michał hr. Potocki, przeciwnie zaś utrzymywał s. k. Lewiński, iż niema potrzeby przedstawiać nowych kandydatów, gdy liczba odcnych w stolicy senatorów jest dostateczna do zapewnienia prawem wskazanego kompletu.

W takowem zdań rozdzieleniu przystąpiono do wotowania i większością zadecydowano, iż w celu zapewnienia prawem wskazanego kompletu senatorów świeckich poda Senat do nominacji Sejmu na 4 wakujące miejsca 8 kandydatów, przepisane ustawą konstytucyjną i art. 47 st. org. kwalifikacje posiadających. Termin prekluzyjny do szczegółowych podań, które w kancelarji Senatu złożone być mają, określony jest do dnia 3 maja.

Do przejrzenia zaś takowych podań i ułożenia ogólnej listy dostatecznie wykwalifikowanych kandydatów wyznaczeni zostali senatorowie kowie Kochanowski, Męciński i Michał Potocki.

Co się zaś tycze wniosku o zmniejszenie kompletu do czynności *extra* sejmowych, polecono s. k. Kochanowskiemu aby stosowny projekt do prawa ułożył i takowy w celu odesłania do komisji sejmowych oddał na ręce prezydującego.

Co do wniosku względem s. k. Wielogłowskiego postanowił Senat, ażeby prezydujący w ciągu 10 dni zawezwał tegoż do pełnienia obowiązków, do urzędu senatora przywiązanych.

Nakoniec odczytaną została prośba J. P. Danielewicza żądającego, ażeby mu, jako ciężką chorobą złożonemu, suma zp. 200 z kasy ekonomicznej Senatu forszusowaną być mogła. Senat przychylając się do prośby podającego polecił żadaną kwotę wypłacić pod tym warunkiem, ażeby od d. 1 maja w czterech równych ratach w przeciągu 4 miesięcy zwróconą została.

41. Posiedzenie prywatne 23. IV. 1831.

Obecni: Międzyński, Dziecielski, Radziwiłł, Wodzicki, Gliszczyński, M. Kochanowski, Męciński, Wodziński, A. Ostrowski, Bniński, Bronikowski, Wichliński, M. Potocki, Rembieszki, Bieńkowski, Bieliński, Lewiński, Koźmian (18).

Stwierdzenie braku *quorum*. — Posiedzenie nie przyszło do skutku i zostało odłożonem (Wol. II k. 73).

Działo się w Warszawie d. 23 kwietnia 1831.

Na dzień dzisiejszy na godzinę 12 rano zaproszeni byli j. ww. senatorowie na publiczne posiedzenie dla wzięcia pod rozagę projektu, dotyczącego otworzenia kredytu 1.000.000 zł. Rządowi, celem wsparcia zbożem do siewu i wyżywienia zniszczonych przez wypadki wojenne mieszkańców, przyjętego na dniu wczorajszym przez Izbę Poselską.

Zebrali się więc senatorowie następujący: bp Dziecielski, wojewodowie Miączyński prezydujący, ks. Radziwiłł, hr. Wodzicki, kasztelanowie Gliszczyński, Kochanowski, hr. Męciński, Wodziński, hr. Ostrowski, hr. Bniński, Bronikowski, Wichliński, M. hr. Potocki, Rembieliński, Bieńkowski, hr. Bieliński, Lewiński, Koźmian.

A zatem w ilości 18 osób, lecz z powodu że j. w. bp Manugiewicz i Leon Dembowski obydwu dla choroby, jako też j. w. hr. Poletyło dla niewiadomej przyczyny nie przybyli, dla braku więc kompletu posiedzenie nie przyszło do skutku i do dnia 25 m. b. na godzinę 12 rano odłożone zostało.

42. Posiedzenie publiczne 25. IV. 1831.

Obecni: Miączyński, Dziecielski, Radziwiłł, Wodzicki, Gliszczyński, Nakwaski, M. Kochanowski, Męciński, Wodziński, A. Ostrowski, Bniński, Poletyło, Bronikowski, Wichliński, M. Potocki, Rembieliński, Bieńkowski, Bieliński, Lewiński, Koźmian, Dembowski (21).

Projekt otworzenia Rządowi kredytu miliona zł. na wsparcie zasiewów i wyżywienie ludności. — Odczytanie przemówienia ministra Spraw Wewnętrznych i Policji o projekcie. — Uzasadnienie projektu przez referenta komisji Gliszczyńskiego, oraz interpelacja tegoż w sprawie użycia przez ministra pół miliona zł. przed wprowadzeniem prawa. — Wyjaśnienie ministra Spraw Wewnętrznych i Policji. — Przyjęcie projektu. — Wniesienie projektu do prawa o reprezentacji prowincyj oswoobodzonych z pod jarzma rosyjskiego i odłożenie tegoż do następnego posiedzenia (Wol. II k. 74—5).

Po odczytaniu listy obecności i protokołu ostatniego posiedzenia prezydujący w Senacie w. Miączyński zagaił obrady oświadczając, że Senat zajmować się będzie rozstrząsaniem przyjętego przez Izbę Poselską projektu względem otworzenia Rządowi kredytu w sumie 1.000.000 zł. na wsparcie zbożem do siewu i wyżywienia zniszczonych przez wypadki wojenne mieszkańców Królestwa, poczem wezwał zastępcę sekretarza Senatu do odczytania głosu ministra Spraw Wewnętrznych, mianego przy wprowadzeniu projektu do Izby Poselskiej, wyjaśniającego powody, które skłoniły Rząd do wniesienia tegoż projektu pod rozagę Sejmu¹.

Odczytany został następnie sam projekt w osnowie, jak był przez Izbę Poselską przyjęty².

S. k. Gliszczyński zabrawszy głos jako komisarz usprawiedliwił projekt rzeczony, zażądał nakoniec od ministra Spraw Wewnętrznych do-

¹ W protokółach Senatu brak przemówienia ministra; tekst przemówienia *Diaryusz Sejmu III, 4—12*.

² W protokółach Senatu brak powyższego projektu; tekst projektu *Diaryusz Sejmu III, 98—9*.

kładniejszych objaśnień co do sposobu, w jakim tenże użył 500.000 zp. jeszcze przed wprowadzeniem niniejszego projektu.

Minister Spraw Wewnętrznych w odpowiedzi na powyższą interpelację oświadczył, że województwa krakowskie i sandomierskie (gdzie urodzaje szczególniej chybiły) odebrały już po 160.000 zp; województwa zaś kaliskie, mazowieckie i płockie po 60.000 zp., nadto że Rada Obywatelska województwa mazowieckiego w imieniu powiatów, na lewym brzegu Wisły położonych, zrzekła się korzyści niniejszego prawa na rzecz mieszkańców zawiślańskich tegoż województwa, którzy najwięcej w teraźniejszym czasie ucierpieli. Uchwaliła także taż Rada zbieranie dobrowolnych składek celem zwrócenia Rządowi przeznaczonej na wsparcie województwa sumy.

Po głosie ministra Spraw Wewnętrznych, gdy się nikt przeciwko projektowi nie oświadczył, prezydujący ogłosił tenże projekt za jednomyślnie w prawo zamieniony.

W dalszym ciągu obrad prezydujący wezwał s. k. Michała hr. Potockiego do wprowadzenia projektu o reprezentacji prowincyj polskich, z pod jarznia rosyjskiego oswobodzających się lub oswobodzonemi być mających.

S. k. Rembieliński żądał, iżby posiedzenie odroczone zostało już to dla spóźnionej pory, już to aby senatorowie mieli czas do dostatecznego zgłębienia wspomnianego projektu.

Radca stanu margrabia Wielopolski zwrócił uwagę Senatowi, że w dniu następnym obiedwie Izby jednocześnie obradować nie mogą, gdyż projekta pod ich dyskusję przyjść mające są tego rodzaju, iż przy wprowadzeniu każdego z nich wydział dyplomatyczny obecnym być musi.

S. k. Rembieliński odpowiedział radcy stanu, że nikt porządku Izby przepisywać nie może, minister zaś Spraw Zagranicznych, jeżeli uznaje potrzebę obecności członków wydziału dyplomatycznego przy wprowadzeniu dwóch tych projektów, sam może być obecnym w jednej Izbie, a do drugiej kogo delegować.

R. st. mar. Wielopolski usprawiedliwiał się, iż nie było jego zamiarem mieszać się do porządku Izby, lecz jedynie czynił uwagi, do których z urzędu był obowiązany.

Senatorowie k-owie hr. Ostrowski i Nakwaski dzielili zdanie radcy stanu, żądając bezzwłocznego wprowadzenia projektu, przeciwnie zaś senatorowie k-owie Gliszczyński, Kochanowski, Bronikowski, hr. Bniński i Bieńkowski byli za odroczeniem posiedzenia.

S. k. hr. Męciński wnosił, ażeby posiedzenie do godziny 5 popołudniu solwowaniem zostało.

Z powodu zatem objawionych zdań różności nastąpiło wotowanie, w skutku którego odroczył prezydujący Senatowi posiedzenie do dnia 27 kwietnia godziny 10 z rana.

Nakoniec Senat polecił odesłać do komisyj sejmowych projekt s. k. Kochanowskiego względem zmniejszenia kompletu do czynności *extra* sejmowych.

43. Posiedzenie publiczne 27. IV. 1831.

Obecni: Miączyński, Dzieścielski, Manugiewicz, Radziwiłł, Wodzicki, Gliszczyński, Nakwaski, M. Kochanowski, Męciński, Wodziński, Bniński, Poletyło, Bronikowski, Wichliński, M. Potocki, Rembieliński, Bieńkowski, Bieliński, Koźmian, J. Kasiński (20).

Odczytanie projektu o reprezentacji Litwy i Rusi. — Dyskusja i odesłanie projektu do komisji. — Projekt do prawa o obronie Litwy i Rusi przed następstwami ukazu cesarskiego z 23 marca/3 kwietnia. — Dyskusja, głosowanie i odrzucenie projektu (Vol. II, k. 76—9).

Po załatwieniu przedwstępnych zwykłego porządku dotyczących się czynności prezydujący zagał posiedzenie, oświadczając, że Izba zajmować się będzie dalszym rozbiorem projektu, dotyczącego się stosunków politycznych tych części ziemi polskiej, które albo mocą naszego oręża albo skutkiem własnych usiłowań powstały lub powstaną.

Gdy sekretarz J. U. Niemcewicz odczytał projekt wspomniony, zabraw głos minister Przychodów i Skarbu, żądając zwrócenia tegoż projektu do komisji sejmowych, gdyż Rząd przed wprowadzeniem go do Senatu nie miał udziału w jego redakcji. Uważał dalej tenże minister, że odesłanie projektu do komisji przyczyni się wiele do jego udoskonalenia¹.

S. k. Bieńkowski zgadzając się na wniosek ministra żądał zarazem aby instrukcja gen. Dwernickiemu wydana, gdy na Wołyń wychodził, Izbie zakomunikowaną być mogła.

Zastępca ministra Spraw Zagranicznych odpowiedział, iż instrukcja wspomniana przez niego redagowana, dotycząca się dostarczenia broni, amunicji i innych potrzeb wojskowych, żadnej styczności nie ma z obecnie wprowadzonym projektem.

S. k. Gliszczyński popierając wniosek ministra Przychodów i Skarbu wykazał niedoskonałość projektu, a mianowicie, że w art. I powiedziano, iż wezwani zostają do Rady Senatu wszyscy metropolici, arcybiskupi i biskupi wyznań chrześcijańskich. Rada Senatu nie istnieje wcale, znane *Senatus consilia* już do historii należą. Nie zgadzał się także na powołanie do Senatu senatorów Rzeczypospolitej Polskiej, gdyż ci przez ten przeciąg czasu mogli zmienić swoje zasady i z prawych Polaków stać się gorliwymi despotyzmu stronnikami.

S. k. Nakwaski do powyższych uwag dodał, że senatorów Rzeczypospolitej jest już za mało, ci zaś, którzy byli w konfederacji targowickiej lub

¹ W protokółach Senatu brak powyższego projektu; tekst jego pierwotny patrz *Diaryusz Sejmu* III, 569—71, w odsyłaczu do przemówienia przedstawiciela Rządu r. st. Plichty; projekt ten dyskutowany następnie długo w komisjach sejmowych został przyjęty przez Senat 9 maja, pod obrady zaś Izby Poselskiej wszedł dopiero 19 maja.

należeli do rozbioru kraju, ludzie po części zaprzędani Moskwie, a zatem niezdolni i niegodni naradzać się o losach Ojczyzny.

S. k. Michał hr. Potocki jakkolwiek nie był przeciwny wnioskowi ministra Przychodów i Skarbu, dziwił się jednakże, że Rząd mając sposobność doskonalenia tego projektu, dotąd tego nie uczynił, a nadto przez zastępcę ministra Spraw Zagranicznych oświadczył, iż nie ma mu nic do zarzucenia.

R. st. marg. Wielopolski odpowiedział na głos powyższy, iż lubo minister Spraw Zagranicznych nie miał nic do zarzucenia wniesionemu projektowi, Rząd jednak porozumiewszy się z innymi ministrami postanowił domagać się cofnięcia projektu do komisji sejmowych.

S. k. hr. Bniński łączył się w zdaniu z senatorami k-ami Gliszczyńskim i Nakwaskim.

Poczem oświadczając się Senat jednomyślnie za przyjęciem wniosku przez ministra Przychodów i Skarbu uczynionego, polecił wniesiony projekt do komisji sejmowych odesłać.

W dalszym ciągu obrad toczyła się dyskusja nad odczytanyim projektem do prawa, zapewniającego pomoc, obronę i opiekę Polakom z pod jarzma rosyjskiego powstającym, który na posiedzeniu z dnia 26 kwietnia r. b. przez Izbę Poselską przyjęty został¹.

Minister Przychodów i Skarbu usprawiedliwiał rzeczony projekt w imieniu Rządu.

S. k. Kochanowski widział w projekcie cel piękny lecz niestosowne wyrażenia, niewłaściwą redakcję. Wzmiankę o ukazie cesarskim z dnia 3 kwietnia uważał na niepotrzebną i nieprzyzwoitą. Był tego zdania, iż cel projektu jest materją bardziej manifestu lub odezwy, aniżeli prawa. Lecz skoro Izba Poselska inaczej to rozstrzygnęła, sądził, aby przynajmniej projekt na początku posiedzenia rozstrząsany i projekt niniejszy w jeden połączone zostały. Co do wyrażenia na wstępie projektu: »zważywszy, że godność narodowa nie pozwala wystawiać tych na srogi kary, co poszli za naszym przykładem« etc. uważał że projektowane prawo nie obmyśliło środków, zabezpieczających współrodaków naszych od owych kar srogich; zgola był tego zdania, iż artykuły szczegółowe nie odpowiadają założeniom wstępu.

Prezydujący s. w. Miączyński wykazywał związek artykułów szczegółowych ze wstępem; zwrócił uwagę Izby, że czas upływa, projektowane zaś prawo jest tej natury, że im prędzej uchwalone zostanie, tem większe przyniesie korzyści.

Minister Przychodów i Skarbu w odpowiedzi na zarzuty s. k. Kochanowskiego projektowi czynione dowodził, iż wspomnienie ukazu cesarza z dnia 3 kwietnia r. b., jako wspomnienie zdarzenia czasowego na uchwałę niniejszą

¹ Projektu tego brak w protokołach Senatu; tekst projektu w brzmieniu uchwalonem przez Izbę Poselską *Diariusz Sejmu* III, 146—7.

wielki mającego wpływ. nie tylko że nie jest szkodliwe, ale i owszem zdaje się być potrzebne. Co do zarzutu, że wstęp nie jest w związku z szczegółowymi artykułami projektu, odwołał się do głosu s. w. prezydującego.

S. k. Gliszczyński jakkolwiek był zdania, że manifest obejmuje po większej części to, co projekt niniejszy, że obok art. 8 uchwały o wodzu naczelnym art. 2 niniejszego prawa jest niepotrzebnym, oświadczył się jednak za projektem.

S. k. Bniński uważał, że art. 1 projektu zapewniający pomoc, obronę i opiekę rodakom naszym ziem litewskich, Wołynia, Podola i Ukrainy, jest niestosownym, kraje bowiem wspomniane są daleko obszerniejsze od Królestwa naszego, niewłaściwą więc byłoby rzeczą, gdyby słabszy mocniejszemu opiekę zapewniał, albowiem opieka we względzie politycznym jest rodzajem protektoratu, którego nie pragnęlibyśmy zapewne i nie wypadałoby przyjmować względem tamtych prowincyj, których mieszkańców uważamy za naszych braci

S. k. Bieńkowski był tego zdania, iż we wstępie projektów nie należy wyliczać powodów, które skłaniają do uchwalenia prawa; prawodawca nie powinien zdawać sprawy przed nikim z tego, co stanowi; sądy jedynie niższych instancyj usprawiedliwiają się zwykle, dlatego ten a nie inny wyrok wydały. W art. 2 wyrażenie: »Každy, ktoby na szkodę powstania działał lub usiłował pod jarzmo napowrót kraj poddawać, przez sądy wojenne sądzony i karany być ma«, uważał za niewłaściwe, gdyż na mocy takiego prawa powinniśmy całe korpusy wojsk rosyjskich pod sądy wojenne oddawać, jako na szkodę powstania naszego działające.

R. st. marg. Wielopolski odpowiadając na zarzuty s. k. Kochanowskiego a mianowicie, aby dwa projekta w jeden połączyć, dowodził, iż to nastąpić nie może i nie powinno, pierwszy bowiem zapewnia możność połączenia, drugi urządziła stosunki polityczne, są zatem różnorodne. Co do zarzutu s. k. Bnińskiego, że my nie możemy zapewniać opieki i obrony rodakom naszym z pod panowania rosyjskiego wyjarzmiającym się, gdyż Królestwo nasze co do ludności i rozległości mniejszą jest ziemi polskiej częścią, niż kraje wspomniane, oświadczył, że lubo tak jest w rzeczy samej, jak s. k. hr. Bniński mówił, przecież należy mieć wzgląd na to, że gdy cała prawie ludność teraźniejszego Królestwa jest już uzbrojona, tam dopiero powstanie rozwijać się zaczyna. Zarzuty czynione art. 2 uważał za niewłaściwe, niktby bowiem przez sądy wojenne nie mógłby być karany, gdyby uchwała niniejsza w tej mierze nie wyrzekła.

S. k. Wodziński, jakkolwiek uważał niejaką dysharmonję pomiędzy wstępem a szczegółowymi artykułami, oświadczył się przeciw za projektem.

Gdy wielu członków zażądało wotowania, prezydujący zamknął dyskusję i wezwał senatorów k-ów Nakwaskiego i Wichlińskiego na asesorów do obliczania wotów. Po ukończeniu wotowania okazało się, że 12 głosów

negative było za odrzuceniem projektu, 8 zaś *affirmative* czyli za przyjęciem¹.

Wskutek czego tenże prezydujący ogłosił rzeczony projekt większością głosów za odrzucony, a posiedzenie odroczył do dnia 29 kwietnia godziny 10 z rana².

44. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 29. IV. 1831.

Obecni: Miączyński, Prażmowski, Dziecielski, Manugiewicz, Radziwiłł, Wodzicki, Gliszczyński, Nakwaski, M. Kochanowski, Męciński, Wodziński, A. Ostrowski, Bniński, Poletyło, Bronikowski, Wichliński, M. Potocki, Rembieliński, Bieńkowski, Bieliński, Lewiński, Koźmian, J. Krasieński (23).

Rozprawy nad odrzuconym w Senacie a poprzednio przyjętym przez Izbę Poselską projektem o niesieniu pomocy Litwie i Rusi (D. S. III, 148—80).

45. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 30. IV. 1831.

Obecni: Miączyński, Prażmowski, Dziecielski, Manugiewicz, Radziwiłł, Wodzicki, Gliszczyński, Nakwaski, M. Kochanowski, Męciński, Wodziński, A. Ostrowski, Bniński, Poletyło, Bronikowski, Wichliński, M. Potocki, Bieńkowski, Bieliński, Lewiński, Koźmian, J. Krasieński (22).

Dalszy ciąg rozpraw w tejże materji. — Krysiński interpeluje zastępcę ministra Spraw Zagranicznych co do działań agentów dyplomatycznych. — Wyjaśnienia dane przez Małachowskiego i Wielopolskiego. — Izba powraca do materji o Litwie i Rusi. — Świdziński proponuje dodanie osobnego artykułu o odwecie. — Dyskusja nad użytecznością artykułu dodatkowego doprowadza do odrzucenia tegoż (D. S. III, 180—214).

46. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 2. V. 1831.

Obecni: Miączyński, Prażmowski, Dziecielski, Manugiewicz, Radziwiłł, Wodzicki, Gliszczyński, M. Kochanowski, Męciński, Wodziński, A. Ostrowski, Bniński, Poletyło, Bronikowski, M. Potocki, Rembieliński, Bieńkowski, Bieliński, Lewiński, Koźmian, J. Krasieński (21).

Dalsze rozprawy w tejże materji. — Dembowski przypomina sprawę odnowienia Izb. — Głosy różne, krytykujące postępowanie Rządu. — Przerwa w posiedzeniu wskutek braku kompletu. — Bieńkowski stawia wniosek o dyskutowanie wstępu do prawa na końcu przez Izbę przyjęty. — Dyskusja nad art. I. — Wniosek Wołowskiego i poparcie go przez ministra Spraw Wewnętrznych. — Głos Wielopolskiego. — Incydent, wywołany sprzecznymi zdaniem przedstawicieli Rządu. — Wielopolski proponuje swoją redakcję, która prawie jednomyślnością przyjętą zostaje (D. S. III, 215—46).

¹ Jak wynika z zaznaczonego przy liście obecności rezultatu głosowania *affirmative* głosowali: Miączyński, Radziwiłł, Wodzicki, Gliszczyński, Męciński, Wodziński, Koźmian, Krasieński, *negative* zaś: Dziecielski, Manugiewicz, Nakwaski, Kochanowski, Bniński, Poletyło, Bronikowski, Wichliński, Potocki, Rembieliński, Bieńkowski, Bieliński.

² Z odbytych następnie trzech posiedzeń Izb Połączonych protokółów w Diarjusz Senatu niema, protokoły te *Diaryusz Sejmu* III, 148 in. Treść tych posiedzeń podają za Rostworowski z *Diaryuszem Sejmu*, stamtąd też biorę listy obecności.

47. Posiedzenie prywatne 4 V. 1831.

Obecni: Miączyński, Prażmowski, Dziecielski, Manugiewicz, Wodzicki, Gliszczyński, M. Kochanowski, Męciński, Wodziński, A. Ostrowski, Poletyło, Bronikowski, M. Potocki, Rembieliński, Bieńkowski, Bieliński, Lewiński, Koźmian, J. Krasieński, Dembowski (20).

Sprawa rad obywatelskich. — Zatwierdzenie zastępców radców wojewódzkich województw kaliskiego, łomżyńskiego i płockiego. — Wybór do deputacji Kochanowskiego na miejsce Bnińskiego (Wol. II k. 80).

Na wniosek s. k. Kochanowskiego, do rozbioru nadesłanych przez Radę Obywatelską raportów upoważnionego, potwierdzone zostały załączone przy raportach Rady województwa krakowskiego z dnia 17 grudnia r. z. i 18 kwietnia r. b. listy dodatkowe do ksiąg obywatelskich tegoż województwa, z tem jednak zastrzeżeniem, aby stosownie do przepisanych wzorów w rubrykach, prawo głosowania oznaczać mających, zapisane były tytuły, na jakich wspomniane prawo jest ugruntowane.

Podobnie uzyskały zatwierdzenie wybory zastępców w miejsce ubytych radców wojewódzkich, jako to: pod dniem 18 grudnia r. z. i 21 kwietnia r. b. przez Radę obywatelską województwa kaliskiego, pod dniem 4 stycznia r. b. przez Radę województwa sandomierskiego, jako też pod dniem 19 kwietnia r. b. przez Radę województwa płockiego stosownie do przepisów prawa dopełnione¹.

W miejsce s. k. hr. Bnińskiego, nadzwyczajnemi obowiązkami na teraz zajętego, wezwany został do deputacji, rozbiorem bieżących interesów trudnić się mającej, s. k. Kochanowski.

48. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 4. V. 1831.

Dalszy rozbiór projektu o obronie Litwy i Rusi. — Interpelacja Modlińskiego w sprawie tych, którzy przyczynili się do ucieczki Lubowickiego, oraz Klimonotowicza o dokładności listy szpiegów. — Odpowiedzi ministra Skarbu i ministra Sprawiedliwości. — Dembowski porusza sprawę konfliktu między dwoma reprezentantami Rządu i dymisji Gustawa Małachowskiego. — Po dyskusji Izba uchwała zakomunikowanie protokołu Rządowi. — Rozprawy nad artykułem II projektu o obronie Litwy i Rusi, przyjętym w redakcji Wielopolskiego. (D. S. III, 261—87).

49. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 5. V. 1831.

Obecni: Miączyński, Prażmowski, Dziecielski, Manugiewicz, Radziwiłł, Wodzicki, Gliszczyński, M. Kochanowski, Męciński, Wodziński, Rulikowski, A. Ostrowski, Bniński, Poletyło, Bronikowski, M. Potocki, Rembieliński, Bieńkowski, Lewiński, Koźmian, J. Krasieński, Dembowski (23)

Jasieński zapytuje o następstwa konfliktu między ministrami. — Odpowiedź Wielopolskiego. — Rozprawy w tej materji. — Marszałek odczytuje odezwę od Rządu Narodowego

¹ Jak wynika z zaznaczonego przy liście obecności rezultatu głosowania *affirmative* głosowali: Miączyński, Prażmowski, Dziecielski, Manugiewicz, Wodzicki, Gliszczyński, Kochanowski, Męciński, Ostrowski, Poletyło, Bronikowski, Rembieliński, Bieliński, Lewiński, Koźmian, Krasieński; *negative* zaś: Wodziński, Potocki, Bieńkowski, Dembowski.

co wywołuje dalsze rozprawy. — Izba oświadcza się przeciw urzędowemu przesłaniu protokółów. — Wniosek Swiniarskiego w sprawie procesu Cichockiego. — Dalsza dyskusja nad art. III i wstępem projektu o obronie Litwy i Rusi. — Przyjęcie ogółu projektu (D. S.) III, 287—319).

50. Posiedzenie prywatne 6. V. 1831.

Obecni: Miączyński, Prażmowski, Dzięcielski, Manugiewicz, Radziwiłł, Wodziecki, Gliszczyński, Nakwaski, M. Kochanowski, Męciński, Wodziński, A. Ostrowski, Bniński, Poletyło, Bronikowski, M. Potocki, Rembeliński, Bienkowski, Bieliński, Lewiński, Koźmian, J. Krasieński (22).

Odczytanie wyciągu z protokołu posiedzeń Rządu Narodowego o ściślejszem współdziałaniu poszczególnych ministrów. — Usprawiedliwienie się z nieobecności na posiedzeniach Senatu Rulikowskiego i Fr. Grabowskiego. — Sprawa urlopów senatorów (Vol. II k. 81).

Po odczytaniu protokołu ostatniego posiedzenia prezydujący s. w. Miączyński doniósł Senatowi o trzech nadesłanych na jego ręce podaniach:

1. Radca sekretarz generalny Rządu Narodowego przesłał wypis protokołu posiedzenia Rządu Narodowego względem zachowania potrzebnej jedności i harmonji w działaniach ministrów¹;

2. s. k. Rulikowski donosi, iż dla słabości zdrowia znajdować się na posiedzeniach Senatu dotąd nie mógł, lecz później zjechać nie omieszka;

3. podobnie uczynił s. w. Fr. Grabowski donosząc, iż chociaż do stolicy przybył, dla słabości zdrowia znajdując się na posiedzeniach Senatu nie może².

Wypis z protokołu, przez radcę sekretarza generalnego Rządu Narodowego nadesłany, polecił Senat w Izbie większej na posiedzeniu publicznem odczytać, odezwę s. k. Rulikowskiego do akt złożyć; a co się zaś tyczy przedstawienia s. w. Fr. Grabowskiego, znaczną większością głosów postanowiono, że Senat nie chce wcale brać na siebie udzielania senatorom zezwoleń na oddalenie się od urzędowania, choćby w kraj i na czas krótki wyjeżdżali, że to raczej jest udziałem prezydującego, który przytem względność na utrzymanie kompletu mieć powinien, że co do żadanego wyjazdu za granicę prezydujący względem udzielenia takowego porozumiewać się ma z Rządem, narreszcie, że na przedstawienie powyższe odpowiedź ma być wydaną nie w imieniu Senatu, lecz tylko w imieniu prezydującego³.

¹ Wypisu z protokołu posiedzenia Rządu Narodowego brak w protokółach Senatu; tekst jego *Dziennik Sejmowy* III, 321—2.

² Obu podań senatorów Rulikowskiego z 22 kwietnia z Krakowa i Grabowskiego z 2 maja z Warszawy w protokółach Senatu brak. Oryginały ich A. S. wol. 118 k. 21, 27—8. Jak z zaświadczenia lekarza wynika, Grabowski »dostał w tym czasie kalectwa-ruptury, jako do tego kalectwa łączą się inne defekta, dla których człowiek 80-letni potrzebuje używać lekarstw i zostawać pod ręką doktora«. Grabowski prosił jednocześnie o pozwolenie na wyjazd, bowiem wedle opinji lekarza, tenże nie może ciągle bawić w mieście, lecz powinien wyjechać na wieś na zdrowe powietrze.

³ W myśl tej uchwały prezydujący w. Miączyński pod datą 9 maja odpowiedział: »że mając

Poczem prezydujący Senatu zaprosił członków Izby senatorskiej do sali publicznych posiedzeń Senatu, w celu naradzenia się nad projektami sejmowi przedstawić się mającemi.

51. Posiedzenie prywatne 6. V. 1831.

¹ Obecni: Miączyński, Prażmowski, Dzieścielski, Manugiewicz, Radziwiłł, Wodzicki, Gliszczyński, Nakwaski, M. Kochanowski, Męciński, Wodziński, Bniński, Poletyło, Bronikowski, M. Potocki, Bieńkowski, Bieliński, Koźmian, J. Krasiński (19).

Sprawa współdziałania poszczególnych ministrów. — Plichta składa pełnomocnictwo bronięcia projektu o reprezentacji ziem zabranych. — Odczytanie projektu do prawa o zmniejszeniu kompletu Senatu. — Opozycja Nakwaskiego. — Dyskusja i przyjęcie projektu (Vol. II k. 82—3).

Po odczytaniu protokołu ostatniego posiedzenia i listy obecnych senatorów prezydujący s. w. Miączyński zagał posiedzenie, uwiadamiając Senat, że Rząd Narodowy, dowiedziawszy się o zaszłym nieporozumieniu pomiędzy swymi ministrami na posiedzeniu Izb Połączonych w dniu 2 maja r. b., zapobiec postanowił nadal podobnym sprzecznościom, wskazując, aby ciż ministrowie lub członkowie Rady Stanu, którzy dostaną polecenie bronięcia w imieniu Rządu projektu pod rozwałę Sejmu wniesionego, porozumiewali się z sobą przed zacząciem posiedzenia Izb; nadto tenże Rząd postanowił, iż żaden z członków Rady Stanu bez wyraźnego upoważnienia Rządu, które na piśmie prezydującemu w Izbie okazać powinien, w obronie lub opozycji wniesionego projektu stanąć nie jest mocen.

W skutku tego postanowienia Rządu Narodowego, r. st. sekretarz generalny Rządu Narodowego Andrzej Plichta złożył na ręce prezydującego wojewody upoważnienie swej władzy do bronięcia projektu o reprezentacji narodowej ziem litewskich, Wołynia, Podola i Ukrainy.

Następnie prezydujący s. wojewoda zaprosił sekretarza Senatu J. U. Niemcewicza do odczytania projektu do prawa, zmniejszającego komplet senatorów do czynności *extra* sejmowych¹.

S. k. Wodziński w imieniu komisjów sejmowych usprawiedliwiał potrzebę zmniejszenia kompletu.

S. k. Nakwaski oświadczył, że podobnie jak w miesiącu lutym tak i teraz jest przeciwko zmniejszeniu kompletu i był zdania, że większa jest potrzeba powiększenia, nie zaś zmniejszenia tego kompletu, zwłaszcza że doświadczenie nauczyło, że im bardziej zmniejszono komplet tem trudniej zebrać go przychodzi.

na teraz zapewniony komplet Senatu, nie upatruje żadnej przeszkody, tamującej wyjazd jw. pana wewnątrz kraju. Co się dotyczy mogącej wyniknąć potrzeby udania się do Krakowa, okoliczność ta ma styczność z Rządem, do którego wydanie paszportu należy, a przeciw temu ja również nie mam nic do nadmienienia... A. S. I. c. na odwrocie listu Grabowskiego.

¹ Projektu brak w protokołach Senatu; tekst jego *Diaryusz Sejmu* III, 448.

S. k. Wodziński uważał, że opozycja s. k. Nakwaskiego przy zmniejszeniu kompletu w miesiącu lutym prędzej dała się usprawiedliwić jak teraz, gdyż wtenczas zmniejszono komplet do czynności prawodawczych, teraz zaś do czynności *extra* sejmowych.

S. k. Nakwaski ponowił swoją opozycję i dodał, że nie pojmuje, dlaczego Senat zmniejsza ciągle swój komplet, gdy przeciwnie Izba Poselska powiększyć go zamierza.

S. k. Gliszczyński oświadczył się za zmniejszeniem kompletu, gdyż w Senacie zasiadający biskupi, ministrowie i generałowie mają inne obowiązki do urzędu swego przywiązane, które im nie pozwalają ciągle się na posiedzeniach znajdować.

S. k. Bieńkowski oświadczył się za zmniejszeniem kompletu nie tylko do osób 11, ale nawet do 7 zwłaszcza, że taki komplet w Trybunale Najwyższym najważniejsze sprawy rozstrzyga. Nadmieniał przytem o niedokładności przepisów statutu organicznego, dotyczących się unieważnienia sejmików i zgromadzeń gminnych, które dały powód do rozmaitego tychże tłumaczenia, i oświadczył, że w tym przedmiocie poda na ręce prezydującego stosowny projekt do prawa.

S. k. Męciński zwrócił uwagę Senatowi, że osobliwie w czasie letnim trudno jest prawny komplet Senatu zebrać, a zatem że zmniejszenie jest konieczne.

S. k. hr. Bniński również za zmniejszeniem kompletu przemówił.

Gdy s. k. Nakwaski poprzestał czynić opozycję, prezydujący zapytał się senatorów, czy jednomyślnie wniesiony projekt przyjmują, a skoro żaden z członków Senatu nie oświadczył się przeciwko temu i nie żądał wotowania, zatem wniesiony projekt za przyjęty ogłosił, a posiedzenie publiczne do dnia 9 na godzinę 10 z rana tenże prezydujący odłożył.

52. Posiedzenie prywatne 7. V. 1831.

Obecni: Miączyński, Prażmowski, Dzięcielski, Manugiewicz, Radziwiłł, Wodzicki, Gliszczyński, Nakwaski, M. Kochanowski, Męciński, Wodziński, A. Ostrowski, Poletyło, Bronikowski, M. Potocki, Bieliński, Lewiński, Koźmian, J. Krasieński, Dembowski (20).

Rozpatrzenie zgłoszeń kandydatów na senatorów. — Ułożenie i zatwierdzenie listy kandydatów. — Głosowanie i wybranie 8 kandydatów (Wol. II k. 84—5).

Po odczytaniu i zatwierdzeniu protokołu ostatniego posiedzenia deputacja Senatu do rozbioru szczegółowych podań i do ułożenia ogólnej listy wybierać się mających kandydatów, na posiedzeniu z dnia 22 kwietnia r. b. wyznaczona, zdała sprawę z poruczonych sobie czynności w następującej treści:

Z rozbioru szczegółowych podań, stosownie do przepisanej wzoru w kancelarji Senatu złożonych, wykazało się 27 do kandydacji na dostojęństwo senatorskie przedstawionych, z których jeden acz dostatecznie wykwalifikowany i już dawniej na kandydata do Senatu podawany, na własne żąda-

nie jego został na teraz wykreślony. Dwaj zaś inni, nie zdążywszy dostarczyć prawem wskazanych kwalifikacyj, podobnie wykreślonymi zostali.

W dalszym ciągu sprawozdania przedstawioną wątpliwość: »Czyli do ilości podatków, jaką każdy z podanych do Senatu kandydatów w myśl art. 111 ustawy konstytucyjnej opłacać winien, podatku z gruntów włościańskich, jako to podymne i liwerunki do skarbu publicznego wnoszone mogą być na karb właściciela rachowane?«, — Senat rozstrzygnął w sposobie następującym, iż wszelkie tego rodzaju opłaty jako nie do osób, lecz do gruntu przywiązane, za które właściciel tegoż gruntu odpowiadać musi, nie mogą być inaczej jak na karb jego rachowane.

Po takowem przedwstępnych kwestyj załatwieniu, po odczytaniu i za-twierdzeniu złożonej przez deputację ogólnej listy wybieralnej, i po rozpisanu rzeczony listy na tyle egzemplarzy, ile się znajdowało obecnych na posiedzeniu senatorów, przystąpiono do sekretnego kreskowania na ośmiu przedstawic się mających kandydatów, a gdy z rozbioru podkreślonych list jedna z siedmiu tylko podkreślonych obejmująca unieważnioną została, z resztujących przeto 20 wykazał się następujący rezultat :

1) J. W. Władysław hr. Ostrowski	miał kresk . .	18.
2) » » Franciszek Wężyk	» » . .	13.
3) » » Izydor Krasieński	» » . .	12.
4) » » Antoni Kochanowski	» » . .	11.
5) » » Franciszek Sołtyk	» » . .	11.

Każdy przeto jako już istotną większością kresk wybrany, zamieszczony został na podać się mającej liście kandydatów.

W dalszym porządku otrzymali :

6) J. W. Kasper Potulicki	miał kresk . .	10.
7) » » Piotr Łubieński	» » . .	10.
8) » » Ludwik hr. Małachowski	» » . .	9.
9) » » Ludwik Łempicki	» » . .	8.
10) » » Andrzej Walchnowski	» » . .	7.
11) » » Augustyn Słubicki	» » . .	7.
12) » » Ksawery Niesiołowski	» » . .	7.
13) » » Ignacy Cieszkowski	» » . .	7.
14) » » Ksawery Brzostowski	» » . .	5.
15) » » Wojciech Ostrowski	» » . .	5.
16) » » Tomasz Skarzyński	» » . .	5.
17) » » Jan Augustowski	» » . .	3.
18) » » Kazimierz Bystrzonowski	» » . .	3.
19) » » Kantorbery Tymowski	» » . .	3.
20) » » Sebastjan Dembowski	» » . .	2.
21) » » Aleksander Pruszek	» » . .	2.

22) J. W. Gabrjel Podowski	miał kresek . . .	1.
23) » » Jan Nepomucen Siemieński » »	. . .	1.
24) » » Ferdynand Walewski » »	. . .	0.

Ogół zapisanych kresek, rachując po 8
na każdej liście wynosi 160.

Wskutek następnego wotowania otrzymali istotną większość kresek :

1) Ludwik hr. Małachowski, 2) Kasper Potulicki, 3) Piotr Łubieński, którzy łącznie z pierwszymi na podać się mającej Izhom Połączonym liście kandydatów umieszczeni zostali.

Przy podaniu zaś takowej listy dołączonym być ma stosownie do przepisów art. 48 st. org. o Senacie dosłowny wypis protokołu dzisiejszego posiedzenia.

53. Posiedzenie publiczne 9. V. 1831.

Obecni: Miączyński, Prażmowski, Dzięcielski, Manugiewicz, Radziwiłł, Wodzicki, Nakwaski, M. Kochanowski, Męciński, Wodziński, A. Ostrowski, Bniński, Poletyło, Bronikowski, M. Potocki, Bieńkowski, Bieliński, Koźmian, J. Krasiński, Dembowski (20).

Wniesienie ponowne projektu do prawa o reprezentacji ziem zabranych. — Przemówienie referenta komisji sejmowej Potockiego i referenta rządowego Plichty. — Dyskusja (Wol. II k. 86—94)

Prezydujący s. w. Miączyński zagał posiedzenie i wezwał s. k. Michała hr. Potockiego do wniesienia projektu o reprezentacji ziem litewskich, Wołynia, Podola i Ukrainy, który to projekt już był na posiedzeniu z dnia 27 z. m. wprowadzony i jedynie na żądanie Rządu do komisji sejmowych napowrót odesłany został, teraz zaś stosownie zmodyfikowany przyszedł powtórnie pod decyzję Senatu.

S. k. Michał hr. Potocki zabrawszy głos tak przemówił: »Projekt dopiero odczytany na dniu 27 kwietnia wprowadzony do Senatu, na żądanie j. w. o. ministra Spraw Wewnętrznych napowrót do komisji zwrócony, stosownie do uczynionych ze strony Rządu wniosków zmodyfikowany przychodzi teraz pod waszą szanowni mężowie decyzję. Celem jego jest wskazać współbraciom naszym, od lat 40 od nas oderwanym, sposób wybierania posłów, którzyby łącznie z nami w tej dawnej ojców naszych prawodawczej świątyni radzili nad ustaleniem bytu narodowego.

Blisko pół wieku minęło, jak obca przemoc, domowe rozterki i dawny bezrząd podkopały to przedmurze Europy, które przez kilka wieków napady barbarzyńców Wschodu wstrzymywało i zasłaniało od podbicia reszty chrześcijańskich ludów; a jeżeli ojcowie nasi tak chlubny mieli udział w obronie europejskich narodów, i nam niemniej zaszczytny wskazany jest zawód wstrzymania przewagi, jaką olbrzym północy na cywilizację innych ludów wymierzyć zamyślał.

Nękami 15-sto letnim uciskiem, wyrzuci z swobód uroczyste nam zaręczonych podnieśliśmy śmiało czoło, odważyliśmy się ufni w dobroci sprawy

naszej dźwignąć oręż za wolność i niepodległość. Bóg pobłogosławił naszym świętym zamiarom, Jego łaską wsparci już świetne odnieśliśmy zwycięstwa. już niektóre prowincje odpowiadając wezwaniu naszemu podniosły oręż przeciwko ciemnizy swoim, niezbędną jest zatem potrzebą wskazać im sposoby i możność połączenia sił wspólnych ku wspólnej obronie.

Na dniu piątkowym uchwalone w Izbach Połączonych łączy napowrót rozszarpane Ojczyzny naszej prowincje, zapewnia jej mieszkańcom prawo i obronę; dzisiejszym projektem do wspólnych wzywamy ich narad.

W układzie projektu tego komisje starały się trzymać ściśle zasad przyjętych w odpowiedzi Izb sejmujących na adres Litwinów i Wołynianów, a jeżeli co do wieku wybierać się mianych posłów odstąpiły od zasad dawnego prawodawstwa polskiego, uczyniły to jedynie na wniosek delegowanego od Rządu. Przypuszczając wybór deputowanych z miast mniemały, że w tej mierze należało się zastosować do ustaw u nas przyjętych, tem bardziej gdy konstytucja 3-Maja już takowych przypuszczała delegowanych i lubo tylko z głosem doradczym, miejsce im jednak pomiędzy reprezentantami wskazywała. Sądziły przytem, że środek ten przywiąże znaczną liczbę mieszkańców tamtego kraju.

Przystępując teraz do rozbioru samego projektu winienem główne jego wskazać zasady, jako też i powody, które skłoniły komisje do przyjęcia takowych, a najprzód co do składu Senatu, trzymając się ściśle przyjętego *principium*, że nie nową tworzymy Polskę, lecz tylko dawną wskrzeszamy, powołani są do Senatu ci wszyscy, którzy w Senacie polskim zasiadać prawo mieli.

Co do biskupów grecko-dyzunickich ten sam im położono warunek, jaki postanowiony był na Sejmie Czteroletnim.

Gdy jednakowoż liczba tak powołanych możeby nie odpowiadała stosunkowej liczbie senatorów do członków Izby Poselskiej, komisje przymuszone zostały zastosować się do prawa na teraźniejszym Sejmie ustanowionego dla dopełnienia brakujących miejsc.

Powtóre co do wyborów posłów mniemały komisje, że wypadało zachować miejscowe zwyczaje, z tą tylko zmianą jaka z dawnych ustaw polskich wynika, i lubo teraz jedynie tylko ci, co są właścicielami 8 dymów, mają prawo do głosowania, podług projektu przypuszczeni są do tego prawa wszyscy, którzy jakkolwiek własność gruntową posiadają bez żadnego ograniczenia.

Na wniosek delegowanego od Rządu rozciągnęły komisje prawo to do zastawnych posiadaczy, lecz na powtórnej sesji przy odczytaniu redakcji zrobiono uwagę, że przypuszczenie takowe zastawników do prawa głosowania, dawałoby powód do wielu nadużyć przez łatwość pozyskania kresiek, nadaniem podrobionych zastaw, które zaraz po wyborach wykupione być mogły i z tego powodu warunek ten z projektu wypuszczonym został. Że jedna-

kowoż znajduje się w tamtych krajach rodzaj własności wynikający z eksdywizjów, w której możność odkupu poprzednim właścicielom zastrzeżona jest, mniemały komisje, że posiadaczy takowych do prawa głosowania przypuścić należy.

Co do wieku w którym wyborcom prawo głosowania się przyznaje, zastosowano się zupełnie do dawnych praw polskich, które i teraz w tamtych krajach są w wykonaniu, bez uwagi na różnice jaka między niemi a naszymi ustawami zachodzi.

Nie znajdując komisje ani w dawnych ustawach ani w teraźniejszych żadnych przepisów względem sposobu wybierania deputowanych z miast, prawa nasze do tamtych zastosowały wyborów.

Gdy przyszło do oznaczenia warunków wybieralności, lubo jednomyślnie zgodzono się, ażeby jak najmniej trudności wskazywać, gdy przyszło jednak do oznaczenia wieku, zdania rozdawane się ukazały. Większość komisyj zgodnie z wnioskami delegowanego od Rządu, zdecydowała, że lat 30 są niezbędne, ażeby w Izbie Prawodawczej zasiąść; drudzy, których i ja zdanie dzieliłem, twierdzili, że i pod tym względem ograniczać nie wypada woli wyborów, a tem mniej praw naszych im narzucić i mniemali, że przyjęć należy lat 24 jako odpowiednie ustawie Czteroletniego Sejmu, na mocy której ostatnie odbywały się wybory.

Obawa, ażeby stosując się do dawniej w Polsce przyjętych zwyczajów, posłowie i deputowani przybywający do nas nie znaleźli się opatrzeni instrukcjami, któreby mogły ograniczyć działalność ich do niektórych tylko przedmiotów, komisje osądziły potrzebę w artykule 9 wskazać czynności. względem których narady sejmowe odbywać się i co do pierwszego ustępu artykułu tego z delegowanym od Rządu się zgodziły. Lecz co do drugiego ustępu, w którym zastrzeżone jest, że w przypadku gwałtownej potrzeby tak zebrany Sejm upoważniony jest do stanowienia względnie wyboru dynastji i ułożenia konstytucji, minister Spraw Wewnętrznych przeciwnego był zdania, twierdząc, że tak ważne przedmioty do oddzielnego Sejmu odłożone być winny. Gdy jednakowoż przewidzieć nie można, czyli w przypadku rozpoczętych negocjacji nie zasłaby konieczna potrzeba wyrzeczenia względem wyboru dynastji, że niezbędną jest rzeczą wskazać zasady konstytucyjne, które łączyć nas mają z przyszłym kraju tego monarchą i wybór sam wyrzeczeniem takowym uprzedzić: osądziły komisje, że ustęp ten w proponowanym projekcie zamieszczonym być winien, ażeby przybyli do nas posłowie i deputowani nawet w tak ważnych przedmiotach nie wzbraniali się zdanie swoje wynurzyć, twierdząc że nie mają do tego potrzebnego upoważnienia.

Wyluszczywszy tym sposobem główne projektu tego zasady i powody, które skłoniły komisje do ich przyjęcia, szczegółowy rozbiór projektu przekona was, szanowni mężowie, czyli odpowie zamierzonemu celowi, i czyli

w ułożeniu jego nie odstąpiono od zasad wyjawionych w odpowiedzi Izby sejmujących na adres przez Litwinów i Wołynianów podany*.

R. st. Andrzej Plichta zwrócił uwagę Senatowi, że projekt wniesiony mówi o reprezentantach ziem litewskich, Wołynia, Podola i Ukrainy, na sejmie nadzwyczajnym zebrać się dopiero w Warszawie mającym. Ponieważ zaś Izba Poselska nie zadecydowała dotąd względem odnowienia swego, a Rząd jak najmocniej oświadczył się przeciwko temuż odnowieniu i mniema, że reprezentanci Litwy, Wołynia, Podola i Ukrainy przybędą jedynie w celu powiększenia dzisiejszego składu Izby Poselskiej: z tych powodów radca stanu wniósł inną redakcję projektu, która zmieniała zasadę o Sejmie nadzwyczajnym w oryginalnej redakcji przyjętą.

S. k. Wodziński żądał, aby projekt, w imieniu komisji rządowych przez s. k. M. hr. Potockiego wniesiony, zacząwszy od wstępu częściowo był dyskutowany, a przy każdym szczegółowym motywie lub artykule tak senatorom jako i radcy stanu w imieniu Rządu redakcję proponować będzie wolno.

S. k. Dembowski uczynił przedstawienie, aby naprzód nad ogółem zaczęła się dyskusja, poczem dopiero w szczegóły rozstrząsane być powinny, gdyż taki jest porządek sejmowania.

S. k. Wodziński wnosił, aby Izba przedewszystkiem zdecydowała, którą zasadę w projekcie przyjmuje, czy oryginalną, czyli też przez Rząd proponowaną.

S. k. Antoni hr. Ostrowski zwrócił uwagę Senatowi, że reprezentanci dyskutują właśnie w obecnej chwili kwestję, czy ma być Izba Poselska odnowiona lub nie, a zatem nie należy się Senatowi spieszyć z wydaniem decyzji co do dwóch wspomnianych zasad dla uniknienia sprzeczności.

S. k. Rembieliński popierał wniosek s. k. hr. Ostrowskiego.

S. k. hr. Męciński twierdził przeciwnie, że zasada względem Sejmu nadzwyczajnego w tym projekcie przyjęta bynajmniej nie ma związku z wyrażeniem Izby Poselskiej o odnowieniu, które nie może być jak tylko częściowe.

S. k. Kochanowski zgadzał się w zdaniu z senatorem hr. Męcińskim, zwłaszcza że statut organiczny odnowienie Izby Poselskiej co lat 2 w trzeciej części przepisuje, czas ten dotąd nie upłynął, a zatem mandat teraźniejszych posłów trwa dopóty, dopóki nowo wybrani podług prawa miejsc ich nie zajmują. Lecz i te nowe wybory na mocy dotąd istniejących przepisów razem odbyć się nie mogą w celu odnowienia całej Izby Poselskiej.

S. k. hr. Józef Krasiński podzielał opinię tych, którzy sądzili, że Senat zawiesić powinien decyzję swoją co do zasady przez Rząd proponowanej dopóki Izba Poselska o swem odnowieniu nie wyrzeczy.

S. k. Nakwaski żądał, aby przystąpić do dyskusji projektu, nie czekając na decyzję Izby Poselskiej.

S. k. hr. Męciński uważał, że projekt obecnie pod dyskusję przejść mający podany został do łaski przez pos. Świdzińskiego, a zatem nie w Senacie, lecz w Izbie Poselskiej powinien wprzód być dyskutowany.

S. w. prezydujący Miączyński oświadczył się za światłą uwagą s. k. hr. Męcińskiego.

S. k. hr. Potocki odpowiadając na dwa powyższe głosy utrzymywał, że ponieważ projekt obecny podany został przez pos. Świdzińskiego na posiedzeniu Izb Połączonych, a zatem w każdej z dwóch Izb zarówno inicjowany być może.

S. k. Wodziński zupełnie podzielał zdanie s. k. hr. Potockiego i żądał, ażeby bezzwłocznie przystąpiono do dyskusji szczegółowych artykułów, zachowując wstęp na ostatek, a to stosownie do zapadłego zdania w obu Izbach Połączonych przez dep. Wołowskiego wniesionego.

S. k. Bieńkowski przychylił się do wniosku s. k. hr. Ostrowskiego. Co zaś do s. k. Wodzińskiego oświadczył, że jego żądanie, aby dyskusja wstępu na koniec odłożoną została, nie zgadza się ze zdrową logiką. Zgoła dyskutowanie projektu uważał za przedwczesne.

S. k. Kochanowski i r. st. Plichta odpowiedzieli na głos s. k. Bieńkowskiego, że zamienienie wniesionego projektu w prawo bynajmniej nie jest przedwczesne, zwłaszcza że w obecnej epoce jeden dzień o losie tych prowincyj stanowić może.

S. w. prezydujący oświadczył, że wyrażenie prawa: »projekt w tej Izbie ma być naprzód dyskutowany, w której podany został« jest jasne, wyraz bowiem »Izba« nie stosuje się do miejscowości, lecz maluje ciało moralne i właśnie (projekt) pos. opoczyńskiego jako członka Izby Poselskiej w tejże Izbie podany został. Następnie s. w. prezydujący uczynił kwestję, »czy projekt wniesiony ma być w Izbie Senatorskiej naprzód dyskutowany czy nie?«

Po światłym głosie s. k. Kochanowskiego, który wykazał, iż projekt, nad którym już prawie dyskutować zaczęto, uchylony być nie powinien, kwestja ta upadła.

Przedstawił nakoniec s. w. prezydujący kwestję, czy ma być zaraz projekt dyskutowany, czy nie?

Większość głosów oświadczyła się za bezzwłocznem zaczęciem dyskusji. Lecz prezydujący z powodu spóźnionej pory odroczył posiedzenie do dnia następującego do godziny 10 z rana.

54. Posiedzenie publiczne 10. V. 1831.

Obecni: Miączyński, Dziecielski, Manugiewicz, Radziwiłł, Wodzicki, Nakwaski, M. Kochanowski, Męciński, Wodziński, A. Ostrowski, Bniński, Poletyło, Bronikowski, M. Potocki, Bieńkowski, Peliński, Lewiński, Koźmian, J. Krasiński, Dembowski (20).

Odrzucenie przez Izbę Poselską projektu do prawa o zmniejszeniu kompletu Senatu do czynności *extra sejmowych*. — Prośba chorego Wichlińskiego o pozwolenie na wyjazd

do wód zagranicznych. — Dalsza dyskusja nad projektem o reprezentacji ziem zabranych. — Sprawa rozległości ziem polskich. — Sprawa dyzunitów i b. senatorów niepodległej Rzeczypospolitej. — Głosowanie nad sprawą senatorów dawnej Rzeczypospolitej i nieuznanie ich mandatu (Wol. II k. 95—8).

Po odczytaniu protokółów dwóch ostatnich posiedzeń prezydujący senator wojewoda Miączyński uwiadomił Senat¹ najprzód, że Izba Poselska projekt do prawa, zmniejszającego komplet Senatu do czynności *extra* sejmowych przez Izbę Senatorską jednomyślnie przyjęty, większością głosów 65 przeciwko 8 odrzuciła; powtórze że s. k. Wichliński, usprawiedliwiając swą nieobecność na posiedzeniach sejmowych chorobą, nadesłał świadectwo lekarzy i żąda, aby mu wolno było dla poratowania zdrowia wyjechać do wód karlsbadzkich i tüplitzkich¹. Poczem tenże prezydujący dał głos s. k. Dembowskiemu w dalszym ciągu położonej przez onego na poprzednim posiedzeniu kwestji, czy dyskusja nad ogółem projektu ma poprzedzić dyskusję szczegółów jego, czy przeciwnie?

S. k. Dembowski a następnie i s. k. Kochanowski wykazali, że dyskusja nad ogółem poprzedzić powinna dyskusję szczegółów, gdyż wprzód potrzeba być obeznanym z zasadami przedmiotu, a dopiero zastanawiać się nad stosownem rozwinięciem tychże czyli nad redakcją.

Zaś senatorowie k-owie Nakwaski i hr. Męciński utrzymywali, że wprzód potrzeba poznać szczegóły, gdyż od ich zgłębienia zdanie o ogóle zależy.

S. w. prezydujący zwrócił w tem miejscu Senatu uwagę na to, że projekt pod rozbiorem będący wychodził z tej głównej zasady, iż Sejm, którego skład i cele urzǳa, chciał mieć sejmem nadzwyczajnym, z odnowionych członków Izby Poselskiej teraźniejszego Królestwa i reprezentantów ziem dawnej Polski wyswobodzających się utworzonym. Lecz gdy ta zasada projektu na wstępie jego wynurzona, przeciwko której Rząd Narodowy obstawał wraz z celami w artykule 9 zamierzonymi, w skutku obszernej dyskusji na wczorajszym posiedzeniu nie utrafiła do przekonania Senatu, gdy prócz tego Izba Poselska wniosek odnowienia swej Izby znalazła na teraz niestosownym i tenże do dalszego czasu odłożyła, przeto projektowi pod rozwagę Senatu zostającemu dwa już tylko towarzyszyć będą główniejsze względy, to jest powołanie do obecnie istniejącego Sejmu reprezentantów ziem zaburzańskich i zaniemeńskich, jako też urządzenie ich wyboru. Dyskusja więc nad ogółem nie zabierze wiele czasu, ani zostanie bez korzyści.

Zgodzono się zatem na rozstrząsanie wprzód zasad projektu.

S. k. Dembowski zastanawiając się nad ogółem jego uważał, że wcale nie odpowiada celowi, a to z następujących przyczyn, że atrybucje ułożenia karty konstytucyjnej, elekcji króla, stanowienia praw o wyborach,

¹ Listu tego w protokóle Senatu niema. Oryginał jego A. S. 118 k. 31, z adnotacją: »świadectwo doktora zwrócono interesantowi«.

atrybucje najważniejsze, nadaje sobie Sejmowi mającemu się składać z tak małej liczby reprezentantów, z reprezentantów, z których każdy jest w innym stosunku z tymi, których reprezentuje. W reprezentacji teraźniejszego Królestwa stan ziemian czyli szlachty wysyła większą liczbę reprezentantów w stosunku do stanu miejskiego. W projekcie tym jeszcze mniej na ten stosunek miano uwagi. Wiadomo, że w gubernji chersońskiej tudzież w Kurlandji i Inflantach jest wiele miast handlowych, które po kilku deputowanych wysyłać mogą, na co żadnego nie miano względu w układzie niniejszego projektu. Sądził dalej, że prawo o wyborach, prawo w Rządzie konstytucyjno-reprezentacyjnym najważniejsze, poprzedzić powinno zwołanie Sejmu, mającego mieć atrybucje projektem niniejszym wskazane. Oświadczył nakoniec, że jest jego zdaniem, aby projekt niniejszy do komisjów odesłany został, które zasiągnąwszy statystycznych wiadomości lepiej go zapewne do prawdziwych potrzeb kraju zastosują.

S. k. Michał hr. Potocki zwrócił uwagę s. k. Dembowskiego, że gdy zasada o Sejmie nadzwyczajnym przez decyzję Izby Poselskiej z dnia 9 maja upadła, a zatem Sejm ten nie będzie miał tak ważnych atrybucyj, jakie mu projekt niniejszy naznacza, gdy zaś reprezentanci do składu teraźniejszego Sejmu przybędą, prawo o wyborach do potrzeb kraju zastosowane zapewne ustanowionem zostanie.

R. st. Plichta wchodząc w słuszność uwag s. k. Dembowskiego to jeszcze dodał do głosu s. k. Potockiego, że byłoby niesprawiedliwością, gdyby Sejmowi podług projektowanego prawa zebranemu tak ważne czynności, jak projekt opiewa, powierzone być miały.

Senatorowie k-owie Wodziński i hr. Męciński przyznając słuszność uwagom s. k. Dembowskiego żądali wotowania nad kwestją, czy Sejmowi podług projektowanego prawa zebranemu służyć mają atrybucje wymienione, to jest, czy Sejm ten będzie nadzwyczajny, czy nie?

Po krótkiej dyskusji co do położenia kwestji zgodzono się, aby radca Stanu stosownie do zasady przez Rząd przyjętej odczytał redakcję projektu.

R. st. Plichta za danym sobie głosem uczynił zadosyć żądaniu Izby odczytawszy redakcję wstępu, która brzmi jak następuje:

Wstęp do projektu *Diaryusz Sejmu III*, 567.

S. k. Bieńkowski uważał, że wstęp jest czczy, płonny, żadnych nie zawierający dyspozycji, a zatem niepotrzebny.

S. w. prezydujący w odpowiedzi na głos powyższy oświadczył, że znajduje potrzebę usprawiedliwienia na wstępie powodów, jakie skłoniły Sejm teraźniejszy do uchwalenia tego prawa, aby się nie zdawało, że wyjarzmiającym się ziomkom naszym prawa narzucać chcemy.

S. k. hr. Bniński dodał do tego, że gdyby prawo to było cywilne, uwaga s. k. Bieńkowskiego miałaby miejsce, lecz że to jest prawo polityczne, motywa zatem są koniecznie potrzebne.

S. k. Dembowski żądał, aby na wstępie gdzie jest powiedziano, aby wszystkie części dawnego Królestwa Polskiego miały udział i t. d., aby wyszczególnić, które części my tu uważamy, czy Polskę przed traktatem grzymuńskim, czy Polskę przed pierwszym podziałem, czy przed drugim, czy nakoniec przed ostatnim rozbiorem.

S. k. Bieńkowski odpowiedział na głos powyższy, że oznaczenie granic Królestwa Polskiego zostawione jest traktatom i zwycięskiemu orężowi wojsk narodowych; zakończył w tych wyrazach, że gdyby nawet z Rygi i Czerniechowa reprezentanci na Sejm nasz przybyli, jako dawnych współziomków przyjąć ich powinniśmy.

S. w. prezydujący oświadczył, że ogólne wyrażenie w tym względzie jest najstawniejsze, ci bowiem, co będą chcieli połączyć się z nami, co nie zapomnieli, że są Polakami, zapewne reprezentantów swoich na Sejm Narodowy przyszlą, ci zaś, co przeciwne mieć będą chęci, do prawa tego nie zastosują się. Poczem prezydujący zamknął dyskusję i poddał pod wotowanie wstęp do projektu podług redakcji radcy Stanu, który większością głosów 17 przeciwko 3 przyjęty został.

Art. 1 prawie bez dyskusji przyjęto z tą tylko różnicą, że zamiast »gubernie przybiorą nazwiska województwa« poprawiono »gubernie nazywać się będą województwami«.

Wzięto nakoniec pod dyskusję art. 2 projektu.

S. k. Dembowski uważał, że redakcja artykułu jest niedokładna. Przy końcu n. p. jest mowa o jakimś stosunku senatorów do posłów, którego prawo nie przewidziało.

S. k. Kochanowski był tego zdania, że wyrażenie, o którym s. k. Dembowski mówi, jest konieczne, gdyż stosunek senatorów do posłów w prawie jest oznaczony, aby liczba senatorów nie przechodziła połowy posłów i deputowanych. Co do powołania biskupów grecko-nieunickiego obrządku sądził, że to nie może nastąpić przed utworzeniem synodu, o którym ten projekt wzmiankuje.

Senatorowie kowie Ostrowski i Męciński oświadczyli, że są za powołaniem biskupów grecko-nieunickiego obrządku do Senatu Polskiego z tem zastrzeżeniem, aby ciż biskupi wyprzysięgli się zupełnie supremacji cesarza rosyjskiego w rzeczach duchownych.

Radca stanu przedstawił Izbie, że powołanie biskupów grecko-wschodniego obrządku do Senatu Polskiego pod warunkami, jakie projekt przepisuje, zniechęciłoby tychże biskupów i pozbawiło przyjaznej pomocy tych osób, które na wyobrażenia gminu nieograniczony wpływ wywierają.

S. k. Nakwaski oświadczył się przeciw powołaniu do Senatu senatorów dawnej Rzeczypospolitej Polskiej, większa bowiem część dotąd żyjących kreowana została podczas spisku targowickiego. »W cóżby się (rzekł

s. Nakwaski) zamienił Senat Polski, gdyby ludzie splamieni taką zbrodnią, jaką jest zabójstwo własnej Ojczyzny, w gronie naszym zasiedli?«.

S. bp augustowski oświadczył się przeciwko powołaniu do Senatu biskupów grecko-dyzunickiego obrządku, przytaczając zdanie Horacjusza: *Greca mercatur fides*, wyrzeczone o charakterze starożytnych Hellenów; przeciwnym był powołaniu biskupów tak zwanego greckiego wyznania. Wspomniał na koniec o intrygach Katarzyny II, która duchownych tego wyznania na zgubę Polski używała.

S. k. Bieńkowski sądził, że nie tylko biskupów grecko-dyzunickich, ale superintendentów i innych naczelników wyznań ewangelickich do Senatu powołać należy, aby się nie zdawało, że jednemu wyznaniu chrześcijańskiemu nad drugim pierwszeństwo dajemy.

S. k. Kochanowski odpowiedział na głos powyższy, że ponieważ superintendenci nie są biskupami, a zatem tylko jako osoby cywilne na kandydatów podawani i senatorami obierani być mogą, w dowód czego przytoczył s. k. Bronikowskiego, który także podobno jest superintendentem czyli biskupem ewangelickim, a przecież nie *de jure*, tylko na mocy oddzielnej nominacji z chlubą w gronie Senatu zasiada.

S. k. hr. Bniński był tego zdania, że wszystkich senatorów z tamtych prowincyj wybierać należy stosownie do zasad u nas przyjętych.

S. k. M. Potocki uważał, że przyjęcie takiej zasady byłoby niejako narzuceniem im praw naszych, czego wszakże czynić nie chcemy.

S. k. Bniński powołał się na głos s. k. Nakwaskiego i wykazał, że wybory senatorów są jedynym środkiem zaradczym przeciwko wejściu do Senatu senatorów, przez konfederację targowicką kreowanych.

Nakoniec s. k. hr. Bniński odczytał stosowną do uwag swoich redakcję art. 2, która brzmi jak następuje:

Artykuł z projektu *Diarjusz Sejmu* III, 567—8.

Poczem s. prezydujący poddał pod wotowanie kwestję, czy senatorowie dawnej Rzeczypospolitej Polskiej mają być powołani do Senatu Królestwa, czy nie?

Większość głosów rozstrzygnęła *negative* czyli za nowymi wyborami stosownie do redakcji s. k. hr. Bnińskiego.

Nakoniec prezydujący odroczył posiedzenie do dnia następnego do godziny 10 z rana.

55. Posiedzenie publiczne 11. V. 1831.

Obecni: Miączyński, Prażmowski, Dięcielski, Manugiewicz, Wodzicki. Nakwaski, M. Kochanowski, Męciński, Wodziński, A. Ostrowski, Poletyło, Bronikowski, M. Potocki, Kemieliński, Bieńkowski, Bieliński, Lewiński, Koźmian, Dembowski (19).

Sprawa pozwolenia na wyjazd do wód Wichlińskiemu. — Dalsza dyskusja nad projektem do prawa o reprezentacji ziem zabranych. — Wotowanie i przyjęcie projektu (Wol. II k. 99—100).

Po odczytaniu listy obecnych i protokołu ostatniego posiedzenia s. w. Miączyński prezydujący ponowił zapytanie (na posiedzeniu z dnia 10 b. m. uczynione), czy Senat zezwala s. k. Wichlińskiemu wyjechać dla poratowania zdrowia do wód zagranicznych, czyli też nie?

S. k. Kochanowski był tego zdania, że kiedy Senat jest w prawnym komplecie s. k. Wichliński oddalić się może, jeżeli tylko paszport od Rządu Narodowego uzyska.

S. k. Ostrowski żądał, aby prezydujący nikomu z senatorów oddalić się ze stolicy nie pozwolił, dopóki nowe wybory nie nastąpią.

Gdy żądanie s. k. Wichlińskiego udania się zagranicę zostało nierozstrzygnięte¹, prezydujący zagaił dalszy ciąg obrad nad projektem wczoraj nieukończonym i wezwał r. st. sekretarza generalnego Rządu Plichtę do odczytania art. 2 projektu o reprezentacji ziem litewskich, Wołynia, Podola i Ukrainy według redakcji s. k. hr. Bnińskiego.

Radca stanu odczytawszy wzmiankowaną redakcję usprawiedliwiał się z zarzutów przez niektórych członków Senatu czynionych².

S. k. Kochanowski poprzestał przy redakcji art. 2, przez s. k. Bnińskiego proponowanej. żądał tylko, aby szanowni ze wszechmiar senatorowie dawnej Rzeczypospolitej Polskiej Cieciszowski przedtem biskup łucki a teraz arcybiskup mohylowski i Sołtan marszałek nadworny litewski wprost na kandydatów do Senatu podani zostali.

Wiele głosów objaśniło, że ten wniosek dopiero przy podawaniu kandydatów miejsce mieć może.

S. k. Dembowski uważał, że wspomnienie o kwalifikacji na godność senatorską w art. 2 jest niepotrzebne, gdyż szlachta tamecznych prowincyj bardzo małe opłaca podatki, a zatem niktby się może taki nie znalazł, któryby mógł zadosyć uczynić przepisany przez nasz statut warunkom. Mnie-mał nakoniec, że wypuszczenie wyrażenia »stosownie do praw swoich« zara-dzi tej niedogodności.

Poczem artykuł ten jednomyślnie przyjęto.

Wzięto z kolei pod dyskusję art. 3, przepisujący wybór posłów po jednym z każdego powiatu i deputowanych po jednym z miast gubernialnych czyli wojewódzkich oprócz Wilna, z którego trzech, tudzież upoważniający Rząd do formowania tymczasowie gminnych okręgów z kilku małych miasteczek, mających razem jednego deputowanego na Sejm wybierać.

¹ W odpowiedzi na list Wichlińskiego prezydujący Miączyński pod dniem 14 maja pisze: »Na mocy uprawnienia mi służącego mam zaszczyt j. w. senatorowi kasztelanowi donieść, iż komplet Senatu będąc na teraz zapewniony oddalenie się j. w. pana od urzędowania na cztery tygodni wewnątrz kraju nie znajduje żadnej przeszkody. Co się tycze żądanego wyjechania za granicę okoliczność ta należy do Rządu Narodowego, do którego j. w. pan udać się raczysz« (A. S. v. 118 k. 30).

² Zarówno artykułu z projektu jak i następnych artykułów w protokóle posiedzenia Senatu niema; tekst ich *Diarjusz Sejmu* III, 567—9.

Senatorowie kowie Kochanowski i Dembowski żądali wyraźnego oznaczenia, które miasta i w jaki sposób mają prawo wyboru deputowanych utrzymując, że ta atrybucja do władzy prawodawczej należy.

S. k. Rembieliński zwrócił uwagę dwóch wspomnianych senatorów, że organizacja okręgów gminnych na mocy dotychczasowych praw należała do Rządu, więc i teraz należyć może, nie przesądzając bynajmniej przyszłym w tej mierze rozporządzeniom Sejmu.

Prezydujący poddał redakcję art. 3 pod wotowanie, która większością głosów przyjęta została.

Art. 4 podług oryginalnej redakcji tymi uległ zmianom, że nietylko własność ziemską lub kolokację posiadający, lecz nadto zastawnicy i czynszownicy stały czynsz opłacający prawo głosowania na sejmikach i zgromadzeniach gminnych uzyskali, ostatni na wniosek s. k. Dembowskiego.

S. k. Kochanowski był za zupełnem uchyleniem tego artykułu, a to z tej przyczyny, iż statut litewski prawo zasadnicze prowincyj zabranych przypisuje warunki obieralności i oznacza, kto ma prawo głosowania.

S. k. M. hr. Potocki tudzież r. st. Plichta odpowiedzieli na wniosek powyższy, że statut litewski zawiera jedynie urządzenia względem sejmików szlacheckich, bynajmniej zaś względem zgromadzeń gminnych, a zatem przez uchylenie tego artykułu pozbawieni byśmy byli deputowanych z miast.

S. k. Dembowski zwrócił uwagę na nieproporcjonalność liczby reprezentantów do ogólnej ludności kraju, a mianowicie deputowanych względem posłów tak dalece, że kiedy posłów będzie sześćdziesiąt kilku, deputowanych zaledwie 11.

S. w. prezydujący odpowiedział, że prawo to jedynie na ten jeden raz obowiązywać będzie i nie przesądza bynajmniej dalszych w tej mierze rozporządzeń.

Po niniejszym głosie zamknięta została dyskusja nad art. 4, który jednomyślnie przyjęto.

Art. 5 również jednomyślnie i bez dyskusji przyjęto.

Art. 6 przyjęty został z tą odmianą, że akt przystąpienia do powstania teraźniejszego Królestwa Polskiego, niekoniecznie przez oddzielną deputację lub wybranego posła, lecz w sposób jaki obywatele za najstawniejszy uznają, Senatowi Polskiemu przesłany być ma. Tudzież że wybrany poseł nie we dwa tygodnie lecz niezwłocznie na Sejm przybyć jest obowiązany.

S. k. M. Potocki uczynił kwestję co do wieku, jaki wybrany poseł mieć powinien, statut bowiem litewski lat 21 przepisuje.

Zgodzono się na lat 30 jako na minimum wieku reprezentantów teraźniejszego Królestwa

Art. 7 bez dyskusji przyjęty, a art. 8 z małą jedynie co do redakcji zmianą.

Art. 9 jako z zasadą z wstępu projektu już wyrzuconą niezgodny, prze-

pisującą atrybucję Sejmowi nadzwyczajnemu ustawodawczemu, o którym dotąd Sejm terazniejszy nie wyrzekł, uchylony został¹.

Wskusek wotowania cały projekt większością głosów 16 przeciwko 3 przyjęty został².

Posiedzenie odłożono na dzień 13 maja godzinę 10 z rana

56. Posiedzenie publiczne Izby Połączonych 13. V. 1831.

Interpelacja Jasińskiego w sprawie zastępstwa ministra Spraw Zagranicznych. — Dyskusja w kwestji odpowiedzialności ministrów i zastąpienia ministrów ustępujących. — Uchwała Izby żądająca objaśnień od Rządu. — Interpelacja Zwierkowskiego w sprawie współwiny ucieczki Lubowickiego. — Wniesienie materji o wyborze czterech senatorów i powołaniu do Senatu biskupa krakowskiego. — Świdziński żąda pierwszeństwa dla projektu zmniejszającego komplet Senatu. — Dyskusja nad tą kwestją. — Krysiński i Świdziński poruszają kwestję kandydatury marszałka do Senatu. — Manifestacja Izby wobec marszałka. — Projekt o zmniejszeniu kompletu Senatu uzyskuje pierwszeństwo. — Dyskusja nad projektem zamkniętą, a głosowanie uniemożliwione wskutek braku kompletu (D. S. III, 424—52).

57. Posiedzenie prywatne 14. V. 1831.

Obecni: Miączyński, Prażmowski, Dziecielski, Manugiewicz, Radziwiłł, Wodzicki, Gliszczyński, M. Kochanowski, Męcinski, Wodziński, A. Ostrowski, Poletyło, Bronikowski, M. Potocki, Bienkowski, Bieliński, Lewiński, Koźmian, J. Krasiński, Dembowski (20).

Wybranie Andrzeja Walchnowskiego na kandydata do Senatu na miejsce Władysława Ostrowskiego. — Przejście do sali tronowej celem połączenia się z Izłą Poselską (Wol II k. 101).

Senat, zebrawszy się w sali mniejszej zwykłych swych posiedzeń w celu wybrania kandydata do Senatu w miejsce podanego marszałka Izby Poselskiej Władysława hr. Ostrowskiego, którego jednomyślnie cała Izba Poselska na wczorajszym posiedzeniu uprosiła, ażeby tak jak dotąd zaszczytnie i z zadowoleniem wszystkich obradujących nie przestawał przewodniczyć aż do ukończenia Sejmu, przystąpił do podkreślania jednego z dwóch kandydatów dostatecznie wykwalifikowanych, to jest Andrzeja Walchnowskiego i Ludwika Łempickiego, którzy na posiedzeniu Senatu z dnia 7 maja r. b. po wybranych większością kandydatów najwięcej głosów pozyskali.

Po obliczeniu głosów przez wyznaczonych do tego asesorów jako to s. bpa płockiego Prażmowskiego i s. w. ks. Radziwiłła, okazało się, iż Andrzej

¹ Tekstu artykułu 9, jak również całego projektu ani w redakcji komisji sejmowej. ani w redakcji ostatecznie uchwalonej przez Senat, w protokółach Senatu niema. Odrzucony artykuł 9 wraz z całym projektem w redakcji komisji sejmowej *Diaryusz Sejmu* III, 569—670 w odsyłaczu. Tekst projektu do prawa przez Senat przyjętego *Diaryusz Sejmu* III, 567—9.

² Jak wynika z zaznaczonego przy liście obecności rezultatu głosowania, *affirmative* głosowali: Miączyński, Prażmowski, Dziecielski, Manugiewicz, Wodzicki, Nakwaski, Kochanowski, Męcinski, Wodziński, Ostrowski, Poletyło, Potocki, Rembieliński, Bienkowski, Bieliński, Lewiński; *negative* zaś Bronikowski, Koźmian, Dembowski,

Walchnowski jednomyślnością głosów pozyskał, zatem prezydujący s. w. Miączyński polecił wybranego do siedmiu innych już wybranych kandydatów na liście zamieścić, a senatorów zaprosił do sali wielkiej tronowej w celu głosowania nad projektem do prawa względem zmniejszenia kompletu Senatu do czynności *extra* sejmowych, nad którym dyskusje obu Izb Połączonych na wczorajszym posiedzeniu ukończone i zamknięte zostały.

58. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 14. V. 1831.

Obecni: Miączyński, Prażmowski, Dzięcielski, Manugiewicz, Radziwiłł, Wodzicki, Gliszczyński, M. Kochanowski, Męciński, Wodziński, A. Ostrowski, Poletyło, Bronikowski, M. Potocki, Bieńkowski, Bieliński, Lewiński, Koźmian, J. Kasiński, Dembowski (20).

Głosowanie nad projektem o zmniejszeniu kompletu Senatu i odrzucenie tegoż. — Wniosek Świdzińskiego o wybór dziewięciu senatorów i podanie stosownej liczby kandydatów. — Dyskusja w materji wyborów do Senatu. — Wybór Andrzeja Walchnowskiego, Franciszka Sołtyka, Franciszka Wężyka i Antoniego Kochanowskiego na senatorów kasztelanów. — Powołanie do Senatu ks. bpa krakowskiego Skórkowskiego. — Wniosek Świdzińskiego w sprawie umieszczenia Niemcewicza na liście kandydatów. — Manifestacja Izby i dyskusja w tej materji. — M. Kochanowski w sprawie mianowania kasztelanów na wojewodów. — Uznanie prawa Senatu do podawania kandydatów na wojewodów (D. S. III, 454—71).

59. Posiedzenie prywatne 16. V. 1831.

Obecni: Miączyński, Prażmowski, Dzięcielski, Manugiewicz, Radziwiłł, Wodzicki, Gliszczyński, Męciński, Wodziński, A. Ostrowski, Poletyło, Wichliński, M. Potocki, Bieńkowski, Bieliński, Lewiński, Koźmian, J. Kasiński, Dembowski, Walchnowski, Fr. Sołtyk (21).

Zaprzysiężenie nowowybranych senatorów Walchnowskiego i Sołtyka, oraz wyznaczenie im miejsc. — Odczytanie pisma Fr. Grabowskiego usprawiedliwiającego nieobecność syna jego Tomasza, oraz pisma Wielogłowskiego usprawiedliwiającego swą nieobecność na posiedzeniach, wreszcie Słubickiego proszącego o skreślenie go z listy kandydatów do Senatu. — Prośba J. U. Niemcewicza, aby nie umieszczać go na liście kandydatów do Senatu. — Sprawa nadania dóbr Niemcewiczowi, co dałoby możność wybrania go do Senatu. — Zawieszenie posiedzenia i przejście do sali tronowej celem połączenia się z Izbą Poselską (Wol. III k. 102—3).

Nowo wybrani przez obie Izby senatorowie kowie Andrzej Walchnowski i Franciszek Sołtyk wykonali prawem przepisaną przysięgę na rotę następującą: »Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu, w Trójcy Św. Jedynemu, na zachowanie konstytucji, praw krajowych i na wierność narodowi polskiemu«.

S. k. Franciszek Sołtyk przed wykonaniem przysięgi, a s. k. Andrzej Walchnowski po wykonanej przysiędze wynurzyli wdzięczność i podziękowanie Senatowi za przyłożenie się do otrzymania tak zaszczytnego dostojęństwa, do którego przez obydwie Izby Sejmowe powołani zostali, upraszali przytem, ażeby gorliwość i szczerą chęć popierania wielkich dla kraju przeznaczeń uważaną być mogła za dojrzałą znajomość i doświadczenie, których wysokie urzędowania powołanie wymaga.

S. w. prezydujący Miączyński, wskazawszy miejsce dla nowonominowanych senatorów przeznaczone, powitał ich w imieniu Senatu jako tych, którzy do grona Senatu szli po drodze długiej dla kraju zasługi, ożywieni najczystsza miłością Ojczyzny, z bogaceniami znamienitemi zdolnościami i zaszczytami wdzięcznością narodu. Dodał przytem tenże prezydujący, iż Senat umie czuć i cenić korzyści, jakie z podziału waszych cnót i waszego światła odniesie.

Poczem odczytane zostały następujące odezwy, na ręce prezydującego przesłane :

1. S. w. Franciszka Grabowskiego z 15 maja z Warszawy, w której usprawiedliwia nieobecność syna swego Tomasza Grabowskiego s. k.

2. S. k. Wielogłowskiego z 13 kwietnia z Kielc, który donosi, iż z powodu urzędowania swego jako prezes komisji wojewódzkiej dzielić zatrudnień sejmowych nie może.

3. Augustyna Słubickiego pos. p-tu brzesko-kujawskiego z 14 maja z Warszawy, żądającego wymazania go z listy kandydatów, do Senatu podać się mających.

Wszystkie te powyższe odezwy polecił Senat do akt złożyć, dopóki przedmioty w nich wyszczególnione z kolei pod rozstrząśnienie Senatu przedstawionemi nie zostaną¹.

Z powodu odczytanego przez Augustyna Słubickiego do Senatu podania, ponowił żądanie swe sekretarz Senatu Jul. U. Niemcewicz o nieuwzględnianie go w liście kandydatów do Senatu przedstawicielem mających, a to dlatego, iż nie chce być przyczyną gwałcenia praw, jako szkodliwego dla wszystkich konstytucyjnych narodów. Dodał przytem, iż nigdy się nie spoznał do prawodawstwa, zatem zasiadając w Sądzie Najwyższym mógłby mylnie rzeczy widzieć, a przez to stać się nieszczęściem licznych familij, wyzyskując je z majątku i sławy.

Senatorowie kowie hr. Ostrowski i Walchnowski odpowiedzieli, iż nie może się sekretarz Senatu J. U. Niemcewicz od tego wymawiać, co mu za długoletnie zasługi chce naród nadać.

S. k. Głiszczyński był tego zdania, ażeby dogadzając obawie, którą ma sekretarz Senatu z powodu łamania prawa konstytucją przepisanego, dozwoląc mu objawiać zdanie swe światło jako członkowi Senatu bez głosu stanowczego.

S. k. Fr. Sołtyk wnosil, ażeby w skutku zadosyć uczynienia prawu nadać dobra sekretarzowi Senatu, z którychby 2.000 zp. podatku opłacał.

S. k. Dembowski oznajmił, iż projekt w tym przedmiocie jest w komisjach sejmowych, który wkrótce Izbowi Sejmowemu przedstawionym zostanie, zatem teraz o tem decydować byłoby za wcześnie.

Senat poprzestając na powyższym oświadczeniu zawiesił dalszą dyskusję i udał się do sali wielkiej tronowej.

¹ Powyższych dokumentów w protokółach posiedzeń Senatu niema; oryginały ich A. S. w. 118 1) k. 42, 2) k. 24, 3) k. 37.

60. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 16. V. 1831.

Odczytanie odezwy Rządu Narodowego w sprawie Rafała Cichockiego. — Głos referendarza stanu Glassa w imieniu Rządu. — Dyskusja nad tą sprawą (D. S. III. 492—514).

61. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 17. V. 1831.

Dalszy ciąg rozpraw o ułaskawienie Rafała Cichockiego. — Dyskusja nad położeniem kwestji. — Izby jednomyślnie zwracają sprawę Cichockiego Rządowi (D. S. III. 514—36).

62. Posiedzenie prywatne 18. V. 1831.

Obecni: Miączyński, Prażmowski, Dziecielski, Manugiewicz, Radziwiłł, Wodzicki, Gliszczyński, St. Małachowski, Męciński, Wodziński, A. Ostrowski, Bniński, Poletyło, Bronikowski, Wichliński, M. Potocki, Bieńkowski, Bieliński, Lewiński, Koźmian, J. Krasieński, Dembowski, Walchnowski, Fr. Sołtyk (24).

Sprawa kandydatów na wakujące w Senacie miejsca. — Odnaczenie ilości kandydatów oraz terminu prekluzyjnego na podania — Wyznaczenie deputacji do rozpatrzenia podań (Wol II k. 104).

Po przyjęciu na dzisiejszem posiedzeniu publicznem projektu do prawa, stanowiącego względem członków Izb Sejmowych, dotąd do aktów z dnia 18 grudnia r. z. i 25 stycznia r. b. nieprzystępujących i od urzędowania uchylających się, Senat zebrawszy się w sali mniejszej zwykłych posiedzeń naradzał się nad sposobem podawania kandydatów na miejsca wakujące w Senacie, tudzież nad ilością jaka ma być podana na senatorów wojewodów i kasztelanów.

Wskutku tych narad jednomyślnością prawie zdecydowano, iż na 6 wakujących miejsc senatorów wojewodów ma być podanych 12 kandydatów na ten jeden raz z senatorów kasztelanów.

Termin prekluzyjny do podawania kandydatów na 5 miejsc wakujących senatorów kasztelanów, oraz składania prawem wskazanych kwalifikacyj zakreślony został do dnia 30 maja r. b.

Deputacja Senatu do rozbiórki szczegółowych podań i do ułożenia ogólnej listy wybierać się mających kandydatów na posiedzeniu z dnia 22 kwietnia r. b. wyznaczona też sama potwierdzoną została, na przypadek zaś nieobecności którego z członków deputacji senatorowie kowie Wichliński i Koźmian na ich miejsce wyznaczeni zostali.

Poczem prezydujący s. w. Miączyński do dnia 20 do godziny 12 posiedzenie odłożył.

68. Posiedzenie publiczne 18. V. 1831.

Obecni: Miączyński, Prażmowski, Dziecielski, Manugiewicz, Radziwiłł, Wodzicki, Gliszczyński, St. Małachowski, Męciński, Wodziński, A. Ostrowski, Bniński, Poletyło, Bronikowski, Wichliński, M. Potocki, Bieńkowski, Bieliński, Lewiński, Koźmian, J. Krasieński, Dembowski, Walchnowski, Fr. Sołtyk (24).

Projekt do prawa stanowiącego względem tych członków obu Izb sejmowych, którzy do aktów z dnia 18 grudnia i 25 stycznia nie przystąpili. — Przemówienie referenta w komisji sejmowej Męcińskiego. — Dyskusja, wotowanie i przyjęcie projektu (Wol. II k. 105—9).

Prezydujący s. w. Miączyński zagałł posiedzenie, oświadczając, że Senat zajmować się będzie rozstrząsaniem przyjętego przez Izbę Poselską projektu do prawa względem tych członków obu Izb Sejmowych, którzy bądź zagranicą, bądź w kraju się znajdują i do aktów z dnia 18 grudnia r. z. i 25 stycznia r. b. nie przystąpili.

S. k. hr. Męciński jako członek komisji sejmowej przy wprowadzeniu wspomnianego projektu przemówił w ten sposób:

»Dostojny Senacie! Projekt niniejszy już w Izbie Poselskiej znaczną większością przyjęty przychodzi teraz pod światły wasz rozbiór, szanowni mężowie. Głównym jest jego zamiarem reprezentację narodu, tyle świat poświęceniem swem zadziwiającego, zrobić godną szczytnego jej przeznaczenia, z częstek niejednorodnych ją oczyścić i nareszcie utwierdzić to zaufanie narodu, którego od początku powstania naszego tyle już chlubnych odebraliśmy dowodów.

Przyznać trzeba, iż nie jest tak łatwo godnie urząd reprezentanta sprawować w chwilach tak niebezpiecznych i tak trudnych okolicznościach, przez jakie naród nasz przechodził; wszystkich na świecie rzeczy początki są przykre, cierpkie, w skutkach niepewne, niemałej odwagi, stałości i wytrwałości wymagające, lecz też z drugiej strony świetny urząd reprezentanta wolnego narodu w oczach człowieka zdolnego go ocenić tyle przynosi zaszczytu, tak jest chlubnym, że gdy przejmie się należycie swem powołaniem wyższym się ujrzy nad wszelkie osobiste widoki, i żadna ofiara. żadne poświęcenie się trudnem i kosztownem mu się nie wyda; nie wszystkim atoli dostaje się w udziale ta moc duszy, ta siła charakteru, z których jedynie wynikają wyższe pomysły, a przed którymi nikną podrzędne stosunki. Mamy wprawdzie u steru powstania naszego, i z chlubą to przyznać sobie możemy tych mężów, których niebo miłym sobie ludom oszczędnie tylko udzielać zwykło, lecz wymagać, żeby wszyscy szli ich śladem i stawali się rzadkim tym wzorom podobnymi, byłoby zbyt wiele wymagać; dlatego też Izby Sejmujące tego wzorowego jeszcze pomiarkowania stały się przykładem, że zostawiając czas namysłu i zawsze cierpliwie oczekując powrotu swych członków w szóstym dopiero miesiącu powstania i w czasie, gdy waleczne wojsko polskie już w większej połowie urok niezwyciężoności z wrogów naszych zrzuciło, kiedy małą już tylko część kraju naszego sęp północy w swych dzierży szponach, wówczas dopiero o niezbędnej potrzebie prawa niniejszego pomyśleli.

Artykuł jego pierwszy stanowi prekluzję na nieposłusznych obecnemu prawu, przeciw czasu dla tych nawet, co zagranicą się znajdują, zdawał się

komisjom dostatecznym przez wzgląd na upłynione miesiące do uznania rewolucji za narodową.

Drugi artykuł przepisuje tylko formalności do dopełnienia dla nowo-wybranych.

Trzeci stanowi sankcję, którą każde prawo mieć winno, urzędy nieodwołalne jak tylko za wyrokiem, a senatorskie do tego jeszcze dożywotnie, wymagały rodzaju uchwały, coby wyrok zastąpić była mocna.

Z drugiej strony wypadało koniecznie odróżnić tych, co po uznaniu rewolucji za narodową z kraju się oddalili, od tych co w samym jej wybuchu lub przed jej rozpoczęciem kraj opuścili.

Szczególny wzgląd komisjów zwracali na siebie ci obydwóch Izb członkowie, co zamieszkując w prowincjach naszych, dotąd pod jarzmem nieprzyjaciół jęczących, pomimo najlepszych może chęci większą przeszkodzeni siłą dotąd połączyć się z nami nie mogą.

Artykuł 4 i 5 stanowią o wykonaniu tego prawa.

Nadmienić mi tu jeszcze należy, iż w drukowaniu zapewne niniejszego projektu w artykule 5 wcisnęła się pomyłka: po słowach niniejszej uchwały, powinny być słowa »w obu Izbach«, a nie »w Izbie Poselskiej«, gdyż o dopełnieniu obydwóch Izb jest w nim mowa¹.

S. k. Dembowski następujące w projekcie uważał niedokładności: że w artykule 3 tegoż projektu zastrzeżono, iż Izby Połączone stanowić będą względem tych senatorów, którzy po upłynieniu terminu prekluzyjnego nie przystąpią do aktu, uznającego rewolucję za narodową i do aktu detronizacji. Zastrzeżenie to uważał za przeciwne dotychczasowym prawom, a mianowicie art. 116 ustawy konstytucyjnej, który wyraźnie przepisuje, iż sam tylko Senat na zaskarżenie Izby Poselskiej ma prawo sądenia wykraczających senatorów. Nakoniec to jeszcze przytoczył, iż projektowana uchwała nie rozróżnia bynajmniej tych, co dobrowolnie z kraju wyjechali i do rewolucji przystąpić nie chcą, od tych, którym okoliczności uczynić tego nie pozwalają.

Skończywszy głos s. k. Dembowski oddalił się z sali obrad.

Prezydujący po oddaleniu się s. k. Dembowskiego oświadczył, iż pomieniony senator wyłączył się od wotowania, z powodu że pomiędzy osobami, o których projektowane prawo stanowi, niektóre są jego pokrewnymi.

Senatorowie kowie hr. Męciński, Gliszczyński, hr. Bieliński i hr. Krasieński oświadczyli się za projektem, odpowiadając na uwagi s. k. Dembowskiego, a mianowicie s. k. hr. Męciński zarzut, iż poddanie senatorów pod sąd Izb Połączonych jest niewłaściwe i przeciwne art. 116 konstytucji, odpierał twierdzeniem, że powołany artykuł obowiązywał tylko w przypadkach zwyczajnych, nie zaś nadzwyczajnych i rewolucyjnych.

¹ Samego projektu brak w protokołach Senatu; tekst projektu w brzmieniu uchwalonem przez Izbę Poselską *Dziennik Sejmowy* III, 422—3.

S. k. Wodziński czynił uwagę, iż stosownie do art. 5 niniejszego projektu prezydujący w Senacie powinien być upraszany, aby niezwłocznie zniósł się z Rządem Narodowym o to, iżby senatorowie, zagranicą teraz przebywający, drogą dyplomatyczną przez agentów rządowych o niniejszej uchwale uwiadomieni byli. Co zaś do senatorów i posłów w kraju przez nieprzyjaciela zajętem znajdujących się, ci przy wyrzekaniu o nich stosownie do artykułu 3 na szczególne względy dla niemożności zadosyć uczynienia tejże uchwały zasługiwać muszą, jeżeli przed 18 grudnia r. z. nie znajdowali się w kraju.

S. k. Wichliński poparł wniosek powyższy.

S. k. Krasieński żądał zamieszczenia w protokóle, aby Rząd Narodowy polecił wszystkim dziennikom i gazetom warszawskim umieścić niniejsze prawo z intytlacją wyjętą z *Dziennika Powszechnego*.

S. k. Fr. Sołtyk oświadczył, że w Izbie Poselskiej bynajmniej *Dziennika Powszechnego* za gazetę urzędową nie uważano, wiadomo bowiem jest, że inne dzienniki śpieszniej jeszcze od dziennika tak zwanego powszechnym wszystkie uchwały sejmowe umieszczają.

S. w. prezydujący rzekłszy, że trudno jest pogodzić walkę między uczuciem potrzeby, która do wniesienia projektu tego dała powód, a zachowaniem prawa, które jako członkowi ciała zachowawczego na umyśle mieć mu należy, upatrywał między artykułem 1 i 3 sprzeczność w tem, że w artykule pierwszym już jest stanowczo wyrzeczoną kara, a w 3 dopiero osądzenie zastrzeżone; dowodził niemożności wykonania tego prawa na drodze przyzwoitego sądownictwa, gdy trudno będzie o przekonujące dowody tak pod względem dojścia wiadomości o prawie jak o możności zadosyć uczynienia jego poleceniom; nareszcie w artykule 3 upatrywał jeszcze obrazę konstytucji w tem, że z senatorów do rewolucji nie przystępujących pod sąd Izb Połączonych oddaje, gdy wyraźnie podług artykułu 116 ustawy konstytucyjnej Sąd Sejmowy w Senacie polega.

S. k. Bieńkowski łączył się w zdaniu z s. prezydującym.

S. k. Michał hr. Potocki utrzymywał, że kiedy Izby Połączone mają prawo nominowania senatorów, mają również prawo odwoływania.

S. w. prezydujący odpowiedział na zdanie powyższe, że i królowi służyło prawo mianowania senatorów, przecież na mocy konstytucji ani dawać im dymisji ani sądzić ich nie był mocen.

S. k. hr. Ostrowski uważał, że kiedy konstytucja w wielu już punktach zmodyfikowana została, nie widzi, aby niebezpieczeństwo jakie wyniknąć miało ze zmiany co do tego punktu.

S. w. prezydujący oświadczaąc się jaknajmocniej przeciwko artykułowi 3 projektu, który narusza prawa Senatu, prawa ciała zachowawczego w narodzie, i odpowiadając na głos s. k. hr. Ostrowskiego dodał, że po trzykroć zaręczyliśmy solennymi ustawami zachowanie konstytucji, w czem

dotąd zmienioną nie została, i jeżeli przy każdej uchwale sejmowej konstytucja podkopywaną będzie, przyjdzie do tego, iż rzecz publiczna wyrodzi się w nieład i zamieszanie — skutki konieczne, gdy nie będzie żadnego punktu oparcia się, a naród walczący za wolność i niepodległość zgubi się anarchją.

Nakoniec dyskusja zamknięta została i przystąpiono do wotowania, skutkiem którego projekt przez Izbę Poselską przyjęty przez Senat większością głosów 11 przeciw 10 w prawo zamieniony został¹.

64. Posiedzenie prywatne 20. V. 1831.

Obecni: Międzyński, Prażmowski, Dzieścielski, Manugiewicz, Radziwiłł, Wodzicki, Gliszczyński, M. Kochanowski, St. Małachowski, Męciński, Wodziński, A. Ostrowski, Poletyło, Bronikowski, Wichliński, Bieńkowski, Bieliński, Lewiński, Koźmian, J. Krasiński, Dembowski, Fr. Soltyk (22).

Zastrzeżenie Kochanowskiego co do ograniczenia stawiania kandydatów na wojewodów z pośród kasztelanów. — Głosowanie i wybór 12 kandydatów na stanowisko senatorów wojewodów (Wol. II k. 110—11).

Po odczytaniu trzech protokółów ostatnich posiedzeń s. k. Kochanowski uważał, iż zapadła na ostatniem posiedzeniu co do podać się mającej listy kandydatów decyzja nie odpowiada art. 47 stat. org. o Senacie, który stanowi, iż na każde wakujące miejsce senatora wojewody lub kasztelana senatorowie obecni podadzą po dwóch kandydatów wybranych z grona osób, szczególną zasługą w kraju zaleconych..., z tego bowiem nie wypływa, aby sami tylko senatorowie kasztelani na wakujące dostojeństwa wojewodów podawanymi być mieli, a lubo na teraz żaden inny kandydat podanym nie został, to przecież nadal wolności podawania innego rodzaju kandydatów, znakomitemi zasługami w kraju zaleconych, bynajmniej tamować nie powinno, — wnosił zatem, aby stosowne dodać zastrzeżenie.

Wniosek ten załatwiony został przez dopisanie słowa: na ten jeden raz.

Przed przystąpieniem do kreskowania s. k. Dembowski proponował, aby dla skrócenia czasu przy obliczaniu uzyskanych przez każdego kandydata kresek, poprzestać na stosunkowej tychże kresek większości, nie ubiegając się za absolutną, jako tylko (w myśl uchwały z dnia 22 stycznia r. b.) do stanowczych wyborów nie zaś do podawania kandydatów wymaganą.

Propozycja ta, przez prezydującego poparta, jednomyślnie do tej dzisiejszej czynności przyjętą została z tym dodatkiem, iż w razie wydarzonej równości kresek, do oznaczenia stanowczej liczby kandydatów na przeszkodzie być mającej, równość ta przez oddzielne kreskowanie rozwiązana zostanie.

¹ Jak wynika z zaznaczonego przy liście obecności rezultatu głosowania, *affirmative* głosowali: Radziwiłł, Wodzicki, Gliszczyński, Męciński, Wodziński, Ostrowski, Bronikowski, Potocki, Bieliński, Lewiński, Krasiński; *negative* zaś: Międzyński, Prażmowski, Dzieścielski, Manugiewicz, Małachowski, Bniński, Poletyło, Wichliński, Bieńkowski, Koźmian, wreszcie w głosowaniu udziału nie brali Dembowski, Walchnowski i Soltyk.

Po załatwieniu powyższych wniosków przystąpiono zwykłym porządkiem do podkreślania.

Następnie prezydujący łącznie z asesorami przejrzawszy i obliczywszy podkreślone listy, między którymi znalazły się dwie nieważne, jako niedostateczną ilość podkreśleń obejmujące, z pozostałych 20, jedna po drugiej wyraźnie odczytanych, ogłosił rezultat następujący:

1.	Gliszczyński Antoni	miał kresek	20.
2.	Kochanowski Michał	» »	20.
3.	Małachowski Stanisław	» »	19.
4.	Pac Ludwik	» »	19.
5.	Męciński Wojciech	» »	16.
6.	Sołtyk Stanisław	» »	16.
7.	Wodziński Maciej	» »	15.
8.	Ostrowski Antoni	» »	15.
9.	Bniński Aleksander	» »	14.
10.	Potocki Michał	» »	12.
11.	Nakwaski Franciszek	» »	10.
12.	Sierakowski Kajetan	» »	10.
13.	Bronikowski Adam	» »	6.
14.	Wiszniewski Szymon	» »	6.
15.	Łubieński Tomasz	» »	6.
16.	Bieliński Jan	» »	5.
17.	Kraśiński Józef	» »	5.
18.	Wichliński Piotr	» »	4.
19.	Rembeliński Wiktor	» »	4.
20.	Poletyło Jan	» »	3.
21.	Rulikowski Wincenty	» »	2.
22.	Bieńkowski Antoni	» »	2.
23.	Lewiński Franciszek	» »	2.
24.	Plater Ludwik	» »	2.
25.	Woźnicki Michał	» »	2.
26.	Walchnowski Andrzej	» »	2.
27.	Koźmian Kajetan	» »	1.
28.	Dembowski Leon	» »	1.
29.	Wężyk Franciszek	» »	1.

240.

A tak pierwsi dwunastu wyraźną większością kresek wybrani zostali kandydatami na wakujące dostojęstwa senatorów wojewodów.

65. Posiedzenie publiczne 20. V. 1831.

Obecni: Międzyński, Prażmowski, Dzięcielski, Manugiewicz, Radziwiłł, Wodzicki, Gli-szczyński, M. Kochanowski, St. Małachowski, Męciński, Wodziński, A. Ostrowski, Poletyło,

Bronikowski, Wichliński, Bieńkowski, Bieliński, Lewiński, Koźmian, J. Krasieński, Dembowski, Fr. Sołtyk (22).

Sprawa zwiększenia siły zbrojnej narodowej o 25 bataljonów i 9 kompanij rezerwowych. — Zagajenie prezydującego i odczytanie projektu do prawa o zwiększeniu wojska. — Jednomyślne przyjęcie projektu. — Przemówienie ministra wojny (Vol. II k. 112—3).

Prezydujący s. w. Miączyński zagaił obrady w ten sposób:

»Rząd Narodowy, uznawszy potrzebę zwiększenia siły zbrojnej 25-ciu bataljonami i 9-ciu kompanjami rezerwowymi strzelców regularnych pieszych, wprowadził stosowny projekt do prawa na dniu wczorajszym do Izby Poselskiej, która go po nastąpnem odczytaniu bez dyskusji jednomyślnie przyjęła głosami: nie było żadnego sprzecznego zdania, bo gdzie idzie o ratunek ojczyzny, o jej swobodę i niepodległość, o honor narodowy, prawy Polak nie traci czasu na zimne namysły, na oględne rozważania środków, lecz zawsze gotowy do obrony tych świętych i drogich celów, tych niezbędnych do szczęścia jego dążeń, zawsze jednostajnem ożywiony uczuciem powinności synowskiej ku ojczyźnie i godności swojej, wystarczające czerpa przekonanie w jednorodnym popędzie własnego serca. Posiedzenie dzisiejsze Senatu miało inny oznaczony przedmiot, lecz tak ważny, jakim jest projekt o pomnożeniu siły zbrojnej, uprzedzać powinien wszystkie inne względy. Nie wątpię, że on wam, dostojni mężowie, niewiele chwil zabierze, ile że projekt wzmiankowany wczoraj zaraz doręczyć wam poleciłem, sądzę więc, że dosyć pozostanie nam czasu do załatwienia i tamtej czynności, dla której zebranie się Senatu przy onegdajsem odroczeniu umówionem zostało«.

Gdy prezydujący zagaił posiedzenie, zastępca sekretarza Senatu odczytał rzeczony projekt do prawa¹.

S k. Wodziński za udzielonym sobie od prezydującego głosem miał tenże projekt wprowadzić, lecz senatorowie, z miejsc swych powstawszy, przy okrzykach: »Nie różnijmy się od braci naszych posłanników narodu«, — projekt jednomyślnie bez żadnej dyskusji przyjęli.

Minister wojny gen. Morawski przemówił w osnowie następującej:

»Szczęśliwym nazwać się mogę, że to pierwsze zjawienie się moje w obliczu Senatu polskiego zaszczycone zostało jednomyślnem przyjęciem wniesionego przezemnie projektu. Jakkolwiek przykro jest ministrowi wojny, że po tylu ofiarach ze strony narodu, po tylu bohaterskich usiłowaniach nie może wam, dostojni mężowie, przedstawić projektu, przynieść mającego cierpiącemu ludowi ulgę, przychodzi jednak z ufnością, przeświadczony o nieograniczonym patriotyzmie waszym, o zupełnem poświęceniu się dla narodowej sprawy. Ojczyzna jeszcze nieocalona. Dumny barbarzyńiec zwołuje zdziczałe hordy z zimnych Sybiru stepów, codziennie powiększają się tłumy najeźdźców naszych i my musimy stawić naprzeciwko nim, choć mniejsze w liczbie, lecz silniejsze dobrym duchem, bohaterską odwagą zagrzanych miłością Ojczyzny wojowni-

¹ Projektu tego w protokołach Senatu brak; tekst jego *Dziennik Sejmowy* III, 564—5.

ków szeregi. Poprzysięgliśmy zwyciężyć lub zginąć! o zwycięstwie wątpić nie powinniśmy. Bóg ojców naszych opiekuje się nami! Jeżeli zaś wieczna zagłada ma być narodu naszego przeznaczeniem, nie zginie Polska, dopóki nie wydamy ostatniego grosza, nie zjemy ostatniego ziarna, ostatniej kropli krwi nie przelejemy, lecz i wtenczas będziemy tem przy końcu, czemeśmy zamierzyli być przy początku.

66. Posiedzenie prywatne 27. V. 1831.

Obecni: Miączyński, Prażmowski, Dziecielski, Manugiewicz, Radziwiłł, Gliszczyński, M. Kochanowski, St. Małachowski, Męciński, Wodziński, A. Ostrowski, Poletyło, Bronikowski, Wichliński, M. Potocki, Bieńkowski, Bieliński, Lewiński, Koźmian, J. Krasiński (2c).

Sprawa zwrócenia chorągwi tureckich, zdobytych przez Rosję i ofiarowanych przez cesarza Mikołaja, a zawieszonych w katedrze św. Jana, oraz «skasowania cyfry» Mikołaja na gmachach w kraju i zastąpienie jej przez herb polski, połączony z Pogonią litewską. — Uwag sekretarza Senatu Niemcewicza i bpa Prażmowskiego. — Przyjęcie jednomyślne projektu zamienienia znaków Mikołaja na państwowe polskie, odłożenie natomiast wniosku zwrotu chorągwi tureckich do czasów późniejszych unormowania się stosunków. — Przemówienie w tej sprawie Lewińskiego i odesłanie projektu do Izby Poselskiej wraz z motywami odroczenia (Wol. II k. 114—5).

Po odczytaniu i podpisaniu protokołu ostatniego posiedzenia prezydujący s. w. Miączyński oznajmił, iż pod dniem 25 maja r. b. odebrał od marszałka Izby Poselskiej odezwę, w której tenże donosi o zapadłej na posiedzeniu Izby Poselskiej decyzji, ażeby po zniesieniu się z prezydującym Senatowi zawiązany został Rząd Narodowy do zwrócenia cesarstwu Otomańskiemu tych chorągwi tureckich w kościele katedralnym św. Jana w Warszawie zawieszonych, które przez cesarza rosyjskiego Polsce są ofiarowane. Przytem ażeby Rząd Narodowy w Izbie Senatorskiej tronowej i we wszystkich miejscach i gmachach cyfrę byłego króla polskiego Mikołaja skasował, a takową herbem polskim połączonym z litewskim zastąpić zalecił.

S. k. hr. Potocki oświadczył się za zwróceniem tych chorągwi tureckich, które jako laury zwycięskie nie naszego lecz wojska nieprzyjacielskiego były nam mimowolnie narzucone.

S. k. hr. Józef Krasiński podzielał zdanie s. k. hr. Potockiego, lecz przedstawiał trudność w odesłaniu na miejsce przeznaczone i dlatego był za odłożeniem przedmiotu tego.

S. w. prezydujący odpowiedział, iż sposób przesłania tych chorągwi zostawić można do skutecznego Rządowi Narodowemu.

Sekretarz Senatu J. U. Niemcewicz za udzielonym sobie przez prezydującego głosem przedstawiał, iż jakkolwiek wniosek odesłania chorągwi warneńskich jest w pomyśle swym wspaniałym, jest atoli wczesnym. Turcja *ultimis spirat*, basza Scutari przymusił w. wezyra do poddania się, wysłała do sułtana propozycję wrócenia janczarów, zniesienia nowej taktyki w wojsku, przywrócenia ulemów ludzi prawych do ich prerogatyw, powrócenia strat tym, co przez tyrana ucierpieli, inaczej grozi iść w 60.000 do Carogrodu i sułtana

z tronu zrzucić. Kroki takie zapowiadają ostatnią dysolencję państwu tureckiemu. Radził przeto, ażeby oczekiwać kto przemoże, nim się z tą atencją odezwiemy. Nadto uważał, jak te chorągwie dostaną się do Carogrodu, czyli je lub Moskale lub Austriacy nie zabiorą po drodze.

S. bp płocki w zabranym głosie oznajmił, iż chorągwie, zawieszone przed dwoma laty w kościele tutejszym metropolitalnym, nie tyle przypominają zwycięstwo narodu rosyjskiego nad tureckim, ile triumf chrześcijaństwa nad islamizmem. Jako poświęconych Bogu w Jego świątyni, byłoby niejako świętokradztwem się tykać. Pomysł Izby Poselskiej zwrócenia tych chorągwi Porcie w innych okolicznościach mógłby stać się korzystnym, lecz teraz, kiedy państwo Ottomańskie chyli się do upadku, zostanie bez użytku, ani ten dar przemoże w umyśle sułtana kredytu ambasadora Buttemief, którego może zmuszony będzie wzywać pomocy przeciw zbuntowanym poddanym, jeśli tylko znajdzie się środek pewny, aby doszedł do swego przeznaczenia, a nie raczej wpadł w ręce pierwszych jego zdobywców.

Przewodniczący w Senacie przystąpił do zbierania głosów i co do zmiany cyfry Mikołaja na herb Polski połączony z litewskim jednomyślna była zgoda, zaś we względzie zwrotu chorągwi tureckich większością 17 głosów przeciwko 2 uznał Senat przedmiot ten za niemogący być na teraz stanowczo załatwionym, gdyż w obecnym stanie rzeczy pozostałby bez skutku.

Przemówił potem s. k. Lewiński w następujący sposób: »Oznaki te, przez Rosjan na Turkach zdobyte, dla Polaka nie mają i nie miały żadnego powabu, chcąc jednak one zwrócić Turkom, wypada zastanowić się, na jakiej zasadzie to ma nastąpić; jeżeli z widoków politycznych, trzebaby poprzedniczo wiedzieć, iż rząd turecki do tych już dziś dla niego martwych znaków przywiązuje pewną wartość i czyliby one chciał przyjąć, jeżeli zaś czyn oddania uważać będziemy ze stanowiska prawnego, na ten czas wydanie tych znaków Turkom stanęłoby w sprzeczności z naszym przekonaniem, co tak dowodzę: cesarz rosyjski przesłał te oznaki do Polski w postaci darowizny, a każda darowizna jest dopiero ważna, kiedy druga strona aktem dobrowolnym one przyjmuje; nie pytano się reprezentantów narodu, czyli dar ten akceptują, lecz z woli darującego zawieszono je w świątyni Polski, więc przemoc narzuciła nam dar, w którym Polacy nie upatrywali żadnego dla siebie zaszczytu. Nikt z nas nie uważał tych znaków za własność polską, policzył one w rządzie łask, które ujarzmienie nasze przypominały, nie przyznając się przeto do własności tychże, nie powinniśmy ich dalej ofiarować, usunąć jednak ze świątyni, dla polskich jedynie pamiątek właściwej, to jest w mocy naszej, to trafia do przekonania mego«.

Po tym głosie Senat postanowił, aby przy odpowiedzi, udzielić się mającej marszałkowi Izby Poselskiej, załączyć wypis z protokołu dzisiejszego posiedzenia Senatu dla wyjaśnienia powodów, które skłoniły Senat do wydania decyzji, nie ze wszystkiem zgodnej ze zdaniem Izby Poselskiej.

67. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 27. V. 1831.

Obecni: Miączyński, Prażmowski, Dzieścielski, Manugiewicz, Radziwiłł, Gliszczyński, M. Kochanowski, St. Małachowski, Męciński, Wodziński, A. Ostrowski, Poetyłło, Bronikowski, Wichliński, M. Potocki, Bieńkowski, Bieliński, Lewiński, Koźmian, J. Kasiński (20).

Interpelacja Rostworowskiego w sprawie obchodu Towarzystwa Patrijotycznego odłożona do dnia następnego. — Sprawa Rafała Cichockiego powraca przed forum Izb Połączonych. — Wniosek bp. Prażmowskiego o dozwoleństwo biskupom nienależenia do tych obrad przez Izby niuchwalony. — Izby odrzucają ułaskawienie skazanego na śmierć R. Cichockiego (D. S. IV, 26—54).

68. Posiedzenie prywatne 28. V. 1831.

Obecni: Miączyński, Prażmowski, Dzieścielski, Manugiewicz, Radziwiłł, Gliszczyński, M. Kochanowski, St. Małachowski, Męciński, Wodziński, A. Ostrowski, Poetyłło, Bronikowski, Wichliński, M. Potocki, Bieńkowski, Bieliński, Lewiński, Koźmian, J. Kasiński (20).

Udzielenie urlopów senatorom wojewodzie Wodzickiemu oraz kasztelanom Nakwaskiemu, Walchnowskiemu i Sołtykowi. — Wybranie do Komisji Sejmowej Skarbowej na miejsce: senatorów Gliszczyńskiego, powołanego na stanowisko ministra Spraw Wewnętrznych, chorego Kochanowskiego i urlopowanego Nakwaskiego, senatorów Potockiego, Poetyłłę i Męcińskiego. — Odczytanie odpowiedzi Rządu Narodowego w sprawie senatorów, którzy do aktów z 18 grudnia i 25 stycznia nie przystąpili (Wol. II k. 116).

Gdy protokół ostatniego posiedzenia odczytany i zatwierdzony został, prezydujący s. w. Miączyński doniósł, iż s. w. hr. Wodzicki i senatorowie kowie Nakwaski, Walchnowski i Fr. Sołtyk dla nagłych interesów swych prywatnych oddalili się ze stolicy na krótki przeciąg czasu.

S. k. Wodziński uważając, iż skoro wybrani do Komisji Sejmowej Praw Skarbowych członkowie Senatu, jako to: s. k. Gliszczyński nominowany został ministrem Spraw Wewnętrznych, s. k. Kochanowski jest chory, a s. k. Nakwaski na krótki czas wyjechał, czynności zaś w tejże Komisji, z powodu roztrząsać się mającego budżetu, wymagać będą ciągłego zajęcia się, zatem upraszał, ażeby prezydujący Senat zaprosił innych do tejże czynności senatorów.

W skutku powyższego wniosku Senat upoważnił prezydującego, ażeby senatorów k-ów M. hr. Potockiego, mniej na teraz w Komisji Prawodawczej zajętego, hr. Poetyłłę i hr. Męcińskiego, jako z kolei najwięcej głosów mających, zaważwał do zasiadania w tejże Komisji Praw Skarbowych.

Poczem prezydujący Senat odczytał odpowiedź Rządu Narodowego z dnia 24 m. b. do siebie uczynioną w przedmiocie zawiadomienia o zapadłym prawie tych senatorów, którzy do aktów sejmowych z dnia 18 grudnia r. z. i dnia 25 stycznia r. b. nie przystąpili ¹.

¹ Powyższego pisma Rządu Narodowego w protokołach Senatu niema.

69. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 28. V. 1831.

Obecni: Międzyński, Prażmowski, Dzieścielski, Manugiewicz, Radziwiłł, Gliszczyński, M. Kochanowski, St. Małachowski, Męciński, Wodziński, A. Ostrowski, Poletyło, Bronikowski, Wichliński ¹, M. Potocki, Bieńkowski, Bieliński, Lewiński, Koźmian, J. Krasieński (20).

Izby odsyłają do Komisji projekt gen. Izzydora Krasieńskiego o utworzeniu gwardji narodowej po miasteczkach, poczem przystępują do wyboru wojewodów. — Ludwik Pac, Antoni Gliszczyński, Stanisław Soltyk, Michał Kochanowski, Maciej Wodziński i Antoni Ostrowski wybrani na senatorów wojewodów. — Izby Połączone przyjmują jednomyślnością uchwałę wyjątkową dla Juliana Ursyna Niemcewicza, pozwalającą łączenie urzędu sekretarza Senatu i upoważniającą Senat do umieszczenia Niemcewicza na liście kandydatów (D. S. IV, 72—4).

70. Posiedzenie prywatne 31. V. 1831.

Obeeni: Międzyński, Prażmowski, Dzieścielski, Manugiewicz, Gliszczyński, M. Kochanowski, Wodziński, A. Ostrowski, St. Małachowski, Męciński, Bniński, Poletyło, Bronikowski, Wichliński, M. Potocki, Bieńkowski, Bieliński, Lewiński, Woźniaki, Koźmian, T. Łubieński, J. Krasieński, Dembowski, Fr. Soltyk, Wężyk (25).

Podziękowanie senatorów Gliszczyńskiego i Wodzińskiego za podniesienie ich do godności wojewodów. — Zaprzysiężenie nowowybranego s. k. Franciszka Wężyka. — Deklaracja Tarnowskiego w sprawie przystąpienia do aktów sejmowych, oraz zawiadomienie o jego chorobie. — Przybycie deputacji Izby Poselskiej w sprawie wysłania do wodza naczelnego deputacji sejmowej z wyrazami wdzięczności za poświęcenie się dla sprawy publicznej. — Przystąpienie Senatu do deputacji i wyznaczenie na ich członków senatorów bpa Dzieścielskiego, w. Wodzińskiego i k. Krasieńskiego. — Sprawa wydawania aktów z Archiwum Senatu (Wol. II k. 117—8).

Po odczytaniu i podpisaniu protokołu ostatniego posiedzenia, senatorowie w-wie Gliszczyński i Wodziński wynurzyli wdzięczność i podziękowanie Senatowi za przyłożenie się do podniesienia ich przez Izby Sejmowe do dostojności senatorów wojewodów.

Nowo wybrany s. k. Fr. Wężyk, pierwszy raz na posiedzenie Senatu przybyły, wykonał prawem przepisaną przysięgę na rotę następującą: »Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu, w Trójcy Ś. Jedynemu, na zachowanie konstytucji, praw krajowych i na wierność narodowi polskiemu«. Po wykonanej przysiędze, zasiadłszy miejsce przez prezydującego sobie wskazane, oświadczył, iż powołany nie zasługą, lecz względami Senatu, starać się będzie, ażeby godnie odpowiedział tak wysokiemu zaufaniu.

Prezydujący s. w. Międzyński, odczytawszy odezwę s. k. Tarnowskiego z dnia 10 maja r. b. do siebie uczynioną, w której tenże oświadcza, iż dla słabości zdrowia nie mogąc być uczestnikiem prac sejmowych, jak naj-uroczystiej do uchwał sejmowych przystępuje, zapytał się Senatu, czyli oświadczenie takowe może być za dostateczne uważane lub też czyli zawezwać tego senatora do podpisania dwóch aktów sejmowych z dnia 18 grudnia r. z. i 25 stycznia r. b. podług form przez obydwie Izby przyjętych ².

¹ W *Dziarjuszau Sejmu* podano mylnie Wiszniewski.

² Oryginał listu kasztelana Tarnowskiego pisanego z Dzikowa A. S. 118, k. 32.

Obecni senatorowie uznali jednomyślnie, iż gdy uchwała z dnia 18 m. b. wyraźnie mieć chce, aby wzwyż wspomniane akta z dnia 18 grudnia i 25 stycznia podpisami wszystkich członków sejmowych opatrzone był, na ogólnem przeto s. k. Tarnowskiego oświadczeniu poprzestać nie można¹.

W tem miejscu przybyła deputacja od Izby Poselskiej, złożona z dwóch członków: Konstantego Świdzińskiego pos. p-tu opoczyńskiego i Augustyna Słubickiego pos. p-tu brzeskiego, z przedstawieniem, iż gdy na wniosek Jana Ledóchowskiego pos. p-tu jędrzejowskiego zgodziła się Izba Poselska, ażeby wysłać do wodza naczelnego deputację z oświadczeniem należytej temuż wodzowi wdzięczności za najgorliwsze poświęcenie się jego dla sprawy publicznej, spodziewa się przeto Izba Poselska, że i Senat, takiemże samem powodowany uczuciem, podobnąż z grona swojego deputację wyznaczyć zechce.

Skutek takowej propozycji, przez Senat jednomyślnie przyjętej, zaproszeni zostali do połączenia się z deputacją Izby Poselskiej senatorowie ks. Dzięcielski bp lubelski, w. Maciej Wodziński i k. Józef hr. Kasiński.

Po oddaleniu się deputacji Izby Poselskiej na wniosek s. k. hr. Męcinińskiego, ażeby żadne pismo nie było wydawane z Archiwum Senatu, lecz żeby członkowie Senatu do deputacji wyznaczonych poruczone sobie czynności odbywali w Izbie Senatorskiej, po krótkiej dyskusji postanowił Senat, ażeby tylko członkom Senatu do deputacji wyznaczonym akta potrzebne za rewersem z Archiwum Senatu wydawane były.

71. Posiedzenie publiczne 31. V. 1881.

Obecni: Miączyński, Prażmowski, Dzięcielski, Manugiewicz, Gliszczyński, M. Kochanowski, Wodziński, A. Ostrowski, St. Małachowski, Męciniński, Bniński, Poletylo, Bronikowski, Wichliński, M. Potocki, Bieńkowski, Bieliński, Lewiński, Woźnicki, Koźmian, T. Łubieński, J. Kasiński, Dembowski, Fr. Sołtyk, Wężyk (25).

Projekt do prawa o podatku rekrutowego. — Przemówienie referenta Komisji Sejmowej Skarbowej Wodzińskiego. — Przemówienie ministra Skarbu. — Dyskusja i przyjęcie projektu (Wol. II k. 119—26).

Po odczytaniu listy obecności i protokółów dwóch poprzednich posiedzeń prezydujący s. w. Miączyński wezwał s. w. Wodzińskiego, jako członka Komisji Sejmowej do praw skarbowych, do wprowadzenia pod rozprawę Senatu przyjętego w Izbie Poselskiej projektu do prawa, podwyższający podatek żydowski rekrutowym zwany.

S. w. Wodziński zabrał głos w sposobie następującym:

»Przy rozbiórce wniesionego pod rozpoznanie wasze, szanowni mężowie, projektu do prawa Komisje Sejmowe najmocniej zastanawiały się nad tem głównem w przedmiocie niniejszem pytaniem, czyli lud starozakonny w kraju

¹ K. Tarnowski stosownie do tej uchwały, którą otrzymał 6 czerwca, nadesłał przy piśmie swem z 10 czerwca z Dzikowa deklarację o przystąpieniu do obu aktów. A. S. 118, k. 60—2.

naszym i nadal od służby wojskowej uwolnionym być może. Razi to zapewne każdego, iż klasa ta mieszkańców, która stosunkowo tak znaczną u nas w porównaniu zwłaszcza z innemi krajami stanowi ludność, nie przyczynia się ośobiście do obrony kraju, który piersiami wszystkich onego mieszkańców zasłanianym być winien. Lecz jakkolwiekby było do życzenia, żeby to od powszechnej zasady wyłączenie nie znajdowało miejsca, wyznać zaiste potrzeba, iż lud starozakonny u nas nie stanął jeszcze wogóle na tym stopniu, iżbyśmy go śmiało i z pewnością do tak zaszczytnego powołania w masie przypuścić mogli. Mieliliśmy wprawdzie przykłady szczególne męstwa starozakonnych, a mianowicie śmiercią walecznych pod Kockiem w służbie wojskowej poległego Berka, znalazłyby się one zapewne pojedyncze i teraz, lecz zwracając uwagę na ogół mieszkańców wyznania tego przyznać musimy, iż w późniejszym chyba dopiero czasie, stopniami przez zaprowadzenie i wytrwałe popieranie ulepszeń w wychowaniu młodzieży do pożądanego w tym względzie moglibyśmy dojść celu. Tymczasem zaś wypadało przestać na pieniężnej w zamian osobistej służby opłacie. Wszakże stosownie do art. 4 zostawione jest ochotnikom prawo ofiarowania krajowi osobistych usług, a wtenczas rodzina takowego ochotnika od opłaty wolna.

Nad drugą częścią projektu, tyjącą się stopy i wysokości opłaty, zastanawiając się, Komisje Sejmowe uważały, iż opłata takowa, jakkolwiek w czwórnasób w porównaniu do dawniejszej powiększona, nie odpowiada jeszcze zupełnie poborowi ludzi do wojska w całym kraju, bądź kiedy zastosujemy ludność starozakonnych do ludności krajowej, bądź też kiedy weźmiemy na uwagę różnicę, jaka zachodzi między dawniejszem wojska kompletowaniem a teraźniejszym szeregów narodowych pomnożeniem, jakkolwiek, mówię, stosunkowo opłata ta nie zdawała się Komisjom do wysiłen kraju całego w tym względzie w równi podniesioną, przecież bacząc na możność szczególnych kontrybuentów, bacząc na inne publiczne ciężary, które lub już ich dotyczą, lub jeszcze w przyszłości dotknąć mogą, po ściślejszym przedmiotu tego rozbiorze uznano, iż wyżej opłaty rekrutowego od starozakonnych podnosić nie można.

Zdając wam, dostojni mężowie, sprawę z odbytej nad niniejszym projektem w Komisjach Sejmowych dyskusji, z miejsca mego oświadczam za nim zdanie moje.

Minister Skarbu Biernacki usprawiedliwiał projekt w osnowie następującej:

»Dostojny Senacie! Projekt do prawa względem uwolnienia od służby wojskowej osobistej ludu starozakonnego na rok bieżący za podwyższoną opłatą podatku, rekrutowym zwanego tę klasę mieszkańców kraju wyłącznie ciężącego, przez Rząd Narodowy wniesiony, a w Izbie Poselskiej znaczną większością głosów przyjęty, a pod światłą rozważyć dostojnego Senatu poddany, winienem usprawiedliwić co do jego zamiaru, planu i co pojedynczych jego

dyspozycji. Byt polityczny niepodległy jest koniecznym warunkiem pomyślności i godnego istnienia człowieka. Towarzyskie jedno stosunki rozwijają w nas najużyteczniejsze i najszlachetniejsze zdolności, gruntujące znoszącą się coraz potęgę i sławę narodową, kiedy przeciwnie z utraty niepodległości wynika zubożenie, znikczemnienie pod wszelkim względem upadłego ludu.

Dokładanie się do obrony kraju wszystkim, co mamy najdroższego, jest dlatego obowiązkiem każdego mieszkańca kraju. Tracąc istnienie polityczne, wszystko tracimy, co jest godnem szacunku człowieka, nie byłoby dlatego uderzającym nierozsądkiem niepoświęcenie wszystkiego, aby ten najwyższy cel osiągnąć? Potrzebę tę obrony krajowej niepodległości czuje też każdy, chociaż na najniższym szczeblu cywilizacji stojący, objawia się ona w uczuciu miłości Ojczyzny, która pobudza do najwznioślejszych poświęceń, do bohaterskich czynów. Z utratą niepodległego istnienia albo wcale z przeniesienia ludu na obcą ziemię, słabiejają aż do wygaśnięcia cnoty, która miłość Ojczyzny rodzi, gdy negacja i męstwo zastępuje w sercach zwiędłych egoizm.

Lud starozakonny, pozbawiony przed wieki bytu narodowego i ojczyzny, nie może się dotąd połączyć braterskimi uczuciami z narodami, u których w swoim tułactwie gościnne znalazł przyjęcie. Nie stara się złąć w jedną całość z narodem, który mu daje przytułek, nie chce z nim dzielić szczęścia sławy i niedoli, lecz zachowuje troskliwie dawne przesady, obyczaje, nałogi, wyłącznemi powoduje się widokami, żyje w przeszłości, chęć zarobku zastępuje u niego potrzebę szacunku towarzyskiego, potrzebę sławy. Dla tych powodów nie mają dotąd Izraelici nigdzie prawie udziału czynnego w najważniejszej sprawie narodowej, to jest w obronie i naradach. Pomimo tego lud starozakonny, wzywając protekcji praw cywilnych równie z innymi mieszkańcami, równy ma z nimi obowiązek bronięcia kraju. Że jednak chwilowo nie jest do tego usposobiony, słusznie jest, żeby osobistą służbę wojskową, nieodpowiednią celowi, pieniężną opłatą zastąpił, — słusznie jest, żeby ta podnosiła się w miarę podnoszącej się potrzeby obrony.

Ten wzgląd rzeczy powodował Rząd przeszły. Dekret bowiem 7 stycznia 1817 r. zastrzega w § 3, że lud izraelski ulec ma opłacie ogólnej za uwolnienie go od służby osobistej wojskowej, jakoż zaszedł w roku 1817 układ, w skutku którego umówiona została opłata roczna w ilości zł. 600.000 za uwolnienie żydów po województwach, a w sumie zł. 100.000 za uwolnienie żydów od służby w Warszawie mieszkających, a to w skutku układu z dnia 6 grudnia 1817 r. Układ ten atoli, mający swą zasadę w dekreście powyżej przytoczonym, przeciwnym osnowie § 91 konstytucji, zastrzegającym Sejmowi udział w postanowieniach co do nakładów publicznych i co do zaciągu do wojska jest antikonstytucyjnym i dlatego zmienionym być może i powinien, mając zmienione okoliczności na uwadze. Kiedy bowiem służba wojskowa teraz nierównie więcej mieszkańców w szeregi wojskowe powołuje, niż w cza-

sie pokoju, słusność wymaga nieodzownie stosunkowego podwyższenia podatku rekrutowego.

Usprawiedliwszy tym sposobem potrzebę i cel będącego w rozbiore projektu do prawa, pozostaje mi usprawiedliwić szczegółowe jego dyspozycje.

Żądając podwyższenia opłaty rekrutowego, wypadało naprzód wyrzec względem bezzasadności zaszłych w tej mierze postanowień i układów: § 1 projektu do prawa stanowi w tym przedmiocie, § 2 i 3 stanowią względem uwolnienia od służby osobistej Izraelitów na r. 1831 i względem wysokości rekrutowego.

Przy rozbiore tych artykułów w Izbie Poselskiej, wynurzyło wielu szanownych reprezentantów życzenie pociągania Izraelitów do służby wojskowej, upatrując w tem środek sprawienia zbawiennej reformy w obyczajach i opiniach żydów, oczyszczenia ich z antisocjalnych przesądów i skłonności. Z tem wszystkim zgodzono się na to, że dokonanie jej późniejszemu wypadu zostawić czasowi przez wzgląd że osobiste użycie żydów do służby wojskowej w walce naszej na śmierć z północnym olbrzymem jak najzgubniejszym w swych skutkach okazałby się mogło Wystawiano w Izbie Poselskiej, że opłatę rekrutowego znacznie wyżej podnieśćby wypadało, chcąc zachować proporcję, jaka zachodzi między liczbą popisowych w czasie pokoju zwykle rocznie wybieranych, a liczbą, która od epoki zaszczytnej naszej rewolucji w szeregi obrońców naszych wstąpiła, — ten wzgląd atoli ustąpił obawie wielkiego niedoboru i tej uwadze, że Izraelici do różnych jeszcze innych podatków w znacznym udziale dokładać się mają. Jeden z szanownych reprezentantów opinował za zmuszeniem Izraelitów do dawania do wojska zastępców chrześcijan zamiast rekrutowego, lecz ten pomysł nie znalazł w Izbie żadnego poparcia. Uderza albowiem tak niewykonalność, jak niestosowność tego pomysłu. Któryż Polak bowiem chciałby dzielić sławę znoszenia niebezpieczeństw w szeregach walecznych braci w zastępstwie i za pieniężną nagrodą od tych, którzy za niezdolnych do udziału w tej świętej walce za Ojczyznę i wolność chwilowo uznani? Zastępstwo proponowane nie miało wreszcie powiększyć liczby obrońców, a miało pozbawić skarb całego proponowanego przez Rząd Narodowy rekrutowego.

W artykule 4 proponował Rząd Narodowy dotychczasowy sposób pobierania rekrutowego, jako najpewniejszy rezultat obiecujący. Artykuł ten doznał zmiany w Izbie, która włożyła na Rząd Narodowy obowiązek wskazania nowych zasad repartycji tego ciężaru, a to przez troskliwość przeciążenia pewnych klas Izraelitów ze strony dozorów bóżniczych i w przekonaniu, że mieszkańcy żydowski miasta Warszawy w większej proporcji do ciężaru rekrutowego jak dotąd dokładaćby się powinni. Rząd Narodowy starać się będzie działać w duchu uchwały w tym względzie, ile to jest z nagłością okoliczności do pogodzenia.

Przytoczone przezemnie powody na usprawiedliwienie projektu do prawa

przyjętego w Izbie Poselskiej rozumiem, że skłonią dostojny Senat do nadania mu mocy prawa, a tym sposobem pomnożą się środki obrony Ojczyzny naszej, której istnieniu i swobodom nie przestają zagrażać wrogi nasze nieprześlągane w swej zaciętości¹.

S. k. Bieńkowski oświadczył się przeciwko projektowi z tych przyczyn: 1) że projektowane prawo znosi układ pomiędzy ludem starozakonnym a Rządem, wszelka zaś umowa dwóustronna przez jedną stronę samowolnie gwałcona być nie powinna; 2) że w artykule 4, gdzie wyrzeczono, iż służba czynna uwalnia od podatku ochotnika wraz z żoną i dziećmi, co jest niedostateczne, gdyby bowiem bezżenny mający starych ubogich rodziców zaciągnął się do wojska, w tym razie prawo niniejsze nietylko nie przyniosłoby ulgi familji jego, (je)mu żadnych korzyści, lecz i owszem byłoby mu prawdziwie uciążliwym.

S. k. Krasiński był tego zdania, że prawo niniejsze powinno było wyraźnie wyrzec, iż każdy Izraelita, wchodzący do szeregów wojskowych i zaszczytnie w nich odznaczający się, nietylko nadał od rekrutowego uwolniony, lecz nadto używa wszelkich praw politycznych i obywatelskich.

S. k. Bronikowski uważał, że projekt pod dyskusją będący tak pod względem fizycznym, ekonomicznym, jako i politycznym żadnej nie podlega krytyce i przyjęty być winien.

S. k. Fr. Sołtyk oświadczył się za projektem, zwrócił przeciw uwagę, że lud Izraela w miarę ubywania rodowitych Polaków rozmnaża się i wzrasta, jest więc obawa, aby dla wyniszczenia tej gangreny Rząd nieprzymuszony był niegdyś użyć tych środków, których Piotr Wielki używał. Zapytał nakoniec ministra Przychodów i Skarbu, jakim sposobem Rząd wyegzekwuje sumę, prawem niniejszem nałożyć się mającą.

S. k. Wężyk odpowiadając na głos s. k. Bieńkowskiego zapytał się ministra Skarbu, czy układ, o którym w projekcie wzmianka, był układem czasowym, czyli też układem stałym, w drugim bowiem przypadku zwrócić uwagęby powinien. Gdy zaś minister Skarbu wyznał, iż układ wzmiankowany był tylko czasowym, bez udziału Izb zawartym, a zatem nieważnym, opozycja s. k. Bieńkowskiego co do tego punktu sama przez się upadła.

Minister Skarbu na głos s. k. Fr. Sołtyka odpowiedział, iż wyegzekwowanie sumy nałożyć się mającej jest pewne, gdyż pomiędzy Izraelitami systemat solidarności jest w wykonaniu.

S. k. hr. Bniński, jakkolwiek upatrywał wiele niedokładności w projekcie, przeciw ze względu na naglące potrzeby kraju oświadczył się za projektem.

Po tym głosie nastąpiło wotowanie, skutkiem którego projekt większością 24 głosami przeciwko 1 przyjęty został.

¹ Samego projektu tego w protokółach Senatu brak; tekst jego *Diarjusz Sejmu* IV, 70—1.

72. Posiedzenie prywatne 1. VI. 1831.

Obecni: Miączyński, Prażmowski, Dziecielski, Manugiewicz, Radziwiłł, Gliszczyński, M. Kochanowski, Wodziński, A. Ostrowski, St. Małachowski, Męciński, Bniński, Poletyło, Wichliński, M. Potocki, Bieńkowski, Bieliński, Woźnicki, Koźmian, J. Krasieński, Dembowski, Fr. Sołtyk, Wężyk (23).

Przyjęcie projektu przemówienia deputacji sejmowej do naczelnego wodza. — Odczytanie listy kandydatów na senatorów i wyjaśnienie w sprawie kandydatury b. ministra Jana Węglińskiego. — Umieszczenie na liście deputowanego Wołowskiego i gen. Wąsowicza. — Głosowanie i wybranie 10 kandydatów na 5 miejsc wakujących w Senacie (Vol. II k. 127—8).

Po odczytaniu protokołu ostatniego posiedzenia s. w. Wodziński w imieniu deputacji, do naczelnego wodza wyznaczonej, odczytał projekt do przemówienia, w imieniu Senatu do naczelnego wodza uczynić się mającego, który jest w osnowie następującej:

Projekt przemówienia podany przez Rostworowskiego według prasy współczesnej *Dziennik Sejmu* IV, 155.

S. k. Bieńkowski uczynił wniosek, ażeby deputacja wymagała od naczelnego wodza w imieniu Senatu nie narażać swego życia tak, jak to czynił w ostatniej pod Ostrołęką batalji.

S. w. Kochanowski, z powodu usłyszanej w protokole wzmianki o złożeniu podziękowania Senatowi za przyłożenie się do posunięcia na senatorów wojewodów, senatorów Wodzińskiego i Gliszczyńskiego, wynurzył podobnie ze swej strony podziękowanie, poczem w imieniu deputacji odczytał listę wykwalifikowanych do Senatu kandydatów nadmieniając, iż były minister Jan Węgliński, lubo przez jednego członka Senatu do kandydacji podany, z powodu jednak niezłożonej kwalifikacji nie mógł być w liście kandydatów zamieszczony.

S. w. Gliszczyński i s. k. Fr. Sołtyk domagali się, ażeby podany przez nich Fr. Wołowski dep. z okr. warszawskiego w liście kandydatów zamieszczonym został.

Senatorowie k-owie hr. Bniński i Poletyło podobnie żądali, ażeby gen. Stanisław hr. Wąsowicz, jako już dawniej wykwalifikowany, do listy kandydatów wpisany został.

Senatorowie w. Kochanowski i k. hr. Męciński jako członkowie deputacji do układania listy podanych kandydatów wyznaczonej oświadczyli, iż wspomniana deputacja nie mogła umieszczać tych, którzy już po terminie przez Senat zakreślonym podani zostali.

S. k. Dembowski uważał, iż gdy art. 47 stat. org. o Senacie nie zakreśla czasu do podawania kandydatów, zatem idzie tylko o zwolnienie decyzji Senatu na posiedzeniu w dniu 18 maja r. b. zapadłej.

Poczem Senat większością głosów postanowił, ażeby wzwyż wspomniane dwie osoby do listy kandydatów dopisane zostały.

Następnie przystąpiono do podkreślenia zwykłym sposobem przyjętego,

w skutku którego ogłoszony był przez wyznaczonych asesorów, jako to s. w. ks. Radziwiłła i s. k. Rembienińskiego, rezultat następujący:

Łempicki	miał kreskę	23.
Niemcewicz	» »	22.
Małachowski	» »	22.
Ostrowski	» »	21.
Łubieński	» »	18.
Słubicki	» »	18.
Niesiołowski	» »	15.
Wąsowicz	» »	14.
Kraśński	» »	12.
Potulicki	» »	8.
Skarżyński	» »	8.
Świdziński	» »	8.
Walewski	» »	8.
Wołowski	» »	8.
Augustowski	» »	7.
Bystrzonowski	» »	7.
Węgrzecki	» »	7.
Cieszkowski	» »	6.
Dembowski	» »	3.
Pruszek	» »	2.
		240.

A tak w pierwszym losowaniu 9 kandydatów, otrzymujących większość prostą głosów, wybranymi zostali, w powtórnym zaś losowaniu z pomiędzy pięciu, po 8 kreszek mających,

Potulicki	miał kreskę	15.
Świdziński	» »	8.
Skarżyński	» »	1.
Walewski	» »	1.
Wołowski	» »	1.

A zatem Potulicki wraz z 9 kandydatami, w pierwszym losowaniu wybranymi, połączonym Izbowi Sejmowemu przedstawieni zostaną na pięć miejsc, w Senacie wakujących.

73. Posiedzenie prywatne 3. VI. 1831.

Obecni: Międzyński, Prażmowski, Dziecielski, Manugiewicz, Radziwiłł, Gliszczyński, M. Kochanowski, Wodziński, A. Ostrowski, St. Małachowski, Męciński, Poletyło, Wichliński, Bieńkowski, Bieliński, Lewiński, Woźnicki, Koźmian, J. Kraśński, Fr. Sołtyk, Wężyk (21).

Sprawozdanie członka z deputacji sejmowej wysłanej do wodza naczelnego z odbytej misji. — Dyskusja nad uwagą naczelnego wodza co do składu Rządu i życzeniem skoncen-

trowania« jego. — Postawienie przez deputację Izby Poselskiej sprawy rekwizycji przed przyjęciem projektu do prawa. — Upoważnienie Rządu do rekwizycji i uchwalenie projektu do prawa (Wol. II k. 129—30).

Gdy protokół ostatniego posiedzenia odczytany został, s. w. Wodziński za udzielonym sobie głosem przemówił w sposobie następującym:

»Deputacja do naczelnego wodza, z obu Izb sejmowych wyznaczona, uprzejmie przez tegoż wodza przyjętą została. S. bp lubelski Dziecielski przemówił naprzód w duchu religijnym. Ja po nim zabrałem głos, który tu poprzednio już dostojnemu Senatowi przezemnie odczytany uzyskał jego zadowolenie. Przymówił się wkońcu pos. jędrzejowski Jan hr. Ledóchowski, prosząc naczelnego wodza, aby w bitwach nie tyle się narażał i pomniał na to, że narażając zbytnio osobę swą, naraża na szwank rzecz publiczną, gdyby nie szczęściem wojsko o tak wielką stratę w osobie jego przyprawionem być miało. Naczelnny wódz oświadczył wdzięczność swoją za pokładane w nim zaufanie, oświadczył, iż wojsko tym samym zawsze dla sprawy ojczystej goręcej zapalem i z niezmordowaną gorliwością wojenne ponosi trudy. Dodał w końcu, że korzysta z sposobności wynurzenia przed reprezentantami narodu niektórych swych myśli co do sposobu rządzenia w naszym kraju, że zdaniem jego i z przeświadczenia, jakie sam powziął o Rządzie z pięciu członków złożonym nie może być potrzebnej w rządzeniu jedności, a tem samem i potrzebnej sprężystości, że władza rządowa więcej skoncentrowana skuteczniejby publicznej odpowiadała potrzebie. Że to zostawia światłemu Izb rozbirowi, lecz że, jeżeli się to deputacji zdawać będzie, pragnąłby, aby te jego spostrzeżenia Izbom udzielone zostały«.

S. k. hr. Małachowski zwrócił uwagę Senatowi na wzmiankę przez naczelnego wodza uczynioną, iż w Rządzie z 5 członków złożonym nie może być potrzebnej w rządzeniu jedności, a tem samem i potrzebnej sprężystości, że władza rządowa więcej skoncentrowana skuteczniejby publicznej odpowiadała potrzebie. Sądził przeto, ażeby Senat wcześniej zastanowił się nad tak ważnym przedmiotem, o którym gdy już po kilkokrotnie w Izbie Poselskiej a nawet i w komisjach sejmowych nadmieniano, spodziewać się trzeba, iż niebawnie pod rozprawę obu Izb wniesionym zostanie.

Gdy inni senatorowie, jako to w. Kochanowski, kasztelanowie hr. Męciński, M. hr. Potocki i Wężyk, popierając wniosek preopinanta, rozmaite środki zaradzenia dostrzeżonym niedogodnościom przedstawiali, prezydujący Senatowi wezwał tychże preopinantów, aby stosowny projekt ułożyli w celu oddania go pod rozprawę komisjów sejmowych.

Wtem nadeszła deputacja Izby Poselskiej przed ukończeniem rozpoczętej dyskusji. Deputacja z dwóch członków złożona, jako to: Jana hr. Ledóchowskiego pos. p-tu jędrzejowskiego i Ignacego Dembowskiego dep. plockiego, przedstawiła w imieniu Izby Poselskiej potrzebę spiesznego upoważnienia Rządu Narodowego przedsięwzięcia kroków rekwizycyjnych przed

przyjęciem w tym przedmiocie projektu, który dopiero za kilka dni może być przez obydwie Izby przyjęty.

Po krótkiej dyskusji na wniosek s. k. Lewińskiego Senat postanowił przez uchwałę tymczasową Rząd Narodowy upoważnić do rozpoczęcia kroków rekwizycyjnych, w której ma być zamieszczony wstęp i art. 1 przez Izbę Poselską przyjęty, artykuł zaś 2 ma być następujący: »Środki i sposób wynagrodzenia zająć się mających produktów późniejsza uchwała sejmowa postanowi«¹.

Po oddaleniu się deputacji Izby Poselskiej z takowym projektem Senat udał się do sali Tronowej, do której gdy też sama deputacja Izby Poselskiej przybyła z oświadczeniem, iż Izba Poselska projekt przez Senat proponowany jednomyślnie przyjęła, który pos. jędrzejowski Jan hr. Ledóchowski podpisami zaopatrzony złożył, zatem prezydujący Senatu zapytał się, czyli który z członków Senatu nie oświadczy się przeciwko przyjęciu wzmiankowanego projektu.

Gdy żaden z senatorów nie żądał zabrania głosu przeciw projektowi, zatem prezydujący Senatu za przyjęty przez Senat projekt ogłosił, a do oznajmienia Izbie Poselskiej o tem przyjęciu senatorów k-ów hr. Małachowskiego i Wężyka zaprosił.

74. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 4. VI. 1831.

Obecni: Międzyński, Prażmowski, Dzięcielski, Manugiewicz, Radziwiłł, M. Kochanowski, Wodziński, A. Ostrowski, Nakwaski, Sierakowski, St. Małachowski, Męciński, Poletyło, Wichliński, M. Potocki, RembIELIŃSKI, Bieńkowski, Bieliński, Lewiński, Woźnicki, Koźmian, Dembowski, Fr. Sołtyk, Wężyk (26).

Wybór pięciu kasztelanów: Juliana Ursyna Niemcewicza, Piotra hr. Łubieńskiego, Augustyna Słubickiego, Ludwika hr. Małachowskiego i Wojciecha Ostrowskiego. — Wniosek RembIELIŃskiego o odczytanie kwalifikacyj kandydatów przed wyborem senatorów. — Głos Juliana Ursyna Niemcewicza wymawiającego się od dostojęństwa senatora. — Owacje Izb dla Niemcewicza (D. S. IV, 232—6).

75. Posiedzenie prywatne 4. VI. 1831².

Obecni: Międzyński, Prażmowski, Dzięcielski, Manugiewicz, Radziwiłł, M. Kochanowski, Wodziński, A. Ostrowski, Nakwaski, Sierakowski, St. Małachowski, Męciński, Poletyło, Wichliński, M. Potocki, RembIELIŃSKI, Bieńkowski, Bieliński, Lewiński, Woźnicki, Koźmian, Dembowski, Fr. Sołtyk, Wężyk, Niemcewicz, Słubicki (24).

Odczytanie listu biskupa krakowskiego, dziękującego za powołanie go na godność senatora. — Odczytanie dwóch odezwo Rady Obywatelskiej województwa plockiego o mandat

¹ Projektu tego w protokołach Senatu brak; tekst jego pierwotny *Diaryusz Sejmu* IV, 118—20, ostatecznie przyjęty w pierwszej swej części *tamże* 201—2.

² Listę obecności podajemy z protokołu posiedzenia w sali Konferencyjnej, stosownie do uwagi, zaznaczonej w tymże protokole: »N. B. Ciż sami byli obecnymi w sali publicznej«, uzupełniając ją nowowybranymi senatorami.

w Senacie i skompletowanie Rady. — Odczytanie pisma Banku Polskiego o wydanie narzędzi, pieczęci i papieru do bicia banknotów i upoważnienie Bieńkowskiego do wydania tychże. — Przemówienie Nakwaskiego w sprawie pominięcia jego w podniesieniu na godność wojewody. — Wyjaśnienia senatorów Kochanowskiego, Wodzińskiego, Sołtyka i prezydującego. — Przejście do sali Tronowej i połączenie się obu Izb w celu dokonania wyborów nowych pięciu senatorów. — Powrót Izby Senatorskiej do sali Konferencyjnej i zaprzysiężenie nowo wybranych senatorów Juliana Ursyna Niemcewicza i Augustyna Słubickiego (Wol. II k. 131—6).

Prezydujący s. w. Miączyński odczytał odpowiedź s. bpa krakowskiego z dnia 25 maja r. b. do siebie uczynioną, w której tenże donosi, iż dla słabości zdrowia przymuszony będąc jeszcze kilka dni w domu pozostać uprasza, ażeby prezydujący w imieniu jego Izbom Sejmowym najczulszą wdzięczność oświadczyć raczył za łaskawe powołanie jego na dostojność senatora. Odpowiedź tę polecono marszałkowi Izby Poselskiej komunikować, a następnie do akt złożyć¹.

Nadesłane od Rady Obywatelskiej województwa płockiego dwie odezwy z dnia 26 i 27 maja r. b., których też Rada uprasza o powołanie na członków Senatu w równej liczbie z innemi województwami zasłużonych obywateli, niemniej aby ją upoważnił Senat do wybrania radców obywatelskich w miejsce ubytych, polecono powyższe odezwy przesłać deputacji, podobnemi, przedmiotami trudniącej się².

Następnie odczytaną została odezwa Banku Polskiego z dnia 3 m. b., do prezydującego uczyniona, w której tenże uprasza o wyznaczenie delegowanego do wydania stemplów, form i innych narzędzi do fabrykacji biletów kasowych używanych, od których klucz złożony został w Archiwum Senatu³.

Prezydujący Senatu zaprosił do uskutecznienia tej czynności s. k. Bieńkowskiego.

S. k. Nakwaski w zabranym głosie oświadczywszy, iż lubo w całym życiu nie ubiegał się za żadnemi urzędami ani dostojenstwami, jedynie tylko na dopełnieniu obowiązków prawego obywatela przestawał, widzi jednak wyraźnie dla siebie pokrzywdzenie w tem, iż Senat bez względu na zasługi jego i na starszeństwo nominacji umieścił go na liście kandydatów w rzędzie jednakowym, gdy podług starszeństwa nominacji powinien był być drugim z porządku kandydatem. Upatruje i w tem niestosowne i przyjętym zasadom nieodpowiadające Senatu postępowanie, iż wyzuwszy się dawniej z prawa podawania kandydatów na wakujące miejsca wojewodów, teraz, niewiedzieć z jakiego powodu, toż prawo napowrót sobie przywłaszczył, a w użyciu onego nie zwa-

¹ Listu bpa Skórkowskiego w protokołach Senatu niema; tekst jego *Diariusz Sejmu* IV, 438—9; oryginał A. S. 118 k. 48—9 z adnotacją prezydującego Miączyńskiego: »Odpisać wierzytelnie i j. w. marszałkowi Izby Poselskiej przesłać 4. 6. 31«, oraz W. Zwierkowskiego zastępcy sekretarza Izby Poselskiej: »czytano na posiedzeniu Izby Poselskiej 13. 6. 31«.

² Odezwy tych w protokołach Senatu niema.

³ Wspomnianego listu Banku Polskiego w protokołach Senatu niema.

żając na porządek starszeństwa nowy porządek podług większości kresek utworzył i najstarszemu z porządku nominacji kandydatowi najboleśniejszą niesprawiedliwość wyrządził, zostawując mu tylko prawo zapytania się, na jakiej zasadzie Senat odstąpił od dawnego postępowania swego. Głos k. Nakwaskiego miał brzmienie następujące:

»Szanowny Senacie! Od pamiętnej 29 listopada nocy nieprzerwanie w stolicy zamieszkały, na dni kilkanaście już dla zdrowia samego, już dla interesów własnych po zebraniu się kompletu dużego na wieś oddaliłem się. W czasie tym zaszły okoliczności, które zmuszają mnie do żądania pewnych objaśnień, już pod względem atrybucyj Senatu, już pod względem postępowania Senatu ze mną samym. Wskutek statutu naszego wypadało utworzyć pewną liczbę wojewodów. Trzymając się zawsze dawnego sposobu postępowania, w miejscu monarchy dziś Izby Połączone z pomiędzy kasztelanów winny były na tę godność wybierać. Senat, nie wiem dlaczego i trudno sobie to wytłumaczyć, Senat, który dawniej królom pozwalał tworzyć wojewodów wprost za rozmaite zasługi, Senat tenże sam teraz podał kandydatów. Więcej powiem, ten to sam Senat przed kilku laty wniosek w. Kochanowskiego, do którego odwołuję się świadectwa, wniosek, który ja popierałem, aby właśnie w myśl art. 110 konstytucji królowi kandydatów przedstawiać na wojewodów, odrzucił. Uważano bowiem natenczas, że to nie jest wcale atrybucją Senatu. Sama powaga tej dożywotniej magistratury, sam dobór ludzi, jaki w gronie tem znajdować się powinien, nastroczały oczywiście tę myśl, iż przynajmniej kandydaci podług starszeństwa podani będą, że jedynie albo znakomitość zasług, jak na przykład czcigodnego Sołtyka, tego męczennika dobrej sprawy, lub walecznego Paca, albo przeciwnie shańbienie czem godności senatorskiej w tem mogło być jedynie wyjątek robić. Zrobił co do mnie Senat wyjątek, kładąc mnie jedenastym w kandydacji. Pytam się, w czem tejże godności ubliżyłem? Najstarszy tu w całym Senacie z nominacji i wspólnie z w. Gliszczyńskim zasiadam w tem krześle od lat 15, drugim wszędzie byłem kasztelanem. Cesarz Aleksander i Mikołaj niższych odemnie kasztelanów za rozmaite zasługi godnością wojewodów zaszczycali. Nietylko nie uważałem tego za uchybienie mnie, ale nieraz nawet podchlebiałem sobie prawdziwie i za zaszczyt to uważałem, że byłem w udzielanych hojnie nagrodach i zaszczytach z umysłu wyłączonym. Dziś, kiedy nadeszła chwila, gdzie przecie trzydziesto-kilkolrotnie zasługi w kraju, gdzie czyste, bezinteresowne i zawsze jedne przywiązanie do nieszczęśliwej Ojczyzny naszej pod kilkunastu rządami wynagrodzone być winny, ja, sześćdziesiątkilkolletni starzec, spodziewałem się, iż mnie nie minie to, co mi się słusznie należało. Lecz zamiast nagrody jeszcze ukarany wspólnie z k. Sierakowskim zostałem.

Tak jest, panowie, umieszczenie mnie jedenastym kandydatem uważałem być inaczej nie może. Oczywiście większość Izby Senatorskiej za kary godnego mnie uznała. To powziąwszy przekonanie starałem się z sumieniem mojem

porachować, przeszedłem cały bieg życia mego politycznego od dzieciństwa, lecz nic w niem zasługującego na podobną karę nie znalazłem. Nie rozumiem, aby mi za złe uważane być mogło, że za rewolucji 94 r. czynnie do niej w cywilności, a później w wojsku już w stopniu majora należałem, a dobra moje z mile za Pragą leżące przez Suwarowa zniszczone i spalone zostały, że nigdy, ani w czasie upadku Ojczyzny, ani za Targowicy, ani za zeszłego Rządu do żadnych aktów nienarodowych nie wpływałem, że za wejściem wojsk francuskich opuściwszy w Galicji majątek od najniższych szczebli administracji zaczawszy (w czem odwołuję się do w. Kochanowskiego), później urząd prefekta w Warszawie przez lat 8, w którym połączone były dziś rozliczne rozgałęzione władze, sprawiał z zadowoleniem departamentu całego, jak mam na to dowody, a to przy przepływie kroców wojska przez stolicę różnych narodów, przy odmianie tylu rządów i władz? Czy za złe mi uważane jest, że powołany do Senatu zawsze głosowałem na Sejmach, w Senacie, w Sądzie Sejmowym z tą opozycją, która broniła swobód narodu, co chwila gwałconych? Czy w tem moja wina, że otwarcie do powstania narodowego od dnia 29 listopada przystąpiłem, że zaraz przedstawiał ks. Czartoryskiemu i k. Dembowskiemu do Rządu powołanym konieczną potrzebę otwarcia posiedzeń Senatu dla dobra kraju i porządku, który z prawa i tak był winien zgromadzić się w dniu 1 grudnia, a który zastał w tymże dniu podwoje Izby swej zamknięte (poświadczyć to może kol. Męciński) za kilka dni dopiero Senat zwołany został, kiedy właśnie zajęcie się czynne i natychmiast sprawami Ojczyzny byłoby może wielu złemu tamę położyło? Czyż w tem się krajowi nie zasłużyłem, że kiedy, nie mogąc radzić w Senacie, wzywany przez członków klubu a usilnie proszony także o to przez j. w. Henryka Łubieńskiego, zajętego na ten czas czynnie przy Rządzie, udałem się dnia 2 grudnia w czwartek bez żadnej obawy na to zgromadzenie razem z kol. Lewińskim, gdzie, co mi obowiązek, moje sumienie i przekonanie nakazywały w tak nagłych okolicznościach, przedstawiałem? Czyż zgrzeszyłem, że nie zezwalając nigdy w Senacie na różne dążności, przeciwne dobru Ojczyzny, od lat kilkunastu śmiało je odkrywałem, z mniejszością często walcząc przeciw przemagającej większości? Czyż w tem mój błąd, że teraz pokilkakrotnie żądałem powiększenia Senatu, i popierając wnioski szanownych kolegów Ostrowskiego i Bnińskiego byłem za wyłączeniem z Senatu tych, którzy w nim dziś zasiadać wcale nie mają prawa? Żem sprzeciwiał się zmniejszeniu kompletu? Wszakże w myśl tylokrotnych moich od kilku miesięcy przedstawień prawa stały. Czy nakoniec za to mam być karanym, że ciągle i nieodstępnie przed i po 25 lutego, zostawiony z kilkunastu już tylko kolegami, sam prezydowałem w pięciu zgromadzeniach w Senacie, w Sądzie Najwyższym, w Komisjach Sejmowych, w Komisji umorzenia długu narodowego, w Komitecie opiekującym się rodzinami wojskowych, nie mając momentu odpoczynku i chwili czasu

familijnym oddać się zatrudnieniom, a to kiedy nieprzyjaciel ze stutysięcznem wojskiem tu, pod murami stał, ...wśród tych pamiętnych chwil?...

Nie, szanowni koledzy! sumienie moje jest czyste, nic mi nie wyrzuca. Inne jakieś tu powody zachodzić muszą. Ta wyrządzona niesprawiedliwość od tych, z którymi od lat kilkunastu koleguję, do wyborów których wszystkich prawie wpływałem, tak dla mnie jest bolesną, iż w każdym innym razie byłaby mi powodem opuszczenia zupełnie grona tego. Nie idzie mi tu o czczy tytuł wojewody, sądzę bowiem, iż dzisiejszej świętej sprawie w jakimkolwiek miejscu, z jakimkolwiek tytułem, kto szczerze Ojczyźnie służy, zarówno jej się zasługuje. Lecz kiedy naród rozdaje nagrody, które wyżej nad wszelkie monarchów cenię, być pominięty, a czując, iż do nich się ma prawo, jest najdotkliwszym ciosem. Tak jest, panowie, opuściłbym niezawodnie to krzesło, lecz kiedy Ojczyzna wymaga silnej pomocy, dwoić umysły, oddzielać się od wspólnych prac byłoby prawdziwie karygodnem

Do Izby Poselskiej żadnego nie mogę mieć żalu: posłowie poszli za zdaniem Senatu, i słusznie, bo któż lepiej zasługi każdego członka osądzić powinien, jak właśni jego koledzy. Więcej powiem: członkowie Izby Poselskiej i cała publiczność w podaniu mnie jedenastym upatrywać mogą postępku w tem Senacie z umysłu zrzadzony i posądzić mnie o jakieś przewinienie, o któremby i ja dowiedzieć się chciał, i w czem zapewne raczy mnie Senat objaśnić. Wam, szanowni koledzy, których kilka kresów utrzymało mnie na jedenastem miejscu, dziękuję za chęć wymierzenia mi sprawiedliwości.

Powtarzam, iż dotąd w Senacie pozostanę, póki widzieć będę tego potrzebę, nie zmienię postępowania mego, otwarcie powstawać będę przeciw wszelkim zamachom Ojczyźnie szkodliwym, od któregośkolwiek stronnictwa pochodzącym; i jak mnie z drogi jednej nie łaska cesarza Aleksandra, Mikołaja i cesarzewicza zwrócić nie zdołały, jak ich prześladowanie przez lat kilkanaście utwierdzały w miłości Ojczyzny, tak i to prześladowanie z tejże mnie drogi zboczyć nie musi. Pewny, że w czasach rewolucyjnych inaczej być nie może, wszakże nie ja tylko jeden dzisiaj jestem celem prześladowania!

Kończąc ten mój głos, który, oświadczam razem, że do pism publicznych podaję, gdyż, zostawiając tę wyrządzoną mi niesprawiedliwość bez objaśnienia, mógłbym zostawić supozycję jakiegoś niegodnego czynu, a odziedziczywszy od przodków niesplamione imię, potomkom chcę je także zostawić, zapytuję się j. w. prezydującego, na jakiej zasadzie Senat od dawnego postępowania odstąpił, dlaczego dziś przyjął prerogatywę, której nie używał za dawnego rządu nigdy i uznał nawet, że do niego nie należy, którą zostawiał wyłącznie królowi, prerogatywę, w skutku której mnie przez większość Senatu najboleśniejsza dla prawego Polaka uczynioną została niesprawiedliwość?»

Senatorowie w owie Kochanowski i Wodziński oraz s. k. Fr. Soltik, a następnie s. w. prezydujący, oddając sprawiedliwość zasługom

s. k. Nakwaskiego, zwrócili uwagę jego, iż starszeństwo nominacji senatora kasztelana na ocenienie istotnych zasług jego bynajmniej wpływać nie może, zwłaszcza iż nominacja tego rodzaju częstokroć bez względu na opinię publiczną i bez poprzedniczego, acz prawem zawarowanego podawania kandydatów, dopełnione bywały. Gdyby zaś w podawaniu kandydatów na wakujące miejsca wojewodów trzymać się jedynie chciano starszeństwa nominacji, wtedy sekretne kreskowanie, acz wyraźnem prawem zastrzeżone, stałoby się niepotrzebnem. Nie można mieć za złe Senatowi, że powrócił do prawa, które mu za Rządu zeszłego wydartem zostało, nie można go posądzać o bezwzględność na zasługi, których właściwe ocenienie do niego, a stanowcza decyzja do najwyższej władzy należy. Na takich więc zasadach oparte działania Senatu żadnej krytyce podpadać nie mogą.

Po tych głosach Senat udał się do sali wielkiej Tronowej w celu wybrania łącznie z Izbą Poselską 5 nowych członków Senatu.

Po skończonych wyborach wróciwszy do sali Konferencjonalnej wykonali przysięgę nowowybrani senatorowie Julian Ursyn Niemcewicz i Augustyn Słubicki podług rotę następującej: »Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu, w Trójcy Św. Jedynemu, na zachowanie konstytucji, praw krajowych i na wierność narodowi polskiemu«.

76. Posiedzenie prywatne 7. VI. 1831.

Obecni: Miączyński, Prażmowski, Dziecielski, Manugiewicz, Radziwiłł, Wodziński, A. Ostrowski, Nakwaski, Sierakowski, St. Małachowski, Bniński, M. Potocki, Bieliński, Woźnicki, Koźmian, Fr. Sołtyk, Wężyk, Niemcewicz, P. Łubieński, Słubicki, L. Małachowski, W. Ostrowski (22).

Zaprzysiężenie nowowybranych senatorów Piotra Łubieńskiego, Ludwika Małachowskiego i Wojciecha Ostrowskiego. — Powitanie nowych senatorów przez prezydującego i odpowiedź Słubickiego. — Odczytanie pisma Antoniego Kochanowskiego, donoszącego, że 10 czerwca przybędzie dla objęcia stanowiska senatora (Wol. II k. 137—8).

Nowowybrani przez obie Izby Sejmowe senatorowie kowie: Piotr hr. Łubieński, Ludwik hr. Małachowski i Wojciech Ostrowski wykonali prawem przepisaną przysięgę na rotę następującą: »Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu, w Trójcy Św. Jedynemu, na zachowanie konstytucji, praw krajowych i na wierność narodowi polskiemu«.

Prezydujący s. w. Miączyński powołał nowowybranych senatorów w słowach następujących: »Senat już wyborem swoim was, dostojni mężowie, na kandydatów dowiódł, że umiał cenić wasze zasługi, wasze światło i znakomite przymioty serc waszych... Cieszy on się, że połączonych Izb głosy tę samą wam oddały sprawiedliwość... Własny popęd serca i godne uczucie powinności obywatelskich jak wystarczały wam, szanowni mężowie, do osiągnięcia tego szczytnego dostojństwa, tak niechybnie wystarczą do chlubnego wypełnienia obowiązków jego... Trzeba-liby do tego wzorów!... Wspomnienia

na wielkich mężów, przodków naszych, którzy w tej świątyni obrad, otoczeni miłością Ojczyzny, nieugiętą mocą duszy, zamiłowaniem sprawiedliwości, nieodstępnem zachowaniem praw krajowych i świetnością chwałebnych czynów swoich jaśnieli, dostarczą licznych przykładów... Witam was przeto w gronie Senatu, godni tych mężów potomkowie!...«

S. k. Augustyn Słubicki odpowiedział na powyższy głos w osnowie następującej: »Pozyskawszy już tylokrotne dowody życzliwości szanownego Senatu, nie mam dosyć słów, nie posiadam tyle wymowy, abym z prawdziwą godnością wdzięczność moją odcieniować był w stanie. Od roku 1818 kilka razy miałem ten zaszczyt być przez Senat na dostojęństwo senatora królowi przedstawionym, nie umiałem się zasłużyć władzy namiestniczej, i dlatego nie mogłem w gronie tak szanownych zasiadać mężów. Doczekałem się tej epoki, która sławną będzie w dziejach narodowych, w której przez opinię narodu na stopień senatora powołany zostałem. Umieć wysoko cenić i szanować to zaufanie Izby Połączonych, znając to dostatecznie, że jeżeli mało odznaczające się moje zasługi były powodem do osiągnięcia stopnia tego dostojęństwa, to tem więcej czuję dla siebie pobudek, abym resztę dni życia mego poświęcił jedynie dla dobra kraju, ukochanej naszej Ojczyzny.

O ile uczucia moje wzruszone zostały dowodami przychylności Izby Połączonej, o tyle dusza moja wzniesioną była, iż w towarzystwie tak ze wszech miar zasłużonego, tak w całej Europie poważanego męża Juliana Ursyn Niemcewicza na kandydata przez Senat przedstawiony, większością głosów z woli narodu wraz z nim dostojęństwo senatora otrzymałem, i wraz nim w obliczu Senatu przysięgę wierności narodowi zaraz wykonałem. Wzory całego życia męża tego będą dla mnie chlubną pamiątką i nauką, abym przy schyłku życia mego tę wielkość duszy, tę bezprzykładną nieinteresowność, tę gorliwość w poświęceniu się rzeczy publicznej potrafił tak chlubnie utrzymać i pozyskać ten wieniec sławy obywatelskiej, którym Niemcewicz, ten Nestor do-brych Polaków, w obliczu całego narodu zaszczyconym został.

Szanowny Senacie! Z powołania twego zasiadam to krzesło senatora; racz mnie zaszczycać swoją względnością, racz mnie wspierać i oświecać wysokim twem światłem, abym z czasem stać się mógł użytecznym grona twego członkiem«.

Poczem prezydujący Senatu odczytał odpowiedź do siebie uczynioną s. k. Antoniego Kochanowskiego, w której tenże donosi, iż najdalej dnia 16 b. m. celem objęcia przeznaczonego i zaszczytnego urzędowania zjechać nie omieszka; a następnie odroczył posiedzenie Senatu do dnia następującego na godzinę 10 z rana.

77. Posiedzenie prywatne 8. VI. 1831.

Obecni: Miączyński, Prażmowski, Dzięcielski, Manugiewicz, Radziwiłł, Gliszczyński, M. Kochanowski, Wodziński, A. Ostrowski, Nakwaski, Sierakowski, St. Małachowski, Męciński.

ski, Poletyło, M. Potocki, Bieńkowski, Bieliński, Lewiński, Koźmian, J. Krasieński, Dembowski, Fr. Sołtyk, Wężyk, Niemcewicz, P. Łubieński, Słubicki, L. Małachowski, W. Ostrowski (28).

Odczytanie przez St. Małachowskiego artykułu o Senacie z *Polaka Sumiennego* i żądanie pociągnięcia do odpowiedzialności autora tegoż artykułu. — Dyskusja i uchwalenie, by zwrócić się do ministra Spraw Wewnętrznych w celu zbadania sprawy i ukarania autora oszczerczego artykułu. — Udanie się do sali Tronowej na posiedzenie publiczne (Wol. II k. 139).

Po zebraniu się senatorów w sali mniejszej zwykłych posiedzeń s. k. Stanisław hr. Małachowski w zabranym głosie doniósł Senatowi, że w gazecie pod nazwiskiem *Polak Sumienny* w N. 163 pod tytułem *Senat* na karcie 278 ciężkie się obelgi na cały Senat zamieszczone znajdują, i żądał odczytania tejże gazety. Co gdy skutecznionem zostało, w dalszym ciągu głosu swego tenże senator oświadczył, iż gdyby sam przez pisma publiczne uważał się być pokrzywdzonym, wiedziałby jaką drogą ukarać niegodnego potwarcę, lecz że na całą najpierwszą w kraju targnął się magistraturę autor wspomnianego artykułu, zatem wnosi, ażeby tenże do najsurowszej odpowiedzialności pociągniętym został¹.

Senatorowie w. Gliszczyński i kowie hr. Męciński, Lewiński, Fr. Sołtyk i Wężyk uważali, iż nie mając jeszcze prawa karnego na nadużycia wolności druku, jakie w innych konstytucyjnych krajach jest w używaniu, lepiej milczeniem pogardzić podłym oszczercą, aniżeli pociągnąć go do odpowiedzialności, która bezskuteczną się okaże.

S. k. Koźmian zwrócił uwagę Senatowi szczególnie na zarzut, jakoby jeden z członków Senatu za tysiąc dany radcy sekretarzowi stanu gen. Kosseckiemu miał zostać kasztelanem i wnosił, że gdy autor tego artykułu wyraźnie twierdzi, iż posiada na to *factum* w ręku dowody, przeto już Senat milczeniem tego ohydneho zarzutu pokrywać nie może, lecz dochodzić go, a w razie nieudowodnienia jako potwarcę pod karę oddać powinien.

Senatorowie w. Wodziński i kasztelanowie Bieńkowski, Michał hr. Potocki i Niemcewicz wnosili, ażeby s. w. minister Spraw Wewnętrznych i Policji Gliszczyński zawezwany został, iżby przyzwawszy redaktora od tego zażądał wyjawienia nazwiska autora tego artykułu i złożenia dowodów na przekupstwo, o którym powyżej protokół opiewa. Również wnosili, iż jeżeli redaktor takowych dowodów nie złoży i nazwiska podającego nie wymieni, naradzić się poprzednio z ministrem Sprawiedliwości o środkach, jakimi odpowiedzialność autora lub redaktora w razie nieudowodnienia osiągniętą być może.

Na co Senat większością głosów 24 przeciwko 3 przystał, i upoważnił prezydującego do przesłania tego protokołu j. w. ministrowi Spraw Wewnętrznych i Policji.

Na tem posiedzenie Senatu zakończone zostało, a Senat do sali Tronowej na publiczne udał się posiedzenie.

¹ Wspomnianego artykułu z *Polaka Sumiennego* w protokołach Senatu niema.

78. Posiedzenie publiczne 8. VI. 1831.

Obecni: Miączyński, Prażmowski, Dzięcielski, Manugiewicz, Radziwiłł, Gliszczyński, M. Kochanowski, Wodziński, A. Ostrowski, Nakwaski, Sierakowski, St. Małachowski, Męciński, Poletyło, M. Potocki, Bieńkowski, Bieliński, Lewiński, Koźmian, J. Kasiński, Dembowski, Fr. Sołtyk, Wężyk, Niemcewicz, P. Łubieński, L. Małachowski, W. Ostrowski (27).

Przystąpienie do aktów z 18 grudnia i 25 stycznia Wielogłowskiego. — Interpelacja Nakwaskiego w sprawie wykonania uchwały Senatu z 24 stycznia w sprawie złożenia przez senatorów mianowanych przez b. króla Mikołaja dowodów kwalifikacyjnych i wyjaśnienie prezydującego. — Dyskusja i odłożenie tej sprawy na później. — Projekt do prawa, otwierającego Rządowi dalszy kredyt w sumie 14,000.000 zł na potrzeby wojenne. — Przemówienie referenta Komisji Sejmowej Wodzińskiego i jednomyślne przyjęcie projektu. — Projekt M. Potockiego w sprawie pomnożenia dochodów skarbowych. — Projekt regulaminu sejmowego obu Izb. — Przemówienie referenta Komisji Sejmowej Męcińskiego. — Dyskusja: zarzuty Wężyka, Lewińskiego i Niemcewicza. — Głosowanie i odrzucenie projektu. — Kochanowski odczytuje odezwę Rządu do Senatu w sprawie mandatu poselskiego z Wołynia hr. Olizara i załączonego aktu powstania wołyńskiego. — Postawienie kandydatury Olizara na stanowisko senatora (Wol, II k. 140—7).

Po sprawdzeniu listy obecności i odczytaniu protokołu poprzedzającego posiedzenia s. w. prezydujący Miączyński odczytał Senatowi akt przystąpienia do uchwał sejmowych z dnia 18 grudnia 1830 r. i 25 stycznia r. b., nadesłany przez s. k. Wielogłowskiego¹.

S. k. Nakwaski zwrócił uwagę Senatowi na jego decyzję wydaną w dniu 24 stycznia r. b., że senatorowie w czasie koronacji przez byłego króla Mikołaja mianowani w przeciągu trzech miesięcy kwalifikacje prawem przepisane złożyć mają. Zapytał się nakoniec prezydującego, czy s. k. Wielogłowski zastosował się do wspomnianej decyzji Senatu?

S. w. Miączyński w odpowiedzi na głos powyższy oświadczył, że decyzja Senatu z d. 24 stycznia pozostała w aktach bez ogłoszenia, z tej więc przyczyny s. k. Wielogłowski nie wiedział, czy jest obowiązany złożyć dowody kwalifikacyjne, czyli też nie; zaś s. k. Józef hr. Kasiński jeszcze w roku 1824 dostatecznie był wykwalifikowany.

S. k. Dembowski oświadczył, że Senat powinien bezzwłocznie wydać decyzję, aby senatorowie na kwalifikacje przez byłego króla Mikołaja mianowani z Senatu bezwzględnie ustąpili, gdyż inaczej Sejm byłby niejako w sprzeczności z swym manifestem, w którym mianowanie nieukwalifikowanych senatorów za jedną z przyczyn powstania narodowego naznaczono.

S. k. Nakwaski był tego zdania, że decyzji na decyzję wydawać nie można; raz już postanowiono, aby senatorowie kwalifikacje złożyli, tego więc dopełnić powinni.

S. k. Dembowski żądał powtórnie, iżby Senat zadecydował, że senatorowie przez Mikołaja w czasie koronacji mianowani nie mogą zasiadać

¹ Deklaracji Wielogłowskiego w protokołach Senatu niema; oryginał jej wraz z pismem do Niemcewicza z 1 czerwca A. S. 118 k. 25—6.

w Senacie, ci zaś, co złożą kwalifikacje, powinni się poddać wyborowi Izb Połączonych.

S. k. Stanisław hr. Małachowski, ze względu że tu rzecz szła o akces k. Wielogłowskiego, sądził, że materja przez s. k. Dembowskiego wprowadzona dyskutowaną być nie powinna.

S. w. Wodziński wnosił, aby załatwienie tego przedmiotu nadal odłożyć z powodu ważnych i nagłych projektów skarbowych, Sejmowi przedstawić się mających.

S. k. Wężyk uważał, że materja szczególna, tycząca się akcesu s. k. Wielogłowskiego, wywołała ogólną o senatorach, bez względu na przepisy kwalifikacyjne mianowanych. Co do pierwszego, gdy sam k. Wielogłowski powątpiewa, jestli senatorem lub nie, wnosił, aby mu zakomunikować protokół posiedzenia Senatu, na którym decyzja o złożeniu kwalifikacji zapadła. Co do drugiego spostrzegał wielką niedokładność w decyzji 24 stycznia r. b., powiedziano tam bowiem, że wspomnieni senatorowie w przeciągu 3 miesięcyłożyć mają kwalifikację, lecz nie wyrzeczono bynajmniej, co nastąpi w przypadku, gdyby nie złożyli. Nakoniec wnosił, aby rzecz ta w Izbach Połączonych jak najprędzej zadecydowaną być mogła.

S. k. Lewiński utrzymywał, że decyzja z d. 24 stycznia r. b. wtenczasby była obowiązująca, gdyby w formie uchwały zapadła.

Na wniosek s. w. Wodzińskiego rozstrzygnięcie tego przedmiotu na później odłożono.

W dalszym ciągu obrad prezydujący oświadczył, iż Senat zajmować się będzie roztrząsaniem przez Izbę Poselską przyjętego projektu do prawa, otwierającego Rządowi Narodowemu dalszy kredyt w sumie 14.000.000 zp. na potrzeby wojenne¹.

S. w. Wodziński członek komisji do spraw skarbowych, wprowadzając projekt, tak przemówił:

»Dostojny Senacie! Aczkolwiek komisje sejmowe już od dawna zajęły się rozpoznawaniem budżetu, praca ich atoli nader wolnym postępuje krokiem. Nie jest to bynajmniej winą komisjów, bo te, ile razy znajdują wolne od naglejszych zatrudnień chwile, natychmiast je całkowicie przedmiotowi temu poświęcają. Opóźnienie w postępie tej rozciągłej pracy leży już to w zwoływaniu codziennych prawie sesjów sejmowych, już to w powoływaniu komisjów skarbowych do dyskusji przedmiotów im obcych w połączonych komisjach, już to w roztrząsaniu projektów skarbowych, które w teraźniejszym zwłaszcza czasie, jeden po drugim zbliżają się do siebie następując, odrywając je od ciągłego budżetem zajęcia się, już to nakoniec w samej naturze pracy, któraby z dokładnością i pewną dla rzeczy publicznej korzyścią skuteczną była, zwolna i z rozważą nad szczegółami postępować musi. Komisje przeto sejmowe przy

¹ Projektu tego w protokołach Senatu niema, tekst jego *Dziennik Sejmu IV*, 247.

tylu przeszkodach, nie spuszczając na chwilę z pamięci głównego ich nad budżetem zatrudnienia, przewidzieć jeszcze z pewnością nie mogą, kiedy będą w stanie owoc pracy swej i zaprowadzające się we wszystkich wydziałach oszczędzenia, przynieść pod Izb Sejmowych zatwierdzenie. Tymczasem są wydatki, które tak są nagłe, tak są święte, tak do nich cały nasz byt przywiązany, iż otworzenie na nie kredytu żadnej ulegać nie może zwłoce. O takim to kredycie jest mowa w wniesionym przed was, dostojni mężowie, projekcie do prawa. Przewidzieć już to wcześniej z pewnością można, że za wniesieniem nawet ogólnego do Sejmu wydatków budżetu, wszystko to, co się ściąga do utworzenia, utrzymania lub reorganizowania siły naszej zbrojnej, wszystko to jak najłatwiej wasze zyska przyzwolenie i największej troskliwości waszej będzie przedmiotem. Ani więc na chwilę wątpić się nie godzi, że żądany tymczasowie przez j. w. ministra Wojny kredyt 12 milionów na trzeci kwartał, równie jak 2 milionów na rzecz Intendentury Generalnej już w sercach i umysłach waszych zyskał dostateczne usprawiedliwienie i że przyjęty w Izbie Polskiej projekt do prawa i wy jednomyślnością zatwierdzić raczycie«.

Po głosie niniejszym Senat jednomyślnie bez dyskusji nadał projektowi sankcję prawa.

S. k. Mich. hr. Potocki składając w ręce prezydującego projekt, dotyczący się obmyślenia środków pomnożenia dochodów skarbowych¹, tak przemówił:

»Nadto jest wam znane, szanowni mężowie, położenie kraju naszego, ażebym w szczegółowy jego miał wchodzić rozbiór. Potrzeba wywalczenia niepodległości, ustalenia bytu narodowego zmusza nas do niezbędnych wysiłków, ażeby oprzeć się potężnemu wrogowi, co napowrót ujarzmić nas pragnie. Czteromilionowa ludność opór daje już 6 miesięcy, a dziesięć razy siebie przewyższającej sile nietylko opór daje, lecz świetne nawet odnosi korzyści, jednakowoż nie możemy sobie zataić, że jedynie tylko największe wysilenia mogą nas do pożądanego przyprowadzić celu. Już młodzież cała nasza niesie w ofierze ojczyźnie krew i życie swoje, już hufce obrońców kraju zbliżają się co do liczby zastępom nieprzyjacielskim, a męstwem je przewyższają, lecz niedość jest męstwa, ażeby długą toczyć walkę; oprócz rąk, do obrony kraju spieszących, potrzeba zapewnić niezbędne dla ich utrzymania fundusze. Pozwólcie, szanowni mężowie, ażebym wam przypomniał te słowa jednego z naszych poprzedników, w tej prawodawczej wyrzeczone świątyni: »Wojsko i skarb«. Wszystko mamy, lecz skarb w nader smutnem widzimy położeniu, fundusze jego wyczerpane zastraszająco względem przyszłości wskazują widok. Zaradzić jego niedostatkowi najświętszą jest jego powinnością. Nie jest moją myślą obwiniać nikogo, niewczesnie już bowiem byłoby tracić czas nad próżnem

¹ Projektu tego w protokołach Senatu brak; ponieważ nie wszedł on formalnie na porządek dzienny obrad, niema go również w *Diaryuszu Sejmu*.

z głębieniem, kto jest winnym, że tak późno o rzetelnym Skarbu przekonaliśmy się stanie, lecz zaradzić wykrytemu złu jak najspieszniej winniśmy. Na ten więc przedmiot uwagę waszą, szanowni mężowie, zwrócić przedsięwziąłem. Minister Skarbu, łudzony próżną nadzieją pożyczki z zagranicy, nie przedsięwziął dość wcześnie środków zabezpieczenia stanu Skarbu na przypadek uchybienia takowej. W ostatnich teraz dniach wniósł do komisjów sejmowych projekt nowych podatków. Ogół ich łącznie już z ustanowionemi wynosi do uiszczenia w następnych dwóch miesiącach sumę dwadzieścia milionów przenoszącą, gdyby z całego kraju zaciągniętą być mogła. Komisje przekonane, że stanowienie podatków bez zapewnienia ich wpływów nie przyczyni się wcale do zastąpienia wykazanego niedostatku, uznały środek ten za niestosowny. Nie w podatkach, których uiścić większa część kontrybuentów nie będzie w stanie, szukać winniśmy zasiłków, lecz szukać go trzeba tam, gdzie zamożność podobieństwa wynalezienia wskazuje. Są jeszcze inne źródła, z których je czerpać można. Komisja sejmowa skarbową, obarczoną pracą ułożenia budżetu, zapewnienia wynagrodzeń za zebrać się miane przez rekwizycje produktu i innemi projektami już do niej wniesionemi, w fizycznej jest niemożności zajęcia się wyszukaniem potrzebnych źródeł, a minister Skarbu zdaje się że jedynie tylko w podatkach źródła tego szuka. Proponuję zatem, ażeby wyznaczona została deputacja tak z Izby Senatorskiej jak i Izby Poselskiej, którejby przedmiot ten poruczony był, niech zgłębi całą zamożność kraju, niech szuka nietylko w podatkach, lecz jeszcze i w samych naszych majątkach zasiłków dla Skarbu. Wszystko poświęcić winniśmy, wszystko poświęcić gotowi jesteśmy, a jeżeli źródła majątkowe narodowe nie okażą się dostateczne, niech w hipotekach naszych, srebrach kościelnych i partykularnych czerpa potrzebnych funduszy. W tym celu składam u prezydującego projekt, a lubo ten jeszcze przez komisje nie przeszedł, czego porządek ustanowiony wymaga, rozumiem, że dla nagłości przedmiotu przeczytanym byćby mógł i jeżeliby trafiał do waszego przekonania, szanowni mężowie, i przyjętym został, mógłby być zaraz przesłany do Izby Poselskiej pod jej rozagę.

Wzięto następnie pod rozagę projekt regulaminu sejmowego obu Izb Sejmowych¹.

S. k. hr. Męciński przy wprowadzeniu projektu zabrał głos w ten sposób:

»Dostojny Senacie! Głównym celem projektu dziś pod rozbiór przycho-
dzącego jest oszczędzenie czasu na posiedzenia przeznaczonego, którego do-
tąd dla braku uporządkowania zbyt wiele na rozbiórze przedwstępnych mate-
riałów upływało, tudzież przepisania sposobów postępowania dla komisjów,
przez doświadczenia wskazanych a statutem organicznym nieobjętych. Komisje

¹ Projektu w protokółach Senatu brak; tekst jego w redakcji ostatecznej, przyjętej przez Izbę Poselską *Diariusz Sejmu* IV, 114—7.

starały się wyczerpać, co tylko w dawnych ustawach Sejmów naszych, a szczególnie Czteroletniego znalazły, a nawet z obcych Izb a mianowicie francuskiej i angielskiej przyswoić to, co z korzyścią użytym być mogło. Trzeba było przeznaczyć jeden dzień w tygodniu dla ubocznych materjów, ażeby projekta przerywane i spóźnione i dzienny porządek bez przerwy mógł być prowadzony. Że się znajdują projekta tak pilne, że rozbiór ich w komisjach szkodliwego opóźnienia staćby się mógł przyczyną, trzeba było na ten przypadek przepisu, ażeby uniknąć arbitralności. Równie doświadczenie wskazało konieczność przepisania postępowania komisjów, które na przyszłość zaradzi wielu wydarzającym się trudnościom, a mianowicie przy wydarzającej się równości zdań między komisarzami. Gdy wielu komisarzy od pierwszych wyborów otrzymało urzęda lub też dla innych przyczyn oddalili się tak dalece, że są przypadki, że po jednym tylko członku pozostało w komisjach, nowy ich wybór zdawał się nieodzownie potrzebnym, jako też odnawianie ich co dwa miesiące, ażeby praca równiej wszystkich dotykała. Trudność także zebrania kompletu wskazała potrzebę przepisu względem uczęszczania na posiedzenia Izb. Przepisy co do porządku dyskutowania nie potrzebują usprawiedliwienia, gdyż często wznawiane kwestje każdego przekonały, że istotnie są potrzebnymi. Artykuły 7 i 8 zapobiegają nadal wznawianiu podobnych trudności.

S. k. Wężyk uważał w projekcie znaczne niedoskonałości, a mianowicie pod względem redakcji; był także tego zdania, iż wielką byłoby nieprzystojnością, gdyby senatorowie bez pozwolenia prezydującego z miejsca oddalać się nie mogli.

S. k. Lewiński utrzymywał, że projekt wniesiony jest raczej regulaminem dla Izby Poselskiej nie dla Senatu, zwłaszcza gdy tu jest mowa, że projekta w ten lub ów sposób mają być podawane do łaski lub składane w kancelarji Izby Poselskiej i tyle innych bardzo wątpliwych wyrażen. Nadto że ma być utrzymany w obydwóch Izbach diariusz, tymczasem Izba Senatorska oddawna już nie ma diariusza, lecz protokół swych narad, który na każdej sesji sporządzony, na następnej jest odczytywany.

Senatorowie w. Głiszczyński i k. Nakwaski oświadczyli się przeciwko projektowi na tej zasadzie, że Senat dla siebie oddzielny regulamin wygotować powinien.

S. k. Niemcewicz uważał, że dziwną jest rzeczą, iż tak widoczne niedokładności redakcji nie zwróciły uwagi senatorów, zasiadających w komisjach sejmowych. Lecz kiedy wniesiony projekt nie jest projektem do prawa, ale projektem regulaminu wewnętrznego Izb (co za czasów staropolskich nazywało się *lex curiata*), który każda Izba oddzielnie wygotowaćby mogła, radził, aby nie tracić nad tak małemi sprawami czasu drogiego. Zakończył głos swój słowy posła nowogrodzkiego Korsaka: »Skarb i wojsko«.

S. k. hr. Męciński jako komisarz usprawiedliwiał rzeczony projekt z zarzutów mu uczynionych.

S. w. Ant. hr. Ostrowski żądał, aby po ojcowskiej radzie s. k. Niemcewicz nie tracić czasu i przystąpić do wotowania.

Po nastąpnem wotowaniu i obliczeniu głosów okazało się, iż projekt większością głosów 16 przeciwko 11 odrzucony został¹.

Nakoniec s. w. Mich. Kochanowski odczytał odezwę Rządu Narodowego do Senatu z dnia 28 maja r. b., w której tenże Rząd objawia swoje życzenie, iżby Narcyz hr. Olizar, obywatel Wołynia, mógł zasiadać w Izbie Poselskiej. Rząd przy wspomnianej odezwie załączył akt powstania wołyńskiego, w którym to akcie obywatele tej prowincji przystępują zupełnie do powstania narodowego przez Sejm ogłoszonego, jak najmocniej oświadczając: 1) iż żadnej innej władzy prócz Sejmu polskiego i ustanowionego przezeń Rządu Narodowego uznawać nie będą; 2) i 3) iż prawa zasadnicze Królestwa Polskiego jak najściślej zachowywać i nad utrzymaniem tychże praw, jako też wolności wyznań starannie czuwać będą; 4) iż korzystając z przyznanego im prawa wybierania reprezentantów na Sejm z każdego powiatu, takowych w czasie właściwym wybrać nieomieszkają, tymczasowo zaś reprezentanta całej prowincji wysyłają; 5) obowiązują się przytem ani majątku, ani życia nie szczędzić dla wywalczenia swej niepodległości i póty broni nie składać, póki gorące ich pragnienia i wszystkie uchwały sejmowe spełnione nie zostaną².

Jakkolwiek Rząd Narodowy w odezwie swojej wyraził życzenie, aby nim posłowie z powiatów wołyńskich stosownie do przepisów prawa wybrać się mający przybywać zaczął, tymczasowie pełnomocnik tejże prowincji j. w. Olizar przypuszczonym został do obrad sejmowych w charakterze członka Izby Poselskiej; lecz gdy po ścisłym wspomnianej propozycji rozbiorze okazało się, iż przychylenie się do życzeń nie od Senatu zależy, gdyż ani statut organiczny o reprezentacji narodowej, ani uchwała sejmowa z dnia 12 maja r. b. żadnego nie wskazuje prawidła, do któregooby wspomnioną propozycję zastosować można, nie pozostaje przeto, aby obok j. w. Olizara przedstawić innego jakiego obywatela, dostateczne co do wieku, majątku i znakomitych zasług kwalifikacje posiadającego na kandydata do Senatu, aby z pomiędzy tych obudwóch Izby Połączone jednego godnością senatorską zaszczyliły.

Senatowie k-owie St. Małachowski i hr. Męciński podnieśli głosy za upoważnieniem j. w. Olizara do zasiadania w Izbie Poselskiej.

Senatorowie zaś w-owie Miączyński, Wodziński i Ant. hr. Ostrow-

¹ Jak wynika z zaznaczonego przy liście obecności rezultatu głosowania, *affirmative* głosowali: Miączyński, Prażmowski, Dzięcielski, Manugiewicz, Radziwiłł, Gliszczyński, Wodziński, Nakwański, Męciński, Dembowski, W. Ostrowski; *negative* zaś: Kochanowski, A. Ostrowski, Sierakowski, St. Małachowski, Poletyło, M. Potocki, Bieńkowski, Bieliński, Lewiński, Koźmian, J. Krasieński, Fr. Sołtyk, Wężyk, Niemcewicz, P. Łubieński, L. Małachowski.

² Zarówno pisma Rządu Narodowego z 28 maja, jak i aktu powstania prowincji wołyńskiej w protokółach Senatu niema; dokumenty te *Dziennik Sejmu* IV, 618—22 ods. sub. a) i b). Podane wyżej punkty deklaracji są przeróbką tych samych punktów, umieszczonych na końcu aktu powstania prowincji wołyńskiej.

ski, tudzież s. k. Mich. hr. Potocki oświadczyli się, ażeby tenże na liście kandydatów do Senatu umieszczonym został.

Nareszcie Senat jednomyślnie zdecydował, że Narcyz hr. Olizar ma być podany jako kandydat na senatora do wyboru Izb Połączonych.

79. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 14. VI. 1831.

Brak kompletu w Izbie Poselskiej i konieczność połączenia się jej z Senatem. — Nowy minister Przychodów i Skarbu Leon Dembowski wnosi nowe projekty skarbowe. — Projekt o nieprzyjmowaniu kwitów z dostawy koni przyjęty. — Projekt o ustanowieniu nowego nadzwyczajnego podatku. — Dyskusja ogółowa i szczegółowa. — Przyjęcie projektu (D. S. IV, 471—513).

80. Posiedzenie prywatne 15. VI. 1831.

Obecni: Miączyński, Prażmowski, Dzięcielski, Manugiewicz, Radziwiłł, M. Kochanowski, Wodziński, St. Małachowski, Męciński, Polczyłło, Wichliński, M. Potocki, Bieńkowski, Bieliński, Lewiński, Woźnicki, Koźmian, J. Krasieński, Fr. Sołtyk, Wężyk, Niemcewicz, P. Łubieński, Słubicki, L. Małachowski (24).

Odczytanie odpowiedzi ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie autorstwa artykułu o Senacie w *Polaku Sumiennym*. — Dyskusja i skierowanie sprawy do Rządu Narodowego z żądaniem skarcenia obelg przeciw Senatowi umieszczonych w tym artykule. — Odrzucenie prośby Zdanowicza o wydanie świadectwa na przyznanie mu przez deputację Senatu lata służby publicznej (Vol. II k. 148—9).

S. w. prezydujący Miączyński odczytał odpowiedź ministra Spraw Wewnętrznych i Policji do siebie adresowaną, oraz załączony protokół redaktora gazety pod tytułem *Polak Sumienny* względem umieszczonego w gazecie swej artykułu o Senacie¹.

S. k. Stanisław hr. Małachowski, uważając z odpowiedzi ministra Spraw Wewnętrznych, iż tenże zupełnie uchyla się od pociągnięcia redaktora do wyznania, kto był artykułu tego autorem, który w protokole swym zamiast tłumaczenia się z winnem uszanowaniem z uczynionego sobie zapytania nowe zuchwałości swej daje dowody przez obelgi przeciw całemu Senatowi wymierzone, zatem wnosił, ażeby rzecz ta jeszcze raz była ministrowi Spraw Wewnętrznych i Policji zwrócona do ściślejszego wyegzaminowania. W dalszym zaś ciągu swego głosu zapytał się, jaką karę przepisuje kodeks karny na podobne bezprawia.

S. k. Woźnicki w odpowiedzi na powyższe zapytanie odczytał art. 436 kodeksu karnego, w którym kara od 8 dni do 3 miesięcy aresztu na podobne występki jest przepisana.

S. k. Michał hr. Potocki wnosił, iż skoro redaktor gazety nie chce wymienić autora, zatem stosownie do postanowienia dyktatora powinien być za niego odpowiedzialnym.

¹ Odpowiedzi ministra Spraw Wewnętrznych i Policji oraz protokołu redaktora *Polaka Sumiennego* w protokółach Senatu brak.

S. k. Fr. Sołtyk uważał, iż gdy Sejm terazniejszy władzę monarchiczną reprezentuje, zatem obelgi na Senat w piśmie publicznem miotane powinny być za obrazę majestatu wyrządzoną uważane.

S. k. Lewiński, popierając zdanie swoje na przeszłym posiedzeniu uczynione, sądził, iż najlepiej w zapomnienie to puścić, nie uważać na podobne drobnostki, wyższymi się okazać nad wszelką obrazę do tak wysokiej magistratury przystępu mieć nie mogącą, słowem tak sobie postąpić, jak Fryderyk Wielki, który gdy ujrzał paszkwil na swym gmachu przyklepiony przeciwko niemu wymierzony, kazał go niżej przyklepić, ażeby wygodniej było publiczności czytać.

S. w. Ant. hr. Ostrowski i senatorowie kowie Wężyk i Niemcewicz zupełnie zgadzali się ze zdaniem s. k. Lewińskiego. Ostatni przypomniał tylko podobną okoliczność, kiedy na Izbę Poselską jeszcze więcej oburzający artykuł w gazecie *Norwej Polski* umieszczono, który ze zgrozą od wszystkich był odczytywany, przecież sądy nie znalazły w prawie stosownego artykułu, któryby nadużycie redaktora ukarał.

Wielu członków Senatu dzieliło zdanie s. k. Lewińskiego, lecz razem oświadczyli, iż nie idzie tu o ściganie obelg ogólnych, któremi Senat pogardził, lecz o zmuszenie redaktora do złożenia zapowiedzianych dowodów przeciwko członkowi Senatu, aby po wyświeceniu prawdy albo występnego senatora uchylić lub w przeciwnym razie oszczercę do surowej kary pociągnąć.

S. k. Józef hr. Krasiński wniósł, ażeby całą tę okoliczność Rządowi Narodowemu przedstawić, który mając zupełną władzę najlepiej wiedzieć powinien, jak w takiej okoliczności ma sobie postąpić.

Senatorowie kowie M. hr. Potocki, Koźmian i inni popierali powyższy wniosek.

Zatem prezydujący Senatu zapytał się, czy ma być do Rządu Narodowego przesłaną odezwa o skarcenie obelg w N. 163 gazety pod tytułem *Polak Sumienny* zamieszczonych lub nie.

Senat większością głosów (albowiem dwóch tylko senatorów było przeciwnego zdania) zdecydował, iż pomieniona odezwa Rządowi Narodowemu przesłaną być ma.

W skutku przeto powyższej Senatu decyzji zaproszony został s. k. Koźmian do ułożenia tej odezwy.

Nakoniec prezydujący Senatu odczytał prośbę przez Zdanowicza do Senatu podaną, o udzielenie mu świadectwa na przyznane przez deputację Senatu lata służby publicznej, na którą stosownie do wniosku s. w. Kochanowskiego polecono oświadczyć, iż skoro deputacja po ukończeniu swej czynności już nie istnieje, zatem nikt nie jest mocen udzielać żądanych świadectw.

81. Posiedzenie publiczne 15. VI. 1831.

Obecni: Miączyński, Prażmowski, Dzieścielski, Manugiewicz, Radziwiłł, M. Kochanowski, Wodziński, St. Małachowski, Męciński, Poletyło, Wichliński, M. Potocki, Bieńkowski, Bieliński, Lewiński, Woźnicki, Koźmian, J. Krasiński, Fr. Soltyk, Wężyk, Niemcewicz, P. Łubieński, Słubicki, L. Małachowski (24).

Odczytanie odezwy Rządu Narodowego w sprawie pożyczki »posiłki polskie«. — Sprawa Wielogłowskiego. — Projekt do prawa upoważniającego Rząd Narodowy do użycia funduszków instytucji publicznych, złożonych w depozycie Banku Polskiego. — Przemówienie Wodzińskiego. — Dyskusja, wotowanie i przyjęcie projektu. — Zatwierdzenie mandatu poselskiego Olizara (Wol. II k. 150—3).

Po sprawdzeniu listy obecności i odczytaniu protokołu ostatniego posiedzenia, s. w. prezydujący Senatu Miączyński zagał obrady, odczytując odezwę Rządu Narodowego do Senatu, w której tenże Rząd objawia swoje życzenia, aby obiedwie Izby Sejmowe wydały odezwę, w której, odwołując się do patriotyzmu narodu polskiego i do współczucia ludów Europy, zachęciłyby do udzielania skarbowi narodowemu pożyczek, »posiłkami polskimi« zwanych¹. Prezydujący uwiadomił następnie Senat, że Izba Poselska na wydanie wspomnianej odezwy zezwoliła, polecając jej redakcję komisji sejmowej do praw skarbowych.

S. w. Gliszczyński wniósł, aby Senat ze swej strony nie komisji skarbowej redakcję odezwy porучzył, ale osobom, z grona swego oddzielnie *ad hoc* wybranym.

S. w. Wodziński poparł ten wniosek, lecz gdy prezydujący s. w. Miączyński zwrócił uwagę Senatu, że rzecz, będąc przez Izbę Poselską już zdecydowana, nie mogłaby być zmieniona, chyba w połączeniu Izb obydwóch, co by znacznej zwłoki w tak pilnym przedmiocie było przyczyną, Senat zgodził się na to, aby redakcja pomienionej odezwy skuteczną była przez komisję skarbową; lecz gdy te przedmiotami podatkowymi bardzo nagłąciami są zajęte, przeto do pomocy *ad hoc* żąda mieć zaproszone z grona swego dwie osoby, mocą pióra swego znamienite.

W skutku tej decyzji Senatu prezydujący zaprosił senatorów k-ów Niemcewicza i Wężyka do należenia do redakcji wspomnianej odezwy wraz z komisjami skarbowymi do praw skarbowych.

Następnie prezydujący wniósł, aby Senat wydał stanowczą decyzję w przedmiocie kwalifikacji s. k. Wielogłowskiego, który do aktów z dnia 18 grudnia r. z. i 25 stycznia r. b. przystąpił. Gdy wielu senatorów po wielorakiem w tej mierze wynurzeniu swojej opinii nakoniec żądało odłożenia na później tej materji, senatorowie w. Gliszczyński i k. Wężyk oświadczyli, iż rzecz o kwalifikacjach bynajmniej teraz wznowiona być nie powinna,

¹ Pisma Rządu Narodowego w sprawie odezwy do narodu o »posiłkach polskich« w protokółach Senatu brak.

jedynie s. k. Wielogłowski, który jest zarazem prezesem Komisji województwa krakowskiego, powinien uczynić wybór pomiędzy godnością senatora a urzędem prezesa. Cały Senat zgodził się na upoważnienie s. k. Niemcewicza, aby ze swej strony listownie dał uczuć s. k. Wielogłowskiemu, iż obok godności senatorskiej urzędu prezesa Komisji wojewódzkiej, pod karnością wszystkich Komisjów rządowych stojącego, sprawować nie może.

W dalszym ciągu obrad wzięto pod rozwałę przyjęty przez Izbę Poselską projekt do prawa, upoważniającego Rząd Narodowy do użycia na potrzeby kraju funduszów, będących własnością instytucjów publicznych, w depozycie banku złożonych¹.

Po wprowadzeniu rzezonego projektu przez r. st. Brockiego, s. w. Wodziński tak przemówił:

»Położenie terazniejsze Skarbu, potrzeba konieczna i nagła zasilenia onego, ocalenie nakoniec rzeczy publicznej nakazują Rządowi Narodowemu szukać wszelkich środków ku zapełnieniu Skarbu i wydołaniu mnogim i nadzwyczajnym wydatkom publicznym. To szczególnie mając na celu, musi Rząd Narodowy uciekać się do źródeł, którychby zapewne nie dotknął, gdyby go, jak to już rzekłem, naglęca nie upoważniła potrzeba. Sumy instytucjowe w banku złożone nie są zapewne własnością Skarbu, rozrządzać niemi bezwarunkowo nie może; lecz jeżeli Sejm, przeznaczając je tymczasowie na zasiłek funduszów publicznych, obmyśla oraz sposoby dostatecznego i zabezpieczenia samego kapitału i zapewnienia opłaty procentów, tem samem czyni już zadosyć ścisłym prawidłom słuszności i o nadwężenie cudzej własności obwinionym być nie może. Sumy instytucjowe, 15 milionów wynoszące, odpowiadają właśnie ilości kapitału, który Skarb publiczny na dobra prywatne na pierwsze hipoteki z wszelkiem dla siebie wypożyczył bezpieczeństwem. Przez ustąpienie więc takowej na dobrach ziemskich hipoteki i przelanie praw swoich na rzecz instytucjów publicznych Skarb wywiązuje się sumiennie co do zaciągniętych w ten sposób wierzytelności. Wszakże nim te sumy do banku wpłynęły, miały one tejsze samej natury na dobrach ziemskich oparcie, a lubo biorąc na uwagę wysokość hipoteki, jaką sumy te w księgach zajmować będą, nie daje się przewidywać żadne niebezpieczeństwo, Izba atoli Poselska, przez chwalebna troskliwość o fundusze instytucjów publicznych, dodała jeszcze do projektu zastrzeżenie na korzyść tychże instytucjów, które w przypadku, nie łatwo zapewne wydarzyć się mogącym, utraty jakowej części kapitału na dobrach ziemskich i wtenczas jeszcze zasłania je od wszelkiego uszczerbku, zabezpieczając im owej poszukiwanie na majątku publicznym. Że zaś sumy, przez Skarb wypożyczone, zastrzeżonem opłaceniem w rozmaity sposób amortyzacyjnego procentu częściami na rzecz instytucjów, jako terazniejszych onychże

¹ Projektu w protokółach Senatu brak; tekst jego w redakcji przyjętej przez Izbę Poselską *Diaryusz Sejmu* IV, 468—9.

właścicieli, wpływać mają, z upływem więc pewnego czasu instytutu znajdują się znowu całkowicie w posiadaniu tego kapitału, który dziś z wszelkiem dla właściciela bezpieczeństwem chwilowo pod zarządzenie Skarbu publicznego przechodzi. Te powody osądziła Komisja wasza za dosyć silne, aby projekt wniesiony waszemu polecić zatwierdzeniu».

S. k. Lewiński zgadzał się zupełnie na projektowane użycie funduszów instytutowych, zwłaszcza kiedy Skarb wskazał źródło, zabezpieczające tę należność instytutów, oświadczył przecież, że jeżeli się utrzyma art. 4, w żaden sposób nie będzie mógł głosować za przyjęciem projektu. Prawo o Towarzystwie Kredytowem stanowi, że listy zastawne żółte losowane czyli realizowane być mają po wylosowaniu czyli zrealizowaniu białych; prawa tego bez nadużycia wiary publicznej, bez zachwiania kredytu naruszać nie można. Ta zmiana prawa, przez posiadaczy listów zastawnych nabytego, zastraszy niewątpliwie publiczność, sprawiedliwie bowiem lękać się można, iż Sejm z tych samych pobudek, jakie nim dziś powodują, później i w innych punktach toż prawo kredytowe zmienić potrafi. Godząc interes Skarbu z prawem kredytowem, proponuję, aby przy zamianie listów tych żółtych na białe zapisaniem zostało iż losowane będą po wyjściu białych, a przed innemi żółtemi. Uważał dalej w redakcji samego projektu następujące niedokładności: 1) że wyraz »pożyczka« jest w sprzeczności z wyrazem »własność«, albowiem w art. 1 powiedziano: »wszelkie kapitały, do instytutów publicznych etc. należące, sfaję się sposobem pożyczki własnością Skarbu publicznego«..., wypadłoby przeto wyraz »pożyczka« z tego artykułu wypuścić, kiedy artykuł następny oznacza stosunki, pod jakimi Skarb te fundusze odbiera; 2) że prawo upoważnia do przepisania na własność Skarbu listów zastawnych na rzecz instytutów indossowanych, lecz toż prawo nie powiada bynajmniej, kogo upoważnia; jest to niedokładność, która może zrodzić wątpliwość, bo cesja powinna być zeznana przez właściciela, co w obecnem położeniu nie jest do wykonania; 3) tenże s. kasztelan wnosił, iż art. 3, mówiący o umorzeniu czyli zaspokojeniu instytutów w tej należności, jest zupełnie niejasny, zaledwie zrozumieć go może ten, który dokładnie zna stosunki, w jakich Skarb z dłużnikami swymi zostaje.

R. st. Brocki odpowiedział na te zarzuty, że lubo w art. 1 nie powiedziano, kto ma listy zastawne cedować, nie sądzi jednak, ażeby ta okoliczność zrządziła utrudzenie. Co do art. 3 w tym nie widział żadnej sprzeczności. Zarzut, iż kredyt listów zastawnych się zachwieje, gdy żółte listy na białe z prawem losowania zamienione będą, iż ta okoliczność, jako niewiele znacząca, na kurs listów zastawnych wpływu mieć nie będzie.

Prezylujący w Senacie, oświadczywszy, że stosunek listów zastawnych żółtych do białych jest jak 2 do 23, zwrócił uwagę Senatu na to, iż nietylko krzywda się wyrządzi właścicielom listów białych, gdy żółte po swej zamianie do losowania konkurować będą, lecz jeszcze prawo niniejsze pociągnie za sobą zmianę kilku artykułów prawa o Towarzystwie Kredytowem Ziemskim, opi-

sujących sposób losowania listów zastawnych, które ta zmiana utrudni, wreszcie zaś zgadzał się ze światłemi uwagami s. k. Lewińskiego.

Po przymówieniu s. k. Piotra hr. Łubieńskiego, że Skarb nie może liczyć na 15.000.000 kapitałów instytutowych, gdy trzy województwa są zajęte, w których hipotekach nie można uczynić dla zabezpieczenia praw instytutowych stosownego wpisu, i wyjaśnienia, że do zamiany listów żółtych na białe operacja hipoteczna nie jest potrzebna, ile że uważane będą jako duplikaty, nastąpiło wotowanie, wskutek którego projekt większością głosów 17 przeciwko 7 przyjęty został¹.

S. w. Kochanowski odczytał odezwę Rządu Narodowego do Senatu, do której tenże Rząd załączając akt wyboru Narcyza hr. Olizara na reprezentanta województwa wołyńskiego przedstawia, ażeby Senat uznał go w tym charakterze, akt wyboru zatwierdzając². Tenże senator, wyjaśnwszy, iż przy pierwszym przesłaniu przez Rząd Narodowy dowodów, Olizarowi służących, zaszła w kancelarji Rządu omyłka w tem, że pomienionego aktu wyboru nie załączono, teraz jednak po sprostowaniu takowej uważał, iż akt nadesłany jest stosownie do prawa sporządzony i że zatem nie zachodzi żadna przeszkoda, ażeby się przychylić do życzeń Rządu.

Na co Senat jednomyślnie się zgodził z tem zastrzeżeniem na wniosek s. k. Wężyka, iż Narcyz hr. Olizar dopóty na mocy niniejszego aktu w Izbie Poselskiej zasiadać będzie, dopóki posłowie ze wszystkich powiatów województwa wołyńskiego na Sejm nie przybędą.

82. Posiedzenie prywatne 16. VI. 1831.

Obecni: Miączyński, Prażmowski, Dzięcielski, Manugiewicz, Radziwiłł, Gliszczyński, M. Kochanowski, Wodziński, A. Ostrowski, St. Małachowski, Męciński, Poletyłło, Wichliński, M. Potocki, Rembieliński, Bieńkowski, Lewiński, Woźnicki, Koźmian, J. Krasieński, Fr. Sołtyk, Wężyk, Niemcewicz, P. Łubieński, Słubicki (25).

Przyjęcie pisma do Rządu Narodowego w sprawie artykułu o Senacie w *Polaku Sumiennym* oraz w sprawie prawa karnego za nadużycie wolności druku. — Naruszenie tajemnicy obrad Senatu. — Skarga Potkańskiego na sejmik radomski. — Sprawa odroczenia Sejmu na kilka tygodni z powodu licznych wyjazdów członków obu Izb. — Sprawa senatorów Czarneckiego i Stanisława Grabowskiego, którzy w uchwalonym terminie do aktów z 18 grudnia i 25 stycznia nie przystąpili. — Żądanie Niemcewicza przejrzania rachunków Senatu z lat 1829 i 1830 i wyznaczenie do tej czynności kasztelanów Wichlińskiego i Słubickiego (Wol. II k. 154—5).

¹ Jak wynika z zaznaczonego przy liście obecności rezultatu głosowania *affirmative* głosowali: Dzięcielski, Manugiewicz, Radziwiłł, Wodziński, St. Małachowski, Męciński, Poletyłło, Wichliński, M. Potocki, Bieńkowski, Koźmian, J. Krasieński, Sołtyk, Wężyk, Niemcewicz, Słubicki, L. Małachowski; *negative* zaś: Miączyński, Prażmowski, M. Kochanowski, Bieliński, Lewiński, Woźnicki, P. Łubieński.

² Zarówno pisma Rządu Narodowego z 13 czerwca, jak i aktu wyboru Olizara na reprezentanta województwa wołyńskiego w protokołach Senatu niema; dokumenty te *Dziennik Sejmu* IV, 622—4, ods. sub c) i d).

S. k. Koźmian w dopełnieniu danego sobie od Senatu na wczorajszym posiedzeniu polecenia odczytał odezwę do Rządu Narodowego przez siebie ułożoną względem pociągnięcia do odpowiedzialności autora artykułu o Senacie, w N. 163 na karcie 278 pod tytułem *Polak Sumienny* umieszczonego, tudzież względem ustanowienia prawa karnego na nadużycia wolności druku, która jednomyślnie przez Senat przyjętą została.

S. w. Gliszczyński, z powodu udzielonej sobie od redaktora tejże gazety wiadomości względem objawienia na posiedzeniu zdań niektórych senatorów, uważał potrzebę zachowania ściślejszej tajemnicy w naradach Senatu, która nie była zachowaną, jak się o tem przekonał.

S. w. prezydujący Miączyński odczytał skargę, przez obywatela Jacka Potkańskiego na sejmik p-tu radomskiego do Senatu zanesioną, którą wstrzymać polecono, dopóki protokół odbytego sejmiku nadesłanym nie zostanie.

S. k. Stanisław hr. Małachowski wnosił, ażeby w księdze protokółarnej zapisaniem zostało, iż gdy Senatowi nie wolno wnosić projektu względem zmiany Rządu, który uważa z liczby składu za antykonstytucyjny, i ten w Izbie Poselskiej siedmiu tylko głosami upadł, Senat jako ciało zachowawcze oświadcza tylko, że tych zdań nie dzielił i do dyskusji przypuszczonym nie był.

Senatorowie w. Kochanowski i kasztelanowie hr. Sierakowski i Michał hr. Potocki, odpowiadając na powyższy wniosek, oświadczyli, iż w skutku zapadłej na posiedzeniu Senatu decyzji, poleconem zostało komisjom sejmowym wygotowanie stosownego w tym przedmiocie projektu.

W skutku zatem powyższego objaśnienia s. k. Stanisław hr. Małachowski cofnął swój wniosek.

S. w. prezydujący, uwiadamiając Senat, iż kilkunastu członków Senatu podało się do wyjazdu, przedstawił konieczną potrzebę utrzymania prawem przepisanego kompletu, dopóki projektu skarbowe, żadnej zwłoki niecierpiące, przez obie Izby sejmowe przyjętymi nie zostaną.

Senat zaprosił prezydującego, ażeby się z marszałkiem Izby Poselskiej zniósł i onemu potrzebę odroczenia Sejmu na czas kilkutygodniowy przedstawił.

Poczem tenże prezydujący oświadczył, iż wywiązując się z obowiązku art. 5 uchwały sejmowej z dnia 18 maja r. b., na prezydującego w Senacie włożonego, donosi, że czterech było senatorów w kraju zamieszkałych, którzy, stosownie do wspomnianej uchwały, w dni 15 powinni byli przystąpienie do aktów z dnia 18 grudnia r. z. i 25 stycznia r. b. nadesłać. Uchwała ta została przez *Dziennik Powszechny* ogłoszoną w d. 28 maja, a zatem dni 15 już upłynęło. Jeden tylko s. k. Wielogłowski w zakreślonym przez uchwałę czasie akces swój nadesłał, ś. p. s. w. Sobolewski zakończył życie przed upły-

nieniem terminu tego, zaś wojewodowie Stanisław hr. Grabowski i Feliks Czarnecki żadnego nie nadesłali zgłoszenia się.

Senatorowie w. Gliszczyński i k. M. hr. Potocki uważali, iż senatorowie, nie przystępujący do powyższych aktów, uważani być powinni jako podający się do dymisji.

S. k. Niemcewicz uważał, iż członkowie Izb Sejmowych nie mogą być tak surowo karani, ażeby za oddalenie się na krótki przeciąg czasu od obowiązków swych usunięci byli od urzędowania, gdyżby to dało powód do licznych prześladowań i wielkich nadużyć.

Po tych głosach Senat zgodził się na to, ażeby całą tę okoliczność na publicznem posiedzeniu przedstawić.

Nakoniec s. k. Niemcewicz, składając rachunki wydatków kasy ekonomicznej Senatu z lat 1829 i 1830, upraszał o przejrzenie tych rachunków i udzielenie stosownego pokwitowania. Wskutek czego prezydujący zaprosił do tej czynności senatorów k-ów Wichlińskiego i Słubickiego.

Poczem Senat, zakończywszy posiedzenie prywatne, przeszedł do sali Tronowej.

83. Posiedzenie publiczne 16. VI. 1831.

Obecni: Miączyński, Prażmowski, Dziecielski, Manugiewicz, Radziwiłł, Gliszczyński, M. Kochanowski, Wodziński, A. Ostrowski, St. Małachowski, Męciński, Poletyło, Wichliński, M. Potocki, RembIELiński, Bieńkowski, Lewiński, Woźnicki, Koźmian, J. Krasieński, Fr. Sołtyk, Wężyk, Niemcewicz, P. Łubieński, Słubicki (25).

Sprawa senatorów, którzy do aktów z 18 grudnia i 25 stycznia nie przystąpili. — Odłożenie decyzji w tej sprawie do obrad w Izbach Połączonych. — Ciąg dalszy dyskusji nad »posilkami polskimi«. — Przemówienie Miączyńskiego. — Głosowanie i przyjęcie projektu. — Przyjęcie trzech projektów o repartycji żywności dla wojska, o przystąpieniu Rządu Narodowego do T-wa Kredytowego Ziemskiego, o zawieraniu przez Rząd Narodowy układów z dłużnikami w sprawie sum należnych z tytułu konwencji z 29 maja 1830 r. (Wol. II k. 156—9).

Po odczytaniu listy obecności i protokołu ostatniego posiedzenia s. w. prezydujący oświadczył, iż wywiązując się z obowiązku, artykułem 5 uchwały sejmowej z 18 maja r. b. na prezydującego w Senacie włożonego, doniósł, że czterech było senatorów w kraju zamieszkałych, którzy stosownie do wspomnianego prawa w dni 15 powinni byli przystąpienie do aktów z d. 18 grudnia r. z. i 25 stycznia r. b. nadesłać. Prawo to zostało przez *Dziennik Powszechny* ogłoszonem w dniu 28 maja, a zatem dni 15 już upłynęło. Jeden tylko s. k. Wielogłowski w zakreślonym przez prawo czasie akces swój nadesłał, ś. p.: s. w. Sobolewski zakończył życie przed upłynieniem terminu tego, zaś s. w-owie Feliks Czarnecki i Stanisław hr. Grabowski żadnego nie nadesłali zgłoszenia się.

S. k. Fr. Sołtyk był tego zdania, iż należałoby poczekać drugie dni 15 z wykonaniem powołanego prawa, to jest do czasu, który toż prawo dla senatorów zagranicą przebywających zakreśliło,

Senatorowie kowie Michał hr. Potocki, Rembieliński i Wężyk oświadczyli się za rozstrzygnięciem tej materji w Izbach Połączonych.

S. k. Stanisław hr. Małachowski uważał, iż niewłaściwą jest rzeczą odwoływać się w tym względzie do *Dziennika Powszechnego*, który nie jest bynajmniej gazetą urzędową, zapytał się nakoniec prezydującego, czy ze swej strony uwiadomił o zapadłej uchwale każdego *respective* z senatorów, którzy do aktu uznania rewolucji za narodową i detronizacji Mikołaja nie przystąpili.

Prezydujący na głos powyższy odpowiedział, iż dzieli zdanie s. kasztelana w tem, iż *Dziennik Powszechny* nie powinien by być ogłoszeniem właściwem, dzielił je i wtenczas, kiedy prawo przechodziło, lecz uchwała przyjęła taki środek ogłoszenia i w art. 1. wyraźnie to wyrzekła. A co się tycze zapytania s. k. Małachowskiego, czyli senatorowie, o których mowa, zostali zawiadomieni o tym względem nich zapadłym przepisie, ma zaszczyt donieść, iż pomimo, że wzmiankowane prawo nie wkłada obowiązku na prezydującego zawiadamiania interesowanych, iż samo ogłoszenie jego w *Dzienniku Powszechnym* uważa za środki zawiadomienia dostateczne, jednakże prezydujący na żądanie senatorów, o którym protokół zrobił wzmiankę, przesłał Rządowi Narodowemu listę tak w kraju jak i zagranicą zamieszkałych senatorów celem zawiadomienia drogą dyplomatyczną mianowicie tych ostatnich, którzy zapewne w miejscach obecnego pobytu swego gazet polskich nie odbierają, a Rząd obiecał to uskutecznić.

S. w. Głiszczyński minister Spraw Wewnętrznych i Policji oświadczył, iż Rząd Narodowy *Dziennik Powszechny* uważa za gazetę urzędową, pomimo tego nawet prawo jest wyraźne, trzeba się zatem wprost do niego zastosować.

Po głosie niniejszym senat postanowił, że stanowcze przedmiotu tego załatwienie w Izbach Połączonych nastąpić powinno.

Następnie prezydujący, zachęcając senatorów do udzielania Skarbowi Narodowemu pożyczek, posiłkami polskimi zwanych, tak przemówił:

»Nie tylko obce, lecz ojczyste nasze dzieje licznemi nas upewniają przykładami, że jednomyślności w narodzie, jednozgodności jego dążeń, usilności w połączeniu jego wszystkich sił i środków ten zawsze właśnie niezawodny bywa skutek, iż najmocniejsze przeszkody, najzaciętsze trudności zwycięża i roztrąca, a niezłomną i wytrwałą wolę swoją do zamierzonego doprowadza celu. Prawda ta tak jest utwierdzoną, że wszystkie narody z słabych pierwiastków mocą tych przymiotów, jednomyślnego skupienia wszystkich sił i dążności wzniosły się do szczytnego potęgi chwały pomyślności samoistnego bytu i obszernej przestrzeni granic stanowiska, i na niem świetniały wszystkie bratnim (s) tych żywiołów, jako do niepodległego narodowego istnienia niezbędnych warunków, z tego wzniesłego punktu swego istnienia zstępować, niszczyć, a nareszcie całkowicie upadać musiały. Lecz dlaczegoż mam się zapędzać w długie, jak się wstęp zapowiadać zdaje, udowodnienia położonej zasady? Myśl

sama w pierwszym jej wynurzeniu znalazła w umyśle waszym, dostojni mężowie, mocniejsze, niżby tego słaba moja wymowa dokazać mogła, rozwinięcie; trafiła ona odrazu do serc, tą prawdą przejętych, do serc, bolesnem na nas samych doświadczeniem rozranionych. Już te czucia serc waszych uprzedziły głos mój. Już wiecie, kto jest w obecnej chwili obok okrutnego wroga nieprzyjacielem naszym. Wiecie, że niedostatek Skarbu równo nam zagraża, jak sam wróg zagładą obydwóm zaiste, obydwóm tym nieprzyjaciółom nie uda się znękać nieugiętej jednomyślności i połączonych możliwości naszych. Kiedy naród cały jest razem wojskiem, a wojsko narodem, kiedy Rząd, z najgodniejszych z pomiędzy nas rodaków wybrany, jest tą samą co naród, co wojsko rodziną, niemasz dla kogobyśmy co oszczędzać mieli. Serca bratnie rozumieją się z sobą, a jeden z drugim w potrzebie chętnie ostatnim kawałkiem chleba się podzieli. Mielibyśmy żałować reszt majątków, kiedy nie żałujem krwi i życia naszych synów, braci, krewnych? Mielibyśmy, ogarnieni nikczemną a wolnych niegodną rozpaczą, ustawać w dziele nieporównanem daleko już posuniętem, upadać w walce tak świętej, w celach tak chwalebnych i nieśmiertelnych skutkach? Nie, szanowni panowie! Polak gotowszym jest nie żyć, niż takiego nieszczęścia doczekać! Rząd Narodowy, szukając napróżno dotąd u obcych pożyczki, odwołał się do najpewniejszego źródła, do uczuć rodzinnych, do serc polskich w potrzebie własnego narodu. Jego uchwała jest nam znana. Już dostojny mąż, sterujący Izbie Poselskiej, do wszystkich chwalebnych czynów w sprawie ojczyzny zawsze najpierwszy, wymową, z serca płynącą, i przykładem dał popęd młodszym braciom naszym do rozbiegania akcji tej pożyczki, pod tytułem zasiłków polskich, którzy już nas wyprzedzili. Lecz ostatnimi być nam się nie godzi i zapewne nie będziemy. Upraszam przeto jww. senatorów, aby raczyli na przedstawionej liście wyrazić, wiele których akcji życzy sobie mieć udzielonych«.

S. w. Kochanowski, jakkolwiek gotowość swoją do czynienia wszelkich dla ojczyzny ofiar oświadczył, mniemał przecież, że nim senatorowie postanowią brać obligacje posiłków, wprzód plan pożyczki zgłębić powinni, że ogłoszenie tejże pożyczki przez Rząd Narodowy powinno być od Sejmu zatwierdzone.

S. k. Wężyk na głos powyższy odpowiedział, iż w tym względzie żadnych sankcyj sejmowych nie potrzeba. Uchwała o Rządzie Narodowym wyrzekła, iż tenże Rząd bez odwoływania do Izby mocen jest zaciągnąć pożyczki w kraju i zagranicą, jeżeli zaś Izba Poselska poleciła Komisji sejmowej do praw skarbowych ogłoszenie i plan pożyczki roztrząsnąć, to tylko w tym celu, aby izby sejmowe wiedziały, w jakim duchu proponowaną odezwę wydać należy.

Po głosie s. k. Węzyka postanowiono, iż pewna ilość obligacji na posiłki polskie złożona być ma w kancelarji Senatu, gdzie senatorowie, ma-

jący chęć nabycia takowych obligacyj, patryotyzmu swego dowody dać będą mogli.

S. w. Gliszczyński przed wydaniem jeszcze niniejszej decyzji oświadczył, że natychmiast, o ile mu tylko możność dozwoli, gotów jest przyjść w pomoc Skarbowi Narodowemu.

Nakoniec usankcjonował Senat jednomyślnie następujące projekta, przyjęte przez Izbę Poselską, wprowadzone przez ministra Spraw Wewnętrznych s. w. Gliszczyńskiego: 1) projekt do prawa, stanowiącego repartycję produktów żywności dla wojska, 2) projekt do prawa, upoważniającego Rząd Narodowy do przystąpienia do Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego z dobrami górnictwami, tudzież z dobrami, przez konwencję w roku 1830 o sumy tak zwane bajońskie z Rządem Pruskim zawartą, nabytymi i zaciągnięcia na też dobra pożyczki, 3) projekt do prawa, upoważniającego Rząd Narodowy do zawierania z dłużnikami sum, konwencją z dnia 29 maja 1830 r. na własność Królestwa Polskiego odstąpionych, układów dobrowolnych o całkowite lub częściowo tychże sum, tudzież przypadających od niej prowizyj spłacenia lub rozkład obojga na raty¹.

Poczem posiedzenie odłożonem zostało na dzień 18 b. m. na godzinę 10 z rana.

84. Posiedzenie publiczne 18. VI. 1831.

Obecni: Miączyński, Prażmowski, Dziecielski, Manugiewicz, Gliszczyński, M. Kochanowski, Wodziński, A. Ostrowski, Sierakowski, St. Małachowski, Męciński, Poletyło, M. Potocki, Bieńkowski, Lewiński, Woźnicki, Koźmian, J. Kasiński, Dembowski, Fr. Sołtyk, Niemcewicz, P. Łubieński, Słubicki (23).

Projekt do prawa o wynagrodzeniu za rekwizycję. — Przemówienie referenta Komisji sejmowej Potockiego. — Dyskusja i przyjęcie projektu. — Przyjęcie projektu do prawa, upoważniającego Towarzystwo Kredytowe do przyjmowania i wypłacania procentów złotem i biletami kasowymi. — Przyjęcie projektu o zmniejszeniu kompletu obu Izb (Wol. II k. 160—4).

Po załatwieniu zwykłego porządku dotyczących się czynności, Senat zajął się najprzód roztrząsaniem przez Izbę Poselską projektu do prawa, przepisującego sposób wynagrodzenia mieszkańcom Królestwa za zebrane im na potrzeby wojska produkty².

Przydujący s. w. Miączyński uwiadomił Senat, iż do obrony projektów skarbowych na posiedzeniu obecnem Rząd upoważnił ze swej strony radców stanu marg. Wielopolskiego i Andrzeja Plichtę.

S. k. Mich. hr. Potocki jako członek Komisji sejmowej do praw skarbowych usprawiedliwił projekt w sposobie następującym:

¹ Projektów tych w protokółach Senatu brak; teksty ich w redakcjach przyjętych przez Izbę Poselską *Diaryusz Sejmu* IV, 544—5 ods., 571—2, 548—9.

² Projektu tego w protokółach Senatu brak; tekst jego w redakcji przyjętej przez Izbę Poselską *Diaryusz Sejmu* IV, 598—9.

•Nieurodzaj przeszłoroczny i potrzeba żywienia wojska ogołociły większą część mieszkańców kraju z wszelkich produktów, a szczególnie z owsa i siana. W niektórych reku tylko zgromadzone zapasy wskazały niemożność zrobienia nowego rozkładu, aż dopóki żniwa ogólnej nie zaspokoją potrzeby. To dało powód ustawie, upoważniającej Rząd Narodowy do brania w rekwizycję wszelkich produktów, które na żywność wojska potrzebne się okażą, za późniejszym ich wynagrodzeniem. Trudno sobie zataić, że postępowanie takowe, lubo niezbędne w położeniu naszym i przy wycieńczeniu zupełnem Skarbu, jest niesprawiedliwe. Powinnością jest zatem naszą położyć tamę tym zabobrom, skoro tylko nadejdzie chwila, ażeby przez sprawiedliwy rozkład i na wszystkich równo ciążący magazyny zaopatrzone być mogły. Ten jest cel dopiero odczytanego, a przez Izbę Poselską już przyjętego projektu. Termina *a quo* dostarczyć się mianych produktów na dwie podzielone są epoki: pierwsza zaczynać się ma od dnia 15 lipca, druga od 15 września r. b.; pod pierwszą podciągniono okrasę, siano, słomę i wódkę, pod drugą żyto, leguminę i owies. Sprzęt siana, w pierwszym terminie zwyczajnie już rozpołożony, postawi każdego kontrybuenta w możliwości dostawienia choć w części przypadającą na niego kwotę; dołączenie do tej epoki dostawę słomy nie bardzo usprawiedliwić się da, gdy jednakowoż artykuł ten już przez Izbę Poselską przyjętym został, rozumiem, że i my żadnych w tej mierze nie wskażemy trudności tembardziej, że ilość rozpisać się mianej niewielki dla każdego kontrybuenta wskaże ciężar. Co do okrasy i wódki te do tej pierwszej epoki dołączone zostały z powodu, że po większej części przez kupno kontrybuenci dostawę ich zaspokoić będą musieli. Od 15 września każdy kontrybuent potrafi dostarczyć produkta z nowego sprzętu, a lubo dostawa w czasie rozpoczętych siewów wiele wskazuje trudności, jednakowoż uwaga, ażeby w jak najkrótszym czasie zaprzestać kroków rekwizycyjnych, skłoniła Komisję sejmową do przyjęcia tego terminu. Tu tylko nadmienić mi jeszcze wypada, że w rozdrukowanym projekcie zaszła pomyłka w druku, gdyż nie 160.000 cetnarów, lecz 16.000 przez Izbę Poselską uchwalone zostało. Ilość produktów projektem tym objętych wyrachowaną jest na 144.000 głów i 35 000 koni. Jeżeli teatr wojny, jak się spodziewać należy, z naszej oddali się ziemi, wtenczas Rząd tyle tylko z ustanowionych funduszków dostarczyć rozkaże, ile niezbędna potrzeba znajdującego się w kraju wojska i zaopatrzenie magazynów zapasowych wymagać będzie. Nie jest moją myślą, szanowni mężowie, udowadniać wam potrzebę uchwalenia prawa, już przez Izbę Poselską przyjętego: każdy z was potrzebę czuje, a tam, gdzie idzie o wywalczenie niepodległości naszej, o ustalenie bytu narodowego, tam Polakowi żadna ofiara zbyt drogo wydawać się nie będzie. Wszystko ponieść gotowi jesteśmy, wszystko poniesiemy, byle wnukom naszym zapewnić istnienie ojczyzny. Winienem tylko tutaj zwrócić uwagę waszą na jeden przedmiot, który podług mego zdania inaczej w tym projekcie ustanowionym być powinien. Zga-

dzam się zupełnie, że dostawa żyta, leguminy, owsa, siana i słomy tak przez włościan, jako i przez dwory skuteczną być winna, a nadzieja pięknych zbiorów każe się spodziewać, że ciężar ten, sprawiedliwie rozłożony, nie będzie zbyt dla kontrybuentów uciążliwy, lecz okrasa i wódka powinny tylko być na dwory ciężać. Artykuły te jedynie tylko przez włościan zaspokojone być potrafią: obawiam się zatem, ażeby uiszczenie przypadającej na gromady ilości nie stało się dla nich przytłumem. Do was, szanowni mężowie, należyć będzie ocenienie tej mojej wątpliwości; zostawuję to zupełnie waszemu światłu i bezstronności. Zastanówcie się więc, czyli nie wypadałoby projekt ten zwrócić jeszcze do Połączonych Izb, ażeby to moje spostrzeżenie sprostowane było».

S. k. Lewiński uczynił następujące zarzuty projektowi, że art. 3, jakkolwiek ułatwia rychłe i chętne dostarczenie produktów, zapewniając zwrot sum szacunkowych, jest przecie wielką niesprawiedliwością, zaręcza on wprawdzie, że dłużnik może wierzyciela, dzierżawca dziedzica zaspokoić obligacjami, lecz te dalszego już kursu mieć nie mogą. Zdarza się częstokroć, iż dziedzic dobra w dzierżawę wypuszczający ma długi, jakże on swoich wierzycieli zaspokoi, kiedy prawo zabrania obligacjom dalszego kursu. Wyraz »żądać« nie oznacza czasu, do którego to dzieć się może. W przypadku gdyby zrealizowanie za kilkanaście lat nastąpiło, to niejedyn mógłby się ciągle obligacjami uiszczać.

S. w. Wodziński uważał, że zarzuty s. k. Lewińskiego tem dadzą się poczęści odeprzeć, iż czyby zboże zajęte było od dziedzica nie od dzierżawcy, zawszeby była jedna niesprawiedliwość, zawszeby wierzyciel dziedzica nie mógł swoich wierzycieli obligacjami spłacić.

S. k. Fr. Sołtyk zarzucał to jeszcze projektowi, iż w art. 2 powiedziano, że obligacjami można wszystko spłacić oprócz bieżących podatków, wielu zaś jest takich dziedziców, którzy, wypuszczając dobra swoje w dzierżawę, wzięli na siebie obowiązek opłacania podatków, gdy zaś dzierżawca uiszcza się z dzierżawy obligacjami, dziedzic nie będzie w stanie czem podatków zapłacić.

S. k. Bieńkowski oświadczył się przeciwko projektowi na tej zasadzie, iż ciężar dostarczenia produktów dla wojska cały kraj dotyczyć powinien zarówno, nie zaś tych, co mają zapasy.

Minister Skarbu s. k. Dembowski w odpowiedzi na zarzuty powyższe rzekł, że nie czas teraz czynić repartycji. Co zaś do innych zarzutów tem je odparł, że nadanie obligacjom kursu przymuszonego najgorsze mogłoby sprawić skutki.

Po zamknięciu dyskusji projekt powyższy 21 głosami przeciwko 1 przyjętym i w prawo zamienionym został¹.

¹ Jak wynika z zaznaczonego przy liście obecności rezultatu głosowania, *affirmative* głosowali: Miączyński, Prażmowski, Dziecielski, Manugiewicz, Gliszczyński, Kochanowski, Wodziński,

Wniesiono następnie projekt do prawa, upoważniającego Towarzystwo Kredytowe do przyjmowania procentów w złocie i biletach kasowych i nawzajem do płacenia procentów tąż samą monetą¹.

Po usprawiedliwieniu projektu przez s. k. Małachowskiego i r. st. Plichtę projekt większością głosów 17 przeciwko 3 przyjęty został².

Nakoniec wniesiony został pod decyzję Senatu projekt zmniejszenia kompletu obydwu Izb Sejmowych³.

Senatorowie k-owie Wichliński i Lewiński zwrócili uwagę Senatu, iż w projekcie pomiędzy atrybucjami małemu kompletowi przyznanemi jest stanowienie sprzedaży dóbr narodowych, gdy tymczasem rzecz ta nie jest jeszcze ustalona i dotąd Sejm unikał stanowczej w tej mierze decyzji.

S. k. Mich. Potocki w odpowiedzi na głos powyższy oświadczył, że tu nie idzie o sprzedaż dóbr narodowych, lecz tylko o zabezpieczenie Skarbowi dochodów z tychże dóbr.

Przed przyjęciem projektu prezydujący, powołując imiennie senatorów, polecił sporządzić listę tych, którzy się w zmniejszonym komplecie pozostać zadeklarowali, a następnie projekt jednomyślnie przyjęty został.

85. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 20. VI. 1831.

Obecni: Miączyński, Radziwiłł, Wodziński, Sierakowski, St. Małachowski, Wichliński, M. Potocki, Lewiński, Woźnicki, Koźmian, Dembowski (11).

Deputowany Dembowski referuje projekt do nowego wyboru reprezentantów i przegląd listy reprezentantów nieobecnych. — Izby stosują rygor prawa do czterech deputowanych: Michała Dunina Borkowskiego, Ernesta Faltza, Antoniego i Wincentego Kruszkewskich, zawieszając rygor co do innych. — Rozbiór projektu do prawa względem zaboru pod rekwizycję srebrę kościelnych. — Dyskusja ogółowa. — Dyskusja szczegółowa i przyjęcie projektu. — Wyznaczenie deputacji do zdania sprawy z wyboru odbytego w Warszawie przez obywateli powiatu łuckiego (D. S. V, 1—42).

86. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 21. VI. 1831.

Obecni: Wodziński, St. Małachowski, Męciński, M. Potocki, Bieńkowski, Lewiński, J. Krasiński, Niemcewicz (8).

Ostrowski, Sierakowski, Małachowski, Poletyło, Potocki, Lewiński, Woźnicki, Koźmian, Krasiński, Dembowski, Sołtyk, Niemcewicz, Łubieński, Słubicki; *negative* Bieńkowski; od głosowania wstrzymał się Męciński.

¹ Projektu tego w protokołach Senatu brak; tekst jego *Dziarżusz Sejmu* IV, 600.

² Jak wynika z zaznaczonego przy liście obecności rezultatu głosowania, *affirmative* głosowali: Prażmowski, Dzieścielski, Manugiewicz, Kochanowski, Wodziński, Sierakowski, Małachowski, Poletyło, Potocki, Woźnicki, Koźmian, Krasiński, Dembowski, Sołtyk, Niemcewicz, Łubieński, Słubicki; *negative* Miączyński, Bieńkowski, Lewiński; wstrzymali się od głosowania Gliszczyński, Ostrowski, Męciński.

³ Projektu tego w protokołach Senatu brak; tekst jego poszczególnymi artykułami, przyjętemi ostatecznie przez Izbę Poselską, *Dziarżusz Sejmu* IV, 632, 634, 640, 641, 644, 646, 649, 650; powtórzony w ods. V, IX—X.

Zdanie sprawy o wyborze posła z p-tu łuckiego Ksawerego Godebskiego. — Pomimo zaskarżenia ze strony Glińskiego i Grodeckiego Izby zatwierdzają wybór Godebskiego. — Deputacja z obu Izb składa projekt odezwy Sejmowi do obywateli i ludów w celu zachęcenia do udziału w 60-ciomiljonowej pożyczce zwanej »posiłki polskie«. — Dyskusja i przyjęcie projektu. — Referat r. st. Brockiego w sprawie sprzedaży i wydzierżawienia dóbr narodowych, zakończony odesłaniem tego przedmiotu do Komisji. — Wybór Komisji Skarbowej z Senatu i z Izby Poselskiej (D. S. V, 42—65).

87. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 25. VI. 1881.

Obecni: Gliszczyński, M. Kochanowski, Wodziński, A. Ostrowski, Nakwaski, Sierakowski, St. Małachowski, Męciński, Poletyło, Bronikowski, Bieńkowski, Lewiński, J. Krasieński, Niemcewicz, P. Łubieński (15).

Powitanie przez marszałka posła łuckiego Ksawerego Godebskiego i tegoż odpowiedź. — Wołowski stawia wniosek o uchwalenie adresu podziękowania narodowi i komitatom węgierskim. — Niemcewicz podejmuje się redakcji adresu. — Zwierkowski porusza sprawę generałów winnych niepowodzenia oręża polskiego. — Dyskusja w tej materji zakończona tak uchwałą Izb w formie ogólnikowej, jak i co do spieszego rozpoznania tej sprawy. — Izby komunikują wyciąg protokołu sejmowego naczelnemu wodzowi. — Chelmiński porusza przedmiot oskarżenia naczelnego wodza przez gen. Prądzyńskiego. — Izby przechodzą do porządku dziennego. — Wniesienie projektu do prawa względem rekwizycji koni. — Dyskusja ogólna, szczegółowa i przyjęcie projektu (D. S. V, 65—106).

88. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 27. VI. 1881.

Obecni: Gliszczyński, M. Kochanowski, Wodziński, A. Ostrowski, Nakwaski, St. Małachowski, Bronikowski, Bieńkowski, Lewiński, Niemcewicz (10).

Mimo zastrzeżeń ze strony Turskiego Izby biorą pod obrady projekt w sprawie zawartych kontraktów o sprzedaż lub wieczystą dzierżawę dóbr narodowych. — Dyskusja i przyjęcie projektu (D. S. V, 106—155).

89. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 1. VII. 1881.

Obecni: Gliszczyński, Wodziński, Sierakowski, St. Małachowski, Męciński, Poletyło, Bronikowski, Bieńkowski, Lewiński, Woźnicki, J. Krasieński, Niemcewicz, P. Łubieński (13).

Wniesienie projektu o wybiciu i wypuszczeniu biletów jedno złotych i dwu złotych na sumę 10.000.000. — Dyskusja ogólna, szczegółowa i przyjęcie projektu. — Wyznaczenie deputacji do zdania sprawy z wyboru posła p-tu rówieńskiego (D. S. V, 156—92).

90. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 2. VII. 1881.

Obecni: Gliszczyński, M. Kochanowski, A. Ostrowski, Nakwaski, Sierakowski, St. Małachowski, Męciński, Bronikowski, Bieńkowski, Lewiński, Dembowski, Niemcewicz, P. Łubieński (13).

Wyznaczenie deputacji do zdania sprawy z wyborów poselskich z powiatów stopnickiego, szydlowskiego i radomskiego. — Zdanie sprawy przez deputację o wyborze Stanisława Gabryela Worcella jako posła powiatu rówieńskiego. — Mimo niezgodności zdań w łonie deputacji Izby po dyskusji zatwierdzają dokonany wybór. — Głos dep. Dembowskiego o sposobie, w jaki się odbywa pobór do wojska przesłany Rządowi. — Interpelacja dep. Klimontowicza w różnych sprawach odesłana do Rządu. — Wniesienie projektu do prawa

o ofercie dla ojczyzny w kruszcu. — Dyskusja ogólna. — Wyznaczenie deputacji do zdania sprawy o wyborach z województw kijowskiego i podolskiego. — Wnioski Chełmickiego o nieczynnych generałach i oficerach i o zmniejszeniu pensji urzędników. — Rezygnacja Jana Ledóchowskiego pos. jędrzejowskiego nieprzyjęta przez Izby z braku ich kompetencji (D. S. V, 193—229).

91. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 4. VII. 1831.

Obecni: M. Kochanowski, Wodziński, Bieńkowski, Lewiński, Dembowski, Niemcewicz (6).

Dyskusja szczegółowa w sprawie projektu o ofercie w kruszcu. — Projekt Wincen-
tego Chełmickiego o zabraniu sreber królewskich i namiestnikowskich (D. S. V, 229—63).

92. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 5. VII. 1831.

Dalszą dyskusja szczegółowa w sprawie projektu o ofercie w srebrze. — Zdanie sprawy deputacji o ważności wyborów z województw podolskiego i kijowskiego. — Dyskusja w tej materji. — Izby zatwierdzają wszystkie 12 wyborów: I Aleksandra Jełowickiego z p-tu hajszyńskiego, Ksawerego Sabbatyna z p-tu olgopolskiego, Amancjusza Zarczyńskiego z p-tu winnickiego, Aleksandra Bernatowicza z p-tu jampolskiego, Jacka Gołyńskiego z p-tu kamienieckiego, Henryka Nakwaskiego z p-tu braclawskiego; II. Wincen-
tego Tyszkiewicza z p-tu skwirskiego, Hermana Potockiego z p-tu machnowieckiego, Daniela Tchórzewskiego z p-tu umańskiego, Józefa Tomaszewskiego z p-tu lipowieckiego, Jakóba Malinowskiego z p-tu radomyńskiego i Józefa Bohdana Zaleskiego z p-tu taraszczańskiego (D. S. V, 263—314).

93. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 6. VII. 1831.

Obecni: M. Kochanowski, Wodziński, A. Ostrowski, Nakwaski, Męciński, Bronikowski, Bieńkowski, Dembowski, Niemcewicz (9).

Wyznaczenie deputacji do zdania sprawy z wyboru w obwodzie sieradzkim. — Zdanie sprawy deputacji o wyborach województw krakowskiego i sandomierskiego. — Izby zatwierdzają wybór Michała Gostkowskiego jako pos. p-tu stopnickiego, Wiktora Łuniewskiego jako pos. p-tu szydlowskiego i Hieronima Kochanowskiego jako pos. p-tu radomskiego. — Dalsza dyskusja szczegółowa w sprawie projektu o ofercie w srebrze (D. S. V, 314—55).

94. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 7. VII. 1831.

Obecni: M. Kochanowski, Wodziński, A. Ostrowski, Sierakowski, St. Małachowski, Męciński, Bronikowski, Rembieliński, Bieńkowski, Lewiński, J. Krasieński, Dembowski, Niemcewicz, P. Łubiński (14).

Dalsza dyskusja w sprawie projektu o ofercie w srebrze i przyjęcie projektu (D. S. V, 355—91).

95. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 9. VII. 1831.

Obecni: Gliszczyński, M. Kochanowski, Wodziński, A. Ostrowski, Męciński, Bronikowski, Rembieliński, Bieńkowski, Lewiński, J. Krasieński, Dembowski, Niemcewicz, P. Łubiński (13).

Powitanie przez marszałka posłów wołyńskich, podolskich i ukraińskich. — Odpowiedź Malinowskiego i Jełowickiego wraz z przedstawieniem historii początkowego powstania na

Rusi. — Gliszczyński jako minister Spraw Wewnętrznych odpowiada na interpelacje z poprzedniej soboty. — Rozprawy o tej odpowiedzi. — Tymowski podnosi sprawę uwieszenia redaktora Psarskiego i zamknięcia jego drukarni. — Chełmicki zwraca uwagę na samowolne czyny podpor. Redla i gen. Zawadzkiego. — Krysiński interpeluje Rząd w sprawie Komisji rachunkowej. — Rozprawy w tej materji. — Gumowski przypomina sprawę generałów, winnych niepowodzenia oręża polskiego. — Odczytanie odezwy Rządu Narodowego i odpowiedzi naczelnego wodza. — Rozprawy w tej materji. — Henryk Nakwaski interpeluje w sprawie zawiadomienia dworów zagranicznych o powstaniu Rusi. — Dembowski zwraca uwagę na niedokładności w prawie utrzymania i wyżywienia wojska. — Krysiński zapytuje o konstytucyjną odpowiedzialność intendentury. — Henryk Nakwaski zapytuje o zakres odpowiedzialności ministrów. — Rozprawy w tej materji (D. S. V, 391—436).

96. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 15. VII. 1831.

Obecni: M. Kochanowski, Dziegiełski, Manugiewicz, Gliszczyński, Wodziński, A. Ostrowski, Nakwaski, Sierakowski, Męciński, Bronikowski, Bieńkowski, Lewiński, J. Kasiński, Dembowski, Wężyk, P. Łubieński, W. Ostrowski (17).

Marszałek stwierdza rozszerzenie od 15 lipca atrybucyj małego kompletu na wszystkie bez wyłączenia materje. — Wniesienie projektu o otworzenie kredytu 30-stomilionowego na kwartał trzeci dla Rządu Narodowego. — Rozprawy o tym projektem i przyjęcie tegoż. — Odezwa Rządu Narodowego w sprawie powołania Świrskiego, Deskura i Węglińskiego do czynności komisarzy w trzech województwach. — Rozprawy w tej materji i upoważnienie Rządu do bezwarunkowego wzywania członków Izby Poselskiej na komisarzy. — Izby przyjmują rezygnację Jana Stojowskiego pos. lelowskiego, odmawiają zaś pozwolenia wyjazdu k. Słubickiemu. — Odczytanie urzędowego objaśnienia w sprawie generałów Janowskiego i Bukowskiego (D. S. V, 436—57).

97. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 16. VII. 1831.

Obecni: Wodzicki, Dziegiełski, Manugiewicz, Gliszczyński, M. Kochanowski, Wodziński, A. Ostrowski, Nakwaski, Sierakowski, Męciński, Bronikowski, M. Potocki, Wichliński, Rembicki, Bieńkowski, Lewiński, Koźmian, J. Kasiński, Dembowski, Wężyk, P. Łubieński, W. Ostrowski (22).

Przystąpienie Antoniego Kochanowskiego do powstania. — Interpelacja Dembowskiego o nominację ministra Spraw Zagranicznych. — Rozprawy w przedmiocie czynów gubernatora m. Warszawy i podporucznika Redla, zakończone odrzuceniem wniosków Tymowskiego i Chełmickiego. — Krysiński interpeluje w sprawie cyrkularza wydziału dyplomatycznego do agentów. — Głos Godebskiego o przyłączeniu Litwy i Rusi do Królestwa Polskiego. — Izby uchwalają zamieszczenie tegoż głosu w pismach publicznych. — Interpelacja Dembowskiego o zapłatę, pobieraną przez jeńców rosyjskich, o postęp uchwalonych przez Izby pułków, o usuwanie się młodzieży od stanu wojskowego. — Rozprawy w tych materjach. — Interpelacja Gumowskiego o zapelnieniu więzień wbrew artykułom XVIII—XXI konstytucji. — Wyznaczenie komisji do przejrzenia więzień. — Interpelacja Klimontowicza w sprawie monety drobnej. — Na wniosek Zwierkowskiego Izby odrzucają pośrednictwo Roźnieckiego w sprawie układu z Rosją. — Henryk Nakwaski interpeluje w sprawie komitetu śledczego do przejrzenia papierów szpiegowskich (D. S. V, 457—93).

98. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 18. VII. 1831.

Obecni: M. Kochanowski, Dziegiełski, Manugiewicz, Wodzicki, Wodziński, Nakwaski, Sierakowski, Męciński, Bronikowski, M. Potocki, Bieńkowski, Lewiński, Koźmian, J. Kasiński, Wężyk, P. Łubieński, W. Ostrowski (17).

Zwierkowski wnosi o wykonanie prawa w sprawie usunięcia senatorów i posłów, którzy nie przystąpili do aktów rewolucyjnych. — Rozprawy w tej materji. — Izby odrzucają zastosowanie tego prawa do Józefa Jabłonowskiego pos. lubartowskiego i s. k. Tadeusza Tyszkiewicza. — Rozprawy w przedmiocie dalszego wykonania wspomnianego prawa. — Zdanie sprawy przez deputację i zatwierdzenie przez Izby wyboru Alojzego Biernackiego jako dep. sieradzkiego i Eugenjusza Słubickiego jako posła brzesko-kujawskiego. — Izby udzielają urlopu Janowi Ledóchowskiemu. — Wezwanie Ziemięckiego i Klimontowicza przez Rząd Narodowy do dozoru nad intendenturą odrzucone przez Izby. — Wniosek Niemojowskiego w sprawie odpowiedzialności intendenty (D. S. V, 493—523).

99. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 20. VII. 1831.

Obecni: M Kochanowski, Prażmowski, Dzięcielski, Wodzicki, Gliszczyński, Wodziński, A. Ostrowski, Nakwaski, Męciński, Bronikowski, M. Potocki, Bieńkowski, Lewiński, J. Krasieński, Wężyk, P. Łubieński, W. Ostrowski (17).

Wyznaczenie deputacji do zdania sprawy z wyboru z powiatu włodzimierskiego ziemi wołyńskiej. — Izby przyjmują rezygnację Antoniego Suchodowskiego pos. soleckiego i nakazują nowy wybór. — Wniosek Niemojowskiego o odpowiedzialności ministra Spraw Wewnętrznych za czynności intendenty. — Sprostowanie omyłek redakcji głosu Godebskiego z 16 lipca. — Izby przystępują do dalszego stosowania prawa o usunięciu senatorów, nieposłusznych uchwale 18 maja, i wykreślają wojewodów: Stanisława Grabowskiego i Feliksa Czarneckiego, Stanisława Zamoyskiego i Wincentego Krasieńskiego, b-pa podlaskiego Jana Marcelgo Gutkowskiego, kasztelanów: Tomasza Grabowskiego, Aleksandra Walewskiego i Aleksandra Potockiego. — Izby zawieszają swą decyzję co do wojewodów Tomasza Mostowskiego i Maksymiljana Jabłonowskiego, co do b-pa chełmskiego Feliksa Szumborskiego i co do kasztelana Józefa Lubomirskiego (D. S. V, 524—57).

100. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 21. VII. 1831.

Obecni: Wodzicki, Dzięcielski, Gliszczyński, M. Kochanowski, Wodziński, A. Ostrowski, Nakwaski, Męciński, Bronikowski, M. Potocki, Bieńkowski, Lewiński, J. Krasieński, Wężyk, P. Łubieński, W. Ostrowski (16).

Wniesienie projektu o regulaminie Izb. — Rozprawy w tej materji. — Na wniosek Lewińskiego Izby zajmują się przedewszystkiem przedmiotem wydzielenia z regulaminu kwestji wyboru nowych komisji sejmowych. — Rozprawa w tej materji i odnośna uchwała. — Projekt Wężyka w przedmiocie organizacji i wyboru komisji, rozprawa o nim i uchwała (D. S. V, 558—96).

101. Posiedzenie prywatne 23. VII. 1831.

Obecni: Wodzicki, Prażmowski, Dzięcielski, Gliszczyński, M. Kochanowski, Wodziński, A. Ostrowski, Bronikowski, M. Potocki, Bieńkowski, Lewiński, Koźmian, J. Krasieński, Dembowski, Walchnowski, P. Łubieński, L. Małachowski, W. Ostrowski (18).

Sprawa kandydatów na cztery miejsca w Senacie. — Wybory na członków komisji sejmowych. — Zatwierdzenie wyboru Teodora Morawskiego z I. cyркуlu m. Kalisza (Wol. II k. 165—6).

Po odczytaniu i podpisaniu protokołu dwóch ostatnich posiedzeń naradzał się Senat o potrzebie zapełnienia miejsc przez wykonanie uchwały z dnia 18 maja zawakowanych, tem bardziej iż z powodu nieobecności wielu

członków okazuje się coraz większa trudność w zebraniu prawem wskazanego kompletu; wskutek takowej narady zgodzono się, aby tymczasowo dla zapełnienia czterech miejsc wakujących podać do wyboru Izb Połączonych podwójną liczbę kandydatów, zostawiając 8 dni czasu na szczegółowe podania, które przed końcem bieżącego miesiąca dopełnione być powinny, tak aby deputacja, do sprawdzania kwalifikacyj i do ułożenia ogólnej listy kandydatów przeznaczyć się mająca, poruczoną sobie czynność w dniu 1 sierpnia ukończyć i pod decyzję Senatu przedstawić mogła.

Do wspomnianej deputacji wyznaczeni zostali s. w. Kochanowski i senatorowie k-owie Męciński i Koźmian.

Poczem przystąpił Senat do wybrania Komisjów sejmowych, stosownie do uchwały sejmowej z dnia 20 b. m., w Połączonych Izbach zapadłej, w skutku czego wybrani zostali:

1) Do Komisji praw skarbowych i wojskowych:

Maciej Wodziński	głosami	17.
Piotr hr. Łubieński	»	17.
Michał hr. Potocki	»	16.
Wojciech hr. Męciński	»	2.
Andrzej Walchnowski	»	2.
Franciszek Wężyk	»	2.
Ignacy Miączyński	»	1.
Stanisław hr. Wodzicki	»	1.
Michał Kochanowski	»	1.
Franciszek Lewiński	»	1.
Michał Woźnicki	»	1.
Józef hr. Krasieński	»	1.
Ludwik hr. Małachowski	»	1.

63.

2) Do Komisji praw cywilnych, kryminalnych i organicznych:

Franciszek Lewiński	głosami	20.
Andrzej Walchnowski	»	13.
Antoni Bieńkowski	»	7.
Michał Woźnicki	»	6.
Franciszek Sołtyk	»	3.
Franciszek Wężyk	»	3.
Ignacy Miączyński	»	2.
Szymon Wiszniewski	»	2.
Wojciech Ostrowski	»	2.
Franciszek Grabowski	»	1.
Michał Kochanowski	»	1.
Kajetan hr. Sierakowski	»	1.

Adam Bronikowski	głosami	1.
Ludwik hr. Małachowski	»	1.
		<hr/> 63.

3) Do Komisji praw administracyjnych i przedmiotów dyplomatycznych:

Franciszek Wężyk	głosami	16.
Michał Kochanowski	»	15.
Wojciech hr. Męciński	»	10.
Kajetan Koźmian	»	5.
Wojciech Ostrowski	»	4.
Józef hr. Krasieński	»	3.
Ludwik hr. Małachowski	»	3.
Stanisław hr. Wodzicki	»	2.
Ignacy Miączyński	»	1.
Antoni hr. Ostrowski	»	1.
Franciszek Nakwaski	»	1.
Stanisław hr. Małachowski	»	1.
Antoni Kochanowski	»	1.
		<hr/> 63.

S. k. hr. Męciński w imieniu deputacji, do roztrząsania czynności sejmików i zgromadzeń gminnych wyznaczonej, przedstawił pod zatwierdzenie Senatu protokół zgromadzenia gminnego cyrk. I. m. Kalisza i dopełnionego na nim wyboru deputowanego w osobie Teodora Morawskiego.

Obrady takowe, jako zgodne z przepisami prawa, zostały zatwierdzone.

102. Posiedzenie prywatne 25. VII. 1831.

Obecni: Wodzicki, Prażmowski, Dzięcielski, M. Kochanowski, Wodziński, A. Ostrowski, Nakwaski, Sierakowski, Męciński, Bronikowski, M. Potocki, Biełkowski, Lewiński, Koźmian, Walchnowski, Wężyk, P. Łubieński, L. Małachowski, W. Ostrowski (19).

Sprawa wakansów na cztery miejsca wojewodów i trzy kasztelanów. — Odczytanie pisma marszałka Izby Poselskiej w sprawie delegowania przedstawiciela Senatu do deputacji, w sprawach wojennych naradzać się mającej (W. II k. 167).

Po odczytaniu protokołu ostatniego posiedzenia s. k. Nakwaski uważał, iż zapadła na temże posiedzeniu co do liczby podać się mających kandydatów decyzja nie odpowiada przepisom uchwały z d. 18 maja r. b., podług których wszystkie wskutek tejże uchwały zawakowane miejsca zapełnione być powinny, a że ich jest 9 łącznie z temi, które po dwóch niedawno zmarłych senatorach zawakowały, wypadałoby zatem podać 18 kandydatów do wyboru, to jest 8 na 4 wakujące miejsca senatorów, a 10 na wakujących 5 wojewodów.

Po odbytej nad wspomnionym wnioskiem dyskusji postanowiono, aby poprzestając na ściśle wzwyż przytoczonej uchwały dopełnieniu podać 8

kandydatów na 4 wakujące miejsca wojewodów, a 6 na 3 wakujące kasztelanów, pozostałe zaś dwa wakanse równie jak te, które wskutek nastąpić mającego wojewodów wyboru wydarzyć by się mogły, do dalszego zatrzymać rozrządzenia; zgodzono się również i na to, iż ktoby chciał podać na wakujące miejsca wojewodów takich, którzy jeszcze nie są dostojenstwem senatora zaszczytzeni, winien będzie do podania swego dołączyć wszystkie prawem wymagane kwalifikacje i oddać takowe pod roztrząsanie wyznaczonej ku temu celowi deputacji.

Po załatwieniu powyższego przedmiotu prezydujący odczytał adresowaną do siebie odezwę marszałka Izby Poselskiej z żądaniem, aby Senat, jeżeli tego uzna potrzebę, wybrał z grona swego deputację łącznie z deputowanymi od Izby Poselskiej, z Rządem Narodowym, generałami, przez tenże Rząd wybranymi, w przedmiotach wojennych naradzić się mającą.

Po odczytaniu tejże odezwy i po wysłuchaniu poczynionych nad nią uwag, Senat, uważając że niniejsza okoliczność nie przychodzi na drodze prawa, upoważnił prezydującego do stosownego marszałkowi Izby Poselskiej odpisu.

103. Posiedzenie publiczne 4. VIII. 1831.

Obecni: Wodzicki, Prażmowski, Dzięcielski, Gliszczyński, M. Kochanowski, Wodziński, A. Ostrowski, Nakwaski, Sierakowski, Bronikowski, M. Potocki, Bieńkowski, Lewiński, Koźmian, J. Krasiński, Walchnowski, Wężyk, P. Łubieński, L. Małachowski, W. Ostrowski (20).

Projekt do prawa o rekwizycji bydła dla stolicy. — Przemówienie referenta Komisji sejmowej Wodzińskiego. — Poprawki i przyjęcie projektu (W. II k. 168—9).

Po zebraniu się senatorów w sali Tronowej prezydujący s. w. hr. Wodzicki oświadczył, iż z porządku dziennego wypada zająć się roztrząsaniem przyjętego już przez Izbę Poselską projektu do prawa, upoważniającego Rząd Narodowy do zabrania w rekwizycję od 6.000 do 12.000 sztuk bydła na potrzeby stolicy obciążeniem zagrożonej.

Następnie odczytany został projekt wspomniony w tej osnowie, jak go Izba Poselska po zaprowadzeniu przez Komisję sejmową niektórych zmian zatwierdziła¹.

S. w. Gliszczyński jako minister Spraw Wewnętrznych i Policji wystawił konieczność spiesznego zamienienia w prawo wniesionego projektu, gdyż nieprzyjaciół, Wsłę przebywszy, co chwila bardziej zbliża się do stolicy. Oświadczył oraz, iż przy rozbiórce szczegółów gotów jest udzielić wszelkie potrzebne objaśnienia.

S. w. Wodziński jako członek Komisji sejmowej do praw skarbowych w usprawiedliwieniu projektu tak przemówił:

¹ Projektu tego w protokołach Senatu brak; tekst jego w redakcji przyjętej przez Izbę Poselską *Diaryusz Sejmu* VI, 192—3, 205—6.

»Projekt do prawa pod zatwierdzenie wasze, dostojni mężowie, wniesiony jest wpływem obojętności Rządu Narodowego na ten wypadek, gdyby wojska nieprzyjacielskie, zbliżywszy się pod stolicę, odjęły jej chwilowo sposobność zaopatrywania się w mięso z okolic mniej lub więcej od Warszawy odległych. Projekt ten dawniej przedstawionym być nie mógł, raz że przed przejściem nieprzyjaciela przez Wisłę nie dałaby się udowodnić tego potrzeba, powtóre iż utrzymanie spędzonego na jeden punkt bydła znaczneby za sobą pociągało koszta. Skutkiem tego znowu jest, iż projekt niniejszy nie mógł być co do rozkładu na pewnych oparty zasadach, lecz zabieranie bydła musi się ograniczyć do tych okolic i powiatów, których jeszcze stopa nieprzyjacielska nie tknęła, lub które od niego teraz są wolne. Nagłość i konieczność potrzeby usprawiedliwia sposoby, przedsięwzięte do dopięcia zamierzonego celu, wszakże, o ile się to daje uskutecznić, nie przepomniano o zastrzeżeniu i porządku, w jakim się ta rekwizycja odbywać ma, i wynagrodzenia na jakie właściciele zajętego dobytku rachować mogą. Przy dyskusji w Izbie Poselskiej doznał projekt ten znakomitego jeszcze ulepszenia, mianowicie w art. 3 i 4, z których pierwszy rozporządza, aby szacunek zajętego bydła na miejscu zaraz przez znawców był ustanowiony, drugi zaś obligacjom, a nawet kwitom, za wzięte bydło wydanym, daje większe znaczenie i wartość, stanowiąc, aby we wszelkich podatkach przyjmowane były. Wreszcie art. 7 opiewa, iż Rząd Narodowy, naglony gwałtownością okoliczności, wydał postanowienie swoje, mocą którego prawu, dziś zatwierdzenie Sejmu otrzymać mającemu, stało się poczęści zadosyć, jakoż inaczej to być nie mogło, a Rząd Narodowy, wydając postanowienie swe na konieczności i nagłości potrzeby oparte, mógł być pewnym, iż mu zatwierdzenie Izb odmówionem nie zostanie«.

S. k. hr. Potocki, oświadczając się za przyjęciem projektu, zwrócił uwagę Senatu na omyłkę czyli opuszczenie w druku dwóch liter: r. b. (roku bieżącego) w art. 5 projektu po wyrazach: »aż do dnia 1 grudnia.«

S. w. Kochanowski tudzież s. k. Walchnowski uważali, iż gdy już żadnego słowa do projektu przydać nie można, należałoby przynajmniej dla uniknięcia wszelkiej wątpliwości w protokóle zanotować dostrzeżone opuszczenie, to jest, iż po wyrazach (art. 5): »aż do dnia 1 grudnia«, dodać wypada opuszczone dwie litery: r. b., które znaczyć mają: roku bieżącego.

Senat przychylił się do tego wniosku, a w końcu cały projekt jednomyślnie przyjęty został.

104. Posiedzenie publiczne 5. VIII. 1831.

Obecni: Wodzicki, Prażmowski, Dzięcielski, Gliszczyński, M. Kochanowski, Wodziński, A. Ostrowski, Nakwaski, St. Małachowski, Męciński, Bronikowski, M. Potocki, Lewiński, Koźmian, J. Krasieński, Walchnowski, Wężyk, P. Łubieński, L. Małachowski, W. Ostrowski (20).

Projekt do prawa o delegacji obu Izb do Rady Wojennej m. Warszawy. — Przemówienie referenta Komisji sejmowej Potockiego. — Jednomyślnie przyjęcie projektu (W. II k. 170).

Po odczytaniu protokołu ostatniego posiedzenia i listy obecności członków Izby Senatorskiej, prezydujący s. w. hr. Wodzicki oznajmił, iż na dzisiejszem posiedzeniu wniesiony zostanie przyjęty przez Izbę Poselską projekt do prawa, stanowiącego delegację, z obu Izb Sejmowych do Rady Wojennej m. Warszawy wybrać się mającą.

Gdy wspomniony projekt odczytany został¹, s. k. hr. Potocki jako członek Komisji sejmowej usprawiedliwił go w sposobie następującym:

»Projekt niniejszy, w skutku troskliwości Izby Poselskiej przez Komisje ułożony, a przez Izbę Poselską wczoraj przyjęty, przychodzi dzisiaj pod waszą, szanowni mężowie, decyzję. Cel tego projektu jest dodanie jednego członka Senatu i dwóch z Izby Poselskiej do Rady Wojennej, przy gubernatorze m. Warszawy ustanowionej, ażeby za ich pośrednictwem Izby Sejmowe zawiadomione być mogły o ważniejszych naradach, któreby na Radzie Wojennej roztrząsane były. Dodanie tych trzech członków niczem wstrzymywać nie będzie działań gubernatora, gdyż władza jego żadną radą ograniczona być nie może. W przypadku jednak, gdzieby uznali potrzebę zawiadomienia Izb o przedsięwziętej determinacji, skutecznie to winni. Projekt ten ułożonym został po porozumieniu się z Rządem Narodowym i wskutek opinii ministra Wojny, Rządowi przedstawionej, spodziewać się zatem należy, że w niczem krzyżować nie będzie służby wojskowej, a mała liczba delegowanych zapewnia utrzymanie niezbędnego sekretu. Jest to rodzaj kontroli, którą Izby sejmujące mają prawo rozciągać do wszelkich gałęzi władzy administracyjnej, a zwłaszcza w chwilach, w których każda determinacja tak przeważnie na los nasz przyszły działać może. Spodziewają się zatem Komisje wasze, szanowni mężowie, że na tych zasadach ułożony projekt odpowie potrzebie kraju i uzyska wasze przyzwolenie«.

S. w. Gliszczyński, oświadczwszy się za projektem, jako dobro publiczne na celu mającym, życzył tylko, ażeby do delegacji wybrać się mającej powołany był członek, znany z charakteru i z sprężystego w rzeczach publicznych działania.

Gdy żaden z senatorów nie żądał głosu i nie oświadczył się przeciwko projektowi, owszem jednomyślnie wszyscy za przyjęciem swe zdanie oznajmili, przeto prezydujący projekt rzeczony za przyjęty przez Senat ogłosił.

105. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 5. VIII. 1831.

Obecni: Wodzicki, Prażmowski, Dziecielski, Gliszczyński, M. Kochanowski, Wodziński, A. Ostrowski, Nakwaski, Sierakowski, Męciński, Bronikowski, M. Potocki, Bienkowski, Lewiński, Koźmian, J. Kasiński, Walchnowski, Wężyk, P. Łubieński, L. Małachowski, W. Ostrowski (21).

¹ Projektu tego w protokołach Senatu brak; tekst jego w redakcji przyjętej przez Izbę Poselską *Diaryusz Sejmu* VII, 223—4.

Kwestja nabożeństwa za pomyślność oręża polskiego. — Projekt do uchwały w sprawie odwołania gen. Henryka Dembińskiego i przyjęcie projektu. — Zdanie sprawy przez Komisję w sprawie adresu do narodu węgierskiego i dyskusja o nim. — Odesłanie projektu w sprawie regulaminu Izby do Komisji (D. S. VI, 225—47).

106. Posiedzenie prywatne 8. VIII. 1831.

Obecni: Wodzicki, Prażmowski, Dzieścielski, Gliszczyński, M. Kochanowski, Wodziński, Nakwaski, Sierakowski, Męciński, Bronikowski, M. Potocki, Bieńkowski, Lewiński, Koźmian, J. Krasiński, Walchnowski, Wężyk, P. Łubieński, L. Małachowski, W. Ostrowski (20).

Odczytanie listu marszałka Izby Poselskiej o wyborze posłów B. Niemojowskiego i W. Chełmickiego do delegacji przy Radzie Wojennej. — Odczytanie listu Rulikowskiego, donoszącego o chorobie. — Wybranie L. Małachowskiego na członka delegacji do Rady Wojennej (W. II k. 171).

Po zebraniu się senatorów w sali mniejszej zwykłych posiedzeń odczytane zostały dwie odezwy: pierwsza marszałka Izby Poselskiej, w której donosi o wyborze dwóch posłów Bonawentury Niemojowskiego i Wincentego Chełmickiego na członków delegacji przy Radzie Wojennej, nad obroną i opatrzeniem stolicy w potrzeby czuwającej, druga zaś s. k. Rulikowskiego który donosi, iż dla słabości zdrowia nie może zjechać i dzielić zatrudnień Senatu. Obydwie te odezwy polecono do akt Senatu złożyć¹.

Następnie przystąpił Senat do wyboru z grona swego członka do delegacji przy Radzie Wojennej, nad obroną i opatrzeniem w potrzeby stolicy czuwającej, a to stosownie do uchwały sejmowej w dniu 5 m. b. zapadłej.

Po obliczeniu głosów okazało się, iż

Ludwik hr. Małachowski	miał	12.
Antoni hr. Ostrowski	»	5.
Ludwik hr. Pac	»	2.
Piotr hr. Łubieński	»	1.

Zatem s. k. Ludwik hr. Małachowski, jako najwięcej kresek mający, za prawnie obrany i ogłoszony został.

107. Posiedzenie publiczne Izby Połączonych 8. VIII. 1831.

Obecni: Wodzicki, Prażmowski, Dzieścielski, Gliszczyński, M. Kochanowski, Wodziński, A. Ostrowski, Nakwaski, Sierakowski, Męciński, Bronikowski, M. Potocki, Rembieliński, Bieńkowski, Lewiński, Koźmian, J. Krasiński, Walchnowski, Wężyk, P. Łubieński, L. Małachowski, W. Ostrowski (22).

Wyборы senatorów i stojąca z niemi w związku kwestja ważności kartek o mniejszej liczbie podkreśleń, niż jest miejsc wakujących. — Izby wybierają senatorami Narcyza hr. Olizara, Stanisława Węgrzeckiego, Ludwika Łempickiego i Ksawerego hr. Niesiołowskiego (D. S. VI, 274—97).

¹ W protokołach Senatu odezwy tych niema. Oryginał pisma Rulikowskiego, datowanego 1 sierpnia z Krakowa w A. S. 118, k. 83.

108. Posiedzenie prywatne 9. VIII. 1831.

Obecni: M. Kochanowski, Prażmowski, Dziecielski, Gliszczyński, Wodziński, A. Ostrowski, Nakwaski, Sierakowski, Męciński, Bronikowski, M. Potocki, Bieńkowski, Lewiński, Koźmian, J. Krasieński, Walchnowski, Wężyk, P. Łubieński, L. Małachowski, W. Ostrowski, Olizar, Węgrzecki, Łempicki, Niesiołowski (24).

Zaprzysiężenie nowowybranych senatorów kasztelanów: Olizara, Węgrzeckiego, Łempickiego i Niesiołowskiego. — Powitanie nowych senatorów przez prezydującego i podziękowanie kasztelanów Łempickiego i Niesiołowskiego (W. II k. 172).

Nowo wybrani na wczorajszym posiedzeniu Izb Połączonych senatorowie kowie jako to: Narcyz hr. Olizar, Stanisław Węgrzecki. Ludwik Łempicki i Ksawery Niesiołowski wykonali prawem przepisaną przysięgę podług rotę następującą: »Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu, w Trójcy św. Jedynemu, na zachowanie konstytucji, praw krajowych i na wierność narodowi polskiemu«.

S. w. prezydujący Michał Kochanowski powitał nowo wybranych senatorów i zaprosił do zabrania miejsc, dla nich przeznaczonych.

S. k. Ludwik Łempicki w głosie swym wynurzył wdzięczność za szczególną względność Senatu, na którą tak mało zasłużyć mógł, iż po dwa razy jednomyślnością na kandydata do Senatu wybrany został. Wymieniony mówił dalej: »Do tego najwyższego dostojenstwa, które zawsze było kresem zaszczytów w Polsce, wtenczas tylko was, dostojni panowie, stanę się godnym, gdy sięgając pamięcią niewzruszone i nieugięte postępowanie wasze w czasie Sejmowego Sądu, was naśladować i wam się stać podobnym zdołam«.

Również s. k. Niesiołowski w krótkich wyrazach oświadczył Senatowi wdzięczność i podziękowanie za przyłożenie się do wyboru jego na dostojność senatora.

109. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 9. VIII. 1831.

Obecni: M. Kochanowski, Prażmowski, Dziecielski, Gliszczyński, Wodziński, A. Ostrowski, Nakwaski, Sierakowski, Męciński, Bronikowski, M. Potocki, Bieńkowski, Lewiński, Koźmian, J. Krasieński, Walchnowski, Wężyk, P. Łubieński, L. Małachowski, W. Ostrowski, Olizar, Węgrzecki, Łempicki, Niesiołowski (24).

Na wniosek Świrskiego Izby zamieniają się w wydział tajny. — Świrski czyni wniosek co do wysłania delegacji do głównej kwatery w sprawie naczelnego dowództwa. — Dyskusja w tej materji. — Izby uchwalają dotyczący projekt i desygnują członków delegacji (D. S. VI, 297—324).

110. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 10. VIII. 1831.

Obecni: M. Kochanowski, Prażmowski, Dziecielski, Gliszczyński, Wodziński, Nakwaski, Sierakowski, Męciński, Bronikowski, M. Potocki, Rembieliński, Bieńkowski, Lewiński, Koźmian, J. Krasieński, Walchnowski, P. Łubieński, L. Małachowski, W. Ostrowski, Olizar, Węgrzecki, Łempicki, Niesiołowski (23).

Wybór senatorów wojewodów. — Izby wybierają senatorami wojewodami kasztelanów Franciszka Nakwaskiego, Kajetana Sierakowskiego i Wojciecha Męcińskiego (D. S. VII, 325—30).

111. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 11. VIII. 1831.

Obecni: M. Kochanowski, Prażmowski, Dzieścielski, Gliszczyński, Wodziński, Nakwaski, Sierakowski, Męciński, Bronikowski, M. Potocki, Bieńkowski, Lewiński, Koźmian, J. Krasieński, Walchnowski, P. Łubieński, L. Małachowski, W. Ostrowski, Olizar, Węgrzecki, Łempicki, Niesiołowski (22).

W dalszym ciągu wyborów do Senatu Izby wybierają senatorem wojewodą Stanisława Małachowskiego. — Wnioski różne (D. S. VI, 330—36).

112. Posiedzenie prywatne 11. VIII. 1831.¹

113. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 13. VIII. 1831.

Obecni: Radziwiłł, Wodzicki, Gliszczyński, M. Kochanowski, Wodziński, A. Ostrowski, Nakwaski, Sierakowski, Męciński, Bronikowski, M. Potocki, Rembieliński, Bieńkowski, Lewiński, Koźmian, J. Krasieński, Walchnowski, P. Łubieński, L. Małachowski, W. Ostrowski, Olizar, Węgrzecki, Łempicki, Niesiołowski (24).

Sprawa wyborów z województwa grodzieńskiego: Józefa Kaszyca, Aleksandra Wielopolskiego, Karola Ursyna Niemcewicza i Eugenjusza Brezy. — Zdanie sprawy przez delegację do głównej kwatery wysłaną. — Kwestja projektu względem zmiany atrybucji naczelnego wodza (D. S. VI, 381—401).

114. Posiedzenie publiczne 14. VIII. 1831.

Obecni: Radziwiłł, Prażmowski, Dzieścielski, Wodzicki, Gliszczyński, M. Kochanowski, Wodziński, A. Ostrowski, Nakwaski, Sierakowski, Męciński, Bronikowski, M. Potocki, Bieńkowski, Lewiński, Koźmian, Walchnowski, Wężyk, P. Łubieński, L. Małachowski, W. Ostrowski, Olizar, Węgrzecki, Łempicki, Niesiołowski (25).

Projekt do prawa o stosunku wodza naczelnego do Rządu. — Przemówienie referenta Komisji sejmowej Wodzińskiego. — Przemówienie opozycyjne W. Ostrowskiego. — Dyskusja. — Wotowanie i przyjęcie projektu. (W. II k. 173—9).

Po sprawdzeniu listy obecności i odczytaniu protokołu ostatniego posiedzenia s. w. prezydujący ks. Radziwiłł dał głos s. w. Wodzińskiemu członkowi Komisjów sejmowych do wniesienia pod decyzję Senatu przyjętego przez Izbę Poselską projektu do prawa, stanowiącego, iż wódz naczelny członkiem Rządu nie będzie i że od tegoż Rządu Narodowego wybierany i odwoływany być może².

¹ Protokołu tego posiedzenia w protokółach Senatu brak. O jego odbyciu i przybliżonym porządku dziennym można wnioskować z pisma prezydującego deputacji w. Męcińskiego do marszałka Izby Poselskiej z 11 sierpnia, odczytanego na posiedzeniu Izb Połączonych 13 sierpnia: »Prezydujący w Senacie Królestwa Polskiego do j. w. marszałka Izby Poselskiej. Ma zaszczytawić j. w. marszałka Izby Poselskiej, iż czynności sejmiku województwa grodzieńskiego, jako też wybory na posłów na nim dopełnione, jako to: z powiatu nowogrodzkiego Józefa Kaszyca, z powiatu grodzieńskiego Aleksandra margrabi Wielopolskiego, z powiatu brzeskiego Karola Ursyna Niemcewicza, z powiatu słonimskiego Eugenjusza Brezy na posiedzeniu Senatu z dnia 11 sierpnia r. b. potwierdzone zostały« (*Dziennik Sejmu* VI, 384—8).

² Projektu w Protokółach Senatu brak; tekst w redakcji przyjętej przez Izbę Poselską (*Dziennik Sejmu* VI, 427—8).

Przy wprowadzeniu s. w. Wodziński tak przemówił:

•Dostojni mężowie! Nie sądzę potrzeby dotykać tego, co zaszło w skutku wyznaczonej tak z grona Izb Sejmowych jako i Rządu Narodowego delegacji. Wiadomo już wam, dostojni mężowie, że delegacja, przekonawszy się o potrzebie zmiany naczelnego wodza, zmianę tę postanowiła. Uchwała, przez Izbę Poselską przyjęta, a obecnie pod zatwierdzenie wasze, dostojni mężowie, wniesiona, tę główną w porównaniu jej z istniejącym rzeczy porządkiem przedstawia różnicę, iż władzę wybierania naczelnego wodza, dotąd Sejmowi służącą, na Rząd Narodowy przelewa. Komisje sejmowe znaczną większością głosów zmianę tę przyjęły, a Izba Poselska przekonała się zapewne o jej korzyści i potrzebie, kiedy z służącego sobie tak wielkiej wagi i znaczenia prawa, dla dobra publicznego przyniosła ofiarę. Jakoż niewątpliwą jest to rzeczą, że tam, gdzie naglące okoliczności długiego namysłu i rozbioru nie pozwalają, tam stanowcze wyrzeczenie, kiedy niejednemu, mniejszej przynajmniej liczbie osób zostawione być powinno. Wszakże, jeżeli Komisjom sejmowym w układzie projektu niniejszego służyły za wskazówkę objawione przed delegacją sejmową generałów i dowódców zdania, spodziewać się również należy, że i Rząd Narodowy przy wyborze naczelnego wodza też zdania co do osób, zaufanie wojska posiadających, ze względu spuścić nie zechce. Wreszcie, kiedyśmy w pierwszych zaraz początkach odrodzenia naszego to polityczne wiary nasze uczynili wyznanie, iż chcemy być monarchją konstytucyjno-reprezentacyjną, nie możemy dać lepszej rękojmi, iż zawsze temi samemi rządzić się pragniemy zasadami, kiedy tak ważną atrybucję, jaką jest wybór wodza, w ręce władzy wykonawczej dobrowolnie składamy. Ufajmy, że Rząd Narodowy, przejęty ważnością mandatu, trafnym wyborem odpowie publicznemu oczekiwaniu i narodowej potrzebie«.

S. k. Wojciech Ostrowski, stając w opozycji przeciwko projektowi, zabrał głos w następującym sposobie:

•Dostojny Senacie! Dziś przychodzący projekt pod waszą sankcję jest największej ważności, a tak w Izbach Połączonych przy zdaniu raportu delegacji względem zmiany naczelnego wodza nastąpinej, lubo w tem wszystkiem jakaś mistyczność działania te pokrywa, jednakże, skoro zmiana naczelnego wodza nastąpiła, ta musiała się okazać koniecznie potrzebną. Stąd wypadało przystąpić zaraz do wyboru naczelnego wodza, tem bardziej że już kandydaci przez Radę Wojenną zostali podani. Lecz członek jeden delegacji wniósł, iż przystąpić zaraz do wyboru naczelnego wodza nie możemy, ponieważ potrzeba wprzód uchwale sejmową z dnia 24 stycznia 1831 roku zmienić. Lubo podzielał zdanie, aby artykuł 10 tej uchwały zmieniony został i inne, jak jest wyrażone w projekcie przyjętym przez Izbę Poselską, tak jestem zupełnie przeciwnego zdania, ażeby atrybucja służąca Sejmowi mianowania naczelnego wodza przejść miała w ręce Rządu. Uchwała, stanowiąca z dnia 29 stycznia 1831 roku artykułem 4 sprawowanie władzy królewskiej konstytucyjnej powierzyła

w części Rządowi Narodowemu, resztę władzy takowej pozostawiła przy obydwóch Izbach. Najważniejszą prerogatywą obydwóch Izb jest atrybucja mianowania naczelnego wodza. W dyskusjach w Izbie Poselskiej pomiędzy tylu światłemi uwagami, przez różnych członków za projektem mówiącemi, słyszałem i te, iż wszędzie w rządach konstytucyjnych władza wykonawcza ma prawo nominowania naczelnego wodza. Zaprzeczyć temu nie można, z tym jednakże dodatkiem, że w tych rządach konstytucyjnych kraj ma swego króla, Rząd jest ustalony i uznany przez dwory europejskie, ludy są w pokoju, — u nas zupełnie wszystko na przeciwnej drodze. Dziś więc przenosić atrybucję mianowania naczelnego wodza na Rząd ani jest moment do tego, kiedy kraj nasz w konwulsyjnym stanie zostaje; ani też bezpieczeństwo sprawy narodowej dozwolić tego nie może. Nie chcę ja tu nic powiedzieć niepodobnego, abym w najmniejszej części nieufność w Rządzie chciał okazać, owszem przeciwnie — mam w nim największą wiarę, bo znani mi są mężowie z cnót wielkich obywatelskich. Lecz jedną tu jeszcze uwagę dodam: w tak gwałtownych okolicznościach, w tym wieku światła, gdzie namiętności ludzkie tak są wzburzone, gdzie sternicy Rządu opinii ulegli, — tam wybór naczelnego wodza rządowi oddanym być nie może, tylko pozostać musi przy narodzie, to jest przy Sejmie. Bo naród jest wyższy nad wszelkie opinie i dlatego jestem przeciw projektowi.

S. w. Nakwaski, opierając się na tej zasadzie, iż kiedy Rząd ma zaufanie narodu i Izb Sejmowych, można mu więc bez obawy powierzyć wybór naczelnego wodza zwłaszcza w tak trudnych okolicznościach, upraszał o niezwłoczne przyjęcie projektu wniesionego.

S. w. Antoni hr. Ostrowski w odpowiedzi na głos s. k. Wojciecha Ostrowskiego oświadczył, iż postępowanie delegacji żadną mistycznością nie było okryte, protokoły zostały przedstawione Komisjom, które zapewne zaufanie Izb posiadają.

S. k. Wężyk w obszernem przymówieniu się usprawiedliwiał powody, dla których postanowił oświadczyć się przeciwko projektowi, a mianowicie, iż projekt, przedstawiony przez Komisję, nie obejmuje bynajmniej zmian atrybucji naczelnego wodza, czego żądały Izby, czego żądali wezwani przez delegację do Rady Wojennej generałowie i wojskowi. Projekt, będący pod dyskusją, ogołaca tylko Sejm z najważniejszej atrybucji, z atrybucji wyboru wodza, pozostawia zaś przy naczelniku armii dawne jego prerogatywy, dawne jego atrybucje. Coby było przyczyną napisania projektu, tak niezgodnego z poleceniem Izb i z opinią Rady Wojennej, uważał mówca, iż nic innego, jak tylko to, że delegacja żadnego dotąd raportu Izdom nie zdała, ci bowiem członkowie delegacji, którzy pojedynczo w Izbach Połączonych na dniu wczorajszym głosy zabierali, dogodzili raczej niecierpliwości sejmujących, niż zadosyć uczynili włożonym na siebie obowiązkom. Stąd to brak pewnej harmonii w opiniach i zdaniach delegatów, Delegowani, zdający sprawę w Izbach

Połączonych na dniu wczorajszym, wspomniał, iż nieufność wojska w gen. Skrzyneckim była powszechna, czemu zaprzeczył s. k. Wężyk, a co udowodni protokół delegacji sejmowej. Nie byłoby zaś tych nieporozumień, gdyby delegowani trzymali się z zadawaniem Sejmowi indywidualnych raportów, aż do wykończenia ogólnego, będącego wpływem woli i opinii wszystkich członków delegacji, albo większości. Co do odjęcia Sejmowi atrybucji mianowania naczelnego wodza, a powierzenie jej Rządowi Narodowemu, gdy mi się słyszeć dają głosy — rzekł mówca — zachęcające nas, abyśmy poufali Rządowi, oświadczam szczerze i śmiało, że mam zaufanie w Rządzie, lecz ufam więcej gorliwości i rozsądkowi obydwóch Izb, reprezentantów całego narodu. Ufajmy przeto sobie samym; inaczej któż nam zaufać potrafi? Tak więc s. k. Wężyk, ze względu iż projekt wniesiony niweczy kardynalną prerogatywę Sejmu, a nie zmienia bynajmniej obszernych wodza naczelnego atrybucyj, lecz zostawia *statu quo*, oświadczył się negatywnie.

S. w. Ostrowski co do ostatniego punktu w głosie s. k. Wężyka odpowiedział, iż, zdając sprawę z działań delegacji, dopełnił tego na żądanie samych-że Izb i z mowy wyraźnego upoważnienia; oświadczył się nakoniec za wniesionym projektem.

S. k. Lewiński uważał, że gdy od pierwszej chwili narodowego powstania wszystkie nadzieje zbawienia ojczyzny pokładaliśmy w wojsku i wodzu, dlatego pierwszy wódz miał w swej osobie połączone władze cywilną i wojskową. Lecz zaledwie zaczął pełnić obowiązki do tak obszernej przywiązane władzy, przekonaliśmy się dostatecznie, że to połączenie władz bardzo było szkodliwe. Po złożeniu pierwszego naczelnika powstającego narodu, drugiemu wodzowi naczelnemu, lubo odjęto władzę cywilną, władzę jednak militarną powierzono w całej obszerności nieograniczoną. Gen. Skrzynecki wszedł w atrybucje poprzednika swego. Skutki okazały, o ile tej władzy umiał na dobro ojczyzny użyć. Już po batalji ostrołęckiej zaczęły się wznosić głosy nieufności przeciwko gen. Skrzyneckiemu. Izby, lubo w większej części głęboko przeświadczone o wielkich uchybieniach wodza, wahały się, co mają czynić. Zwodził, że tak powiem, Sejm sam siebie, wyprawiając do Skrzyneckiego deputację z pochwałami, z zapewnieniami o nieograniczonem zaufaniu narodu; podobnież zawodziła naród, zawodziła Sejm, zawodziła sama siebie delegacja, do nadzwyczajnej Rady Wojennej wyznaczona. Lecz gdy już nieufność w wodzu upowszechniła się prawie w narodzie i wojsku, wyprawiliśmy nareszcie do obozu pełnomocną deputację. Lecz cóż ta deputacja zrobiła? Oto, przekonawszy się, że wojsko zupełnie nie ufa wodzowi, przekonawszy się o nadzwyczajnych tego wodza błędach militarnych, pochwaliła go jeszcze za to. Zwracając się do głównych kwestyj, że wódz naczelny nie może i nie powinien być członkiem Rządu Narodowego, o tem wątpić nie należy. Wiemy, jak gen. Skrzynecki, będąc członkiem Rządu, wyłamywał się od wszelkiej temuz Rządowi uległości. Wzywany na posiedzenia Rządu nie przybywał sam,

lecz przysyłał szefa sztabu. Raporta tylko jak gdyby z grzeczności zdawał Rządowi. Jako członek Rządu będąc nieodpowiedzialnym, nie chciał słuchać żadnych rad, a tem bardziej poleceń tegoż Rządu. Zapytywany o danie objaśnień wymawiał się tajnością planów dopóty, dopóki też plany aż nadto jawne nie stały się całemu narodowi. Lecz niestety już zapóźno! Po rozwiązaniu tej głównej kwestji, że wódz naczelny nie powinien należeć do składu Rządu, rozstrzyga się sama przez się druga kwestja, że tenże wódz od nominacji Rządu zależeć powinien. Gdyby Rząd miał być dawniej prawo zmiany naczelnego wodza, iluż byśmy uniknęli nieszczęść. Rząd, z pięciu tylko osób złożony, tajnie się naradzający, w jednej chwili uznawszy za niestosowne działania naczelnego wodza, zmienia go i natychmiast innego mianuje. Inaczej się dzieje w Sejmie, gdzie każda rzecz przechodzi przez tyle form, nim zostanie wniesiona, gdy zaś to nastąpi, publicznie traktowana być musi. Traktowanie zaś publiczne podobnych materij zawsze jest drażliwe, już to aby przez niewczesne i może niezupełnie ugruntowane zarzuty nie osłabić położonej w wodzu ufności, już to dla innych tym podobnych przyczyn, czemu organizacja Rządu zupełnie zapobiega. Z tych tedy powodów s. k. Lewiński oświadczył się za projektem.

S. k. Olizar do głosów mówiących za projektem to jeszcze dodał, iż względ na osoby powinien ustąpić względowi na ocalenie ojczyzny.

S. k. Wężyk po raz drugi odpierał zdania mówiących za projektem. Jeżeli — mówił — w wyborze wodza Rządowi bardziej, niż sobie ufamy, taka słabość nasza jest nie do przyjęcia.

S. k. Bieńkowski uważał, iż Komisje sejmowe zupełnie wbrew woli Izb postąpiły. Izby zażądały wraz z radą wojenną zmiany atrybucji naczelnego wodza, Komisje chcą огоłosić Sejm z najważniejszej prerogatywy. Wszakże i wojsko nie jest za wyborem naczelnego wodza przez Rząd, czego są dowodem te okrzyki radości, z jakimi przyjęło delegację, to oświadczenie, że w Sejmie największą pokłada ufność.

Po przymówieniu się jeszcze za projektem s. w. Nakwaskiego przystąpiono do wotowania, którego rezultatem za projektem było 13 głosów, a przeciwko projektowi 12¹, wniesiony zatem projekt za przyjęty ogłoszony został.

115. Posiedzenie prywatne 17. VIII. 1831.

Obecni (niezanotowani).

Odczytanie przez Męcińskiego raportu z sejmików i zgromadzeń gminnych województw wileńskiego, białostockiego i mińskiego. — Zatwierdzenie mandatów poselskich

¹ Jak wynika z zaznaczonego przy liście obecności rezultatu głosowania, *affirmative* głosowali: Radziwiłł, Prażmowski, Dzieścielski, Gliszczyński, Wodziński, A. Ostrowski, Nakwaski, Sierakowski, Męciński, Lewiński, Koźmian, Walchnowski, Olizar; *negative* zaś Wodzicki, Kochanowski, Bronikowski, M. Potocki, Bieńkowski, Wężyk, P. Żubieński, L. Małachowski, W. Ostrowski, Węgrzecki, Lempicki, Niesiołowski.

J. Potockiego, J. Karwowskiego, A. Przeciszewskiego, A. Kołyski, C. Platera, J. Zienkiewicza, L. Piątkiewicza, L. Zambrzyckiego, A. Łopacińskiego, F. Kieniewicz, W. Pietkiewicza, W. Platera i A. Hłuszniewicza (W. II k. 180).

Gdy senatorowie w przepisany komplecie zebrani zajęli swe miejsca, s. w. hr. Męciński w imieniu deputacji, do rozstrząsania sejmików i zgromadzeń gminnych wyznaczonej, czytał raport z poruczonych sobie czynności, w skutku którego sejmiki i wybory reprezentantów z trzech województw, to jest z wileńskiego, białostockiego i mińskiego w zupełności zatwierdzone zostały, a mianowicie: z województwa białostockiego: z p-tu bielskiego Józefa Potockiego, z p-tu białostockiego Jana Karwowskiego; z województwa wileńskiego: z p-tu rosieńskiego Antoniego Przeciszewskiego, z p-tu upickiego Adama Kołyskę, z p-tu wileńskiego Cezarego Platera, z p-tu oszmiańskiego Józefa Zienkiewicza, z p-tu wilkomirskiego Ludwika Piątkiewicza, z p-tu brasławskiego Ludwika Zambrzyckiego; z województwa mińskiego: z z p-tu dziśnieńskiego Aleksandra Łopacińskiego, z p-tu mozyrskiego Feliksa Kieniewicz, z p-tu słuckiego Walerjana Pietkiewicza, z p-tu wileńskiego Władysława Platera, z p-tu borysowskiego Antoniego Hłuszniewicza.

116. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 17. VIII. 1831.

Obecni: Radziwiłł, Prażmowski, Dzięcielski, Wodzicki, Gliszczyński, Wodziński, A. Ostrowski, Nakwaski, Sierakowski, Męciński, Bronikowski, M. Potocki, Lewiński, J. Krasieński, Walchnowski, Wężyk, L. Małachowski, W. Ostrowski, Olizar, Węgrzecki, Łempicki, Niesiołowski (22).

Rezygnacja Rządu Narodowego. — Wniosek Olizara w sprawie reformy Rządu. — Zatwierdzenie wyborów litewskich: z województwa białostockiego Józefa Potockiego i Jana Karwowskiego; z województwa wileńskiego Antoniego Przeciszewskiego, Adama Kołyski, Cezarego Platera, Józefa Zienkiewicza, Ludwika Pietkiewicza, Ludwika Zambrzyckiego; z województwa mińskiego Aleksandra Łopacińskiego, Feliksa Kieniewicz, Walerjana Pietkiewicza, Władysława Platera i Antoniego Hłuszniewicza. — Przemówienie okolicznościowe Walerjana Pietkiewicza. — Komisje wnoszą inny projekt w sprawie reformy Rządu — Dyskusja i przyjęcie projektu. — Izby wybierają prezesem Rady ministrów gen. Krukowieckiego. — Przemówienie okolicznościowe nowego prezesa Rządu (D. S. VI, 432—62).

117. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 27. VIII. 1831.

Obecni: Radziwiłł, Prażmowski, Dzięcielski, Wodzicki, M. Kochanowski, A. Ostrowski, Nakwaski, Męciński, Bronikowski, M. Potocki, Bieńkowski, Lewiński, Walchnowski, Wężyk, W. Ostrowski, Olizar, Węgrzecki, Łempicki, Niesiołowski (19).

Wybór członka do komitetu obrony m. Warszawy. — Izby desygnują Teodora Morawskiego. — Projekt ustanowienia delegacji w zastępstwie b. Rady Stanu odesłany do Komisji. — Sprawa raportu delegacji bolimowskiej. — Wnioski różne (D. S. VI, 463—77).

118. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 30. VIII. 1831.

Obecni: Radziwiłł, Prażmowski, Dzięcielski, Wodzicki, Gliszczyński, M. Kochanowski, Wodziński, A. Ostrowski, Nakwaski, Sierakowski, Męciński, Bronikowski, M. Potocki,

A. Bieńkowski, Lewiński, Walchnowski, Wężyk, W. Ostrowski, L. Małachowski, Olizar Węgrzecki, Łempicki, Niesiołowski (23).

Rozprawy w sprawie projektu o ustanowieniu delegacji w zastępstwie b. Rady Stanu i przyjęcie projektu. — Teodor Morawski składa sprawozdanie delegacji bolimowskiej. — Rozprawy w tej materji zakończone odesłaniem raportu do Komisji. — Wniosek Chelmskiego o nienależenie członków delegacji do Komisji. — Odezwa Rządu Narodowego w sprawie interpelacyj sejmowych. — Dalsze rozprawy o wniosku Chelmskiego i uchwała w tej materji (D. S. VI, 478—513).

119. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 3. IX. 1831.

Godebski odczytuje raport Komisji w sprawie działań delegacji bolimowskiej. — Rozprawy w tej materji. — Interpelacja Klimontowicza w sprawie taksy na mięso po dyskusji przesłana Rządowi. — Chomentowski podnosi zarzuty przeciw Skrzyneckiemu i żąda wynurzenia mu nieukontentowania. — Rozprawy o tym wniosku. — Wnioski różne (D. S. VI, 513—44).

120. Posiedzenie tajne Izb Połączonych 7. IX. 1831 (ranne).

Odezwa prezesa Rządu Narodowego i upoważnienie gen. Prądzyńskiego do przedstawienia w Izbach rozmowy Krukowieckiego z Paskiewiczem. — Izby zamieniają się w wydział tajny. — Przemówienie Prądzyńskiego przerwane przybyciem adjutanta prezesa Rządu Narodowego. — Rozprawy w tej materji i w związku z nią będącej limity Sejmu. — Roman Sołtyk przedstawia stan rzeczy na linii bojowej. — Izby rozpoczynają posiedzenie jawne. — Świdziński żąda, by prezes Rządu w układach zasięgał zdania Rady Wojennej. — Izby uchwalają odezwę do żołnierzy, a drugą do mieszkańców stolicy. — Rozprawy nad wnioskiem Świdzińskiego (D. S. VI, 545—68).

121. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 7. IX. 1831 (popołudniowe).

Pierwsza rezygnacja Krukowieckiego. — Podczas dyskusji o tej materji r. st. Szymanowski wynosi z sali podanie o dymisję Krukowieckiego. — Przybycie gen. Prądzyńskiego. — Rozprawy nad limitą Sejmu. — Izby nie uchwalają odroczenia Sejmu, utrzymują Krukowieckiego na dotychczasowem stanowisku i upoważniają go do wejścia w układy (D. S. VI, 568—76).

122. Posiedzenie tajne Izb Połączonych 11. IX. 1831 (w Zakroczymiu).

Obecni: Wodziński, A. Ostrowski, M. Potocki, Rembieliński, Olizar, W. Ostrowski, Łempicki, Niesiołowski (8).

Zagajenie marszałka. — Teodor Morawski zdaje sprawę o sytuacji po odwołaniu Krukowieckiego z prezesostwa Rządu. — Rozprawy w tej materji. — Izby zamieniają się w wydział tajny. — Dalsza dyskusja. — Na wniosek Krysińskiego Izby uchwalają, by na jutro wszyscy ministrowie zjawili się w Sejmie celem dania objaśnień. — Izby uchwalają odezwę do wojska (D. S. VI, 577—608).

123. Posiedzenie tajne Izb Połączonych 12. IX. 1831 (w Zakroczymiu, ranne).

Obecni: Wodziński, A. Ostrowski, M. Potocki, Olizar, W. Ostrowski, Łempicki, Niesiołowski (7).

Minister Spraw Zagranicznych Morawski zdaje sprawę z sytuacji. — Na wniosek Słubickiego Izby zamieniają się w wydział tajny. — Rozprawy w kwestji informowania Izby ze strony Rządu, a ewentualnie wyznaczenia delegacji Sejmu przy Rządzie. — Sprawozdanie ministra Skarbu Biernackiego. — Dalsze rozprawy o sytuacji. — Minister Sprawiedliwości rezygnuje z urzędu ministra. — Izby uchwalają wezwanie Rządu o danie wyjaśnień i wyznaczają delegację z trzech członków (D. S. VI, 609—31).

124. Posiedzenie tajne Izb Połączonych 12. IX. 1831 (w Zakroczymiu, wieczorne).

Obecni: Wodziński, M. Potocki, Olizar, W. Ostrowski (4).

Izby zamieniają się w wydział tajny. — Olizar zdaje sprawę z odbytej delegacji do Rządu Narodowego. — Rozprawy w tej materji. — Jełowicki żąda wyznaczenia delegacji, któraby codziennie znosiła się z prezesem Rządu. — Dyskusja w tej materji, jak i w materji ogólnej sytuacji (D. S. VI, 631—46).

125. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 14. IX. 1831 (w Zakroczymiu).

Obecni: Wodziński, A. Ostrowski, M. Potocki, Olizar (4).

Protestacja dyrektora banku Łubieńskiego przeciw zajęciu funduszów bankowych. — Po dyskusji Izby odsyłają protestację do Rządu (D. S. VI, 646—53).

126. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 18. IX. 1831 (w Zakroczymiu).

Obecni: Wodziński, A. Ostrowski, M. Potocki (3).

Minister Spraw Zagranicznych Morawski odczytuje okólnik do misyj polskich. — Wniesienie projektu do prawa względem ustanowienia »gwiazdy wytrwałości«. — Dyskusja nad projektem i przyjęcie projektu. — Jełowicki przypomina projekt w sprawie zmiany atrybucji naczelnego wodza, lecz po dyskusji Izby wniosek odrzucają (D. S. VI, 653—77).

127. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 19. IX. 1831 w Zakroczymiu).

Obecni: Wodziński, A. Ostrowski, M. Potocki, Olizar, Łempicki (5)¹.

Wojewoda Ostrowski zdaje sprawę deputacji, wysłanej do naczelnego wodza. — Izby uchwalają limitę Sejmu, odkładając oznaczenie jej czasu i miejsca na później, tudzież polecają opiece Rządu Narodowego osoby ewentualnie wystawione na prześladowania przez Rosję. — Kwestja pożytek do udzielania senatorom i reprezentantom, i uchwała Izby w tej materji. — Sporządzenie listy członków Sejmu oświadczających, iż nie opuszczą jego kompletu (D. S. VI, 677—81).

128. Posiedzenie publiczne Izb Połączonych 23. IX. 1831 (w Płocku).

Obecni: A. Ostrowski, Olizar (2).

Prezes Rządu Narodowego Bonawentura Niemojowski rezygnuje ze swej godności. — Po dyskusji Izby uchwalają uwolnienie Niemojowskiego, odwołanie Rybińskiego i połączenie

¹ W *Diariuszu Sejmu* listy obecności brak; podaje się ją z oryginalnej listy, przechowanej w Wol. 137 Arch. Sen., obejmującego »Uchwały sejmowe, postanowienia Rządu w mieście Zakroczymiu i w mieście Płocku zapadłe«, k. 62.

władzy wojskowej z władzą cywilną w rękach przyszłego naczelnego wodza. — Gen. Umiński wprowadzony do Sejmu. — Dyskusja nad wnioskami Śląskiego o dalszych krokach Sejmu i ustanowieniu komitetu zapewniającego bezpieczeństwo emigrantów. — Generalł Bem wprowadzony do sali obrad. — Izby obierają gen. Umińskiego naczelnym wodzem. — Gen. Umiński, dziękując za wybór, odmawia przyjęcia władzy cywilnej. — Izby rozdzielają władzę cywilną i wojskową i ponownie powołują Bonawenturę Niemojowskiego na prezesa Rządu. — Odezwa od Sejmu do wojska. — Sejm wysłał deputację do obozu dla doręczenia Rybińskiemu dymisji a Umińskiemu nominacji. — Dyskusja o dalszych losach sejmu. — Na wniosek marszałka sesja solwuje się do czasu nieograniczonego, a nie limituje. — Izby uznają prawo Rządu do ewentualnej zmiany naczelnego wodza, jakkolwiek przez Izby wybranego (D. S. VI, 681—709).

Wykaz osób w Diarjuszu Senatu 1830—1831.

- Aleksander I 447—9, 579, 580.
 Aleksander II 514, 516.
 Aleksandrowicz 454.
 Askenazy 431, 443, 445, 485.
 Augustowski 528, 543, 575.
- Badeni 452—3.
 Bartoszewicz 529.
 Barzykowski 433, 468, 495, 497—8.
 Beaulieu 432.
 Bem 624.
 Benkendorf 484.
 Berek Joselewicz 570.
 Berg 439.
 Bernatowicz 606.
 Bieliński J. 454, 456—7, 459, 461—2, 465, 476, 489, 495, 498—500, 504—6, 511, 513, 524—6, 531—3, 535, 538—42, 544, 548, 552, 555—6, 558, 560, 562—5, 567—9, 574—5, 577, 582, 584—5, 590—1, 593, 596.
 Bieliński P. 451.
 Bieńkowski 454, 456—7, 459, 465—8, 470, 476, 478, 481, 489, 495, 498, 505—6, 508, 511—514, 518, 521—2, 524—35, 537—42, 544, 548, 550—2, 555—6, 558, 561—5, 567—9, 573—5, 577—8, 584—5, 590—1, 593, 596, 598, 601, 603—11, 613—6, 620—2.
 Biernacki 432, 469, 479, 496—7, 528, 535—7, 539, 570—3, 588, 608, 623.
 Biesiekierski 448.
 Bniński 448, 454, 498—500, 505—6, 508, 510—1, 513, 518, 524—5, 529, 531—42, 544, 548, 550, 552—4, 548, 550, 552—3, 558, 563, 568—9, 573—4, 580, 582.
 Bochyński 443.
 Borkowski 604.
 Breza 616.
 Brodzki 529, 594—5, 605.
 Bronikowski 454, 456—7, 459, 461, 465, 467, 470, 476—7, 481, 489, 495, 498, 505, 511, 513, 518, 521, 523—35, 538—42, 544, 548, 552, 555—6, 558, 562—5, 567—9, 573, 605—8, 610—6, 620—1.
 Brujewicz 440.
 Brzostowski 543.
- Buczyński 434—5, 437, 443.
 Bukowski 607.
 Burzyński 451.
 Butemiew 566.
 Bystrzonowski 543, 575.
- Chelmiński 605—7, 614, 622.
 Chłopiński 435—6, 443, 457—8, 460—1, 463—0, 469, 476, 478, 481—5, 619.
 Chobrzyński 477, 527.
 Chodecki 478.
 Chodkiewicz 448, 454.
 Chomentowski 529, 531—2, 622.
 Cichocki 540, 558, 567.
 Ciechanowski 451.
 Cieciszowski 553.
 Ciepeliowski 443.
 Cieszkowski I. 543, 575.
 Cieszkowski J. 448, 454.
 Cieszkowski S. 448.
 Czarnecki 452—3, 596, 598, 608.
 Czartoryski 432, 442—4, 452, 456—62, 464—7, 469—82, 484—5, 488—90, 494—8, 580.
 Czyżewski 451.
- Danilewicz 437, 443, 531—2.
 Dąbrowski 449, 452.
 Dembiński H. 614.
 Dembiński L. 497.
 Dembowski I. 482—3, 485, 497, 515, 529, 575, 604—5, 607.
 Dembowski L. 455, 457, 459, 462—3, 465—70, 472—3, 476, 481, 483, 489—98, 501, 504—6, 508—9, 511, 513—4, 518, 520—1, 523, 530—1, 533, 539, 542, 544, 548—58, 560, 562—4, 568—9, 574, 577, 580, 584—5, 588, 590—1, 601, 603—8.
 Dembowski S. 543.
 Dembowski T. 448, 454.
 Deskur 607.
 Djakonow 439.
 Dmitrjew-Mamonow 440.
 Dwernicki 531, 535.
 Dybicz 507.
 Działyński 451.
 Dzierzbicki 433.
- Arch. Kom. Hist. S. 2, T. II (Ogól. zbioru XIV).

- Dzięcielski 444, 451, 457, 459, 465, 467, 470, 476, 481, 489, 495, 498, 505, 511, 513, 518, 524—33, 535, 538—42, 544, 548, 552, 555—6, 558, 562—3, 565, 567—9, 574—7, 582—3, 584, 590—1, 593, 596, 598, 601, 603—4, 607—8, 610—6, 620—1.
 Engel 435—7.
 Faleński 440.
 Faltz 496—7, 518, 604.
 Fryderyk August 447, 494.
 Fryderyk Wielki 592.
 Gadon 433, 435.
 Gałęzowski 432.
 Gautier 435—8, 441.
 Gawroński A. 451.
 Gawroński W. 529.
 Gedymin 479.
 Glass 558.
 Glinka 453.
 Gliński 605.
 Gliszczyński A. 452—3, 456—7, 459—60, 462—7, 470, 473, 476, 478, 481, 489—90, 492—500, 505—7, 509, 511, 513, 518, 520—4, 527, 530—42, 544, 546, 555—8, 560, 562—3, 565, 567—9, 574—5, 579, 583—5, 589—91, 593, 596—9, 601, 603—8, 611—6, 620—1.
 Gliszczyński J. 485.
 Godebski 605, 607—8.
 Gołaszewski 450.
 Gołuchowski 497.
 Gołyński 606.
 Gorzeński A. 452—3.
 Gorzeński T. 448, 451.
 Gostkowski 606.
 Górowski 497.
 Gorski 451.
 Grabowski F. 452—3, 456—7, 459, 461, 540—1, 550—7, 609.
 Grabowski Stanisław 452, 454, 596, 598, 608.
 Grabowski Stefan 443, 481—3.
 Grabowski T. 455, 457, 459, 556—7, 608.
 Grodecki 605.
 Grudzińska 486.
 Grzymala 453.
 Gumowski 528, 607.
 Gutakowski 450—1.
 Gutkowski 451, 608.
 Handelsman 446.
 Hauke J. 482, 487.
 Hauke M. 452.
 Hluszniewicz 621.
 Hołowczyc 450—1.
 Horacjusz 552.
 Horodyski 497, 529.
 Hube 434, 442—3, 533, 540.
 Hübner 436.
 Jabłonowski J. 608.
 Jabłonowski M. 452, 454, 608.
 Jabłonowski S. 452—3.
 Jagiello 479.
 Jamiolkowski 434.
 Jaraczewski 453.
 Jasieński 469, 539, 555.
 Jankowski 607.
 Jelski 476, 480, 498, 501—3, 505.
 Jełowicki 433, 606, 623.
 Jezierski J. 436, 443, 481—5, 487—8, 497, 531.
 Jezierski S. 467.
 Kaczkowski 482, 528, 531.
 Karnkowski 453.
 Karwowski 621.
 Kaszyc 616.
 Katarzyna II 552.
 Kiciński 454.
 Kicki A. 453.
 Kicki O. 449, 452—3.
 Kieniewicz 621.
 Kisielnicki 490.
 Klimontowicz 528, 530, 539, 605, 607—8, 622.
 Kniaziewicz 496.
 Kochanowski A. 444, 455, 543, 556, 582—3, 607, 610.
 Kochanowski H. 607.
 Kochanowski M. 442, 452—3, 456—7, 459, 462—3, 465—7, 470, 472—3, 476—8, 481, 485, 489, 493—8, 500, 506, 509, 511, 513, 518, 521, 523—38, 540—2, 544, 547—9, 551—6, 562—3, 565, 467—9, 574—81, 583, 585, 590—3, 596—8, 600—1, 603—16, 620—.
 Koczorowski 446.
 Kołysko 621.
 Konstanty Pawłowicz 436, 476, 481, 486.
 Korsak 589.
 Kossecki 443, 483.
 Kościuszek 500.
 Koźmian J. 444, 451.
 Koźmian K. 455—7, 459, 465—6, 476, 481, 518, 531—3, 535, 538—42, 544, 548, 552, 555—6, 558, 562—5, 567—9, 574—5, 577, 582, 584—5, 590—3, 596—8, 601, 604, 607—16, 620.
 Krasiński I. 480, 543, 568, 575.
 Krasiński J. 455—7, 459, 465, 467, 470, 472, 476, 481, 489, 495, 498, 505, 510—1, 513, 518, 522, 524, 526—9, 535, 538—42, 544, 547—8, 555—6, 558, 560—5, 567—9, 574—5, 584—5, 590—3, 596, 598, 601, 604—16, 621.
 Krasiński W. 452, 608.
 Krasowski 440.
 Krassyn 438.
 Kraushar 441.
 Kretkowski F. 453.
 Kretkowski J. 497.
 Krukowiecki 435, 469, 470, 622.
 Kruszewski A. 604.
 Kruszewski W. 604.
 Krysiński 528, 538, 555, 607, 622.
 Krywcow 439.

- Kuczyński 453.
Kurpiel 434.
- Lafayet 498, 500.
- Ledóchowski 467—9, 476, 481, 484—5, 488, 497, 515, 526, 531, 569, 576—7, 606, 608.
- Lelewel 432, 445, 476, 479, 481, 483, 485—8, 495—8.
- Lembke 432.
- Lewiński Feliks 451.
- Lewiński Franciszek 443, 454, 456—7, 459, 461—2, 465—7, 470, 473, 475—81, 489, 493, 495, 498, 500—1, 505—6, 508—9, 511—13, 517—33, 538—40, 542, 548, 552, 555—6, 558, 562—9, 575, 577, 580, 584—6, 589, 590—3, 595—6, 598, 601, 603—616, 619—22.
- Libaszewski 470.
- Linowski 453.
- Lubecki 436, 481—8.
- Lubomirski 454, 608.
- Lubowicki 539, 555.
- Lutostański 528.
- Łempicki 455, 459, 543, 555, 575, 614—6, 620—3.
- Łopaciński 621.
- Łubieński H 497, 580, 623.
- Łubieński P. 444, 455, 543—4, 575, 577, 582, 584—5, 590—1, 593, 596, 598, 601, 604—16, 620.
- Łubieński T. 455—7, 459, 462, 465—7, 470, 472, 474, 476, 481, 489, 493, 495, 498, 501, 504—5, 509—11, 563, 568—9.
- Łuniewski 606.
- Łuszczewski 488.
- Malczewski 450.
- Malinowski 606.
- Maliszewski 446.
- Małachowski G. 463—4, 468, 474, 480—1, 497, 526, 528—9, 535—6, 538—9.
- Małachowski Jan 452—3.
- Małachowski Józef 474.
- Małachowski L. 444, 455, 543—4, 575, 577, 582, 584—5, 590—1, 593, 596, 608—16, 620—2.
- Małachowski Stanisław, wojewoda, Prezes Senatu 450—1.
- Małachowski Stanisław, wojewoda 452—3, 456—7, 463, 465—7, 470, 472, 476—7, 481, 489, 495, 497—8, 505, 507—9, 511—3, 518—20, 523—9, 558, 562—3, 565, 567—9, 574—7, 582—6, 590—1, 593, 596—9, 601, 604—6, 610, 612, 616.
- Manugiewicz 451, 456—7, 459, 467, 470, 476, 481, 489, 495—6, 498, 505, 511, 513, 518, 524—5, 527—9, 531, 533, 535, 538—42, 544, 548, 552, 555—6, 558, 562—3, 565, 567—9, 574—5, 577, 582—3, 585, 590—1, 593, 596, 598, 601, 603—4, 607—8.
- Matuszewicz 453.
- Mazurkiewicz 497.
- Męciński 452—3, 456—7, 465—7, 470, 476—7, 481, 489, 495—6, 500, 505, 511—3, 518, 524—35, 538—42, 544, 547—52, 555—6, 558—60, 562—3, 565, 567—9, 574—7, 580, 583—5, 588—91, 593, 596, 598, 601, 604—10, 612—6, 620—1.
- Miączyński 442, 452—3, 456—7, 459, 461, 463—7, 470, 473—4, 481, 489, 494—501, 505—7, 510—3, 515, 518—25, 527, 531—6, 538—42, 544, 548—69, 574—5, 577—8, 581—6, 590—3, 596—9, 601, 603—4, 609—10.
- Miede 432.
- Mikołaj I. 432, 435, 439, 444, 448, 481—8, 507, 514, 516, 565—6, 579—80, 585.
- Mochnacki 497.
- Modliński 539.
- Morawski F. 565, 587, 613.
- Morawski Teodor 447, 449, 460, 608, 610, 621—3.
- Morawski Teofil 463, 465, 467—8, 495, 497.
- Morozewicz 474, 529.
- Mostowski 452, 459, 608.
- Moszkowski 469.
- Nakwaski B. 433.
- Nakwaski F. 434, 442, 452—3, 456—7, 459, 462, 465—7, 470, 473, 476—8, 481, 489, 493—5, 497—8, 500—1, 505—6, 510—1, 513—4, 518—9, 521—2, 524—31, 533—8, 540—2, 544, 547—9, 551—2, 563, 567, 577—83, 585, 589—90, 605—8, 610—6, 618, 620—1.
- Nakwaski H. 432—3, 606—7.
- Napoleon I. 500.
- Niemcewicz J. 433—4, 437, 442—4, 455, 459, 471—2, 474—5, 477, 480—5, 488, 490, 495—7, 501, 505—6, 510, 512, 519, 524—5, 528, 535, 542, 556—7, 565, 568, 575, 577—8, 582—5, 589—94, 596, 598, 601, 604—6.
- Niemcewicz K. 616.
- Niemojowski B. 432, 493, 497, 529, 530, 534, 608, 614, 623.
- Niemojowski W. 435, 476, 480, 495—7.
- Niesiołowski 455, 457, 470, 479, 496—7, 528, 543, 575, 614—6, 620—2.
- Oebszelwitz 454.
- Olizar 434, 455, 585, 590—1, 593, 596, 614—6, 620—3.
- Ossoliński 454.
- Ostaszewski 451.
- Ostrowski A. 433, 452, 454, 465—7, 470, 472—4, 476, 479, 481, 488—9, 495—501, 505, 511, 513, 524—34, 538—40, 542, 544, 547—8, 551—3, 555—8, 561—3, 565, 567—9, 574—5, 577, 580, 582—3, 585, 590, 592, 596, 598, 601, 604—8, 610—6, 618—23.
- Ostrowski R. 450, 452.
- Ostrowski Władysław 432, 435—6, 457—8, 464—5, 467, 469—70, 486—9, 495—8, 512, 514, 518, 525, 527, 539, 543, 555, 578, 604—8, 611, 616.
- Ostrowski Wojciech, 435, 444, 455, 543, 577, 582, 584—5, 590, 607—17, 620—3.

- Pac 452, 454, 456—7, 459, 462, 465—7, 470, 476, 481, 489, 495—8, 505, 511, 513, 518, 521, 563, 568, 579, 614.
 Palmerstom 432.
 Paniutin 440.
 Paskiewicz 436, 439—40, 622.
 Pietkiewicz L. 621.
 Pietkiewicz W. 621.
 Piotr Wielki 573.
 Piotrowski 464.
 Plater C. 621.
 Plater L. 454, 456—7, 459, 461—2, 465—7, 470, 472, 481, 489, 495, 497, 563.
 Plater W. 433, 621.
 Plichta Andrzej 443, 535, 540—1, 544, 547—8, 550—1, 553—4, 601, 604.
 Plichta Antoni 518.
 Płonski 439.
 Podowski 544.
 Pokłękowski 432, 435, 438—9.
 Poletyło 454, 456—7, 465—7, 470, 476, 481, 489, 495—6, 498, 505, 511, 513, 518, 524—31, 533, 535, 538—42, 544, 548, 552, 556—7, 558, 562—3, 565, 567—9, 574—5, 577, 584—5, 590—1, 593, 596, 598, 601, 604—5.
 Posturzyński 477, 528—9.
 Potkański 596—7.
 Potocki Aleksander, wojewoda 452.
 Potocki Aleksander, kasztelan 454, 608.
 Potocki H. 606.
 Potocki J. 621.
 Potocki M. 448, 454, 456—7, 459, 462, 465—7, 470—1, 489, 495, 511, 513, 518, 528, 530—6, 538—42, 544—8, 550, 552, 554—6, 558, 561—3, 565, 567—9, 574, 577, 582, 584—5, 587, 590—3, 596—9, 601, 604, 607—16, 620—3.
 Potocki Stanisław, wojewoda, Prezes Senatu 437, 450—2.
 Potocki Stanisław, wojewoda 452.
 Potulicki 543—4, 575.
 Potworowski 432.
 Prażmowski 451, 456—7, 459, 463, 465—7, 470, 476, 481, 489, 495—6, 511, 513, 518, 524—5, 527—8, 531, 538—42, 544, 552, 555—6, 558, 562—3, 565—9, 574—5, 577, 582—3, 585, 590—1, 593, 596, 598, 601, 603—4, 608, 610—6, 620—1.
 Prądzyński 605.
 Pruszek 543, 575.
 Przeciszewski 621.
 Przyborowski 439.
 Psarski 607.
 Puchała 453.
 Raczyński 450.
 Radziwiński 452—3.
 Radziwiłł 434, 442, 452, 454, 456—7, 459, 462, 465, 467, 470, 488, 525, 527—8, 531—3, 535, 538—42, 544, 548, 555—6, 558, 562—4, 567—8, 574—5, 577, 582—3, 585, 590—1, 593, 596, 598, 604, 616, 620—1.
 Rautenstrauch 438, 482.
 Redel 607.
 Rembieliński 454, 456—7, 459, 461, 465—7, 470, 474, 476, 478, 489, 492, 494—8, 511, 513, 518, 521, 524, 526—7, 531—5, 538—40, 547, 552, 554, 567, 575, 577, 596, 598—9, 606—7, 614—6, 622.
 Rembowski 530.
 Romanowowie 481, 484, 488—9, 509.
 Rosiński 438.
 Rostworowski J. 567.
 Rostworowski M. 431, 445, 447, 449, 525, 527—8, 538, 574.
 Rozen 483.
 Rożniecki 607.
 Rulikowski 453, 456—7, 459, 464—7, 470, 476, 481, 489, 495, 497—8, 505, 511, 513, 518, 524, 539—40, 563, 614.
 Rybiński 623—4.
 Rydzyński 448, 450.
 Rzońca 438.
 Sablatyn 606.
 Siemiński 544.
 Sierakowski 452—3, 456—7, 459, 465—7, 470, 476, 481, 489, 495—6, 498, 505, 511, 513, 518, 523—5, 563, 577, 579, 582—3, 585, 590, 597, 601, 604—7, 609—11, 613—6, 620—1.
 Sierawski 482.
 Skarszewski 450—1.
 Skarzyński J. 453.
 Skarzyński T. 543, 575.
 Skórkowski 450—1, 531—2, 555—6, 577.
 Skórzewski 452.
 Skrzynecki 525—6, 576, 605, 619—20, 622.
 Śląski 497, 624.
 Słubicki 455, 497, 543, 550—7, 569, 575, 577—8, 582—4, 591, 593, 596, 598, 601, 604, 607—8, 623.
 Sobolewski 452—3, 483, 496, 596, 598.
 Sołtan 553.
 Sołtyk F. 455, 481, 483—4, 497, 543, 556—8, 561—2, 564, 567—9, 573—5, 577—8, 581—2, 584—5, 590—3, 596, 598, 601, 603—4, 609.
 Sołtyk R. 467—9, 484, 497, 622.
 Sołtyk S. 452, 454, 495, 563, 568, 579.
 Stadnicki 453.
 Starynkiewicz 439.
 Stojowski 607.
 Straż 453.
 Suchecki 529.
 Suchodolski 608.
 Suwarow 580.
 Świdziński 457, 497, 512, 515—6, 526—7, 529, 531, 538, 548, 555—6, 569, 575, 622.
 Świniarski 528, 540.
 Świrski 460, 468—9, 497, 512, 514, 528, 607, 615.
 Szaniecki 483, 490, 516—7, 530, 623.
 Szczyt 440.
 Szembek K. 448, 450.
 Szembek P. 470.
 Szmidt 436.
 Szoldrski 454.
 Szumborski 444, 447, 451, 456—7, 459, 608.

Szymanowski 622.
Szymczykiewicz 488.

Tarnowski 444, 453, 568—9.

Tchórzewski 606.

Tomaszewski 606.

Trentowski 432—3.

Treu 437, 443.

Trzcinski 460.

Tur 432, 434—5.

Turski 605.

Tymowski I. 453.

Tymowski J. 438.

Tymowski K. 435, 443, 478, 543, 607.

Tymowski S. 454.

Tyszkiewicz T. 454, 608.

Tyszkiewicz W. 606.

Umiński 624.

Walchnowski 455, 459, 460, 543, 555—8,
562—3, 567, 608—16, 620—2.

Walewski A. 454, 456—7, 459, 463, 608

Walewski F. 544, 575

Wawrzecki 448, 452.

Wąsowicz 574—5.

Wenda 438—9.

Weyssenhoff 467—8.

Węgleński F. 454.

Węgliński J. 574. 607.

Węgrzecki 444, 455, 575, 614—6, 620—2.

Wężyk F. 433, 444, 455, 543, 556, 563, 568—9,
474—7, 582, 584—6, 589—93, 596, 598—600.
607—16, 619—22.

Wężyk I. 460, 468—9, 497.

Wichliński 454, 456—7, 459, 465—7, 470,
476, 481, 489, 494—6, 498, 501, 505, 511,
513, 518, 523—7. 531—3, 535, 537—8, 549,
552—3, 556, 558, 561—5, 567—9, 574—5,
577, 591. 593, 596, 598, 604. 607.

Wielhorski 452.

Wielogłowski 444, 455, 531—2, 556—7, 585—6,
593—4, 597—8.

Wielopolski A. 534, 536—9, 601, 610.

Wielopolski J. 454.

Więckowski 432

Wintzingerode 432.

Wiszczycki 482, 484.

Wiszniewski J. 460, 497.

Wiszniewski S. 454, 511, 568, 608.

Witkowski 460. 529, 531.

Witt 435, 439.

Wodzicki 433, 442, 444, 452—3, 531—3, 535,
538—42, 544, 548, 552, 555—6, 558, 562—3,
567, 607—14, 616, 620—1.

Wodziński K. 453.

Wodziński M. 443, 453, 456—7, 459—60, 462—3,
465—7, 470, 476, 478, 481, 489—91, 493—8,
500—1, 503, 505—6, 509, 511, 513, 518, 520,
523—5, 530—3, 535, 537—42, 544, 547—8,
550, 552, 555—6, 558, 561—5, 567—9, 574—8,
581—6, 590—4, 596, 598, 601, 603—17,
620—3.

Wolicki 448.

Wołowicz Andrzej 451.

Wołowicz Antoni 453.

Wołowski 481, 488, 497. 514—5, 519, 530, 538,
548, 574—5, 605.

Worcel 605.

Woronicz 449—51.

Woznicki 455—7, 465—7, 476, 481, 489, 495,
498, 505, 511, 518, 524—5, 529—30, 563,
568—9, 574—5, 577, 582, 591, 593, 596,
598, 601, 604—5, 609.

Wybicki 451.

Zajęczek 419, 452

Zaleski B. 433.

Zaleski D. 433.

Zaleski J. B. 433, 606.

Zambrzycki 621.

Zamoyski W. 483.

Zamoyski S. 442, 450, 452, 499—500, 608.

Zarczyński 606.

Zawadzki 607.

Zboiński 449, 452—3.

Zdanowicz 591.

Ziemięcki 608.

Zienkiewicz 621.

Zwierkowski 432—3, 474, 488, 497, 514, 528—9,
555, 578, 605, 607.

Żaboklicki 496.

Sprostowania.

Str.	wiersz:	wydrukowano:	powinno być:
35	10 z góry	ennarrauit	ennarravit
37	4 z dołu w tekście	constituciones	constituciones
125	5 z góry	Świątyni	Świątyni
497	15 »	Horodyjski	Horodyski
»	19 »	Wiśniewski	Wiszniewski
556	13 z dołu	III	II
608	15 z góry	Suchodowski	Suchodolski
621	2 i 13 z góry	Piątkiewicz	Pietkiewicz